

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KOFÇAZ AĞZI
(İNCELEME-METİNLER-SÖZLÜK)

DİLEK ATICI

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AHMET GÜNŞEN

EDİRNE 2016

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı
ANABİLİM DALI
Türk Dili
BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilek ATICI tarafından hazırlanan
Koşcaz Ağız (İnceleme-Metinler-Sözlük)
Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim
Yönetmeliği'nin 15.-16. maddeleri uyarınca *21.03.2016* günü saat
13.30 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin
* *Kabul Edilmesine* ~~OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof.Dr. Ahmet GÜNGÖR	Kabul Edilmesine	<i>[Signature]</i>
Doç.Dr. Oğuzhan DÜRMÜŞ	Kabul Edilmesine	<i>[Signature]</i>
İsa Doç. İlke TOSLU	Kabul Edilmesine	<i>[Signature]</i>

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

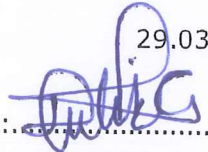
TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10105855
Yazar Adı / Soyadı	DİLEK ATICI
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 14869397614
Telefon	5434106503
E-Posta	cakirturkolog@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Koçgaz Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)
Tezin Tercümesi	Koçgaz Dialect (Examination-Texts-Dictionary)
Konu	Türk Dili ve Edebiyatı = Turkish Language and Literature
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Türk Dili Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2016
Sayfa	631
Tez Danışmanları	PROF. DR. AHMET GÜNŞEN 32281415938
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	36 ay süre ile kısıtlı

Tezimin, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 29.03.2019 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

29.03.2016

İmza:

Tezin Konusu: Kofçaz Ağı (İnceleme-Metinler-Sözlük)

Tezin Yazarı: Dilek ATICI

ÖZET

Bu çalışmada Kırklareli İli, Kofçaz İlçesine ait dil malzemesi incelenmiştir. Çalışmaya esas olan malzeme 2012-2013 yıllarında bizzat sahada bulunarak, kaynak kişilerden ses kayıt yöntemiyle, yerinde derlenmiştir. Ayrıca ihtiyaç duyulması durumunda telefon ya da mail aracılığıyla gerekli bilgiler temin edilmiştir. Çalışma; *giriş, ses bilgisi, şekil bilgisi, metinler ve sözlük* olmak üzere toplam beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; *Çalışmanın Konusu ve Amacı, Çalışmada Kullanılan Materyal ve Yöntem, Malzemenin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi, Kırklareli, Kofçaz* olmak üzere beş ana alt bölüm bulunmaktadır. Bu alt bölümler de kendi içinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kırklareli, Kofçaz, Ağız, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi.*

The Subject of the Thesis: Kofçaz Dialect (Examine-Texts-Dictionary)

The Author of the Thesis: Dilek ATICI

ABSTRACT

In this study, Kırklareli Province, the Kofçaz District's language materials are investigated. Working mainly built on the audio records materials of the source persons in the field in 2012-2013. In addition, when required, is provided the necessary information via telephone or email. This study have five main sections named as; *entrance, phonology, morphology, texts and dictionary*. In the introduction part, there is five major subdivisions as; *Subject and Purpose of The Study, Materials and Methods Used in The Study, Menuscripting Materials and Investigation, Kırklareli, Kofçaz*. These subsections also contain subheadings in itself.

Key Words: *Kırklareli, Kofçaz, Dialectology, Phonology, Morphology*

ÖN SÖZ

Anadolu ve Rumeli sahasına ait ilk ağız araştırmaları 19.yy'a dayanmaktadır. Öncelikle yabancı araştırmacılar tarafından başlatılan ağız çalışmaları, 1867'ye kadar uzanmaktadır. 1940'lı yıllarda yerli araştırmacıların da devreye girmesiyle birlikte ağız araştırmaları hız kazanmış ve günümüze kadar süregelmiştir.

Ağız çalışmalarını Anadolu ve Rumeli ağızları olarak iki coğrafi bölgeye ayırdığımızda, özellikle Anadolu sahasına ait çalışmaların eskiliği ve çokluğu hemen göze çarpmaktadır. Rumeli ağızlarının bu anlamda nitelik ve nicelik bakımından daha geride kaldığını söyleyebiliriz. Tezimizin Rumeli ağızlarına ait bir çalışma olduğu düşünülürse bu ve benzer çalışmaların artması Rumeli ağızlarına ait bilgilerin birikmesi bakımından son derece önemlidir.

Anadolu ve Rumeli sahasına ait yapılan ağız çalışmalarının belirli bir seviyeye gelmiş olmasına rağmen hala ağız atlasının oluşturulamamış olması da bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Dünya üzerinde birçok dilin ağız atlasının uzun zaman önce oluşturulduğu bilinmektedir. Ancak az evvel zikrettiğimiz ve Oğuz grubu açısından önemli bir mirası bünyesinde barındıran Anadolu ve Rumeli ağızlarının ağız atlasının hala oluşturulmamış olması, belki de en öncelikli sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu sorunu giderme konusunda çeşitli toplantılar, sempozyumlar yapılsa da henüz somut bir adım atılamamış ve doğal olarak bir sonuç da ortaya çıkmamıştır.

Bu çalışmada Kırklareli İli, Kofçaz İlçesine ait dil malzemesi incelenmiştir. Çalışmaya esas olan malzeme 2012-2013 yıllarında bizzat sahada bulunarak, kaynak kişilerden ses kayıt yöntemiyle yerinde derlenmiştir. Ayrıca ihtiyaç duyulması durumunda telefon ya da mail aracılığıyla gerekli bilgiler temin edilmiştir.

Çalışma; *giriş, ses bilgisi, şekil bilgisi, metinler* ve *sözlük* olmak üzere toplam beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; *Çalışmanın Konusu ve Amacı, Çalışmada Kullanılan Materyal ve Yöntem, Malzemenin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi, Kırklareli, Kofçaz* olmak üzere beş ana alt bölüm bulunmaktadır. Bu alt bölümler de kendi içinde alt başlıklar bulundurmaktadır.

Ses bilgisi bölümünde, Kofçaz ağzının ses bilgisi özellikleri tespit edilmiştir. Çalışma bu yönden tanımlayıcı/betimleyici/tasvirî (Descriptive Grammar) bir çalışmadır. Gerekli görüldüğü durumlarda eş zamanlı karşılaştırma metoduna (Synchronic and Comparative Grammar) da başvurulmuştur. Ses bilgisi kısmında ilgili bölüme ait örnekler verilirken öncelikle kelimenin yöre ağzındaki şekli italik olarak yazılmış, ardından referans numarası belirtilmiş ve son olarak da tırnak içinde Türkiye Türkçesindeki karşılığı yazılmıştır.

Şekil bilgisi bölümünde de yine Kofçaz ağzına ait şekil özellikleri tespit edilmiştir. Bu kısım da tanımlayıcı/betimleyici/tasvirî (Descriptive Grammar) bir çalışmadır. Gerekli görüldüğü durumlarda eş zamanlı karşılaştırma metoduna (Synchronic and Comparative Grammar) da başvurulmuştur. İlgili bölüme ait örnekler verilirken ses bilgisi kısmında olduğu gibi, öncelikle kelimenin yöre ağzındaki şekli italik olarak yazılmış, ardından referans numarası belirtilmiş ve son olarak da tırnak içinde Türkiye Türkçesindeki karşılığı yazılmıştır.

Metinler bölümünde kaynak kişilerden derlenen metinler yer almaktadır. Metinlerin transkripsiyonu esnasında kaynak kişiler normal rakamla işaretlenmiştir. Ayrıca kaynak kişilere ait metinler de, her beş satırda bir olmak üzere, satır numarasına göre numaralandırılmıştır ve satır numaraları sayfanın sol kısmında gösterilmiştir.

Son bölümde ise *Sözlük* hazırlanmıştır. Sözlük hazırlanırken madde başları için seçilen kelimelerde bazı hususlara dikkat edilmiştir. Özellikle Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayan ya da fonetik-morfolojik değişikliklere uğramış kelimeler seçilmiştir. Ayrıca *özel adlar*, *yer adları*, *kişi adları*, *ülke adları*, *bazı özel terimler* de sözlükte yer almıştır.

Çalışmanın düşünce aşamasından bitiriliş aşamasına kadar bazı kişi, kurum ve kuruluşlardan yardım alınmıştır. Bu anlamda ilk teşekkürü Kofçaz Kaymakamlığına etmek istiyorum. Ayrıca alan araştırmamız sırasında bizi misafir eden ve derleme faaliyetime katkısı olan tüm köy muhtarlarımıza teşekkür ediyorum. Metinlerimizin esasını oluşturan kaynak kişilerin misafirperverlikleri için de ayrıca teşekkür ediyorum. Son olarak da tezimizin başından beri büyük bir sabırla destek

veren, her türlü sorunu aşmamda yardımcı olan değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet Günşen'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Dilek ATICI

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi
İŞARETLER	xxii
KISALTMALAR	xxii
GİRİŞ	1
1. Çalışmanın Konusu ve Amacı.....	1
2. Çalışmada Kullanılan Materyal ve Yöntem.....	2
3. Malzemenin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi.....	4
4. Kırklareli	5
4.1. Fiziki ve Tarihi Çevre	5
4.1.1. Tarihçe.....	5
4.1.2. Coğrafi Yapı.....	7
4.2. Beşeri ve Ekonomik Yapı	7
4.2.1. Nüfus Durumu.....	7
4.2.2. Ekonomik Durum.....	8
4.3. Kırklareli İlinin İlçeleri	10
4.3.1. Babaeski	10
4.3.2. Demirköy	11
4.3.3. Lüleburgaz.....	11
4.3.4. Pehlivan köy.....	12
4.3.5. Pınarhisar	12
4.3.6. Vize	13
5. Kofçaz	14
5.1. Fiziki ve Tarihi Çevre	14
5.1.1. Tarihçe.....	14
5.1.2. Coğrafi Yapı.....	15
5.2. Beşeri ve Ekonomik Yapı	16
5.2.1. Nüfus Durumu.....	16

5.2.2. Ekonomik Durum.....	17
5.3. Sosyal Durum.....	18
5.3.1. Etnik Durum.....	18
5.3.1.1. Pomaklar	18
5.3.1.2. Gacallar	20
5.3.1.3. Muhacir (Göçmen).....	21
5.3.2. Din ve Dinî Gruplar	21
5.4 Kofçaz İlçesi'nin Köyleri	22
5.4.1. Ahlatlı.....	23
5.4.2. Ahmetler.....	23
5.4.3. Aşağıkanara.....	23
5.4.4. Beyci	24
5.4.5. Devletliagaç.....	24
5.4.6. Elmacık	25
5.4.7. Karaabalar	25
5.4.8. Kocatarla	26
5.4.9. Kocayazı.....	26
5.4.10. Kula	26
5.4.11. Malkoçlar	27
5.4.12. Tastepe	28
5.4.13. Tatlıpınar	28
5.4.14. Terzidere	28
5.4.15. Topçular	29
5.4.16. Yukarıkanara	29
SES BİLGİSİ.....	31
1. ÜNLÜLER	31
1.1. Normal Süreli Ünlüler.....	31
1.1.1. Fonemik Değeri Olan Ünlüler.....	31
1.1.1.1. /a/ ünlüsü:	31
1.1.1.2. /e/ ünlüsü:	32
1.1.1.3. /ı/ ünlüsü:.....	32

1.1.1.4. /i/ ünlüsü:.....	32
1.1.1.5. /o/ ünlüsü:.....	32
1.1.1.6. /ö/ ünlüsü:.....	33
1.1.1.7. /u/ ünlüsü:.....	33
1.1.1.8. /ü/ ünlüsü:.....	33
1.1.2. Fonemik Değeri Bulunmayan Ünlüler	33
1.1.2.1. [á] ünlüsü:	34
1.1.2.2. [å] ünlüsü:	34
1.1.2.3. [â] ünlüsü:	35
1.1.2.4. [ã] ünlüsü:	36
1.1.2.5. [ê] ünlüsü:	36
1.1.2.6. [ẽ] ünlüsü:	37
1.1.2.7. [è] ünlüsü:	38
1.1.2.8. [í] ünlüsü:	38
1.1.2.9. [î] ünlüsü:	38
1.1.2.10. [ï] ünlüsü:	39
1.1.2.11. [] ünlüsü:	39
1.1.2.12. [ò] ünlüsü:	40
1.1.2.13. [ó] ünlüsü:	40
1.1.2.14. [ô] ünlüsü:	41
1.1.2.15. [ú] ünlüsü:	41
1.2. Uzun Ünlüler	42
1.2.1. Türkçe Kelimelerde Uzun Ünlüler	44
1.2.1.1. Birincil Uzunluklar	44
1.2.1.2. Ses Hadiselerinden Kaynaklanan Uzun Ünlüler	45
1.2.1.2.1. Ünsüz Düşmesinden Kaynaklanan Uzun Ünlüler	45
1.2.1.2.2. Hece Kaynaşmasından Kaynaklanan Uzun Ünlüler	49
1.2.2. Alıntı Kelimelerde Uzun Ünlüler	49
1.3. Kısa Ünlüler	50

1.4. İkiz Ünlüler	51
2. ÜNSÜZLER.....	53
2.1. Fonemik Değeri Olmayan Ünsüzler	53
2.1.1. [ç] ünsüzü.....	53
2.1.2. [Ç] ünsüzü.....	54
2.1.3. [d] ünsüzü.....	55
2.1.4. [F] ünsüzü	55
2.1.5. [g] ünsüzü.....	55
2.1.6. [] ünsüzü.....	56
2.1.7. [ğ] ünsüzü.....	56
2.1.8. [ġ] ünsüzü.....	57
2.1.9. [ğ] ünsüzü.....	57
2.1.10. [h] ünsüzü.....	57
2.1.11. [h̥] ünsüzü.....	57
2.1.12. [k] ünsüzü.....	58
2.1.13. [k̠] ünsüzü.....	59
2.1.14. [k̡] ünsüzü.....	59
2.1.15. [K] ünsüzü.....	60
2.1.16. [K̡] ünsüzü.....	60
2.1.17. [l̠] ünsüzü.....	60
2.1.18. [l̡] ünsüzü	61
2.1.19. [ŋ] ünsüzü.....	61
2.1.20. [ŋ̥] ünsüzü.....	61
2.1.21. [P] ünsüzü	62
2.1.22. [r] ünsüzü	63
2.1.23. [r̠] ünsüzü	63
2.1.24. [S] ünsüzü	63
2.1.25. [Ş] ünsüzü	64
2.1.26. [T] ünsüzü	64
2.1.27. [v̠] ünsüzü.....	65

2.1.28. [y] ünsüzü.....	65
3. FONOLOJİK SÜREÇLER	65
3.1. Ünlü Uyumu.....	65
3.1.1 Kalınlık – İncelik Uyumu.....	66
3.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	69
3.2. Benzeşme	71
3.2.1. Ünlü Benzeşmeleri	71
3.2.1.1. İlerleyici Benzeşme	71
3.2.1.1.1. /a/ > /i/, /ı/ benzeşmesi.....	72
3.2.1.1.2. /a/ > /e/ benzeşmesi	72
3.2.1.1.3. /a/ > /u/ benzeşmesi.....	72
3.2.1.1.4. /e/ > /i/ benzeşmesi.....	72
3.2.1.1.5. /e/ > /ü/, /ö/ benzeşmesi.....	73
3.2.1.1.6. /ı/ > /â/ benzeşmesi.....	73
3.2.1.1.7. /i/ > /ē/ benzeşmesi.....	73
3.2.1.1.8. /i/ > /ı/ benzeşmesi	74
3.2.1.1.9. /o/ > /u/ benzeşmesi.....	74
3.2.1.1.10. /u/ > /ō/ benzeşmesi.....	74
3.2.1.1.11. /ü/ > /e/ benzeşmesi	74
3.2.1.2. Gerileyici Benzeşme	75
3.2.1.2.1. /a/ > /ı/ benzeşmesi	75
3.2.1.2.2. /e/ > /i/ benzeşmesi.....	75
3.2.1.2.3. /ı/ > /a/, /ā/, /â/; /i/ > /e/, /ē/ benzeşmesi.....	76
3.2.1.2.3. /o/ > /u/, /ū/; /ö/ > /ü/ benzeşmesi.....	76
3.2.1.2.4. /u/ > /a/ benzeşmesi.....	76
3.2.1.2.5. /u/ > /ı/ benzeşmesi	77
3.2.1.2.6. /u/ > /ü/ benzeşmesi.....	77
3.2.1.2.7. /ü/ > /u/ benzeşmesi.....	77

3.2.2. Ünsüz Benzeşmeleri.....	77
3.2.2.1. İlerleyici Benzeşme.....	77
3.2.2.1.1. İlerleyici Yarı Benzeşme.....	78
3.2.2.1.1.1. -ml- > -mn- benzeşmesi.....	78
3.2.2.1.2. İlerleyici Tam Benzeşme.....	78
3.2.2.1.2.1. -kl- > -kk- benzeşmesi	78
3.2.2.1.2.2. -ly- > -ll- benzeşmesi.....	79
3.2.2.1.2.3. -nd- > -nn- benzeşmesi	79
3.2.2.1.2.4. -nl- > -nn- benzeşmesi	79
3.2.2.1.2.5. -şl- > -şş- benzeşmesi	80
3.2.2.1.2.6. -şy- > -şş- benzeşmesi	80
3.2.2.2. Gerileyici Benzeşme	80
3.2.2.2.1. Gerileyici Yarı Benzeşme	80
3.2.2.2.1.1. -md- > -nd- benzeşmesi	80
3.2.2.2.1.2. -nb- > -mb- benzeşmesi	81
3.2.2.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme	81
3.2.2.2.2.1. -hç- > -çç- benzeşmesi	81
3.2.2.2.2.2. -ht- > -tt- benzeşmesi.....	81
3.2.2.2.2.3. -ln- > -nn- benzeşmesi	82
3.2.2.2.2.4. -ls- > -ss- benzeşmesi	82
3.2.2.2.2.5. -nş- > -şş- benzeşmesi	82
3.2.2.2.2.6. -ny- > -yy- benzeşmesi.....	82
3.2.2.2.2.7. -rl- > -ll- benzeşmesi	83
3.2.2.2.2.8. -ts- > -ss- benzeşmesi	83
3.2.2.2.2.9. -zs- > ss benzeşmesi	83
3.3. Değişme	84
3.3.1. Ünlü Değişmeleri	84
3.3.1.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi	84
3.3.1.1.1. /a/ > [á] değişmesi	84

3.3.1.1.2. /a/ > /e/ değişmesi	85
3.3.1.1.3. /ı/ > [i] değişmesi	85
3.3.1.1.4. /ı/ > /i/ değişmesi	86
3.3.1.1.5. /o/ > /e/ değişmesi	86
3.3.1.1.6. /o/ > [ó] değişmesi	86
3.3.1.1.7. /o/ > [ê] değişmesi	87
3.3.1.1.8. /u/ > [ú], /ü/ değişmesi	87
3.3.1.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	87
3.3.1.2.1. /e/ > [á] değişmesi	87
3.3.1.2.2. /i/ > [i] değişmesi	88
3.3.1.2.3. /i/ > /ı/ değişmesi	88
3.3.1.2.4. /ö/ > [ó], /o/ değişmesi	89
3.3.1.2.5. /ü/ > [ú] değişmesi	89
3.3.1.2.6. /ü/ > /u/ değişmesi	89
3.3.1.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	90
3.3.1.3.1. /a/ > [å] değişmesi	90
3.3.1.3.2. /a/ > /o/ değişmesi	90
3.3.1.3.3. /a/ > /u/ değişmesi	91
3.3.1.3.4. /e/ > [ê] değişmesi	91
3.3.1.3.5. /e/ > /ö/ değişmesi	92
3.3.1.3.6. /ı/ > [i] değişmesi	92
3.3.1.3.7. /ı/ > /u/ değişmesi	93
3.3.1.3.8. /i/ > [] değişmesi	93
3.3.1.3.9. /i/ > /u/ değişmesi	93
3.3.1.3.10. /i/ > /ü/ değişmesi	94
3.3.1.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	94
3.3.1.4.1. /o/ > /a/, /e/ değişmesi	94
3.3.1.4.2. /o/ > [á] değişmesi	95
3.3.1.4.3. /o/ > [å] değişmesi	95

3.3.1.4.4. /ö/ > /e/, [ê] değişmesi.....	95
3.3.1.4.5. /u/ > /ı/ değişmesi.....	96
3.3.1.4.6. /u/ > [î] değişmesi	96
3.3.1.4.7. /ü/ > /e/, /i/ değişmesi.....	96
3.3.1.5. Geniş Ünlülerin Daralması.....	97
3.3.1.5.1. /a/ > [â] değişmesi	97
3.3.1.5.2. /a/ > /ı/ değişmesi	97
3.3.1.5.3. /e/ > [è] değişmesi	98
3.3.1.5.4. /e/ > /i/, /î/ değişmesi.....	98
3.3.1.5.5. /o/ > /ı/, /i/ değişmesi.....	99
3.3.1.5.6. /o/ > [ò] değişmesi.....	99
3.3.1.5.7. /o/ > /u/ değişmesi	99
3.3.1.5.8. /ö/ > [ö] değişmesi.....	100
3.3.1.5.9. /ö/ > /ü/ değişmesi	100
3.3.1.6. Dar ünlülerin Genişlemesi	101
3.3.1.6.1. /ı/ > /a/, /ā/ değişmesi.....	101
3.3.1.6.2. /ı/ > [â] değişmesi	101
3.3.1.6.3. /i/ > /e/ değişmesi	101
3.3.1.6.4. /i/ > [è] değişmesi.....	102
3.3.1.6.5. /u/ > /o/, [ō], [ò] değişmesi.....	102
3.3.1.6.6. /ü/ > /ö/, [ö] değişmesi	102
3.3.2. Ünsüz Değişmeleri	103
3.3.2.1. Tonlulaşma.....	103
3.3.2.1.1. /ç/ > /c/ değişmesi.....	103
3.3.2.1.2. /f/ > /v/, /F/ değişmesi.....	104
3.3.2.1.3. /h/ > /y/ değişmesi	104
3.3.2.1.4. /k/ > /g/ değişmesi.....	105
3.3.2.1.5. /k/ > /ğ/ değişmesi	105
3.3.2.1.6. /k/ > /v/ değişmesi	106

3.3.2.1.7. /p/ > /b/ değişmesi	106
3.3.2.1.8. /s/ > /z/, /S/ değişmesi	106
3.3.2.1.9. /ş/ > /j/ değişmesi	107
3.3.2.1.10. /t/ > /d/ değişmesi	107
3.3.2.2. Tonsuzlaşma	108
3.3.2.2.1. /b/ > /p/ değişmesi	108
3.3.2.2.2. /c/ > /Ç/, /ç/ değişmesi	108
3.3.2.2.3. /d/ > /t/, /T/ değişmesi	109
3.3.2.2.4. /g/ > /k/, /K/ değişmesi	109
3.3.2.2.5. /g/ > /ğ/ değişmesi	109
3.3.2.2.6. /z/ > /s/, /S/ değişmesi	110
3.3.2.3. Süreklileşme	110
3.3.2.3.1. Sızıcılaşma	110
3.3.2.3.1.1. /c/ > /ç/, /j/ değişmesi	111
3.3.2.3.1.2. /ç/ > /j/ değişmesi	111
3.3.2.3.1.3. /ç/ > /ş/ değişmesi	111
3.3.2.3.2. Akıcılaşma	112
3.3.2.3.2.1. /ğ/ > /y/ değişmesi	112
3.3.2.4. Süreksizleşme	112
3.3.2.4.1. /j/ > /c/ değişmesi	113
3.3.2.5. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	113
3.3.2.5.1. /f/ > /v/ değişmesi	113
3.3.2.5.2. /ğ/ > /v/ değişmesi	113
3.3.2.5.3. /ğ/ > /y/ değişmesi	114
3.3.2.5.4. /h/ > /v/ değişmesi	114
3.3.2.5.5. /h/ > /y/ değişmesi	114
3.3.2.5.6. /l/ > /n/ değişmesi	115
3.3.2.5.7. /m/ > /n/ değişmesi	115

3.3.2.5.8. /n/ > /l/ değişmesi	116
3.3.2.5.9. /s/ > /ř/ değişmesi	116
3.3.2.5.10. /y/ > /n/ değişmesi	116
3.3.2.5.11. /y/ > /v/ değişmesi	116
3.3.3. Aykırılaşma	117
3.3.4. Ünsüz İkizleşmesi	117
3.3.5. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	118
3.3.6. Göçüşme	118
3.4. Düşme	119
3.4.1. Ünlü Düşmesi	119
3.4.2. Ünsüz Düşmesi	121
3.4.2.1. /ğ/ düşmesi	121
3.4.2.2. /h/ düşmesi	122
3.4.2.3. /k/, /ķ/ düşmesi	122
3.4.2.4. /l/ düşmesi	123
3.4.2.5. /n/ düşmesi	123
3.4.2.6. /r/ düşmesi	123
3.4.2.7. /s/ düşmesi	124
3.4.2.8. /t/ düşmesi	125
3.4.2.9. /v/ düşmesi	125
3.4.2.10. /y/ düşmesi	126
3.4.2.11. /z/ düşmesi	126
3.4.3. Hece Düşmesi	126
3.5. Ünlü Birleşmesi	128
3.6. Türeme	128
3.6.1. Ünlü Türemesi	128
3.6.1.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi	128
3.6.1.2. Kelime İçinde Ünlü Türemesi	129
3.6.1.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi	129
3.6.2. Ünsüz Türemesi	130
3.6.2.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi	130

3.6.2.1.1. /h/ türemesi.....	130
3.6.2.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi.....	130
3.6.2.2.1. /r/ türemesi	130
3.6.2.2.2. /y/ türemesi.....	131
3.6.2.2.3. /v/ türemesi.....	131
3.6.2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi.....	131
3.6.2.3.1. /k/ türemesi.....	132
3.6.2.3.2. /m/ türemesi.....	132
3.6.2.3.3. /n/ türemesi.....	132
4. VURGU	133
4.1. Kelime Vurgusu	133
4.2. Cümle vurgusu (Titreleme).....	133
ŞEKİL BİLGİSİ	135
1. İSİMLER.....	135
1.1. İsim Yapımı Ekleri.....	135
1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	135
1.1.1.1. {+An+}	135
1.1.1.2. {+Ar+}, {+ē+}, {+şAr+}, {+şē+}	136
1.1.1.3. {+cA+}, {+çA+}	136
1.1.1.4. {+cAk}	137
1.1.1.5. {+cāz+}, {+çāz+}, {+çēz+}	137
1.1.1.6. {+cX+}, {+çX+}	137
1.1.1.7. {+cIk+}, {+cük+}	138
1.1.1.8. {+dAş+}	138
1.1.1.9. {+gIl+}	139
1.1.1.10. {+ki+}, {+kü+}	139
1.1.1.11. {+lX+}	140
1.1.1.12. {+lXk+}	140
1.1.1.13. {+ncI+}, {+ncü+}	141
1.1.1.14. {+sXz+}	141

1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri	141
1.1.2.1. {-ak+}	142
1.1.2.2. {-ç+}, {-c+}	142
1.1.2.3. {-ğX+}, {-kX+}	142
1.1.2.4. {-ğın+}, {-ğUn+}, {-kin+}, {-kUn+}	143
1.1.2.5. {-ğan+}, {-kan+}	143
1.1.2.6. {-X+}	144
1.1.2.7. {-XcX+}	144
1.1.2.8. {-Xş+}	145
1.1.2.9. {-k+}, {-k+}	145
1.1.2.10. {-m+}	146
1.1.2.11. {-mA+}	146
1.1.2.12. {-mAk+}	147
1.1.2.13. {-mAn+}	147
1.1.2.14. {-tX+}	147
1.2. İsim Çekimi Ekleri	148
1.2.1. Çokluk Eki	148
1.2.2. İyelik Ekleri.....	150
1.2.3. Aitlik Eki.....	155
1.2.4. Hâl Ekleri	156
1.2.4.1. İlgi Eki.....	156
1.2.4.2. Belirtme Eki	158
1.2.4.3. Yönelme Eki.....	160
1.2.4.4. Bulunma Eki	162
1.2.4.5. Çıkma Eki	163
1.2.4.6. Vasıta Eki	164
1.2.4.7. Eşitlik Eki.....	167
1.2.4.8. Yön Eki	168
1.2.4.9. Soru Edatı.....	169
2. SIFATLAR.....	170
2.1. Niteleme Sıfatları	170

2.2. Belirtme Sıfatları	171
2.2.1. İşaret Sıfatları	171
2.2.2. Sayı Sıfatları	172
2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	172
2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	173
2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	173
2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	173
2.2.3. Soru Sıfatları	174
2.2.4. Belirsizlik Sıfatları	174
3. ZARFLAR	175
3.1. Zaman Zarfları	175
3.2. Yer ve Yön Zarfları	176
3.3. Hâl (Nasıllık-Nicelik) Zarfları	177
3.4. Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfları	178
3.5. Soru Zarfları	179
4. ZAMİRLER	179
4.1. Şahıs Zamirleri	180
4.2. Dönüşlülük Zamiri	189
4.3. İşaret Zamirleri	189
4.4. Belirsizlik Zamirleri	193
4.5. Soru Zamirleri	194
5. FİİLLER	195
5.1. Fiil Yapımı Ekleri	195
5.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri	195
5.1.1.1. {+A-}	195
5.1.1.2. {+Al-}	196
5.1.1.3. {+Ar-}	196
5.1.1.4. {+X}	196
5.1.1.5. {+k-}, {+k-}	197
5.1.1.6. {+kXr-}	197
5.1.1.7. {+l-}	197
5.1.1.8. {+lA-}	198

5.1.1.9. {+r-}	198
5.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	199
5.1.2.1. {-Ar-}	199
5.1.2.2. {-der-}	199
5.1.2.3. {-DXr-}	199
5.1.2.4. {-l-}	200
5.1.2.5. {-mA-}	201
5.1.2.6. {-n-}	201
5.1.2.7. {-r-}	202
5.1.2.8. {-ş-}	202
5.1.2.9. {-t-}	203
5.1.2.10. {-y-}	203
5.2. Fiil Çekimi	204
5.2.1. Şahıs Ekleri	204
5.2.1.1. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri	204
5.2.1.2. İyelik Kaynaklı Şahıs Ekleri	209
5.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri	214
5.2.2.1. Bildirme Kipleri	214
5.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	215
5.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	218
5.2.2.1.3. Geniş Zaman	221
5.2.2.1.4. Şimdiki Zaman	227
5.2.2.1.5 Gelecek Zaman.....	230
5.2.2.2. Tasarlama Kipleri.....	233
5.2.2.2.1. Şart	233
5.2.2.2.2. İstek	235
5.2.2.2.3. Emir.....	236
5.2.2.2.4. Gereklilik.....	238
5.2.2.3. İsim Fiili	239
5.2.2.3.1. İsim Fiilinin Görülen Geçmiş Zaman Çekimi.....	239
5.2.2.3.2. İsim Fiilinin Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi.....	239
5.2.2.3.3. İsim Fiilinin Geniş Zaman Çekimi.....	240

5.2.2.3.4. İsim Fiilinin Şart Çekimi.....	240
5.2.2.3.5. İsim Fiilinin Olumsuzuz	241
5.3. Sıfat-Fiiller	242
5.3.1. {-An}.....	242
5.3.2. {-mXş}	242
5.3.3. {DXk}	243
5.3.4. {AcAk}	243
5.4. Zarf-Fiiller.....	244
5.4.1. {-A}.....	244
5.4.2. {-I}	244
5.4.3. {-Xp}.....	244
5.4.4. {-ArAk}	245
5.4.5. {-XncA}	245
5.4.6. {-All}	245
5.4.7. {-mAdAn}.....	246
5.4.8. {-kAn}.....	246
5.4.9 {-DXkçA}	247
5.4.10. {-dInAn}	247
5.4.11. {-DInA}	247
6. EDATLAR	248
6.1. Ünlem Edatları	248
6.1.1. Ünlemler.....	248
6.1.2. Seslenme Edatları.....	249
6.1.3. Sorma Edatları.....	250
6.1.4. Gösterme Edatları.....	250
6.1.5. Cevap Edatları.....	251
6.2. Bağlama Edatları.....	252
6.2.1. Sıralama Edatları.....	252
6.2.2. Denkleştirme Edatları.....	253
6.2.3. Karşılaştırma Edatları.....	254
6.2.4. Cümle Başı Edatları	254
6.2.5. Sona Gelen Edatlar.....	258

6.3. Son Çekim Edatları	259
6.3.1. kadar, kadā, ğadar, ğadā	259
6.3.2. gibi	260
6.3.3. için, içi	260
6.3.4. ile, {+lA}, {+lAn}, {+nA}, {+nAn}	261
6.3.5. karşı, kâşı	262
6.3.6. sonra, sōna, sōra	262
6.3.7. beri	262
6.3.8. göre	263
6.3.9. dolayı	263
6.3.10. ötürü	263
6.3.11. diye, deye	264
6.3.12. başka	264
6.3.13. kayrı, kayri	264
6.3.14. böyle, bōle	265
6.3.15. önce	265
6.3.16. evel, evvel	266
SONUÇ	267
Ses Bilgisi	267
Şekil Bilgisi	270
KAYNAKÇA	274
METİNLER	278

İŞARETLER

- {x} : Üst biçim birimi göstergesidir.
- [x], [y] : Alt biçim birimi göstergesidir.
- /x/ > /y/ : x, y'den önceki biçimdir.
- /x/ : x, fonemdir.
- [x] : x, alafondur.
- /x/ ~ /y/ : x-y arası bir sestir.
- ~ : Denklik göstergesidir.

KISALTMALAR

- age.** : Adı geçen eser
- agm.** : Adı geçen makale
- agy.** : Adı geçen yayın
- Alm.** : Almanca
- Ar.** : Arapça
- AT** : Ana Türkçe
- bağ.** : Bağlaç
- bkz.** : Bakınız
- Böl.** : Bölüm
- BT** : Batı Türkçesi
- C** : Cilt
- çev.** : Çeviren
- EAT** : Eski Anadolu Türkçesi
- ed.** : Edat
- ET** : Eski Türkçe

- f.** : Fiil
- Far.** : Farsça
- Fr.** : Fransızca
- GA** : Göçmen Ağzı
- haz.** : Hazırlayan
- İng.** : İngilizce
- KA** : Kofçaz Ağzı
- krş.** : Karşılaştırınız
- PA** : Pomak Ağzı
- Rum.** : Rumca
- S** : Sayı
- s.** : sayfa
- sf.** : Sıfat
- STT** : Standart Türkiye Türkçesi
- vb.** : Ve benzeri, ve benzerleri
- vd.** : Ve diğerleri
- YA** : Yerli Ağzı
- Yay.** : Yayını, yayınları
- zf.** : Zarf

GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmanın konusu; Kırklareli'ye bağlı Kofçaz ilçesi ve köylerinden 2012 yılı Temmuz - Eylül ayları arasında, 2013 yılı Nisan - Temmuz ayları arasında ve daha sonra da ihtiyaç duyulduğunda bölgeyi ziyaret ederek yaptığımız derlemelerin incelenmesi ve dil özelliklerinin tespit edilmesidir.

Bildiğimiz üzere Anadolu ve Rumeli ağızları üzerine yapılan çalışmalar oldukça eskiye dayanmaktadır. Anadolu ve Rumeli ağızları üzerinde önce yabancı araştırmacılar çalışmaya başlamıştır. Daha sonra özellikle 1940 ve sonrasında Anadolu ve Rumeli ağızları üzerine daha verimli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Özellikle Ahmet Caferoğlu ile başlayan derleme ve inceleme çalışmaları son yıllarda iyice hız kazanmıştır. Ancak bu çalışmalara bakıldığında ağız çalışmalarının istenilen düzeye geldiği söylenemez. Ayrıca günümüzde hâlâ incelemeye muhtaç ağız bölgeleri bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmalar henüz tamamlanmadığı için bir ağız atlası da oluşturulamamıştır. Bu yüzden Türkiye Türkçesi ağızlarının bir an önce derlenip, bilimsel yöntemlerle incelenip, kayıt altına alınması oldukça büyük önem arz etmektedir.

Günümüzde Türkiye Türkçesi ağızları, kitle iletişim araçları ve köyden kente olan göçlerle birlikte yavaş yavaş değişmeye ve ağız özellikleri kaybolmaya başlamıştır. Özellikle televizyon ve internet gibi teknolojik gelişmelerle birlikte günümüzde artık insanların kendi ağızlarını bırakıp Standart Türkiye Türkçesiyle konuşmaya başladıklarını görmekteyiz. Bu tehlikeler karşısında ağızlar üzerine yapılan çalışmalara hız verilmesi ve bir an önce Türkiye Türkçesi ağız atlasının hazırlanması gerekmektedir.

Bilindiği gibi Rumeli ağızları, Anadolu ağızlarından ayrı özellikler taşımaktadır. Ne yazık ki Rumeli ağızları üzerine yapılan çalışmalar da günümüzde yeterli düzeyde değildir. Bir Rumeli ağızı olan Kofçaz ağzının daha önce

çalışılmamış olması ve bölgenin farklı kültürel özelliklerinin olması bizim bu araştırmayı yapmamızın temel sebebidir.

Çalışmanın amacı; Kofçaz ilçesi ve tüm köylerinden derleme yapmak, Kofçaz ağzına ait ağız özelliklerini tespit etmek ve yaptığımız bu derlemeleri esas alarak Kofçaz ağzının ses ve şekil özelliklerini tespit etmektir.

2. Çalışmada Kullanılan Materyal ve Yöntem

Bu çalışmaya kaynaklık eden metinler, 2012-2013 yılları arasında farklı zamanlarda Kofçaz ilçesi sınırları içerisindeki merkez ve köylerde yaptığımız araştırma gezilerinde ses kayıt cihazı ile yaptığımız derlemelerden oluşmaktadır. Derlemelerimiz sırasında alanda, derleme metodlarına uygun olarak belirlenen kaynak kişilere önceden hazırladığımız sorular yöneltilmiştir. Ancak bazen, konuşmanın doğal akışı içinde farklı sorular da yöneltilmiştir. Derlemeye başlamadan önce, yöreyi iyi bilen, belediye başkanı, muhtar gibi kişilerle irtibat kurularak, önceden yöre ile ilgili bilgi toplanmış ve uygun kaynak kişilere ulaşma konusunda onlardan yardım alınmıştır. Özellikle köy muhtarları bizi oldukça misafirperver bir şekilde karşılamış ve ellerinden gelen tüm çabayı göstermişlerdir. Çalışmalarımız sırasında bize yardımcı olan tüm yöre halkına teşekkür borçluyuz.

Derlemelerimizdeki kaynak kişileri seçerken, yöre ağzını iyi konuşmaları sebebiyle yaşlılar ve özellikle kadınlar tercih edilmiştir. Zaten Kofçaz'ın köylerinde genç nüfus yok denecek kadar azdır. Köylerde yaşayanların çoğunluğu yaşlılardan oluşmaktadır.

Derlemelerimiz sırasında bazı sıkıntılarla da karşılaşmıştır. Bunlardan en önemlisi güven sorunu ve buna bağlı çekingenliktir. Anadoludaki köylere göre çok daha rahat olduğumuz bu yöredeki köylerde bile halkın bize güven duyması ve çekingenliğini üzerinden atıp rahatça konuşabilmesi oldukça zor olmuştur. Bazı kaynak kişiler konuşmamakla birlikte adını bile vermek istememişlerdir. Özellikle kadınlar bu konuda oldukça çekingen davranmışlardır. Ancak bu noktada yöredeki tanıdıklarımızdan yardım almak bizi oldukça rahatlatmıştır. Köy muhtarları ve yöredeki diğer bağlantılarımız sayesinde yaşanabilecek sıkıntılar en aza indirgenmiştir.

Çalışmamızda kaynak kişilere genellikle, önceden hazırladığımız sorular yöneltilmiş, bazen de konuşmak istedikleri konuyu kaynak kişilerin kendilerinin seçmesine izin verilmiştir. Erkek kaynak kişilere genellikle günlük işler, askerlik, düğün, cenaze, tarla işleriyle; kadın kaynak kişilere ise kız isteme, düğün, yemek tarifleri, gelenek ve göreneklerle ilgili sorular sorulmuştur. Ancak tüm kaynak kişilere özellikle, yaşadıkları köyün adı, kuruluşu, tarihi ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

Yukarıda belirtilen soruların yanı sıra genel olarak derlememize ait konular şöyledir:

A) Kaynak kişilerle ilgili olanlar:

1. Kaynak kişiler adı, soyadı, eğitim durumları, hayat hikayeleri vs.
2. Askerlik
3. Başlarından geçen olaylar, anılar vb.

B) Yöreyle ilgili olanlar:

1. Yörenin tarihçesi, kuruluşu ve etnik yapısı
2. Yöre adının kaynağı
3. Yörenin geçim kaynakları
4. Yörenin sıkıntıları
5. Yöreye has yemekler
6. Yörede meydana gelen doğal afetler vb.

C) Günlük hayatla ilgili olanlar:

1. Günlük işler
2. Tarla işleri
3. Tarla işlerinde kullanılan aletler
4. Giysiler
5. Yemekler

6. Kış hazırlıkları

7. Yemek tarifleri

8. Hamur işleri

D) Gelenek görenekle ilgili olanlar:

1. Kız isteme, kına yakma, nişan ve düğün âdetleri

2. Düğün yemekleri

3. Çeyiz hazırlama

4. Sünnet düğünleri

5. Asker uğurlama

6. Çocuğa ad koyma ve doğum âdetleri

7. Çocuk oyunları

8. Türkü, mâni, masal vb.

9. Varsa yöredeki türbelerle ilgili bilgiler

Derlemelerimiz sonucunda, Kofçaz merkez ve 16 köye gidilmiş, toplam 61 kaynak kişiden metin derlenmiştir. Bu veriler içinde daha sonra çalışmamız sırasında eleme yapılmış ve kayıt kalitesi daha iyi olanlar çalışmada kullanılmıştır.

3. Malzemenin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi

Araştırmamıza esas olan metinler ses kayıt yöntemiyle derlenmiştir. Daha sonra bu veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Derlenen metinlerin tamamı yazıya aktarılmıştır. Bu anlamda toplamda 61 kaynak kişiden metin derlenmiştir. Derleme sırasında her köyden en az üç kaynak kişiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak nüfusu çok az olan bazı köylerde uygun kaynak kişi olarak iki kişiden derleme yapılmıştır. Derlenen ve yazıya aktarılan metinlerin toplam süresi 956 dakikadır.

Çalışmamızda, Türk Dil Kurumunca kabul edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri” (Ercilasun 1999: 43-48) esas alınmıştır. İhtiyaç duyulduğunda bunlara başka işaretler de eklenmiştir. Metinlerin yazıya

geçirilmesinin ardından her bir kaynak kişinin etnik kimliği de belirtilmiştir. Farklı kaynak kişilere göre kendi içinde numaralandırılmıştır. Kaynak kişilere ait numaralandırma yapılmış ve ardından satır numaraları belirtilmiştir. Örneğin (59/23) numaralandırması, 59. kaynak kişiye ait metnin 23. cümlesini göstermektedir. Her metnin başında derlemeyi yapan kişinin adı, soyadı, yaşı, eğitim durumu ve etnik kimliği belirtilmiştir.

Transkripsiyonu yapılan metinler daha sonra ses bilgisi bakımından incelenmiştir. Çalışma bu yönden tanımlayıcı/betimleyici/tasvirî (Descriptive Grammar) bir çalışmadır. Gerekli görüldüğü durumlarda eş zamanlı karşılaştırma metoduna (Synchronic and Comparative Grammar) da başvurulmuştur. Ses bilgisi kısmında ilgili her bölüm öncelikle *Pomak Ağzı*, *Yerli Ağzı* ve *Göçmen Ağzı* olarak üç gruba ayrılmıştır. Bu gruplara ait örnekler verilirken öncelikle kelimenin yöre ağzındaki şekli italik olarak yazılmış, ardından referans numarası belirtilmiş ve son olarak da tırnak içinde Türkiye Türkçesindeki karşılığı yazılmıştır. (*olcāmış* (4/160) “olacaktı”).

İnceleme kısmının ikinci bölümünde şekil bilgisi incelenmiştir. Bu kısım da tanımlayıcı/betimleyici/tasvirî (Descriptive Grammar) bir çalışmadır. Gerekli görüldüğü durumlarda eş zamanlı karşılaştırma metoduna (Synchronic and Comparative Grammar) da başvurulmuştur. İlgili bölüme ait örnekler verilirken ses bilgisi kısmında olduğu gibi, öncelikle kelimenin yöre ağzındaki şekli italik olarak yazılmış, ardından referans numarası belirtilmiş ve son olarak da tırnak içinde Türkiye Türkçesindeki karşılığı yazılmıştır.

4. Kırklareli

4.1. Fiziki ve Tarihi Çevre

4.1.1. Tarihçe

Kırklareli, tarih öncesi konum itibarıyla dikkat çeken pek çok antik yerleşim merkezine sahip bir ilimizdir. Buzul çağı sonlarında uzunca bir süre sular altında kalan Kırklareli ve civarında insana dair ilk buluntular neolitik dönem özelliklerini vermektedir. Daha sonra bilinen ilk yerleşik kabilelerden ismini alan Trakya,

Kırklareli de dahil olmak üzere Roma dönemi ortalarına kadar kısmen veya tamamen bağımsızlıklarını küçük birer krallık veya prenslik olarak devam ettirebilmişlerdir. Bir geçiş bölgesi olması münasebetiyle Roma ve Bizans dönemlerinde pek çok istilaya uğrayan Kırklareli ilk defa 1300’lü yıllarda 1. Murat zamanında Osmanlıların eline geçmiştir (Kırklareli Valiliği 2015).

Kırklareli’nin fethi ile ilgili bilgi veren ilk kaynaklar, 16. ve 17. yüzyılda yazılmış eserlerdir. Bu yüzden şehrin fetih tarihini eldeki bilgilere dayanarak kesin olarak söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte Kırklareli fethinin, Edirne’nin fethinden sonra, 1. Murat zamanında gerçekleştiği kabul edilir. Bu fetih muhtemelen 1367-1372 yılları arasında gerçekleşmiştir. Kırklareli, Türkler tarafından fethedildikten sonra, iskan edilmeye başlanmıştır. Özellikle, Moğolların Anadolu’ya girmesiyle, önlerinden kaçan Türkmenler ve Yörükler, Batı Anadolu’da nüfus yoğunluğu meydana getirmiştir. Osmanlılar Rumeli’ye geçince, Türkmenler ve Yörüklerin boş alanlara yerleşmesi sonucu bölge Türkleşmiştir (Kırklareli İl Yıllığı 2000: 34).

Kırklareli’nin fethinden sonra Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar Kırklareli, Edirne’ye bağlı bir sancak merkezi olarak kalmıştır. 1924’te çıkan bir kanun ile Kırklareli il olmuştur.

Kırklareli ilinde 20. yüzyıla kadar değişik etnik gruplar bir arada yaşamışlardır. Türkler, Bulgarlar, Rumlar ve Yahudiler uzun yıllar bu şehirde bir arada yaşamıştır. Ancak daha sonra Balkan savaşları zamanında Bulgarlar, İstiklal Savaşı zamanında da Rumlar şehirden ayrılmıştır. Onların yerine de Yunanistan ve Bulgaristandan gelen Türk muhacirler yerleştirilmişlerdir (Akın 1997: 9).

Kırklareli ilinin adı da tarihte farklı farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Bizanslılar zamanında *Saranta Ecclesies /Saranta Eklasia* olarak kullanılan şehrin adı, Hammer’ın Osmanlı Tarihinde ve Edirne Salnamelerinde *Heraklia Kırkkilise* şeklinde geçmektedir. Şehrin adı Osmanlılar tarafından fetihden önce *Kırkkilise* olarak anılmaktadır. Şehrin adı Osmanlı kaynaklarında iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Kanuni Süleyman dönemindeki kanunnamelerde “*Liva-i Kırkkilise*” olarak geçen şehrin adı yine aynı dönemdeki kanunnamelerde

“*Kırkkenise*” olarak geçmektedir. Tüm bu telaffuzlarda geçen *kenise* veya *kenisa* *kilise* demek olup, tüm bu kullanılışlardan Osmanlılar’ın bu şehre “*Kırkkilise*” dedikleri anlaşılmaktadır. Daha sonra ise bu isim 1925 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne verilen bir kanun teklifiyle bugünkü şekli olan “Kırklareli” adını almıştır (Akın 1997: 10-11).

4.1.2. Coğrafi Yapı

Kırklareli ili Marmara Bölgesi’nin sınır illerinden biridir. Işıranca (Yıldız) Dağları ve Ergene Ovası üzerinde yer alan Kırklareli’nin kuzeyinde Bulgaristan, kuzey doğusunda Karadeniz, güney doğusunda İstanbul, güneyinde Tekirdağ ve batısında Edirne bulunmaktadır. Yüzölçümü 6.550 kilometrekare olan ilin Bulgaristan’a 180 kilometre kara sınırı, Karadeniz’e 60 kilometre deniz kıyısı bulunmaktadır.

Kırklareli denizden 203 metre yükseklikte, kuzey ve doğusu dağlık ve ormanlık, diğer bölümü genellikle düzlüktür (Kırklareli Valiliği 2015).

Bölge yeryüzü şekilleri bakımından çeşitli görünümeler yansıtır. Kuzey ve kuzey doğu doğrultusunda uzanan Işıranca (Yıldız) Dağları, Kırklareli’nin kuzeyinde yer alır. Işıranca adı, özellikle dağların güney yamacından çok sayıda dere ve çay çıkması sebebiyle “akıntılı, akarsulu yer” anlamına gelmektedir (Karaçam 1995: 23).

Bölgede genellikle karasal iklim hâkim olup yazları sıcak ve kurak, kışları çok soğuk ve yağışlıdır. Başlıca akarsuları Ergene Nehri ile Rezve Deresidir. Bitki örtüsü olarak ormanlarla kaplı olan ilimiz step özelliği de göstermektedir.

4.2. Beşeri ve Ekonomik Yapı

4.2.1. Nüfus Durumu

Kırklareli ilindeki nüfus zaman içinde savaşlar, göçler ve ekonomik nedenlerle sürekli bir değişiklik halinde olmuştur. Kırklareli ilinde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır (Karaçam 1995: 102).

Yerleşim yeri nüfusları, 2007 yılında kurulan ve İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİGM) tarafından güncellenen Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden (ADNKS) alınan nüfusla birlikte, kurumsal yerlerde kalan nüfus dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Kurumsal yerlerde (kışla, cezaevi, huzurevi, üniversite öğrenci yurtları vb.) kalanlar uluslararası tanım gereği ikâmet adreslerinin bulunduğu yerleşim yeri nüfusuna değil, kurumsal yerlerin bulunduğu yerleşim yeri nüfusuna dâhil edilmişlerdir.

Türkiye İstatistik Kurumu Edirne Bölge Müdürlüğü tarafından hazırlanan basın bülteninde, NVİGM'den alınan bilgilere dayalı olarak 31 Aralık 2013 tarihi itibarıyla Kırklareli'nin 2013 yılı nüfus sonuçlarına yer verilmektedir.

31 Aralık 2013 tarihi itibarıyla Kırklareli nüfusu 340 559 kişidir. İllerin nüfus büyüklüğü sıralamasında Kırklareli, 54. sırada yer almaktadır (Kırklareli Valiliği 2015).

4.2.2. Ekonomik Durum

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 2003 verilerine göre, Kırklareli, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il içerisinde 11. sırada yer almaktadır. Eğitim alanında gelişmişlik sıralamasında 7., sağlık alanında 15., imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 14. sırada yer almaktadır (Kırklareli Valiliği 2015).

Kırklareli, ekonomik açıdan bölge standartlarının altında seyreden bir ildir. Köylerde daha çok tarım ve hayvancılık başlıca gelir kaynağı iken şehir merkezinde ise sanayi ve ticaret başlıca geçim kaynağıdır.

4.2.2.1. Toprak ve Su Kaynakları

Kırklareli ilinin yüzölçümü 655.000 hektardır. Arazinin % 41'i kültür arazisi, % 40'ı orman arazisi, % 5'i mera, geri kalan % 14'ü ise kültür dışı arazidir.

Kırklareli ilinde, arazi dağılımı çiftçi aile sayısına göre dengeli değildir. Bu yüzden tarımla uğraşan aile sayısı fazla olduğu için bölgede daha çok küçük işletmeler bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin yapısına bakıldığında toprak

büyüklüğü açısından 50-200 dekar arasındadır. Halkın çoğunluğu hem hayvancılık hem de bitkisel üretimi bir arada yapmaktadır (Kırklareli Valiliği 2015).

4.2.2.2. Bitkisel Üretim

Kırklareli ilinde yetiştirilen tarımsal yapı içinde; buğday, arpa, ayçiçeği, şeker pancarı, mısır, baklagiller ve bağcılık büyük bir yer tutmaktadır. Tarım ürünleri içinde ağırlıklı olarak buğday ve ayçiçeği yetiştirilmektedir. Bunlardan sonra en fazla yetiştirilenler: şeker pancarı, mısır ve patatestir.

Bölgede bağcılık da son yıllarda iyice gelişmektedir. Bağ bahçe tarımı işlenebilir arazinin %2'sinde yapılmaktadır (Kırklareli Valiliği 2015).

4.2.2.3. Hayvancılık

Kırklareli'nde 107.660 adet büyük baş, 238.484 adet küçük baş ve 348.620 adet kümes hayvanı mevcuttur. Bölgede hayvancılık fenni usüllerle yapılmaktadır (Kırklareli Valiliği 2015).

4.2.2.4. Su Ürünleri

Kırklareli'nin Karadeniz'e kıyısı olan ilçe ve köylerinde balıkçılık yapılmaktadır. İğneada, Kırıkköy, Beğendik ve Limanköy gibi Karadeniz sahilinde yer alan yerleşim yerlerinde 1.288 ruhsatlı balıkçı tarafından balıkçılık yapılmaktadır. Bunların dışında tatlı su balıkçılığı baraj ve göletlerde sürdürülmektedir (Kırklareli Valiliği 2015).

4.2.2.5. Sanayi

Bölgede sanayi artan bir hızla devam etmektedir. Kırklareli'nin İstanbul ve Avrupaya yakınlığı sebebiyle sanayi bu bölgede oldukça yoğunlaşmıştır. Özellikle Lüleburgaz bu bakımdan bölgenin en yoğun ilçesidir. Kırklareli ilinde toplam 267 sanayi tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde daha çok gıda imalatı, tekstil ürünleri, kimyasal madde ve metalik olmayan diğer mineral ürünlerinin imalatı yapılmaktadır. Bu tesislerde 19 bin dolayında işçi çalışmaktadır (Kırklareli Valiliği 2015).

4.2.2.6. Ticaret

Bölgemizde çeşitli ticari faaliyetler yürütülmektedir. Kırklareli'nin bulunduğu konum itibarıyla ticari ilişkilerde İstanbul büyük yer tutmaktadır. İlde çeşitli ticari kuruluşların faaliyetleri ile lüzumlu ihtiyaç maddeleri, dayanıklı tüketim maddeleri, her türlü sanayi ürünleri ile tarım ve hayvan ürünlerinin ticareti yapılmaktadır (Kırklareli Valiliği 2015).

4.3. Kırklareli İlinin İlçeleri

Bugün Kırklareli iline bağlı toplam 7 ilçe bulunmaktadır.

4.3.1. Babaeski

Babaeski, Kırklareli'nin Lüleburgazdan sonra en büyük ilçelerinden biridir. Tarihi Edirne-İstanbul E-85 karayolu üzerinde, Kırklareli-Babaeski yol kavşağı üzerinde bulunmakta olup 652 kilometrekare toprak büyüklüğüne sahiptir (Karaçam 1995: 645).

Babaeski, Bizanslılar döneminde Bulgarophyon adıyla anılmakta olup, eski dönemlerde farklı milletler tarafından farklı adlarla anılmıştır. Babaeskiye Yunanlılar Bulgaros, Bulgarlar Phygon, Osmanlılar ise Baba-yi Atik adını vermişlerdir.

Babaeski'nin tarih öncesi dönemleriyle ilgili yapılan araştırmalar yetersizdir. Yapılan kazılardan elde edilen buluntularla Babaeski'nin tarihine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Yapılan kazılarda Yunan ve Roma dönemlerine ait yapı kalıntıları bulunmuştur. Yörenin yerli halkı Traklardır. Babaeski 8. ve 13. yüzyıllarda Bizans imparatorluğunun Thrake bölgesinde bir istihkam ve psikopozluk merkezi olmuştur. 812 yılında bu bölge Bulgarlar tarafından zaptedilmiştir (Kırklareli Valiliği 2015).

Babaeskinin Türkler ile karşılaşması Selçuklular dönemine rastlamaktadır. Babaeski'ye ilk geçiş 1263 yılında olmuştur. On sekizi bulan geçişlerin on altısı Osmanlılar'a aittir (Özkaya 2013: 28). İlçe 1359 yılında I. Murat tarafından Osmanlı sınırlarına katıldıktan sonra "Baba-yi Atik" adını almıştır. Önce Edirne Merkez Sancağı'na bağlı olan ilçe, 1879'da Kırklareli sancak olunca Kırklareli'ye bağlanmıştır (Kırklareli Valiliği 2015).

4.3.2. Demirköy

Yıldız Dağları'nın kuzey eteklerinde, engebeli bir arazi üzerine kurulmuş olan Demirköy, Vize ve Pınarhisar ilçeleriyle komşudur. Kuzeyde Bulgaristan ile, Doğuda ise Karadeniz'e kıyısı bulunmaktadır.

Demirköy'ün Bizans Dönemine ait bir yerleşim yeri olduğuna dair kuvvetli bilgiler bulunmaktadır. Burada yaşayan topluluk ilk olarak Slav kökenlidir. Bizans döneminde ilçenin adı Samakovcuk'tur. Demirköy, tarih içinde birçok kez işgal edilmiştir. 1905 yılında bölge Bulgarlar tarafından işgal edilmiştir. Daha sonra bölge 1877-1878 yılları arasında meydana gelen Osmanlı-Rus Savaşı sırasında bir yıl kadar bir süre Rus işgalinde kalmıştır. Daha sonra Osmanlılar'ın eline geçen ilçe, Demirköy adını almıştır (Karaçam 1995: 536-537).

İlçe 1891 yılında Edirne Vilayeti, Kırklareli iline bağlı kaza statüsünü kazanmış ve 1924 yılında Kırklareli iline bağlı ilçe merkezi haline getirilmiştir. 27 Temmuz 1920'de Yunan işgaline uğrayan ilçe 11 Kasım 1922 yılında işgalden kurtulmuştur (Kırklareli Valiliği 2015).

4.3.3. Lüleburgaz

Lüleburgaz'ın tarihi Traklar'a kadar uzanmaktadır. Trakya'ya adını veren Trak kabilelerinden Odris'lerin o yıllarda ilçeye yerleştiği ve buraya Bergule adını verdiği bilinmektedir. Bu bölgede daha sonraları Persler, Atinalılar, Makedonyalılar ve Romalılar hüküm sürmüşlerdir (Kırklareli Valiliği 2015).

Lüleburgaz, ilk kez 1357 yılında, Orhan Bey zamanında Bizanslılardan alınmıştır. Fakat Osmalılar başka yerlerin alınmasıyla meşgulken, ilçe tekrar Bizanslıların eline geçmiştir. Sonra 1362 yılında I. Murat Hüdavendigâr zamanında ilçe tekrar geri alınmıştır (Özkaya 2013: 34).

Lüleburgaz 1877-1878 Osmalı-Rus Savaşı'na kadar savaş görmemiştir. Ancak bu dönemde ilçe iki kez Rus işgaline uğramıştır. Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında ise Lüleburgaz, Edirne Sancağı'na bağlanmıştır. 1912 yılında Balkan Savaşları'nın patlak vermesiyle birlikte ilçe 1 yıl işgal altında kalmış ve 1913'te

Bulgarlardan geri alınmıştır. İlçe, Cumhuriyet Dönemi'nde Lüleburgaz adını almıştır (Karaçam 1995: 697).

Lüleburgaz zaman içinde iskâna hep açık olmuştur. Yıldırım Beyazıt zamanında başlayan planlı iskân hareketi bugüne kadar devam etmiştir (Özkaya 2013: 36)

4.3.4. Pehlivanköy

Kırklareli ilinin Kofçaz'dan sonra gelen en küçük ilçelerinden biridir. Babaeski'nin güneybatısında, Edirne-Sirkeci demiryolu üzerinde, Ergene kıyısında, çok eski bir yerleşim merkezidir.

Pehlivanköy'ün ilk ne zaman kimler tarafından kurulduğu bilinmemekle birlikte ilk kuruluş yerinin Akardere olduğuna dair bazı bilgiler bulunmaktadır. İlçe, tarihte Pavlı köyü olarak anılmaktadır. Bu da zaten Hellence bir isimdir. Bu ismin de aslı Paula'dır. Tüm bunlarla birlikte Pehlivanköy'ün ilk sakinlerinin Traklar olduğu bilinmektedir. Daha sonra Trak kökenli Odrisler'in, daha sonra Makedonlar'ın egemenliği altına girmiştir.

14. yüzyıla kadar bu bölgede Bizanslar yaşamaktadır. 1363 yılında Hacı İlbey ve Evrenus Paşa bu bölgeyi Bizanslılardan aldığı zaman bu bölgede Bulgarlar yaşamaktadır. Bunlar 10. yüzyılda bölgeye yerleşen Bulgarlar'dan Trakya'da kalanlardır. Balkan Savaşlarından sonra yapılan anlaşmayla Bulgaristan'a geri dönmüşlerdir. Bulgaristan'dan gelen Türk toplulukları da onların yerine bu bölgeye yerleştirilmişlerdir. Pehlivanköy 1877-1878 yıllarında Osmanlı-Rus Savaşı sırasında bir yıl kadar işgal altında kalmıştır. İlçe başta Bulgaristan Prensliği'ne bırakılırken daha sonra 1878'de tekrar Osmanlı topraklarına katılmıştır (Karaçam 1995: 529-530).

4.3.5. Pınarhisar

Pınarhisar, Lüleburgaz-Kırklareli yol kavşağında tarihi bir ilçedir. İlçenin ilk çağa uzanan bir tarihi vardır. Bu bölge soğuk ve sıcak su kaynaklarıyla meşhur olduğu için tarihçi Hammer buraya "Kaynaklar Kalesi" demiştir. Hellenler bu

kaynak sularına büyük dere anlamına gelen “tearos” demişlerdir. Romalılar, bu suları şifa suyu olarak kullanmaya başlamışlar, soğuk ve sıcak su hamamları oluşturmuşlardır. Pınarhisar ve Kaynarca hamamları bu amaçla kullanılmıştır.

Pınarhisar, tarihi süreç içinde pek çok kez işgal altında kalmıştır. 14. yüzyıla kadar süren bu işgaller sonrasında bu dönemde bölgede Bizans egemenliği hakim olmuştur. Bizans egemenliğinden sonra, 1369 yılında I. Sultan Murat yönetimindeki askeri birliğin akıncı komutanı Gazi Mihal tarafından ilçe Bizanslılar’tan alınmıştır (Karaçam 1995: 594-598).

1877-1878 yıllarında çıkan Osmanlı-Rus savaşında Pınarhisar işgal edilmiştir. Yine 1912 yılında ilçe Bulgarlar tarafından işgal edilmiştir. 21 Temmuz 1913’te ilçe geri alınmıştır. İlçe, 25 Temmuz 1920’de bu kez Yunanlılar tarafından işgal edilmiş ancak; 8 Kasım 1922 yılında düşmandan geri alınmıştır.

Pınarhisar, Kırklareli’ne bağlı bir bucak iken 1911 yılında ilçe olmuş ancak; 1915 tarihinde tekrar bucak haline getirilmiştir. 01.03.1953 tarihinde ise yeniden ilçe statüsüne kavuşmuştur (Kırklareli Valiliği 2015).

4.3.6. Vize

Vize’nin tarihi çok eski çağlara dayanmaktadır. İlçe Kırklareli’nin doğusunda, eski Edirne-İstanbul yolu üzerinde bulunmaktadır. İlçenin ilk kuruluş yeri Hisartepesi’dir. Çömlek Tepe şehrin kuzeyinde bulunan bir tepedir ve burası eski bir yerleşim yeridir. Bu yüzden Vize, bir kale-kenttir (Karaçam 1995: 608-609).

Vize’nin ilk sakinlerinin kimler olduğu kesin olarak bilinmemekle beraber buradaki yerleşik halkın Traklar olduğu bilinmektedir. Vize’nin Osmanlı Dönemindeki halkı Anadolu’dan gelen Türkmenlerdir. Bunlar Vize Yürükleri olarak anılırlar. Vize’nin tarihi çok eski olduğu için zaman içinde, dini ve kültürel merkez olma gibi rolleri üstlenmiştir. İlçenin yerli halkları Traklardan sonra; İskitler, Persler, Hellen, Roma ve Bizanslılar olmuşlardır. Osmanlılar zamanında Türkler’in buraya yerleşmesi I. Murat zamanında başlamıştır (Karaçam 1995:612).

Vize tarihte ilk kez 1363 yılında Türkler’in eline geçmiş ancak çok kalmamış, Bulgarlar tarafından ele geçirilmiştir. Bunun üzerine I. Murat 1639 yılında

ilçeyi tekrar Osmanlı topraklarına dahil etmiştir. Vize, Osmanlılar zamanında 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda bir yıl kadar Rus işgali altında kalmıştır. Daha sonra ikinci işgal Balkan Savaşları zamanında olmuştur. Ancak, 21 Temmuz 1913 tarihinde Vize, Bulgarlardan geri alınmıştır. İlçe 1920-1922 yılları arasında ise Yunan işgalini yaşamıştır. 2 Kasım 1922'de ise ilçe Yunanlılardan geri alınmıştır (Karaçam 1995: 622-628).

5. Kofçaz

5.1. Fiziki ve Tarihi Çevre

5.1.1. Tarihçe

Kofçaz ilçesinin tarihi ile ilgili bilgiler çok fazla değildir. Bu bölümde yer alan bilgiler “Kırklareli İli Kofçaz İlçesi Halk Kültürü Üzerine Bir İnceleme” isimli bilimsel araştırma projesinin raporundan ve Kofçaz Kaymakamlığı'ndan alınmış en güncel bilgilerdir. Kofçaz ilçesi üzerine eldeki bilgiler ancak Trakya'nın genel tarihiyle örtüşebilecek kadardır. Kofçaz, bulunduğu konum itibarıyla pek çok tarihi olaya sahne olmuş ve çeşitli göç hareketlerinin rotasında bulunmuş bir yerleşim yeridir (Bayram 2015: 3)

Bu bölge ile ilgili yapılan araştırmalarda insanların bu bölgede tarihin ilk zamanlarından beri yaşadıklarına ilişkin kalıntılar bulunmuştur. İlçe'nin adını nerden aldığı bilinmiyor ancak; bazı kaynaklar Kofçağız olarak anıldığını belirtmektedir. Yine halk arasında da yaygın olan anlayış bölgenin adının Kofçağız olduğu yönündedir.

Tarihte bu bölgede yaşayan topluluklarla ilgili kesin bilgiler olmasa da, tarihi olayların akışına bakarak, Trak ve İskit topluluklarının bölgeden geçtiği düşünülmektedir.

1369 yılında Osmanlı topraklarına katılan Kofçaz'ın kesin olarak ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Bölge alındıktan sonra buraya, Anadolu'dan ve daha sonra Balkanlar'dan çok sayıda Türkmen toplulukları getirilip yerleştirilmiştir. Kofçaz, Osmanlı zamanında Bulgarlara karşı tampon bölge konumunda olmuştur. Bu yüzden bölge, tarih boyunca Balkanlar'dan gelen tüm saldırılara açık kalmıştır.

Bölge, daha sonra 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sırasında işgale uğramıştır. Daha sonra bu işgali Türk- Bulgar Savaşı izlemiştir. Bu yüzden Kofçaz, yapılan savaşlarda çok kayıp vermiş ve sıkıntılar yaşamıştır. Balkan Savaşları'nda bölge, Bulgarlar'dan geri alınmıştır. Balkan Savaşı'nın sıkıntıları geçmeden ilçe, bu sefer de Yunan işgaline uğramıştır. İki yıl süren bu işgalden sonra Kofçaz, 10 Kasım 1922 tarihinde geri alınmıştır (Karaçam 1995: 521-522).

Kofçaz, Cumhuriyet döneminde Keşirlik adıyla nahiye merkezi olarak idari taksimatta yerini almış ve 1 Nisan 1959 tarihinde Kofçaz adı ile ilçe olarak kurulmuştur.

Kofçaz'ın ilçe oluşu ve isim değişikliği ile ilgili ilginç olaylar da yaşanmıştır. 1959 yılında Kocayazı köyü ilçe merkezi yapılmak istenir. 1959 yılında yapılan bu çalışmalar köylüyü rahatsız eder. Sakin bir yaşam tarzına alışmış olan köy halkı, ilçe olmakla birlikte köye memurların geleceği, belediye teşkilatı geleceği, kaymakam geleceği vs. gibi sebeplerden dolayı rahatsız olacaklarını düşünürler. Sakin hayatlarının büroksinin gelmesi ile birlikte bozulmasını istemezler. Uzun görüşmeler neticesinde ortak bir yol bulunur ve Kofçaz ilçesi, Keşirlik Köyü'ne kurulur. Kofçaz Köyü'nün ismi Kocayazı Köyü, Keşirlik Köyü'nün ismi ise Kofçaz Kazası olur. Kofçaz köylüleri kazayı kabul etmezler ama köylerinin isimlerini kaybederler.

Köyde tarihi eser bulunmamakla birlikte Terzidere köyüne yakın bir bölgede 2. Dünya Savaşı yıllarında yapılan savunmaya yönelik mevziler bulunmaktadır (Bayram 2015: 3).

5.1.2. Coğrafi Yapı

Kofçaz, Kırklareli iline bağlı bir ilçe olup şehre mesafesi 26 km'dir. Yıldız (Istranca) Dağları'nın eteklerinde kurulan Kofçaz'ın batısında Edirne, kuzeyinde Bulgaristan, güney ve doğusunda Kırklareli bulunmaktadır. İlçe 530.000 dekar alan üzerine kurulu olup genel olarak dağlık ve ormalıdır. Kofçaz'a bağlı 2 mahalle ve 16 köy bulunmaktadır (Bayram 2015: 3).

İlçe kara ikliminin etkisi altındadır. Yazları sıcak ve kurak, geceleri serin, bahar aylarında yağışlıdır. Kofçaz, Istranca Dağları'nın eteklerine yerleşmiş olduğu

için oldukça engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Bölgenin rakımı 460 metredir. Kofçaz bitki örtüsü bakımından da oldukça zengin bir bölgedir. Özellikle orman alanları ilçe topraklarının hemen hemen yarısı kadardır. Ancak bu ormanlar günümüzde eskisi kadar sağlıklı değildir. İlçe toprakları çok verimli olmadığı için tarım çok yapılmaz. Daha çok ormancılık ve hayvancılık halkın geçim kaynağıdır.

5.2. Beşeri ve Ekonomik Yapı

5.2.1. Nüfus Durumu

İlçenin nüfusu ile ilgili bilgiler “Kırklareli İli Kofçaz İlçesi Halk Kültürü Üzerine Bir İnceleme” isimli bilimsel araştırma projesinin raporundan alınmış en güncel bilgilerdir.

Nüfus bakımından Kofçaz, Türkiye’nin en küçük ilçelerinden biridir. 1 Nisan 1959 tarihinde ilçe olduğu zaman köyleriyle beraber toplam nüfusu 12.500 civarında olup; 2014 yılı adrese dayalı nüfus sayımına göre ilçe merkezi 731, köylerin nüfusu 1976, köyler ile birlikte ilçenin genel nüfusu 2.707’dir. 1970 yılından 2014 yılına kadar yapılan nüfus sayımlarına göre ilçe ve köylerin nüfusu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Yıllara Göre İlçe ve Köylerin Nüfusu

YILI	MERKEZ	KÖYLER	TOPLAM
1970	868	5894	6852
1980	1082	8973	6055
1985	1278	4420	5698
1990	1306	3698	5004
1997	1487	2720	4207
2000	1538	2628	4166
2008	751	2212	2963

2011	886	2115	3001
2012	855	2069	2924
2014	731	1976	2.707

Tabloda da görüldüğü gibi ilçe ve köylerdeki nüfus sürekli azalma eğilimindedir. Bunun sebepleri arasında, ilçenin küçük olması ve iş sahasının olmaması olarak gösterilmiştir. Özellikle genç nesil köyde kalmayıp, Kırklareli, Lüleburgaz, Çorlu gibi daha büyük yerlere göç etmektedir. Bölge nüfusunun çoğunluğu çiftçilikle uğraşmakta olup, bölgede ormancılık ve hayvancılık da önemli bir geçim kaynağıdır.

5.2.2. Ekonomik Durum

Kofçaz, oldukça geri kalmış, bölge standartlarının çok altında, genellikle tarıma dayalı bir yapıya sahiptir. Sanayi yoktur, ticaret de oldukça zayıftır. Kofçaz, Kırklareli'nin kuzeyinde yer aldığı için İstanbul, Edirne ve Kapıkule yolu üzerine doğru kayan sanayi yatırımlarında mahrum kalmıştır. İlçede hazır giyim üzerine bir fabrikanın dışında başka hiçbir yatırım yoktur. Bölge halkının geneli tarım, hayvancılık, ormancılık gibi işlerle meşgul iken bir kısmı da kamuda istihdam edilmektedir.

Ticaret oldukça zayıftır. Halkın sattığı şeyler birkaç çeşit üründür. Hayvancılık ekonominin başlıca desteğidir. Ormanlardan yararlanma ancak işçilik seviyesindedir. Hayvancılığa dayalı ürünlerin satılması ticarete önemli yer tutar. Ticari hareketliliğin olmaması halk arasında şöyle izah edilir. Yöre halkı, Cumhuriyet Dönemi'nde var olan ama bugün kapalı olan Malkoçlar köyündeki gümrük kapısının yeniden açılması halinde ticaretin ve ekonominin canlanacağını düşünmektedir.

İlçede genellikle kuru tarım yapılmaktadır. Sulu arazi oldukça az olduğu için, genellikle buğday, ayçiçeği gibi ürünler yetiştirilmektedir. İlçe hayvansal üretim açısından gelişmiştir. İlçede günlük inek sütü olarak elde edilen süt miktarı 13 ton,

koyun sütü olarak yılda iki ay olmak üzere 10 tondur. Yılda ortalama 22.000 baş besi kuzusu ile 900 baş besi danası kesime gönderilmektedir.

İlçede kamu hizmetlerinde çalışanların sayısı 137 civarındadır. İlçede esnaf da çok az sayıdadır. Bunlar: bir fırın, bir kasap, dört içkili, bir içkisiz lokanta, bir benzin istasyonu, küçük bir tamirci ve dört bakkal'dır (Bayram 2015: 4-5).

5.3. Sosyal Durum

5.3.1. Etnik Durum

Kofçaz ilçesinin 16 köyü ve merkezinde yaptığımız çalışmalarda, görüştüğümüz kaynak kişileri, onların kendilerini ifade ettikleri şekliyle değerlendirdik. Derleme yaptığımız bölgedeki kaynak kişiler bulundukları bölgeye ya göç ederek gelmişler ya da oranın yerlisidirler. Kaynak kişileri ve onların beyanlarından da hareketle derleme alanımızın etnik yapısını şöyle sınıflandırabiliriz.

5.3.1.1. Pomaklar

İnceleme sahamızın içinde konuştuğumuz Pomaklar, birbirine yakın iki köyde yaşamaktadır. Bunun dışında bazı köylerde Pomakların, Göçmenler ve kendilerini yerli olarak ifade eden Gacal nüfusla beraber yaşadıkları da tespit edilmiştir. Pomaklar ve Pomak kelimesi üzerine çok farklı görüşler ortaya atılmıştır.

Bu tabir, Balkanlarda Pomakça konuşan ve kendilerini müslüman Türk hissedenlere verilen bir ad olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu kelime yeni bir kelime olup 19. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı kaynaklarında müslüman Bulgarlar tabirinin olmadığı gibi Pomak adına da rastlanmamıştır. Pomak tabiri daha çok 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte 1839-1840 yıllarında Balkanlarda incelemeler yapan A. Bone, Kuzey Bulgaristandaki Selvi ve Lofça bölgesindeki köylerin bazısına Pomak nahiyeleri adı verildiğini kaydetmiştir (Eren 1988: 572).

Pomakların küçük bir kısmı eski Bulgaristan'ın sınırları içinde olan Kuzey Bulgaristanda ve büyük çoğunluğu ise Güney Bulgaristanda yaşamaktadır (Nayır 1999: 49-50).

Pomak adı üzerine de farklı görüşler ileri sürülmüştür: Pomak adının Slavca kökenli olup “Pomagaçi” (yardımcı) sözcüğünden geldiğini öne sürenler olduğu gibi; kendi dillerindeki “Agaryani” ya da “Aharyani” isminin Türkçedeki “Ahiyan” (Ahiler) sözcüğünü çağrıştırmasını temel alan bazı araştırmacılar Pomakların, 14. yüzyılda Rodoplar bölgesine göçen Ahilik örgütüne bağlı Çepni ve Bozok Türklerinden olduğunu savunurlar. Son zamanlarda ise Pomakça ile Bulgarca’nın benzerliği kanıt gösterilerek Pomakların Osmanlılar tarafından Müslümanlaştırılmış Bulgarlar olduğu da öne sürülen görüşler arasındadır (Hünerli 2006: 24).

Pomak adının anlamı ve kökeni üzerine Emin Kalay “Edirne İli Ağızları” (1998: 10-11) adlı kitabında Pomak kelimesi ile ilgili ortaya atılan görüşleri şöyle sınıflandırmıştır:

1- Pomak kelimesinin Slavca Pomaçi “yardım etmek” fiilinin Pomagaçi “yardımcı” şekinden geldiğini savunan görüş Pomakların Türk ordularında yardımcı vazifesi görmüş olduğundan dolayı bu adı aldıklarını ileri sürmektedir.

2- Pomak kelimesinin Bulgarca “Achrjani” “şiddet göstermek, azap vermek ve cebretmek” fiilinden geldiğini savunan görüş.

3- Bütün bunlardan ziyade dikkati çeken, fakat şimdiye kadar manası üzerinde durulmayan, bugün bile yerel halkın kendisine vermiş olduğu “Acharyani” yahut “Agaryani” adıdır. Bu adların Osmanlı imparatorluğunun kuruluşunda ve Rumeli’nin fethinde büyük hizmetleri olan “Ahilerden” gelmiş olması çok muhtemeldir. Bu kelime “Ahi” kelimesinin Farsça çoğulu olan “Ahiyan” (ahiler) olmalıdır.

4- Pomak kelimesinin “çomak” ile ilgisi bulanabileceğini belirten görüş: Divan’da çomak kelimesi için “Uygurlarca ve bütün müslüman olmayan halk tarafından müslümanlara verilen ad, müslüman” demektir.

Koçaz ilçesinin *Kocayazı* ve *Kula* köyleri Pomak nüfusun yoğun olarak yaşadığı köylerdir. Bölgede yaşayan halk bu iki köyün tamamen Pomak köyü olduğunu ifade etmektedir. Ancak bu iki köy dışında *Tastepe* köyünde de Pomaklar yaşamaktadır.

5.3.1.2. Gacallar

Kendilerini yerli olarak tanımlayan Gacallar Trakya’da yaşayan bir topluluktur. Çalışma sahamız olan Kofçaz bölgesinde de Gacallar yaşamaktadır. Gacallar ile ilgili pek çok görüş öne sürülmüştür. Bunlardan bazıları şöyledir:

Derleme Sözlüğü’nde Gacallar için “yerli, göçmen olmayan kimse” tanımı kullanılmıştır (Derleme Sözlüğü 2009: 1886).

Fuat Bozkurt, eserinde Gacallar ile ilgili görüşlerini belirtmiş ve bu görüşlere açıklık getirmiştir. Gacalların, Deliorman bölgesinde yaşayan müslüman bir topluluk olduğunu ve Deliorman Türkleri, Çıtaklar gibi adlarla anıldığını ifade etmiştir. Bu topluluğun Osmanlı Türkçesi’ne bağlı Balkan Türkçesi konuştuklarını bildirmiştir. Yıldırım Beyazıt döneminde Anadolu’dan bu topraklara yerleşmişlerdir. Paul Wittek, Gacalların Gagavuzlarla aynı soydan olduklarını savunmakla birlikte ona göre, Gacallar büyük ihtimalle, Şeyh Bedrettin’in Deliorman ayaklanması sırasında Müslüman olan topluluktur. Kökleri Gagavuzdur, bu yüzden dilleri Osmanlı Türkçesi’ne daha yakındır (Bozkurt 1999: 365).

Müstecip Ülküsal, Gacallarla ilgili tespitlerini bu bölgelere Oğuzlardan önce yerleşen Türk boylarına kadar götürmektedir. Şkorpil’e göre; Peçenekler, Deliorman bölgesindeki diğer Türk boyları gibi Bulgaristan’ın değişik bölgelerine dağılmışlardır. Deliorman bölgesinde kalanların ise ilk Bulgarlar olduğunu ifade etmektedir. Bunların bir kısmı belki diğer boylarla karışarak Gacal adını almıştır, şeklinde ifade eder. Şkorpil, Gagauzlar’la Gacallar’ın 7. yüzyılda Kral Asparuh ile birlikte Balkan Yarımadası’na gelmiş Protobulgarlar’ın kalıntıları olduklarını sanmaktadır. Bugünkü Gagauzlar ve Gacallar, bazı iddialar gibi yalnız Deliorman ve Dobruca ilk Bulgarları’nın kalıntıları olmayıp, Deliorman’da, Tuna çevrelerinde ve Dobruca’daki Türk boylarının torunlarıdır. Ona göre bunların Anadolu’dan değil, kuzeyden Kıpçak Bozkırı’ndan geldiklerini kabul etmek gerekmektedir (Ülküsal 1966: 17).

Bunlara ek olarak Ülküsal, Gacallar ile Gagauzlar’ın birbirine çok benzeyen âdet ve geleneklere sahip olduğunu belirtir. Özellikle kullanılan ağız özellikleri bakımından birçok denkliğin olduğundan bahsetmektedir. Bu benzerlikleri ortaya

koyarak Gacallar ve Gagauzlar'ın Deliorman bölgesinde ve Karadeniz sahillerinde eskiden beri yaşayan insanlar olduğu ve aynı kökten gelen insanlar olduğu fikrine varmıştır. (Ülküsal 1966: 52).

Gacallar, Kuzeydoğu Bulgaristan'da Deliorman bölgesinde yerleşen müslüman Türklerden bir kısmı genellikle Rusçuk, Silistre, Varna ve Şumnu'ya yerleşmişlerdir. Deliorman'daki Türkler Türk, Tatar ve Gagavuzlardan meydana gelir. Bunların bir kısmı şii bir kısmı da sünnidir. Deliorman'ın yerli halkı olarak kabul edilen Gacallar konusunda araştırma yapan bilginler, bunların Osmanlılardan önce buralara gelip yerleştikleri fikrinde birleşirler. Baskakov'a göre Gacalların dili Gagavuz Türkçesi ile büyük benzerlikler gösterir (Komisyon 1992: 889).

5.3.1.3. Muhacir (Göçmen)

Çalışma alanımız olan Kofçaz İlçesinde; muhacir (macır, göçmen) tabiri özellikle Bulgaristan göçmenlerini ifade etmek için kullanılmıştır.

Bulgaristan Göçmenleri, özellikle 1878 Osmanlı-Rus savaşından itibaren Doğu Trakya bölgesine gelmeye başlamıştır. Cumhuriyet döneminde ise 1931, 1935, 1950, 1951 yıllarında, yetmişli yıllarda ve en son olarak Bulgaristan'ın Türkleri asimile etmeye yönelik hareketlerinin sonucu olan 1989-1990 yıllarında büyük göçler halinde Trakya bölgesine yerleşmişlerdir (Hünerli 2006: 30).

5.3.2. Din ve Dinî Gruplar

Kofçaz ilçesindeki alan araştırmalarımız sonucu elde edilen bilgilere göre yörede gayrimüslim unsur bulunmamaktadır. Sünnî geleneğe ve Alevî-Bektaşî geleneğine bağlı olan insanların yaşadığı tespit edilmiştir. Bölgede Bektaşî geleneğine sahip olan halk, kendilerini “Bedrettinî-Gülşânî” olarak ifade etmektedir. İlçeye bağlı köylerin büyük bir çoğunluğunda Alevî-Bektaşî geleneği hakimdir. Bölge halkı sakin ve anlayışlı insanlardan oluştuğu için farklı etnik gruplara ve inanışlara saygılı bir şekilde hayatlarını sürdürmektedirler.

Alevî-Bektaşî geleneğinin yaygın olduğu bölgede yapılan çalışmalarda yöre insanı bu gelenek ile ilgili konuşmayı çok istememektedir. Bazı kaynak kişiler (Ali

Sezer, Zühre Mutlu) bu konuda konuşmuş, tüm detayları anlatmışlardır ancak bu durum etraftaki halktan tepki görmüştür. Bunun da nedeni Alevî-Bektaşî geleneğinin daha önceki araştırmacılara anlatılmış olması ve kötüye kullanılmasıdır. Üstelik günümüzde Alevî-Bektaşî geleneği tam olarak anlaşılamadığı için yöre insanı bu geleneği anlatmaktan, ritüellerinden bahsetmekten kaçınmıştır. Buna rağmen görüştüğümüz kaynak kişilerden bu geleneğe ait epey derleme yaptığımızı da söyleyebiliriz.

Yöre halkı ile yaptığımız görüşmelerde kendini Bedrettinî olarak ifade eden kişiler daha çok Topçular köyünde karşımıza çıkmıştır. Ahmetler köyü halkından Ali Yıldız adlı vatandaş kendisinin Bektaşî dedesi olduğunu ifade etmiş ve bize bu gelenek hakkında epey bilgi vermiştir. Bu görüşmeden hareketle Ahmetler köyü halkının da kendisini “Gülşânî” olarak ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Bu konuyla ilgili araştırmacı Refik Engin, Alevî-Bektaşî geleneğine mensup Şeyh Bedrettin tarikatına devam eden köyler arasında; Ahmetler, Topçular, Devletliagaç, Karaabalar, Tatlıpınar köyleri olduğunu belirtmektedir (Engin 2004).

Yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerden hareketle Kofçaz’a bağlı 16 köyden: Topçular, Terzidere, Devletliagaç, Tatlıpınar, Beyci, Ahmetler, Malkoçlar köylerinin Alevî-Bektaşî geleneğine bağlı köyler olduğunu söyleyebiliriz. Bununla beraber; Kocatarla, Karaabalar, Ahlatlı, Aşağı Kanara ve Yukarı Kanara köylerinde de Alevî-Bektaşî geleneğinin var olduğunu söyleyebiliriz.

5.4 Kofçaz İlçesi’nin Köyleri

Çalışma alanımız olan Kofçaz; belediye sınırları içerisinde 2 mahalle ve 16 köyden oluşmaktadır. Kofçaz’ın köylerinin büyük çoğunluğu Osmanlı-Türk dönemine ait köylerdir. Bazılarının adı tarihi olay ve kişileri simgelemektedir. Kofçaz’ın köylerine ait nüfus ve hane sayısı gibi bilgiler “Kofçaz Kaymakamlığı”nın sitesinden alınmış olup en güncel bilgilerdir.

5.4.1. Ahlatlı

Köyün nüfusu: 55

Köydeki hane sayısı: 22

Köyün ilçeye uzaklığı: 25 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Köyün ilk kuruluşundaki adının “Ah Atlı” olduğunu ifade eden Nazif Karaçam’a göre; bu isim halkın ağzında dil kolaylığı bakımından “Alatlı” olmuştur. Bölge köylerinin iskânı, 1878’de Plevne Savaşı ve daha sonraki yıllarda Bulgaristan’dan gelen eski Yürük toplulukları tarafından gerçekleştirilmiştir (Karaçam 1995: 515).

5.4.2. Ahmetler

Köyün nüfusu: 128

Köydeki hane sayısı: 42

Köyün ilçeye uzaklığı: 18 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Halkın ağzında Ahmetler olan köyün doğru ifadesi “Ahmedler”dir. Rus, Bulgar ve Yunan işgallerinde diğer köyler gibi büyük kayıplar veren köy, Evlad-ı Fatihan yürüklerinin iskân edildiği bir köydür. Köy halkı oldukça çalışkan, yöresine ve töresine bağlı bir halktır. Köydeki başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır (Karaçam 1995: 515).

5.4.3. Aşağıkanara

Köyün nüfusu: 64

Köydeki hane sayısı: 20

Köyün ilçeye uzaklığı: 16 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Köyün adı kayıtlarda “Kanara-i Zir” olarak anılmaktadır. Kanara hayvanların topluca kesildiği yer anlamında kullanılmaktadır. Nazif Karaçam’ın ifadesine göre Kanara köyleri büyük ihtimalle; Osmanlı ordusunun et ihtiyacını karşılamak için hayvan çiftliklerinin ve buna bağlı hayvan kesim yerlerinin bulunduğu bir köydür. Ona göre bir başka ihtimal de; bu köylerde oturan insanların göç ettikleri yere ait bir ismi köylerine vermiş olmalarıdır. Ancak tarihi kayıtlarda bu

köylerin olduğu bölgede çok sayıda hayvan çiftliklerinin olduğu bilinmektedir. Halkın geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu küçük ve fakir köylerdir (Karaçam 1995: 514). Köy halkı göçmendir.

5.4.4. Beyci

Köyün nüfusu: 73

Köydeki hane sayısı: 20

Köyün ilçeye uzaklığı: 22 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Beyci Köyü'nün özelliği, "Peçomahalle-Pençomahalle" olarak anılmasıdır. Bu isimden hareketle bu köyde geçmişte başka bir topluluğun yaşadığı anlaşılmaktadır. Köy oldukça küçüktür. Halkın geçim kaynağı; tarım, hayvancılık ve orman'dır (Karaçam 1995: 516).

Bu köyün halkı yerli halk olup Bektaşî geleneğini devam ettiren köylerden biridir.

5.4.5. Devletli ağaç

Köyün nüfusu: 198

Köydeki hane sayısı: 55

Köyün ilçeye uzaklığı: 15 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Bu köy adını Osmanlı Devleti'nin kuruluş öyküsünden almıştır. I. Murat, Gelibolu taraflarında iken, Vize Sancak Beyi Sermed Bey, sultana gönderdiği haberde Kırıkköy, İğneada ve yörede Bizanslı Rumların karışıklık çıkardıklarını bildirmiştir. Bunun üzerine I. Murat topladığı Trakyalı Müsellemlerden oluşan ordusu ile iki koldan harekete geçmiştir. Ordunun bir kolu Malkara üzerinden Kırklareli'ne doğru hareket ederken, diğer kolun başında bizzat kendisi olduğu halde Çatalca'ya gelmiştir. O yörede bulunan Pulunya Kalesi'ne sığınan Bizanslılarla bir gün boyunca savaşmış ve kaleyi teslim alamayınca "Bunu ancak Tanrı yıka" demiştir. Buradan ordusu ile "Devletli Kaba Ağaç" dedikleri yere varmıştır. Murat, burada sırtını bir ulu kaba ağaç (Kaba ağaç)'a dayamış ve bir süre ağaca sırtı dayalı kalmıştır. Burada kendisine büyük ikramda bulunulmuştur. Tüm gaziler oradadır.

Gaziler başlarına ilk kez “Tepesi devrik, ucu püsküllü takke” giymişlerdir. Sultan Murat Han’ın sırtını dayadığı ağaca da “Devletli Kaba Ağaç” denilir. Bu, zaman içerisinde “Devletli ağaç” olmuştur. Devletli ağaç Köyü’nün adı buradan gelmektedir.

Fetih döneminde Balkanlar'a düzenlenecek seferler, Devletli ağaç'ta hazırlanmıştır. Akıncı komutanlar, gaziler burada askeri hazırlıklar yapmışlar ve tarih boyunca köy hep Türk kalmıştır. Rumlar, Devletli ağaç Köyü'ne, "toplanma yeri" anlamında "Ausgube" demişlerdir. Sultanların, akıncı komutanların, devletin ileri gelenlerinin çadırları, ordugâhları burada kurulduğu bir “menzil yeri” olmuştur.

Tarih içerisinde köy halkı değişmekle beraber, göçmen gelenler hep Türkmenler olmuştur. Bugünkü insanlar da Türkmen kültürünü koruyan ve yaşatan topluluklardır. Köy halkı Bektaşî geleneğini sürdürmektedir. Köy halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır (Karaçam 1995: 512).

5.4.6. Elmacık

Köyün nüfusu: 286

Köydeki hane sayısı: 175

Köyün ilçeye uzaklığı: 6 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Bölgenin en gelişmiş köylerinden biridir. Bu gelişmişlikte köyün Kırklareli merkeze olan yakınlığı önemli bir rol oynamaktadır. Kofçaz ilçesine giden yolun üzerinde bulunuyor olması da bu köy için bir avantaj olmuştur (Karaçam 1995: 516).

Köy halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılıkla beraber burada ticaret de diğer köylerden daha canlıdır. Köy halkı kendisini yerli manasına gelen “Gacal” şeklinde ifade etmektedir.

5.4.7. Karaabalar

Köyün nüfusu: 92

Köydeki hane sayısı: 35

Köyün ilçeye uzaklığı: 29 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Köyün Osmanlı zamanındaki adı “Kara-abalar” ya da “Karabalak” olarak bilinir. Halk kolay söyleyebilmek için, “Karabalar” demiştir. Bu köy de yine bölgenin diğer köyleri gibi eski Türk kültürünü yaşatan bir köydür. Halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır (Karaçam 1995: 514).

5.4.8. Kocatarla

Köyün nüfusu: 129

Köydeki hane sayısı: 41

Köyün ilçeye uzaklığı: 9 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Bölgenin büyük sayılan köylerinden biridir. Bu köy de yine bölgenin diğer köyleri gibi eski Türk kültürünü yaşatan bir köydür. Halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır (Karaçam 1995: 520).

5.4.9. Kocayazı

Köyün nüfusu: 287

Köydeki hane sayısı: 120

Köyün ilçeye uzaklığı: 9 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Kofçaz ilçesinin nüfus yönünden, sosyal ve ekonomik yönden en gelişmiş köylerinden biridir. Çok eski yıllarda köyde Türkler ile Bulgarlar bir arada yaşamışlardır. 1905 ve 1913 yıllarında Bulgarlar köyden göç etmiştir (Karaçam 1995: 516).

Halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılık ile beraber ticaret de bu köyde gelişmiştir. Köy halkı Pomaktır.

5.4.10. Kula

Köyün nüfusu: 76

Köydeki hane sayısı: 86

Köyün ilçeye uzaklığı: 25 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Kofçaz ilçesinin küçük köylerinden biridir. Sınır köyüdür (Karaçam 1995: 516).

Halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılık ile beraber orman işçiliği bu köyde gelişmiştir. Köy halkı Pomaktır.

5.4.11. Malkoçlar

Köyün nüfusu: 107

Köydeki hane sayısı: 38

Köyün ilçeye uzaklığı: 23 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Köy, Osmanlı'nın Rumeli'de ilerlediği sıralarda büyük kahramanlıklar gösteren akıncı komutanlardan Malkoçoğulları Ailesi'nin adını taşımaktadır.

Köyün kuruluş öyküsü bu yüzden 1360'lı yıllara kadar gider. 1. Murat, Polos Kalesini almak için uzun süre uğraş verince canı sıkılır. Devletli Ağaç yöresine geldiğinde ulu bir meşe ağacına sırtını dayayıp oturduğunda Polos Kalesinin alındığı haberi gelir. "Sen ne devletli bir ağaçsın" dediği için o yörenin adı Devletli Ağaç olarak anılır. Baba Malkoçoğlu da Toros Yörükleri ile bu savaşırlara katıldığı için kendine bağlı yiğitleri otağının bulunduğu yerde toplar ve o sebeple yöre Malkoçlar olarak anılmaya başlar. Toros'ların yiğitleri, koç gibi delikanlıları Istrancalar'ın eteklerinde kendilerine yer bulmaya tutunmaya çalışırlar. Olaylar ile ilgili her ne kadar yazılı belge yok ise de halkın söyledikleri ve yaşanan efsaneler bu yöndedir (sarantalikoylum.com).

Bulgaristan sınırı üzerinde bulunan köy, bir geçit yolu olması dolayısıyla önemini arttırmıştır. Osmanlı'nın son yıllarında bu köyde bir de Gümrük kapısı vardır (Karaçam 1995: 513). Yöre halkı, günümüzde işlemeyen bu gümrüğün işlemeye başlamasını istemekte ve böylece yörenin daha da canlanacağını ifade etmektedir. Bölge halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu köyün halkı yerli halk olup Bektaşî geleneğini devam ettiren köylerden biridir.

5.4.12. Tastepe

Köyün nüfusu: 105

Köydeki hane sayısı: 35

Köyün ilçeye uzaklığı: 3 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Yörenin küçük ama merkezî köylerden biridir. Köyün asıl adı Taştepe'dir (Karaçam 1995: 520).

Köye ismini veren tepe, bölgeye hakim bir konumda ve çok taşlık olduğu için Taştepe olarak bilinmektedir. Köyün ismi bu tepeden dolayı Taştepe olarak bilinir (sarantalikoylum.com).

5.4.13. Tatlıpınar

Köyün nüfusu: 84

Köydeki hane sayısı: 95

Köyün ilçeye uzaklığı: 26 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Türkiye'nin Bulgaristan'a sınır köylerindendir. Burada çok eski bir "Ermeni Mahallesi" olduğundan söz edilmektedir. Halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır (Karaçam 1995: 517). Bu köyün halkı yerli halk olup Bektaşî geleneğini devam ettiren köylerden biridir.

5.4.14. Terzidere

Köyün nüfusu: 259

Köydeki hane sayısı: 100

Köyün ilçeye uzaklığı: 6 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Kofçaz'ın gelişmiş köylerinden biridir. Köyün adının 1402'den sonra, bir ara Trakya ve Balkanlar'a egemen olan Yıldırım Beyazıt'ın oğullarından Emir Süleyman'ın oğlunun lalası terzibaşı Zağnus'tan geldiği sanılmaktadır (Karaçam 1995: 519).

Bu köy de yine bölgenin diğer köyleri gibi eski Türk kültürünü yaşatan bir köydür. Halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bu köyün halkı da yerli halk olup Bektaşî geleneğini devam ettiren köylerden biridir.

5.4.15. Topçular

Köyün nüfusu: 94

Köydeki hane sayısı: 33

Köyün ilçeye uzaklığı: 13 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Eski Türk kültürünü, marjinal gelenekleri en iyi yaşatan ve yansıtan köylerden biridir. Bu köyde “Topçu Baba” köyün simgesidir. Topçu Baba’ya olan ilgi ve saygı geçmişten bugüne hala devam etmektedir. Anlatılanlara göre Topçubaba, Pınarhisar Tekke köyündeki Binbiroklı Ahmet Baba’nın kardeşidir. İki kez yürüyerek hacca gitmiştir. Horasan erenlerinden olup Rumeli’yi irşat için gönderilmiştir (Karaçam 1995: 517).

Bu köy de yine bölgenin diğer köyleri gibi eski Türk kültürünü yaşatan bir köydür. Halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bu köyün halkı da yerli halk olup Bektaşî geleneğini devam ettiren köylerden biridir.

5.4.16. Yukarıkanara

Köyün nüfusu: 78

Köydeki hane sayısı: 29

Köyün ilçeye uzaklığı: 13 km. (Kofçaz Kaymakamlığı)

Bu köyün adı eski kayıtlarda, “Kanara-i Bala” adıyla geçmektedir. Buna “Büyükanara” da denilir. Nazif Karaçam’ın ifadesine göre Kanara köyleri büyük ihtimalle; Osmanlı ordusunun et ihtiyacını karşılamak için hayvan çiftliklerinin ve buna bağlı et kesim yerlerinin bulunduğu bir köydür. Ona göre bir başka ihtimal de; bu köylerde oturan insanların göç ettikleri yere ait bir ismi köylerine vermiş olmalarıdır. Ancak tarihi kayıtlarda bu köylerin olduğu bölgede çok sayıda hayvan çiftliklerinin olduğu bilinmektedir. Halkın geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa

dayalı olduğu küçük ve fakir köylerdir (Karaçam 1995: 514). Köyün halkı göçmendir.

SES BİLGİSİ

(İng. Phonology; Alm. Phonologie)

1. ÜNLÜLER

(İng. Vowels; Alm. Vokal)

Ciğerlerden gelen havanın ses yolunda herhangi bir engele uğramadan çıkmasıyla oluşan, sadece ses yolundaki daralma ve genişleme ile çeşitlenen seslere *ünlü* denir (Korkmaz 2003: 225).

Koçaz Ağızında fonemik değere sahip ünlüler /a/, /e/, /ɪ/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleridir. Bu ünlülerin dışında kalan diğer ünlüler, anlam ayırt edici özelliği bulunmayan ve ünlülerin değişme sırasında gösterdikleri ara merhaleleri oluşturan ünlülerdir. [ɪ], [æ], [ə], [ɛ], [ɔ], [ɐ], [ɪ̥], [i̥], [e̥], [á], [ð], [ú], [ó], [í], ünlüleri bu gruba giren ünlülerdir.

1.1. Normal Süreli Ünlüler

Normal süreli ünlüler; fonemik değere sahip olanlar ve fonemik değere sahip olmayanlar olarak iki grupta incelenecektir.

1.1.1. Fonemik Değeri Olan Ünlüler

Koçaz Ağızında fonemik değeri olan sekiz ünlü bulunmaktadır. Bu ünlüler /a/, /e/, /ɪ/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleridir.

1.1.1.1. /a/ ünlüsü:

/a/ ünlüsü, kalın, düz, geniş bir ünlüdür. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunabilir.

başlar (1/30) “başlar”, *kınaya* (2/13) “kınaya”, *kaçannara* (3/10) “kaçanlara”, *saçarız* (4/13) “saçarız”, *arman* (5/28) “harman”, *annayamadım* (7/14) “anlayamadım”, *akşamları* (44/13) “akşamları”, *onnarla* (45/68) “onlarla”.

1.1.1.2. /e/ ünlüsü:

/e/ ünlüsü, ince, düz, geniş bir ünlüdür. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunabilir.

gittinen (45/98) “gidince”, *vereyim* (1/9) “vereyim”, *geliyo* (2/7) “geliyo” *güzel* (2/24) “güzel”, *kesiyoz* (2/62) “kesiyoruz”, *sādetli* (2/ 78) “saadetli”, *bekarım* (11/12) “bekarım”, *dedim* (61/130) “dedim”.

1.1.1.3. /ı/ ünlüsü:

/ı/ ünlüsü, kalın, düz, dar bir ünlüdür. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunabilir.

kenarları (3/27) “kenarları”, *olmadı* (3/8) “olmadı”, *kenarına* (3/47) “kenarına”, *sıvasıdır* (4/24) “sıvasıdır”, *ayvancılık* (5/13) “hayvancılık”, *çalıştım* (9/41) “çalıştım”, *yapamıyorum* (22/18) “yapamıyorum”, *dışardan* (61/11) “dışarıdan”.

1.1.1.4. /i/ ünlüsü:

/i/ ünlüsü, ince, düz, dar bir ünlüdür. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunabilir.

dediler (61/116) “dediler”, *içeri* (38/187) “içeri”, *ihtiyar* (47/19) “ihtiyar”, *tarihçesi* (46/8) “tarihçesi”, *pinecek* (10/161) “binecek”, *dinne* (45/188) “dinle”, *istambulda* (51/16) “istanbulda”.

1.1.1.5. /o/ ünlüsü:

/o/ ünlüsü, kalın, yuvarlak, geniş bir ünlüdür.

koca tarla (43/7) “kocatarla”, *boyuna* (42/77) “boyuna”, *sanıyorum* (41/86) “sanıyorum”, *geliyolar* (39/55) “geliyorlar”, *olmasak* (38/178) “olmasak”, *gidiyosun* (38/159) “gidiyorsun”, *diyom* (38/202) “diyorum”, *goycan* (38/47) “koyacaksın”.

1.1.1.6. /ö/ ünlüsü:

/ö/ ünlüsü, ince, yuvarlak ve geniş bir ünlüdür.

söylēcem (1/18) “söyleyeceğim”, *öPTü* (2/17) “öptü”, *böbekken* (2/32) “bebekken”, *görümcem* (3/8) “görümcem”, *örerdik* (3/72) “örerdik”, *döne döne* (3/88) “döne döne”, *önünde* (4/76) “önünde”, *söylüyorum* (6/30) “söylüyorum”.

1.1.1.7. /u/ ünlüsü:

/u/ ünlüsü, kalın, yuvarlak, dar bir ünlüdür. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunabilir.

bunlar (6/19) “bunlar”, *davullu* (1/19) “davullu”, *doldurduķ* (1/28) “doldurduk”, *mutluyduķ* (2/37) “mutluyduk”, *ķoşuya* (3/26) “koşuya”, *suyunu* (4/109) “suyunu”, *yolundan* (61/102) “yolundan”, *dostuz* (60/82) “dostuz”.

1.1.1.8. /ü/ ünlüsü:

/ü/ ünlüsü, ince, yuvarlak, dar bir ünlüdür. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunabilir.

düşüyo (55/28) “düşüyor”, *dükkanına* (3/49) “dükkanına”, *dördüncüye* (3/67) “dördüncüye”, *yönünden* (6/10) “yönünden”, *dünyanın* (6/27) “dünyanın”, *ķözüm* (6/188) “ķözüm”, *köyünden* (8/63) “köyünden”.

1.1.2. Fonemik Değeri Bulunmayan Ünlüler

Fonemik değeri bulunmayan ünlüler, anlam ayırt edici özelliği olmayan ünlülerdir. Bu tür ünlüler bir ünlünün başka bir ünlüye dönüşürken geçirdikleri ara aşamalardır. Fonemik değeri bulunmayan ünlüler, fonemik değeri bulunan ünlülerin alafonlarından oluşan ünlülerdir. (Atıcı 2015: 62).

1.1.2.1. [á] ünlüsü:

Geniş, yarı kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. /a/ ~ /e/ arası bir ünlüdür. /a/ > /e/ ya da /e/ > /a/ değişiminin ara merhalesidir.¹

Kofçaz Ağzında [á] ünlüsünün kullanımı genellikle “buraya, oraya” kelimelerinde karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte başka kelimelerde örnekleri de bulunmaktadır. Kofçaz Ağzında örneklerine rastladığımız bu ses belli bir kural dahilinde ve sürekli olarak bulunan karakteristik bir ses değildir. Var olan örneklerde genellikle ilk hecede, orta hecede ve son hecede bulunduğu gözlemlenmiştir.

helák (10 /162) “helak”, *nápalım* (10/295) “napalım”, *táne* (10/425) “tane”, *yaşındayká*, (11/8) “yaşındayken”, *abá* (11/148) “abe”, *nolcák* (11/166) “ne olacak”, *yalvarmányin* (13/46) “yalvarmayın”, *gaynitám* (13/72) “kaynatam”, *nábican* (13/73) “ne yapacaksın”, *kaybedalı* (18/26) “kaybedeli”, *oráya* (7/28) “oraya”.

1.1.2.2. [å] ünlüsü:

Geniş, kalın, yarı yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /a/ ~ /o/ arası bir ünlüdür. /a/ > /o/ ya da /o/ > /a/ değişiminin ara merhalesini göstermektedir.²

Kofçaz Ağzında /å/ ünlüsünün kullanımı çok yaygın değildir. KA’ya ait derlediğimiz metinlerde az sayıda /å/ ünlüsüne rastlanmıştır. Bu örnekler de belli kural dahilinde ya da düzenli olarak kullanılmamaktadır. Bu ses değişimi genellikle “baba” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu ses değişiminin ortaya çıkmasında da sıklıkla /b/ çift dudak ünsüzü etkili olmuştur. Dudak bölgesinde boğumlanan /b/

¹ krş. Gülensoy 1998: 19; Boz 2006: 25; Hünlerli 2006: 34; Kalay 1998: 15; Korkmaz 1994: 29.

² krş. Gülensoy 1998: 19; E. Boz 2006: 26; Hünlerli 2006: 34; Ercilasun 2002: 51.

ünsüzü yanındaki /a/ ünlülerini yuvarlaklaştırıcı etkisi sebebiyle [â] ünlüsüne dönüştürmüştür. Genellikle ilk hecede, orta hecede ve son hecede bulunduğu gözlemlenmiştir.

bâbam (3/11) “babam”, *âman* (3/19) “aman”, *bâbama* (4/8) “babama”, *bâbamna* (4/139) “babamla”, *gidiyâ* (54/7) “gidiyor”, *bâba* (41/119) “baba”, *bâbalık* (41/28) “babalık”, *mâlkoşlar* (38/152) “malkoçlar”, *bilmiyârüm* (18/115) “bilmiyorum”, *söliyâlar* (11/46) “sölyorlar”, *çâvuş* (9/25) “çavuş”.

1.1.2.3. [â] ünlüsü:

Yarı geniş, kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. /a/ ~ /ı/ arası bir ünlüdür. /a/ ~ /ı/ ya da /ı/ ~ /a/ değişiminin ara merhalesini göstermektedir.³

Koçaz Ağzında karşımıza çıkan örnekler incelendiğinde bu sesin de belli bir kural dahilinde, düzenli bir biçimde kullanılmadığı görülmüştür. Aşağıya aldığımız örneklerde ise sesin, kelimenin ilk hecesinde, orta hecesinde ve son hecesinde kullanıldığı görülmektedir.

burayâ (2/39) “buraya”, *faPrikâyâ* (2/56) “fabrikaya”, *orayâ* (4/201) “oraya”, *pârasalı* (5/40) “pırasalı”, *zâmannarda* (61/45) “zamanlarda”, *olup dâ* (57/20) “olup da”, *zâman* (47/116) “zaman”, *hopâyâ* (43/36) “hopaya”, *taṛlâyâ* (41/43) “tarlaya”, *sâhhat* (38/110) “sıhhat”, *oyñayalım* (35/49) “oynayalım”, *taṛlâlāmız* (35/15) “tarlalarımız”, *tālālân* (27/34) “tarlaların”.

³ krş. Gülensoy 1998: 19; Boz 2006: 26; Ercilasun 2002: 51; Gülsevin 2002: 13.

1.1.2.4. [ã] ünlüsü:

Genizleşmiş “a” sesidir. (Gülsevin 2002: 13).

Kofçaz Ağzında bu sese ait örneklerin sayısı sınırlıdır. Bu örnekler de zaten “bana” ve “sana” kelimeleriyle sınırlıdır.

sqã (13/64) “sana”, *bqã* (13/100) “bana”, *sqã* (17/54) “sana”, *sqã* (17/131) “sana”, *bqã* (38/114) “bana”, *bqã* (38/120) “bana”, *bqã* (44/19) “bana”.

1.1.2.5. [ê] ünlüsü:

Yarı geniş, ince, düz, normal süreli bir ünlüdür. /e/ ~ /i/ arası bir ünlüdür. /e/ ~ /i/ ya da /i/ ~ /e/ değişiminin ara merhalesini göstermektedir. Anadolu ağızlarında sıklıkla rastladığımız bu ünlü Kofçaz Ağzında da görülmektedir. Düzenli bir biçimde görülmeyen bu ses de çoğunlukla kelimenin ilk hecesinde bulunurken orta hecede ve son hecede bulunan örnekleri de mevcuttur.

Yarı geniş, ince, düz, normal süreli bir ünlüdür. Türkçede kapalı /e/ ünlüsü uzun zamandan beri tartışılan bir konudur. Ancak yapılan bilimsel çalışmalar kapalı /e/ ünlüsünün var olduğunu ortaya koymaktadır. Günümüzde yapılan ağız çalışmalarının çoğunda ses bilgisi bölümlerinde kapalı /e/ ünlüsü gösterilmektedir.⁴

Kofçaz Ağzında kapalı /e/ ünlüsünün kullanımı oldukça yaygındır. Yaygın kullanıma rağmen bu kullanım bir düzen arz etmemektedir. Aynı kelimelerde hem /e/ hem /i/ hem de kapalı /e/ kullanımlarıyla karşılaşılabilir. KA’ya ait olan bu metinlerde görülen kapalı /e/ ünlüsü belli bir kural dahilinde ya da düzenli olarak kullanılmamaktadır. Aynı kelimeler, aynı köylerde ve aynı kişiler tarafından bile, bazen “e” veya “i” bazen de “ê” ile görülmektedir. Karşımıza çıkan ve içinde kapalı /e/ ünlüsünü bulunduran kelimelerin tamamına yakını aynı metin içinde normal /e/ ile de karşılanmıştır.⁵

⁴ Kapalı e konusunda geniş bilgi için bkz. Thomsen 2002: 36-37; Duman 1999: 65-103; Yavuz 1991: 271-306; Kocaoğlu 2003: 266-281; Erdem-Gül 2006: 111-148; Arat 1987: 334-341; Yılmaz 1991: 151-165.

⁵ krş. Gülensoy 1998: 21; Gülsevin 2002: 13; Boz 2006: 27; Tosun 2003: 35; Hünlerli 2006: 34.

evin (11/98) “evin”, *ellēne* (1/24) “ellerine”, *ēlmacık* (2/11) “elmacık”, *yēr* (2/15) “yer”, *ēdiye* (2/24) “hediye”, *bēn* (2/24) “ben”, *sēne* (3/14) “sene”, *ērkekleri* (4/19) “erkekleri”, *annēm* (5/8) “annem”, *nēden* (6/27) “neden”, *gēlmişler* (9/8) “gelmişler”, *ēmir* (10/39) “emir”, *bēsleniyo* (11/80) “besleniyor”, *kēndimiz* (13/82) “kendimiz”, *ēskiden* (16/12) “eskiden”, *ēvlendiler* (17/11) “evlendiler”, *cēm* (41/78) “cem”, *tēskērēyi* (53/12) “teskereyi”, *bilmēzdik* (57/7) “bilmezdik”, *ištē* (2/48) “işte”, *zātē* (9/19) “zaten”.

1.1.2.6. [ê] ünlüsü:

Geniş, ince, yarı yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /e/ ~ /ö/ arası bir ünlüdür. /e/ ~ /ö/ ya da /ö/ ~ /e/ değişiminin ara merhalesidir.⁶ Anadolu ağızlarında pek çok örneğine rastladığımız bu ses Kofçaz Ağızında da karşımıza çıkmaktadır. /e/ ünlüsünün kısmen yuvarlaklaşması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yuvarlaklaşmaya genellikle /e/ ünlüsünden hemen sonra gelen ve yuvarlaklaştırıcı etkisi olan /v/ dudak ünsüzü sebep olmuştur. Dudak ünsüzlerinin yanı sıra kelimenin ilk hecesinde bulunan yuvarlak ünlülerin de bu yuvarlaklaşmaya sebep olduğu görülmektedir. Düzenli bir kullanım eğilimi göstermeyen bu ses de çoğunlukla ilk hecelerde karşımıza çıkmakla birlikte orta ve son hecelerde de görülmektedir.

Köşē Köşē (2/62) “köşe köşe”, *ēv nde* (10/238) “evinde”, *ennērū* (3/53) “önce”, *düündē* (4/144) “düşünde”, *dēvletlē* (10/325) “devletle”, *nēbetçiyi* (10/355) “nöbetçiyi”, *ēvde* (17/121) “evde”, *ēvüne* (22/30) “evine”, *ēline* (28/8) “eline”, *gündēndi* (35/61) “gündöndü”, *köydē* (38/103) “köyde”, *ēvelde* (44/100) “evvelde”, *yērelēde* (56/53) “yörelerde”, *dēvletli āç* (45/127) “devletli ağaç”.

⁶ krş. Hünlerli 2006: 34; Korkmaz 1994: 30; Ercilasun 2002: 52.

1.1.2.7. [è] ünlüsü:

Geniş, yarı kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. /e/ ~ /a/ arası bir ünlüdür. /e/ > /a/ değişiminin ara merhalesidir. Kofçaz Ağzında çok sık rastlanmayan bu ses /e/ ünlüsünün kısmen kalınlaşması sonucu ortaya çıkmış bir sestir ve metinler içerisinde tek örneğine rastlanmıştır.

bilèzik (4/71) “bilezik”.

1.1.2.8. [í] ünlüsü:

Dar, yarı kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. /ı/ ~ /i/ arası bir ünlüdür. /ı/ > /i/ değişiminin ara merhalesidir.⁷ KA’da çok fazla örneği bulunmamaktadır.

kaynanasíylan (2/16) “kaynanasıyla”, *ıayrı* (7/51) “gayrı”, *ıarín* (10/362) “yarin”, *ıayrı* (17/52) “gayrı”, *alamíyolāsa* (39/95) “alamıyorlarsa”, *ıayrı* (38/77) “gayrı”, *olmáıyım* (49/67) “olmayayım”.

1.1.2.9. [i] ünlüsü:

Dar, yarı ince, düz, normal süreli bir ünlüdür. /i/ ~ /ı/ arası bir ünlüdür. /i/ > /ı/ değişiminin ara merhalesidir. Düzenli bir kullanımı olmamakla birlikte KA’da çok fazla örneği bulunmamaktadır.

taıvınerde (2/11) “takvimlerde”, *taıvıminde* (2/12) “takviminde”, *güzēlcııın* (2/13) “güzelce”, *bılmem* (2/17) “bilmem”, *nışan’ım* (2/24) “nişanım”, *şındicikın* (2/41) “şimdi”, *şıncikın* (2/63) “şimdi”, *bahşış* (4/33) “bahşış”, *kıremit* (4/78) “kiremit”, *lıra* (10/165) “lira”, *fılán* (36/8) “filan” sıvasta.

⁷ krş. Gülensoy 1998: 21; Boz 2006: 28; Hünerli 2006: 35; Korkmaz 1994: 32.

1.1.2.10. [i] ünlüsü:

Dar, kalın, yarı yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /ı/ ~ /u/ arası bir ünlüdür.⁸ /ı/ > /u/ ya da /u/ > /ı/ değişiminin ara merhalesidir. Dudak ünsüzlerinin yanında bulunan bu ünlü yuvarlaklaştırıcı etkinin tersine düzleşme eğilimindedir. KA'da da örnekleri bulunmaktadır. Ancak KA'da bu ses düzenli bir kullanıma sahip olmamakla birlikte ilk hecede, orta hecede ve son hecede kullanımlarıyla karşımıza çıkmaktadır.

çalışyo (2/47) “çalışıyor”, *çıkamıyoduğ* (2/57) “çıkamıyorduk”, *davıldır* (2/77) “davuldur” *savıra* (2/82) “sahura”, *fırın* (2/82) “fırın”, *yavriçım* (2/95) “yavrucuğum”, *darbıka* (3/37) “darbuka”, *davılcı* (3/45) “davulcu”, *savurırız* (4/15) “savururuz”, *fırinnamız* (11/146) “fırınlarımız”, *arzi* (12/34) “arzu”, *çabıcağ* (13/84) “çabucak”, *bırayı* (22/13) “burayı”, *tatlıbınar* (31/14) “tatlıpınar”, *ğabil* (38/238) “kabul”, *kısmét* (49/137) “kısmet”, *bulamıyolar* (56/23) “bulamıyorlar”, *çıkaramıyolā* (61/48) “çıkaramıyorlar”.

1.1.2.11. [ü] ünlüsü:

Dar, ince, yarı yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /i/ ~ /ü/ arası bir ünlüdür.⁹ /i/ > /ü/ ya da /ü/ > /i/ değişiminin ara merhalesidir. Anadolu Ağızlarında da pek çok örneğine rastladığımız bu ses KA'da da karşımıza çıkmaktadır. /i/ ünlüsünün kısmen yuvarlaklaşması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yuvarlaklaşmaya genellikle yuvarlaklaştırıcı etkisi olan dudak ünsüzleri sebep olmuştur. Lakin bu durum düzgün, düzenli bir değişim halinde değildir. Aynı kelimeler, aynı köylerde ve aynı kişiler tarafından bile STT'deki hali ile görülmektedir.

⁸ krş. Boz 2006: 28; Hünerli 2006: 35; Sağır 1995: 22.

⁹ Sağır 1995: 23.

gel yodu (2/69) “geliyordu”, *sölem yolā* (2/71) “söylemiyorlar”, *k lo* (2/93) “kilo”, *binem yosun* (4/12) “binemiyorsun”, *b ber* (4/163) “biber”, *êv nde* (10/238) “evinde”, *d yo* (19/44) “diyor”, *b lmem* (26/42) “bilmem”, *b lmiyom* (34/22) “bilmiyorum”, *m llet* (38/25) “millet”, *d yom* (38/85) “diyorum”, *gelm yo* (50/19) “gelmiyor”, *musāf r* (56/67) “misafir”.

1.1.2.12. [ô] ünlüsü:

Kalın, yuvarlak, yarı dar, normal süreli bir ünlüdür. /o/ ~ /u/ arası bir ünlüdür.¹⁰ /o/ > /u/ ya da /u/ > /o/ değişiminin ara merhalesidir.

önnā (1/36) “onlar”, *tōvalet* (2/27) “tuvalet”, *yōkarı* (3/101) “yukarı”, *biliyödum* (4/151) “biliyordum”, *sōvan* (5/44) “soğan”, *bōşnaḵ* (6/16) “boşnak”, *ōsmanlıdan* (6/45) “osmanlıdan”, *çōcūmu* (6/158) “çocuğumu”, *çōcuḵ* (10/268) “çocuk”, *ḵurtulamıyōm* (22/65) “kurtulamıyorum”, *diyōm* (38/21) “diyorum”.

1.1.2.13. [ö] ünlüsü:

Geniş, yarı kalın, yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /o/ ~ /ö/ arası bir ünlüdür.¹¹ /o/ > ö ya da /ö/ > /o/ değişiminin ara merhalesidir. Kofçaz Ağzında çok sık rastlanmayan bir ünlüdür. Kelimenin ilk hecesinde, orta hecede ve son hecede bulunabilir.

ḵóyden (2/20) “köyden”, *profesórumuz* (6/30) “profösörümüz”, *şofór* (6/67) “şoför”, *ḵóy* (11/135) “köy”, *ḵóyümüz* (15/21) “köyümüz”, *óyle* (18/65) “öyle”, *baḵıyóz* (22/74) “bakıyoruz”, *kóyüymüş* (26/38) “köyüymüş”, *çōcūm*

¹⁰ Sağır 1995: 24; Boz 2006: 29; Hünerli 2006: 35.

¹¹ krş. Gülensoy 1998: 21-22; Boz 2006: 29; Hünerli 2006: 35; Sağır 1995: 24; Korkmaz 1994: 33; Erten 2011: 4.

(27/10) “çocuğum”, *radýó* (43/117) “radyo”, *şofórdü* (60/10) “şofördü”, *dókuz* (39/119) “dokuz”.

1.1.2.14. [ö] ünlüsü:

İnce, yarı geniş, yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /ö/ ~ /ü/ arası bir ünlüdür.¹² /ö/ > /ü/ ya da /ü/ > /ö/ değişiminin ara merhalesidir. Rumeli Ağızlarında görülen bu değişim bir Rumeli Ağzı olan Kofçaz Ağzında da görülmektedir. Bu ünlü, özellikle Kofçaz Pomak ağzında sıklıkla tespit edilmiştir. Pomak ağzında çok sık karşımıza çıkmakla birlikte düzenli bir eğilim göstermemektedir. Bu ses incelediğimiz örneklerin pek çoğunda kelimenin ilk hecesinde karşımıza çıkmaktadır.

gözlüksüz (5/7) “gözlüksüz”, *göreş* (5/17) “güreş”, *öüt* (6/26) “öğüt”, *göstermeyecek* (6/29) “göstermeyecek”, *köyümüzü* (6/75) “köyümüzü”, *özgürsün* (6/109) “özgürsün”, *göndereyim* (6/125) “göndereyim”, *gönah* (6/163) “günah”, *göreşler* (7/58) “güreşler”, *öncü* (9/23) “öncü”, *köyden* (9/17) “köyden”, *söylenmiş* (11/68) “söylenmiş”, *gözel* (13/75) “güzel”, *böyle* (14/9) “böyle”, *öylesi* (38/10) “öylesi”, *ömür* (38/109) “ömür”, *söyliyemezlē* (39/109) söyleyemezler”.

1.1.2.15. [u] ünlüsü:

Dar, yarı kalın, yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /u/ ~ /ü/ arası bir ünlüdür.¹³ /u/ > /ü/ ya da /ü/ > /u/ değişiminin ara merhalesidir. Kofçaz Ağzında örneklerine rastlanmakla birlikte düzenli bir eğilim göstermemektedir.

búyün (2/67) “bugün”, *söylüdü* (2/69) “söylüyordu”, *númara* (4/96) “numara”, *fasúlye* (5/40) “fasulye”, *güldüğümünden* (9/25) “güldüğümünden”, *çocúk*

¹² krş. Sağır 1995: 25; Boz 2006: 29; Hünerli 2006: 36.

¹³ krş. Gülensoy 1998: 22; Boz 2006: 29; Sağır 1995: 26; Korkmaz 1994: 33-34.

(21/17) “çocuk”, *gúnümüze* (26/36) “günümüze”, *veriyisún* (44/34) “veriyorsun”, *kúreşçilē* (56/62) “güreşçiler”, *radýóyú* (43/117) “radyoyu”, *çocúğumün* (47/67) “çocuğumun”.

1.2. Uzun Ünlüler

(İng. Long Vowel; Alm. Longvokal)

Ünlülerin kısalık ya da uzunluğu onların boğumlanma süreleri ile ilgilidir. Boğumlanma süreleri, temel ünlülerin boğumlanma sürelerinden uzun olan veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülere *uzun ünlüler* denir (Korkmaz 2003: 221). Temel bir ünlünün boğumlanma süresinden daha kısa sürede boğumlanan ünlülere de kısa ünlü denmektedir. Bizim çalışmamızda da ünlüler bu iki kategoride değerlendirilecek, uzun ve kısa ünlüler olmak üzere iki gruba ayrılacaktır.

Anadolu ve Rumeli Ağızlarının çoğunda görülen uzun ünlüler Kofçaz ağzında da karşımıza çıkmaktadır. KA’da hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kelimelerde uzun ünlüler karşımıza çıkmaktadır. Yabancı dillerden KA’ya girmiş olan alıntı kelimelerde birincil uzunluklar korunurken çeşitli ses olayları sebebiyle Türkçe kelimelerde boğumlanma süresi uzamış uzun ünlüler karşımıza çıkmıştır. Türkçe kelimelerde ünlü uzunluklarının meydana gelmesinin asıl sebebi ünsüz düşmeleridir. Vurgu ve tonlama gibi sebeplerden dolayı da Türkçe kelimelerde ünlü uzamaları meydana gelmektedir.

Kofçaz ağzında kullanılan uzun ünlüler şöyledir:

[ā] ünlüsü:

YA: *ayām* (1/7) “ayağım”, *azırladılā* (1/26) “hazırladılar”, *bāzısı* (60/50) “bazısı”.

PA: *noktasındāyıs* (6/27) “noktasındayız”, *ārır* (8/20) “ağırır”.

GA: *vilāyetim* (59/23) “vilayetim”.

[ē] ünlüsü:

GA: *düşennē* (44/27) “düşenler”.

YA: *yörütecē* (48/30) “yürüteceği”, *işlāden* (10/8) “işlerle”.

PA: *deyēcēm* (6/37) “diyeceğim”.

[] ünlüsü:

PA: *ırahatsızl mdan* (8/14) “rahatsızlığımdan”.

YA: *haz l* (10/32) “hazırlığı”, *kaçın mış* (10/35) “kaçınırmış”.

GA: *başkanl* (61/72) “başkanlığı”.

[i] ünlüsü:

YA: *yok kī* (2/29) “yok ki”, *témsili* (10/49) “temsili” *gittimiz* (4/196) “gittiğimiz”,

PA: *dīl* (6/53) “değil”, *gēldimizde* (8/84) “geldiğimizde”.

GA: *bildini* (26/45) “bildiğini”.

[ō] ünlüsü:

YA: *sōna* (10/26) “sonra”, *ōraşmış* (10/224) “uğraşmış”, *kōkumuz* (11/123) “korkumuz”

PA: *dōrudan* (19/62) “doğrudan”.

GA: *dōmam* (26/13) “doğmam”, *ōlu* (61/16) “oğlu”.

[ō̄] ünlüsü:

YA: *sō̄leyebilirim* (20/9) “söyleyebilirim”.

GA: *ōle* (25/14) “öyle”, *ōretmen* (61/14) “öğretmen”.

PA: *ōretmen* (19/7) “öğretmen”.

[ū] ünlüsü:

GA: *būda* (61/76) “burda”,

YA: *çolūm* (52/10) “çoluğum”, *oldūnu* (2/93) “olduğunu”.

PA: *oldū* (8/55) “olduğu”.

[ū̄] ünlüsü:

YA: *yürūcekler* (10/47) “yürüyecekler”, *götūdük* (10/79) “götürdük”,
ūrendim (20/7) “öğrendim”

PA: *dūn* (8/56) “düğün”

GA: *gördūmüz* (44/175) “gördüğümüz”.

1.2.1. Türkçe Kelimelerde Uzun Ünlüler

KA’ya ait derlediğimiz metinlerde farklı sebeplerden dolayı uzun ünlülerin ortaya çıktığı görülmektedir. Normal süreli ünlülerin uzamasında ses olaylarının önemli bir etkisi vardır. Bunun yanında vurgu ve tonlama sebebiyle oluşan ünlü uzamaları da dikkati çeker.

1.2.1.1. Birincil Uzunluklar

Türkçede birincil uzun ünlüler meselesi kesin bir şekilde çözümlenebilmiş değildir. Talat Tekin’in de belirttiği gibi “Türk dil ve lehçelerinde yaşayan ünlü uzunlukları bugüne kadar tam olarak tespit edilemediği gibi (en bol örnek ihtiva eden Räsänen ve Şçerbak listelerinin bile çok eksikleri vardır) tarihi lehçelerdeki birincil uzun ünlülerin de tam ve doğru listeleri meydana getirilememiştir” (Tekin 1995: 37).

Ana Türkçedeki birincil uzun ünlüler düzenli olarak sadece Türkmence ve Yakutçada korunmuş, diğer Türk lehçe ve ağızlarında ise kısalmış ya da kısa ünlülerle karşılanmıştır. Ancak söz konusu lehçe ve ağızlarda da düzensiz ve dağınık bir biçimde de olsa birincil uzun ünlülerin kalıntılarına rastlanmaktadır (Tekin 1995: 38).

Asli uzunluklar diğer Anadolu ağızlarında da görülmektedir¹⁴. Kofçaz ağzında da ilk hecede birincil uzun ünlüler tespit edilmiştir. Asli uzunlukların korunduğu ünlüler genellikle yerli ağzında karşımıza çıkmıştır.

YA: *vārdı* (2/25) “vardı”, *ḡārışıyla* (2/33) “karısıyla”, *el* (52/34) “el”.

1.2.1.2. Ses Hadiselerinden Kaynaklanan Uzun Ünlüler

Kofçaz ağzında tespit ettiğimiz uzun ünlülerin büyük bir kısmı ses olayları sonucu ortaya çıkmış ünlü uzamalarıdır. Ses olayları sonucu ortaya çıkan ünlü uzamalarını da kendi içinde bölümlendirerek inceledik.

1.2.1.2.1. Ünsüz Düşmesinden Kaynaklanan Uzun Ünlüler

/r/ ünsüzünün düşmesiyle:

Kelime sonunda bulunan /r/ ünsüzünün düşmesiyle çoğu zaman ünlü uzaması meydana gelmiştir. KA’da özellikle çokluk 3. şahıs eki {-lAr}’ın son ünsüzü olan /r/ ünsüzü sıklıkla düşmekte ve bu ünsüzün düşmesi sebebiyle ünlü uzamaları meydana gelmiştir.

YA: *azırladılā* (1/26) “azarladılar”, *yaparmışlā* (3/36) “yaparmışlar”, *giTdilē* (1/26) “gittiler”, *öptürürlē* (4/28) “öptürürler”, *gidēlē* (52/55) “giderler”, *annatıyō* (56/19) “anlatıyor”.

PA: *götürüyorlā* (8/17) “götürüyorlar”.

GA: *yatırmışlā* (18/116) “yatırmışlar”, *dedilē* (25/11) “dediler”.

¹⁴ Bu konuyla ilgili olarak geniş bilgi için bkz. Ligeti 1942; Tuna 1960; Tekin 1995; Korkmaz 1995.

Bununla birlikte KA'da basit ve türemiş isimlerde, fiillerde ve kelime kökünde /r/ ünsüzünün düşmesiyle veya çokluk ekinde /r/ ünsüzünün düşmesiyle de ünlü uzaması meydana gelmiştir.

YA: *vādī* (1/16) “vardı”, *yuvālansa* (4/81) “yuvarlansa”, *onnā* (10/23) “onlar”, *topçulāla* (10/55) “topçularla”, *dūnnē* (3/10) “düğünler”, *köylülē* (10/401) “köylüler”, *otūdum* (10/85) “oturdum”.

GA: *bunnā* (21/13) “bunlar”, *çocuklā* (24/20) “çocuklar”, *genşlē* (25/21) “gençler”.

PA: *bizlē* (19/39) “bizler”, *kadā* (6/50) “kadar”.

Geniş zaman çekiminde /r/ ünsüzünün düşmesi neticesiyle ünlü uzamaları da görülmektedir. Pomak ağzında rastlanmamıştır.

YA: *başlālā* (4/29) “başlarlar”, *haz l* (10/32) “hazırlığı”, *kaçın mış* (10/35) “kaçınırmış”, *istēlē* (4/33) “isterler”, *tekēlekleri* (4/33) “tekerlekleri”, *biçēdik* (52/17) “biçerdik”, *tutunūduk* (52/34) “tutunurduk”, *götürū* (45/134) “götürür”.

GA: *gidēler* (22/49) “giderler”, *toplāsın* (26/30) “toplarsın”.

/h/ ünsüzünün düşmesiyle:

Rumeli ağızlarında /h/ ünsüzünün düşmesi olayı çok sık görülen bir durumdur. Kofçaz ağzında da /h/ ünsüzünün düşmesi neticesinde oluşan ünlü uzamaları karşımıza çıkmaktadır.

YA: *sabālayın* (4/11) “sabahleyin”, *kāvede* (4/19) “kahvede”, *āmatçanın* (4/113) “ahmetçenin”, *zāmet* (10/64) “zahmet”, *ālatlıdan* (11/101) “ahlatlıdan”, *siyā* (14/22) “siyah”,

PA: *kāvecilik* (5/83) “kahvecilik”, *sabāsı* (8/11) “sabahı”.

GA: *pēlivannıķ* (59/10) “pehlivanlık”, *sabā* (44/13) “sabah”.

/ğ/ ünsüzünün düşmesiyle:

Rumeli ağızlarında /ğ/ ünsüzünün düşmesi genellikle görülen bir olaydır. Kofçaz ağızında da /ğ/ ünsüzünün düşmesi neticesinde oluşan ünlü uzamaları karşımıza çıkmaktadır.

GA: *bālamış* (61/100) “bağlamış”, *ōraşıyolar* (22/75) “uğraşıyorlar”.

YA: *yāmur* (60/38) “yağmur”, *āzınız* (4/222) “ağzınız”, *āriyo* (11/14) “ağrıyor”, *ālīyom* (2/95) “ağlıyorum”, *dōrudan dōruya* (20/50) “doğrudan doğruya”, *ōlan* (29/41) “oğlan”, *ōradım* (4/158) “uğradım”, *dōrayodu* (4/159) “doğruyordu”, *ōretmeniyle* (2/12) “öğretmeniyle”, *ūrendim* (20/7) “öğrendim”.

PA: *ūraşıyoruz* (5/26) “uğraşıyoruz”, *ōlan* (8/12) “oğlan”,

/k/ ya da /ķ/ ünsüzünün düşmesiyle:

Kelime kök ya da gövdesinde bulunan /k/ veya /ķ/ ünsüzü düşerek ünlü uzamasına sebep olduğu gibi bununla birlikte gelecek zaman eki olan –acak, -ecek eklerinde de /k/, /ķ/ ünsüzü düşerek ünlüyü uzatır¹⁵. Bölgedeki diğer ağızlarda bulunurken Pomak ağızında bu durumun örneği tespit edilememiştir.

YA: *āşamı* (3/12) “akşamı”, *olcāmı* (4/160) “olacakmış”, *çıkıkcāsa* (10/125) “çıkacaksa”, *yapacāsa* (10/203) “yapacaksa”, *bastırcāmı* (45/97) “bastıracakmış”, *ķullancāsın* (52/26) “kullanacaksın”, *yōsa* (53/74) “yoksa”.

¹⁵ Selahattin Olcay bu ses olayı için Eckmann ve Mansuroğlundan farklı olarak şu açıklamayı yapmıştır: “Eckmann ve Mansuroğlu, -acak/-ecek ekinin k’sı, -dı, -mış ve -sa eklerinden önce düşer, demektedirler. Halbuki burada da düşmek değil, iki ünlü arasında kalan k’nın yumuşayarak kaynaşması sonunda uzun bir ünlünün oluşması hadisesidir. Örn: alacak idi > alacağ idi > alacağdı > alacādı, gelecek imiş > geleceğ imiş > gelecēmiş (bkz. Olcay 1995: 17).

GA: *ösüz* (25/36)¹⁶ “öksüz”, *çıkıcādn* (26/48) “çıkacaktın”.

/n/ ünsüzünün düşmesiyle:

Genellikle “sonra” kelimesinde görülen bir durum olup, kelimedeki /n/ ünsüzünün düşmesiyle ünlü uzaması meydana gelmektedir.

YA: *sōra* (53/120) “sonra”,

PA: *sōraki* (7/32) “sonraki”,

GA: *sōradan* (18/13) “sonradan”.

/y/ ünsüzünün düşmesiyle:

Yarı ünlü olan /y/ ünsüzü hece sonunda ya da iki ünlü arasında düşme eğilimi göstermektedir. /y/ ünsüzünün düşmesi kendinden önceki ünlüye bir yük bırakmakta ve bu ünlüyü uzatmaktadır. Bu sebeple /y/ ünsüzünden önceki ünlüde uzama meydana gelmektedir (Atıcı 2015: 68).

YA: *sērekleşTi* (2/70) “seyrekleşti”, *güvē* (3/27) “güvey”, *şē* (4/214) “şey”, *sōlēip* (2/18) “söyleyip”, *bōlēymiş* (2/43) “böyleymiş”, *sōlediler* (11/246) “söylediler”, *bōle* (10/266) “böyle”, *sōlememe* (56/86) “söylememe”.

GA: *şēler* (18/29) “şeyler”, *şēden* (18/46) “şeyden”, *bulgarcādı* (61/25) “bulgarcaydı”, *ōle* (61/33) “öyle”, *burdēmiş* (61/9) “buradaymış”.

PA: *şē* (6/64) “şey”, *sōlerim* (6/80) “söylerim”, *ōle* (7/12) “öyle”.

/l/ ünsüzünün düşmesiyle:

Genellikle “olmak” kelimesinde karşımıza çıkan bir durumdur. Kelimedeki /l/ ünsüzünün düşmesi sonucu /o/ ünlülerinin uzadığını görüyoruz. Pomak ağzında bu durumun örneği tespit edilememiştir.

YA: *ōsa* (4/143) “olsa”, *ōsunnar* (49/66) “olsunnar”.

¹⁶ Aynı kelime için bkz. Günşen 2000: 25.

GA: *ōsun* (61/50) “olsun”,

1.2.1.2.2. Hece Kaynaşmasından Kaynaklanan Uzun Ünlüler

Hece kaynaşması, bir sözcükte bazen ünlülerden birinin bazen de ünlülerle birlikte yanlarında bulunan zayıf boğumlanmalı ünsüzlerin (/y/, /g/, /h/) eriyip kaybolması olayıdır. Bu ses olayında ilk önce ünsüz erir, sonra yan yana bulunan iki ünlü kaynaşarak tek ünlüye dönüşür (Eker 2005: 302). Kofçaz ağzında (/ğ/, /r/, /h/, /l/, /y/) ünsüzlerinin düşmesiyle hece kaynaşması meydana gelir ve bunun sonucunda ünlü uzaması görülür. Kofçaz ağzında hece kaynaşmasından meydana gelen ünlü uzamaları şunlardır:

YA: *ayām* (1/7) “ayağım”, *evlatlāmız* (1/35) “evlatlarımız”, *ırāt* (2/30) “rahat”, *mutfāmız* (2/39) “mutfağımız”, *çocuqlānın* (3/43) “çocuklarının”, *yollācam* (4/168) “yollayacağım”, *adamcāz* (49/22) “adamcağız”, *ōlara* (38/32) “oralara”, *okūcu* (4/73) “okuyucu”, *yürūcekler* (10/47) “yürüyecekler”.

PA: *aşşā* (7/26) “aşağı”, *ırahatsızl mdan* (8/14) “rahatsızlığımdan”.

GA: *gōbēni* (22/81) “göbeğini”, *gittimiz* (26/49) “gittiğimiz”.

1.2.2. Alıntı Kelimelerde Uzun Ünlüler

Kofçaz ağzında alıntı kelimelerde karşımıza çıkan uzun ünlüler iki grupta ele alınmıştır. Bunlardan ilki alıntı kelimelerde var olan ve aynen korunan uzun ünlüler, diğeri ise alıntı kelimelerde meydana gelen ünsüz düşmeleriyle birlikte ortaya çıkan uzun ünlülerdir.

Kofçaz ağzında birincil uzunluklarını koruyan alıntı kelimelere ait örnekler oldukça fazladır. Bu açıdan Kofçaz ağzı, alıntı kelimelerdeki uzun ünlüleri büyük oranda korumuştur, diyebiliriz.

YA: *rāzı* (17/45) (<Ar.) “razı”, *berāber* (29/9) (<Far.) “beraber”, *tāne* (29/32) (<Far.) “tane”, *evelā* (41/104) (<Ar.) “evvela”, *yārim* (45/188) (<Far.)

“yarım”, *ilāzım* (3/11) (<Ar.) “lazım”, *cenāzemizi* (3/97) (<Ar.) “cenazemizi”, *terāviden* (4/131) (<Ar.) “teravihten”, *ibādeti* (10/83) (<Ar.) “ibadeti”, *musāfirlē* (11/1566) (<Ar.) “misafirler”, *tālime* (11/79) (<Ar.) “talime”, *fērāce* (15/51) (<Ar.) “ferace”, *vesāit* (40/19) (<Ar.) “vesait”, *vuḵū* (10/105) (<Ar.) “vuku”, *sūresi* (10/192) (<Ar.) “suresi”.

PA: *tāne* (6/10) (<Ar.) “tane”, *berāber* (6/9) (<Far.) “beraber”.

GA: *tāne* (22/69) (<Ar.) “tane”, *berāber* (43/32) (<Far.) “beraber”.

Alıntı kelimelerde meydana gelen ünsüz düşmeleriyle birlikte ortaya çıkan uzun ünlüler:

YA: *çāşıda* (17/99) (<Far.) “çarşıda”, *bāçe* (34/12) (<Far.) “bahçe”, *hāmana* (52/18) (<Far.) “harmana”, *şē* (57/18) (<Ar.) “şey”, *pēğamberimiz* (10/230) (<Far.) “peygamberimiz”.

GA: *zāmēt* (25/19) (<Ar.) “zahmet”, *silālarını* (43/75) (<Ar.) “silahlarını”, *pēlivannık* (59/10) (<Far.) “pehlivanlık”.

PA: *şē* (6/64) (<Ar.) “şey”,

1.3. Kısa Ünlüler

(İng. *Short vowel*; Alm. *Kurzvokal*)

Normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanan ünlüdür (Korkmaz 2006: 147).

Kofçaz ağzında kısa ünlüler çok sık kullanılmasa da örneklerine rastlanmıştır. Bunlar: ă, ě, ĭ, ĩ, ǫ, ŭ, ŭ’dür. Düşmek üzere olan bu ünlüler, kelime içinde seslenimi en zayıf olan ünlüdür.

YA: *bŭle* (2/21) “böyle”, *sonă* (2/16) “sonra”, *ķaynăna* (2/15) “kaynana”, *dŭnyăda* (4/153) “dünyada”, *săde* (38/113) “sade”, *ănında* (41/116) “anında”, *boynŭna* (2/19) “boynuna”, *oluyō* (2/24) “oluyo”, *sŭsleniyō* (2/26) “süsleniyor”, *yōsa* (4/225) “yoksa”, *basŭyolă* (2/19) “basıyorlar”, *yastŭ* (2/22) “yastığı”, *ķārŭŭyla* (2/33) “karısıyla”, *durumŭmuz* (1/37) “durumumuz”, *titŭrēyo* (1/7) “titiriyor”, *deyēcēm* (6/37) “diyeceğim”.

GA: *ėvlădım* (44/97) “evladım”, *ġăyet* (44/100) “gayet”, *senč* (61/12) “sene”.

PA: *iyilŭnizi* (6/62) “iyiliğinizi”, *savŭruluyo* (8/33) “savruluyor”, *mŭhŭrŭ* (9/39), “mühürü”.

1.4. İkiz Ünlüler

(İng. *Diphthong*; Alm. *Diptong*, *Doppellaut*, *Zweilaut*)

Aynı nefes baskısı altında boğumlanan ve tek bir ünlü değerinde olan çift ünlülerdir (Korkmaz 2006: 127).

Anadolu ağızlarında olduğu gibi KA’da da ikiz ünlüler karşımıza çıkmaktadır.¹⁷

aa

YA: *satmaa* (3/33) “satmaya”, *allqa* (10/47) “allaha”, *sqă* (13/64) “sana”.

PA: *dqa* (5/25) “daha”, *dqa* (5/59) “daha”, *allqa* (5/82) “allaha”.

GA: *yaaş* (18/21) “yağış”, *aaç* (22/7) “ağaç”.

¹⁷ krş. Gülensoy 1998: 29-31; Gülsevin 2002: 17; Boz 2006: 32-33; Karaşinik 2011: 43-44.

ı

YA: *sır* (4/15) “sıyr”, *kaşım* (4/139) “kaşığım”, *aralın* (4/172) “aralığın”, *çıktım* (4/181) “çıktığımı”.

ii

YA: *neneçim* (1/10) “neneciğim”, *öretmenni* (2/44) “öğretmenliği”, *dıl* (10/385) “değil”, *dıl* (13/72) “değil”.

GA: *dıl* (18/21) “değil”.

uu

YA: *oldu* (10/324) “olduğu”.

üü

YA: *yüSüün* (4/49) “yüzüğün”, *yüssüüm* (4/54) “yüzüğüm”.

PA: *büyüü* (5/51) “büyüğü”, *düün* (19/74) “düğün”.

GA: *düüne* (18/84) “dügüne”, *düünneri* (22/26) “dügünleri”.

al

YA: *yapmā* (4/130) “yapmayı”, *kulā* (4/135) “kulağı”, *allān* (10/86) “allahın”.

PA: *daılırken* (6/25) “dağılırken”.

GA: *boşnaız* (18/7) “boşnağız”.

ei

YA: *deıştiremeyiz* (29/28) “değıştiremeyiz”, *eirīdik* (35/56) “eğirirdik”.

PA: *deildi* (6/110) “değildi”, *deyceim* (6/118) “diyeceğim”, *deil* (7/61) “diyeceğim”.

GA: *ineimiz* (27/30) “ineğimiz”, *deışēn* (44/37) “değışēn”.

ie

YA: *geldien* (4/161) “geldiği an, geldiği zaman”.

PA: *memetçiie* (9/71) “mehmetçiğe”, *keşirliie* (19/40) “keşirliğe”.

GA: *çivtçiliie* (44/43) “çiftçiliğe”.

io

PA: *yidirmio* (19/46) “yedirmiyor”, *geliio* (5/31) “geliyor”.

io

YA: *yapıiolā* (10/48) “yapıyorlar”.

öü

YA: *öüne* (10/230) “önüne”.

2. ÜNSÜZLER

(İng. *Consonants*; Alm. *Konsonant*, *Mitlaut*)

Koçaz İlçe ve köyleri ağızlarında STT’de kullanılan “b, c, ç, d, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z” 21 ünsüzün yanı sıra fonemik değeri olmayan ve başka ünsüzlerin değişmiş hali olan şu ünsüzlere de rastlamaktayız:

2.1. Fonemik Değeri Olmayan Ünsüzler

Koçaz ağızındaki fonemik değeri olmayan ünsüzler aşağıda sıralanmıştır. Bu ünsüzler fonemik değere sahip olmamaları sebebiyle de bulundukları kelimelerde yeni anlamlar ortaya çıkarmamaktadırlar.

2.1.1. [ç] ünsüzü

[ç] ünsüzü diş eti – ön damak arasındaki dar bölgede boğumlanan /c/ ~ /j/ arası bir ünsüzdür.¹⁸

¹⁸ krş. Hünlerli 2006: 78; Gülseren 2000: 71.

Bu ses Kofçaz ağzında sıklıkla karşımıza çıkmakta olup Kofçaz ağzı için karakteristiktir. Hem Pomak ağzında hem de Yerli ve Göçmen ağızlarında tespit edilmiştir.

PA: *kaybolucağ* (6/11) “kaybolacak”, *deyëçēm* (6/37) “diyeceğim”, *genç* (6/38) “genç”, *cumhuriyet* (6/45) “cumhuriyet”, *çāhilliyi* (6/74) “cahilliği”, *çāmiden* (6/111) “camiden”, *çōrafyanın* (6/122) “coğrafyanın”, *çoçuklar* (7/28) “çocuklar”, *hiç* (8/21) “hiç”, *kaç* (8/68) “kaç”, *olucağmış* (9/34) “olacaktı”.

YA: *hiç* (10/107) “hiç”, *için* (10/186) “için”, *üç* (10/231) “üç”, *çoçuklar* (10/268) “çocuklar”, *çoçuklar* (31/33) “çocuklar”, *giyçen* (38/33) “giyeceksin”, *çēm* (39/142) “cem”, *götürücek* (47/67) “götürecek”, *merçan* (53/62) “mercan”, *ācını* (54/40) “ağacını”.

GA: *güç* (18/59) “güç”, *gece* (18/88) “gece”, *çoçuklar* (18/108) “çocuklar”, *yapamıyçam* (43/61) “yapamayacağım”, *güçüyleydi* (43/112) “gücüyledi”, *sıcağ* (56/46) “sıcak”, *hiç* (56/111) “hiç”, *çoçuk* (60/66) “çocuk”.

2.1.2. [Ç] ünsüzü

[Ç] ünsüzü /c/ ~ /ç/ arası bir ünsüzdür. Yarı ötümlü /c/ ile başlayıp /ç/ ile tamamlanan ortak boğumlanmalı bir ünsüzdür.¹⁹

Bu ses KA’da çok fazla karşımıza çıkmamaktadır, örnekleri oldukça azdır. Özellikle Pomak ağzında hiç rastlamadığımız bu ses KA için birkaç örnekle sınırlı olup, karakteristik değildir.

üÇ (3/60) “üç”, *aşÇı* (3/49) “aşçı”, *annatÇan* (4/147) “anlatacaksın”, *çoÇuk* (57/35) “çocuk”.

¹⁹ krş. Hünlerli 2006: 78; Boz 2006: 34-35; Sağır 1995: 76.

2.1.3. [d] ünsüzü

Yarı belirsiz, düşmek üzere olan /d/ ünsüzüdür.

KA'da bu sese çok sık rastlanmamakla birlikte Pomak, Türkmen ve Göçmen ağızlarında örnekleri görülmektedir. Ancak bu ses KA için karakteristik değildir.

efendim (7/21) “efendim”, *şimdi* (7/29) “şimdi”, *ondan* (9/10) “ondan”, *azdı mı* (10/207) “azdı mı”, *kendim* (11/163) “kendim”, *geldiler* (18/84) “geldiler”, *benden* (27/19) “benden”, *birbirinden* (44/78) “birbirinden”, *kolordu* (47/44) “kolordu”.

2.1.4. [F] ünsüzü

[F] ünsüzü /f/ ~ /v/ arası bir ünsüzdür. Yarı ötümlü bir /f/ ünsüzüdür. Bu ünsüz diğer Anadolu ağızlarında da görülür.²⁰

Koçaz ağızında bu sesin örnekleri çok az olup, sadece aşağıya aldığımız kelimelerde görülmektedir. Bu örnekler, Göçmen ağızında bulunurken sadece biri Türkmen ağızında yer alır. Bu yüzden bu ses KA için karakteristik değildir.

tarafından (18/78) “tarafından”, *maleseF* (23/19) “malesef”, *oF* (38/120) “of”, *zayıF* (60/37) “zayıf”.

2.1.5. [g] ünsüzü

Tonlu, süreksiz, ön damak ünsüzü olan bu ünsüz yarı belirsiz, düşmek üzere olan /g/ ünsüzüdür. KA için karakteristik değildir, şu örnekte rastlanmıştır:

gün (2/12) “gün”.

²⁰ krş. Hünlerli 2006: 78; Boz 2006: 35; Gülsevin 2002: 19.

2.1.6. [] ünsüzü

[] ünsüzü, tonlu, süreksiz, ön damak ünsüzüdür. Sadece kalın ünlülerle hece kurulduğu durumlarda karşımıza çıkmaktadır. /g/ ünsüzü ile aynı özelliklere sahiptir.²¹ KA'daki örnekleri sınırlıdır ve karakteristik değildir.

avuruḡ (10/295) “gavurun”, *avurlar* (10/302) “gavurlar”, *avur* (11/87) “gavur”, *dér ahını* (47/89) “dergahını”, *bézir ah* (52/57) “bezirgan”.

2.1.7. [ğ] ünsüzü

[ğ] ünsüzü, tonlu, süreksiz, arka damak ünsüzüdür.²²

KA'da bazı kelimelerde kelime başında görülen bir ünsüzdür. Kelime başında görülen /ğ/ ünsüzü /k/ > /ğ/ değişimi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum düzenli bir seyir göstermemektedir.

ğaynanam (1/13) “kaynanam”, *ğocalānız* (3/45) “kocalarınız”, *ğonuşturdun* (3/79) “konuşturdun”, *ğalmamış* (10/36) “kalmamış” *ğardaşlā* (10/114) “kardeşler”, *ğorsun* (22/66) “koyarsın”, *ğız* (25/11) “kız”, *ğan* (25/27) “kan”, *ğuycan* (26/18) “koyacaksın”, *ğazan* (54/32) “kazan”.

KA'da /ğ/ sesinin kelime başında bulunmasının yanı sıra orta hecede ve son hecede bulunduğu da gözlemlenmiştir.

bulgur (2/61) “bulgur”, *ağası* (3/80) “ağası”, *bulğar* (20/18) “bulgar”, *salınğaç* (54/42) “salıngaç”, *hangı* (61/104) “hangi”.

²¹ krş. Hünerli 2006: 79; Boz 2006: 35; Gülsevin 2002: 18; Karaşinik 2011: 58.

²² krş. Hünerli 2006: 79; Karaşinik 2011: 58; Erten 2011: 6; Sağır 1995: 77.

2.1.8. [ğ] ünsüzü

[ğ] ünsüzü, tonlu, süreksiz, düşmek üzere olan arka damak ünsüzüdür. Şu örnekte rastlanmıştır:

zamanğ (39/83) “zamanki”.

2.1.9. [ğ] ünsüzü

Tonlu, sızıcı, sürekli, arka damak ünsüzü olan /ğ/ sesinin düşmek üzere olan halidir. Bu ünsüz kelime başında bulunmadığı için kelime ortası ve sonuna ait örneklerle sınırlıdır.

oğlu (2/33) “oğlu”, *bağlı* (2/73) “bağlı”, *oğlan* (4/26) “oğlan”, *sağlıklıydık* (5/25) “sağlıklıydık”, *çarığının* (11/113) “çarığının”, *askerliğimden* (18/52) “askerliğimden”.

2.1.10. [h] ünsüzü

Tonlu, sızıcı, sürekli, gırtlak ünsüzüdür.²³ Daha ziyade Arapça kelimelerle bazı Türkçe kelimelerde görülür. KA’daki örnekleri birkaç kaynak kişiyle sınırlıdır.

yohTu (2/87) “yoktu”, *hayvanlan* (10/8) “hayvanla”, *hasan* (10/71) “hasan”, *halkın* (10/82) “halkın”, *hangı* (10/104) “hangi”, *saḥap* (10/126) “sahip”, *hak* (10/275) “hak”, *halife* (10/225) “halife”, *halkı* (10/322) “halkı”, *haberi* (10/357) “haberi”.

2.1.11.[h] ünsüzü

[h] ünsüzü, düşmek üzere olan /h/ ünsüzüdür.

Rumeli ağızlarında özellikle kelime başında /h/ ünsüzünün düştüğü görülmektedir. /h/ ünsüzünün kullanılmayışı Rumeli ağızlarının karakteristik bir

²³ krş. Erten 2011: 6; Sağır 1995: 77; Özçelik 1997: 42-43.

özellidir. Bir Rumeli ağzı olan Kofçaz ağzında da /h/ ünsüzü düşme eğilimindedir. Ancak bazı örneklerde de tamamen yok olmayıp, düşmek üzere olan bir /h/ sesi meydana getirmiştir. Bu duruma kelime başında, ortasında ve sonunda rastlamak mümkündür. Hem Pomak ağzında hem de Yerli ve Göçmen ağızlarında görmekteyiz.

YA: *allāh* (1/36) “allah”, *hamamı* (3/29) “hamamı”, *hepsini* (3/49) “hepsini”, *harman* (4/14) “harman”, *bağış* (4/34) “bahşış”, *bağçelerine* (4/242) “bahçelerine”, *allahın* (10/103) “allahın”, *sabah* (10/118) “sabah”.

PA: *dağa* (5/11) “daha”, *ha man* (5/12) “harman”, *halaylı* (5/23) “halaylı”, *hem* (6/28) “hem”, *cumhuriyet* (6/45) “cumhuriyet”, *halktan* (6/74) “halktan”, *allah* (6/182) “allah”, *şehir* (7/45) “şehir”, *dağa* (8/68) “daha”, *herhangi bir* (9/55) “herhangi bir”.

GA: *hatta* (18/55) “hatta”, *nikāh* (18/83) “nikah”, *bahsettim* (23/40) “bahsettim”, *hıdırellezlerde* (27/40) “hıdırellezlerde” *mağharebeliklerden* (28/59) “muharebeliklerden”, *tarihlerde* (43/48) “tarihlerde”, *karahıdıra* (56/7) “karahıdıra”, *mağkum* (58/16), *dağa* (59/26) “daha”.

2.1.12. [k] ünsüzü

[k] ünsüzü, tonsuz, süreksiz, orta damak ünsüzüdür. [k] ünsüzü genellikle ön damak ünsüzü olan /k/ nin orta damağa kaymasıyla ortaya çıkmıştır. [k] ünsüzü orta damakta boğumlanması sebebiyle yanındaki ince ünlüleri kalınlaştırmıştır. Ancak bazen yanındaki ince ünlüyü kalınlaştırmayıp, ince ünlüyle beraber hece kurduğu durumlar da vardır.

Kofçaz ağzında örneklerine az rastlanmıştır bu sebeple [k] sesi yöre için karakteristik değildir.

varkán (2/10) “varken”, *kóyden* (2/20) “köyden”, *küçüğün* (2/25) “küçüğün”, *köyden* (4/210) “köyden”, *kóy* (11/135) “köy”, *köyümüz* (15/21) “köyümüz”.

2.1.13. [k̄] ünsüzü

[k̄] ünsüzü , tonsuz, süreksiz, ön damak ünsüzüdür. Sadece kalın ünlülerle hece kurduğu durumlarda karşımıza çıkmaktadır. /k/ ünsüzüyle aynı özelliklere sahiptir.²⁴

Bu ünsüz genellikle yabancı kelimelerde karşımıza çıkmakla birlikte Kofçaz ağzında ilk hecede, orta ve son hecede bulunmaktadır ve bölge ağızları için karakteristik değildir.

beḱar (5/51) “bekar”, *kāyası* (6/77) “kahyası”, *erḱanıdır* (10/44) “erkanıdır”, *yaşındayḱá* (11/8) “yaşındayken”, *imḱan* (13/107) “imkan”, *nikaḱ* (15/42) “nikah”, *tarikat* (39/86) “tarikat”, *ünḱar* (41/19) “hünkar”, *dükḱannarı* (60/26) “dükkanları”.

2.1.14. [k̇] ünsüzü

[k̇] ünsüzü, tonsuz, arka damak ünsüzüdür. Genellikle kalın ünlülerle hece oluşturmaktadır.²⁵ Bölge ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkan bu ses kelime başında, ortasında ve sonunda bulunmaktadır.

ḱardaşıma (1/10) “kardeşime”, *acıḱlı* (3/9) “acıklı”, *oraḱ* (4/8) “orak”, *yoḱ* (10/30) “yok”, *yoḱtu* (14/10) “yoktu”, *doḱuz* (24/7) “dokuz”, *yaptıḱ* (36/14) “yaptık”, *ḱayrı* (38/7) “gayrı”, *baḱıyom* (42/8) “bakıyorum”, *ḱıḱıyolar* (50/7) “çıkıyorlar”, *politiḱası* (60/19) “politikası”.

²⁴ krş. Hünerli 2006: 79; Boz 2006: 36; Gülsevin 2002: 19; Karaşinik 2011: 58.

²⁵ krş. Hünerli 2006: 79; Karaşinik 2011: 58; Tosun; 2003: 72; Özçelik 1997: 44; Sağır 1995: 78.

2.1.15. [K] ünsüzü

[K] ünsüzü /k/ ~ /g/ arası bir ünsüzdür. Yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş, ön damakta boğumlanan bir ünsüzdür, k > g ötümlüleşmesinin sonucu tamamlanan, ortak boğumlanmalı bir ünsüzdür.²⁶ KA’ da çok sık karşılaşmadığımız bu ses bölge ağızları için karakteristik değildir.

tek tük (10/62) “tek tük”, *denK* (38/226) “denk”, *Küreş* (2/20) “güreş”,

2.1.16. [Ḳ] ünsüzü

[Ḳ] ünsüzü /k/ ~ /g/ arası bir ünsüzdür. Yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş, arka damakta boğumlanan bir ünsüzdür, k > g ötümlüleşmesinin sonucu tamamlanan, ortak boğumlanmalı bir ünsüzdür.

Ḳına (2/12) “kına”, *başḲa* (6/61) “başka”

2.1.17. [l̥] ünsüzü

[l̥] ünsüzü, akıcı, diş eti, ön damak ünsüzüdür. Kalın ünlülerle hece kurmasına rağmen ön damaksıllığını korumaktadır.²⁷ KA’da bu ünsüz genellikle alıntı kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

l̥azım (6/43) (< Ar.) “lazım”, *misal̥* (7/51) (< Ar.) “misal”, *inkıl̥ap* (9/36) (< Ar.) “inkılap”, *hel̥ák* (10/162) (< Ar.) “helak”, *kemaal̥* (10/304) (< Ar.) “kemaal”, *l̥amba* (43/119) (< Rum.) “lamba”, *sel̥am* (61/60) (< Ar.) “selam”, *fil̥an* (30/23) (< Ar.) “filan”.

²⁶ krş. Gülsevin 2002: 19; Boz 2006: 36.

²⁷ krş. Gülensoy 1998: 20; Gülsevin 2002: 19; Boz 2006: 37; Hünerli 2006: 80; Karaşinik 2011: 58.

2.1.18. [l] ünsüzü

Akıcı, ön damak ünsüzü olan /l/ sesinin düşmek üzere olan halidir. Türkçe kelimelerde, kelime başında /l/ ünsüzü bulunmamaktadır. Bu ünsüz kelime başında bulunmadığı için kelime ortası ve sonuna ait örneklerle sınırlıdır ve bölge ağızları için karakteristik değildir.

geldim (2/25) “geldim”, *deyil* (4/223) “değil”, *belki* (6/80) “belki”, *gölşen* (13/92) “gölşen”, *valla* (29/12) “valla”, *davullarlan* (42/72) “davullarla”, *demişler* (45/75) “demişler”, *kurtlar* (45/117) “kurtlar”.

2.1.19. [ŋ] ünsüzü

Burun akıcısı, sürekli, diş-diş eti ünsüzü olan /n/ sesinin düşmek üzere olan halidir. KA’da kelime başında karşımıza çıkmayan bu ses kelime ortasında ve sonunda bulunabilir. KA için karakteristik değildir.

anamın (2/12) “anamın”, *abladaŋ* (4/187) “abladan”, *zāteŋ* (5/72) “zaten”, *harmaŋ* (7/58) “harman”, *gün* (10/49) “gün”, *için* (10/222) “için”, *onların* (18/40) “onların”, *insanı* (38/190) “insanı”, *almaŋ* (41/71) “alman”, *derenin* (51/8) “derenin”, *tanrı* (52/150) “tanrı”.

2.1.20. [ŋ] ünsüzü

/ŋ/ ünsüzü, burun akıcısı, sürekli, orta ve arka damak ünsüzüdür. Köklerde ve eklerde de görülebilen bu ses Rumeli ağızlarında karşılaşmadığımız bir ses olmasına rağmen bir Rumeli ağızı olan Kofçaz ağızında karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede çok karşılaşılmayan bu ses daha çok Anadolu ağızlarında görülmektedir.²⁸

KA için karakteristik olmayan /ŋ/ sesi, bazı kelimelerin kök ve gövdelerinde, ilgi hâli ekinde, 2. teklik kişi iyelik ve şahıs eklerinde görülmektedir.

²⁸ krş. Gülsevin 2002: 18; Boz 2006: 37; Günşen 2000: 54; Korkmaz 1994: 71; Akça 2012: 88-89; Gemalmaz 1995: 151.

Bu /ŋ/ seslerinin bazıları Eski Türkçe'deki gibi kullanımlarına devam etmektedir. Bölge ağzında çok sık karşılaşılmayan bu ses özellikle Alevi- Bektaşî kültürünün yaygın olduğu Türkmen köylerinde, sıklıkla hemen hemen her kaynak kişide bir kaç kelimeye karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Pomak ve Göçmen ağızlarında da örnekleri görülmektedir.

Bir Rumeli ağzı olan KA'da bu sesin görülmesinin Alevi- Bektaşî kültürünün yoğun olduğu Türkmen nüfusundan kaynaklandığını düşünmekteyiz.

gözükmesiŋ (3/24) “gözükmesin”, *geliŋ* (3/28) “gelin”, *insanıŋ* (3/52) “insanın”, *aksıŋ* (4/138) “aksın”, *olsuŋ* (5/24) “olsun”, *seniŋ* (7/52) “senin”, *köyümüzüŋ* (10/9) “köyümüzün”, *āştan* (10/158) “ağaçtan”, *onnaŋ* (10/237) “onların”, *oluŋ* (10/286) “olun”, *süŋgüyü* (10/355) “süngüyü”, *oŋa* (11/12) “ona”, *soŋ* (11/30) “son”, *öŋ* (11/92) “ön”, *göstemesiŋ* (17/68) “göstermesin”, *aŋğısı* (38/192) “hangisi”, *arkadaşıŋ* (41/50) “arkadaşın”, *eŋge* (44/49) “yenge”, *kör müydüŋ* (45/30) “kör müydün”, *bunuŋ* (49/34) “bunun”, *koŋşu* (57/16) “komşu”.

2.1.21. [P] ünsüzü

[P] ünsüzü /p/ ~ /b/ arası bir ünsüzdür. Yarı ötümlü bir /p/ ünsüzüdür. KA' da çok karşılaşmadığımız bu ses kelime başında, içinde ve sonunda görülmüştür. Bölge ağızları için karakteristik değildir. Bu ünsüz diğer Anadolu ağızlarında da görülür.²⁹

kıreP (2/14) “krep”, *el öPTürülür* (2/17) “el öptürülür”, *faPrikâya* (2/56) “fabrikaya”, *hēP* (17/111) “hep”, *bırakıP* (38/80) “bırakıp”, *Pişirirdik* (37/45) “pişirirdik”.

²⁹ krş. Gülsevin 2002: 19; Boz 2006: 37; Akça 2012: 93.

2.1.22. [r] ünsüzü

/r/ ünsüzü, düşmek üzere olan r ünsüzüdür. Ünsüz düşmesinden önceki bir merhaleyi gösteren yarı boğumlanmalı, zayıf telaffuz edilen ünsüzdür.

Anadolu ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.³⁰ KA için karakteristik olmayan bu ses kelime sonunda ve daha çok da kelime içinde görülmektedir.

çıkārken (2/20) “çıkarken”, *serirdilē* (3/39) “sererlerdi”, *çocuklār* (4/76) “çocuklar”, *sāhyordu* (6/28) “sağlıyordu”, *türbesi* (10/13) “türbesi”, kenarında (14/25) “kenarında”, herkesler (17/26) “herkesler”, ulaştırma (23/30) “ulaştırma”, olannar (56/60) “olanlar”.

2.1.23. [r̄] ünsüzü

Titrekliği uzatılan /r/ ünsüzüdür.³¹ KA’da daha çok kelime içinde ve kelime sonunda karşımıza çıkan bu ses KA için karakteristik değildir. Bölgenin tüm köylerinde zaman zaman karşımıza çıkmakla birlikte bu ses özellikle Pomak ağzında daha fazla görülmektedir. Pomak ağzında bu sesin sıklıkla görülmesi Slav dillerinin etkisi olarak düşünülmektedir.

abeṛ (2/32) “haber”, *çıkıyoṛum* (6/75) “çıkıyorum”, *ayrılıḵ* (7/12) “ayrılık”, *delīrmış* (8/62) “delirmiş”, *buṛsāya* (11/144) “bursaya”, *buṛayı* (13/8) “burayı”, *sṛdan* (17/133) “sığırdan”, *aṛtıḵ* (18/66) “artık”, *taṛlılarımıS* (41/44) “tarlalarımız”, *köyleṛi* (58/29) “köyleri”.

2.1.24. [S] ünsüzü

[S] ünsüzü, yarı tonlu, /s/ ~ /z/ arası, sızıcı, sürekli bir diş-diş eti ünsüzüdür. Kofçaz ağzında gördüğümüz bu ünsüz, Anadolu ağızlarında da görülür.³² Kelime

³⁰ krş. Boz 2006: 38; Günşen 2000: 53; Korkmaz 1994: 70; Akça: 2012: 91.

³¹ krş. Kalay 1998: 40; Hünerli 2006: 80.

³² krş. Hünerli 2006: 80; Boz 2006: 38; Akça 2012: 93.

başında, içinde ve sonunda görülebilen bu ses bölge ağızları için karakteristik bir ses değildir.

güSel (2/14) “güzel”, *biçeriS* (4/9) “biçeriz”, *memnunuS* (5/67) “memnunuz”, *gaStesi* (9/33) “gazetesi”, *omuSça* (10/59) “omuzca”, *Samanı* (12/8) “zamanı”, *Sāten* (25/32) “zaten”, *baSı* (38/20) “bazı”, *ōraşıyoS* (56/37) “uğraşıyoruz”.

2.1.25. [Ş] ünsüzü

[Ş] ünsüzü, yarı tonlu, /ş/ ~ /j/ arası, sızıcı, sürekli bir diş eti ön damak ünsüzüdür.³³ İncelenen metinlerde sadece iki örneği tespit edilebilmiştir.

beŞ (1/31) “beş”, *garaŞ* (56/48) “garaj”.

2.1.26. [T] ünsüzü

[T] ünsüzü, yarı tonlu, /t/ ~ /d/ arası, süreksiz bir diş – diş eti ünsüzüdür. Anadolu ağızlarında da örneklerine rastlanmaktadır.³⁴ Kofçaz ağzında tespit ettiğimiz örneklerde bu ses, kelime başında, içinde ve sonunda bulunabilmektedir. Bölge ağızları için karakteristik değildir.

doḡTora (1/17) “doktora”, *Tiploma* (2/8) “diploma”, *çeTik* (3/77) “çetik”, *giT* (10/348) “git”, *üsTüne* (38/27) “üstüne”, *Tostlar* (41/139) “dostlar”, *aTandık* (56/47) “atandık”, *Tanışdıḡ* (61/111) “tanıştık”.

³³ krş. Akça 2012: 93.

³⁴ krş. Gülsevin 2002: 19; Boz 2006: 38; Akça 2012: 93; Hünnerli 2006: 80.

2.1.27. [v̥] ünsüzü

/v̥/ ünsüzü, tonlu, sızıcı, sürekli, çift dudak ünsüzüdür.³⁵ Kofçaz ağzında [v̥] ünsüzüne daha çok “ev” kelimesinde rastlanmıştır. Daha çok kelime içinde ve sonunda rastladığımız bu örnek bölge ağızları için karakteristik değildir.

evine (2/91) “evine”, *êv̥ nde* (10/238) “evinde”, *ev̥* (18/87) “ev”, *övi̇ne* (22/29) “evine”, *avuluyu* (38/22) “avluyu”, *avur* (38/36) “gavur”, *êv̥ünü* (38/202) “evini”.

2.1.28. [y] ünsüzü

Düşmek üzere olan /y/ ünsüzüdür. Anadolu ağızlarında da örneklerine rastladığımız bu ses, ünsüz düşmesinden önceki bir merhaleyi gösteren yarı boğumlanmalı, zayıf telaffuz edilen bir ünsüzdür.³⁶

Kofçaz ağzı için karakteristik olmayan bu ses kelime başında, içinde ve sonunda görülmektedir.

annadabiliyo (2/36) “anlatabiliyor”, *buráy* (5/50) “buraya”, *geliyodu* (6/77) “geliyordu”, *yüS* (9/9) “yüz”, *üryamda* (13/96) “rüyamda”, *musāyiplik* (41/110) “musahiplik”, *şikāyetçi* (43/65) “şikayetçi”.

3. FONOLOJİK SÜREÇLER

3.1. Ünlü Uyumu

(İng. *Vowel Harmony*; Alm. *Vokalharmonie*)

Türkçede dünya dillerinin çoğunda olmayan ünlü uyumu kuralı vardır. Ünlü uyumu kuralı, nitelikleri bakımından aynı olan ünlülerin kelime içinde birbirlerini takip etmeleridir. (Coşkun 2010: 46). Bu bölümde KA’da yer alan kelimeler kalınlık-incelik ve düzlük- yuvarlaklık uyumu bakımından ele alınacaktır.

³⁵ krş. Boz 2006: 39; Akça 2012: 90.

³⁶ krş. Gülsevin 2002: 19; Boz 2006: 39; Akça 2012: 91.

3.1.1 Kalınlık – İncelik Uyumu

(İng. *Palatal Harmony*; Alm. *Palatalharmonie*)

Türkçede kalın ünlülerden sonra kalın, ince ünlülerden sonra ince ünlülerin gelmesi kuralıdır (Coşkun 2010: 46).

Anadolunun pek çok ağzında ünlü uyumu dikkati çekecek kadar belirgin ve kuvvetlidir. Fakat Rumeli ağızlarında bu özellik yer yer veya tamamen kaybolmuştur (Gülensoy 1984: 99). Ancak KA’da, Standart Türkiye Türkçesinde kalınlık-incelik uyumunu bozan bazı eklerin uyuma girdiği tespit edilmiştir. Bu duruma bakarak bölgemiz ağızlarında kalınlık-incelik uyumunun Rumeli Ağızlarına göre daha kuvvetli olduğunu söyleyebiliriz.

{-KAn}, {-KA} zarf fiil ekinde

Bölgemizde /-ken/ zarf-fiil ekinin kullanıldığı kelimeler incelendiğinde karışık bir durum sergilemekle birlikte, büyük bir çoğunluğunun ölçünlü Türkçedeki gibi uyumun dışında kaldığı görülmektedir. Anadolu’nun pek çok ağzında ünlü uyumu dikkati çekecek kadar belirgin ve kuvvetlidir. Fakat Rumeli ağızlarında bu özellik yer yer veya tamamen kaybolmuştur (Gülensoy 1984: 99). Bir Rumeli ağzı olan Kofçaz ağzında da /-ken/ zarf-fiil eki istisnaları olmakla birlikte uyumun dışındadır. Bunlar tıpkı ölçünlü Türkçede olduğu gibi /-ken/ biçimlerini devam ettirmekle birlikte zaman zaman da /-ke/ şekilleriyle de görülmektedirler.

YA: *kızanke* (52/7) “kızanken”, *oturuyken* (47/107) “oturuyorken”, *çıkārken* (2/20) “çıkarken”,

GA: *konusurke* (59/86) “konuşurken”.

PA: *yokken* (6/116) “yokken”, *kaynarken* (19/149) “kaynarken”.

Kaynak kişilerden derlediğimiz metinlerde /-ken/ zarf –fiil ekinin sınırlı sayıda da olsa uyuma girdiği örnekler tespit edilmiştir. Bu örneklerin tamamı aşağıda sıralanmıştır.

YA: *yokka* (3/15) “yokken”, *burdayka* (10/309) “buradayken”, *yaparka* (13/14) “yaparken”, *dokuka* (15/45) “dokurken”, *atarka* (38/63) “atarken”, *varkan* (4/23) “varken”, *kızkan* (4/73) “kızken”, *olmuşkan* (49/11) “olmuşken”.

GA: *arkandaykan* (22/37) “arkandayken”.

{-ki} ekinde

Ölçünlü Türkçede uyuma girmeyen /-ki/ ekinin Kofçaz ağzında karışık bir durum sergilemekle birlikte zaman zaman uyuma girdiği görülmektedir. Ancak bu örnekler, sınırlı sayıdadır.

YA: *burdaki* (10/132) “buradaki”, *zamankı* (11/123) “zamanki”, *ordaykı* (39/115) “oradaki”, *arkasındaki* (39/129) “arkasındaki”, *sōnaki* (47/19) “sonraki”.

GA: *yukarkı* (22/8) “yukarıki”, *avşamkı* (22/27) “akşamki”, *şu andaki* (43/140) “şu andaki”.

PA: *zamankı* (19/16) “zamanki”.

{-lAn}, {-lA} vasıta hâl ekinde

Son çekim edatı *ile* ve *ile'* nin – n ile genişlemiş şekli olan *ilen'* in Kofçaz ağzında ses değişmesi ve hece kaynaşması sonucunda aldığı /-na/, /-nan/, /-la/, /-lan/ gibi şekillerinin kalınlık – incelik uyumuna girdiği tespit edilmiştir.

YA: *kārışıyla* (2/33) “karısıyla”, *topçulāla* (10/55) “topçularla”, *çiftçiliklen*, (53/37) “çiftçilikle”, *nineylen* (1/13) “nineyle”, *davullarlan* (3/46) “davullarla”, *onunan* (49/39) “onunla”, *parasınnan* (49/61) “parasıyla”, *bunna* (49/61) “bununla”.

PA: *doğtorla* (5/26) “doktorla”, *bununlan* (6/165) “bununla”.

GA: *davulla* (22/46) “davulla”, *arabaylan* (22/47) “arabayla”, *dedeylen* (22/63) “dedeyle”.

{-yor} şimdiki zaman eki

Bölgemizde /-yor/ şimdiki zaman ekinin kullanıldığı kelimeler incelendiğinde karışık bir durum sergilemekle birlikte, büyük bir çoğunluğunun ölçünlü Türkçedeki gibi uyumun dışında kaldığı görülmektedir.

Koçaz ağzında şimdiki zaman ekinin istisnaları olmakla birlikte uyumun dışındadır. Bunlar ölçünlü Türkçede olduğu gibi /-yor/ biçimlerini devam ettirmekle birlikte /-yo/ biçimiyle de görülmektedir.

YA: *soruyorum* (39/19) “soruyorum”, *séslenmiyor* (40/27) “seslenmiyor”, *oturuyom* (10/37) “oturuyorum”, *düşünüyomuş* (10/239) “düşünüyormuş”, *vuruluyo* (11/164) “vuruluyor”, *ekiyosun* (14/26) “ekiyorsun”, *görüyon* (15/14) “görüyorsun”, *ediyoz* (15/71) “ediyoruz”, *diyolar* (38/137) “diyorlar”.

PA: *söylüyorum* (6/23) “söylüyorum”, *biliyoz* (6/10) “biliyoruz”.

GA: *ediyolar* (18/9) “ediyorlar”, *gidiyo* (21/11) “gidiyor”.

Kaynak kişilerden derlediğimiz metinlerde /-yor/ şimdiki zaman ekinin sınırlı sayıda da olsa uyuma girdiği örnekler tespit edilmiştir.

YA: *diyi* (2/97) “diyor”, *isteyi* (4/145) “istiyor”.

GA: *otladiyi* (27/31) “otlatıyor”, *unudamıyım* (25/44) “unutamıyorum”, *kasivétleniyim* (44/119) “kasvetleniyorum”, *yapıyım* (44/168) “yapıyorum”.

{-leyin} eki

Standart dilde tek şekli olması sebebiyle kalın ünlülü kelimelerde kalınlık-incelik uyumunu bozan /-leyin/ eki, Kofçaz ağzında kalın ünlülü kelimelerde de uyuma girmiştir. Kaynak kişilerden derlenen metinlerde sınırlı sayıda örneği olan bu ek genellikle sabah ve akşam kelimeleriyle birlikte karşımıza çıkmıştır. Örneklerin tamamı aşağıda sıralanmıştır ve bu örnekler Yerli ağzında tespit edilmiştir.

YA: *sabālayın* (4/11) “sabahleyin”, *sabālayın* (49/79) “sabahleyin”, *āşamın* (3/90) “akşamleyin”.

{i- } ek-fiili

/i-/ ek-fiilinin ekleşmiş ya da ekleşme safhasında olduğu örneklerde, duyulan geçmiş zaman, bilinen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kalınlık-incelik uyumuna girdiği tespit edilmiştir.

YA: *kapıştırmış* (10/303) “kapıştırmış”, *kumandanımış* (10/399) “kumandanmış”, *varımış* (51/7) “varmış”, *karann dı* (3/12) “karanlıktı”, *ārısa* (38/115) “ağırır ise”.

PA: *bobayımış* (19/117) “babaymış”, *darbukalarlayıdı* (8/11) “darbukalarlaydı”.

GA: *çārımış* (44/112) “çağırılmış”, *damadımış* (61/132) “damadıymış”.

3.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

(İng. Labial Harmony; Alm. Labialharmonie)

Dudak uyumu da denilen bu fonetik hadise, düz ünlülerden sonra düz ünlülerin; yuvarlak ünlülerden sonra ya dar yuvarlak ya da düz geniş ünlülerin gelmesi kuralıdır (Eker 2005: 285).

Kofçaz ağzında, düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından düzleşme eğilimi görülen kelimeler tespit edilmiştir. Standart dilde dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaşmış bazı ünlüler bölge ağızlarında düzleşmiştir.

YA: *tavık* (52/120) “tavuk”, *yımırta* (2/63) “yumurta”, *hamır* (52/112) “hamur”, *arzu* (45/199) “arzu”, *çabık* (11/136) “çabuk”, *yavrim* (17/15) “yavrum”, *darbıka* (4/77) “darbuka”, *yıfka* (54/54) “yufka”.

PA: *yavrim* (8/12) “yavrum”, *yavrim* (19/11) “yavrum”.

GA: *mahacir* (18/12) “muhacir”, *yāmır* (28/62) “yağmur”.

Yuvarlaklaşma yönündeki düzlük- yuvarlaklık uyumuna ait örnekler de şunlardır:

YA: *buba* (13/43) “baba”, *böber* (17/84) “biber”, *büber* (56/111) “biber”.

GA: *böber* (22/85) “biber”, *buba* (25/42) “baba”.

PA: *büberi* (5/44) “biberi”.

Düzlük-yuvarlaklık uyumunun Standart Türkiye Türkçesinde de düzenli bir biçimde karşımıza çıkmadığı bilinmektedir. Gelişimini tamamlamamış olan düzlük-yuvarlaklık uyumu KA’ya ait metinlerde Standart Türkiye Türkçesinden daha ileri seviyededir. Öyle ki şimdiki zaman ekinin de zaman zaman düzleşip düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği örnekler tespit edilmiştir. Özellikle Göçmen ağzında bu uyum dikkat çekici seviyededir.

YA: *gel-i-ya* (45/111) “geliyor”, *di-yi* (2/97) “diyor”, *yap-ı-l-ı-ye* (30/25) “yapılıyor”.

GA: *yap-ı-yı-m* (44/168) “yapıyorum”, *di-yi-m* (25/28) “diyorum”, *gid-i-ya-m* (18/27) “gidiyorum”.

Ancak yine de bölge ağızlarında şimdiki zaman ekinin düzlük-yuvarlaklık uyumuna olan aykırılığını genel olarak devam ettirdiğini görüyoruz.

YA: *soruyorum* (39/19) “soruyorum”, *sêslenmiyor* (40/27) “seslenmiyor”, *oturuyom* (10/119) “oturuyorum”, *düşünüyomuş* (10/239) “düşünüyormuş”, *vuruluyo* (11/31) “vuruluyor”.

PA: *otu uyorum* (5/37) “oturuyorum”, *açıyoruz* (5/42) “açıyoruz”.

GA: *ayırıyorum* (27/21) “ayırıyorum”, *ayırıyorum* (27/21) “ayırıyorum”.

3.2. Benzeşme

(*İng. Assimilation; Alm. Angleichung, Assimilation*)

Bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış yeri ya da çıkış biçimi bakımından birbirine yaklaşmasına *benzeşme* denir (Karaağaç 2010: 65). Ses benzeşmeleri çok sık rastlanan ses olaylarından birisidir.

3.2.1. Ünlü Benzeşmeleri

(*İng. Vowel Assimilation; Alm. Vokal Assimilation*)

Ünlü benzeşmeleri, bir kelimenin içinde bulunan ünlünün kendisinden önceki ya da sonraki ünlüyü kendisine benzeştirmesi olayıdır (Atıcı 2015: 87). Bu bölümde ünlü benzeşmeleri, ilerleyici ve gerileyici benzeşme olarak iki kısımda ele alınacaktır.

3.2.1.1. İlerleyici Benzeşme

(*İng. Progressive Assimilation; Alm. Fortschreitende Assimilation*)

İlerleyici ünlü benzeşmesi, kelimedeki bir ünlünün kendisinden sonraki ünlüleri kendisine benzeştirmesi hadisesidir. Bu benzeşme aynı zamanda kalınlık-incelik, düzlük- yuvarlaklık uyumunun da oluşmasını sağlamaktadır (Atıcı 2015: 88).

3.2.1.1.1. /a/ > /i/, /ı/ benzeşmesi

Bölge ağızlarında genellikle düzenli bir durum sergilemeyen bu olay daha çok fiil köklerindeki geniş ünlülerin daralması sonucu ortaya çıkmıştır. Örnekleri sınırlı olan bu durum KA için karakteristik bir durum teşkil etmez.

PA: *karşılicam* (8/19) “karşılayacağım”,

YA: *yıkıyalım* (10/157) “yıkayalım”, *satılcağ* (58/13) “satılacak”.

3.2.1.1.2. /a/ > /e/ benzeşmesi

KA’da genellikle kalın ünlülü kelimelerde incelme şeklinde görülen bu duruma ait örnekler de yine sınırlı sayıda olup, bölge ağızları için karakteristik bir durum oluşturmaz. Tespit edilen örnekler Yerli ağzına aittir.

YA: *ille* (2/46) “illa”, *kirezlēn* (11/171) “kirazların”.

3.2.1.1.3. /a/ > /u/ benzeşmesi

KA’da karşımıza çıkan bir diğer ilerleyici benzeşme /-ecek/, /-acak/ gelecek zaman ekinin kullanıldığı fiillerde tespit edilmiştir.

PA: *vurucağsın* (8/96) “vuracaksın”, *kaybolucağ* (6/11) “kaybolacak”, *olucağ* (6/11) “olacak”.

YA: *tutucam* (10/414) “tutacağım”, *durucaz* (38/97) “duracağız”.

GA: *olucağ* (59/25) “olacak”.

3.2.1.1.4. /e/ > /i/ benzeşmesi

KA’da karşımıza çıkan bir diğer ilerleyici benzeşme genellikle fiil köklerinde gördüğümüz ünlü daralması biçiminde tespit edilmiştir. Bununla beraber /-ecek/, /-acak/ gelecek zaman ekinin kullanıldığı fiillerde de tespit edilmiştir. Bölge için karakteristik değildir.

YA: *gidicez* (13/58) “gideceğiz”, *istiyene* (38/177) “isteyene”, *edilicek* (10/63) “edilecek”.

GA: *yiyicek* (28/25) “yiyecek”, *gidicez* (22/73) “gideceğiz”.

PA: *gidicez* (6/15) “gideceğiz”.

3.2.1.1.5. /e/ > /ü/, /ö/ benzeşmesi

KA’da sınırlı sayıda karşımıza çıkan bu benzeşme bölge için karakteristik değildir. Yerli ağzından ve Pomak ağzından örnek tespit edilebilmiştir.

YA: *götüstüne* (3/91) “götürsene”.

PA: *yörüyörek* (21/24) “yürüyerek”.

3.2.1.1.6. /ı/ > /â/ benzeşmesi

KA’da genellikle dar ünlünün genişlemesi biçiminde karşımıza çıkan bu benzeşme, bölge için karakteristik değildir. Yerli ağzından ve Pomak ağzından örnek tespit edilebilmiştir.

YA: *balâa* (4/154) “balığa”, *mezâlâa* (11/77) “mezarlığa”.

PA: *annâyo* (5/97) “anlıyor”, *salâncıkda* (8/59) “salıncakta”.

3.2.1.1.7. /i/ > /ē/ benzeşmesi

KA’da bir örneği tespit edilebilmiş ilerleyici benzeşme hadisesidir. Pomak ve Göçmen ağzında bu benzeşmeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *gündelē* (4/18) “gündeliğe”.

3.2.1.1.8. /i/ > /ɪ/ benzeşmesi

KA'da bu benzeşme “*hangi*” kelimesinde karşımıza çıkmış olup Yerli ağzından derlenmiş bir metinde tespit edilmiştir. Örneği bir kaynak kişiyle sınırlı olup, bölge için karakteristik değildir.

YA: *hanğı* (10/104) “hangi”, *hanğı* (10/117) “hangi”.

3.2.1.1.9. /o/ > /u/ benzeşmesi

KA'da bu benzeşme şimdiki zaman eki kullanımında karşımıza çıkmıştır. Düzenli bir durum sergilememekle birlikte bölgedeki Göçmen ağzında oldukça yaygındır.

YA: *okuyum* (10/229) “okuyorum”,

GA: *ūrluyum* (18/93) “uğurluyorum”, *yapamıyım* (21/8) “yapamıyorum”, *geçiniyim* (22/13) “geçiniyorum”, *duyuyum* (25/12) “duyuyorum”, *korğuyum* (44/119) “korkuyorum”.

3.2.1.1.10. /u/ > /õ/ benzeşmesi

KA' ya ait metinlerde özellikle “uğraşmak” kelimesinde sıklıkla karşımıza çıkmıştır.

PA: *ōraşıyo* (8/113) “uğraşıyor”,

YA: *ōraşıyom* (11/14) “uğraşıyorum”, *ōraşıyoz* (15/8) “uğraşıyoruz”, *ōradım* (4/158) “uğradım”.

GA: *ōraşıyolar* (22/75) “uğraşıyorlar”.

3.2.1.1.11. /ü/ > /e/ benzeşmesi

KA'ya ait metinlerde bir örneği tespit edilebilmiştir. Bu örnek de Yerli ağza aittir.

YA: *terceme* (10/69) “tercüme”.

3.2.1.2. Gerileyici Benzeşme

(*İng. Regressive Assimilation; Alm. Rückschreitende Assimilation*)

Gerileyici ünlü benzeşmesi, bir ünlünün kendisinden önceki ünlüleri kendisine benzetmesi hadisesidir. KA’da tespit ettiğimiz gerileyici ünlü benzeşmeleri şunlardır:

3.2.1.2.1. /a/ > /ı/ benzeşmesi

KA’ya ait metinlerde bu durumun örneği az sayıda karşımıza çıkmıştır ve bölge ağızı için karakteristik değildir.

YA: *çalırdım* (4/21) “çalardım”, *ç rısın* (17/103) “çağırırsın”.

PA: *salıncıkda* (8/59) “salıncakta”.

GA: *galıcaS* (44/160) “kalacağız”.

3.2.1.2.2. /e/ > /i/ benzeşmesi

KA’da genellikle geniş ünlünün daralması şeklinde karşımıza çıkan bu benzeşme, bölge ağızı için karakteristik değildir.

YA: *çiyizim* (57/37) “çeyizim”, *pınirimizi* (4/218) “peynirimizi”, *yidirmeS* (10/144) “yedirmez”, *seriḡdilē* (3/39) “sererdiler”, *amiliyet* (38/92) “ameliyat”, *diyillerdi* (41/57) “değillerdi”,

GA: *diyil* (44/33) “değil”.

PA: *diliz* (5/15) “değiliz”, *bekliceKsin* (8/81) “bekleyeceksin”.

3.2.1.2.3. /ɪ/ > /a/, /ā/, /ā̃/; /i/ > /e/, /ē/ benzeşmesi

Bölge ağızlarında dar ünlünün genişlemesi biçiminde karşımıza çıkan bu benzeşmeye ait örnekler düzenli olmamakla birlikte, sınırlı sayıdadır.

PA: *pârasalı* (5/40) “pırasalı”.

YA: *çalılā* (13/41) “çalılığa”, *selanē* (10/19) “selaniğe”, *hekmetiyse* (10/86) “hikmetiyse”.

GA: *deyceklē* (26/53) “diyecekeler”.

3.2.1.2.3. /o/ > /u/, /ū/; /ö/ > /ü/ benzeşmesi

KA için karakteristik olmamakla birlikte örnekleri sınırlı sayıdadır.

YA: *çucuklā* (11/175) “çocuklar”, *ğuydular* (17/56) “koydular”, *diyurum* (38/16) “diyorum” *ūdülürdü* (45/51) “öğütülürdü”.

PA: *yūramam* (19/111) “yoğuramam”, *diyusunuz* (19/81) “diyorsunuz”.

GA: *guycan* (26/18) “koyacaksın”, *diyuduḡ* (43/52) “diyorduk”.

3.2.1.2.4. /u/ > /a/ benzeşmesi

Bölge ağızlarından bu benzeşme için tespit ettiğimiz örnekler yabancı kökenli kelimelerdir.

GA: *maḥarebeliklerden* (28/59) (< Ar.) “muharebeliklerden”, *mahacırları* (18/13) (< Ar.) “muhacirleri”.

YA: *mahacırı* (50/7) (< Ar.) “muhaciri”, *mahabbetler* (39/144) (< Ar.) “muhabbetler”, *maḥabere* (39/15) (< Ar.) “muhabere”.

PA: *mahacırı* (19/36) (< Ar.) “muhaciri”.

3.2.1.2.5. /u/ > /ı/ benzeşmesi

Bölge ağızlarından tespit edebildiğimiz örnekler Yerli ağza aittir.

YA: *savurıdık* (3/88) “savururduk”, *davılcı* (3/45) “davulcu”.

3.2.1.2.6. /u/ > /ü/ benzeşmesi

KA’da sadece bir örneği tespit edilebilmiştir.

YA: *mücize* (53/50) “mucize”.

3.2.1.2.7. /ü/ > /u/ benzeşmesi

Ünlü kalınlaşması biçiminde görülen bu gerileyici benzeşmenin bölge ağızlarında bir örneği tespit edilebilmiştir, o da Göçmen ağzına aittir.

GA: *nufus* (61/34) “nüfus”.

3.2.2. Ünsüz Benzeşmeleri

(İng. *Consonant Assimilation*; Alm. *Konsonant Assimilation*)

İç seste yan yana iki ünsüz bulunan veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu sözlerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden birinin kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilmesi olayıdır (Karaağaç 2013: 839).

Burada ünsüz benzeşmesi olayı, ilerleyici ve gerileyici benzeşme olmak üzere iki başlık altında incelenecektir. Bazen ünsüz benzeşmelerinin tamamlanamayıp yarıda kaldığı durumlar da vardır. Bunlar da yarı benzeşme ve tam benzeşme başlıkları altında incelenecektir.

3.2.2.1. İlerleyici Benzeşme

(İng. *Progressive Assimilation*; Alm. *Fortschreitende Assimilation*)

Söz içindeki seslerden birinin kendisinden sonrakini etkileyerek, çıkış yeri ve biçimi bakımından kısmen veya tamamen, bu sesi, kendisine benzetmesi olayıdır (Karaağaç 2013: 489).

3.2.2.1.1. İlerleyici Yarı Benzeşme

Yarı benzeşme: Bir sözde yan yana veya aralıklı olarak bulunan seslerden birinin ötekini boğumlanma özelliklerinden bir veya ikisi bakımından, yani kısmen kendisine benzeştirmesi olayıdır (Karaağaç 2013: 860).

3.2.2.1.1.1. -ml- > -mn- benzeşmesi

-ml- > -mn- benzeşmesi KA'da sıklıkla karşılaştığımız bir benzeşmedir. Özellikle çokluk ekinde, eğer kök durumundaki kelimenin son ünsüzü /m/ ünsüzü ise mutlaka ilerleyici yarım bir benzeşme meydana gelmiş ve çokluk ekinin ilk ünlüsü /n/ ünsüzüne dönüşmüştür. Bu benzeşme özellikle, Yerli ağzında sıklıkla rastlanmıştır.

YA: *īramnāmızı* (4/202) “ihramlarımızı”, *mātemneri* (10/133) “matemleri”, *iresimneri* (13/94) “resimleri”, *ninemner* (17/46) “ninemler”, *ölümner* (38/9) “ölümler”, *durumnarı* (39/41) “durumları”, *ķurumnādan* (40/21) “kurumlardan”.

GA: *kilimner* (22/48) “kilimler”, *tamamnadım* (43/55) “tamamladım”, *resimner* (44/83) “resimler”.

PA: *adamnar* (8/97) “adamlar”.

3.2.2.1.2. İlerleyici Tam Benzeşme

Tam benzeşme: Benzemenin sonu aynılaşmaktır. Seslerin benzeşmeleri, o kadar güçlü olur ki, bazen onları aynılaştırır (Karaağaç 2013: 190).

3.2.2.1.2.1. -kl- > -kk- benzeşmesi

-kl-> -kk- ünsüz benzeşmesi incelen metinlerde yalnızca iki örnekte rastlanmıştır. Çokluk ekinde karşımıza çıkan bu durum Yerli ağzında görülmüş olup bölge için karakteristik değildir.

YA: *çocuķķarı* (20/27) “çocukları”, *bükküm* (2/76) “büklüm”.

3.2.2.1.2.2. -ly- > -ll- benzeşmesi

-ly- > -ll- ünsüz benzeşmesi incelenen metinlerde genellikle “fasulye” kelimesinde karşımıza çıkmıştır.

GA: *milları* (25/49) “milyarı”.

PA: *fasülle* (8/29) “fasulye”.

YA: *fasülle* (15/7) “fasulye”, *fasille* (17/89) “fasulye”.

3.2.2.1.2.3. -nd- > -nn- benzeşmesi

-nd- > -nn- ünsüz benzeşmesi incelen metinlerde sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkmıştır. Tespit edilen tüm örnekler aşağıya alınmıştır. Bu benzeşme bölge ağızları için karakteristik bir durum oluşturmaz. Tespit edilen örnekler Yerli ve Pomak ağzına aittir.

PA: *efennim* (7/15) “efendim”.

YA: *ortasınnan* (13/77) “ortasından”, *kennimize* (17/71) “kendimize”, *kennin* (38/132) “kendin”.

3.2.2.1.2.4. -nl- > -nn- benzeşmesi

-nl- > -nn- benzeşmesi KA’da sıklıkla karşılaştığımız bir benzeşmedir. Özellikle çokluk ekinde eğer kök durumundaki kelimenin son ünsüzü /n/ ünsüzü ise mutlaka ilerleyici tam bir benzeşme meydana gelmiş ve çokluk ekinin ilk ünlüsü /n/ ünsüzüne dönüşmüştür. Pomak, Yerli ve Göçmen ağzı olmak üzere bölge ağızlarının tamamında karşımıza sıklıkla çıkmaktadır.

PA: *dünner* (5/15) “dügünler”, *annaşılan* (7/12) “anlaşılan”.

YA: *bunnardan* (10/22) “bunlardan”, *annattım* (10/205) “anlattım”, *fırınnar* (14/34) “fırınlr”, *düzennēde* (17/97) “düzenlerde”, *günnük* (34/11) “günlük”, *otlasınnar* (41/65) “otlasınlr”, *ayvannarımızdan* (56/81) “hayvanlarımızdan”.

GA: *akrannāma* (22/15) “akranlarıma”, *günneri* (24/15) “günleri”.

3.2.2.1.2.5. -şl- > -şş- benzeşmesi

-şl- > -şş- ünsüz benzeşmesi incelen metinlerde yalnızca iki örnekte karşımıza çıkmıştır.

YA: *küreşşeri* (56/59) “güreşleri”, *gitmişşer* (31/38) “gitmişler”.

3.2.2.1.2.6. -şy- > -şş- benzeşmesi

-şy- > -şş- ünsüz benzeşmesi incelenen metinlerde yalnızca bir örnekte, Göçmen ağzında karşımıza çıkmıştır.

GA: *eşşāsını* (43/85) “eşyasını”.

3.2.2.2. Gerileyici Benzeşme

(İng. *Regressive Assimilation*; Alm. *Rückschreitende Assimilation*)

Bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış noktası ve söyleyiş niteliği bakımından birbirine yaklaşmasıdır. Burada benzeşme etkisinin yönü geriye doğrudur; ses, kendisinden önce gelen bir sesi etkiler (Karaağaç 2013: 433).

3.2.2.2.1. Gerileyici Yarı Benzeşme

3.2.2.2.1.1. -md- > -nd- benzeşmesi

-md- > -nd- ünsüz benzeşmesi incelenen metinlerde sadece “şimdi” kelimesinde karşımıza çıkmıştır. Ancak bütün şimdi kelimelerinde aynı durum söz konusu değildir. Aynı kaynak kişide bile ikili kullanımlar görülmektedir.

YA: *şindi* (20/13) “şimdi”, *şindik* (38/28) “şimdilik”, *şindiki* (56/16) “şimdiki”.

GA: *şindi* (26/12) “şimdi”.

PA: *şindi* (5/24) “şimdi”.

3.2.2.2.1.2. -nb- > -mb- benzeşmesi

-nb- > -mb- ünsüz benzeşmesi incelenen metinlerde özellikle “istanbul” kelimesinde karşımıza çıkmıştır.

YA: *ombaşı* (45/159) “onbaşı”, *ıstambolda* (2/37) “istanbulda”.

PA: *éstambula* (6/68) “istanbula”, *ombeş* (19/77) “on beş”.

GA: *istambulda* (23/29) “istanbulda”.

3.2.2.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme

3.2.2.2.2.1. -hç- > -çç- benzeşmesi

-hç- > -çç- benzeşmesi incelediğimiz metinlerde sadece bir örnekte karşımıza çıkmıştır. Kofçaz merkezdeki bir Gacal ağzında rastladığımız bu kullanım karakteristik değildir. Çünkü aynı kaynak kişide bile ikili kullanımlar görülmektedir.

YA: *baççesinde* (57/14) “bahçesinde”.

3.2.2.2.2.2. -ht- > -tt- benzeşmesi

-ht- > -tt- benzeşmesi incelediğimiz metinlerde sadece bir örnekte karşımıza çıkmıştır. Göçmen ağzında rastladığımız bu kullanım karakteristik değildir.

GA: *allattan* (18/90) “allahtan”.

3.2.2.2.2.3. -ln- > -nn- benzeşmesi

-ln- > -nn- benzeşmesi bölge ağızlarında sadece “yalnız” kelimesinde karşımıza çıkmıştır. İncelenen metinlerde sınırlı sayıda tespit edilmiş olup bölge ağızları için karakteristik değildir.

PA: *yannız* (19/7) “yalnız”.

YA: *yannıs* (58/8) “yalnız”.

GA: *yannız* (27/31) “yalnız”.

3.2.2.2.2.4. -ls- > -ss- benzeşmesi

-ls- > -ss- ünsüz benzeşmesi incelenen metinlerde yalnızca bir örnekte Yerli ağızında rastlanmıştır. Bölge ağızları için karakteristik değildir.

YA: *ossunnar* (49/43) “olsunlar”.

3.2.2.2.2.5. -nş- > -şş- benzeşmesi

-ls- > -ss- ünsüz benzeşmesi incelenen metinlerde yalnızca Pomak ağızında rastlanmıştır. Bölge ağızları için karakteristik değildir.

PA: *işşallah* (6/175) “inşallah”.

3.2.2.2.2.6. -ny- > -yy- benzeşmesi

-ny- > -yy- ünsüz benzeşmesine incelenen metinlerde Göçmen ağızında ve Yerli ağızında sadece birer örnekte rastlanmıştır. Bölge ağızları için karakteristik değildir.

GA: *almayyada* (21/11) “almanyada”.

YA: *mayyaķmıřım* (33/8) “manyakmışım”.

3.2.2.2.7. -rl- > -ll- benzeşmesi

-rl- > -ll- ünsüz benzeşmesine incelenen metinlerde az sayıda rastlanmıştır. Tespit edilen tüm örnekler aşağıdadır. Bu örneklerin üçü Yerli ağızına ait olup bir tanesi ise Göçmen ağızında tespit edilmiştir. Bölge ağızları için karakteristik değildir.

YA: *bulgāllar* (39/123) “bulgarlar”, *çārıyollar* (53/18) “çağırıyorlar”, *görüyollar* (53/80) “görüyorlar”.

GA: *ihtiyalların* (43/74) “ihtiyarların”,

3.2.2.2.8. -ts- > -ss- benzeşmesi

ts- > -ss- benzeşmesi KA’da sıklıkla karşılaştığımız bir benzeşmedir. Özellikle kök durumundaki kelimenin son ünsüzü /t/ ünsüzü ise mutlaka gerileyici tam bir benzeşme meydana gelmiş ve /s/ ünsüzü ile başlayan bir ek geldiğinde kendisinden önceki /t/ sesini /s/ ünsüzüne dönüştürmüştür.

YA: *yassıdan* (4/199) “yatsıdan”, *gissen* (38/159) “gitsen”, *tussun* (60/46) “tutsun”, *bissin* (60/59) “bitsin”.

PA: *rahassız* (8/20) “rahatsız”.

GA: *gissem* (44/92) “gitsem”.

3.2.2.2.9. -zs- > ss benzeşmesi

zs- > -ss- benzeşmesini özellikle geniş zaman çekiminde görmekteyiz. Bölge ağızlarında sıkça karşımıza çıkan bu benzeşme Yerli, Pomak ve Göçmen ağızları olmak üzere hemen hemen tüm gruplarda karşımıza çıkar. Ancak bölge ağızları için karakteristik değildir. Çünkü aynı metin içinde bile ikili kullanımlar mevcuttur.

YA: *bilmessiniz* (14/50) “bilmezsiniz”, *almassa* (38/97) “almazsa”, *kullanmassam* (52/23) “kullanmazsam”.

GA: *sevdirmessin* (26/52) “sevdirmezsin”, *yāmassa* (43/166) “yağmazsa”.

PA: *gelmesse* (7/54) “gelmezse”, *duramassınız* (19/110) “duramazsınız”.

3.3. Değişme

(İng. *Change*; Alm. *Wandel*)

Kişilere ve küçük topluluklara ait dal seslerin (alofon), ortak sesler (fonem) haline gelişine, dilticilikte, ses değişimleri denir. Ses değişimi, özünde, dal seslerin kimlik değiştirmesini içerir (Karaağaç 2013: 661-662).

Ünlü değişimleri, ünsüz değişimleri, aykırılışma, ünsüz ikizleşmeleri, göçüşme gibi ses olayları değişim başlığı altında ele alınacaktır.

3.3.1. Ünlü Değişimleri

(İng. *Vocalic Alternation*; Alm. *Vokalwechsel Umlaut*)

Ünlü değişimleri, kelime içindeki ünlülerin diğer ünlülerden etkilenmesi ya da ünsüzlerin ünlüleri etkilemesi gibi sebeplerle ortaya çıkmış ses olaylarıdır. Ünlü değişimleri ile ilgili tespit edilen değişimler şunlardır:

3.3.1.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

(İng. *Palatalisation*; Alm. *Palatalisierung*)

Bazı ünsüzlerin etkisiyle sözün türlü hecelerinde kalın sırada bulunan ünlülerin veya ünlülerden birinin ince sıraya geçmesi olayıdır (Karaağaç 2013: 833).

3.3.1.1.1. /a/ > [á] değişimi

Bu ünlü değişimi /a/ > /e/ ünlü değişiminin ara merhalesidir. Bu ses olayında meydana gelen ses değişiminde çeşitli unsurların etkisi olmuştur. /y/ ve /n/ seslerinin inceltici etkisiyle oluşmuş ses değişimlerinin bulunmasının yanı sıra kelime içindeki ince ünlülerin baskısı sebebiyle oluşan ses değişimleri de mevcuttur. Bu ses değişiminin örneğine en fazla “buraya” ve “oraya” kelimelerinde

rastlanmıştır. Bölge ağızları için karakteristik olmayıp bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *fatmá* (4/157) “fatma”, *yalvarmáyin* (13/46) “yalvarmayın”.

PA: *buráy* (5/50) “buraya”, *buráyá* (6/45) “buraya”, *oráya* (8/44) “oraya”, *oráyá* (19/41) “oraya”.

GA: *buráya* (18/9) “buraya”, *lirá* (61/50) “lira”, *annatáyim* (61/61) “anlatayım”.

3.3.1.1.2. /a/ > /e/ değişmesi

Bu değişme, ünlüler üzerinde inceltici özelliği bulunan /c, d, t, s, y, z/ ünsüzlerinin etkisiyle ya da ünlü benzeşmesi yoluyla gerçekleşmektedir. KA için karakteristik değildir.

YA: *remazan* (4/120) “ramazan”, *tene* (38/231) “tane”, *ayıreyim* (41/11) “ayırayım”, *birez* (47/85) “biraz”,

GA: *ayerleyemedi* (25/38) “ayarlayamadı”, *bırakcekti* (59/40) “bırakacaktı”, *sınıfteydi* (61/21) “sınıftaydı”.

PA: *tene* (8/107) “tane”, *çalışiceksin* (9/53) “çalışacaksın”.

3.3.1.1.3. /ı/ > [i] değişmesi

KA’da fazla örneği bulunmamaktadır. Tespit edilen sadece bir örnekte kelime içindeki /y/ ünsüzünün inceltici etkisiyle yarı incelerek [i] ünlüsüne dönüşmüştür. KA için karakteristik değildir. Örneklerine Yerli ve Pomak ağzında rastlanmıştır.

YA: *kaynanasíylán* (2/16) “kaynanasıyla”, *alamíyolāsa* (39/95) “alamıyorlarsa”

PA: *ḡayrí* (7/51) “gayrı”,

3.3.1.1.4. /ı/ > /i/ değişmesi

KA’da çok fazla örneği bulunmamaktadır. Tespit edilen kelimelerde gördüğümüz bu değişme, inceltici özelliği olan ünsüzlerin yanında görülmektedir. KA için karakteristik değildir.

YA: *misirimín* (4/91) “mısırımın”, *yalvarmáyin* (13/46) “yalvarmayın”.

PA: *bāzi* (8/37) “bazı”, *ayni* (19/136) “aynı”.

GA: *buráyi* (43/123) “burayı”.

3.3.1.1.5. /o/ > /e/ değişmesi

İncelenen metinlerde bu ses değişimine ait sadece üç örnek tespit edilebilmiştir. Tespit edilen örneklerde kelime içindeki /y/ ünsüzünün inceltici etkisiyle /o/ ünlüsünün incelererek /e/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir. KA için karakteristik olmayıp, tespit edilen örneklerin biri Göçmen ağzında diğerleri ise Yerli ağzında şimdiki zaman çekiminde görülmektedir.

GA: *radyeler* (28/46) “radyolar”.

TA: *ḡalıyem* (30/19) “kalıyorum”, *y ye* (39/27) “yığıyor”.

3.3.1.1.6. /o/ > [ó] değişmesi

Bu ses değişmesine ait örnekler Yerli ve Göçmen ağzından tespit edilebilmiştir. Pomak ağzında bu değişimin örneğine rastlanmamıştır.

GA: *ḡócúṁ* (27/10) “çocuğum”, *yaşıyóz* (28/8) “yaşıyoruz”.

YA: *ḡócúḡ* (38/187) “çocuk”, *ḡófórluḡ* (39/46) “şoförlük”, *dóḡuz* (39/119) “dokuz”.

3.3.1.1.7. /o/ > [é] değişmesi

Bu değişme, yalnızca şimdiki zaman ekinde yer alan /y/ ünsüzünün, yanındaki /o/ ünlüsünü inceltmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu değişmeye ait örnekler Göçmen ağzından tespit edilmiştir.

GA: *ūraşıyêS* (27/29) “uğraşıyoruz”, *karışıyê* (27/38) “karışıyor”.

3.3.1.1.8. /u/ > [ú], /ü/ değişmesi

Bu değişme genellikle inceltici özelliği olan /c, ç, s, ş, y/ ünsüzlerinin yanında görülmektedir. Özellikle Yerli ağzında “çocuk” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen örnekler bu değişmenin karakteristik olmadığını göstermektedir.

/u/ ünlüsünün /ü/ ünlüsüne dönüştüğü ise yalnızca bir örnekte tespit edilmiştir.

YA: *búyün* (2/67) “bugün”, *númara* (4/96) “numara”, *çocúklar* (17/52) “çocuklar”, *çocúklê* (38/144) “çocuklar”, *çocúumün* (47/67) “çocuğumun”.

GA: *cümertesi* (61/113) “cumartesi”, *çocúk* (21/17) “çocuk”.

PA: *fasúlye* (5/40) “fasulye”.

3.3.1.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

(İng. *Velarisation*)

İnce ünlülerin, belirli ünsüzlerin kalınlaştırma veya kalın ünlülerin benzeştirme etkilerine bağlı olarak veya daha başka bir nedenle sözün ön, iç ve son seslerinde kalın sıraya geçmeleridir (Karaağaç 2013: 833).

3.3.1.2.1. /e/ > [á] değişmesi

Bu ses olayında meydana gelen ses değişiminde çeşitli unsurların etkisi olmuştur. Bazı ince sıralı kelimelerde bulunan ön damak ünsüzlerinin (g, k) genellikle orta damağa, nadiren de arka damağa yakınlaştığı görülmektedir. Bu tür

ünsüzlerin yanında bulunan /e/ sesleri de kalınlaşarak /á/ ünlüsüne dönüşebilmektedir. Kelime içindeki kalın ünlülerin baskısı sebebiyle oluşan ses değişimleri de mevcuttur.

KA’da sınırlı sayıda kelimede bu değişim tespit edilmiştir ve bölge ağızı için karakteristik değildir.

YA: *taná* (4/170) “tane”, *gecá* (10/31) “gece”, *yaşındayká* (11/8) “yaşındayken”, *tıraktörlá* (16/24) “traktörler”, *tabálayı* (56/24) “tabelayı”.

GA: *kaybedáli* (18/26) “kaybedeli”, *évdáki* (43/110) “evdeki”, *tāná* (61/108) “tane”.

PA: *dá* (6/81) “de”, *dá* (19/121) “de”, *nápayım* (19/150) “ne yapayım”.

3.3.1.2.2. /i/ > [i] değişmesi

Benzeşme ile meydana gelen bu değişim seyrek görülmektedir. Tespit edilen örneklerin çoğu Yerli ağızından tespit edilmiştir. Göçmen ve Pomak ağızlarında bu değişimin örneği tespit edilememiştir.

YA: *taqvîmnerde* (2/11) “takvimlerde”, *bilmem* (2/17) “bilmem”, *nişan hım* (2/24) “nişanlım”, *şincik* (2/60) “şimdi”, *şincikin* (2/63) “şimdi”, *bahşiş* (4/33) “bahşiş”, *şindi* (15/19) “şimdi”.

3.3.1.2.3. /i/ > /ı/ değişmesi

Benzeşme ile meydana gelmekte ve bölge ağızlarında seyrek görülmektedir.

YA: *pādışah* (10/21) “padişah”, *ıstambula* (10/87) “istanbula”, *hangı* (10/104) “hangi”, *ıspat* (48/20) “ispat”.

GA: *misafir* (18/85) “misafir”, *nişannadım* (59/51) “nişanladım”, *vakıt* (61/113) “vakit”.

PA: *nişan* (8/111) “nişan”.

3.3.1.2.4. /ö/ > [ó], /o/ değişmesi

KA’da /ö/ ünlüsünün yarım veya tam olarak kalınlaşması hadisesi doğal olarak kalınlaştırıcı etkisi olan ünsüzlerin yanı sıra bir örnekte de ilk hecede ve kelime başında karşımıza çıkmaktadır. İnce ünlülerle hece kurmasına rağmen orta veya arka damakta boğumlanan /k/, /k/ ünsüzlerinin etkisiyle /ö/ > [ó], /o/ değişmesi ortaya çıkmaktadır. Bölge ağzı için karakteristik değildir.

YA: *kóyden* (2/20) “köyden”, *kóy* (11/135) “köy”, *kóyümüz* (15/21) “köyümüz”,

GA: *óyle* (18/65) “öyle”, *koyden* (18/93) “köyden”.

PA: *profesórumuz* (6/30) “profesör”, *şofór* (6/67) “şoför”.

3.3.1.2.5. /ü/ > [ú] değişmesi

Bu değişme, /ö/ > [ó], /o/ değişmesinde olduğu gibi ilk hecede bulunan arka damak boğumlanmalı ünsüzlerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır.

PA: *fasúlye* (5/40) “fasülye”, *gúldümden* (9/25) “güldüğümünden”.

YA: *kúreşçilē* (56/62) “güreşçiler”, *söylüdü* (2/69) “söylüyordu”.

GA: *gúnümüze* (26/36) “günümüze”.

3.3.1.2.6. /ü/ > /u/ değişmesi

Benzeşme ile meydana gelen bu değişme daha çok yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen örneklerin çoğu “düşman” kelimesinde görülmüştür. Seyrek görülen bu değişme Pomak ağzında tespit edilememiştir ve bölge ağzı için karakteristik değildir.

YA: *hucum* (10/337) “hücum”, *musāde* (10/423) “müsade”, *duşmana* (17/53) “düşmana”, *duşmandan* (17/118) “düşmandan”.

GA: *duşman* (26/40) “düşman”, *nufus* (61/34) “nüfus”.

3.3.1.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

(İng. *Rounding*; Alm. *Rundung*)

Dudak sesi olmayan bir sesin dudak sesine dönüşmesi olayıdır. Türkçede, düz bir ünlünün, yanındaki dudak ünsüzünün veya söz içindeki yuvarlak bir ünlünün etkisiyle yuvarlak sıradan ünlüye dönüşmesidir (Karaağaç 2013: 873-874).

3.3.1.3.1. /a/ > [â] değişmesi

Dudak bölgesinde boğumlanan (/b/, /v/) ünsüzlerinin yanındaki /a/ ünlüsü, söz konusu ünsüzlerin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle /â/ ünlüsüne dönüşmüştür. Tespit edilen örneklerin çoğu genellikle “baba” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. İlk ve orta hece durumundaki ünlülerde karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağzı için karakteristik değildir. Bu değişimin örneği Göçmen ağzında tespit edilememiştir.

YA: *bâbam* (3/11) “babam”, *bâbası* (3/49) “babası”, *boğaza* (10/364) “boğaza”, *mâlkışlar* (38/152) “malkoçlar”, *bâbalık* (41/28) “babalık”, *sâbanı* (52/85) “sabani”, *bâbasına* (60/58) “babasına”.

PA: *dâvul* (7/59) “davul”, *çâvuş* (9/25) “çavuş”.

3.3.1.3.2. /a/ > /o/ değişmesi

Dudak bölgesinde boğumlanan (/b/, /p/, /v/) ünsüzlerinin yanındaki /a/ ünlüsü, söz konusu ünsüzlerin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle /o/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Bu durum sıklıkla “baba” kelimesinde karşımıza çıkmıştır ve ilk hecede görülmektedir.

YA: *boba* (10/40) “baba”, *popaz* (10/296) “papaz”, *bobam* (14/17) “babam”, *bobanne* (17/110) “babaanne”, *bobadan* (50/36) “babadan”, *sobanı* (52/82) “sabanı”, *bobalar* (54/76) “babalar”.

GA: *bobam* (18/88) “babam”, *bobannesinne* (24/20) “babaannesine”.

PA: *bobamı* (19/29) “babamı”, *bobayla* (19/66) “babayla”.

3.3.1.3.3. /a/ > /u/ değişmesi

Bu değişimde dudak bölgesinde boğumlanan ünsüzlerin etkisinin yanı sıra ünlü benzeşmesi hadisesi de rol oynamaktadır. İlk hecesinde yuvarlak, takip eden hecede /a/ ünlüsü bulunan kelimelerde, ilk hecedeki yuvarlak ünlünün etkisiyle takip eden hecedeki /a/ ünlüsü /u/’ya dönüşmektedir. Bölge ağzı için karakteristik değildir.

YA: *zuman* (53/151) “zaman”, *zuman* (49/83) “zaman”, *bubasında* (42/32) “babasından”, *olucağ* (38/70) “olacak”, *zumanki* (38/33) “zamanki”, *olucağ* (10/63) “olacak”.

GA: *zuman* (21/18) “zaman”, *buba* (25/42) “baba”, *olucağ* (59/25) “olacak”.

PA: *olucağ* (6/139) “olacak”, *vurucağsın* (8/96) “vuracaksın”.

3.3.1.3.4. /e/ > [ê] değişmesi

KA’da çok sık rastlanmayan bu ses, /e/ ünlüsünün kısmen yuvarlaklaşması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yuvarlaklaşmaya /e/ ünlüsünden hemen sonra gelen ve

yuvarlaklaştırıcı etkisi olan /v/ dudak ünsüzü sebep olmakla birlikte bunun yanı sıra ünlü benzeşmesi sebebiyle de bu değişim görülmektedir. Bölge ağzı için karakteristik değildir. Pomak ağzında bu değişmeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *Köşê Köşê* (2/62) “köşe köşe”, *nê* (2/96) “ne”, *düündê* (4/144) “dügünde”, *köydê* (38/103) “köyde”, *cêvap* (38/194) “cevap”, *cêvap* (41/73) “cevap”, *êvel* (45/50) “evvel”.

GA: *êvüne* (22/30) “evine”, *êline* (28/8) “eline”.

3.3.1.3.5. /e/ > /ö/ değişmesi

Bu değişme dudak bölgesinde boğumlanan ünsüzlerin ünlüler üzerindeki yuvarlaklaştırıcı etkisiyle oluşmaktadır. Pomak ağzında bu değişmeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *böbekken* (2/32) “bebekken”, *böbecî* (11/166) “bebeciği”, *cömaat* (47/89) “cemaat”.

GA: *dövetli* (22/7) “devletli”, *tö* (26/53) “te”.

3.3.1.3.6. /ı/ > [i] değişmesi

Genellikle bu değişmede, şimdiki zaman ekindeki /o/ ünlüsü, gerileyici benzeşmeyle kendinden önceki /ı/ ünlüsünün yarı yuvarlaklaşarak /i/’ya dönmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte dudak bölgesinde boğumlanan ünsüzlerin ünlüler üzerindeki yuvarlaklaştırıcı etkisiyle de oluştuğu görülmektedir. Pomak ağzında bu değişmeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *çalışiyo* (2/47) “çalışıyor”, *fırın* (2/82) “fırın”, *tatlıbınar* (31/14) “tatlıpınar”, *fırinnamız* (11/146) “fırınlarımız”, *kısmét* (49/137) “kısmet”, *bulamıyolar* (56/23) “bulamıyorlar”.

GA: *çıkaramıyolā* (61/48) “çıkaramıyorlar”.

3.3.1.3.7. /ı/ > /u/ değişmesi

Bu değişimde, şimdiki zaman ekindeki /o/ ünlüsü, gerileyici benzeşmeyle kendinden önceki /ı/ ünlüsünün, yuvarlaklaşarak /u/’ya dönmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte yuvarlaklaştırıcı etkiye sahip olan ünsüzler de bu değişmeye sebep olmuştur. Pomak ağzında bu değişmeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *furun* (17/23) “fırın”, *atlamuyuz* (47/40) “atlamıyoruz”, *çıkuylar* (53/83) “çıkıyorlar”.

GA: *sarıkamuşa* (43/37) “sarıkamışa”, *ōraşuydun* (43/110) “uğraşıyordun”.

3.3.1.3.8. /i/ > [değişmesi

Bu ses değişiminin sebebi, ünlü benzeşmesi ile yuvarlaklaştırıcı etkiye sahip olan ünsüzlerdir. Bölge ağzı için karakteristik olmayıp ilk, orta ve son hecede karşımıza çıkabilmektedir.

YA: *gel yodu* (2/69) “geliyordu”, *k lo* (2/93) “kilo”, *b lmem* (34/22) “bilmem”, *m llet* (38/25) “millet”, *musāfir* (56/67) “misafir”.

PA: *d yo* (19/44) “diyo”.

GA: *b lmem* (26/42) “bilmem”.

3.3.1.3.9. /i/ > /u/ değişmesi

Bu ses değişiminin sebebi, ünlü benzeşmesi ile yuvarlaklaştırıcı etkiye sahip olan ünsüzlerdir. Bölge ağzı için karakteristik olmayıp ilk, orta ve son hecede karşımıza çıkabilmektedir. Bölge ağzında seyrek olarak görülmüştür.

PA: *musafir* (6/77) “misafir”.

YA: *tédavu* (38/77) “tedavi”, *etmuylar* (47/81) “etmiyorlar”.

GA: *eduyılar* (43/155) “ediyorlar”, *etmuylar* (43/155) “etmiyorlar”.

3.3.1.3.10. /i/ > /ü/ değişmesi

Bu ses değişikliği özellikle “biber” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu ses değişiminin sebebi, ünlü benzeşmesi ile yuvarlaklaştırıcı etkiye sahip olan ünsüzlerdir. Bölge ağızı için karakteristik değildir.

YA: *büberi* (4/85) “biberi”, *gelmüyo* (13/63) “gelmiyor”, *düyum* (15/69) “diyorum”, *bilmüyom* (34/16) “bilmiyorum”, *külometire* (39/82) “kilometre”, *büberini* (54/51) “biberini”.

GA: *bülüylolā* (26/34) “biliyorlar”.

PA: *ünüverste* (9/45) “üniversite”, *büberi* (5/44) “biberi”.

3.3.1.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

(İng. Unrounding; Alm. Entrundung)

Yuvarlaklaşmanın tersi olan bir ses olayıdır. Yuvarlak olan dudak ünlülerinde veya dudak ünsüzlerinde görülen bir değişmedir. Düzleşme, dudak sesi oluştan uzaklaşmadır (Karaağaç 2013: 350).

3.3.1.4.1. /o/ > /a/, /e/ değişmesi

Sadece bir kaynak kişide rastladığımız /o/ > /a/ değişmesi şimdiki zaman ekinde görülmektedir. Aynı kaynak kişiye ait sadece iki örnek tespit edilebilmiştir.

YA: *seçiya* (30/26) “seçiyor”, *gidiya* (30/19) “gidiyor”.

/o/ > /e/ değişmesi de yine bir kaynak kişide karşımıza çıkmış olup tespit edebildiğimiz sadece üç örnek bulunmaktadır.

YA: *kaliyem* (30/19) “kalıyorum”, *yapılıye* (30/25) “yapılıyor”, *unuduyem* (30/18) “unutuyorum”.

3.3.1.4.2. /o/ > [á] değişmesi

Sınırlı sayıda tespit ettiğimiz bu değişme şimdiki zaman ekindeki yuvarlak ünlünün düzleşmesi biçiminde görülmektedir. Bu değişme sadece Göçmen ağzından ve Yerli ağzından tespit edilebilmiştir.

GA: *geliyám* (18/28) “geliyorum”, *kalıyám* (18/28) “kalıyorum”.

YA: *gidiyá* (38/18) “gidiyor”, *alamıyá* (38/19) “alamıyor”.

3.3.1.4.3. /o/ > [å] değişmesi

Seyrek olarak karşımıza çıkan bu değişme genellikle şimdiki zaman ekindeki yuvarlak ünlünün yarı düzleşmesi biçiminde karşımıza çıkmıştır. Bu değişmenin örnekleri Pomak ağzında tespit edilememiştir.

YA: *diplåmasını* (2/47) “diplomasını”, *sõliuyålar* (11/46) “söylüyorlar”, *gidiyådı* (1/22) “gidiyordu”, *gidiyå* (54/7) “gidiyor”.

GA: *bilmiyårum* (18/115) “bilmiyorum”, *istemiyålar* (18/138) “istemiyorlar”.

3.3.1.4.4. /ö/ > /e/, [ê] değişmesi

/ö/ > /e/ değişmesine ait tek örnek tespit edilmiştir. Kofçaz merkezden tespit edilen bu örnek de yabancı kelimede karşımıza çıkmıştır.

YA: *şöfer* (56/47) “şoför” (Fr.).

/ö/ > [ê] değişmesine ait sadece iki örnek tespit edilebilmiştir. Bunlar ise Yerli ağza aittir.

YA: *yêrelêde* (56/53) “yörelerde”, *gündêndi* (35/61) “gündöndü”, *nêbetçiyi* (10/355) “nöbetçiyi”.

3.3.1.4.5. /u/ > /ı/ değişmesi

Düzlük-yuvarlaklık uyumunun düz ünlülerden sonra düz ünlülerin gelmesi şeklindeki durumu KA’da standart dile göre daha kuvvetlidir. Standart dilde yanlarında bulunan dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaşıp uyum dışı kalan kelimeler bölgemiz ağızında düzleşerek uyuma girmiştir. Ayrıca, geniş zaman eki olan /-r/ ünsüzü çekime girdiğinde kendisinden önce sıklıkla düz-dar ünlüleri tercih etmektedir. Bu tercih sebebiyle bazen kök durumundaki kelimelerin son ünlü durumundaki dar-yuvarlak ünlülerinin düzleştiği görülmektedir.

KA’da /u/ > /ı/ ses değişmesine sıklıkla rastlanmaktadır.

YA: *yımirtalı* (2/84) “yumurtalı”, *savurıdık* (3/88) “savururduk”, *yāmırlı* (12/32) “yağmurlu”, *yavım* (17/15) “yavrum”, *çamırdan* (20/8) “çamurdan”, *yıvadan* (49/22) “yuvadan”, *tavık* (52/120) “tavuk”.

PA: *avluı* (19/122) “havluyu”, *yavım* (8/12) “yavrum”.

GA: *durıyım* (44/178) “duruyorum”, *yāmır* (18/23) “yağmur”.

3.3.1.4.6. /u/ > [i] değişmesi

Ünlü benzeşmesi sebebiyle /u/ ünlüsü yarı düzleşerek [i]’ya dönüşmektedir. Bu değişmeye ilk, orta ve son hecede de rastlanmıştır.

YA: *davıldır* (2/77) “davuldur”, *yavrıçım* (2/95) “yavrucuğum”, *darbıka* (3/37) “darbuka”, *çabıcağ* (13/84) “çabucak”, *ğabıl* (38/38) “kabul”, *savıra* (2/82) “sahura”.

GA: *bırayı* (22/13) “buraya”.

PA: *yavrım* (8/9) “yavrum”.

3.3.1.4.7. /ü/ > /e/, /i/ değişmesi

Bu değişmelerin örneği sadece Yerli ağızından tespit edilebilmiştir.

YA: *terceme* (10/69) “tercüme” (<Ar.).

YA: *teciribe* (10/307) “tecrübe” (<Ar.), *çünkü* (53/133) “çünkü”, *yöriyebiliyo* (2/35) “yürüyebiliyor”.

3.3.1.5. Geniş Ünlülerin Daralması

(İng. *Breaking*, Alm. *Brechung*)

Yanlarında geniş ünlüleri daraltma etkisi yapan bazı ünsüzlerin etkisi altında geniş a, e, o, ö ünlülerinin a>ı, o>u, e>i, ö>ü biçimindeki daralma olayıdır (Karaağaç 2013: 833).

3.3.1.5.1. /a/ > [â] değişmesi

/a/ > [â] değişmesinde en çok /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisi rol oynamaktadır. Bu hadise ilk, orta ve son hecede karşımıza çıkabilmektedir. Bölge ağızı için karakteristik değildir.

YA: *orayâ* (4/201) “oraya”, *paşâya* (10/360) “paşaya”, *tarlâya* (14/26) “tarlaya”, *tırakıyadâ* (20/42) “trakyada”, *oynâyarak* (35/49) “oynayarak”, *koçâyazı* (56/16) “kocayazı”.

GA: *zâman* (27/15) “zaman”, *fabrikâya* (59/51) “fabrikaya”.

PA: *kapâk* (6/81) “kapak”, *zâman* (8/115) “zaman”.

3.3.1.5.2. /a/ > /ı/ değişmesi

/a/ > /ı/ değişmesine ait örneklerin sayısı oldukça fazladır. Geniş zaman eki olan /-r/ ünsüzü çekime girdiğinde kendinden önce çoğunlukla düz- dar ünlüleri tercih etmektedir. Aynı zamanda /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisiyle de bu değişim görülebilmektedir. Tespit edilen çoğu örnekte de gelecek zaman eki olan /-acak/, /-ecek/ çekime girdiğinde ekin ilk ünlüsünün daraldığı görülür.

YA: *çalırız* (4/77) “çalarız”, *kavuşıcağ* (10/139) “kavuşacak”, *karşılamadık* (53/90) “karşılayamadık”.

PA: *salıncıkda* (8/59) “salıncakta”, *çalışıceksin* (9/53) “çalışacaksın”.

GA: *burayı* (22/61) “buraya”, *yabıcağ* (43/99) “yapacak”.

3.3.1.5.3. /e/ > [è] değişmesi

/e/ > [è] ses değişikliği metinlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu ses değişikliğinin ortaya çıkmasında kelime içinde yer alan ve daraltıcı etkiye sahip olan diğer seslerdir. Bölge ağzı için karakteristik olmayan bu değişme, kelime başında, ortasında ve sonunda görülebilmektedir.

YA: *ëllëne* (1/24) “ellerine”, *sëne* (3/14) “sene”, *düzënde* (42/86) “düzende”, *pëmbë* (52/105) “pembe”.

PA: *këndi* (5/20) “kendi”, *ëvlendik* (19/39) “evlendik”.

GA: *dëréye* (44/67) “dereye”, *ëlli* (22/7) “elli”.

3.3.1.5.4. /e/ > /i/, /ĩ/ değişmesi

/e/ > /i/ değişmesi metinlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu ses değişikliğinin ortaya çıkmasında kelime içinde yer alan ve daraltıcı etkiye sahip olan diğer seslerdir. /y/ ünsüzü bu daralmanın oluşmasındaki en önemli etkidir.

YA: *gice* (2/16) “gece”, *öliye* (11/36) “öğleye”, *girmiyeni* (41/94) “girmeyeni”, *diliS* (49/13) “değiliz”.

PA: *pişiriceksin* (8/26) “pişireceksin”, *pişiricek* (8/39) “pişirecek”, *beslice* (8/117) “besleyecek”.

GA: *yiyicek* (28/25) “yiyecek”, *yisek* (44/137) “yersek”.

3.3.1.5.5. /o/ > /ɪ/, /i/ değişmesi

Bu değişmeye ait örnekler sadece Göçmen ve Yerli ağzından tespit edilebilmiştir. Pomak ağzından bu değişmeye ait örnek tespit edilememiştir. Genellikle şimdiki zaman çekiminde karşılaştığımız bu durum /y/ ünsüzünün daraltıcı ve inceltici etkisinden kaynaklanmaktadır.

GA: *yapıyım* (44/168) “yapıyorum”, *durıyım* (44/178) “duruyorum”, *yapiyim* (44/180) “yapıyorum”.

YA: *diyi* (49/19) “diyor”, *konusameyim* (38/237) “konuşamıyorum”.

3.3.1.5.6. /o/ > [ô] değişmesi

Örnekleri fazla olmayan bir değişmedir. Genellikle şimdiki zaman çekiminde karşılaştığımız bu durum /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte ünlü benzeşmesi sebebiyle de bu değişme görülmektedir.

GA: *diyórlar* (59/59) “diyorlar”, *oluyódu* (59/14) “oluyordu”, *söylüyós* (43/102) “söylüyoruz”.

YA: *çóçúyun* (38/153) “çocuğun”, *yolluyó* (2/102) “yolluyor”, *ónnā* (1/36) “onlar”.

PA: *bóşnak* (6/16) “boşnak”, *sóvan* (5/44) “soğan”.

3.3.1.5.7. /o/ > /u/ değişmesi³⁷

Bu değişim bölge ağzında fazlaca görülmektedir. Özellikle şimdiki zaman çekiminde karşılaştığımız bu durum /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisinden kaynaklanmaktadır. Bazı kelimelerde ilk hecede de karşımıza çıkmaktadır.

³⁷ Rumeli ağızlarındaki bu ünlü değişmesinin yaygın olmasının olası nedenleri ve Bulgarcadaki u < o değişmesiyle olan ilişkisi hakkında bkz. Hazai 1960: 207-210; Gülensoy 1984: 111.

YA: *yapıyuduk* (2/84) “yapıyorduk”, *suvanı* (3/57) “soğanı”, *atlıyu musun* (47/39) “atlıyor musun”, *diyu* (48/56) “diyor”, *suvanın* (11/105) “soğanın”.

PA: *diyusunuz* (19/81) “diyorsunuz”, *suvan* (8/104) “soğan”.

GA: *diyuz* (21/11) “diyoruz” *oturuyus* (44/8) “oturuyoruz”.

3.3.1.5.8. /ö/ > [õ] değişmesi

/ö/ ünlüsünün yarı daralmasıyla oluşan bu değişme özellikle Pomak ve Yerli ağzında görülmüştür. Göçmen ağzında bu değişime ait örnek tespit edilememiştir. Tespit edilen örnekler şunlardır:

PA: *gözlüksüz* (5/7) “gözlüksüz”, *öüt* (6/26) “öğüt”, *köyümüzü* (6/75) “köyümüzü”.

YA: *söylenmiş* (11/68) “söylenmiş”, *ömür* (38/109) “ömür”, *köpekleri* (45/85) “köpekleri”, *köyü* (52/115) “köyü”, *böyle* (53/204) “böyle”.

3.3.1.5.9. /ö/ > /ü/ değişmesi³⁸

Bu değişme az sayıda örnekte karşımıza çıkmıştır. Tespit edilen örneklerin çoğu Yerli ağzından derlenmiş olup sadece bir örnek Göçmen ağzından tespit edilmiştir. Pomak ağzında bu değişim tespit edilememiştir.

YA: *büyle* (52/18) “böyle”, *şüyle* (52/36) “şöyle”, *küy* (52/13) “köy”, *üdüldü* (45/51) “öğütüldü”.

GA: *üyleydi* (14/26) “öyleydi”.

³⁸ bkz. Gülensoy 1984: 111.

3.3.1.6. Dar ünlülerin Genişlemesi

Söz içindeki dar sıradan ı, i, u, ü ünlülerinin çeşitli nedenlerle boğumlanma özellikleri bakımından geniş sıradan a, e, o, ö ünlülerine dönüşmesi olayıdır (Karaağaç 2013: 833).

KA'da dar ünlülerin genişletilmesi hadisesi pek fazla görülmemektedir. Geniş ünlüler sıklıkla daralırken dar ünlülerin genişletilmesi KA'da çok sık karşılaşılmayan bir ses olayıdır. Buna rağmen kaynak kişilerin telaffuz tercihleri sebebiyle bazı kelimelerde dar ünlülerin genişlemesi ses olayı tespit edilmiştir.

3.3.1.6.1. /ı/ > /a/, /ā/ değişmesi

Bu değişme ile ilgili Yerli ağzından ve Pomak ağzından olmak üzere sadece üç örnek tespit edilebilmiştir.

YA: *yıkāyoz* (3/57) “yıkıyoruz”, *yapmayom* (17/75) “yapmıyorum”.

PA: *salāncıkda* (8/59) “salıncakta”.

3.3.1.6.2. /ı/ > [â] değişmesi

Örnekleri fazla olmayan bir değişmedir. Göçmen ağzında bu değişmeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *balāa* (4/154) “balığa”, *sāhhāt* (38/110) “sıhhat”, *topraān* (60/16) “toprağın”.

PA: *pārasalı* (5/40) “pırasalı”, *annāyo* (5/97) “anlıyor”, *salāncıkda* (8/59) “salıncakta”.

3.3.1.6.3. /i/ > /e/ değişmesi

Bu değişim bölgedeki bütün ağızlarda seyrek de olsa karşımıza çıkmıştır.

YA: *deye* (4/86) “diye”, *deye* (10/395) “diye”.

PA: *gedinceye* (7/63) “gidinceye”, *deye* (8/93) “diye”, *deyen* (19/12) “diyen”.

GA: *deye* (43/77) “diye”, *deyeni* (44/18) “diyeni”, *deyeyim* (44/28) “diyeyim”.

3.3.1.6.4. /i/ > [ê] değişmesi

Bu değişime ait örneklerle bölge ağızlarının hepsinde az da olsa rastlanmıştır.

GA: *éiydi* (18/62) “iyiydi”, *bé* (18/79) “bir”.

YA: *déyom* (38/123) “diyorum”, *déyolā* (38/185) “diyorlar”.

PA: *éstambula* (6/68) “istanbula”, *dérek* (7/36) “direk”.

3.3.1.6.5. /u/ > /o/, [ō], [ô] değişmesi

Bu ses değişimine ait örnekler oldukça sınırlı sayıda karşımıza çıkmıştır.

PA: *yokarı* (7/27) “yukarı”, *doada* (19/127) “duada”, *yönan* (6/48) “yunan”, *istanbola* (7/46) “istanbula”.

YA: *yokarı* (3/101) “yukarı”, *ōraşıyom* (11/14) “uğraşıyorum”, *bogday* (17/72) “buğday”, *osandık* (41/34) “usandık”.

GA: *ōraşıyolar* (22/75) “uğraşıyorlar”, *ōraşırsın* (25/19) “uğraşırsın”.

3.3.1.6.6. /ü/ > /ö/, [ô] değişmesi

Bu değişim bölge ağızında sınırlı sayıda karşımıza çıkmıştır. Bölge ağızı için karakteristik değildir.

YA: *yöriyebiliyo*³⁹ (2/35) “yürüyebiliyor”, *gözel* (4/151) “güzel”, *böyükmüş*⁴⁰ (10/58) “büyükmüş”, *hökmünü* (53/194) “hükmünü”, *gözel* (13/75) “güzel”.

PA: *göreşler* (7/58) “güreşler”, *gönah* (6/163) “günah”.

GA: *gözel* (26/31) “güzel”, *böyük* (28/50) “büyük”.

3.3.2. Ünsüz Değişmeleri

(İng. *Consonant Mutation*; Alm. *Lautverschiebung*)

3.3.2.1. Tonlulaşma

(İng. *Sonorisation, Voicing*; Alm. *Sonorisierung*)

Ötümsüz (tonsuz) ünsüzlerin ses yolunu genişleterek çıkarılan eşleri olan ötümlü (tonlu) ünsüzlere dönüşmeleri, ötümlüleşme (tonlulaşma) olarak bilinir (Karaağaç 2013: 626-627).

KA'daki ünsüz değişmeleri şunlardır:

3.3.2.1.1. /ç/ > /c/ değişmesi

/ç/ ünsüzünün tonlu şekli olan /c/ ünsüzüne dönüşmesinde genellikle karşımıza çıkan olay, iki ünlü arasındaki tonsuz ünsüzün yerini tonlu şekline bırakması biçimindedir. Fakat bu olay sadece iki ünlü arasında kalan tonsuz ünsüz için geçerli değildir. Son ses durumundaki tonsuz ünsüzler kendisinden sonra bir ünlü olmamasına rağmen tonlu biçimleriyle de karşımıza çıkmaktadır.

Bu değişimi ilk hecede görmekle birlikte, özellikle “hiç” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağızlarının tamamında bu değişme tespit edilmiştir.

³⁹ krş. Gülsevin 2002: 32; Hünerli 2006: 69; Karaşinik 2011: 53.

⁴⁰ bkz. Uşak İli Ağızları adlı eserinde “böyük” kelimesi için: “Kelime, Eski Türkçedeki **bedü-** fiilinden gelmektedir. Baştaki “**b-**” sesi dolayısı ile, ilk hecedeki “**e**” ünlüsü “dudaklılaşır/yuvarlaklaşır”. “**e**” sesinin dudaklılaşmış hâli ise “**ö**” ünlüsüdür. o halde **bedü-** fiili, öncelikle **böyü-** hâline gelmiş olmalıdır (**bedü-** > **böyü-**). Sonra “**y**”nin etkisi ile daralmıştır. Bu yüzden metinlerde tespit ettiğimiz **böyü-** şeklini, daha eski fonetik şekli koruma olarak değerlendirdik.” şeklinde açıklama yapmıştır (Gülsevin 2002: 32).

PA: *üc* (5/16) “üç”, *kaç* (8/64) “kaç”, *ilacı* (19/14) “ilacı”.

YA: *aşcı* (10/310) “aşçı”, *genc* (11/71) “genç”, *ācm* (11/114) “ağacın”, *ic* (32/11) “hiç”, *kaçıcağ* (38/25) “kaçacak”.

GA: *ic* (21/7) “hiç”, *üc* (27/40) “üç”, *ic* (21/7) “hiç”, *inanç* (22/54) “inanç”.

3.3.2.1.2. /f/ > /v/, /F/ değişmesi

KA’da bazı kelimelerin sonundaki /f/ ünsüzleri tonlularak /v/ veya /F/ ünsüzüne dönüşmüştür. Bununla birlikte sadece kelime sonundaki ünsüzler değil, iç seste yani kelime ortasında bulunan /f/ ünsüzlerinin de tonlularak /v/ veya /F/ olduğu gözlemlenmiştir. Bölge ağızlarının hepsinde karşımıza çıkmakla birlikte, sınırlı sayıdadır.

GA: *tarafından* (18/78) “tarafından”, *māleseF* (23/19) “malesef”, *çivt* (18/79) “çift”.

YA: *oF* (38/120) “of”, *zayıF* (60/37) “zayıf”, *sofra* (17/103) “sofra”, *sofrayı* (45/151) “sofrayı”, *hoşavlık* (42/67) “hoşafılık”.

PA: *mālesev* (6/36) “malesef”, *kooperativ* (5/84) “kooperatif”.

3.3.2.1.3. /h/ > /y/ değişmesi

KA’da görülen bu ses değişikliğinin örnekleri çok fazla değildir. Belli bazı kelimelerde karşımıza çıkan bu değişimde, kelime ortasında bulunan tonsuz /h/ ünsüzü, tonlularak tonlu /y/ ünsüzüne dönüşmüştür. Bu örneklerin sayısı çok fazla değildir.

YA: *şeyit* (49/89) “şehit”, *Çāyil* (53/196) “cahil”.

PA: *cāyil* (8/9) “cahil”, *cāyildik* (8/67) “cahildik”.

GA: *cāyillīn* (24/12) “cahilliğin”, *sayip* (59/28) “sahip”.

3.3.2.1.4. /k/ > /g/ değişmesi

KA'da bazı kelimelerin sonundaki /k/ ünsüzleri tonlularak /g/ ünsüzüne dönüşmüştür. Bu değişimde bazı kelimelerde iki ünlü arasında kalması sebebiyle tonlulaşma meydana gelirken son ses ve ilk ses durumunda olan /k/ ünsüzünde de tonlulaşmanın olduğu görülmüştür.

KA'da örnekleri oldukça azdır. Tespit edilen örnekler Yerli ağzına ait olup Göçmen ve Pomak ağzından bu değişime ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *dengim* (4/70) “dengim”, *gişinin* (4/226) “kişinin”, *rengine* (10/158) “rengine”, *esgidendi* (60/66) “eskidendi”.

3.3.2.1.5. /k/ > /ğ/ değişmesi

Kelime başında bulunan tonsuz, süresiz arka damak /k/ları, tonlularak tonlu, süresiz arka damak /ğ/sına dönüşmüşlerdir.

KA'da görülen bu ses değişiminin örnekleri Yerli ağzında ve Göçmen ağzında oldukça fazladır. Ancak Pomak ağzından bu değişime ait sadece bir örnek tespit edilebilmiştir.

YA: *ğalmamış* (10/36) “kalmamış”, *ğocalânız* (3/45) “kocalarınız”, *ğadar* (11/61) “kadar”, *ğuyumuyom* (13/17) “koymuyorum”, *ğânında* (38/25) “karnında”, *ğuruş* (49/38) “kuruş”.

PA: *ğomşuluk* (19/54) “komşuluk”.

GA: *ğadar* (21/7) “kadar”, *ğākāsın* (21/23) “kalkarsın”, *ğalmadı* (22/17) “kalmadı”, *ğaldım* (26/10) “kaldım”, *başğa* (43/163) “başka”, *ğardaş* (44/135) “kardeş”.

3.3.2.1.6. /k/ > /v/ değişmesi

KA'da tonsuz, süreksiz arka damak /k/ ünsüzünün, tonlulaşarak tonlu, /v/ ünsüzüne dönüşmesi biçiminde görülen bu değişmeye ait örnekler bölge ağızlarında sadece “akşam” kelimesinde karşımıza çıkmıştır. Yerli ağızında ve Göçmen ağızında örnekleri bulunurken Pomak ağızından bu değişime ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *avşam* (10/30) “akşam”, *avşam* (10/234) “akşam”, *avşam* (42/66) “akşam”.

GA: *avşamkı* (22/27) “akşamki”, *avşam* (25/14) “akşam”, *avşam* (27/37) “akşam”.

3.3.2.1.7. /p/ > /b/ değişmesi

İki ünlü arasında kalan tonsuz /p/ ünsüzünün tonlulaşarak /b/ olmasıdır. KA'da bu ses değişimine ait örnek sayısı fazla değildir. Kelime başı, ortası ve sonunda bu ses değişimine ait örnekler tespit edilmiştir.

YA: *yabıcağ* (10/15) “yapacak”, *yabıcağlar* (10/26) “yapacaklar”, *bişireyim* (11/133) “pişireyim”, *yabınca* (31/39) “yapınca”, *bınar* (39/70) “pınar”, *gelib* (34/14) “gelip”.

GA: *yabıcağ* (43/99) “yapacak”, *bişiriz* (21/14) “pişiririz”, *bidesi* (22/52) “pidesi”, *geçinmeyib* (26/51) “geçinmeyip”.

PA: *sebebi* (6/112) “sebebi”, *dibine* (19/70) “dibine”.

3.3.2.1.8. /s/ > /z/, /S/ değişmesi

KA'da bu ses olayına ait örnek sayısı fazla değildir. Özellikle “herkes” kelimesinde tespit edilmiş örnekler bulunmaktadır. Kelime ortasında ve sonunda bu ses değişimine ait örnekler olup, bunlar bölge ağızları için karakteristik değildir.

YA: *herkez* (11/70) “herkes”, *erkezin* (39/90) “herkesin”, *abdez* (52/169) “abdest”,

GA: *erkeze* (44/49) “herkese”, *köüz* (18/103) “göğüs”, *dozt* (18/138) “dost”, *serbez* (18/12) “serbest”.

PA: *patateS* (8/30) “patates”, *nefeS* (19/12) “nefes”.

3.3.2.1.9 /ş/ > /j/ değişmesi

Rumeli ağızlarında çoğunlukla karşımıza çıkan bu değişme bölge ağızlarında da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen örnekler incelendiğinde bu değişimin özellikle duyulan geçmiş zaman ekinde ortaya çıktığı görülmüştür. Bölge ağızlarının hepsinde tespit ettiğimiz bu değişim kelime ortasında ve sonunda yer almakta olup karakteristik bir durum sergilemez.

YA: *yaşamij* (20/18) “yaşamış”, *etkilenmij* (36/9) “etkilenmiş”, *pınmij* (45/98) “binmiş”, *mekkede mejte* (53/183) “mekkede meşte”.

GA: *deyij* (22/29) “deyiş”, *baĵta* (61/82) “başta”, *bej* (25/46) “beş”, *dālmij* (25/54) “dağılmış”, *ĵalmij* (27/20) “kalmış”.

PA: *bej* (5/46) “beş”, *ij* (6/121) “iş”, *yetmij* (7/30) “yetmiş”, *görej* (7/59) “güreş”, *boj* (8/65) “boş”, *arĵadaj* (8/101) “arkadaş”, *gitmij* (19/122) “gitmiş”.

3.3.2.1.10. /t/ > /d/ değişmesi

KA’da sıklıkla karşımıza çıkan ses değişmesidir. Kelime başı, ortası ve sonunda bu ses değişimine ait örnekler tespit edilmiştir.

YA: *giTdim* (1/30) “gittim”, *donadıp* (11/38) “donatıp”, *dörd* (12/20) “dört”, *ocaĵlıĵda* (17/76) “ocaklıkta”, *daĵınırlar* (42/67) “takınırlar”.

GA: *dörd* (18/48) “dört”, *dağılmış* (21/11) “takılmış”, *annadayım* (22/23) “anlatayım”.

PA: *unudursak* (6/101) “unutursak”, *salıncıkda* (8/59) “salıncakta”, *annadılcağ* (19/87) “anlatılacak”.

3.3.2.2. Tonsuzlaşma

(İng. *Loss of Voicedness, Devoicing*; Alm. *Stimmlosigkeit*)

Ötümlü (tonlu) ünsüzlerin ses yolunu darlaştırarak çıkarılan eşleri olan ötümsüz (tonsuz) ünsüzlere dönüşmeleri, ötümsüzleşme (tonsuzlaşma) olarak bilinir (Karaağaç 2013: 626).

KA’da tonlulaşmaya ait olan örnekler fazla olmasına rağmen, tonsuzlaşmaya ait örnekler sınırlıdır. Bu bakımdan KA’daki mevcut kelimelerde tonlulaşma hadisesi sıklıkla bulunurken tonsuzlaşma hadisesi daha seyrek olarak görülmektedir.

3.3.2.2.1. /b/ > /p/ değişmesi

KA’da bu ses değişimine ait tespit edebildiğimiz örnekler oldukça sınırlı sayıdadır. Göçmen ağzında bu değişime ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *peyit* (4/40) “beyit”, *pinmişler* (10/16) “binmişler”, *pinsin* (11/50) “binsin”, *aptes* (53/102) “abdest”.

PA: *piniyosun* (7/55) “biniyorsun”.

3.3.2.2.2. /c/ > /ç/, /ç/ değişmesi

İncelenen metinlerde bu değişim seyrek olarak karşımıza çıkmaktadır.

YA: *koçaya* (4/129) “kocaya”, *halimisçe* (35/32) “halimizce”, *dénmiyçek* (38/65) “denmeyecek”.

PA: *göşcü* (19/65) “gözcü”, *zamança* (5/7) “zamanca”.

GA: *yapçak* (25/41) “yapacak”, *torbaçını* (28/61) “torbacığını”, *ingilizçe* (43/128) “ingilizce”.

3.3.2.2.3. /d/ > /t/, /T/ değişmesi

İki ünlü arasında kalan tonlu /d/ ünsüzünün tonsuzlaşarak /t/ olmasıdır. KA’da bu ses değişimine ait örnek sayısı fazla değildir. Özellikle “daha” kelimesinde karşımıza çıkmıştır. Kelime başı ve ortasında bu ses değişimine ait örnekler tespit edilmiştir.

YA: *Tiploma* (2/8) “diploma”, *eçen* (38/117) “edeceksin”, *tā* (38/145) “daha”.

GA: *Tedi* (25/28) “dedi”, *tā* (18/8) “daha”.

PA: *tā* (7/37) “daha”, *tā* (9/40) “daha”.

3.3.2.2.4. /g/ > /k/, /K/ değişmesi

İncelenen metinlerde bu ses değişimine ait sınırlı sayıda örnek tespit edilebilmiştir. Bu örnekler, Göçmen ve Yerli ağzına aittir. Pomak ağzından bu değişme ile ilgili örnek tespit edilememiştir.

GA: *köüz* (18/103) “göğüs”.

YA: *küreşleri* (56/58) “güreşleri”, *Küreş* (2/20) “güreş”, *KüSeldim* (2/89) “güzeldim”.

3.3.2.2.5. /g/ > /k/ değişmesi

/g/ > /k/ değişimi tüm bölge ağızlarına ait incelediğimiz metinlerde “gayrı” kelimesinde tespit edilmiştir.

YA: *ğayrı* (10/26) “gayrı”, *ğayrı* (13/124) “gayrı”.

GA: *ğayrıkın* (21/8) “gayrı”, *ğayrı* (22/17) “gayrı”.

PA: *ḡayrı* (7/51) “gayrı”.

3.3.2.2.6. /z/ > /s/, /S/ değişmesi

Rumeli ağızlarında çoğunlukla karşımıza çıkan bu değişme bölge ağızlarında da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen örnekler incelendiğinde bu değişimin özellikle geniş zaman ve şimdiki zamanın 1. çokluk şahıs çekiminde ortaya çıktığı görülmüştür. Bölge ağızlarının hepsinde tespit ettiğimiz bu değişim kelime başında, ortasında ve sonunda yer almakta olup karakteristik bir durum sergilemez.

YA: *güSel* (2/14) “güzel”, *Sengin* (2/91) “zengin”, *gidiyos* (3/71) “gidiyoruz”, *Saten* (4/204) “zaten”, *ḡıs* (20/30) “kız”.

GA: *biçeris* (22/75) “biçeriz”, *gideriS* (26/11) “gideriz”, *ḡoşarıS* (27/15) “koşarız”, *oluyoS* (26/58) “oluyoruz”.

PA: *yaparıs* (5/39) “yaparız”, *olmaS* (8/65) “olmaz”, *yürüyemes* (19/14) “yürüyemez”, *dedemiS* (19/25) “dedemiz”.

3.3.2.3. Süreklileşme

(İng. *Sonorisation, Voicing*; Alm. *Sonorisierung*)

Süreklileşme, süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüzlere dönüşmesi hadisesidir. Sürekli ünsüzler, sızıcı ve akıcı ünsüzler olmak üzere ikiye ayrıldığından süreklileşme olayı *sızıcılaşma* ve *akıcılaşma* başlıkları altında incelenecektir (Akça 2012: 110).

3.3.2.3.1. Sızıcılaşma

(İng. *Spirantisation*; Alm. *Spirantwerden, Spirantisierung*)

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayıdır (Karaağaç 2013: 703).

3.3.2.3.1.1. /c/ > /ç/, /j/ değişmesi

/c/ ünsüzünün yarı sızıcılaşarak /ç/; tam sızıcılaşarak /j/ olması KA' da sıklıkla karşımıza çıkan bir değişmedir. Özellikle Pomak ağzında /c/ > /ç/ değişimi oldukça yaygındır.

YA: *vijdānı* (1/16) “vicdanı”, *kalmayjaq* (49/74) “kalmayacak”, *mejbūren* (53/43) “mecburen”, *çoçuqlar* (10/268) “çocuklar”, *cēm* (39/142) “cem”.

GA: *hojalardan* (61/21) “hocalardan”, *geçe* (18/88) “gece”, *çoçūm* (21/9) “çocuğum”, *çoçuqla* (23/35) “çocukla”.

PA: *kayboluçaq* (6/11) “kaybolacak”, *deyëçēm* (6/37) “diyeceğim”, *cumhuriyet* (6/45) “cumhuriyet”, *çoçuqlar* (7/28) “çocuklar”, *oluçaqmış* (9/34) “olacaktı”.

3.3.2.3.1.2. /ç/ > /j/ değişmesi

Bu ses değişimine ait metinlerde bir örnek tespit edilmiştir. Genellikle bölge ağızlarında “üç” kelimesi /ç/ > /j/ ses değişimine uğrayarak “üj” şeklini almıştır.

YA: *üj* (53/21) “üç”.

PA: *üj* (5/16) “üç”.

GA: *üj* (28/37) “üç”.

3.3.2.3.1.3. /ç/ > /ş/ değişmesi

Hece ve kelime sonundaki /ç/'lerin sızıcılaşarak /ş/ olması KA'da en yaygın görülen ünsüz değişmelerinden biridir.

YA: *geşti* (2/58) “geçti”, *oruş* (4/121) “oruç”, *genşler* (34/24) “gençler”, *iştım* (4/240) “içtim”.

PA: *saşlarım* (6/22) “saçlarım”, *kaşta* (6/42) “kaçta”, *üş* (7/27) “üç”, *genşler* (7/23) “gençler”.

GA: *biştik* (26/29) “biçtik”, *hiş* (26/30) “hiç”, *geşti* (18/31) “geçti”, *aştırsak* (59/19) “açtırsak”.

3.3.2.3.2. Akıcılaşma

(İng. Liquidation; Alm. Sonorisation)

Patlamalı ve sürtünmeli seslerin, sürtünmesiz veya akıcı seslere dönüşmesi, akıcılaşma olarak bilinir (Karaağaç 2013: 668).

3.3.2.3.2.1. /ğ/ > /y/ değişmesi

/ğ/ > /y/ değişimi tonlu, ön damak ünsüzünün süreklileşerek akıcılaşması hadisesidir. İncelediğimiz metinlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

YA: *sevdiyim* (4/61) “sevdiğim”, *beyenmedi* (29/52) “beğenmedi”, *eyitimli* (31/10) “eğitimli”, *eyer* (10/416) “eğer”, *diyer* (39/12) “diğer”.

GA: *beyenmemiş* (18/71) “beğenmemiş”, *eyitimde* (43/30) “eğitimde”, *eyitmen* (43/52) “eğitmen”, *deyişik* (43/127) “değişik”.

PA: *beyen* (19/108) “beğen”, *eyer* (6/40) “eğer”, *diyer* (6/116) “diğer”, *düyün* (7/57) “düğün”.

3.3.2.4. Süreksizleşme

(İng. Loss of Voicedness, Devoicing; Alm. Stimmlosigkeit)

Süreksizleşme, kelime bünyesindeki sürekli ünsüzlerin yerlerini süreksiz ünsüzlere bırakması hadisesidir (Atıcı 2015: 104). KA’da meydana gelen süreksizleşme olayları şunlardır:

3.3.2.4.1. /j/ > /c/ değişmesi

Bu ses değişmesine ait bir örnek tespit edilebilmiştir. Bu tek örnek ise Pomak ağzında görülmüştür.

PA: *canda malar* (9/11) “jandarmalar”.

3.3.2.5. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

KA’da sürekli ünsüzlerin kendi aralarında değişme gösterdiklerine dair örnekler tespit edilmiştir. Bazı değişmelerin örneği az sayıda olup düzenli bir ses olayı durumunda değildir. KA’da meydana gelen sürekli ünsüzler arasındaki değişmeler şunlardır:

3.3.2.5.1. /f/ > /v/ değişmesi

Bölge ağızlarının hepsinde tespit ettiğimiz bu değişim kelime ortasında ve sonunda yer almakta olup karakteristik bir durum sergilemez.

PA: *ķoparativ* (5/84) “kooperatif”, *mālesev* (6/36) “malesef”.

YA: *iķtirav* (10/341) “ihtilaf”, *ķivte* (12/7) “çifte”, *sovra* (17/103) “sofra”, *sovrayı* (45/151) “sofrayı”, *ķoşavlık* (42/67) “hoşaflık”.

GA: *ķivtķilik* (22/63) “çiftçilik”.

3.3.2.5.2. /ğ/ > /v/ değişmesi

KA’ya ait incelenen metinlerde iki ünlü arasında kalan /ğ/ sesi /v/ ye dönüşmüştür. Özellikle “soğan” kelimesi bölge ağızlarında düzenli bir biçimde değişime uğramıştır. Bölge ağızlarının tamamında örneklerine rastlanmıştır.

YA: *yıvdılā* (3/52) “yığdılar”, *yıvin* (3/86) “yığın”, *yıvıyon* (4/81) “yığıyorsun”, *yıvuŗuduk* (37/46) “yoğururduk”, *suvanı* (3/57) “soğanı”, *savolsunnā* (17/12) “sağ olsunlar”.

GA: *yıvınaj* (18/37) “yığınağı”, *suvan* (27/59) “soğan”, *kovuşlarını* (18/39) “koğuşlarını”.

PA: *suvan* (8/104) “soğan”.

3.3.2.5.3. /ğ/ > /y/ değişmesi

KA’ya ait incelediğimiz metinlerde /ğ/ > /y/ değişimi özellikle iki ünlü arasında kalan /ğ/ sesinin /y/ ye dönüşmesi biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Tüm bölge ağızlarında karşımıza çıkmakla birlikte karakteristik bir durum sergilemez.

YA: *sevdiyim* (4/61) “sevdiğim”, *beyenmedi*, (29/52) “beğenmedi”.

GA: *beyenmemiş* (18/71) “beğenmemiş”, *üs teymen* (18/63) “üsteğmen”, *teymen* (18/69) “teğmen”.

PA: *beyen* (19/108) “beğen”, *eyer* (6/40) “eğer”.

3.3.2.5.4. /h/ > /v/ değişmesi

KA’ya ait incelediğimiz metinlerde /h/ > /v/ değişimi özellikle iki ünlü arasında kalan /h/ sesinin /v/ ye dönüşmesi biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Sadece Yerli ağızında karşımıza çıkan bu değişme birkaç örnekle sınırlıdır. Pomak ağızında ve Göçmen ağızında bu değişime ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *savîra* (2/82) “sahura”, *yavut* (47/41) “yahut”, *veyāvut* (39/88) “veyahut”.

3.3.2.5.5. /h/ > /y/ değişmesi

Bu ses değişmesine ait örnek sadece iki kelimeye tespit edilebilmiştir. “sahip” ve “cahil” kelimelerinde karşımıza çıkan bu değişme sınırlı sayıda olup tüm bölge ağızlarında görülmektedir.

PA: *sāyīp* (6/131) “sahip”, *sāyīp* (6/170) “sahip”, *cāyil* (8/9) “cahil”, *cāyildik* (8/67) “cahildik”.

YA: *sāyīp* (41/119) “sahip”.

GA: *sayip* (59/28) “sahip”, *cāyillīn* (24/12) “cahilliğin”.

3.3.2.5.6. /l/ > /n/ değişmesi

KA’daki bu ses değişimi *ilen* edatı ile ilgilidir. Ekleşen *ile*, *ilen* edatındaki /l/ ünsüzü KA’ da çoğunlukla /n/ olmuştur. Bölge ağızlarının tamamında karşımıza çıkmaktadır.

YA: *ōlumnān* (2/48) “oğlumla”, *çalmasinnān* (10/43) “çalmasıyla”, *parasinnān* (49/60) “parasıyla”, *gemisinnen* (10/364) “gemisiyle”, *dizlerimnen* (11/14) “dizlerimle”, *iṅgennen* (47/58) “yengenle”.

PA: *arabasinnān* (6/145) “arabasıyla”, *tabancaynān* (6/180) “tabancayla”, *zamanna* (7/39) “zamanla”.

GA: *çantasinnān* (61/97) “çantasıyla”, *gelinnen* (26/54) “gelinle”, *çiftçilinen* (43/87) “çiftçilikle”.

3.3.2.5.7. /m/ > /n/ değişmesi

KA’ya ait incelediğimiz metinlerde bu ses değişimi sadece “*şimdi*” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır.

YA: *şindi* (1/9) “şimdi”, *şindiki* (2/25) “şimdiki”, *şindicikīn* (2/41) “şimdi”, *hindi* (10/121) “şimdi”.

PA: *şindi* (5/24) “şimdi”, *şindi* (6/127) “şimdi”.

GA: *şindi* (18/46) “şimdi”, *şindi* (22/10) “şimdi”.

3.3.2.5.8. /n/ > /l/ değişmesi

KA'ya ait incelediğimiz metinlerde bu ses değişimi sadece “*dönüm*” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu değişim sadece Yerli ve Göçmen ağzından tespit edilmiş olup Pomak ağzında bu değişime rastlanmamıştır.

YA: *dölüm* (49/57) “dönüm”.

GA: *dölüm* (59/29) “dönüm”, *dölüm* (59/30) “dönüm”.

3.3.2.5.9. /s/ > /ş/ değişmesi

KA'ya ait incelediğimiz metinlerde bu ses değişimi sadece “*herkes*” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır ve tek bir örneği tespit edilmiştir. Bu örnek sadece Yerli ağzından tespit edilmiş olup Göçmen ve Pomak ağzında bu değişime rastlanmamıştır.

YA: *herkeş* (10/246) “herkes”.

3.3.2.5.10. /y/ > /n/ değişmesi

KA'ya ait incelediğimiz metinlerde bu ses değişimi bölge ağızlarının tamamında karşımıza çıkmaktadır.

YA: *çalmasınnan* (10/43) “çalmasıyla”, *malınnan* (10/144) “malıyla”, *namazınnan* (11/99) “namazıyla”, *mayasınnan* (14/35) “mayasıyla”.

GA: *çantac nnan* (61/98) “çantacıyla”.

PA: *arabasınnan* (6/145) “arabasıyla”, *tabancaynan* (6/180) “tabancayla”.

3.3.2.5.11. /y/ > /v/ değişmesi

KA'ya ait incelediğimiz metinlerde bu ses değişimi sadece “*köy*” kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu örnekler sadece Yerli ağzından ve Göçmen ağzından tespit edilmiş olup Pomak ağzında bu değişime rastlanmamıştır.

YA: *kövlü* (3/20) “köylü”, *kövlere* (3/33) “köylere”, *köv* (4/86) “köy”.

GA: *köve* (59/47) “köye”.

3.3.3. Aykırılma

(İng. *Anomaly, Exception*; Alm. *Anomalie*)

Bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış yeri veya çıkış biçimi bakımından birbirinden uzaklaşması, aykırılma olarak bilinir (Karaağaç 2013: 165-166).

KA’da tespit edilen aykırılmalar şunlardır:

KA’da genel Türkçede olduğu gibi benzeşme eğilimi hakimdir. Bu yüzden aykırılma örnekleri oldukça azdır. Tespit edilen bu örnekler de Yerli ağzına aittir.

YA: *mefât* (53/14) “vefat”, *mefât* (53/101) “vefat”, *tekme* (42/77) “tepme”, *esgidendi* (60/66) “eskidendi”.

3.3.4. Ünsüz İkizleşmesi

(İng. *Geminate*; Alm. *Gemination*)

İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin ikiz çıkarılması, ikizleşmedir (Karaağaç2013: 488).

KA’da ünsüz ikizleşmesine ait olan örneklerde ikizleşme düzenli olarak karşımıza çıkmamaktadır. Tespit edilen örneklerde meydana gelen ünsüz ikizleşmelerinde kaynak kişilerin telaffuz ettikleri kelimeyi daha vurgulu söyleme çabaları vardır. Bazen aynı kelime aynı kaynak kişi tarafından farklı telaffuz edilebilmektedir. Dolayısıyla bu ikizleşmeler, tamamen kaynak kişinin o anki telaffuzuna bağlı olarak ortaya çıkan ses olaylarıdır.

YA: *başşörtü* (2/14) “başörtü”, *gitmişşer* (31/38) “gitmişler”, *döşşēni* (38/53) “döşeğini”, *üssünden* (11/157) “üstünden”, *taşıyyo* (1/17) “taşıyor”, *küççüğün* (2/25) “küçüğün”, *göttürüdü* (3/49) “götürürdü”, *amma* (31/29) “ama”, *heppimiz* (52/117) “hepimiz”.

PA: *işşallah* (6/175) “inşallah”, *aşşā* (7/26) “aşağı”, *iiyyidik* (6/91) “iiyyidik”.

GA: *aşşā* (18/68) “aşağı”, *okuyyo* (22/72) “okuyor”, *acıyyo* (26/20) “acıyor”, *giççek* (21/19) “gidecek”, *amman* (44/94) “aman”.

3.3.5. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

İkiz ünsüzlerin tek ses haline gelmeleridir. Türkçede bulunmayan ikiz sesler, alıntı sözlerde söz konusudur ve bu ikiz ünsüzler, genellikle tekleşir (Karaağaç 2013: 796).

KA’da ikiz ünsüzlerin tekleşmesi olayı sınırlı sayıdadır. Söz konusu örnekler de genellikle yabancı kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

YA: *evelā* (2/25) (<Ar.) “evvela”, *evel* (10/34) (<Ar.) “evvel”, *sünet* (45/143) (<Ar.) “sünnet”, *niyet* (57/42) (<Ar.) “niyyet”, *katıyen* (1/8) (<Ar.) “katiyyen”.

PA: *eveli* (5/61) (<Ar.) “evveli”, *eveliden* (6/127) (<Ar.) “evelden”.

GA: *evelā* (61/95) (<Ar.) “evvela”, *sünette* (21/21) (<Ar.) “sünnette”.

3.3.6. Göçüşme

(İng. *Metathesis*; Alm. *Metathesis*, *Umstellung*, *Metathese*)

Gerçekleşme biçimine göre çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmasına rağmen, türleri henüz net olarak belirlenip adlandırılmayan göçüşme, bir söz içindeki iki ses biriminin göçüşmesidir, yer değiştirmesidir (Karaağaç 2013: 436-437).

Yan yana bulunan ünsüzlerin yer değiştirmesine de göçüşme denmektedir.

KA’da tespit ettiğimiz göçüşmeler, düzenli değildir. Bazen aynı kelime aynı kaynak kişi tarafından farklı telaffuz edilebilmektedir. KA’ya ait metinlerden tespit ettiğimiz bu örnekler Yerli ağzına aittir.

YA: *çölmēni* (45/57) “çömleğini”, *çölmē* (45/72) “çömleği”, *çölmēn* (49/78) “çömleğin”, *avul* (38/52) “avlu”, *menmunuz* (13/31) “memnunuz”, *sorna* (53/126) “sonra”.

3.4. Düşme

3.4.1. Ünlü Düşmesi

(İng. *Elision*; Alm. *Vokal-Ausstossung*, *Elision*)

Çeşitli fonetik olaylar sebebiyle, kelime içinde ve sonunda bulunan bazı açık hece ünlülerinin düştükleri görülür. Düşme hadisesi daha ziyade vurgusuz olan orta hecede gerçekleşmektedir (Akça 2012: 78).

KA’da ünlü düşmesinin gerçekleştiği kelimeler daha çok vurgusuz orta hece ünlüsünde görülmektedir. KA’ ya ait metinlerde kelime başı ve sonundaki ünlülerin düşmesi ile ilgili pek fazla örnek bulunmamaktadır.

YA: *burda* (10/273) “burada”, *orda* (13/102) “orada”, *kaynatam* (14/18) “kayın atam”, *kaynāna* (2/7) “kayın ana”, *deycek* (11/170) “diyecek”.

PA: *burda* (6/8) “burada”, *orda* (5/54) “orada”, *içerde* (5/30) “içeride”, *deycem* (6/132) “diyeceğim”.

GA: *burda* (18/8) “burada”, *ordan* (18/13) “oradan”, *deyceklē* (26/53) “diyecekler”, *nerde* (18/123) “nerede”.

Ünlü ile biten bir kelimedden sonra yine ünlü ile başlayan bir kelime geldiğinde ve bu iki kelime arasında bağlantı kurulduğunda birinci kelimenin sonundaki ünlü düşer. Böylece düşen ünlüden önceki ünsüz, ikinci kelimenin başındaki ünlüyü kendi hecesi içine alır. Bu şekilde düşme olayı KA’da seyrek de olsa tespit edilmiştir.

YA: *yirm altısında* (4/172) “yirmi altısında”, *yirm üş* (11/72) “yirmi üç”, *yast ācın* (13/74) “yassı ağacın”, *yirm ay* (29/17) “yirmi ay”.

PA: *alt ay* (6/90) “altı ay”.

GA: *alt ay* (59/80) “altı ay”, *yirm edi* (61/7) “yirmi yedi”.

KA’da yön ekindeki ünlünün düşmesiyle oluşan örnekler de tespit edilmiştir.

YA: *dışarda* (48/23) “dışarıda”, *yukarda* (13/21) “yukarıda”, *nerdeyse* (38/49) “neredeysel”.

GA: *dışardan* (61/11) “dışarıdan”, *yukarda* (18/91) “yukarıda”, *nerde* (18/123) “nerede”.

PA: *dışarda* (6/8) “dışarıda”, *nerdeyse* (6/146) “neredeysel”, *nerde* (8/419) “nerede”.

KA’da genellikle ünsüzle biten fiillerden sonra gelen /-acak/, /-ecek/ gelecek zaman eki, fiil çekimi sırasında ilk ünlüyü düşürür. Bu durum KA’da sıklıkla karşımıza çıkmakla birlikte aynı kaynak kişi tarafından bile farklı kullanımlar söz konusudur.

YA: *yapcağ* (1/33) “yapacak”, *ğuycağtı* (10/82) “koyacaktı”, *ödeyceğ* (31/27) “ödeyecek”, *gelceğ* (38/23) “gelecek”.

PA: *olcağ* (8/24) “olacak”, *annadılcağ* (19/87) “anlatılacak”, *dinleyceğ* (6/180) “dinleyecek”, *gelceğler* (8/18) “gelecekler”.

GA: *olmaycağ* (22/12) “olmayacak”, *oğuycağ* (23/38) “okuyacak”, *geçirceğ* (24/17) “geçirecek”, *deyceğ* (27/47) “diyeceğiz”.

3.4.2. Ünsüz Düşmesi

Kelimeleri oluşturan asıl ünsüzlerden birinin ortadan kalkmasıdır.

KA'da ünsüz düşmelerine ait oldukça fazla örnek tespit edilmiştir. Bu düşmelerin bazıları, kesin ve düzenli bir şekilde karşımıza çıkarken, bazı ünsüz düşmeleri ise, kaynak kişinin o anki durumu ve konuşma hızına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. KA'daki ünsüz düşmeleri şunlardır:

3.4.2.1. /ğ/ düşmesi

/ğ/ fonetik açıdan bir daralma ünsüzü olan /ğ/ kendinden önceki ünlünün dar şekli olarak telaffuz edilir. Daralmanın gerçekleşmesi için önce bir açıklık olması, yani bir ünlünün gelmesi gerekir. /ğ/ zayıf bir ses olduğu için ünlü ortamından çok etkilenir ve bu yüzden farklı şekillerde telaffuz edilebilir. (Erdem, Kılıç 2008: 2809-2826). /ğ/ yarı ünlü olduğu için zaman zaman düşer ve yerini çoğu zaman uzun ünlülere bırakır.

/ğ/ düşmesi Rumeli ağızlarının genel bir özelliğidir. Bir Rumeli ağızı olan Kofçaz ağızında da /ğ/ düzenli olarak düşmüş ve kendinden önceki hecenin ünlüsünü uzatmıştır. Eğer bu ses düşürülmemişse ya düşmek üzeredir ya da mutlaka /y/ sesine dönüşmüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Taranan metinlerin tamamında bu durum tespit edilmiştir. /ğ/ düşmesi kelime ortasında ve sonunda tespit edilmiştir.

YA: *dōmadan* (4/14) “doğmadan”, *ōlan* (29/41) “oğlan”, *ōrajmış* (10/224) “uğraşmış”, *bāl* (41/79) “bağlı”, *yāl* (10/165) “yağlı”, *āl*yo (10/106) “ağlıyor”, *ēlenirler* (39/96) “eğlenirler”, *ōrendik* (53/204) “öğrendik”, *yā* (45/57) “yağ”.

PA: *dōma* (5/8) “doğma”, *ōlan* (8/12) “oğlan”, *dōra* (8/21) “doğra”, *ōraşıyo* (8/113) “uğraşıyor”, *bāl* (6/135) “bağlı”, *sāl*ıklydık (5/67) “sağlıklıydık”, *ālamā* (19/147) “ağlamaya”, *ōretmen* (19/10) “öğretmen”, *sā* olsun (5/24) “sağ olsun”, *bā* (19/52) “bağ”.

GA: *dōma* (26/12) “doğma”, *ōraşıyolar* (22/75) “uğraşıyorlar”, *yālar* (22/41) “yağlar”, *ālaj* (22/28) “ağlaş”, *īneyle* (18/106) “iğneyle”, *ōrenirsın* (26/55) “öğrenirsın”.

3.4.2.2. /h/ düşmesi

/h/ sesinin düşmesi Rumeli ağızlarının genel bir özelliğidir. Bir Rumeli ağızı olan Kofçaz ağızında da /h/ sesi genellikle düşmüş veya düşme eğilimindedir. Düşen /h/ sesi, kendinden önceki hecenin ünlüsünü uzatmıştır. Bölge ağızlarında sıklıkla rastladığımız bu durum düzenli bir seyir takip etmez. /h/ düşmesi kelime başı, ortası ve sonunda tespit edilmiştir.

PA: *esabım* (6/42) “hesabım”, *ķāvecilik* (5/83) “kahvecilik”, *aķiķat* (6/31) “hakikat”, *rāmetli* (5/96) “rahmetli”, *arman* (5/28) “harman”, *epsi* (6/44) “hepsi”.

YA: *sabā* (10/231) “sabah”, *bāçe* (34/12) “bahçe”, *mēmet* (13/62) “mehmet”, *zāmetimiz* (45/133) “zahmetimiz”, *armana* (3/86) “harmana”, *epsi* (1/19) “hepsi”.

GA: *sabā* (18/69) “sabah”, *ķāve* (23/40) “kahve”, *mēmet* (18/108) “mehmet”, *rāmetli* (18/88) “rahmetli”, *silāları* (18/140) “silahları”, *arman* (21/32) “harman”, *epsi* (28/38) “hepsi”.

3.4.2.3. /k/, /ķ/ düşmesi

KA’ da bazı kelimelerde iç seslerdeki ve genellikle gelecek zaman ekindeki /k/ sesinin düştüğü tespit edilmiştir. Kelime ortasında tespit ettiğimiz bu durum Yerli ve Göçmen ağızında karşımıza çıkmıştır. KA’da örnekleri azdır.

GA: *ōsüz* (25/36) “öksüz”, *yōsa* (18/57) “yoksa”.

YA: *yōsa* (13/33) “yoksa”, *āşamı* (3/12) “akşamı”, *olcāmiş* (4/160) “olcakmış”, *ēsikmiş* (12/28) “eksikmiş”.

3.4.2.4. /l/ düşmesi

KA'da /l/ ünsüzünün düşmesi belli bazı kelimelerde tespit edilmiş olup bunun örnekleri fazla değildir. Özellikle “nasıl” kelimesinde karşımıza çıkan bu hadise düzenli olmayıp kaynak kişilerle ilgilidir. /l/ düşmesi KA'da kelime sonunda ve ortasında tespit edilmiştir.

YA: *nası* (4/204) “nasıl”, *nası* (10/204) “nasıl”, *nası* (11/89) “nasıl”, *ōsa* (38/214) “olsa”, *anadın mı* (50/11) “anladın mı”, *ōsun* (2/101) “olsun”, *ōsunnar* (49/66) “olsunlar”, *atmış* (31/13) “altmış”.

PA: *nası* (6/177) “nasıl”, *nası* (19/16) “nasıl”, *beki* (6/142) “belki”.

GA: *nası* (18/12) “nasıl”, *nası* (26/54) “nasıl”, *ōsa* (44/44) “olsa”, *ōsun* (18/107) “olsun”, *ōsun* (28/30) “olsun”.

3.4.2.5. /n/ düşmesi

KA'da çok sık görülmemekle birlikte tüm ağız gruplarında /n/ ünsüzünün düşmesine dair örnek tespit edilmiştir. /n/ düşmesine ait örnekler KA'da kelime sonunda ve ortasında karşımıza çıkmıştır.

PA: *zāte* (9/49) “zaten”, *zāti* (6/44) “zaten”, *sōra* (6/48) “sonra”, *işşallah* (6/175) “inşallah”.

GA: *zāti* (18/73) “zaten”, *sōra* (18/10) “sonra”, *derke* (18/103) “derken”, *gideke* (44/68) “giderken”.

YA: *zāti* (38/81) “zaten”, *sōra* (12/8) “sonra”, *düşünūke* (10/241) “düşünürken”, *giderke* (29/19) “giderken”, *yokka* (3/15) “yokken”, *geşlē* (10/191) “gençler”, *içi* (1/34) “için”.

3.4.2.6. /r/ düşmesi

KA'da düşme eğilimi yüksek olan seslerden biridir. /r/ ünsüzüyle biten tüm ekler, çekime girdikleri kelimenin son hecesi durumundaysalar çoğunlukla

düşmüştür veya düşmek üzeredir. Pomak ağzında daha seyrek gördüğümüz /r/ düşmesi, diğer ağız gruplarında son ses durumunda olan /r/ ünsüzü genellikle düşer ve kendinden önceki ünlünün uzamasına sebep olur. /r/ düşmesine ait örnekler KA’ da kelime sonunda ve ortasında tespit edilmiştir.

KA’da özellikle şimdiki zaman ekindeki /r/ ünsüzü düşme eğilimindedir. Bununla birlikte {-lAr} çokluk ekindeki /r/ ünsüzünün de düşerek kendinden önceki ünlüyü uzattığı görülmüştür. /r/ sesinin düşme eğiliminde olduğu diğer bir durum da çokluk 3. şahıs ekinde görülür. {-lAr} eki KA’da sıklıkla son sesi olan /r/ sesini düşürmüştür ve kendinden önceki ünlüyü de uzatmıştır.

YA: *vā* (3/96) “var”, *yuvālansa* (4/81) “yuvarlansa”, *suvādıķ* (52/19) “sıvardıķ”, *ķadā* (10/89) “kadar”, *ninelē* (15/24) “neler”, *derlē* (4/165) “derler”, *süylēdik* (52/76) “söylerdik”, *bunnāla* (38/26) “bunlarla”, *tutālar* (11/33) “tutarlar”, *bişey* (29/45) “bir şey”, *diyo* (30/12) “diyor”.

GA: *vā* (18/26) “var”, *vāsa* (18/125) “varsa”, *ķadā* (18/36) “kadar”, *nelē* (22/80) “neler”, *bizimkilē* (18/45) “bizimkiler”, *ilēki* (21/8) “ilerki”, *götürülē* (22/29) “götürürler”, *dedilē* (61/124) “dediler”, *bunnā* (21/13) “bunlar”, *sōna* (24/8) “sonra”, *tālada* (27/17) “tarlada”, *baķıyo* (24/20) “bakıyor”.

PA: *vā* (19/114) “var”, *ķadā* (6/50) “kadar”, *bizlē* (19/39) “bizler”, *sōna* (8/31) “sonra”, *sōna* (9/10) “sonra”, *sōnadan* (9/28) “sonradan”, *bi* (5/13) “bir”, *bi* (6/12) “bir”, *sürüyoduķ* (5/12) “sürüyorduk”, *oluyo* (7/27) “oluyor”.

3.4.2.7. /s/ düşmesi

/s/ düşmesi genellikle Yerli ve Göçmen ağzında karşımıza çıkan bir durumdur. Pomak ağzından bu duruma sadece bir örnek tespit edilebilmiştir. Yerli ve Göçmen ağzında gördüğümüz bu ses olayı, duyulan geçmiş zaman ekinde sonra gelen 2. teklik ve çokluk şahıs eklerinde ve ek fiil çekiminde karşımıza çıkmaktadır.

YA: *görmüşünüzdür* (11/109) “görmüşünüzdür”, *tutulmuşun* (52/26) “tutulmuşsun”, *gitmişinizdir* (13/22) “gitmişsinizdir”, *galabalıkmışınız* (15/40) “kalabalıkmışsınız”, *gitmişindir* (37/15) “gitmişsindir”, *ovalamışın* (42/10) “ovalamışsın”, *raslamamışınızdır* (60/75) “rastlamamışsınızdır”.

GA: *görmüşündür* (24/16) “görmüşünüzdür”, *olmuşunuz* (61/67) “olmuşsunuz”, *gelmişin* (26/51) “gelmişsin”, *şetmişin* (61/40) “şey etmişsin”.

PA: *gelmişin* (6/109) “gelmişsin”.

3.4.2.8. /t/ düşmesi

KA’da /t/ ünsüzünün düşmesi olayı genellikle alıntı kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. /t/ düşmesi olayı KA’ya ait metinlerde kelime ortası ve sonunda tespit edilmiştir.

YA: *üs* (2/34) “üst”, *üs* (12/25) “üst”, *dürüs* (13/9) (<Far.) “dürüst”, *üs* (13/17) “üst”, *çifliyi* (39/44) “çiftliği”, *serbeS* (10/80) (<Far.) “serbest”, *serbesiz* (11/123) (<Far.) “serbestiz”, *apdes* (53/103) (<Far.) “abdest”, *dürüslük* (53/179) (<Far.) “dürüstlük”.

GA: *üs* (18/63) “üst”, *çifçiler* (18/21) “çiftçiler”, *çiflinde* (18/108) “çiftliğinde”, *çifçi* (61/71) “çiftçi”, *serbes* (18/13) (<Far.) “serbest”.

PA: *üs* (5/11) “üst”, *çif* (19/15) “çift”, *çifçilî* (19/89) “çiftçiliği”, *abdes* (19/118) (<Far.) “abdest”.

3.4.2.9. /v/ düşmesi

KA’da /v/ düşmesinin tek örneği Pomak ağzında tespit edilmiştir.

PA: *töbe* (8/53) “tövbe”.

3.4.2.10. /y/ düşmesi

/y/ düşmesi KA'da kelime başı, ortası ve sonunda karşımıza çıkmaktadır. İncelenen metinlerde düşen /y/ sesi genellikle kendinden önceki ünlüyü uzatır.

YA: *güvē* (3/27) “güvey”, *güvēsi* (11/9) “güveysi”, *güvē* (33/10) “güvey”, *sōleyoduk* (4/40) “söylüyorduk”, *sōlemek* (50/28) “söylemek”, *ingen* (4/157) “yengen”, *inge* (42/69) “yenge”, *şōle* (60/56) “şöyle”, *şēler* (47/41) “şeyler”, *şē* (50/13) “şey”.

PA: *sōlerim* (6/80) “söylerim”, *sōleyim* (7/13) “söyleyeyim”, *ōle* (5/13) “öyle”, *bōle* (6/33) “böyle”, *ōle* (7/12) “öyle”, *bōle* (9/12) “böyle”, *şōle* (8/66) “şöyle”.

GA: *sōlediler* (26/25) “söylediler”, *bōle* (18/11) “böyle”, *ōle* (23/17) “öyle”, *ōle* (27/16) “öyle”, *şōle* (61/107) “şöyle”, *şēler* (18/29) “şeyler”, *şēdiyo* (59/19) “şey ediyor”, *şēden* (61/59) “şeyden”.

3.4.2.11. /z/ düşmesi

KA'da /z/ düşmesi sadece “azıcık” kelimesinde tespit edilmiştir.

YA: *acıkın* (2/7) “azıcık”, *acıķ* (10/277) “azıcık”, *acıķ* (15/13) “azıcık”.

GA: *acıķ* (22/18) “azıcık”, *acıķ* (44/42) “azıcık”.

3.4.3. Hece Düşmesi

(İng. *Haplology*; Alm. *Haplologie*)

Bir sözdeki hecelerden birinin terk edilmesidir. Ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması olayıdır (Karaağaç 2013: 455).

KA'da gerek kelime köklerinde gerekse eklerde hece düşmeleri meydana gelmiştir. KA'da sıklıkla karşımıza çıkan hece düşmesi pek çok şekilde oluşmaktadır. Özellikle Göçmen ağzında şimdiki zaman çekiminde hece düşmesi görülür.

KA'da, bazı yönelme hâl eki almış kelimelerde, gelecek zaman çekiminde hece düşmesi görülür. Bununla birlikte sıfat- fiil eki almış olan kelimelerde ve belirtme hâl eki alan kelimelerin bazısında da yine hece düşmesi tespit edilmiştir. Bölge ağızlarında sıklıkla rastladığımız bu durum düzenli bir seyir takip etmez.

YA: *nāpalım* (2/95) “ne yapalım”, *arabac nnā* (3/34) “arabacıyla”, *baḳam* (45/54) “bakalım”, *ḳalkiy* (2/15) “kalkıyor”, *duruyom* (45/10) “duruyorum”, *giymē* (45/9) “giymeye”, *yapmā* (34/13) “yapmaya”, *yācaḳ* (10/67) “yağacak”, *yīces* (41/49) “yiyeceğiz”, *sevindīm* (41/45) “sevindiğim”, *kütū* (45/99) “kütüğü”, *bölüne* (47/44) “bölüğüne”.

GA: *nāptı* (44/158) “ne yaptı”, *veriysin* (44/19) “veriyorsun”, *vermīsin* (44/24) “vermiyorsun”, *ḳıkıysin* (25/36) “çıkıyorsun”, *gitmē* (18/94) “gitmeye”, *bişirmē* (21/28) “pişirmeye”, *istemē* (22/10) “istemeye”, *almā* (26/25) “almaya”, *çekces* (22/86) “çekeceğiz”, *ḡuycan* (26/18) “koyacaksın”, *gördümüz* (26/39) “gördüğümüz”, *çifçilī* (18/21) “çiftçiliği”, *parmānı* (22/57) “parmağını”.

PA: *ū la dıḳ* (5/22) “uğurladık”, *gidicez* (6/15) “gideceğiz”, *geçindimiz* (6/54) “geçindiğimiz”, *bilmiyoz* (7/10) “bilmiyoruz”, *evlatçım* (8/41) “evlatçığım”, *alcāz* (8/46) “alacağız”, *çoçum* (9/46) “çocuğum”, *istemē* (5/72) “istemeye”, *yemē* (6/104) “yemeye”, *olmā* (6/167) “olmaya”, *ḳoşucam* (6/166) “koşacağım”, *dicekler* (8/62) “diyecekler”, *ḡüldümünden* (9/25) “güldüğümünden”, *türklū* (6/79) “türklüğü”, *askerlīne* (5/69) “askerliğine”.

3.5. Ünlü Birleşmesi

KA'da, ünlü ile biten bir kelimedenden sonra yine ünlü ile başlayan bir kelime arka arkaya geliyorsa, genellikle ünlülerden biri düşer; ancak iki ünlünün birleştiği durumlar da vardır. Pomak ağzında hiç örneği tespit edilememiştir. Diğer bölge ağızlarında da örnekleri fazla değildir.

YA: *nolcák* (11/166) “ne olacak”, *nolcağ* (15/42) “ne olacak”, *nolcāmızı* (38/78) “ne olacağımızı”, *bobanne* (45/47) “babaanne”.

GA: *nolcağ* (44/164) “ne olacak”, *nolcek* (59/33) “ne olacak”, *babannem* (23/18) “babaanne”, *bobannesinne* (24/20) “babannesiyile”, *cūmertesi* (61/113) “cuma ertesi”.

3.6. Türeme

Türeme, seslerin kendi yapıları veya birbirleriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir ses olayıdır (Karaağaç 2013: 683-684).

3.6.1. Ünlü Türemesi

Kelimenin aslında bulunmayan bir ünlünün sonradan başta, ortada veya sonda olmak üzere çeşitli nedenlerle ortaya çıkmasıdır.

3.6.1.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi

Bir sözün ilk sesinin önüne bir ses veya bir hece getirilmesi biçiminde gerçekleşir (Karaağaç 2013: 684).

KA'da kelime başında ünlü türemesi, düzensiz bir ses olayı olmakla birlikte, özellikle alıntı kelimelerde söyleyiş kolaylığı için ortaya çıkmış bir ses olayıdır. Pomak ve Göçmen ağzında örnekleri fazla değildir.

YA: *ilāzım* (3/11) (<Ar.) “lazım”, *işendim* (42/56) “şendim”, *işennî* (42/56) “şenliği”, *ırāmetli* (45/125) (<Ar.) “rahmetli”, *urumun* (10/34) (<Ar.) “rumun”, *ırāt* (38/127) (<Ar.) “rahat”, *ırabbim* (17/54) (<Ar.) “rabbim”, *ırabbimize* (49/13) (<Ar.)

“rabbimize”, *irençberlik* (13/11) (<Far.) “rençber”, *ireçel* (17/91) (<Far.) “reçel”, *irecep* (45/159) (<Ar.) “recep”.

GA: *ilāzım* (26/8) (<Ar.) “lazım”, *ırāta* (22/70) (<Ar.) “rahata”.

PA: *ırāhatsızl mdan* (8/14) (<Ar.) “rahatsızlığımdan”.

3.6.1.2. Kelime İçinde Ünlü Türemesi

Bir sözün ilk ve son sesleri arasında, çeşitli nedenlere bağlı olarak, yeni seslerin ortaya çıkışı, iç ses türemesi olarak bilinir (Karaağaç 2013: 684).

KA’da ünlü türemesi genellikle, kelimenin söyleyişini kolaylaştırmak için, ünsüzler arasına ünlü eklenmesi şeklinde görülür. Bölge ağızlarında örnekleri fazla değildir.

YA: *amıcaya* (2/35) “amcaya”, *amıcasının* (11/128) “amcasının”, *tırağtör* (10/84) “traktör”, *metire* (2/55) “metre”, *hepisi* (13/112) “hepsi”, *titirersin* (4/119) “titrersin”, *konturol* (41/101) “kontrol”.

GA: *amıca* (18/14) “amca”, *amıcan* (27/33) “amcan”, *kilometire* (61/102) “kilometre”.

PA: *amıcaı* (19/11) “amcaı”, *tırağtö ler* (5/30) “traktörler”, *tırağtörler* (7/35) “traktörler”, *metire* (7/60) “metre”, *hepsinin* (6/146) “hepsinin”.

3.6.1.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi

Herhangi bir türetmelik nedeni olmaksızın, sözün söylenişinde kolaylık sağlamak kaygısıyla bir sözün anlamını etkilemeden, değiştirmeden bu sözün sonuna bir ses veya hece eklenmesi, son ses türemesi olarak bilinir. Söz sonunda ünlü türemesi biçiminde görülür (Karaağaç 2013: 685).

KA'da kelime sonunda ünlü türemesi genellikle iken zarf fiil ekinde görülmüştür. Bölge ağızlarında örneği fazla değildir. Pomak ağızında ise kelime sonunda ünlü türemesi tespit edilememiştir.

YA: *götürükene* (11/66) “götürürken”, *gençkene* (34/24) “gençken”, *kazarķana* (35/17) “kazarken”, *duruķana* (45/118) “dururken”, *ķonaķlarķasına* (47/9) “konaklar iken”.

GA: *verikene* (61/17) “verirken”, *ķonuŗurķana* (61/88) “konuŗurken”.

3.6.2. Ünsüz Türemesi

Kelimenin aslında bulunmayan bir ünsüzün sonradan başta, ortada veya sonda olmak üzere çeşitli nedenlerle ortaya çıkmasıdır.

3.6.2.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

Bir sözün ilk sesinin önüne bir ses veya bir hece getirilmesi biçiminde gerçekleşir (Karaağaç 2013: 684).

3.6.2.1.1. /h/ türemesi

KA'da kelime başında yalnızca /h/ ünsüzünün türediğı görülmüştür. Bu ses olayı sadece Yerli ağızında karşımıza çıkmıştır.

YA: *havcı* (45/38) “avcı”, *haŗķa* (52/201) “aşka”.

3.6.2.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi

Bir sözün ilk ve son sesleri arasında, çeşitli nedenlere bağılı olarak, yeni seslerin ortaya çıkışı, iç ses türemesi olarak bilinir (Karaağaç 2013: 684).

3.6.2.2.1. /r/ türemesi

KA'da sadece bir metinde “kura” kelimesinde tespit edebildiğimiz /r/ ünsüzü türemesi bulunmaktadır. Bu ses olayı sadece Yerli ağızında karşımıza çıkmıştır.

YA: *kurraya* (4/176) “kuraya”, *kurayı* (4/176) “kurayı”, *kurrasız* (4/179) “kurasız”, *kurra* (4/186) “kura”.

3.6.2.2.2. /y/ türemesi

KA’da /y/ ünsüzünün türemesi ünlüyle biten isimlerin ünlüyle başlayan ekler aldıklarında görülmüştür.

YA: *ismayıl* (4/224) “ismail”, *āyilemiz* (37/7) “ailemiz”, *āyilece* (38/101) “ailece”, *āyile* (39/94) “aile”, *ayilesi* (60/48) “ailesi”, *hayla* (3/54) “hala”, *haylā* (15/28) “hala”, *dışarıya* (53/45) “dışarıya”.

GA: *hayla* (22/65) “hala”, *haylā* (61/28) “hala”, *dışarıya* (43/51) “dışarıya”, *liseye* (23/37) “liseye”.

PA: *oraya* (6/173) “oraya”, *buraya* (7/47) “buraya”, *sēneye* (5/61) “seneye”, *bahçeye* (19/132) “bahçeye”.

3.6.2.2.3. /v/ türemesi

KA’da /v/ ünsüzü türemesini sadece Arapça’dan Türkçe’ye girmiş olan “dua” kelimesinde görmekteyiz.

YA: *duvamız* (49/133) (<Ar.) “duamız”, *duvalarlan* (41/86) (<Ar.) “dualarla”.

3.6.2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi

Herhangi bir türetmelik nedeni olmaksızın, sözün söylenişinde kolaylık sağlamak kaygısıyla bir sözün anlamını etkilemeden, değiştirmeden bu sözün sonuna bir ses veya hece eklenmesi, son ses türemesi olarak bilinir. Söz sonunda ünsüz türemesi biçiminde görülür (Karaağaç 2013: 685).

3.6.2.3.1. /k/ türemesi

KA'da /k/ ünsüzünün türemesini sadece Yerli ağzında ve “şimdi” kelimesinde görmekteyiz.

YA: *şindik* (2/45) “şimdi”, *şindik* (38/28) “şimdi”.

3.6.2.3.2. /m/ türemesi

KA'da /m/ ünsüzünün türemesini sadece Yerli ağzında ve Göçmen ağzında görmekteyiz. /m/ türemesi KA'ya ait metinlerde “bile” kelimesinde karşımıza çıkmıştır.

YA: *bilem* (2/8) “bile”.

GA: *bilem* (61/67) “bile”.

3.6.2.3.3. /n/ türemesi

KA'da /n/ ünsüzünün türemesi, artık vasıta hâli eki olan *ile* edatının sonunda /n/ ünsüzünün türemesi şeklinde karşımıza çıkmıştır. Bölge ağzılarının tamamında tespit edilmiştir.

YA: *azcıkın* (3/58) “azıcık”, *kayırıkın* (10/313) “gayrı”, *kayırıkın* (37/47) “gayrı”, *artıkın* (2/46) “artık”, *kayırıkın* (40/27) “gayrı”, *artıkın* (12/14) “artık”, *artıkın* (46/16) “artık”, *ilkin* (2/79) “ilk”, *ilkin* (53/11) “ilk”, *tépsiylen* (14/36) “tepsiyle”, *davullan* (35/38) “davulla”, *çalmasınnan* (10/43) “çalmasıyla”, *sennen* (38/263) “seninle”.

GA: *kayırıkın* (21/8) “gayrı”, *dedeylen* (22/14) “dedeyle”, *arabaylan* (22/47) “arabayla”, *onnan* (18/29) “onunla”, *gelinnen* (26/54) “gelinle”.

PA: *artıkın* (5/30) “artık”, *artıkın* (6/33) “artık”, *askerliklen* (6/9) “askerlikle”, *bununlan* (6/165) “bununla”, *kızımınlan* (9/45) “kızımınla”, *arabasınnan* (6/145) “arabasıyla”.

4. VURGU

(İng. *Stress*; Alm. *İntensitätsbetonung, Druckakzent, Akzent*))

Konuşma sırasında sözdeki bir heceyi diğerlerine göre daha yüksek bir ses tonuyla, daha baskılı bir şekilde söylemektir. Bilindiği gibi vurgu, söz vurgusu ve söz dizimi vurgusu olarak gerçekleşir (Karaağaç 2013: 843). Vurgu konusu bölgemiz ağzlarında gösterdiği özellikler açısından ikiye ayrılarak ele alınacaktır.

4.1. Kelime Vurgusu

(İng. *Word-Stress*; Alm. *Wortakzent*)

Birden çok heceli sözlerde, hecelerden birinin ötekilere göre daha yüksek ses tonuyla, daha baskılı olarak ve öteki hecelerden daha belirgin biçimde söylenmesi, söz vurgusu veya vurgudur (Karaağaç 2013: 754).

KA'da konuşmanın doğal akışı içerisinde vurgu, genellikle kelimenin son hecesindedir.

YA: *ela'met* (1/29) “alamet”, *o'tuz* (1/36) “otuz”, *düünüy'se* (2/19) “düğünüyse”, *yapı'yo* (2/21) “yapıyor”, *nişan'ım* (2/24) “nişanım”, *õ'le* (2/28) “öyle”, *a'mā* (2/28) “ama”, *burday'dı* (2/36) “buradaydı”, *te'pe* (2/64) “tepe”, *yay'gı* (3/23) “yaygı”.

4.2. Cümle vurgusu (Titreleme)

(İng. *Sentence Stress*; Alm. *Satzakzent*)

Titreleme, bir söz dizimi vurgusudur; bu vurgu bir ezgi vurgusudur. Ses tellerindeki titreşimin niteliği titrem olarak bilinir. Belirli bir anlamı olan titreşim ise, titrem birimidir. Vurgu sözün hecesi üzerinde, titreleme ise, cümlenin ögesi üzerinde gerçekleştirilen bir anlatım aracıdır (Karaağaç 2013: 799).

KA cümle vurgusu bakımından Standart Türkiye Türkçesiyle hemen hemen aynıdır. KA'da cümle vurgusu fiilden önceki kelimede bulunmaktadır.

YA: *he yarış yapı'yo* (2/21) “he yarış yapıyor”, *esas şimdi gelinner ò'le* (2/28) “esas şimdi gelinler öyle”, *en mutlu günnerimiz burday'dı.* (2/36) “en mutlu günlerimiz buradaydı”, *aman bana aldılā iki tane gı'rep,* (2/55) “aman bana aldılar iki tane krep”, *te sā olsun oracıKta otursun yine ba'na* (2/92) “te sağ olsun oracıkta otursun yine bana”, *tā üstüne yay'gı* (3/23) “daha üstüne yaygı”, *gelin amamı dönülür o gün gelin'ne* (4/27) “gelin hamamı dönülür o gün gelinle”.

ŞEKİL BİLGİSİ

(İng. Morphology; Alm. Morphologie, Formenlehre)

Şekil bilgisi olan ikinci bölüm; isimler, sıfatlar, zarflar, zamirler, fiiller ve edatlar olmak üzere altı ana bölümden oluşmaktadır. Her ana bölüm de kendi içerisinde alt bölümlere ayrılarak gramer kategorileri oluşturulmuştur.

1. İSİMLER

(İng. *Substantive*; Alm. *Substantiv, Gegenstandswort*)

1.1. İsim Yapımı Ekleri

Tek başlarına anlam ve kullanımları bulunmayan, söz kök ve gövdelerinden yeni sözler yapmaya yarayan dil birimleridir (Karaağaç 2013: 855).

KA'da kullanımı tespit edilen isim yapım ekleri aşağıdaki gibidir.

1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

Yapımlık bağlı birimlerin bir türüdür. Çeşitli ad soylu sözlerden yeni adlar yapan ekleşmiş bağlı birimlerdir. Adlara ve ad soylu kök ve gövdelere gelerek, anlamca eskisinden farklı yeni bir anlam oluşturacak biçimde söz türeten eklerdir (Karaağaç 2013: 53).

KA'da isimden isim yapan ekler aşağıda sıralanmıştır.

1.1.1.1. {+An+}

Türkçede eskiden beri bulunan bu ek hiç değişmemiş; Eski Türkçede, Eski Anadolu Türkçesinde ve daha sonra hep aynı olmuştur. Bu ek işlek olmayan, ancak bir iki misalde görülen bir ektir. Bugün canlılığını kaybederek bulunduğu kelimelerde köke karışmış durumdadır (Ergin 2013: 174).

KA'da da bu ek çok işlek olmadığı için sadece birkaç kelimedede karşımıza çıkmıştır. Bölge ağızlarında bu ek özellikle “kızan” kelimesinde karşımıza çıkmıştır.

YA: *kızanım* (1/7) “kızanım”, *olan* (2/7) “oğlan”, *kızannar* (13/61) “kızanlar”, *harman* (4/14) “harman”, *erenner* (53/207) “erenler”, *olan* (29/41) “oğlan”, *erén* (10/173) “eren”.

PA: *olan* (8/12) “oğlan”, *arman* (8/23) “harman”, *kızannarımıza* (19/43) “kızanlarımıza”, *harmanımız* (19/88) “harmanımız”.

GA: *gızan* (21/30) “kızan”, *kızanım* (28/12) “kızanım”, *arman* (21/32) “arman”, *harman* (25/18) “harman”, *erén* (28/33) “eren”.

1.1.1.2. {+Ar+}, {+ē+}, {+şAr+}, {+şē+}

Bu ek sayılarda kullanılan isim yapma eklerinden biridir. Çok işlek bir üleştirme sayı ifadesi taşıyan ektir.

YA: *azar azar* (15/8) “azar azar”, *birer* (47/114) “birer”, *ikişer* (4/117) “ikişer”, *ikişē* (17/92) “ikişer”, *birē* (11/90) “birer”, *birē* (52/120) “birer”.

GA: *birer* (44/49) “birer”, *birer birer* (44/137) “birer birer”.

PA: *om beşer* (19/77) “on beşer”.

1.1.1.3. {+cA+}, {+çA+}

Aslında eşitlik hâli eki olan bu ek, yapım eki olarak da kullanılmaktadır. KA’da sıklıkla karşımıza çıkan bu ekin kullanıldığı kelimelerde benzerlik ve küçültme anlamı bulunmaktadır. Bununla birlikte bu ek genellikle dil isimleri de türetmektedir.

YA: *ortanca* (2/47) “ortanca”, *alacalı* (42/88) “alacalı”, *yolca* (45/83) “yolca”, *oştanca* (54/36) “ortanca”, *önce* (54/44) “önce”, *binnerce* (56/79) “binlerce”, *çokçası* (3/33) “çokçası”, *türkçeymiş* (16/12) “türkçeymiş”.

PA: *zamanca* (5/33) “zamanca”, *aftala ca* (8/74) “haftalarca”, *italyancaya* (9/56) “italyancaya”, *romanca* (9/57) “romanca”, *pomağça* (9/58) “pomakça”, *yalnızca* (9/68) “yalnızca”, *böylece* (5/57) “böylece”, *dilimce* (6/30) “dilimce”, *hānece* (19/101) “hanece”, *zamañça* (5/7) “zamanca”, *türkçe* (6/13) “türkçe”.

GA: *alaca* (18/35) “alaca”, *ortancayın* (27/12) “ortancanın”, *önceleri* (23/17) “önceleri”, *önce* (23/40) “önce”, *yañışçasına* (18/135) “yarışçasına”, *ilçede* (43/41) “ilçede”, *ingilisçe* (43/128) “ingilizce”.

1.1.1.4. {+cAğ}

İşlekliği gittikçe azalan bu ek sevgi ve küçültme anlamı ifade etmektedir. KA’da fazla örneği bulunmamaktadır.

YA: *sālıcağla* (2/75) “sağlıcakla”, *çabıcağ* (13/84) “çabucak”.

PA: *oyuncağ* (5/71) “oyuncak”.

GA: *örümcek* (18/120) “örümcek”.

1.1.1.5. {+cāz+}, {+çāz+}, {+çēz+}

Küçültme, sevgi ve acıma anlamı ifade eden bu ek KA’da sınırlı sayıda kelimede ve sadece Yerli ağzında karşımıza çıkmaktadır.

YA: *buruncāzı* (10/115) “buruncağızı”, *ğıScāzım* (13/12) “kızcağızım”, *adamcāz* (49/22) “adamcağız”, *kışçāzım* (52/13) “kızcağızım”, *göSçēzlēnden* (38/90) “gözceğizlerinden”.

1.1.1.6. {+cX+}, {+çX+}

Bu ek de Türkçenin eskiden beri kullanılan ve işlekliği bulunan, isimden isim yapma eklerinden biridir. Başlıca fonksiyonu meslek ve uğraşma ile ilgili isimler yapmaktır (Ergin 2013: 157). Bu ek KA’da da oldukça işlek bir ektir.

YA: *davılcı* (3/45) “davulcu”, *gaSteciler* (10/200) “gazeteciler”, *yolcuyu* (4/228) “yolcuyu”, *gözcü* (20/32) “gözcü”, *aşÇı* (3/49) “aşçı”, *çiftçilik* (49/27) “çiftçilik”, *topçulāla* (10/55) “topçularla”, *gösçü* (48/22) “gözcü”.

PA: *ormancı* (8/115) “ormancı”, *çobancılıkla* (9/18) “çobancılıkla”, *üncü* (9/33) “öncü”, *cumhuriyetçi* (6/137) “cumhuriyetçi”, *atatürkçü* (6/137) “atatürkçü”.

GA: *kiracısı* (25/48) “kiracısı”, *sebzecilik* (43/162) “sebzecilik”, *okulcu* (24/17) “okulcu”, *aşçılar* (44/53) “aşçılar”, *çivtçilik* (44/41) “çiftçilik”.

1.1.1.7. {+cİk+}, {+cük+}

Bu ek Batı Türkçesinin başından beri görülen ve son zamanlarda çok işlek hale gelen bir ektir. Başlıca fonksiyonları isimden küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapmaktır (Ergin 2013:163). KA’da da fazlaca örneği bulunmaktadır.

YA: *elmacık* (2/11) “elmacık”, *kadarcık* (50/34) “kadarcık”, *incecik* (4/152) “incecik”, *küçücük* (52/112) “küçücük”.

PA: *birazcık* (6/8) “birazcık”, *arpacık* (8/104) “arpacık”, *tanecik* (19/10) “tanecik”.

GA: *insancıklān* (22/60) “insancıkların”, *azcık* (21/25) “azıcık”, *yemecik* (26/18) “yemekçik”.

1.1.1.8. {+dAş+}

Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılan, sahası çok geniş olmamakla beraber bir tip isim yapmakta işlekliliğini daima muhafaza eden ve örnekleri son zamanlarda artmış bulunan bir yapım ekidir. Başlıca fonksiyonları eşlik, ortaklık ve mensubiyet, bağlılık ifade eden isimler yapmaktır (Ergin 2013: 167).

PA: *ka deşimle* (5/95) “kardeşimle”, *kardeş* (7/16) “kardeş”, *arkadaşlar* (19/65) “arkadaşlar”, *a arkadaşlar* (6/76) “arkadaşlar”.

YA: *kardeşimin* (20/30) “kardeşimin”, *gardeşim* (53/168) “kardeşim”, *ğardaşlā* (10/144) “kardeşler”, *arkadaşları* (38/34) “arkadaşları”.

GA: *kardeşim* (25/9) “kardeşim”, *vatandaşları* (18/11) “vatandaşları”, *arkadaş* (18/112) “arkadaş”.

1.1.1.9. {+gıl+}

İşlek olmayan bir ektir. ilgi ifade eder (Ergin 2013: 178). KA’da örnekleri fazla değildir, bu örnekler sadece Yerli ağzından tespit edilmiştir.

YA: *çingıl çingıl* (52/103) “çingıl çingıl”, *dedemgil* (50/10) “dedemgil”.

1.1.1.10. {+ki+}, {+kü+}

Bu ek isimlerden temsil ve vasıf isimleri, yani, zamir ve sıfat olarak kullanılan isimler yapar. Başlıca fonksiyonu, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik ifade etmektir (Ergin 2013: 161). KA’da sıklıkla karşımıza çıkan bu ek, ünlü uyumuna bağlı değildir ve sadece {+ki+}’li şekli bulunmaktadır. Ancak sadece bir kelimeye {+kü+} lü şekli tespit edilmiştir.

YA: *zamanki* (2/26) “zamanki”, *öteki* (3/70) “öteki”, *önceki* (60/11) “önceki”, *bugünkü* (31/13) “bugünkü”.

GA: *ilerki* (26/29) “ileriki”, *bizimkilē* (26/56) “bizimkiler”, *buradaki* (59/40) “buradaki”.

PA: *şimdiki* (6/12) “şimdiki”, *burdaki* (7/61) “buradaki”, *bizimkiler* (19/27) “bizimkiler”.

1.1.1.11. {+lX+}

Bu ek işleklik derecesi çekim eklerine yakın olan isimden isim yapma eklerinden biridir. Esas fonksiyonu aslında sıfat olarak kullanılan vasıf isimleri yapmaktır (Ergin 2013: 159). KA’da sıklıkla karşımıza çıkan bu ek ünlü uyumuna uymaktadır.

YA: *sıkıntılı* (31/25) “sıkıntılı”, *bilgili* (38/168) “bilgili”, *evli* (1/36) “evli”, *kōkulu* (17/57) “korkulu”, *köylüler* (41/37) “köylüler”.

PA: *halaylı* (5/23) “halaylı”, *sālıklı* (8/46) “sağlıklı”, *rāmetli* (19/58) “rahmetli”, *davullu* (5/75) “davullu”, *köylü* (6/151) “köylü”.

GA: *tatlı* (22/43) “tatlı”, *yatılı* (61/28) “yatılı”, *döyletli* (22/7) “devletli”, *ordulu* (25/48) “ordulu”, *türlü* (18/141) “türlü”.

1.1.1.12. {+lXk+}

Bu ek başlangıçtan beri Türkçenin belli başlı isimden isim yapma eklerinden biri olarak kullanıla gelmiştir. Başlıca fonksiyonları isimlerden yer, alet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfat yapmaktadır (Ergin 2013: 155). KA’da sıklıkla karşımıza çıkan bu ek ünlü uyumuna uymaktadır.

YA: *taşlık* (45/85) “taşlık”, *bolluk* (53/36) “bolluk”, *koyunculuk*, (40/18) “koyunculuk”, *elbiselik* (2/17) “elbiselik”, *dürüslük* (53/179) “dürüstlük”.

GA: *kuraklıktan* (43/24) “kuraklıktan”, *zorluk* (61/10) “zorluk”, *askerlik* (43/136) “askerlik”, *yüssüzlükle* (61/53) “yüzsüzlükle”.

PA: *ayvancılık* (5/13) “hayvancılık”, *pādişālīk* (6/108) “padişahlık”, *şimdilik* (5/80) “şimdilik”, *köylük* (6/74) “köylük”.

1.1.1.13. {+ncI+}, {+ncü+}

Türkçede eskiden beri işlek bulunan bu ek sayı isimleri yapmakta kullanılır. Fonksiyonu asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapmaktır (Ergin 2013: 168). KA’da bu ek sayı isimleri yapmakta kullanılmıştır.

YA: *kaçıncı* (11/182) “kaçıncı”, *ikinci* (3/84) “ikinci”, *dördüncüye* (3/67) “dördüncüye”.

GA: *yedinci* (18/26) “yedinci”, *beşinci* (43/60) “beşinci”, *üçüncü* (59/74) “üçüncü”.

PA: *birinci* (6/120) “birinci”, *üçüncü* (7/50) “üçüncü”.

1.1.1.14. {+sXz+}

Bu ek -lı, -li, -lu, -lü ekinin menfisidir. -lı, -li, -lu, -lü eki esas itibarıyla bir nesnede bir şeyin bulunduğunu, -sız, -siz, -suz, -süz eki ise bir nesnede bir şeyin bulunmadığını ifade eder (Ergin 2013: 160). KA’da bu ek genellikle ünlü uyumuna uymaktadır.

YA: *sensiz* (4/94) “sensiz”, *sopasız* (42/58) “sopasız”, *onsuz* (41/77) “onsuz”, *oruşsuz* (4/123) “oruşsuz”.

GA: *nikâsız* (18/83) “nikahsız”, *ümütsüzim* (59/37) “ümitsüzim”, *susuz* (25/43) “susuz”, *yüssüzüm* (61/34) “yüssüzüm”.

PA: *kazasız* (6/156) “kazasız”, *gözlüksüz* (5/7) “gözlüksüz”, *öksüz* (19/35) “öksüz”.

1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Yapımlık bağlı birimlerin bir türüdür. Çeşitli eylem soylu sözlerden yeni adlar yapan, ekleşmiş bağlı birimlerdir. Eylemden ad türeten ekler, eylem soylu kök ve gövdelere gelerek, getirildikleri eylem ile ilgili görülmüş yeni bir adın, eylem

sonucu ortaya çıkmış yeni bir varlık veya durumun adını yapan eklerdir (Karaağaç 2013: 393).

KA’da tespit edilen fiilden isim yapma ekleri şunlardır:

1.1.2.1. {-ak+}

Bu ek de eskiden beri işlek olan ve birçok misalleri bulunan bir ektir. Yaptığı isimler fiilin gösterdiği hareketi çokça yapanı, olanı, yapılanı; o hareketin yapıldığı yeri, aleti; o hareketle yapılan şeyi; hasılı fiilin tesirinde kalan çeşitli nesneleri karşılar (Ergin 2013: 188). KA’da bu ek fazla bulunmamaktadır ve tek şekliyle tespit edilmiştir. Pomak ağzında bu ekin kullanımına dair örnek tespit edilememiştir.

YA: *bıcağ* (4/154) “bıçak”, *yatağlarımız* (35/58) “yataklarımız”.

GA: *kızaklı* (18/54) “kızaklı”, *kayağ* (18/64) “kayak”.

1.1.2.2. {-ç+}, {-c+}

Bu ek eskiden beri görülen ve bugün birçok misalleri bulunan bir ektir. Bunun da fonksiyonunda bir aşırılık ifadesi vardır (Ergin 2013: 191). KA’da fazla örneği yoktur. Göçmen ağzında bir kaynak kişide {-c+}’li şekli de tespit edilmiştir.

YA: *inanç* (48/63) “inanç”, *inanç* (53/26) “inanç”, *kazanç* (53/40) “kazanç”.

GA: *inanc* (22/54) “inanç”.

PA: *basınçlı* (6/53) “basınçlı”, *kazanç* (6/58) “kazanç”.

1.1.2.3. {-ğX+}, {-kX+}

Bu ek de Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan eklerden biridir. Umumiyetle yapma ifade eden fiillerden isim yapar (Ergin 2013: 189). KA’da oldukça işlek bir ektir ve bölge ağızlarında bu ekin tüm şekilleri tespit edilmiştir.

YA: *çalgı* (35/38) “çalğı”, *sevgili* (11/93) “sevgili”, *sorgu* (10/388) “sorgu”, *süngü* (45/210) “süngü”, *etkilenmij* (36/9) “etkilenmiş”, *uyku* (49/159) “uyku”.

GA: *çalgılar* (44/51) “çalğılar”, *bilgi* (43/55) “bilgi”, *süngüye* (44/151) “süngüye”, *baskılar* (43/77) “baskılar”, *yetkim* (18/94) “yetkin”, *etkisi* (25/22) “etkisi”, *uykuya* (25/25) “uykuya”.

PA: *saygı* (7/18) “saygı”, *sevgi* (7/59) “sevgi”, *uyku* (19/82) “uyku”.

1.1.2.4. {-ğın+}, {-ğUn+}, {-kin+}, {-kUn+}

Bu ek de Türkçede eskiden beri kullanılan ve bugün birçok misali bulunan işlek bir ektir. Fonksiyonunda bir büyültme, bir aşırılık manası vardır (Ergin 2013: 189).

KA’da fazla örneği yoktur; ancak bölge ağızlarının tamamında örnekleri bulunmaktadır.

YA: *dargın* (41/14) “dargın”, *yorgun* (4/128) “yorgun”, *bozgunnuş* (31/38) “bozgunluk”, *olgun* (48/30) “olgun”, *üzgün* (2/96) “üzgün”, *etkinnî* (53/124) “etkinliği”, *coşkun* (52/208) “coşkun”, *düşkün* (2/91) “düşkün”.

GA: *uygun* (24/11) “uygun”, *yorgunluktan* (27/43) “yorgunluktan”, *düzgün* (25/37) “düzgün”.

PA: *uygun* (7/29) “uygun”, *düşkün* (19/94) “düşkün”.

1.1.2.5. {-ğan+}, {-kan+}

Bu ek de eskiden beri kullanılan ve bugün işlek olarak birçok misalde görülen bir ektir. Tek heceli fiillere getirilmez. Fonksiyonunda kuvvetli bir aşırılık manası vardır (Ergin 2013: 190).

KA'ya ait metinler incelendiğinde bu eke ait örnekler sadece Yerli ağzında tespit edilmiştir.

YA: *başargandı* (13/50) “başarılıydı”, *unutkan* (42/20) “unutkan”.

1.1.2.6. {-X+}

Bugün Türkçede bu ekle yapılmış görünen ve yapan, olan veya yapılan çeşitli nesneleri karşılayan birçok isim vardır (Ergin 2013: 192).

KA'ya ait metinler incelendiğinde bu eke çok fazla rastlanmamıştır. Ancak bölge ağızlarının tamamında sınırlı sayıda da olsa örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *sayısı* (29/23) “sayısı”, *yazısı* (10/102) “yazısı”, *dizili* (52/53), *korxusu* (30/16) “korkusu”, *sürü* (10/260) “sürü”.

GA: *sıkı* (44/43) “sıkı”, *doluydu* (25/10) “doluydu”, *örtü* (28/26) “örtü”.

PA: *batı* (6/27) “batı”, *ölü* (5/20) “ölü”.

1.1.2.7. {-XcX+}

Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılan çok işlek fiilden isim yapma eklerinden biridir. Bunun da fonksiyonunda bir çokluk, aşırılık, devamlılık vardır. KA'ya ait metinlerde bu ek çok fazla olmasa da belli bazı kelimelerde karşımıza çıkmıştır; ancak Pomak ağzında sadece bir örneği tespit edilebilmiştir.

YA: *gelin alıcı* (13/26) “gelin alıcı”, *satıcı* (42/79) “satıcı”, *dolandırıcılık* (58/26) “dolandırıcılık”, *yönetici* (4/142) “yönetici”, *yiyci* (10/291) “yiyci”, *okucuya* (3/19) “okuyucu”.

GA: *gelin alıcıyı* (22/45) “gelin alıcıyı”, *görücü* (23/34) “görücü”, *görücü* (44/36) “görücü”.

PA: *vurucu* (9/20) “vurucu”.

1.1.2.8. {-Xş+}

Bu ek de –mak, -mek ve –ma, -me tipinde fiil isimleri yapan eklerden biridir. İşleklik sahası onlar gibi bütün fiil kök ve gövdelerini içine alır (Ergin 2013: 187).

KA’da bu ek genellikle ünlü uyumuna uymaktadır.

YA: *atışlāna* (36/12) “atışlarına”, *gelişindēn* (52/202) “gelişinden”, *kurtuluş* (10/9) “kurtuluş”, *dönüşü* (10/63) “dönüşü”.

GA: *satış* (43/155) “satış”, *veriş* (59/24) “veriş”, *duruşumu* (18/71) “duruşumu”,

PA: *alış* (6/145) “alış”, *veriş* (7/50) “veriş”, *kuruluşlar* (6/114) “kuruluşlar”.

1.1.2.9. {-k+}, {-k+}

Bu ek de eskiden beri çok işlek olan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Yaptığı isimler umumiyetle fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesneleri karşılar (Ergin 2013: 188). KA’da bu ek tüm bölge ağızlarında tespit edilmiştir.

YA: *açık* (10/81) “açık”, *delik* (11/90) “delik”, *bozuk* (49/25) “bozuk”, *büyük* (39/40) “büyük”.

GA: *açık* (23/18) “açık”, *değişik* (43/127) “değişik”, *büyük* (18/108) “büyük”.

PA: *açık* (6/52) “açık”, *değişikTi* (5/11) “değişikti”, *yıkık dökük* (8/89) “yıkık dökük”.

1.1.2.10. {-m+}

-m eki nesne ismi yapan, fiilden isim yapma eklerinin çok işlek olanlarından biridir. Başlıca fonksiyonu fiille ilgili bir hâl, durum, iş ifade etmek olup, o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, alet, yer vs gibi çeşitli isimler de yapar (Ergin 2013: 187).

KA'da sıklıkla rastladığımız eklerden biridir.

YA: *satımı* (53/8) “satımı”, *giyimimiz* (13/68) “giyimimiz”, *takım* (41/47) “takım”.

GA: *geçimini* (43/22) “geçimini”, *ölüm* (44/105) “ölüm”, *doğum* (22/7) “doğum”.

PA: *geçim* (7/32) “geçim”, *adıma* (9/21) “adıma”.

1.1.2.11. {-mA+}

Bu ek de -mak, -mek gibi işleklik sahası bütün fiil kök ve gövdelerini içine alan bir ektir (Ergin 2013: 186).

KA'da bu ek sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağızlarının tamamında karşımıza çıkan bu ek ünlü uyumuna uyup, hem kalın ünlülü hem ince ünlülü örnekleri bulunmaktadır.

YA: *taşımacı* (29/34) “taşımacı”, *çatışma* (10/357) “çatışma”, *demeyi* (10/76) “demeyi”, *büyüme* (56/35) “büyüme”.

GA: *kavrama* (22/75) “kavrama”, *açılma* (43/56) “açılma”, *ödeme* (43/95) “ödeme”, *büyüme* (27/7) “büyüme”.

PA: *dōma büyüme* (5/8) “doğma büyüme”, *konusulma* (6/14) “konusulma”, *gelme* (7/8) “gelme”.

1.1.2.12. {-mAḵ+}

İstisnasız bütün fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ek eskiden beri Türkçenin fiilden isim yapma eklerinin başında gelir. Fonksiyonu fiillerin hareket isimlerini yapmaktır (Ergin 2013: 185).

KA'da bu ek sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağızlarının tamamında karşımıza çıkan bu ek ünlü uyumuna uyup, ekin hem kalın ünlülü hem ince ünlülü örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *kaçamaḵ* (4/137) “kaçamak”, *almaḵ* (2/68) “almak”, *denemek* (4/181) “denemek”, *geçinmeklē* (38/127) “geçinmekler”.

GA: *yapmaḵ* (59/66) “yapmak”, *yapmaḵ* (21/22) “yapmak”, *dinnēnmek* (22/70) “dinlenmek”.

PA: *olmaḵ* (5/47) “olmak”, *yaratmaḵ* (6/20) “yaratmak”, *gēzmek* (8/92) “gezmek”.

1.1.2.13. {-mAn+}

İşlek olmayan eklerden biridir (Ergin 2013: 197).

KA'da bu ekin örnekleri fazla değildir.

YA: *şışman* (4/105) “şışman”, *ōretmeniyle* (2/12) “öğretmeniyle”, *ōretmennē* (11/179), *göçmen* (32/39) “göçmen”.

GA: *eyitmen* (43/52) “eyitmen”, *göçmen* (23/14) “göçmen”.

PA: *ōretmen* (19/7) “öğretmen”, *eyitmen* (9/14) “eyitmen”.

1.1.2.14. {-tX+}

Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Esas itibarıyla -n-’li fiil gövdelerine getirilir. Teşkil ettiği isimler; yapan veya yapılan çeşitli nesneleri karşılarlar (Ergin 2013: 194).

KA'ya ait metinler incelendiğinde tüm bölge ağızlarında bu ekin örnekleri görülmüştür.

YA: *sıkıntılı* (31/25) “sıkıntılı”, *sıkıntı* (35/27) “sıkıntı”, *üzüntüler* (37/48) “üzüntüler”, *toplantı* (4/175) “toplantı”, *bozuntu* (41/13) “bozuntu”.

GA: *beklentisi* (43/159) “beklentisi”, *yaşantımız* (44/14) “yaşantımız”.

PA: *üzüntü* (9/71) “üzüntü”, *yaşantı* (6/107) “yaşantı”.

1.2. İsim Çekimi Ekleri

(İng. *Declension*; Alm. *Deklination*)

Varlık-varlık ve varlık-eylem ilişkilerinde bulunan aitlik, ilgi, etkileme, yönelme, bulunma, uzaklaşma, neden-sonuç, parça-bütün, benzerlik- zıtlık vb. türden ilişkilerin adları olan çekim edatlarını veya onların ekleşmiş biçimleri olan durum eklerini kullanarak, adları başka adlar veya eylemlerle birleştirmeye ad çekimi denir (Karaağaç 2013: 46).

İsim çekim ekleri ve fiil çekim ekleri birbirinden tamamen farklıdır. Bu bölümde KA'daki isim çekim ekleri üzerinde durulacaktır.

1.2.1. Çokluk Eki

(İng. *Plural Ending*; Alm. *Pluralendung, Pluralsuffix, Pluralzeichen*)

Bütün dillerde, sayı göstergesi vardır. Sayı bilgisi hem varlık- varlık hem de varlık-eylem ilişkisinde ortaya çıkan bir ilgidir. Varlıkların birden çok olduğu, onların çokluk çekimine sokulmasıyla elde edilir. Çokluk eki; eklemeli diller, çoklukları eklerle bildirirler. Çokluk eki, adların çokluk şekillerini yapmak için kullanılan çekim ekidir (Karaağaç 2013: 253-254).

{+lAr}

KA'da çokluk eki olarak genellikle Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi [+lar], [+ler] eki kullanılmaktadır. Bu kullanımlarda hem kalın ünlülü hem de

ince ünlülü şekiller bulunmaktadır. Bu yüzden KA’da çokluk eki olarak sıklıkla bu ek kullanılmakta ve ünlü uyumuna uymaktadır.

YA: *subayları* (35/12) “subayları”, *yaşlar* (38/20) “yaşlar”, *merdivenlerren* (2/57) “merdivenlerden”, *dizlerim* (11/13) “dizlerim”.

GA: *çocuklar* (23/34) “çocuklar”, *kiracıları* (25/48) “kiracıları”, *dedelerimis* (43/11) “dedelerimiz”, *dersleri* (61/12) “dersleri”.

PA: *kadınlar* (5/18) “kadınlar”, *pomağlar* (19/50) “pomaklar”, *işleri* (8/27) “işleri”, *bizimkiler* (9/7) “bizimkiler”.

{+IĀ}

KA’da kullanılan bir diğer çokluk eki de [+lā], [+lē] dir. “r” sesinin düşmesiyle çokluk ekinin ünlüsünün uzadığı görülür. İncelenen metinlerde bu ekin kalın ünlülü şekli Pomak ağzında tespit edilememiştir. Pomak ağzında ince ünlülü sadece bir örnek tespit edilebilmiştir. Diğer bölge ağızlarında fazlaca karşımıza çıkmaktadır.

YA: *avalā* (3/62) “havalalar”, *çadırlānı* (10/21) “çadırlarını”, *gönüllē* (48/50) “gönüller”, *gelinniklē* (52/105) “gelinlikler”.

GA: *analāmız* (21/31) “analarımız”, *çubuklāla* (22/48) “çubuklarla”, *genşlē* (25/21) “gençler”, *bizimkilē* (26/56) “bizimkiler”.

PA: *bizlē* (19/39) “bizler”.

{ +nAr }

KA'da /m/ ve /n/ ünsüzleriyle biten isimlerden sonra çokluk eki olarak genellikle kalın ünlülü kelimelerde [+nar], ince ünlülü kelimelerde [+ner] eki kullanılmaktadır.

YA: *salonnarda* (57/14) “salonlarda”, *onnarın* (10/192) “onların”, *düünner* (35/38) “düğünler”, *ölümner* (38/9) “ölümler”.

GA: *kadinnara* (26/12) “kadınlara”, *telfonnar* (28/23) “telefonlar”, *günneri* (18/49) “günleri”, *düünner* (24/15) “düğünler”.

PA: *zamannar* (7/22) “zamanlar”, *torunnarım* (8/13) “torunlarım”, *dünner* (5/15) “düğünler”, *gellinner* (8/52) “gelinler”.

{+nĀ}

KA'da m ve n ünsüzleriyle biten isimlerden sonra çokluk eki olarak genellikle kalın ünlülü kelimelerde [+nā], ince ünlülü kelimelerde [+nē] eki kullanılmaktadır. KA'ya ait metinlerde, Pomak ağzında çokluk ekinde bu kullanım tespit edilememiştir.

YA: *ayvannāla* (3/87) “hayvanlarla”, *onnādan* (11/112) “onlardan”, *gellinnē* (49/82) “gelinler”, *dünnē* (3/10) “düğünler”.

GA: *bunnā* (21/13) “bunlar”, *müslümannādan* (61/124) “müslümanlardan”, *günnē* (27/27) “günler”, *düşennē* (44/27) “düşenler”.

1.2.2. İyelik Ekleri

(İng. *Possessive Suffix*; Alm. *Possessivsuffix*)

İyelik, bir varlığın bir kişiye veya bir başka varlığa bağlı ve ait oluşudur. İyelik eki, adın karşıladığı varlığın bir kişiye veya bir başka varlığa ait olduğunu ifade eden ektir (Karaağaç 2013: 508). KA'daki iyelik ekleri şöyledir:

Teklik 1. Şahıs

KA'da kullanılan teklik 1. şahıs iyelik eki {+m}'dir. Ünlü ile biten kelimelerden sonra {+m} şekliyle; ünsüz ile biten kelimelerden sonra ise arada düzdar veya dar-yuvarlak bir ünlü ile birlikte {+Xm} biçiminde kullanılmaktadır.

YA: *karnım* (47/41) “karnım”, *bilgim* (31/17) “bilgim”, *gelinim* (37/21) “gelinim”, *yavrum* (39/96) “yavrum”, *olum* (41/45) “oğlum”, *özüm* (10/106) “özüm”, *üstümdeki* (11/159) “üstümdeki”.

GA: *ayvanım* (44/7) “hayvanım”, *beyim* (21/9) “beyim”, *kafam* (25/8) “kafam”, *torunum* (43/127) “torunum”, *önümdeyken* (22/36) “önümdeyken”, *düğünüm* (28/47) “düğünüm”.

PA: *evladım* (19/10) “evladım”, *babam* (19/25) “babam”, *evimdeyim* (5/21) “evimdeyim”, *içimden* (164) “içimden”, *yavrum* (8/8) “yavrum”, *omuzum* (8/74) “omzum”, *ödüm* (8/77) “ödüm”.

Teklik 2. Şahıs

KA'da kullanılan teklik 2. şahıs iyelik eki {+n}'dir. Ünlü ile biten kelimelerden sonra {+n} şekliyle; ünsüz ile biten kelimelerden sonra ise arada düzdar veya dar-yuvarlak bir ünlü ile birlikte {+Xn} biçiminde kullanılmaktadır.

Ayrıca Rumeli ağızlarında alışkın olmadığımız bir ses olan damak /n/si / ɲ / teklik 2. şahıs iyelik ekinde karşımıza çıkmaktadır. Zaten Eski Türkçede teklik 2. şahıs eki /+ɲ/ dir. Anadolu ağızlarının büyük bir kısmında bugün de /+ɲ/ şeklindedir. Ancak bir Rumeli ağızı olan KA'da da teklik 2. şahısta /+ɲ/'sinin kullanımı tespit edilmiştir.

YA: *ingen* (4/157) “yengen”, *baban mı* (1/34) “baban mı”, *hakķın* (4/393) “hakķın”, *ingennen* (47/58) “yengenle”.

GA: *paran* (18/125) “paran”, *eline* (22/41) “eline”, *teyzen* (18/98) “teyzen”, *amıcan* (27/33) “amcan”.

PA: *evlatķıķlarından* (19/107) “evlatlarından”, *kulaķın* (19/145) “kulaķın”, *çocuķına* (19/146) “çocuķına”, *kızın* (19/147) “kızın”.

Teklik 3. Şahıs

KA’da kullanılan teklik 3. şahıs iyelik ekleri ünlü ile biten kelimelerden sonra {+sX} ünsüz ile biten kelimelerden sonra ise {+X} şeklindedir. Her iki durumda da ek ünlü uyumuna uymaktadır. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *adı* (13/20) “adı”, *türküsü* (37/42) “türküsü”, *ordusuna* (10/120) “ordusuna”, *fabriķasının* (20/47) “fabrikasının”, *giysisi* (35/41) “giysisi”, *yanına* (45/119) “yanına”, *torunu* (10/70) “torunu”, *üssünden* (11/157) “üstünden”.

GA: *arasında* (18/43) “arasında”, *övine* (22/29) “evine”, *bidesi* (22/52) “pidesi”, *elāmeti* (24/12) “alameti”, *dolusu* (25/20) “dolusu”, *dışını* (25/48) “dışını”, *türküsü* (44/73) “türküsü”.

PA: *işı* (5/47) “işı”, *temelini* (6/71) “temelini”, *kötüsü* (8/114) “kötüsü”, *iyisi* (8/114) “iyisi”, *ordusu* (6/184) “ordusu”, *arasında* (7/13) “arasında”, *hamurunu* (5/42) “hamurunu”, *yünüнден* (5/88) “yününden”, *zamanında* (6/47) “zamanında”.

Ayrıca *birisi* kelimesinde aynı türden iki ek yan yana geldiķi için bu kelimedede ek yığılması meydana gelmiştir.

PA: *birisinin* (9/17) “birisinin”, *birisi* (9/51) “birisi”.

YA: *birisi* (10/35) “birisi”, *birisi* (20/26) “birisi”, *birisi* (30/19) “birisi”.

GA: *birisi* (43/128) “birisi”, *birisi* (44/9) “birisi”.

Çokluk 1. Şahıs

KA’da kullanılan çokluk 1. şahıs iyelik ekleri {+mXz}; {+mXs} şeklindedir. Her iki durumda da ek ünlü uyumuna uymaktadır. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *aşkımızda* (45/221) “hakkımızda”, *dedelēmiz* (10/62) “dedelerimiz”, *köyümüzde* (29/13) “köyümüzde”, *çocuklūmuzda* (34/19) “çocukluğumuzda”, *bobalarımıS* (35/23) “babalarımız”, *alimiS* (47/99) “halimiz”, *suyumuS* (14/11) “suyumuz”, *gösçümüS* (48/24) “gözcümüz”.

GA: *toprāmız* (44/12) “toprağımız”, *evimiz* (25/32) “evimiz”, *koyunumuz* (27/30) “koyunumuz”, *köyümüze* (43/59) “köyümüze”, *koyunnāmıs* (27/30) “koyunlarımız”, *dedelerimiS* (43/14) “dedelerimiz”, *suyumuS* (43/18) “suyumuz”, *köyümüS* (43/16) “köyümüz”.

PA: *kızannarımıza* (19/43) “kızanlarımıza”, *dilimiz* (9/58) “dilimiz”, *gücümüz* (5/82) “gücümüz”, *karpuzumuz* (8/103) “karpuzumuz”, *fasülyemis* (5/40) “fasulyemiz”, *dilimis* (6/10) “dilimiz”, *kültürümüS* (5/39) “kültürümüz”.

Çokluk 2. Şahıs

KA’da kullanılan çokluk 2. şahıs iyelik ekleri: {+nXz}; {+nis}, {+nus} şeklindedir. Her iki durumda da ek ünlü uyumuna uymaktadır. KA’ya ait metinlerde, Pomak ağızında çokluk 2. şahıs iyelik eki sadece bir örnekte tespit edilebilmiştir. Diğer bölge ağızlarında örnekleri bulunmaktadır.

YA: *aberiniz* (41/115) “haberiniz”, *gānınız* (42/27) “karnınız”, *hudutunuza* (10/340) “hududunuza”, *ulunuS* (48/19) “ulunuz”, *öbürünüz* (48/22) “öbürünüz”.

GA: *peygamberiniz* (61/121) “peygamberiniz”, *peygamberiniS* (61/130) “peygamberiniz”.

PA: *iyilñizi* (6/62) “iyiliğinizi”.

Çokluk 3. Şahıs

KA’da kullanılan çokluk 3. şahıs iyelik eki $\{+lArI\}$ ’dir. Ancak bunun yanında başka ekler de kullanılmaktadır. Bunlar: $\{+nArI\}$; $\{+n\bar{A}\}$; $\{+l\bar{A}\}$ şeklindedir.

$\{+lArI\}$

YA: *évleri* (39/24) “evleri”, *teşkilatları* (32/10) “teşkilatları”, *bobaları* (38/184) “babaları”, *élleri* (38/185) “elleri”.

GA: *taşlaları* (22/16) “tarlaları”, *sıkıntıları* (43/96) “sıkıntıları”, *delikleri* (22/66) “delikleri”, *teyzeleri* (25/42) “teyzeleri”.

PA: *köyleri* (6/135) “köyleri”, *yerleri* (7/58) “yerleri”, *kapçıklarını* (19/97) “kapakçıklarını”, *çocukları* (8/13) “çocukları”.

$\{+nArI\}$

KA’da m ve n ünsüzleriyle biten isimlerden sonra çokluk 3. şahıs iyelik eki olarak bazen kalın ünlülü kelimelerde $[+n\bar{a}rI]$, ince ünlülü kelimelerde $[+n\bar{e}rI]$ eki kullanılmaktadır. KA’ya ait metinlerde, Pomak ağzında çokluk 3. şahıs iyelik ekinde bu ekin ince ünlülü şekli tespit edilememiştir.

YA: *insannarı* (38/71) “insanları”, *résimneri* (4/197) “resimleri”.

GA: *tansiyonnarı* (22/76) “tansiyonları”, *dünnerinde* (59/14) “dügünlerine”.

PA: *koyunnarı* (8/66) “koyunları”.

{+IĀ}

KA’ya ait metinlerde çok sık olmasa da bu kullanım görülmektedir. Pomak ağzında bu kullanıma ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *aralānda* (10/219) “aralarında”, *ellēni* (10/42) “ellerini”.

GA: *arabalānna* (24/14) “arabalarıyla”, *işlēnde* (25/23) “içlerinde”.

{+nĀ}

KA’da /m/ ve /n/ ünsüzleriyle biten isimlerden sonra çokluk 3. şahıs iyelik eki olarak bazen kalın ünlülü kelimelerde [+nā], ince ünlülü kelimelerde [+nē] eki kullanılmaktadır. KA’ya ait metinlerde, bu kullanım sadece Yerli ağzında tespit edilmiştir.

YA: *yemnēni* (17/122) “yemlerini”, *akrannāni* (3/43) “akranlarını”.

1.2.3. Aitlik Eki

(İng. Mixed Suffix, Pronominal Suffix; Alm. Vermischtes Suffix)

Adlardan zamir ve sıfat olarak kullanılan adlar yapan, ilgili olma veya ait olma gibi bağlılık ve sahiplik görevleri taşıyan –*ki* eki, hem adlardan ad yapan bir yapımlık bağlı birim, hem de yapımlık söz öbeklerinden aitlik öbeğini oluşturan bir çekim ekidir (Karaağaç 2013: 78).

Eski Türkçede [+kı], [+ki] şeklinde kullanılan bu ek, Batı Türkçesinin başından beri Farsçadan Türkçeye geçen *ki* edatının tesirinde kalmış, bu tesirle çok şekilliliğini kaybederek tek şekilli bir ek durumuna düşmüştür. Ek bu haliyle ünlü uyumlarına da karşı koymaktadır (Ergin 2013: 163).

KA'da da aitlik eki [+ki] dir. Ancak bunun yanında [+kı] biçimi de incelenen metinlerde az da olsa tespit edilmiştir.

YA: *bizimkilē* (17/130) “bizimkiler”, *benimki* (49/9) “benimki”, *ordakılā* (10/360) “oradakiler”, *burdakılā* (30/21) “buradakiler”, *burdaķı* (39/74) “buradakiler”, *başımızdaķı* (10/342) “başımızdaki”.

GA: *bizimkiler* (18/34) “bizimkiler”, *şimdiki* (24/15) “şimdiki”, *zamanķı* (26/7) “zamanki”.

PA: *évelkilér* (5/11) “evvelkiler”, *zamanki* (7/9) “zamanki”, *zamanķı* (19/16) “zamanki”.

1.2.4. Hâl Ekleri

(İng. *Case Ending*; Alm. *Kasus Endungen*, *Suffixe des Kasus*)

1.2.4.1. İlgi Eki

(İng. *Genetive Suffix*; Alm. *Genitiv Endung*)

Bu durum, adın başka bir adla ilişkisi olduğunu ifade eden durumdur. Türkçe ilgi durumu çekimini ekleşmiş bağlı birimlerle yapmaktadır (Karaağaç 2013: 494-495). KA'da tespit ettiğimiz ilgi eki kullanımları şunlardır:

{+Xn}

KA'da genellikle en sık kullanılan ilgi eki ünsüzle biten kelimelerden sonra [+in], [+in], [+un], [+ün] şeklindedir. Bu kullanımlar gösteriyor ki ek ünlü uyumuna uymaktadır. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *mezarımın taşı* (11/158) “mezarımın taşı”, *évimin altında* (41/112) “evimin altına”, *çavuşun bobası* (10/290) “çavuşun babası”, *köyümüzün tarihi* (46/7) “köyümüzün tarihi”.

GA: *onnarın k^ouşlarına* (18/40) “onların koğuşlarına”, *evin önünde* (24/9), *olumun iş yeri* (43/105) “oğlumun iş yeri”, *köyün arasında* (44/90) “köyün arasında”.

PA: *evin bi kızıydım* (5/74) “evin bir kızıydım”, *zamanın birinde* (6/133) “zamanın birinde”, *naylonun üstüne* (8/98) “naylonun üstüne”, *yetmiş dördün sonunda* (7/30) “yetmiş dördün sonunda”.

{+nXn}

KA’da genellikle en sık kullanılan ilgi eklerinden biri de ünlü ile biten kelimelerden sonra [+nın], [+nin], [+nun], [+nün] şeklindedir. Bu kullanımlar gösteriyor ki ek ünlü uyumuna uymaktadır. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *başkasının elinde* (38/139) “başkasının elinde”, *türkiyenin nüfusu* (39/127) “türkiyenin nüfusu”, *onun ismi* (10/17) “onun ismi”, *köyünün cāmisinde* (20/48) “köyünün camisinde”.

GA: *minārenin şerefesini* (18/47) “minarenin şerefesini”, *burasının avası* (43/102) “burasının havası”, *onun yanına* (61/60) “onun yanına”, *inönünün devirleğinde* (18/1269) “inönünün devirlerinde”.

PA: *hepsinin çocukları* (8/13) “hepsinin çocukları”, *çörafyanın içindesin* (6/122) “coğrafyanın içindesin”, *onun yanında* (9/53) “onun yanında”, *bugünün türkiye nüfusu* (7/42) “bugünün türkiye nüfusu”.

KA’ya ait metinler incelendiğinde karşımıza çıkan bir diğer durum da ilgi ekinin Eski Türkçede olduğu gibi damak n’li (ŋ) kullanımıdır. Bu kullanım tüm bölge ağızlarında tespit edilmiştir.

YA: *insanîñ fenasına* (3/52) “insanın fenasına”, *êlmac ñ kızları* (4/109) “elmacığın kızları”, *köyümüzüñ gelişi* (10/9) “köyümüzün gelişi”, *pādışāyîñ kızı* (10/37) “padişahın kızı”, *aliniñ kerāmetini* (10/234) “alinin kerametini”.

GA: *seniñ gibi* (22/71) “senin gibi”, *dereleriñ kenarlāna* (43/125) “derelerin kenarlarına”, *köyüñ genci* (44/76) “köyün genci”.

PA: *seniñ geçimin* (7/52) “senin geçimin”.

{+(y)Xn}

KA’da karşımıza çıkan diğer bir ilgi eki kullanımı da [+ (y)ın], [+ (y)in], [+ (y)un], [+ (y)ün] biçimindedir. Bu kullanım sadece Yerli ağzında ve Göçmen ağzında karşımıza çıkmıştır. Pomak ağzında bu kullanım tespit edilememiştir.

YA: *çöçüyun biri* (38/153) “çocuğun biri”, *çoçuyun da anası* (49/33) “çocuğun annesi”, *köprüyün yanına* (45/128) “köprünün yanına”, *kasabayın içinden* (10/33) “kasabanın içinden”, *dedeyin yanına* (10/85) “dedenin yanına”, *bacayın üssünden* (11/157) “bacanın üstünden”.

GA: *goncayın anasına* (21/25) “goncanın annesine”, *bubayın da haberi* (26/26) “babanın haberi”, *kimseyin yanına* (44/116) “kimsenin yanına”.

1.2.4.2. Belirtme Eki

(İng. Accusative Suffix; Alm. Akkusativ)

Bir adın, geçişli eyleme bağlanarak, hareketten etkilenen varlık konumunu kazanması durumudur (Karaağaç 2013: 856-857). KA’da tespit ettiğimiz belirtme ekleri şunlardır:

{+X}

KA'da kullanılan belirtme eklerinden biri de [+ı], [+i], [+u], [+ü] biçimindedir. Ünsüzle biten kelimelerden sonra gelen bu ekler ünlü uyumuna da uyum sağlamaktadır. Bölge ağızlarının tamamında bu kullanım tespit edilmiştir.

YA: *soyadımı* (1/9) “soyadımı”, *askerlāmi* (30/15) “askerliğimi”, *ilkel durumu* (56/90) “ilkel durumu”, *bizim ömürümüzü* (38/135) “bizim ömrümüzü”.

GA: *övümüzü* (25/53) “evimizi”, *seni* (21/25) “seni”, *onnarı* (23/19) “onları”, *durumu* (61/55) “durumu”.

PA: *bizi* (6/189) “bizi”, *insanı* (7/15) “insanı”, *ikinci üçüncü suyu* (8/81) “ikinci üçüncü suyu”, *köyümüzü* (6/75) “köyümüzü”.

{+nX}

KA'da genellikle en sık kullanılan belirtme eklerinden biri de ünlü ile biten kelimelerden sonra [+nı], [+ni], [+nu], [+nü] şeklindedir. Bu kullanımlar gösteriyor ki ek ünlü uyumuna uymaktadır. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *adını* (36/8) “adını”, *peyidini* (37/18) “beyitini”, *onu* (38/41) “onu”, *êvünü* (38/202) “evini”.

GA: *komşulān övünü* (22/60) “komşuların evini”, *onu* (25/55) “onu”, *kendini* (26/52) “kendini”, *burasını* (28/20) “burasını”.

PA: *yazmasını* (9/16) “yazmasını”, *ekmēni* (8/26) “ekmeğini”, *bunu* (19/124) “bunu”, *üsdünü* (19/131) “üstünü”.

{+(y)X}

KA'da genellikle en sık kullanılan belirtme eklerinden biri de ünlü ile biten kelimelerden sonra [(y)ı], [(y)i], [(y)u], [(y)ü] şeklindedir. Bu kullanımlar

gösteriyor ki ek ünlü uyumuna uymaktadır. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *tırakıyayı* (39/58) “trakyayı”, *kimseyi* (42/16) “kimseyi”, *suyu* (3/99) “suyu”, *küpçüyü* (4/110) “küpçüyü”.

GA: *vazifeyi* (26/18) “vazifeyi”, *kafayı* (28/51) “kafayı”, *köylüyü* (25/28) “köylüyü”.

PA: *o günküyü* (7/32) “o günkü”, *suyu* (8/80) “suyu”, *pomakçayı* (9/58) “pomakçayı”, *türkiyeyi* (6/148) “türkiyeyi”.

1.2.4.3. Yönelme Eki

(İng. *Dative Suffix*; Alm. *Dativ, Wemfall*)

Söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin yöneldiği veya yaklaştığı varlığın adı, yaklaşma çekimine girer (Karaağaç 2013: 847). KA’da karşımıza çıkan yönelme ekleri şunlardır:

{+A}

KA’da genellikle en sık kullanılan yönelme eklerinden biri ünsüz ile biten kelimelerden sonra [+a], [+e] şeklindedir. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *bize* (45/78) “bize”, *askere* (2/52) “askere”, *kızannara* (3/38) “kızanlara”.

GA: *fırinnara* (21/28) “fırınlara”, *anneme* (22/14) “anneme”.

PA: *memleketimize* (6/21) “memleketimize”, *kızannarımıza* (19/43) “kızanlarımıza”.

{+(n)A}

KA'da yönelme eki olarak kullanılan bir de [+(n)a], [+(n)e] yapısı tespit edilmiştir. Ünlü ile biten kelimelerden sonra gelen bu ek tüm bölge ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

YA: *önnlerine* (48/55) “önlerine”, *yaķınına* (51/8) “yakınına”, *taşlarına* (52/170) “taşlarına”.

GA: *arķasına* (18/94) “arkasına”, *eline* (28/8) “eline”.

PA: *askerline* (5/69) “askerliğine”, *on üç yaşına* (6/41) “on üç yaşına”.

{+(y)A}

KA'da yönelme eki olarak kullanılan bir diğer ek de [+(y)a], [+(y)e] şeklinde tespit edilmiştir. Ünlü ile biten kelimelerden sonra gelen bu ek tüm bölge ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

YA: *manısıya* (53/11) “manisaya”, *buráya* (53/27) “buraya”, *içeriye* (54/15) “içeriye”, *ikindiye kadar* (4/14) “ikindiye kadar”.

GA: *dışarıya* (43/51) “dışarıya”, *oķumaya* (43/134) “okumaya”, *dereye* (44/67) “dereye”.

PA: *eskiye* (7/21) “eskiye”, *tedaviye* (8/15) “tedaviye”, *buraya* (8/49) “buraya”.

{+(y)I}, {Ø}

Kofçaz ağızında, Edirne ve Babaeski ağızlarında olduğu gibi bazen yönelme hâl ekinin yerine belirtme hâl eki kullanıldığı görülmektedir. Bu özellik, Doğu Trakya ağızlarının genel bir özelliğidir (Günşen 2008: 414-415). Bu durum özellikle “*oraya*” ve “*buraya*” kelimelerinde karşımıza çıkmaktadır. KA'da sadece bir örnekte ise yönelme anlamı belirten bir kelimedede yönelme hâl ekinin kullanılmadığı

tespit edilmiştir. “*buray*” şeklinde karşımıza çıkan bu kelimedede yönelme hâli, anlamda ortaya çıkmaktadır.

YA: *orayı* (1/30) “oraya”, *burayı* (3/42) “burayı”, *orayı* (10/241) “oraya”, *burayı* (13/8) “buraya”.

PA: *orayı* (19/116) “oraya”.

GA: *orayı* (25/42) “oraya”, *burayı* (26/14) “buraya”, *burayı* (27/7) “buraya”, *burayı* (43/11) “buraya”, *orayı* (44/63) “oraya”, *burayı* (18/84) “buraya”.

KA’da yönelme ekiyle ilgili olarak karşımıza çıkan bir diğer durum da hece kaynaşması yoluyla yönelme hâlinin kullanılmasıdır:

YA: *ç rmā* (42/75) “çağırmaya”, *kaçmā* (45/111) “kaçmaya”, *gelme* (10/16) “gelmeye”, *dinnemē* (11/164) “dinlemeye”.

GA: *yapmā da inşan, yimē de* (21/31) “yapmaya da insan yemeye de”, *almā* (22/49) “almaya”, *örenmē* (61/26) “öğrenmeye”.

PA: *çalışmā* (19/41) “çalışmaya”, *ālamā* (19/147) “ağlamaya”, *geçinmē* (6/59) “geçinmeye”, *istemē* (5/72) “istemeye”.

1.2.4.4. Bulunma Eki

(İng. Locative Suffix; Alm. Lokativ)

Eylem cümlelerinde, eylemin gösterdiği olma veya yapmanın yerini, ad cümlelerinde de bildirilen varlığın bulunduğu yeri bildiren ad çekimidir (Karaağaç 2013: 214). KA’da tespit ettiğimiz bulunma eki kullanımları şunlardır:

{+DA}

KA'da en sık kullanılan bulunma eki [+da], [+de] dir. Bunun yanında [+ta], [+te] biçimi de karşımıza çıkmaktadır. Tüm bölge ağızlarında aynı olup, bu şekillerin örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *atırımında* (56/104) “hatırımında”, *salonnarda* (57/14) “salonlarda”, *bizde* (60/10) “bizde”, *önünde* (4/76) “önünde”, *bilecikte* (29/16) “bilecikte”, *yaşta* (38/44) “yaşta”.

GA: *koğcazda* (59/15) “koğcazda”, *yılında* (61/7) “yılında”, *önünde* (22/51) “önünde”, *şeyde* (25/42) “şeyde”, *āšta* (26/34) “ağaçta”, *göşte* (43/90) “göçte”.

PA: *yaşında* (5/8) “yaşında”, *doğsanda* (6/24) “doksanda”, *içerde* (8/43) “içeride”, *yedide* (9/14) “yedide”, *keşirlikte* (19/41) “keşirlikte”, *ayakta* (19/22) “ayakta”.

1.2.4.5. Çıkma Eki

(İng. *Ablative Suffix*; Alm. *Ablativ*)

Söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin gösterdiği hareketin, varlığın kendinden uzaklaşıldığını bildirmek için, uzaklaşılan varlığın adı, uzaklaşma hâlinde bulunur (Karaağaç 2013: 819).

{+DAn}

KA'da en sık kullanılan çıkma eki [+dan], [+den] dir. Bunun yanında [+tan], [+ten] biçimi de karşımıza çıkmaktadır. Tüm bölge ağızlarında aynı olup, bu şekillerin örnekleri tüm bölge ağızlarında tespit edilmiştir.

YA: *bekdāşilikten* (40/22) “bektaşilikten”, *savaştan* (42/29) “savaştan”, *kafasından* (42/26) “kafasından”, *yaşından* (45/43) “yaşından”, *dédēmden* (45/158) “dedemden”, *eskilerden* (46/13) “eskilerden”.

GA: *benden* (22/14) “benden”, *harbinden* (23/14) “harbinden”, *zamandan* (23/13) “zamandan”, *āzından bünundan* (25/27) “ağızından burnundan”, *muftarlıktan* (23/45) “muhtarlıktan”, *cāyillikten* (24/12) “cahillikten”.

PA: *mêradan* (19/8) “meradan”, *aķrabadan* (5/53) “akrabadan”, *yönünden* (6/10) “yönünden”, *hêrkesten* (6/105) “herkesten”, *amelîyattan* (8/35) “ameliyattan”, *eskiden* (8/48) “eskiden”.

1.2.4.6. Vasıta Eki

(İng. *Instrumenta casel*; Alm. *Kasus Instrumentalis*)

Söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin bir varlığın aracılığı ile yapıldığını göstermek için ad, araç çekimine girer (Karaağaç 2013: 146).

Türkçede instrumental eki *-n*'dir. Fakat bu ek zamanla işlekliliğini kaybetmiştir. Eski Türkçede işlek bir hâl eki olarak bol bol kullanılırdı. Fakat Batı Türkçesine geçince işlekliliğini kaybetmiş ve ancak sayılı misallerde klişeleşmiş olarak kalmıştır. Bu misallerin ise Batı Türkçesinde hem gittikçe sayıları azalmış, hem de sonlarındaki *-n* büsbütün klişeleşerek cansız bir yapım eki hâline gelmiştir (Ergin 2013: 237).

KA'ya ait metinlerde vasıta ekinin Eski Türkçede olduğu gibi *-n* şekliyle olan örnekleri bulunmaktadır.

YA: *yazın* (11/78) “yazın”, *yazın* (12/21) “yazın”, *ķışın* (2/64) “kışın”, *yayan* (20/52) “yayan”.

PA: *yazın* (7/20) “yazın”, *ķışın* (7/21) “kışın”, *yayan* (19/144) “yayan”.

GA: *yazın* (43/10) “yazın”, *ķışın* (18/27) “kışın”.

Türkçede instrumental eki işlekliliğini kaybederken onun vazifesini ile edatı üzerine almış, edat hâlinde kalarak veya ekleşerek tamamıyla instrumental eki yerine

geçmiştir. İle edatı zamanla [+la], [+le] hâlinde ekleşmek yoluna da girdiği için yeni bir instrumental eki durumuna geçmiştir (Ergin 2013: 238).

{+IA}

Eski Anadolu Türkçesi döneminde *ile* edatından gelişen ve ekleşme sürecine girerek vasıta eki hâline gelen [+la], [+le] eki Kofçaz ağzında sıklıkla karşımıza çıkan kullanımlardan biridir. Tüm bölge ağızlarında karşımıza çıkan bu kullanım, ünlü uyumuna da uymaktadır.

YA: *kızımıla* (20/25) “kızımıla”, *hāliyle* (38/80) “haliyle”, *gemilerle* (39/60) “gemilerle”, *osmannırla* (41/31) “osmanlılarla”.

GA: *yumuruqla* (21/26) “yumrukla”, *davulla* (22/46) “davulla”, *işlerle* (24/18) “işlerle”, *güşlüyle* (26/57) “güçlüyle”.

PA: *kafamla* (6/161) “kafamla”, *diliyle* (7/13) “diliyle”, *nufusla* (7/42) “nüfusla”, *elle* (8/31) “elle”.

{+IAn}

Eski Anadolu Türkçesi döneminde *ile* edatından gelişen ve ekleşme sürecine girerek vasıta eki hâline gelen [+lan], [+len] eki Kofçaz ağzında sıklıkla karşımıza çıkan kullanımlardan biridir. Kalın ünlülü kelimelerde [+lan], ince ünlülü kelimelerde [+len] eki kullanılmaktadır. KA’ya ait metinlerde, tüm bölge ağızlarında vasıta ekinde bu kullanım tespit edilmiştir.

YA: *ālamaqlan* (2/96) “ağlamakla”, *sazıylan* (52/192) “sazıyla”, *hêrşeylerlen* (2/28) “herşeylerle”, *eşeklerlen* (3/53) “eşeklerle”.

GA: *arabaylan* (22/47) “arabayla”, *onnarlan* (21/30) “onlarla”, *dedeylen* (22/14) “dedeyle”, *béygirilen* (22/25) “beygirle”.

PA: *hocaylan* (5/22) “hocayla”, *bununlan* (6/165) “bununla”, *askerliklen* (6/9) “askerlikle”, *köyümüzlen* (6/73) “köyümüzle”.

{+nA}

KA’da vasıta eki olarak karşımıza çıkan bir diğer şekil ise; m ve n ünsüzleriyle biten isimlerden sonra kalın ünlülü kelimelerde [+nā], ince ünlülü kelimelerde [+nē] eki kullanılmaktadır. KA’ya ait metinlerde, tüm bölge ağızlarında vasıta ekinde bu kullanım tespit edilmiştir.

YA: *odunna* (3/65) “odunla”, *arabalarna* (4/10) “arabalarla”, *ébemne* (45/90) “ebemle”, *benimne* (1/9) “benimle”.

GA: *ķara sabanna* (18/18) “kara sabanla”, *burasınna* (43/ 10) “burasıyla”, *ürünne* (43/25) “ürünle”, *beyimne* (44/7) “beyimle”.

PA: *zamanna* (7/39) “zamanla”, *günne* (7/22) “günle”, *günne* (7/62) “günle”.

{+nAn}

KA’da /m/ ve /n/ ünsüzleriyle biten isimlerden sonra vasıta eki olarak bazen de kalın ünlülü kelimelerde [+nan], ince ünlülü kelimelerde [+nen] eki kullanılmaktadır. KA’ya ait metinler incelendiğinde, Pomak ağızında bu ekin ince ünlülü kullanımı tespit edilememiştir. Diğer bölge ağızlarında ise vasıta ekinde bu kullanım çok sık değildir.

YA: *ōlumnan* (2/48) “oğlumla”, *dizlerimnen* (11/14) “dizlerimle”, *ķasannan hūseyin* (10/236) “hasanla hüseyin”, *sennen* (38/263) “seninle”.

PA: *arabasınnan* (6/145) “arabasıyla”, *tabancaynan* (6/180) “tabancayla”.

GA: *onnan* (18/29) “onunla”, *çiftçilinen* (43/87) “çiftçilikle”, *gelinnen* (26/54) “gelinle”, *çantasınnan* (61/97) “çantasıyla”.

1.2.4.7. Eşitlik Eki

(İng. *Equative case*; Alm. *Kasus Äquativus*)

Söz öbeklerinde, iki varlığın denkliliğini; cümlelerde ise, eylemin nasıl ve ne şekilde olduğunu veya yapıldığını, eylemin oluş veya yapılış biçimini bildirmek için, ad eşitlik çekimine girer (Karaağaç 2013: 385).

Bölgemiz ağızlarında kullanılan eşitlik ekleri şunlardır:

{+CA}

Kofçaz ağızında eşitlik eki [+ca], [+ce], [+ça], [+çe] ile karşılanmaktadır. Bu ek bugün çekim eki fonksiyonunu kaybetmeye başlamış ve yapım ekine dönüşmüştür (Günşen 2000: 107). Bölgemiz ağızlarında sadece birer örnekte {+çası}, {+çasına}, {+çen} şeklinde ekin genişlemiş şekilleri de tespit edilmiştir.

YA: *ortanca* (2/48) “ortanca”, *iyice* (29/22) “iyice”, *çokçası* (3/33) “çokça”, *yalnısça* (38/83) “yalnızca”, *halimisçe* (35/32) “halimizce”, *ālimişçen* (41/95) “halimizce”.

GA: *alaca* (18/35) “alaca”, *sādáce* (61/13) “sadece”, *yarışçasına* (18/135) “yarışçasına”.

PA: *zamanca* (5/33) “zamanca”, *günle ce* (8/74) “günlerce”, *zamança* (5/7) “zamanca”.

{+CAk}

Kofçaz ağzında eşitlik eki bazı kelimelerde [+cak], [+cek],[+çak], [+çek] şeklinde karşımıza çıkmıştır. Bu kullanım oldukça az olup bir kaç örnekle sınırlıdır. Bu örneklerin biri Pomak ağzına diğerleri ise Yerli ağzına aittir. Göçmen ağzından bu kullanıma ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *sālīcaḳla* (2/72) ‘sağlıcakla’, *çabıcaḳ* (13/84) ‘çabucak’.

PA: *şındicekin* (19/130) ‘şimdilik’.

1.2.4.8. Yön Eki

(İng. *Directive Suffix*; Alm. *Direktivus, Direktiv Endung*)

Söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin belli bir yönde yapıldığını göstermek için ad, yön durumu çekimine girer (Karaağaç 2013: 871).

KA’daki yön ekleri şunlardır:

{+rA}

Eski Türkçe döneminde de karşımıza çıkan [+ra], [+re] yön eki Kofçaz ağzında da yön eki olarak tespit edilmiştir. Tüm bölge ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Kalın ünlülü kelimelerde [+ra], ince ünlülü kelimelerde [+re] şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

YA: *oraya* (3/65) ‘oraya’, *burada* (37/7) ‘burada’, *nereye* (56/75) ‘nereye’, *sōra* (12/8) ‘sonra’.

GA: *orayı* (28/16) ‘oraya’, *burası* (26/38) ‘burası’, *nerden nere* (61/40) ‘nereden nereye’, *sōra* (21/17) ‘sonra’.

PA: *orada* (5/34) ‘orada’, *burada* (19/31) ‘burada’, *nereye* (9/67) ‘nereye’, *sōra* (9/8) ‘sonra’.

{+ArI}

Bu ek Eski Türkçede [+garu], [+gerü] şeklinde idi. Batı Türkçesine geçerken /ğ/ ve /g/'nin düşmesi ile [+aru], [+erü] şekline girmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde ek yuvarlak vokalli olarak hep [+aru], [+erü] şeklindedir. (Ergin 2013: 242).

Kofçaz ağzında da bu ek kalıplaşmış bir şekilde bazı kelimelerde varlığını sürdürmektedir. Kalın ünlülü kelimelerde [+arı] ince ünlülü kelimelerde [+eri] şeklinde gördüğümüz bu ek tüm bölge ağızlarında tespit edilmiştir.

YA: *içeri* (4/85) “içeri”, *dışarı* (47/25) “dışarı”, *yukarı* (52/38) “yukarı”, *ileri* (3/27) “ileri”, *geride* (10/85) “geride”, *beri* (39/7) “beri”.

GA: *içeri* (44/95) “içeri”, *dışarı* (26/37) “dışarı”, *yukarı* (43/9) “yukarı”, *ileri* (21/26) “ileri”, *gerisi* (26/31) “gerisi”, *beri* (44/154) “beri”.

PA: *dışarı* (5/48) “dışarı”, *yukarı* (7/56) “yukarı”, *ileri* (5/25) “ileri”, *gerisi geri* (19/30) “gerisin geri”, *beri* (6/85) “beri”.

1.2.4.9. Soru Edatı

(İng. *Interrogative Particle*; Alm. *Fragepartikel*)

Soru kavramını gerçekleştiren ekleşmiş ve çekimlik bağlı biçim birimi, diğer adıyla soru ekidir (Karaağaç 2013: 709).

KA’da soru edatının kullanımı Standart Türkiye Türkçesiyle aynıdır. [+mı], [+mi], [+mu], [+mü] şeklinde kullanılan soru edatı tüm bölge ağızlarında tespit edilmiştir.

{+mX}

YA: *hayvan mı* (45/14) “hayvan mı”, *in misin cin misin* (45/14) “in misin cin misin”, *yavuzluk muydun* (45/25) “yavuzluk muydun”, *kör müydün* (45/30) “kör müydün”.

GA: *edicen mi* (22/34) “edecek misin”, *olsun mu* (22/43) “olsun mu”, *doksan üç mü oluyo* (23/15) “doksan üç mü oluyor”, *on altı mıydı* (25/52) “on altı mıydı”.

PA: *çıkarmı çıkmaz mı* (7/40) “çıkarmı çıkmaz mı”, *ekmek mi* (8/39) “ekmek mi”, *istiyon mu* (8/82) “istiyor musun”, *gördün mü* (8/103) “gördün mü”.

2. SIFATLAR

(İng. *Adjective*; Alm. *Adjektiv, Eigenschaftswort*)

Ad ve kavramları niteleme, belirtme, yer gösterme, sayı gösterme, sorma gibi çeşitli yönlerden niteleyen, belirleyip özelleşen söz, söz öbeği veya cümle, sıfattır (Karaağaç 2013: 697).

Türkçede her zaman için vasıflandırdıkları ismin önünde bulunan sıfatlar, çokluk eki almadan kullanılırlar. Nesnelerin içinde bulundurdıkları bir özelliği vasıflandıran sıfatlara niteleme sıfatları denilmektedir. Nesnelerin durumunu, konumunu kısacası nesnelerin dışındaki bir özelliği işaret eden sıfatlara ise belirtme sıfatları denilmektedir (Atıcı 2015: 131).

Sıfatlar niteleme ve belirtme sıfatları olarak ikiye ayrıldığı için çalışmamızda sıfatlar ikiye ayrılıp incelenecektir.

2.1. Niteleme Sıfatları

(İng. *Qualificative Adjective*; Alm. *Qualifikatives Beiwort*)

Varlıkları durum, biçim, renk vb. bakımlardan niteleyen sıfat, niteleme sıfatıdır (Karaağaç 2013: 598).

YA: *güzel kadınları* (35/18) “güzel kadınları”, *güzel türkölümüz* (37/16) “güzel türkülerimiz”, *büyük panayrlar* (39/133) “büyük panayrlar”, *küçük böbekken* (2/31) “küçük bebekken”, *kızıl deli* (10/15) “kızıl deli”, *en güzel kızları* (10/23) “en güzel kızlarını”.

GA: *büyük ölüm* (18/108) “büyük oğlum”, *küçük çöcün* (25/47) “küçük çocuğum”, *güzel kardaşım* (59/12) “güzel kardeşim”, *çok iyi bir insan* (61/60) “çok iyi bir insan”.

PA: *güzel memleketimiz* (2/22) “güzel memleketimiz”, *beyaz gelinlik* (8/51) “beyaz gelinlik”, *büyük çoçum* (9/45) “büyük çocuğum”, *küçük kızım* (9/52) “küçük kızım”, *taze ekmek* (19/45) “taze ekmek”.

2.2. Belirtme Sıfatları

(İng. *Determinative Adjective*; Alm. *Bestimmungswort*)

Belirtme sıfatları nesneleri belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnenin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler. Nesneyi birkaç bakımdan belirtmek mümkündür. Nesnenin ya yerine işaret edilir, ya sayısı gösterilir, ya nesne soru şeklinde belirtilir veya belirsiz şekilde ifade edilir. İşte belirtme sıfatları bu belirtme şekillerine göre dört çeşide ayrılırlar: İşaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları, belirsizlik sıfatları (Ergin 2013: 247).

2.2.1. İşaret Sıfatları

(İng. *Demonstrative Adjective*; Alm. *Demonstrativum, Zeigebeiwort*)

İşaret sıfatları nesneleri yerlerine işaret etmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında ve tek başlarına işaret zamiridir. Demek ki işaret zamirleri ismin önüne gelerek onu belirttikleri zaman işaret sıfatı oluyorlar (Ergin 2013: 247).

KA’da kullanılan işaret sıfatları “*bu, şu, o*” şeklinde olup Standart Türkiye Türkçesiyle aynıdır. Bu konuda yazı dilinden çok da farklılık göstermemektedir. Bunlar tüm bölge ağızlarında tespit edilmiştir.

YA: *bu nineylen* (1/13) “bu nineyle”, *bu ıstambula* (10/87) “bu istanbula”, *şu kofçāzın* (32/42) “şu kofçazın”, *o zaman* (34/8) “o zaman”, *şu gösünde* (45/224) “şu göğsünde”.

GA: *şu muhtarın* (18/118) “şu muhtarın”, *o zuman* (21/18) “o zaman”, *bu dedeylen* (22/13) “dedeyle”, *şu anda* (43/22) “şu anda”, *o taraflardan* (43/14) “o taraflardan”.

PA: *şu traktörler* (7/35) “şu traktörler”, *bu zamanda* (8/33) “bu zamanda”, *o zaman* (8/64) “o zaman”, *o öğretmen* (9/15) “o öğretmen”, *bu köyden* (9/8) “bu köyden”.

2.2.2. Sayı Sıfatları

(İng. *Numeral Adjective*; Alm. *Zahladjektiv*)

Sayı sıfatları nesneleri sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında ve tek başlarına sayı isimleridir (Ergin 2013: 249). Sayı sıfatları; asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatları olmak üzere beş başlık halinde incelenecektir. Ancak KA’ya ait metinlerde topluluk sayı sıfatlarına dair örnek tespit edilemediği için bu başlık yer almamaktadır.

2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Bunlar nesnelerin sayısını gösteren sıfatlardır. Asıl sayı sıfatları, dolayısıyla asıl sayı isimleri bunlardır. Bu sayı isimleri ya tek kelime halinde, ya sıfat tamlaması veya sayı grubu olarak kelime grupları halinde bulunurlar (Ergin 2013: 249).

Standart Türkiye Türkçesinde sayı sıfatlarından sonra gelen isimler çokluk ekini almazlar. Bu durum Kofçaz ağzında da aynıdır.

YA: *iki ay* (47/19) “iki ay”, *üç gün* (10/231) “üç gün”.

GA: *kırk beş hāneydi* (23/21) “kırk beş haneydi”, *iki séné* (25/22) “iki sene”.

PA: *dört mevsim* (6/24) “dört mevsim”, *om beş séné* (8/114) “on beş sene”.

2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

(İng. *Ordinal Numeral Adjective*; Alm. *Ordinalzahl*)

Sıra sayı sıfatları isimlerin derecesini veya sırasını belirten sıfatlardır. Sıra sayı sıfatlarından sonra gelen isimler, gerekince çokluk şeklinde de olabilirler (Ergin 2013: 251).

KA’da kullanılan sıra sayı sıfatları şöyledir:

YA: *beşinci sınıfa* (31/31) “beşinci sınıfa”, *otuz dördüncü âyetlerine* (10/181) “otuz dördüncü âyetlerine”.

GA: *beşinci yıldan* (43/60) “beşinci yıldan”, *beşinci yılı* (43/129) “beşinci yılı”.

PA: *ikinci günü* (8/50) “ikinci günü”, *üçüncü gün* (7/50) “üçüncü gün”.

2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Bunlar bir bölme, bir ayırma, bir paylaşırma, bir dağıtma ifade eden, nesnelerin sayısını bölük bölük gösteren sayı sıfatlarıdır (Ergin 2013: 251).

Kofçaz ağzındaki üleştirme sayı sıfatları şunlardır:

YA: *birer damla* (47/114) “birer damla”, *ikişer tane çantaları* (4/217) “ikişer tane çanta”.

GA: *birer şeker* (44/49) “birer şeker”.

PA: *om beşer ombeş sene* (19/77) “on beşer sene”.

2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

Bunlar nesnelerin parçalarını belirten sayı sıfatlarıdır. Kesir sayı sıfatları tek kelime halinde değil, bir kelime grubu şeklinde bulunurlar (Ergin 2013: 252).

KA’da tespit ettiğimiz kesir sayı sıfatları oldukça sınırlıdır. Tüm bölge ağızlarından örnek tespit edilmiştir ancak bunlar bir kaç kelime ile sınırlıdır.

YA: *yüzde on* (20/22) “yüzde on”.

GA: *yüzde elli* (61/25) “yüzde elli”.

PA: *yüzde yirmi* (9/56) “yüzde yirmi”, *yüzde otuS* (9/57) “yüzde otuz”.

2.2.3. Soru Sıfatları

(İng. *Interrogative Adjective*; Alm. *Fragewort*)

Soru sıfatları nesneleri soru halinde belirten sıfatlardır (Ergin 2013: 252).

KA’da *kaç*, *hangi*, *ne* soru sıfatları kullanılmaktadır.

YA: *kaç yaşında* (2/8) “kaç yaşında”, *hangi gün* (10/104) “hangi gün”, *angi çocúú* (47/68) “hangi çocuğu”, *ne güzel* (11/41) “ne güzel”.

PA: *kaç sène* (5/75) “kaç sene”, *ne zaman* (9/63) “ne zaman”.

GA: *kaç yıldır* (23/14) “kaç yıldır”, *ne iş* (26/10) “ne iş”.

2.2.4. Belirsizlik Sıfatları

(İng. *Indefinite Adjective*; Alm. *Unbestimmtes Adjektiv*)

Belirsizlik sıfatları nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnelerin dış vasıflarını, bilhassa sayılarını, miktarlarını belirsiz olarak bildirir, belirsiz bir şekilde ifade ederler (Ergin 2013: 254).

KA’da; *bir*, *bütün*, *başka*, *bazı*, *her*, *hiç*, *fazla* nesnenin belirsizliğini ifade eden belirsizlik sıfatları olarak kullanılmaktadır.

YA: *bir abër* (4/173) “bir haber”, *bütün gün* (10/49) “bütün gün”, *başka çāre* (39/62) “başka çare”, *bazı bekdāši dedeleri* (54/72) “bazı bektaşî dedeleri”, *her evde* (48/50) “her evde”, *fazla bilgim* (31/17) “fazla bilgim”, *hiç kimse* (38/32) “hiç kimse”.

GA: *bütün gü* (22/67) “bütün gün”, *başka kızlar* (18/92) “başka kızlar”, *her tarafından* (18/132) “her tarafından”, *fazla bi merāmız* (18/23) “fazla bir merakımız”, *fazla insan* (26/40) “fazla insan”, *hiç kimse* (27/45) “hiç kimse”.

PA: *bir profesör* (6/24) “bir profesör”, *herhangi bir zarar* (9/55) “herhangi bir zarar”, *bütün gün* (19/41) “bütün gün”, *başka türlü* (6/30) “başka türlü”, *her şey* (5/24) “her şey”, *fazla bulaşık* (19/104) “fazla bulaşık”.

3. ZARFLAR

(İng. Adverb; Alm. Adverbium, Umstandswort)

Zarflar; zaman, yer, hâl ve miktar isimleridir. Zarf, kelime gruplarında sıfatın, fiilin veya başka bir zarfın manasını değiştiren isimlere verdiğimiz addır (Ergin 2013: 258). Zarflar; zaman zarfları, yer ve yön zarfları, nasıllık - nicelik zarfları, azlık – çokluk zarfları ve soru zarfları olarak beşe ayrılmaktadırlar.

3.1. Zaman Zarfları

(İng. Adverbe of Time; Alm. Zeitadverb)

Bunlar zarf olarak kullanılan çeşitli zaman isimleridir (Ergin 2013: 260).

KA’da tespit edilen zaman zarfları şu şekildedir:

YA: *dün kardeşimin kızı oldu* (10/212) “dün kardeşimin kızı oldu”, *yarın çıkarıyom* (38/231) “yarın çıkarıyorum”, *şimdi toplaşıyoz* (38/16) “şimdi topluyoruz”, *akşam cem yapıcım* (41/114) “akşam cem yapacağım”, *gece geldik* (13/42) “gece geldik”, *geç gittik* (4/205) “geç gittik”, *bilemiyuz artık* (29/15) “bilemiyoruz artık”, *sonra sarıkamışa gittim* (53/12) “sonra sarıkamışa gittim”.

GA: *dün avşam gece geldi* (25/46) “dün akşam gece geldi”, *yarın sabā sérériz* (27/37) “yarın sabah sereriz”, *şimdi oluyo* (21/19) “şimdi oluyor”, *o akşam konuşulur* (44/46) “akşam konuşulur”, *sabā gidiyom* (22/21) “sabah gidiyorum”,

sabā alıp gidiyo (44/13) “sabah alıp gidiyor”, *gece kına yapıldı* (24/13) “gece kına yapıldı”, *artık ben yapamıycam* (43/61) “artık ben yapamayacağım”, *sonra ben de çekip gidiyom* (43/103) “sonra ben de çekip gidiyorum”.

PA: *dün burdaydı* (19/7) “dün buradaydı”, *yarın dayak dayak çok* (19/68) “yarın dayak dayak çok”, *şimdi okuyabilirim* (5/7) “şimdi okuyabilirim”, *sabah hadi ekmēni pişiriceksin* (8/26) “sabah hadi ekmeğini pişireceksin”, *bizi gece aldılar* (6/87) “bizi gece aldılar”, *her şey deyişiyō artıķın* (5/61) “her şey değişiyor artık”, *sonra buraya yerleştim* (6/7) “sonra buraya yerleştim”.

3.2. Yer ve Yön Zarfları

(İng. Adverb of Place; Alm. Lokaladverb)

Bunlar boşlukta bir yer ifade eden yer isimleridir (Ergin 2013: 259).

KA’da tespit edilen yer ve yön zarflarına ait örnekler şunlardır:

YA: *geri geliyo* (2/70) “geri geliyor”, *aşşā inemedik* (13/98) “aşağı inemedik”, *sōna gitmiş yukarı* (45/86) “sonra yukarı gitmiş”, *içeri almadılar* (38/187) “içeri almadılar”, *çıkşinnā dışarı* (4/84) “dışarı çıksınlar”, *ķuranı otuS seneden beri terceme ederin* (10/69) “kurani otuz seneden beri tercüme ederim”.

GA: *geri çekildik* (18/55) “geri çekildik”, *aşşā saplarmış* (44/152) “aşağı saplarmış”, *yukarı bakamıyom* (22/72) “yukarı bakamıyorum”, *içeri kürek alırdı* (844/95) “içeri kürek alırdı”, *dışarı da çıkıyom* (22/23) “dışarı da çıkıyorum”, *o zamandan beri de burada yaşıyoz* (22/62) “o zamandan beri de burada yaşıyoruz”.

PA: *geri gelse* (5/25) “geri gelse”, *geçebiliyosun yukarı* (7/61) “geçebiliyorsun yukarı”, *çıkarmıyoruz dışarı* (5/48) “çıkarmıyoruz dışarı”, *ikü üç günden beri ben yatıyordum* (6/85) “iki üç günden beri ben yatıyordum”.

Standart Türkiye Türkçesinde yer zarfı olarak kullanılan “*ileri*” kelimesi Kofçaz ağzında “geçmiş zaman, eskiden” anlamında kullanılmakta olup zaman zarfı fonksiyonundadır. Yerli ve Göçmen ağızlarında tespit ettiğimiz bu kullanım Pomak ağzında tespit edilememiştir.

YA: *davul yok da darbika vardı ileri* (3/36) “davul yok da darbuka vardı eskiden”, *ileri cıraqlā, cıraqçı vādır* (50/33) “eskiden cıraklar, cıraqçı vardır”.

GA: *ileri bōle satın maya yoktu* (21/26) “eskiden böyle satın maya yoktu”, *ileri öleydi, saklıydı çok* (26/25) “eskiden öyleydi, saklıydı çok”.

3.3. Hâl (Nasıllık-Nicelik) Zarfları

(İng. *Adverb of Manner*; Alm. *Adverb der Art und Weise*)

Bunlar hâl ve tavır ifade eden zarflardır. Hâl ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanılabildiği için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur. Hâl ve tavır bildiren isimlerin yanında birçok isim de eşitlik ve vasıta eki olarak nasıllık-nicelik zarfı durumuna geçerler. Bu zarfların daha çok kullanılan kısa adı *hâl zarflarıdır* (Ergin 2013: 261).

KA’da tespit edilen hâl zarflarına ait örnekler şunlardır:

YA: *böyle duyuyoz* (12/30) “böyle duyuyoruz”, *öyle isterim yāni* (31/12) “öyle isterim yani”, *şöyle söylüyo* (47/ 11) “şöyle söylüyor”, *iyi oturuyo* (3/84) “iyi oturuyor”, *dōru çıkaramam* (38/235) “doğru çıkaramam”, *güzel donadırıS* (35/46) “güzel donatırız”.

GA: *te böyle yiyelim içelim* (26/21) “işte böyle yiyelim içelim”, *iç istetmedik öyle* (24/10) “hiç öyle istetmedik”, *şöyle ben duydūm* (61/81) “ben şöyle duydum”, *iyi olur* (26/54) “iyi olur”, *dōru görmüyom* (26/30) “doğru görmüyorum”.

PA: *böylece işimiz oldu* (5/57) “böylece işimiz oldu”, *böyle gidemiyom* (19/108) “böyle gidemiyorum”, *öyle kaçtım* (8/8) “öyle kaçtım”, *iyi kötü yaşadık* (5/78) “iyi kötü yaşadık”, *çok doğru gördüm* (6/31) “çok doğru gördüm”.

3.4. Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfları

(İng. *Adverb of Quantity*; Alm. *Quantitätsadverb*)

Bunlar azlık-çokluk ifade eden, miktar, derece bildiren zarflardır (Ergin 2013: 262).

KA’da tespit edilen miktar zarflarına ait örnekler şunlardır:

YA: *en güzel kızlānı* (10/23) “en güzel kızlarını”, *daha sempatik davranıyodum* (56/69) “daha sempatik davranıyordum”, *pek gitmezlemiş* (16/8) “pek gitmezlermiş”, *dā iyi biliyo* (27/19) “daha iyi biliyor”, *çok azaldı* (29/23) “çok azaldı”, *az yapıcan* (38/47) “az yapacaksın”.

GA: *en ufak çocukla* (23/34) “en ufak çocukla”, *daha yeni gördük* (18/50) “daha yeni gördük”, *pek beceremedi* (18/110) “pek beceremedi”, *dā doğru dürüz bilmiyârum* (18/114) “daha doğru dürüst bilmiyorum”, *çok uzun gidicek* (22/10) “çok uzun gidecek”, *az çok biliyum* (25/12) “az çok biliyorum”.

PA: *en küçük kızımın* (8/13) “en küçükkızımın”, *daha iyi bi şey* (6/110) “daha iyi bir şey”, *dā iyi rahat yaşıyolar* (5/24) “daha iyi rahat yaşıyorlar”, *çok güzel bi şey* (6/21) “çok güzel bir şey”, *az geliyor* (6/58) “az geliyor”.

3.5. Soru Zarfları

(İng. *Interrogative Adverb*; Alm. *Interrogativadverb*)

Bir sıfatı, kendi türünden olan bir zarfı, ama daha çok bir fiili soru ilgisiyle belirten, fiilin anlamını soru bakımından etkileyen zarflara soru zarfları denir (Atıcı 2015: 135).

Bölgemiz ağızlarında, “ne” soru zamirinin bileşiklerinden veya hâl ekleri alması sonucu oluşan niçin < ne+için, nasıl < ne+asıl, neden < ne+den, niye < ne+y+e soru zarflarına ait örnekler oldukça fazladır. KA’da tespit edilen soru zarflarına ait örnekler şu şekildedir:

YA: *niçin dedim* (4/178) “niçin dedim”, *nasıl verilmiş* (53/98) “nasıl verilmiş”, *neden diyolâ* (38/99) “neden diyorlar”, *niye gelecek* (38/171) “niye gelecek”, *ne demek ama* (45/162) “ne demek ama”.

GA: *nası geçer* (25/16) “nasıl geçer”, *neden ne oldunu* (27/19) neden ne olduğunu”, *niye tek çocu okula veriyusun* (131/43) “tek çocu niye okula veriyorsun”, *ne olcağ* (43/146) “ne olacak”.

PA: *nasıl canı isterse öyle* (5/46) “canı nasıl isterse, öyle”, *neden bırakmamalı* (9/67) “neden bırakmamalı”, *niye güldün dedi* (9/27) “niye güldün dedi”, *ne deyelim kızım* (6/61) “ne diyelim kızım”.

4. ZAMİRLER

(İng. *Pronoun*; Alm. *Pronomen, Fürwort*)

Zamirler nesneleri temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir. Nesnelerin dildeki gerçek karşılıkları olmayan, fakat gerekince onları ifade edebilen kelimelerdir (Ergin 2013: 262). Zamirler kendi içinde *şahıs zamirleri*, *dönüşlülük zamirleri*, *işaret zamirleri*, *belirsizlik zamirleri* ve *soru zamirleri* olmak üzere beş grupta incelenecektir.

4.1. Şahıs Zamirleri

(İng. *Personal Pronoun*; Alm. *Personalpronomen*)

Bunlar varlıkları şahıslar hâlinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir (Ergin 2013: 265). Şahıs zamirleri, teklik ve çokluk bakımından ikiye ayrılırken 1., 2. ve 3. şahıs olarak üçe ayrılmaktadır. Standart Türkiye Türkçesinde Şahıs zamirleri: ben, sen, o, biz, siz ve onlar'dır. Kofçaz ağzında da şahıs zamirleri STT ile aynıdır. KA'da şahıs zamirlerinin kullanımı şöyledir:

Teklik 1. Şahıs

Kofçaz ağzında teklik 1. şahıs zamiri *ben*'dir.

YA: ben bir asta insanım (1/7) “ben bir hasta insanım”.

GA: ben kışın gidiyam bâzi (18/27) “ben kışın gidiyorum bazen”.

PA: ben devam ettim (9/13) “ben devam ettim”.

KA'da teklik 1. şahıs zahirinin hâl ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

İlgi Hâli: Standart Türkiye Türkçesi ile aynıdır: *benim*

YA: *benim* (13/50), (32/16) “benim”.

GA: *benim* (18/71), (25/8) “benim”.

PA: *benim* (7/52), (8/112) “benim”.

Belirtme Hâli: Yazı dilimizdeki gibi tek şekli vardır: *beni*

YA: *beni* (33/12), (42/81) “beni”.

GA: *beni* (44/21), (25/11) “beni”

PA: *beni* (8/109), (9/11) “beni”.

Yönelme Hâli: Yazı dilimizle aynı olmakla birlikte yazı dilinden farklılık gösteren kullanımı da vardır: *bana*, *bāñ*.

YA: *bana* (2/54), (32/8) “bana” *bāñ* (13/100) “bana”, *bāñ* (38/114) “bana”, *bāñ* (38/120) “bana”, *bāñ* (44/19) “bana”.

GA: *bāñ* (44/19) “bana”, *bana* (44/14) “bana”.

PA: *bana* (5/36), (8/27) “bana”.

Bulunma Hâli: Yazı dilimizle ortaktır. KA’ya ait elimizdeki metinlerde Göçmen ağzında bulunma ekine ilişkin örnek tespit edilememiştir.

YA: *bende* (38/259), (39/43) “bende”.

PA: *bende* (6/12), (7/17) “bende”.

Çıkma Hâli: Yazı dilimizle ortaktır.

YA: *benden* (30/14), (38/213) “benden”.

GA: *benden* (22/14), (59/75) “benden”.

PA: *benden* (8/38) “benden”.

Teklik 2. Şahıs

Koçaz ağzında teklik 2. şahıs zamiri *sen*’dir.

YA: *sen bâbama giççēdin* (4/8) “sen babama gidecektin”.

GA: *sen de sevinirsin* (26/53) “sen de sevinirsin”.

PA: *sen benim evladımsın* (6/97) “sen benim evladımsın”.

KA’da teklik 2. şahıs zamirinin hâl ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

İlgi Hâli: Standart Türkiye Türkçesi ile aynı olmakla birlikte farklı kullanımları da vardır: *senin, seni*.

YA: *seni* (15/66) “senin”, *senin* (38/126) “senin”.

GA: *seni* (22/71) “senin”, *senin* (43/131) “senin”.

PA: *seni* (7/52) “senin”, *senin* (19/42) “senin”.

Belirtme Hâli: Yazı dilimizle ortaktır: *seni*.

YA: *seni* (10/360), (38/106) “seni”.

GA: *seni* (21/25), (22/13) “seni”.

PA: *seni* (19/67) “seni”.

Yönelme Hâli: Yazı dilimizle aynı olmakla birlikte yazı dilinden farklılık gösteren kullanımı da vardır: *sana, sã. sã* şekli sadece Yerli ağzında iki örnekte karşımıza çıkmıştır.

YA: *sã* (13/64), (17/131) “sana”, *sana* (30/17) “sana”.

GA: *sana* (25/29), (44/56) “sana”.

PA: *sana* (19/73), (9/11) “sana”.

Bulunma Hâli: Yazı dilimizle ortaktır: *sende*. Ancak teklik 2. şahsın bulunma hâliyle kullanımı incelediğimiz metinlerde tespit edilememiştir.

Çıkma Hâli: Yazı dilimizle ortaktır: *senden*. İncelediğimiz metinlerde Pomak ağzında bu kullanımın örneği tespit edilememiştir.

YA: *senden* (4/35), (10/39) “senden”.

GA: *senden* (61/20) “senden”.

Teklik 3. Şahıs

Kofçaz ağzında teklik 3. şahıs zamiri *o*'dur. Ancak hâl ekleriyle kullanımı sırasında *u* biçimine dönüştüğü görülmektedir.

YA: *o da evli* (1/36) “o da evli”.

GA: *o gitti temizlik yapmā* (22/73) “o gitti temizlik yapmaya”.

PA: *o askere gitti* (5/77) “o askere gitti”.

KA'da teklik 3. şahıs zamirinin hâl ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

İlgi Hâli: Yazı dilimizle ortakdır: *onun*. Ancak Yerli ağzında karşımıza çıkan *onun* şeklindeki kullanıma da rastlanmıştır.

YA: *onun* (13/76) “onun”, *onun* (2/9) “onun”.

GA: *onun* (25/22), (28/14) “onun”.

PA: *onun* (6/14), (7/10) “onun”.

Belirtme Hâli: Yazı dilimizle ortakdır: *onu*.

YA: *onu* (10/15), (31/10) “onu”,

GA: *onu* (22/48), (25/55) “onu”,

PA: *onu* (8/31), (9/65) “onu”.

Yönelme Hâli: Standart Türkiye Türkçesiyle aynıdır: *ona*. Ancak Yerli ağzında bir örnekte *oña* şekline rastlanmıştır.

YA: *oña* (11/12) “ona”, *ona* (47/119), (13/75) “ona”.

GA: *ona* (43/106), (44/86) “ona”.

PA: *ona* (6/158), (8/26) “ona”.

Bulunma Hâli: Yazı dilimizdeki gibidir: *onda*.

YA: *onda* (13/93), (37/44) “onda”.

GA: *onda* (25/35), (43/152) “onda”.

PA: *onda* (19/21), (19/73) “onda”.

Çıkma Hâli: Yazı dilimizle ortaktır: *ondan*.

YA: *ondan* (45/69), (48/24) “ondan”.

GA: *ondan* (24/7), (43/50) “ondan”.

PA: *ondan* (6/8), (7/32) “ondan”.

Çokluk 1. Şahıs

Koçfaz ağzında çokluk 1. şahıs zamiri *biz*’dir.

YA: *biz o zaman cāhil* (34/8) “biz o zaman cahil”.

GA: *biz de böyle zaman geçiriyiz* (44/11) “biz de böyle zaman geçiriyoruz”.

PA: *biz zāten ben esasen* (6/71) “biz zaten bak esasen”.

KA’da çokluk 1. şahıs zamirinin hâl ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

İlgi Hâli: Yazı dilimizdeki gibi bölge ağızlarında da *bizim* şeklindedir.

YA: *bizim* (16/15), (34/10) “bizim”.

GA: *bizim* (44/80), (61/50) “bizim”.

PA: *bizim* (5/39), (7/8) “bizim”.

Belirtme Hâli: Standart Türkiye Türkçesi ile aynıdır: *bizi*

YA: *bizi* (34/25), (41/58) “bizi”.

GA: *bizi* (59/86), (22/10) “bizi”.

PA: *bizi* (6/20), (8/100) “bizi”.

Yönelme Hâli: Yazı diliyle ortak bir kullanıma sahiptir: *bize*

YA: *bize* (10/14), (53/88) “bize”.

GA: *bize* (26/28), (43/56) “bize”.

PA: *bize* (6/28), (5/53) “bize”.

Bulunma Hâli: Yazı diliyle aynıdır: *bizde*.

YA: *bizde* (35/35), (41/28) “bizde”.

GA: *bizde* (22/77), (27/31) “bizde”.

PA: *bizde* (7/16), (19/72) “bizde”.

Çıkma Hâli: Standart Türkiye Türkçesi ile ortak kullanıma sahiptir: *bizden*.

YA: *bizden* (41/67), (47/19) “bizden”.

GA: *bizden* (59/31) “bizden”.

PA: *bizden* (19/58), (6/143) “bizden”.

Çokluk 2. Şahıs

Kofçaz ağzında çokluk 2. şahıs zamiri *siz*’dir.

YA: *siz de yarın berāber oluñ* (10/286) “siz de yarın beraber olun”.

GA: *manda bilmézsınız siz* (22/47) “manda bilmezsiniz siz”.

PA: *siz belki yetiştiniz* (6/54) “siz belki yetiştiniz”.

KA'da çokluk 2. şahıs zamirinin hâl ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

İlgi Hâli: Yazı dilimizdeki şekli bölgemiz ağızlarının da tek şeklidir: *sizin*.

YA: *sizin* (10/417), (52/59) “sizin”.

GA: *sizin* (27/33), (61/96) “sizin”.

PA: *sizin* (6/61) “sizin”.

Belirtme Hâli: Yazı dilimizdeki şekil bölge ağızlarında da kullanılır: *sizi*.

YA: *sizi* (41/84), (47/41) “sizi”.

GA: *sizi* (21/12), (18/134) “sizi”.

PA: *sizi* (6/80), (6/19) “sizi”.

Yönelme Hâli: Yazı dilimizdeki şekil bölge ağızlarında da kullanılır: *size*.

YA: *size* (60/76), (10/296) “size”.

GA: *size* (61/61), (44/178) “size”.

PA: *size* (6/137) “size”.

Bulunma Hâli: Yazı dilimizdeki şekil bölge ağızlarında da kullanılır: *sizde*. Ancak çokluk 2. şahsın bulunma hâli eki almış biçimi incelediğimiz metinlerde tespit edilmemiştir.

Çıkma Hâli: Yazı diliyle ortak bir kullanıma sahiptir: *sizden*. Bu kullanım elimizdeki metinler incelendiğinde sadece Yerli ağızında tespit edilmiş olup; Göçmen ve Pomak ağızlarında bu kullanım tespit edilememiştir.

YA: *sizden* (10/292), (41/34) “sizden”.

Çokluk 3. Şahıs

Kofçaz ağzında çokluk 3. şahıs zamiri *onlar*'dır. Ancak bölgemiz ağızlarında çokluk 3. şahıs eki olarak, ilerleyici benzeşme sonucu oluşan *onnar* şekli de yaygın olarak kullanılmaktadır.

YA: *onnar geliyo, onnarı yetiştiriyo* (10/10) “onlar geliyor, onları yetiştiriyor, *onlar der; biS sizden yüksekiz* (41/131) “onlar der; biz sizden yüksekiz”.

GA: *bu köye göç etmiş onnar da* (43/14) “bu köye göç etmiş onlar da”.

PA: *onnar da bana geliyo* (8/27) “onlar da bana geliyor”, *onlar gittiler, aldılar, getirdiler* (5/57) “onlar gittiler, aldılar, getirdiler”.

KA'da çokluk 3. şahıs zamirinin hâl ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

İlgi Hâli: İlgi hâli eki *onlar* ve *onnar* şekillerine yazı dilimizdeki şekliyle ilgi ekinin getirilmesiyle yapılır: *onların, onnarın*. Ancak *onların* şeklindeki kullanım sadece Pomak ağzında tespit edilebilmiştir.

YA: *onnarın* (10/134), (39/71) “onların”.

GA: *onnarın* (43/15), (61/76) “onların”.

PA: *onların* (6/138), (7/10), “onların”, *onnarın* (8/86), (9/35) “onların”.

Belirtme Hâli: Belirtme hâli eki yazı dilimizle ortaktır, ancak *onnar* şekline belirtme hâl ekinin getirilmesi yoluyla yapılan kullanımları da tespit edilmiştir: *onları, onnarı*. Ancak bölgemiz ağızlarında *onları* şeklindeki kullanım sadece Pomak ağzında tespit edilebilmiştir.

YA: *onnarı* (3/58), (4/16) “onları”.

GA: *onnarı* (22/60), (27/24) “onları”.

PA: *onnarı* (8/76), (9/45) “onları”, *onları* (5/89), (6/141) “onları”.

Yönelme Hâli: Yönelme hâli eki yazı dilimizle ortaktır, ancak *onnar* şekline yönelme hâl ekinin getirilmesi yoluyla yapılan kullarımları da tespit edilmiştir: *onlara*, *onnara*. Ancak bölgemiz ağızlarında *onlara* şeklindeki kullanım sadece Pomak ağızında bir örnekte tespit edilebilmiştir. Bölge ağızlarında daha çok *onnara* şekli kullanılmaktadır.

YA: *onnara* (3/79), (52/93) “onlara”.

GA: *onnara* (18/35), (22/74) “onlara”.

PA: *onlara* (6/117) “onlara”, *onnara* (8/117), (19/46) “onlara”.

Bulunma Hâli: Bulunma hâli yazı dilimizden farklı olarak *onnarda* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yazı dilimizdeki gibi kullanım bölge ağızlarımızda tespit edilememiştir. Onnarda şeklindeki kullanım ise incelediğimiz metinlerde sadece Yerli ağızında tespit edilmiştir.

YA: *onnarda* (39/70), (53/212) “onlarda”.

Çıkma Hâli: Çıkma hâli bölge ağızlarında yazı dilinden farklı olarak *onnardan* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yazı dilimizdeki şekline ait örnek tespit edilememiştir. Onnardan şeklindeki kullanım ise incelediğimiz metinlerde sadece Yerli ağızında tespit edilmiştir.

YA: *onnardan* (2/84), (47/39) “onlardan”.

4.2. Dönüşlülük Zamiri

(İng. *Reflexive Pronoun*; Alm. *Reflexivpronomen*)

Adları farklı farklı olan kişi ve varlıkların özlerine, içlerine işaret eden zamir, dönüşlülük zamiridir. Söz içinde yapılan işin yapana döndüğünü anlatan ve kişi kavramını pekiştirerek belirten zamirlerdir (Karaağaç 2013: 337).

KA'da dönüşlülük zamiri yazı dilinde olduğu gibi *kendi* zamiridir.

YA: *kendi ailesini* (10/71) “kendi ailesini”, *kendi evi vardır* (32/16) “kendi evi vardır”, *kendi torunum var* (49/43) “kendi torunum var”.

GA: *kendi isteine göre* (18/11) “kendi isteğine göre”, *kendi mücadelesini* (43/99) “kendi mücadelesini”.

PA: *benim kendi kafamla* (6/161) “benim kendi kafamla”, *kendi çocuına et koyarmış* (19/45) “kendi çocuğuna et koyarmış”.

Kofçaz ağzında dönüşlülük zahirinin iyelik ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

YA: *kendim* (52/113) “kendim”, *kendin* (38/133) “kendin”, *kendisi* (10/13) “kendisi”, *kendimiz* (4/221) “kendimiz”, *kendileri* (3/102) “kendileri”.

GA: *kendim* (43/10) “kendim”, *kendin* (44/161) “kendin”, *kendimiz* (24/19) “kendimiz”.

PA: *kendim* (6/63) “kendim”, *kendin* (8/40) “kendin”.

4.3. İşaret Zamirleri

(İng. *Demonstrative Pronoun*; Alm. *Zeigefürwort*)

Bunlar işaret etmek, göstermek suretiyle nesneleri karşılayan kelimelerdir (Ergin 2013: 273).

Bölgemiz ağızlarında kullanılan işaret zamirleri, *bu, şu, o, bunlar*'dır. Ancak çokluk şekillerinde ilerleyici benzeşme ile *bunnar, şunnar, onnar* ve son ses ünsüzü r'nin düşmesiyle kendisinden önceki ünlüyü uzatması sonucu oluşan *bunnā, onnā* şekilleri de görülmektedir.

Teklik: bu, şu, o.

YA: *eski lügatta karşıl bu* (32/39) “eski lügatta karşığı bu”, *şu bu öyle şeyler* (13/111) “şu bu öyle şeyler”, *dede ne dediyse o olmaz* (32/33) “dede ne dediyse o olmaz”.

GA: *bu da şey bu da baldızım* (18/98) “bu da şey bu da baldızım”, *şu deyip bi şey bilmezdik* (44/83) “şu deyip bi şey bilmezdik”, *o önceleri vardı* (23/17) “o önceleri vardı”.

PA: *gençlerin işi bu gene* (5/15) “gençlerin işi bu yine”, *sonra bu tamamıyla burda yok olur* (6/14) “sonra bu tamamıyla burada yok olur”, *şu bu alış veriş* (7/50) “şu bu alış veriş”, *o da yeter* (8/29) “o da yeter”.

Çokluk: bunlar, bunnar, şunnar, onnar, bunnā.

YA: *bunlar seçimle olur* (32/14) “bunlar seçimle olur”, *bunnar ep geliyo* (10/65) “bunlar hep geliyor”, *şunnar bunnar* (29/15) “şunlar bunlar”, *onnar geçti be kızanım* (33/11) “onlar geçti be kızanım”, *bunnā békleniyo* (10/70) “bunlar bekleniyor”.

GA: *bizim bura çok giyili bunnar* (44/170) “bizim burda çok giyiliyor bunlar”, *şimdi onnar kısıqlanıyo* (43/162) “şimdi onlar kısıtlanıyor”, *êvelden bunnā yoktu* (44/100) “evvelden bunlar yoktu”, *bunnā pēçka deriz buna* (21/13) “bunlar peçka deriz buna”.

PA: *şeyi oluyo bunlar* (6/19) “şeyi oluyor bunlar”.

İşaret zamirlerinin hâl eklerine göre çekimleri şöyledir:

İlgi Hâli: KA’da işaret zamirlerinin aldığı ilgi ekleri isimlere gelen ilgi ekleriyle aynıdır.

YA: *şimdi bunun içinde fareler* (53/66) “şimdi bunun içinde fareler”, *bunun gibi* (29/52) “bunun gibi”, *onun gadā oldu mu* (13/76) “onun kadar oldu mu”, *onun içinde vardı* (2/83) “onun içinde vardı”, *bunnarın hesābı sorulacak* (10/242) “bunların hesabı sorulacak”, *onnarın evinde* (2/58) “onların evinde”, *bunnān bi küççüğün evi vārdı* (2/24) “bunların bir küçücük evi vardı”.

GA: *onun üstünü* (18/46) “onun üstünü”, *onnarın kâveydi* (59/85) “onların kahveydi”.

PA: *bunun kıymetini bilmiyoruz* (6/23) “bunun kıymetini bilmiyoruz”, *onun okulu yok* (6/14) “onun okulu yok”, *onnarın yıkıldı evleri* (8/86) “onların evleri yıkıldı”.

Belirtme Hâli: KA’da işaret zamirlerinin aldığı belirtme ekleri isimlere gelen belirtme ekleriyle aynıdır.

YA: *görümcesi bunu asTı* (2/18) “görümcesi bunu astı”, *bırak şunu demişler* (45/75) “bırak şunu demişler”, *yazıyoz onu yere* (1/31) “yazıyoruz onu yere”, *bunları bōle saymak da gerekir mi* (32/10) “bunları böyle saymak da gerekir mi”, *bunnarı çektiler kırklar eline* (31/34) “bunları çektiler kırklareli’ye”, *kaynatıyom onnarı* (3/58) “kaynatıyorum onları”.

GA: *ben bunu alcam deyeni alıysın* (44/18) “ben bunu alacağım diyeni alıyorsun”, *onu bõle çubuklāla şey yapüle* (22/48) “onu böyle çubuklarla şey yapıyorlar”, *ézicek çocuk bunnarı* (27/20) “ezecek çocuk bunları”, *yapraklarınna barabar atıcam onnarı* (27/24) “yapraklarıyla beraber atacağım onları”.

PA: *yapmaz bunu ama* (5/71) “yapmaz bunu ama”, *onu kıoya sın içine* (5/43) “onu koyarsın içine”, *kasabaya götürüyoduğ onları tarā* (5/89) “kasabaya götürüyorduk onları tarağa”, *bunnarı aldık* (8/88) “bunları aldık”, *soyardık onnarı* (8/76) “soyardık onları”.

Yönelme Hâli: Bunlar da yine isimlere gelen yönelme eki ile aynıdır.

YA: *peyit yazardım askerdeyken buna* (4/88) “beyit yazardım askerdeyken buna”, *ona bālāsın* (3/75) “ona bağlarsın”, *bunnara kafanızı takmayın* (39/99) “bunlara kafanızı takmayın”, *ne dēyoduğ onnara;* (3/78) “ne diyorduk onlara”.

GA: *pēçka deriz buna* (21/13) “peçka deriz buna”, *kavaltı bandırız ona* (22/68) “kahvaltı bandırırız ona”, *bunnara lojman olsaydı* (59/38) “bunlara lojman olsaydı”, *onnara yiyecek götürmeyle* (43/109) “onlara yiyecek götürmeyle”.

PA: *ben buna karşı çıkıyoşum* (6/75) “ben buna karşı çıkıyorum”, *şuna buna her tarafına gīt* (9/68) “şuna buna her tarafına git”, *bu ona yakışmaz* (6/36) “bu ona yakışmaz”, *bunnara, bu kıarılara bakıcam* (19/146) “bunlara, bu kadınlara bakacağım”.

Bulunma Hâli: KA’da işaret zamirlerinin aldığı bulunma ekleri isimlere gelen bulunma ekleriyle aynıdır.

YA: *bunda da bizim halkımıza* (10/308) “bunda da bizim halkımıza”, *onda tarardılā bōle* (3/74) “onda tarlardı böyle”, *onnarda bulğar yok* (39/70) “onlarda bulgar yok”.

GA: *onda öyle oldu* (25/35) “onda öyle oldu”.

PA: *şunda burda tek bir yumu uķ yedim* (9/24) “şunda burda tek bir yumruk yedim”, *onda işte dört gün yatırdı beni* (19/21) “onda işte dört gün yatırdı beni”.

Çıkma Hâli: KA’da işaret zamirlerinin aldığı çıkma ekleri isimlere gelen çıkma ekleriyle aynıdır.

YA: *bundan vazgeçeméssin* (32/34) “bundan vazgeçemezsin”, *ondan kalmış* (35/29) “ondan kalmış”, *pādişah bunnardan uylanmış* (10/22) “padişah bunlardan huylanmış”, *onnardan atlayıp* (47/39) “onlardan atlayıp”.

GA: *bundan başlālar arkası gelir* (28/45) “bundan başlarlar arkası gelir”, *ondan sōna geldi burayı* (43/123) “ondan sonra geldi buraya”.

PA: *e bundan daha iyi bi şey* (6/110) “e bundan daha iyi bir şey”, *ondan evvel orayı burayı gezerdim* (6/8) “ondan evvel burayı gezerdim”.

4.4. Belirsizlik Zamirleri

(İng. *Indefinite Promoun*; Alm. *Unbestimmtes Fürwort*)

Kişileri veya varlıkları belirsiz olarak temsil eden zamirler, belirsizlik zamirleridir (Karaağaç 2013: 187). KA’da tespit edilen belirsizlik zamirleri şunlardır:

YA: *bazısı* (38/221) “bazısı”, *bazıları* (10/73) “bazıları”, *birisi* (2/22) “birisi”, *biri* (3/13) “biri”, *biriniz* (53/81) “biriniz”, *başkasına* (38/135) “başkasına”,

hepsini (38/57) “hepsini”, *herkesin* (47/112) “herkesin”, *hepimiz* (10/362) “hepimiz”, *kimsesi* (2/103) “kimsesi”, *kimisi* (14/36) “kimisi”.

GA: *biri* (22/87) “biri”, *birisi* (43/1285) “birisi”, *hepsi* (25/16) “hepsi”, *kimse* (26/12) “kimse”, *kimseyi* (26/39) “kimseyi”, *kimisi* (27/32) “kimisi”.

PA: *biri* (5/20) “biri”, *birisinin* (9/17) “birisinin”, *hepsi* (5/33) “hepsi”, *herkeslere* (19/106) “herkeslere”, *kimse* (5/32) “kimse”, *kimisi* (5/45) “kimisi”.

4.5. Soru Zamirleri

(İng. *Interrogative Promoun*; Alm. *Fragefürwort, Fragepronomen*)

Soru sözlerinin varlığı temsil için kullanılması, o sözleri soru zamiri yapar (Karaağaç 2013: 709).

Yazı dilimizde olduğu gibi, bölgemiz ağızlarında da soru zamiri olarak “kim” ve “ne” ile bunların çekimli şekilleri kullanılır.

YA: *yanında olan kimdi?* (1/34) “yanında olan kimdi?”, *kim gelecek* (4/162) “kim gelecek?”, *kime güveniyon sen* (4/162) “kime güveniyorsun sen?”, *ne annadayım sana* (1/33) “ne anlatayım sana?”, *ne deriz* (10/72) “ne deriz?”, *şindi nerde araba* (2/88) “nerede araba?”, *neyi marı* (4/112) “neyi marı?”, *angi çocuú kazanırsa* (47/68) “hangi çocuğu kazanırsa?”, *hangi gün emri verecek* (10/104) “hangi gün emri verecek?”, *kimde tüfek var* (41/33) “kimde tüfek var?”.

GA: *bunnar kim* (18/51) “bunlar kim?”, *annesı ne dedi* (18/94) “annesı ne dedi?”, *nerde doktor* (22/78) “nerde doktor?”, *hangi tarafına gideyim* (61/104) “hangi tarafına gideyim?”.

PA: *siz kimsiniz* (6/175) “siz kimsiniz?”, *kim verdi sana?* (9/11) “kim verdi sana?”, *neyi var* (5/43) “neyi var?”, *ne yedinis bu gün?* (19/47) “ne yedinis bu gün?”, *nerde bulayım?* (8/41) “nerde bulayım?”, *yapa sın neyi var* (5/43) “yaparsın neyi var?”.

5. FİİLLER

(İng. *Verb*; Alm. *Verb, Verum, Zeitwort*)

5.1. Fiil Yapımı Ekleri

5.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

Çeşitli isim soylu sözlerden yeni fiil isimleri yapan, ekleşmiş bağlı birimlerdir. İsimden fiil yapan ekler, adlara ve isim soylu kök ve gövdelere gelerek, getirildiği isim ile ilgili görülmüş yeni bir eylemin, yeni bir yapma veya olmanın adını yapan eklerdir. İsimlere ve isim soylu kök ve gövdelere gelerek anlamca eskisinden farklı yeni bir anlam oluşturacak ve yeni bir olma ve yapma bildirir biçimde eylem türeten ekler, isimden fiil yapan eklerdir (Karaağaç 2013: 65).

KA’da tespit edilen isimden fiil yapma ekleri şunlardır:

5.1.1.1. {+A-}

Türkçede başlangıçtan beri var olan bu ekin işlevlik sahası geniş değildir. KA’ya ait metinlerde, belli bazı kelimelerde sınırlı sayıda örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *yaşamadık* (38/22) “yaşamadık”, *kanamadı* (10/108) “kanamadı”, *oynadı* (2/31) “oynadı”, *benzederek* (10/97) “benzeterek”, *dile* (52/144) “dile”.

GA: *yaşamış* (28/27) “yaşamış”, *oynadılar* (28/50) “oynadılar”, *benzemi* (44/75) “benzemiyor”.

PA: *yaşadık* (5/79) “yaşadık”, *oynardı* (5/18) “oynardı”.

5.1.1.2. {+Al-}

Bu ek de eskiden beri kullanılan eklerden biridir. KA'da çok işlek olmayan bu ekin genellikle sıfatlardan fiiller yaptığı görülmüştür. Bölge ağızlarında az sayıda da olsa örnekleri bulunmaktadır, ancak Pomak ağzında bu eke ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *azald* (10/189) “azaldı”, *daralıyo* (39/124) “daralıyor”, *boşaldırıS* (3/99) “boşaltırız”, *düzeltecek* (10/102) “düzeltecek”, *yöneltemedik* (47/82) “yöneltemedik”.

GA: *azaldı* (43/18) “azaldı”, *boşaldı* (28/56) “boşaldı”, *düzelmemiş* (28/23) “düzelmemiş”.

5.1.1.3. {+Ar-}

Kullanım alanı oldukça sınırlı olan bu ek genellikle renk isimlerinden fiiller türetirken kullanılmaktadır. Bölge ağızlarında az sayıda da olsa örnekleri bulunmaktadır, ancak Pomak ağzında bu eke ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *kızaran* (53/175) “kızaran”, *kızarı* (54/65) “kızarıyor”, *sarardıktan* (10/68) “sarardıktan”, *onarım* (56/88) “onarım”, *başarır* (13/51) “başarır”.

GA: *başarılı* (18/110) “başarılı”.

5.1.1.4. {+X}

Çok işlek olmayan bu ek, bölgemiz ağızlarında sadece birkaç örnekte karşımıza çıkmıştır.

YA: *taşıyyo* (1/17) “taşıyor”, *āriyo* (38/116) “ağrıyor”, *şakıyıp* (52/189) “şakıyıp”.

GA: *taşitti* (18/100) “taşitti”, *ārı* (22/77) “ağırır”.

PA: *taşırdık* (5/29) “taşırdık”, *arıyo* (19/110) “ağrıyor”.

5.1.1.5. {+k-}, {+k-}

Bu ek de işleklik sahası geniş olmayan eklerden biridir. Eski Türkçede sıklıkla kullanılan bu ek günümüzde birkaç örnekle sınırlıdır. Bölgemiz ağızlarında bu eke ait örnekler sadece Yerli ağzında tespit edilmiştir.

YA: *acıkınca* (29/53) “acıkınca”, *gözükmesiñ* (3/24) “gözükmesin”.

5.1.1.6. {+kXr-}

Bu ek de işleklik sahası geniş olmayan eklerden biridir. Genellikle yansıma sözcüklerden fiiller yapmada kullanılan bir ektir. Sadece iki ağız grubunda birkaç örnekte karşımıza çıkmaktadır.

YA: *fişkırıyor* (53/104) “fişkırıyor”.

GA: *tükür* (18/65) “tükür”.

5.1.1.7. {+l-}

Bu ek de işleklik sahası geniş olmayan eklerden biridir. Genellikle sıfatlardan olma ifade eden fiiller türetilirken kullanılmaktadır. Bölgemiz ağızlarında az sayıda da olsa örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *dörulttum* (10/77) “doğrulttum”, *döruluğ* (53/179) “doğruluk”, *duruldu* (10/358) “duruldu”, *incelemē* (38/206) “incelemeye”, *kısalđ* (10/189) “kısalđı”, *küçüldükçe* (39/127) “küçüldükçe”, *ufalmağta* (56/75) “ufalmakta”, *yükselir* (48/47) “yükselir”.

GA: *inceledim* (61/39) “inceledim”.

PA: *yükseliyo* (8/35) “yükseliyor”.

5.1.1.8. {+IA-}

En işlek olarak kullanılan isimden fiil yapma ekidir. Hemen hemen her türlü isim kök ya da gövdesine eklenerek onlardan olma veya yapma ifade eden fiiller meydana getirir. KA'da sıklıkla kullanılan bu ekin, bazen çekim esnasında ünlüsünün değiştiği görülür. Şimdiki zaman ve gelecek zaman çekimlerinde bu durum karşımıza çıkmaktadır. Bu ek bölgemiz ağızlarında ilerleyici benzeşme ile {+nA-} olarak da karşımıza çıkmaktadır.

YA: *başlarız* (4/14) “başlarız”, *toplayıp* (10/82) “toplayıp”, *temizlemē* (10/20) “temizlemeye”, *yollaycam* (13/47) “yollayacağım”, *başlıyo* (48/23) “başlıyor”, *inceliyorum* (10/68) “inceliyorum”, *düzennerdi* (56/58) “düzenlerdi”, *atırlıyom* (56/28) “hatırlıyorum”, *dinnerim* (13/123) “dinlerim”.

GA: *sulama* (43/165) “sulama”, *toplanır* (44/63) “toplanır”, *bekledik* (27/21) “bekledik”, *temizlemesi* (44/179) “temizlemesi”, *dinnerim* (26/54) “dinlerim”.

PA: *başla dı* (5/17) “başlardı”, *toplayamam* (8/19) “toplayamam”, *karşılicam* (8/19) “karşılayacağım”, *bekleriz* (6/21) “bekleriz”.

5.1.1.9. {+r-}

İşlek olmayan bir ektir. Bölgemiz ağızlarında sınırlı sayıda kelimedede karşımıza çıkmıştır.

YA: *bārıp bārıp* (10/372) “bağırıp bağırıp”, *çārırım* (10/187) “çağırırım”.

GA: *bārmā* (22/82) “bağırmaya”, *çārısın* (26/47) “çağırırsın”.

PA: *bārdı* (9/33) “bağırdı”, *çārıyodum* (8/76) “çağırıyordum”, *delīrmış* (8/62) “delirmiş”.

5.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Yapımlık bağlı birimlerin bir türüdür. Çeşitli fiil soylu sözlerden yeni fiil isimleri yapan, ekleşmiş bağlı birimlerdir. Fiilden fiil yapan ekler, fiil soylu kök ve gövdelere gelerek, bu fiil kök ve gövdelerinin çatılarını, onların özne ve nesne ilişkilerini, gerçekleşme özelliklerini değiştirirler (Karaağaç 2013: 405).

KA'da tespit edilen fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

5.1.2.1. {-Ar-}

Çok fazla işlek olmayan bu fiilden fiil yapma eki, bölgemiz ağızlarında birkaç kelimedede karşımıza çıkmaktadır.

YA: *çıkarı* (38/221) “çıkarcır”, *koparıdı* (52/50) “koparırdı”, *koparıS* (54/62) “koparırsız”, *çıkarmasın* (53/67) “çıkarmasın”.

GA: *çıkarıyoz* (24/18) “çıkarcıyoruz”, *çıkaramıyolā* (61/48) “çıkaramıyorlar”.

PA: *çıkarırız* (5/48) “çıkarcırız”, *çıkardılar* (19/8) “çıkardılar”.

5.1.2.2. {-der-}

İşlek bir ek değildir. Yaptırma ve oldurma ifadesi taşıyan fiiller türetmede kullanılır. Bölge ağızlarında sadece “gönder-” fiilinde birkaç örnekte karşımıza çıkmaktadır.

YA: *göndermī* (2/97) “göndermiyor”.

GA: *gönderdiler* (43/38) “gönderdiler”.

PA: *gönderiyoruz* (5/23) “gönderiyoruz”.

5.1.2.3. {-DXr-}

Türkçede eskiden beri var olan ve işlek olarak kullanılan bu fiilden fiil yapma eki, bölgemiz ağızlarında da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Fiillerden yeni

anlamda yaptırma ve oldurma ifade eden fiiller türetmede kullanılır. Diğer ekler çok işlek olmakla birlikte [-dür-] ekine ait örnek sadece birkaç kelimedede tespit edilmiştir. Pomak ağzında ise elimizdeki metinlerde bu eke ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *dolandırıcılık* (58/26) “dolandırıcılık”, *sevdiren* (41/77) “sevdiren”, *doldurduk* (13/48) “doldurduk”, *öldürümüş* (45/94) “öldürürmüş”, *ulaştırıyo* (11/115) “ulaştırıyor”, *biştirdik* (55/16) “biçtirdik”, *konuşturmā* (38/208) “konuşturmaya”, *el öPTürülür* (2/17) “el öptürülür”.

GA: *bandırız* (22/68) “bandırırız”, *sevdirmessin* (26/52) “sevdirmezsın”, *ğodurusun* (26/47) “koydurursun”, *öldürüyus* (44/8) “öldürüyoruz”, *ulaştırma* (23/29) “ulaştırma”, *késtirilerdi* (21/21) “kestirirlerdi”, *susturunca* (18/59) “susturunca”, *görüştürsek* (61/111) “görüştürsek”.

PA: *kandırdı* (8/64) “kandırdı”, *évlendirdiniz* (5/51) “evlendirdiniz”, *doldurmuş* (19/122) “doldurmuş”, *paylaştırma* (6/104) “paylaştırma”, *yetiştirdimizi* (8/103) “yetiştirdiğimizi”, *soutturmağ* (6/114) “soğutturmak”.

5.1.2.4. {-I-}

Bu ek de yine eskiden beri kullanılan ve çok işlek olan fiilden fiil yapma eklerindendir. Pasiflik ve meçhullük ifadesi taşıyan fiiller yapar. Bölgemiz ağızlarında da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Ünsüzle biten kök veya gövdelerden sonra araya bir yardımcı ünlü getirilir ve ek yardımcı ünlüden sonra eklenir. Bölgemiz ağızlarında tespit edilen yardımcı ünlülerin tamamı düz – dar ünlülerdir.

YA: *bayılmışım* (3/51) “bayılmışım”, *katılalım* (10/289) “katılalım”, *çekiliyolā* (10/157) “çekiliyorlar”, *üzülerek* (48/15) “üzülerek”, *tutulurdu* (13/25) “tutulurdu”.

GA: *yayıldı* (27/55) “yayıldı”, *sıkılmam* (61/106) “sıkılmam”, *seçildim* (43/58) “seçildim”, *tutulur* (44/51) “tutulur”, *dökülmüş* (44/131) “dökülmüş”.

PA: *kırılmadan* (5/65) “kırılmadan”, *sıkıld* (7/46) “sıkıldı”, *çekilmiş* (8/48) “çekilmiş”, *üzülerek* (6/80) “üzülerek”, *kuruldu* (6/96) “kuruldu”.

5.1.2.5. {-mA-}

Bu ek de Türkçede eskiden beri kullanılan ve işlek olan fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Eklendiği fiillerde olumsuzluk bildirir. Bölgemiz ağızlarında da oldukça işlek bir ektir. Bu ekin ünlüsü bazen fiillerin birçok çekimli şekillerinde değişmekte, {-mX-} olarak dört şekli daha ortaya çıkmaktadır.

YA: *korkmadım* (13/51) “korkmadım”, *demeyeyim* (39/20) “demeyeyim”, *bilmiyom* (45/7) “bilmiyorum”, *gelmicek* (29/33) “gelmeyecek”, *olmuyo* (2/96) “olmuyo”, *bilmiüyom* (34/16) “bilmiyorum”.

GA: *yapamadık* (23/34) “yapamadık”, *istemedik* (24/9) “istemedik”, *gezemiyum* (44/92) “gezemiyorum”, *apamıcam* (61/56) “yapamayacağım”, *olmuyo* (26/35) “olmuyor”, *görmüyom* (26/30) “görmüyorum”.

PA: *olmadım* (6/157) “olmadım”, *sürülmedî* (7/33) “sürülmediği”, *bilmiyoruz* (7/9) “bilmiyoruz”, *uymuyo* (7/11) “uymuyor”, *görmüyorum* (6/141) “görmüyorum”.

5.1.2.6. {-n-}

Bu ek de oldukça işlek fiilden fiil yapan eklerden biridir. Kendi kendine yapma veya olma ifade eden fiiller türetmede kullanılan bir ektir. Bölgemiz ağızlarında da işlek olarak karşımıza çıkan eklerden biridir.

YA: *okunur* (4/38) “okunur”, *toplan* (56/62) “toplanır”, *süsleniyö* (2/26) “süsleniyor”, *sürtüne* (52/163) “sürtüne”, *geziniyoduğ* (10/220) “geziniyorduk”, *bakınıyom* (2/99) “bakınıyorum”, *sölenir* (11/69) “söylenir”.

GA: *toplanırdı* (28/36) “toplanırdı”, *beslenirdi* (44/53) “beslenirdi”, *tutunduğ* (44/138) “tutunduk”, *geziniyo* (18/87) “geziniyor”, *sevinirsin* (26/53) “sevinirsin”.

PA: *süslenmiş* (8/53) “süslenmiş”, *sözleniyo* (19/119) “sözleniyor”, *kaçındım* (6/7) “kaçındım”, *bulunsun* (8/104) “bulunsun”, *besleniyo* (8/56) “besleniyor”.

5.1.2.7. {-r-}

KA’da işlek olarak karşımıza çıkan fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Oldurma veya yaptırma ifade eden fiiller türetmede kullanılır.

YA: *pişirir* (11/26) “pişirir”, *düşürme* (38/52) “düşürme”, *doyurmuyo* (54/61) “doyurmuyor”, *geçiremessin* (10/318) “geçiremezsin”.

GA: *pişiriS* (44/80) “pişiririz”, *yatırılā* (22/83) “yatırırlar”, *doyuru* (26/33) “doyurur”, *duyuramıyuS* (43/101) “duyuramıyoruz”, *geçirdim* (43/41) “geçirdim”.

PA: *pişiriceksin* (8/26) “pişireceksin”, *yatırıyo* (6/95) “yatırıyor”, *geçirmek* (7/45) “geçirmek”.

5.1.2.8. {-ş-}

Bu ek de Türkçede eskiden beri çok işlek bir şekilde kullanılan fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Ortaklaşma veya oluş fonksiyonu taşıyan fiiller türetmede kullanılır. KA’da da işlek olarak kullanılan fiilden fiil yapma eklerinden biridir.

YA: *dövüş* (53/177) “dövüş”, *çatışma* (10/357) “çatışma”, *atışlāna* (36/12) “atışlarına”, *görüüşürsün* (29/46) “görüüşürsün”, *gülüşüp gülüşüp* (38/61) “gülüşüp gülüşüp”, *zorlaştı* (53/38) “zorlaştı”.

GA: *çatıştık* (18/36) “çatıştık”, *satışı* (43/31) “satışı”, *görüüşmē* (44/34) “görüüşmeye”, *buluşmuşlar* (44/59) “buluşmuşlar”.

PA: *gülüştüler* (9/35) “gülüştüler”, *ālaşıyolar* (6/73) “ağlaşıyorlar”, *zorlaşıyo* (7/41) “zorlaşıyor”, *annaşılan* (7/12) “anlaşılan”, *yetişen* (6/12) “yetişen”.

5.1.2.9. {-t-}

KA’da işlek olarak karşımıza çıkan fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Oldurma veya yaptırma ifade eden fiiller türetmede kullanılır.

YA: *uzattılā* (38/254) “uzattılar”, *yürütürüz* (41/27) “yürütürüz”, *yükletmē* (3/32) “yükletmeye”, *düzelttik* (45/145) “düzelttik”, *incitmemek* (41/101) “incitmemek”, *yükseltebilmektir* (48/48) “yükseltebilmektir”.

GA: *uzatıldı* (43/58) “uzatıldı”, *yürütelim* (43/138) “yürütelim”, *yükletmeye* (59/76) “yükletmeye”, *okuttum* (43/9) “okuttum”.

PA: *arattırmasın* (7/25) “arattırmasın”, *örtmezsen* (8/98) “örtmezsen”, *getirtmiş* (8/93) “getirtmiş”, *getirttim* (19/15) “getirttim”, *okutuyosunuz* (9/13) “okutuyorsunuz”.

5.1.2.10. {-y-}

İşlek olmayan bir fiilden fiil yapma ekidir. Bu ek Eski Türkçe dönemindeki /d/ ünsüzleri Batı Türkçesinde /y/ ünsüzüne dönüşmüşlerdir (Ergin 2004: 215). Bu ek sadece *koy-* ve *doy-* fiillerinde tespit edilmiştir. İncelediğimiz metinlerde bir örnekte /y/ ünsüzünün düştüğü tespit edilmiştir.

YA: *koymā* (1/26) “koymaya”, *komuş* (45/95) “koymuş”, *doyamam* (4/60) “doyamam”.

GA: *koyardı* (22/83) “koyardı”, *doya doya* (18/127) “doya doya”.

PA: *koya sın* (5/43) “koyarsın”.

5.2. Fiil Çekimi

(İng. *Conjugation*; Alm. *Konjugation, Abwandlung*)

5.2.1. Şahıs Ekleri

(İng. *Personal Ending*; Alm. *Personalendung*)

Şahıs ekleri çekimli fiillerde hareketi yapan veya olan şahsı ifade eden eklerdir (Ergin 2004: 282).

Bütün fiil çekimlerinde her şahıs için ayrı birer şahıs eki bulunmaktadır. Türkçede şahıs ekleri, her zaman için zaman eklerinden sonra gelir. Fiil çekimlerinde şahıs ekleri zaman eklerinden bağımsız hareket eden eklerdir. Fakat fiillerin emir çekimlerinde emir kipleri şahıs eklerini de bünyesinde barındırır (Atıcı 2015: 144). Türkçede üç tip şahıs eki bulunmaktadır. Bunlar: *zamir kaynaklı*, *iyelik kaynaklı* ve *emir ekleridir*. KA’daki şahıs eklerini de standart dilde olduğu gibi üç başlıkta inceleyeceğiz. Bu üç tip şahıs ekinden emir kipinde kullanılan emir ekleri tasarlama kiplerinin içinde ele alınacaktır.

5.2.1.1. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri

Birinci tipteki şahıs ekleri yani zamir kaynaklı şahıs ekleri, şahıs zamiri kökenlidir. KA’da öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, gereklilik ve istek kiplerinin çekiminde zamir kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. Bölgemiz ağızlarında zamir kaynaklı şahıs eklerinin genel durumu şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

KA'da Teklik 1. şahıs eki: {-Xm}'dür. KA'da öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman⁴¹, geniş zaman, gereklilik ve istek kiplerinin çekiminde zamir kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır⁴². Gereklilik kipinde teklik 1. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *gidiyorum* (51/18) “gidiyorum”, *alayım* (1/33) “alayım”, *kaçmışım* (34/11) “kaçmışım”, *sölerim* (38/56) “söylerim”.

GA: *dikiyorum* (18/29) “dikiyorum”, *ölmüşüm* (18/73) “ölmüşüm”, *çıkılmışım* (18/87) “çıkılmışım”, *dinnerim* (26/54) “dinlerim”, *bileyim* (21/11) “bileyim”.

PA: *otu uyorum* (5/37) “oturuyorum”, *üşütmüşüm* (6/90) “üşütmüşüm”, *üzülürüm* (9/62) “üzülürüm”, *kılarım* (6/32) “kılarım”, *göndereyim* (6/125) “göndereyim”.

Teklik 2. şahıs:

KA'da Teklik 2. şahıs eki: {-sXn}, {sIn}, {sun}'dur. Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman⁴³, gelecek zaman⁴⁴, geniş zaman ve istek

⁴¹ KA'da şimdiki zaman eki, -yor şeklinin yanı sıra farklı alt biçimlerle de karşımıza çıkmaktadır. [yo], [-yō], [-yu], [-y], [-yɪ], [-yi], [-ya], [-ye], [-i] gibi. KA'daki -yor şimdiki zaman eki, STT'de olduğu gibi zamir kaynaklı şahıs ekini almaktadır. Fakat, ünsüz yitimine uğramış ve sonu ünlü ile biten diğer alt biçimler, doğal olarak çalıştıkları şahıs eki tipini değiştirmişlerdir. Ünsüz yitiminin ardından sonu ünlü ile biten bir ek halini alan bu alt biçimler, iyelik kaynaklı şahıs eki almaya başlamışlardır. Dolayısıyla zamir kaynaklı şahıs eki alan -yor şimdiki zaman eki, bu bölümde yer almıştır. Ünsüz yitimi sonucunda ünlü ile biten diğer alt biçimler ise iyelik kaynaklı şahıs ekleri bölümünde ele alınacaktır.

⁴² Bilindiği üzere STT'de gelecek zaman eki zamir kaynaklı şahıs eki almaktadır *al-acak-ım* gibi. Fakat KA'da, gelecek zaman ekinde ünsüz yitimi gerçekleştiği ve düzenli hale geldiği için, gelecek zaman eki ünlü ile bitmektedir. Bu durumda, tıpkı şimdiki zamanın alt biçimlerinde olduğu gibi gelecek zaman eki, 1. teklik şahıs çekiminde zamir kaynaklı şahıs eki ile değil, iyelik kaynaklı şahıs eki ile çalışmaya başlamıştır. Dolayısıyla, gelecek zamanın 1. teklik şahıs çekimi iyelik kaynaklı şahıs ekleri başlığında incelenecektir. bkz. iyelik kaynaklı şahıs ekleri.

⁴³ KA'daki -yor şimdiki zaman eki, STT'de olduğu gibi zamir kaynaklı şahıs ekini almaktadır. Ancak, ünsüz yitimine uğramış ve sonu ünlü ile biten diğer alt biçimler bazen çalıştıkları şahıs eki tipini değiştirmişlerdir. Ünsüz yitiminin ardından sonu ünlü ile biten bir ek halini alan bu alt biçimler, genellikle iyelik kaynaklı şahıs eki almaya başlamışlardır. Dolayısıyla zamir kaynaklı şahıs eki alan –

kipinin çekiminde zamir kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. Gereklilik kipinde ise teklik 2. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *atarsın* (14/36) “atarsın”, *gidēsın* (15/61) “gidersin”, *alasın* (13/15) “alasın”, *yaptırıcaksın* (10/263) “yaptıracaksın”, *ne apçaksın* (41/64) “ne yapacaksın”, *nāpiyusun* (49/62) “napıyorsun”, *süpürüsün* (14/36) “süpürürsün”, *ovalamışın* (42/10) “ovalamışsın”, *yaparsın* (38/27) “yaparsın”.

GA: *af edersin* (18/103) “afedersin”, *gākāsın* (21/23) “kalkarsın”, *çıkıysın* (25/36) “çıkıyorsun”, *ne yapıyusun* (59/50) “ne yapıyorsun”, *gelmişin* (26/48) “gelmişsin”, *göstermesin* (44/153) “göstermesin”.

PA: *göresin* (19/107) “göresin”, *versin* (19/143) “versin”, *pişiriceksin* (8/26) “pişireceksin”, *alıcaksın* (8/80) “alacaksın”, *görürsün* (8/71) “görürsün”, *yapıyosun* (7/50) “yapıyorsun”, *olursun* (19/123) “olursun”.

Teklik 3. şahıs:

STT’de olduğu gibi KA’da da teklik 3. şahıs eksizdir. Ayrı bir eki olmadığı için kip ekleriyle ifade edilir.

YA: *ne apacaḱ* (60/48) “ne yapacak”, *sormalı* (38/10) “sormalı”, *helák eder* (10/162) “helak eder”, *geliyo* (45/94) “geliyo”, *bulmuş* (49/18) “bulmuş”.

yor şimdiki zaman eki, bu bölümde yer almıştır. Ancak, ünsüz yitimi sonucunda ünlü ile biten diğer alt biçimler ise bazen 2. tip şahıs eki aldığı için, iyelik kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de ele alınacaktır. bkz. iyelik kaynaklı şahıs ekleri.

⁴⁴ Bilindiği üzere STT’de gelecek zaman eki zamir kaynaklı şahıs eki almaktadır *al-acak-sın* gibi. Fakat KA’da, gelecek zaman ekinin teklik 2. şahıs çekiminde bazen ünsüz yitimi gerçekleştiği zaman ek ünlü ile bitmektedir. Bu durumda, tıpkı şimdiki zamanın alt biçimlerinde olduğu gibi çoğunlukla gelecek zaman eki, 2. teklik şahıs çekiminde zamir kaynaklı şahıs eki ile değil, iyelik kaynaklı şahıs eki ile çalışmaya başlamıştır. Dolayısıyla, gelecek zamanın 2. teklik şahıs çekimi iyelik kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de ele alınacaktır. bkz. iyelik kaynaklı şahıs ekleri.

GA: *dönmüş* (25/30) “dönmüş”, *bitiyo* (22/11) “bitiyor”, *biter* (22/27) “biter”, *bırakacak* (18/74) “bırakacak”.

PA: *gelmış* (5/8) “gelmiş”, *gidiyor* (6/59) “gidiyor”, *çıkarmı* (7/40) “çıkarmı”, *edecek* (8/39) “edecek”, *bilmeli* (9/66) “bilmeli”.

Çokluk 1. şahıs:

KA’da çokluk 1. şahıs eki: {-Xz}, {-z}, {-s}, {-S}, {-XS}, {-Xs}’dır. Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman⁴⁵, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman çekiminde zamir kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. Gereklilik ve istek kipinde ise çokluk 1. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *yapıcaS* (10/286) “yapacağız”, *gidiyoS* (11/169) “gidiyoruz”, *oşuruS* (32/32) “okuruz”, *goyarıS* (15/50) “koyarız”, *deris* (17/79) “deriz”, *göreceS* (38/41) “göreceğiz”, *bilmiyus* (47/32) “bilmiyoruz”, *yapıyuz* (47/94) “yapıyoruz”, *inanıyorus* (53/73) “inanıyoruz”.

GA: *salıyuS* (27/30) “salıyoruz”, *diyuz* (21/11) “diyoruz”, *biçeris* (22/75) “biçeriz”, *giççes* (23/43) “gideceğiz”, *ettiriyus* (43/11) “ettiriyoruz”, *ölürüz* (44/135) “ölürüz”, *gideriS* (26/43) “gideriz”.

PA: *biliyoz* (6/10) “biliyoruz”, *bekleriz* (6/21) “bekleriz”, *alcaz* (8/46) “alacağız”, *yaparıs* (5/39) “yaparız”, *dörarıs* (5/44) “doğrarız”, *gönderiyoruz* (5/23) “gönderiyoruz”.

⁴⁵ Bilindiği üzere STT’de öğrenilen geçmiş zaman eki zamir kaynaklı şahıs eki almaktadır *al-mış-ız* gibi. Fakat KA’da, öğrenilen geçmiş zaman ekinin çokluk 1. şahıs çekiminde bazen öğrenilen geçmiş zaman eki, zamir kaynaklı şahıs eki ile değil, iyelik kaynaklı şahıs eki ile çalışmaya başlamıştır. (*yap-mış-ı-k*) Dolayısıyla, öğrenilen geçmiş zaman 1. çokluk şahıs çekimi iyelik kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de ele alınacaktır. bkz. iyelik kaynaklı şahıs ekleri.

Çokluk 2. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında çokluk 2. şahıs eki: {-sXnXz}, {-sInIS}'dır. KA'da öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman⁴⁶, gelecek zaman⁴⁷, geniş çekiminde zamir kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. Gereklilik ve istek kipinde ise çokluk 2. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *ğalrsınız* (38/21) “kalırsınız”, *yolcaksınız* (53/81) “yolacaksınız”, *oturuyosunuz* (10/90) “oturuyorsunuz”, *görürsünüz* (45/146) “görürsünüz”, *af edersiniz* (60/73) “af edersiniz”, *anlarsınıS* (32/51) “anlarsınız”.

GA: *görüyosunuz* (18/47) “görüyorsunuz”, *olmuşunuz* (61/67) “olmuşsunuz”, *getiri misiniS* (61/65) “getirir misiniz”, *taniyo musunuz* (61/131) “tanıyor musunuz”.

PA: *edersiniz* (6/97) “edersiniz”, *okutuyosunuz* (9/13) “okutuyorsunuz”, *diyusunuz* (19/81) “diyorsunuz”.

Çokluk 3. şahıs:

Kofçaz ağzında çokluk 3. şahıs eki: {-IAr}, {-IĀ}'dır. Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman çekiminde zamir kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. Gereklilik ve istek kipinde ise çokluk 3. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

⁴⁶KA'daki -yor şimdiki zaman eki, STT'de olduğu gibi zamir kaynaklı şahıs ekini almaktadır. Ancak, ünsüz yitimine uğramış ve sonu ünlü ile biten diğer alt biçimler bazen çalıştıkları şahıs eki tipini değiştirmişlerdir. Ünsüz yitiminin ardından sonu ünlü ile biten bir ek halini alan bu alt biçimler, bazen iyelik kaynaklı şahıs eki almaya başlamışlardır. Dolayısıyla zamir kaynaklı şahıs eki alan -yor şimdiki zaman eki, bu bölümde yer almıştır. Ancak, ünsüz yitimi sonucunda ünlü ile biten diğer alt biçimler ise bazen 2. tip şahıs eki aldığı için, iyelik kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de ele alınacaktır. bkz. iyelik kaynaklı şahıs ekleri.

⁴⁷ Bilindiği üzere STT'de gelecek zaman eki zamir kaynaklı şahıs eki almaktadır *al-acak-sınız* gibi. Fakat KA'da, gelecek zaman ekinin çokluk 2. şahıs çekiminde bazen ünsüz yitimi gerçekleştiği zaman ek ünlü ile bitmektedir. Bu durumda, tıpkı şimdiki zamanın alt biçimlerinde olduğu gibi çoğunlukla gelecek zaman eki, 2. çokluk şahıs çekiminde zamir kaynaklı şahıs eki ile değil, iyelik kaynaklı şahıs eki ile çalışmaya başlamıştır. Dolayısıyla, gelecek zamanın 2. çokluk şahıs çekimi iyelik kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de ele alınacaktır. bkz. iyelik kaynaklı şahıs ekleri.

YA: *diyolar* (38/137) “diyorlar”, *yaparlar* (42/66) “yaparlar”, *kaçıcaqlā* (10/313) “kaçacaklar”, *almışlā* (30/8) “almışlar”, *gelmişler* (52/128) “gelmişler”, *götürceklē* (10/299) “götürecekler”.

GA: *gidiyolar* (24/20) “gidiyorlar”, *annatırlar* (43/148) “anlatırlar”, *indirirler* (22/50) “indirirler”, *deyceklē* (26/53) “diyecekler”, *yatırmışlā* (18/116) “yatırmışlar”.

PA: *ālaşıyolar* (6/73) “ağlaşıyorlar”, *dérler* (6/104) “derler”, *gelcekler* (8/18) “gelecekler”, *gēlmışler* (9/8) “gelmişler”, *götürüyorlā* (8/17) “götürüyorlar”.

5.2.1.2. İyelik Kaynaklı Şahıs Ekleri

Bu ikinci tip şahıs ekleri, aslında iyelik eki olup da zamanla fiil şahıs eki hâline gelmiş olan şahıs ekleridir (Günşen 2000: 131). KA’da da yazı dilimizde olduğu gibi görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır. Bölgemiz ağızlarında iyelik kaynaklı şahıs eklerinin genel durumu şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

Kofçaz ağızında kullanılan iyelik kaynaklı teklik 1. şahıs eki {-m}’dir. Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman ve şart kipinin 1. teklik şahıs çekiminde iyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır.

YA: *ayrıldım* (39/44) “ayrıldım”, *gezdim* (53/7) “gezdim”, *bulsam* (49/122) “bulsam”, *gissem* (13/107), *dōdum* (1/11) “doğdum”, *böyüdüm* (30/7) “büyüdüm”, *çalıştım* (4/18) “çalıştım”, *soğtım* (20/9) “soktum”, *küstüm* (37/27) “küstüm”.

GA: *kaldım* (18/39) “kaldım”, *dedim* (22/14) “dedim”, *gissem* (44/92) “gitsem”, *döndüm* (59/74) “döndüm”, *oldum* (61/47) “oldum”, *gittim* (18/49) “gittim”, *unuttum* (22/26) “unuttum”.

PA: *gēldim* (8/7) “geldim”, *aradım* (19/14) “aradım”, *osam* (8/46) “olsam”, *dēsem* (5/89) “desem”, *gūldüm* (9/26) “güldüm”, *oldum* (6/62) “oldum”, *gettim* (7/30) “gittim”.

Ancak zamir kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de belirttiğimiz üzere şimdiki ve gelecek zaman eklerinde bazen ünsüz yitimi gerçekleşmektedir. Ünsüz yitimi sebebiyle her iki zamana ait ekler ünlü ile bitmektedir. Bu durumda da adı geçen eklere zamir kaynaklı şahıs ekleri değil iyelik kaynaklı şahıs ekleri gelmektedir.

YA: *yalvarcam* (38/138) “yalvaracağım”, *ektirecem* (4/42) “ektireceğim”, *anıyom* (4/47) “anıyorum”, *okuyum* (10/229) “okuyorum”.

GA: *yaticam* (22/19) “yatacağım”, *gidicem* (44/35) “gideceğim”, *düşünüyom* (61/57) “düşünüyorum”, *geçiniyum* (22/13) “geçiniyorum”.

PA: *annaticam* (19/73) “anlatacağım”, *söylēcem* (6/133) “söyleyeceğim”, *oluyom* (8/16) “oluyorum”.

Teklik 2. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında kullanılan iyelik kaynaklı teklik 2. şahıs eki {-n}’dir. KA’da görülen geçmiş zaman ve şart kipinin 2. teklik şahıs çekiminde iyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır.

YA: *āladın* (2/96) “ağladın”, *geldin* (13/56) “geldin”, *oldun* (47/26) “oldun”, *gördün* (38/34) “gördün”, *yapsan* (4/140) “yapsan”, *gissen* (4/143) “gitsen”, *versen* (37/26) “versen”, *çektin* (45/29) “çektin”, *tuttun* (4/231) “tuttun”.

GA: *söyledin* (21/13) “söyledin”, *bāşladın* (61/50) “bağışladın”, *istesen* (43/142) “istesen”.

PA: *yedin* (9/29) “yedin”, *gördün* (5/65) “gördün”, *güldün* (9/27) “güldün”, *yapsan* (8/71) “yapsan”, *desen* (7/52) “desen”, *yaptın* (8/115) “yaptın”.

Ancak zamir kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de belirttiğimiz üzere şimdiki zaman ve gelecek zaman eklerinde bazen ünsüz yitimi gerçekleşmektedir. Ünsüz yitimi sebebiyle her iki zamana ait ekler ünlü ile bitmektedir. Bu durumda da adı geçen ekler zamir kaynaklı şahıs ekleri değil iyelik kaynaklı şahıs ekleri gelmektedir.

YA: *gidiyon* (4/81) “gidiyorsun”, *bulcan* (4/72) “bulacaksın”, *gidicen* (13/117) “gideceksin”, *yiycen* (17/25) “yiyeceksin”, *atıcan* (38/27) “atacağısın”.

GA: *alıyon* (22/85) “alıyorsun”, *yuvuruyun* (21/28) “yoğuruyorsun”, *gidiyun* (44/37) “gidiyorsun”, *getiricen* (21/23) “getireceksin”, *goycan* (26/45) “koyacaksın”.

PA: *istiyon* (8/82) “istiyorsun”, *zorlanmaycan* (6/93) “zorlanmayacaksın”, *bālıcan* (8/96) “bağlayacaksın”, *yürümeycen* (19/22) “yürümeyeceksin”.

Teklik 3. şahıs:

Yazı dilimizde olduğu gibi KA’da da teklik 3. şahıs eksizdir. Ayrı bir eki olmadığı için kip ekleriyle ifade edilir.

YA: *başladı* (38/77) “başladı”, *gördü* (56/91) “gördü”, *vurdu* (2/35) “vurdu”, *evlendi* (2/31) “evlendi”, *gisse* (38/158) “gitse”, *yuvālansa* (4/81) “yuvarlansa”, *öPTü* (2/17) “öptü”, *soktu* (45/28) “soktu”.

GA: *azaldı* (43/18) “azaldı”, *gördü* (18/19) “gördü”, *oldu* (59/13) “oldu”, *verdi* (43/16) “verdi”, *olsa* (43/143) “olsa”, *deyse* (59/55) “değse”, *düştü* (27/54) “düştü”, *çıktı* (28/15) “çıktı”.

PA: *kapladı* (7/33) “kapladı”, *oldu* (5/58) “oldu”, *öldü* (19/150) “öldü”, *olsa* (19/61) “olsa”, *gelse* (5/25) “gelse”, *çıktı* (5/30) “çıktı”, *etti* (5/32) “etti”.

Çokluk 1. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında kullanılan iyelik kaynaklı çokluk 1. şahıs eki {-k}, {-k}’dir. KA’da görülen geçmiş zaman ve şart kipinin 1. çokluk şahıs çekiminde iyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır.

YA: *olsak* (38/139) “olsak”, *desek* (56/92) “desek”, *sındık* (57/30) “sıgındık”, *olduk* (20/46) “olduk”, *girdik* (38/200) “girdik”, *gördük* (40/7) “gördük”, *yaptık* (2/39) “yaptık”, *düştük* (56/29) “düştü”.

GA: *olsak* (43/98) “olsak”, *yirsek* (44/134) “yersek”, *başladık* (18/18) “başladık”, *okuduk* (61/22) “okuduk”, *geldik* (22/16) “geldik”, *çatıştık* (18/36) “çatıştık”, *düştük* (18/67) “düştü”.

PA: *gitsek* (5/52) “gitsek”, *yaşadık* (19/54) “yaşadık”, *sürdük* (19/91) “sürdük”, *olduk* (6/20) “olduk”, *istedik* (8/106) “istedik”, *sattık* (19/16) “sattık”.

Ancak zamir kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de belirttiğimiz üzere öğrenilen geçmiş zaman ekinin çokluk 1. şahıs çekiminde bazen öğrenilen geçmiş zaman ekine, zamir kaynaklı değil, iyelik kaynaklı şahıs eki gelmektedir.

YA: *okumamışık* (38/212) “okumamışız”, *tutulmuşuk* (55/22) “tutulmuşuz”, *gelmişik* (17/55) “gelmişiz”.

GA: *dōmamışık* (43/82) “doğmamışız”.

PA: *toplamışık* (8/29) “toplamışız”, *yetişmişik* (19/50) “yetişmişiz”, *gêlmışik* (6/43) “gelmişiz”.

Çokluk 2. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında kullanılan iyelik kaynaklı çokluk 2. şahıs eki {-nIz}, {-nuz}'dur. KA'da görülen geçmiş zaman ve şart kipinin 2. çokluk şahıs çekiminde iyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır.

YA: *sorsanız* (38/98) “sorsanız”, *beklediniz* (10/409) “beklediniz”, *söylediniz* (32/45) “söylediniz”, *osandınız mı* (41/34) “usandınız mı”.

GA: *serdiniz* (27/36) “serdiniz”, *duydunuz mu* (61/109) “duydunuz mu”, *çıktınız* (59/26) “çıktınız”.

PA: *evlendirdiniz* (5/51) “evlendirdiniz”, *yetiştiniz* (6/54) “yetiştiniz”.

Ancak zamir kaynaklı şahıs ekleri bölümünde de belirttiğimiz üzere şimdiki zaman ve gelecek zaman eklerinde bazen ünsüz yitimi gerçekleşmektedir. Ünsüz yitimi sebebiyle her iki zamana ait ekler ünlü ile bitmektedir. Bu durumda da adı geçen eklere zamir kaynaklı şahıs ekleri değil iyelik kaynaklı şahıs ekleri gelmektedir.

YA: *tutcānız* (4/121) “tutacaksınız”, *gidicēniz* (4/179) “gideceksiniz”, *d yonuz* (38/112) “diyorsunuz”, *yabıyunuz* (47/93) “yapıyorsunuz”.

GA: *yapıcanız* (18/103) “yapacaksınız”, *biliyunuz* (44/138) “biliyorsunuz”.

PA: *konusucanız* (19/62) “konuşacaksınız”.

Çokluk 3. şahıs

Bölgemiz ağızlarında kullanılan iyelik kaynaklı çokluk 3. şahıs eki {-lAr}, {-lĀ}'dır. KA'da görülen geçmiş zaman ve şart kipinin 3. çokluk şahıs çekiminde iyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır.

YA: *guydular* (17/56) “koydular”, *götürdüler* (41/54) “götürdüler”, *dediler* (42/82) “dediler”, *çıkardılar* (14/35) “çıkardılar”, *çıkāsalā* (13/34) “çıkarsalar”, *azırladılā* (1/26) “hazırladılar”, *oldulā* (3/50) “oldular”, *dedilē* (10/368) “dediler”, *böyüttülē* (42/36) “büyüttüler”.

GA: *baḫsalar* (44/136) “baksalar”, *ḫurdular* (18/11) “kurdular”, *gönderdiler* (43/38) “gönderdiler”, *aldılar* (43/95) “aldılar”, *aldılā* (25/31) “aldılar”, *vurdulā* (44/112) “vurdular”, *dedilē* (25/11) “dediler”.

PA: *aldılar* (5/57) “aldılar”, *dediler* (8/64) “dediler”, *götürdüler* (19/9) “götürdüler”.

5.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir. Demek ki bu ekler bir şekil, bir de zaman ifade ederler. Şekil ifadesi hepsinde, zaman ifadesi ise ancak bir kısmında vardır. Yani şekil ve zaman eklerinin bir kısmı yalnız şekil, bir kısmı ise hem şekil hem zaman ifade ederler (Ergin 2004: 288).

Nesnelerin yaptıkları hareketler iki çeşittir: Ortaya çıkan veya ortaya çıkacak olan hareket, ortaya çıkması tasarlanan hareket. Bu iki hareket şeklini karşılamak için, fiil kök veya gövdesi ayrı ayrı şekillere girer. Şu halde bir kısım fiil şekilleri ortaya çıkan veya çıkacak olan bir hareketi bildirirler. Bu fiil şekillerine *bildirme kipleri* adı verilir. Fiil şekillerinin diğer bir kısmı ise tasarlanan bir hareketi ifade eder. Bunlara da *tasarlama kipleri* adını veriyoruz (Ergin 2004: 288-289).

5.2.2.1. Bildirme Kipleri

(İng. *Indicative*; Alm. *Indikativ*)

Bildirme kipleri, fiille belirtilen iş, oluş veya kılışı belli bir zamana bağlayarak haber veren fiil kalıplarındır. Bu kiplerde kip ekleri şekil olarak haber veya

bildirme, zaman olarak da geniş, şimdiki, görülen geçmiş, öğrenilen geçmiş ve gelecek zaman olmak üzere beş zamanı ifade eder (Günşen 2000: 132).

5.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

(İng. *Past Definite, Perfect*; Alm. *Bestimmte Vergangenheit, Perfektum*)

Görülen geçmiş zaman eki, hem şekil hem zaman ifade eden bir ektir. Şekil bakımından bildirme, zaman bakımından görülen geçmiş zaman ifade eder. KA'da bu ek, hem tonlu hem de tonsuz şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da görülen geçmiş zaman eki: {-DX}'dir.

Teklik 1. şahıs:

YA: *ayrıl-dı-m* (39/44) “ayrıldım”, *gez-di-m* (53/7) “gezdim”, *dō-du-m* (1/11) “doğdum”, *böyü-dü-m* (30/7) “büyüdüm”, *çalış-tı-m* (4/18) “çalıştım”, *soğ-tu-m* (20/9) “soktum”, *küs-tü-m* (37/27) “küstüm”, *kes-ti-m* (49/19) “kestim”.

GA: *kal-dı-m* (18/39) “kaldım”, *de-di-m* (22/14) “dedim”, *dön-dü-m* (59/74) “döndüm”, *ol-du-m* (61/47) “oldum”, *git-ti-m* (18/49) “gittim”, *unut-tu-m* (22/26) “unuttum”, *bağ-tı-m* (18/79) “baktım”.

PA: *gēl-di-m* (8/7) “geldim”, *ara-dı-m* (19/14) “aradım”, *göl-dü-m* (9/26) “güldüm”, *ol-du-m* (6/62) “oldum”, *get-ti-m* (7/30) “gittim”, *oğut-tu-m* (9/45) “okuttum”, *yap-tı-m* (6/66) “yaptım”.

Teklik 2. şahıs:

Görülen geçmiş zamanın teklik 2. şahıs çekiminde ekin yuvarlak, ince ünlülü şekli olan {-tü-n} biçimine ait örnek KA'da tespit edilememiştir.

YA: *ālā-dı-n* (2/96) “ağladım”, *gel-di-n* (13/56) “geldin”, *ol-du-n* (47/26) “oldun”, *gör-dü-n* (38/34) “gördün”, *çek-ti-n* (45/29) “çektin”, *tut-tu-n* (4/231) “tuttun”, *yap-tı-n* (41/72) “yaptın”.

GA: *söyle-di-n* (21/13) “söyledin”, *bāşla-dı-n* (61/50) “bağışladın”, *et-ti-n* (18/57) “ettin”.

PA: *ye-di-n* (9/29) “yedin”, *gúl-dü-n* (9/27) “güldün”, *yap-tı-n* (8/115) “yaptın”.

Teklik 3. şahıs:

Görülen geçmiş zaman eki, teklik 3. şahıs çekiminde, Standart Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi şahıs eki almamaktadır.

YA: *kal-dı* (1/19) “kaldı”, *ver-il-di* (38/80) “verildi”, *dur-du* (57/45) “durdu”, *göç-ün-dü* (10/212) “göçündü”, *yap-tı* (13/37) “yaptı”, *git-ti* (54/15) “gitti”, *konus-tu* (3/15) “konuştu”, *bük-tü* (11/180) “büktü”.

GA: *gabar-dı* (21/28) “kabardı”, *getir-di* (24/8) “getirdi”, *ol-du* (43/33) “oldu”, *gör-dü* (59/86) “gördü”, *bol-la-ş-tı* (18/19) “bollaştı”, *git-ti* (21/9) “gitti”, *tut-tu* (24/8) “tuttu”, *düş-tü* (27/54) “düştü”.

PA: *yaş-la-n-dı* (8/57) “yaşlandı”, *de-di* (19/21) “dedi”, *ol-du* (19/11) “oldu”, *öl-dü* (6/41) “öldü”, *yak-tı* (19/96) “yaktı”, *deyiş-ti* (5/24) “değiştirdi”, *tut-tu* (85/73) “tuttu”.

Çokluk 1. şahıs:

YA: *ver-di-k* (10/193) “verdik”, *yaş-a-dı-k* (41/8) “yaşadık”, *dur-du-k* (49/58) “durduk”, *gör-dü-k* (53/44) “gördük”, *yap-tı-k* (35/16) “yaptık”, *unut-tu-k* (37/9) “unuttuk”, *git-ti-k* (4/204) “gittik”, *düş-tü-k* (56/29) “düştük”.

GA: *gir-di-k* (22/61) “girdik”, *ayır-dı-k* (22/60) “ayırdık”, *oku-du-k* (61/22) “okuduk”, *gör-dü-k* (24/11) “gördük”, *ūraş-tı-k* (43/8) “uğraştık”, *git-ti-k* (18/64) “gittik”, *düş-tü-k* (18/66) “düştük”.

PA: *év-lè-n-di-k* (5/69) “evlendik”, *baş-la-dı-k* (6/167) “başladık”, *ko-y-du-k* (8/98) “koyduk”, *sür-dü-k* (19/91) “sürdük”, *kaç-tı-k* (5/71) “kaçtık”, *konus-tu-k* (6/13) “konuştuk”, *kayb et-ti-k* (5/92) “kaybettik”.

Çokluk 2. şahıs:

KA’ya ait incelediğimiz metinlerde, görülen geçmiş zaman eki, çokluk 2. şahıs çekiminde ekin yuvarlak ünlülü şekillerine ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *osan-dı-nız mı* (41/34) “usandınız mı”, *söyle-di-niz* (32/45) “söylediniz”, *git-ti-niz* (4/174) “gittiniz”.

GA: *ser-di-niz* (27/36) “serdiniz”, *duy-du-nuz mu* (61/109) “duydunuz mu”, *çık-tı-nız* (59/26) “çıktınız mı”, *git-ti-niz mi* (26/47) “gittiniz mi”.

PA: *év-le-n-dir-di-niz* (5/51) “evlendirdiniz”, *yet-iş-ti-niz* (6/54) “yetiştiniz”.

Çokluk 3. şahıs:

YA: *baş-la-dı-lar* (38/206) “başladılar”, *sö-le-di-ler* (10/246) “söylediler”, *sor-du-la* (47/37) “sordular”, *öl-dü-ler* (49/11) “öldüler”, *sat-tı-lar* (38/257) “sattılar”, *kes-ti-ler* (10/134) “kestiler”, *tut-tu-lar* (36/20) “tuttular”, *dök-tü-ler* (17/94) “döktüler”, *giT-di-lē* (1/26) “gittiler”, *et-ti-lē* (10/282) “ettiler”, *böyü-t-tü-lē* (42/36) “büyüttüler”, *azır-la-dı-lā* (1/26) “hazırladılar”, *yap-tı-lā* (38/66) “yaptılar”, *ol-du-lā* (35/60) “oldular”.

GA: *ķapa-dı-lar* (28/47) “kapattılar”, *ēver-di-ler* (21/19) “everdiler”, *ķur-du-lar* (18/11) “kurdular”, *yap-tı-lar* (25/49) “yaptılar”, *yer-le-ş-ti-ler* (18/16) “yerleştiler”, *de-di-lē* (25/11) “dediler”, *et-ti-lē* (26/25) “ettiler”, *al-dı-lā* (25/31) “aldılar”, *ķalk-tı-lā* (28/55) “kalktılar”, *vur-du-lā* (44/112) “vurdular”.

PA: *al-dı-lar* (5/57) “aldılar”, *getir-di-ler* (5/57) “getirdiler”, *sor-du-lar* (6/26) “sordular”, *öl-dü-ler* (6/100) “öldüler”, *yap-tı-lar* (8/10) “yaptılar”, *git-ti-ler* (5/55) “gittiler”, *göl-üş-tü-ler* (9/35) “gölüştüler”.

5.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

(İng. *Past Indefinite*; Alm. *Unbestimmte Vergangenheit*)

Öğrenilen geçmiş zaman, şekil olarak bildirme, zaman olarak da duyulan, öğrenilen geçmiş zaman ifade eden kip ekidir (Günşen 2000: 139). Zamir kaynaklı şahıs ekleriyle çekime giren öğrenilen geçmiş zaman ekleri KA’da 1. çokluk şahısta farklı görünümeler arz edebilmektedir.

Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da öğrenilen geçmiş zaman eki: {-mXş}’dır. Bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

YA: *bēyēn-miş-im* (34/11) “beğenmişim”, *bay-ıl-mış-ım* (3/51) “bayılmışım”, *ol-muş-um* (35/24) “olmuşum”.

GA: *öl-müş-üm* (18/73) “ölmüşüm”, *ol-muş-um* (28/7) “olmuşum”, *al-mış-ım* (43/143) “almışım”, *gel-miş-im* (18/7) “gelmişim”.

PA: *al-mış-ım* (5/70) “almışım”, *git-miş-im* (6/147) “gitmişim”, *ķoy-muş-um* (8/80) “koymuşum”, *üşü-t-müş-üm* (6/90) “üşütmüşüm”.

Teklik 2. şahıs:

Öğrenilen geçmiş zamanın teklik 2. şahıs çekimine ait örnekler bölgemiz ağızlarında oldukça sınırlı sayıda tespit edilebilmiştir. Teklik 2. şahıs çekiminde, ekin yuvarlak ve ince ünlülü şekli olan {-müş-ün} biçimine ait örnek bölgemiz ağızlarında tespit edilememiştir.

YA: *ovala-mış-in* (42/10) “ovalamışsın”, *tut-ul-muş-un* (52/26) “tutulmuşsun”.

GA: *gel-miş-in* (26/48) “gelmişsin”.

PA: *gél-miş-in* (6/109) “gelmişsin”.

Teklik 3. şahıs:

Öğrenilen geçmiş zaman eki, teklik 3. şahıs çekiminde, Standart Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi şahıs eki almamaktadır.

YA: *öl-müş* (10/51) “ölmüş”, *gel-miş* (38/29) “gelmiş”, *gal-mış* (42/29) “kalmış”, *oku-muş* (2/9) “okumuş”.

GA: *ol-muş* (18/121) “olmuş”, *dön-müş* (25/30) “dönmüş”, *gétir-miş* (25/27) “getirmiş”, *kalk-mış* (28/15) “kalkmış”.

PA: *kal-mış* (5/50) “kalmış”, *gel-miş* (6/44) “gelmiş”, *dol-dur-muş* (19/122) “doldurmuş”, *dön-müş* (9/64) “dönmüş”.

Çokluk 1. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman eki 1. çokluk şahısta genellikle iyelik kökenli şahıs eki almıştır. Ekin yuvarlak, ince, dar ünlülü şekline ait örnek bölgemiz ağızlarında tespit edilememiştir.

YA: *oķu-ma-mış-ı-k* (38/212) “okumamışız”, *tut-ul-muş-u-k* (55/22) “tutulmuşuz”, *gel-miş-i-k* (17/55) “gelmişiz”, *gel-miş-iz* (10/54) “gelmişiz”.

GA: *dō-ma-mış-ı-k* (43/82) “doğmamışız”.

PA: *top-la-mış-ı-k* (8/29) “toplamışız”, *yet-iş-miş-ı-k* (19/50) “yetişmişiz”, *gēl-miş-i-k* (6/43) “gelmişiz”.

Çokluk 2. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman eki 2. çokluk şahısta tespit edebildiğimiz örnekler oldukça sınırlıdır. Çokluk 2. şahısta ekin yuvarlak, ince, dar ünlülü şekline (*müş-ünüz*) ve düz, dar, ince (*miş-iniz*) ünlülü şekline ait örnek bölgemiz ağızlarında tespit edilememiştir. Pomak ağzında ise bu kullanıma ait hiç örnek tespit edilememiştir.

YA: *yap-mış-ınız* (13/63) “yapmışsınız”.

GA: *ol-muş-unuz* (61/67) “olmuşsunuz”.

Çokluk 3. şahıs:

YA: *ķur-muş-lar* (10/22) “kurmuşlar”, *yürü-müş-ler* (35/13) “yürümüşler”, *baķ-mış-lar* (45/164) “bakmışlar”, *et-miş-ler* (47/107) “etmişler”, *de-miş-lē* (2/10) “demişler”, *böl-müş-lē* (10/437) “bölmüşler”, *at-mış-lā* (4/176) “atmışlar”, *ķon-muş-lā* (17/46) “konmuşlar”.

GA: *gir-miş-ler* (23/14) “girmişler”, *kal-mış-lar* (28/21) “kalmışlar”, *bul-uş-muş-lar* (44/59) “buluşmuşlar”, *dök-müş-ler* (43/76) “dökmüşler”, *ver-miş-lē* (26/24) “vermişler”, *öl-müş-lē* (44/110) “ölmüşler”, *yat-ır-mış-lā* (18/116) “yatırmışlar”, *yol-muş-lā* (18/118) “yolmuşlar”.

PA: *bırak-mış-lar* (6/18) “bırakmışlar”, *gel-miş-ler* (6/46) “gelmişler”, *ko-y-muş-lar* (19/141) “koymuşlar”, *yürü-müş-ler* (19/49) “yürümüşler”.

5.2.2.1.3. Geniş Zaman

(İng. *Aorist, Timeless*; Alm. *Aorist, Zeitlos*)

Geniş zaman, şekil olarak bildirme, zaman olarak da geniş zaman ifade eder. Zamir kaynaklı şahıs ekleriyle çekime girdiği tespit edilmiştir.

Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da geniş zaman eki: {-r}, {-Ar}'dır. Bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

YA: *al-ı-r-ım* (4/20) “alırım”, *gel-i-rim* (10/118) “gelirim”, *iste-r-im* (31/12) “isterim”, *yap-ar-ım* (38/99) “yaparım”, *gid-er-im* (38/123) “giderim”, *konus-u-r-um* (38/219) “konuşurum”.

GA: *aç-ar-ım* (22/56) “açarım”, *dinne-r-im* (26/54) “dinlerim”, *sor-u-r-um* (61/106) “sorarım”, *bil-i-r-im* (61/22) “bilirim”, *ed-er-im* (61/52) “ederim”.

PA: *s n-ı-r-ım* (5/79) “sığınırım”, *kıl-ar-ım* (6/32) “kılarım”, *söle-r-im* (6/80) “söylerim”, *sev-er-im* (8/108) “severim”, *üz-ül-ü-r-üm* (9/61) “üzülürüm”, *ver-i-r-im* (6/107) “veririm”.

Bununla birlikte bazı kelimelerde geniş zaman eki alması halinde hece düşmesi sonucu zaman eki düşmüş ve yardımcı ünlü zaman ekinin yerine geçmiştir.

YA: *otur-u-m* (32/31) “otururum”, *ver-i-m* (10/36) “veririm”, *göster-i-m* (47/109) “gösteririm”.

GA: *getir-i-m* (61/66) “getiririm”, *biş-tir-i-m* (27/33) “biştiririm”.

PA: *getir-i-m* (19/111) “getiririm”.

Teklik 2. şahıs:

YA: *titi-re-r-sin* (4/119) “titrersin”, *at-ar-sin* (14/36) “atarsın”, *dur-u-r-sun* (13/24) “durursun”, *go-r-sun* (15/62) “koyarsın”, *iç-er-sin* (38/173) “içersin”, *yap-ar-sın* (38/27) “yaparsın”.

GA: *yap-ar-sin* (22/24) “yaparsın”, *gid-er-sin* (25/19) “gidersin”, *de-r-sin* (26/52) “dersin”, *go-r-sun* (22/66) “koyarsın”.

PA: *döş-ê-r-sin* (5/43) “döşersin”, *koy-a sin* (5/43) “koyarsın”, *gör-ü-r-sün* (8/71) “görürsün”, *gid-er-sin* (9/71) “gidersin”.

Ayrıca bölge ağızlarında, geniş zaman ekinde /ā/, /ē/, /ı/, /i/, /u/, /ü/ gibi alt biçimbirimler de mevcuttur. Bu alt biçimbirimler, geniş zaman ekindeki /r/ ünsüzünün yitimi sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak bu alt biçimbirimler Pomak ağzında tespit edilememiştir.

YA: *vē-sin* (11/10) “versin”, *sat-ā-sin* (15/62) “satarsın”, *gör-ü-sün* (15/61) “görürsün”, *tut-ā-sin* (52/52) “tutarsın”, *bas-tır-ı-sin* (13/84) “bastırırsın”, *vér-i-sin* (17/103) “verirsin”.

GA: *biç-ē-sin* (26/30) “biçersin”, *gāk-ā-sin* (21/23) “kalkarsın”, *god-ur-u-sun* (26/47) “koydurursun”, *yap-ā-sin* (26/18) “yaparsın”, *çār-ı-sin* (26/47) “çağırırsın”,

Teklík 3. şahıs:

YA: *bağ-ar* (37/12) “bakar”, *söyle-r* (37/12) “söyler”, *yet-er* (38/51) “yeter”, *dön-ül-ü-r* (53/132) “dönülür”, *ol-u-r* (41/49) “olur”, *kurtar-ı-r* (29/27) “kurtarır”, *gel-i-r* (45/132) “gelir”.

GA: *gid-er* (21/22) “gider”, *bağ-ar* (28/49) “bakar”, *söyle-r* (26/45) “söyler”, *dön-ü-ş-ü-r* (59/47) “dönüşür”, *ol-u-r* (22/53) “olur”, *biş-i-r* (21/15) “pişir”, *az-al-ı-r* (43/161) “azalır”.

PA: *tağ-ar* (5/59) “takar”, *yet-er* (8/29) “yeter”, *ol-u-r* (6/75) “olur”, *baş-la-r* (6/75) “başlar”, *al-ı-r* (19/129) “alır”.

Bunun yanında, bölge ağızlarında, geniş zaman ekinde /ā/, /ē/, /ı/, /i/, /u/, /ü/ gibi alt biçimbirimler de mevcuttur. Bu alt biçimbirimler, geniş zaman ekindeki /r/ ünsüzünün yitimi sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak bu alt biçimbirimler Pomak ağzında tespit edilememiştir.

YA: *seç-ē* (10/23) “seçer”, *çal-ā* (42/69) “çalar”, *bil-i* (58/14) “bilir”, *götür-ü* (4/229) “götürür”.

GA: *dinnē* (26/54) “dinler”, *otur-u* (44/77) “oturur”, *dur-u* (22/28) “durur”.

Çokluk 1. şahıs:

YA: *kork-ar-ız* (10/26) “korkarız”, *çöz-er-iz* (35/57) “çözeriz”, *söyle-r-iz* (37/12) “söyleriz”, *rezil ol-u-r-uz* (4/146) “rezil oluruz”, *yürü-t-ü-r-üz* (41/27) “yürütürüz”, *ağ-tar-ı-r-ız* (4/9) “aktarıyoruz”.

GA: *yap-ar-ız* (26/11) “yaparız”, *gid-er-iz* (44/39) “gideriz”, *de-r-iz* (21/13) “deriz”, *öl-ü-r-üz* (44/135) “ölürüz”.

PA: *de-r-iz* (6/11) “deriz”, *çık-ar-ı-r-iz* (5/48) “çıkarırız”, *bek-le-r-iz* (6/21) “bekleriz”, *ver-i-r-iz* (9/30) “veririz”.

Bununla birlikte bazı kelimelerde geniş zaman eki alması halinde hece düşmesi sonucu zaman eki düşmüş ve yardımcı ünlü zaman ekinin yerine geçmiştir. Pomak ağzında bu kullanıma ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *getir-i-z* (11/27) “getiririz”, *dur-u-z* (11/178) “dururuz”, *süpür-ü-z* (54/64) “süpürürüz”, *yapış-tır-ı-z* (13/78) “yapıştırırız”.

GA: *ban-dır-ı-z* (22/68) “bandırırız”, *biş-i-r-i-z* (21/14) “pişiririz”.

Çokluk 2. şahıs:

Geniş zamanda çokluk 2. şahsa ait tespit edilen örnekler oldukça sınırlı sayıdadır. İncelediğimiz metinlerde Göçmen ağzında çokluk 2. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *de-r-siniz* (29/46) “dersiniz”, *gal-ır-sınız* (38/21) “kalırsınız”.

PA: *af ed-er-siniz* (6/96) “afedersiniz”.

Çokluk 3. şahıs

YA: *at-ar-lar* (13/60) “atarlar”, *ek-er-ler* (30/21) “ekerler”, *piş-ir-i-r-ler* (47/76) “pişirirler”, *söyle-r-ler* (53/160) “söylerler”, *dağ-ın-ı-r-lar* (42/67) “takınırlar”, *ol-u-r-lar* (32/14) “olurlar”.

GA: *tut-ar-lar* (22/24) “tutarlar”, *de-r-ler* (22/52) “derler”, *gel-i-r-ler* (61/91) “gelirler”, *gel-i-r-ler* (22/50) “gelirler”, *annat-ı-r-lar* (43/148) “anlatırlar”.

PA: *süs-le-r-ler* (8/49) “süslerler”, *dê-r-ler* (6/104) “derler”.

Bunun yanında, bölge ağızlarında, geniş zaman ekinde /ā/, /ē/, / /, / ī/, gibi alt biçimbirimler de mevcuttur. Bu alt biçimbirimler, geniş zaman ekindeki /r/ ünsüzünün yitimi sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak bu alt biçimbirimler Pomak ağzında tespit edilememiştir.

YA: *baş-lā-lā* (4/29) “başlarlar”, *dēl-ē-lē* (3/74) “delerler”, *bil-ī-ler* (38/204) “bilirler”.

GA: *yap-ā-lā* (22/82) “yaparlar”, *gid-ē-ler* (22/49) “giderler”, *top-la-n- lar* (28/38) “toplanırlar”, *év-len-ī-ler* (21/20) “evlenirler”.

Geniş Zamanın Olumsuzu:

Geniş zamanın olumsuzunda diğer kiplerden çok farklı bir durum vardır. Diğer çekimlerde normal olarak şekil ve zaman ekleri fiilin olumlu ve olumsuz şekillerine getirilerek yapılmaktadır. Geniş zaman kipinde ise bu gördüğümüz ekler, yalnız olumlu fiillere eklenir. Olumsuz fiillerin geniş zamanı, bu eklerle değil başka eklerle yapılır. Geniş zaman için kullanılan ek, birinci şahıslarda {-mA}, diğer şahıslarda {-mAz}'dır. {-mA} aynı zamanda olumsuzluk eki olduğuna göre birinci şahıslarda olumsuzluk ve zaman fonksiyonu aynı ekte toplanmış demektir (Ergin 2004: 294-295).

KA'da da geniş zamanın olumsuzu Standart Türkiye Türkçesinden farklılık göstermez. Bölgemiz ağızlarında geniş zamanın olumsuzu 1. şahıslarda {-mA} ile diğer şahıslarda ise {-mAz} ve {-mes}, {-mAS} ile yapılır.

Teklik 1. şahıs:

YA: *barış-ma-m* (37/27) “barışmam”, *anna-ş-ma-m* (38/263) “anlaşmam”, *bil-me-m* (49/41) “bilmem”.

GA: *üşün-me-m* (61/18) “üşenmem”, *at-ma-m* (44/177) “atmam”, *yap-ma-m* (59/8) “yapmam”.

PA: *bil-me-m* (6/108) “bilmem”, *tanı-ma-m* (6/118) “tanımam”, *ayır-ma-m* (8/108) “ayırmam”.

Teklik 2. şahıs:

KA’da teklik 2. şahısta tespit edebildiğimiz örnekler ince ünlülü olup sadece iki tanedir. Pomak ağzında bu kullanıma ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *de-mes-sin* (38/268) “demezsin”.

GA: *sev-dir-mes-sin* (26/52) “sevdirmezsin”.

Teklik 3. şahıs:

YA: *yi-dir-meS* (10/144) “yedirmez”, *yap-maS* (38/73) “yapmaz”.

GA: *geç-meS* (59/55) “geçmez”, *yap-maS* (43/113) “yapmaz”.

PA: *ol-maS* (8/65) “olmaz”.

Çokluk 1. şahıs:

Çokluk 1. şahısta Göçmen ağzına ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *üz-ü-l-me-y-iz* (4/183) “üzülmeyiz”, *bırak-ma-y-iz* (32/11) “bırakmayız”.

PA: *al-ma-y-iz* (5/53) “almayız”.

Çokluk 2. şahıs:

Çokluk 2. şahısta incelediğimiz metinlerde Pomak ağzına ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *bil-mes-siniz* (14/50) “bilmezsiniz”.

GA: *bil-méz-siniz* (22/48) “bilmezsiniz”.

Çokluk 3. şahıs:

YA: *et-mez-ler* (41/14) “etmezler”, *yap-maz-lar* (39/88) “yapmazlar”, *sok-maz-lā* (4/30) “sokmazlar”.

GA: *bil-mez-ler* (26/34) “bilmezler”.

PA: *du maz-lar* (8/109) “durmazlar”.

5.2.2.1.4. Şimdiki Zaman

(İng. *Present*; Alm. *Präsens, Gegenwart*)

Hem şekil hem zaman ifade eden eklerden biridir. Şekil eki olarak bildirme, zaman eki olarak da şimdiki zaman ifade eder. Yani bu ek hareketin şimdiki zamanda ortaya çıktığını bildirir. Belirli bir zaman gösteren kesin bir bildirme ekidir. Bugün Türkçede şimdiki zaman eki *-yor*’dur. Bu kip eki *yor-* “yürümek” fiilinin geniş zaman şeklinden çıkmıştır.

Şimdiki zaman eki bölgemiz ağızlarında Standart Türkiye Türkçesi ile aynı olmakla beraber farklı kullanımlarda da karşımıza çıkmaktadır. KA’da şimdiki zaman ekleri: [-yor], [-yo], [-yō], [-yu], [-y], [-yı], [-yi], [-ya], [-ye], [-i]’dir.

Pomak ağzında şimdiki zaman eki olarak [-yor], [-yō], [-yo] ve [-yu] biçimleri karşımıza çıkmaktadır. Yerli ağzında ise [-yor] ve [-yo] ile birlikte [-yō], [-yu], [-ya], [-ye], [-yi], [-y] ekleri karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda en fazla çeşitlilik gösteren ağız ise Göçmen ağzıdır. Göçmen ağzında şimdiki zaman için kullanılan ekler ise: [-yor], [-yo], [-yō], [-yu], [-y], [-yı], [-yi], [-ya], [-i]’dir.

Bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

YA: *oku-yu-m* (10/229) “okuyorum”, *gid-i-yor-um* (51/18) “gidiyorum”, *bil-i-yo-m* (52/8) “biliyorum”, *unud-u-ye-m* (30/18) “unutuyorum”.

GA: *geç-i-n-i-yu-m* (22/13) “geçiniyorum”, *kullan-ı-yor-um* (43/74) “kullanıyorum”, *ilgi-len-i-m* (43/11) “ilgileniyorum”, *yap-ı-yı-m* (44/168) “yapıyorum”, *di-yi-m* (25/28) “diyorum”, *gid-i-ya-m* (18/27) “gidiyorum”, *di-yo-m* (21/13) “diyorum”

PA: *otu u-yor-um* (5/37) “oturuyorum”, *gid-i-yo-m* (5/85) “gidiyorum”.

Teklik 2. şahıs:

YA: *eli-yor-sun* (45/195) “eliyorsun”, *gid-i-yo-n* (4/81) “gidiyorsun”, *gid-i-yō-sun* (2/13) “gidiyorsun”, *yat-ı-yu-sun* (38/158) “yatıyorsun”, *ek-i-yo-sun* (14/26) “ekiyorsun”.

GA: *al-ı-yo-n* (22/85) “alıyorsun”, *yuvur-u-yu-n* (21/28) “yoğuruyorsun”, *çık-ı-y-sın* (25/36) “çıkıyorsun”, *düşün-ü-yo-sun* (61/58) “düşünüyorsun”.

PA: *koy-u-yo-n* (19/129) “koyuyorsun”, *yap-ı-yo-sun* (7/50) “yapıyorsun”.

Teklik 3. şahıs:

YA: *çalış-ı-yo* (1/12) “çalışıyor”, *gel-i-yor* (32/38) “geliyor”, *annat-ı-yō* (56/19) “anlatıyor”, *de-n-i-yu* (29/15) “deniyor”, *gel-i-ya* (45/111) “geliyor”, *di-yi* (2/97) “diyor”, *yap-ı-l-ı-ye* (30/25) “yapılıyor”, *kalk-i-y* (2/15) “kalkıyor”.

GA: *ol-u-yo* (23/15) “oluyor”, *sāl-yor* (43/22) “sağlıyor”, *kalk-ı-yō* (18/40) “kalkıyor”, *gid-i-yu* (28/66) “gidiyor”, *ōraş-ı-yı* (43/28) “uğraşıyor”, *gel-i-yi* (43/102) “geliyor”, *gid-i-y* (25/31) “gidiyor”.

PA: *gel-i-yo* (7/11) “geliyor”, *çalış-ı-yor* (5/36) “çalışıyor”, *gel-i-yō* (19/114) “geliyor”.

Çokluk 1. şahıs:

YA: *ince-li-yor-uz* (10/69) “inceliyoruz”, *duy-u-yo-z* (46/13) “duyuyoruz”, *go-y-yu-z* (17/105) “koyuyoruz”, *oraş-ı-yu-z* (29/28) “uğraşıyoruz”.

GA: *gid-i-yor-uz* (18/77) “gidiyoruz”, *yaşı-yo-z* (22/63) “yaşıyoruz”, *di-yu-z* (21/11) “diyoruz”, *kal-ı-yı-z* (43/103) “kalıyoruz”, *geç-i-r-i-yi-z* (44/11) “geçiriyoruz”, *yap-ı-z* (44/82) “yapıyoruz”.

PA: *gönder-i-yor-uz* (5/23) “gönderiyoruz”, *ol-u-yo-z* (19/37) “oluyoruz”.

Çokluk 2. şahıs:

YA: *gör-ü-yor-sunuz* (32/18) “görüyorsunuz”, *otur-u-yo-sunuz* (10/90) “oturuyorsunuz”, *d yo-nuz* (38/112) “diyorsunuz”, *yap-ı-yu-sunuz* (47/94) “yapıyorsunuz”.

GA: *gör-ü-yo-sunuz* (18/47) “görüyorsunuz”, *bil-i-yu-nuz* (44/138) “biliyorsunuz”, *ser-î-niz* (27/35) “seriyorsunuz”.

PA: *oku-t-u-yo-sunuz* (9/13) “okutuyorsunuz”, *di-yu-sunuz* (19/81) “diyorsunuz”.

Çokluk 3. şahıs

YA: *di-yor-lar* (50/21) “diyorlar”, *di-yor-lā* (10/157) “diyorlar”, *isti-yo-lar* (13/113) “istiyorlar”, *oraş-ı-yu-lar* (49/22) “uğraşıyorlar”, *de-yi-ler* (57/37) “diyorlar”, *bil-î-ler* (38/204) “bilirler”.

GA: *yer-leş-i-yo-lā* (18/10) “yerleşiyorlar”, *yer-leş-i-yu-lar* (28/18) “yerleşiyorlar”, *di-yi-ler* (28/25) “diyorlar”, *yap-u-y-ler* (21/20) “yapıyorlar”, *ev-len-î-ler* (21/20) “evleniyorlar”.

PA: *di-yor-lar* (8/68) “diyorlar”, *āla-ş-ı-yo-lar* (6/73) “ağlaşıyorlar”, *yap-ı-yō-lar* (6/115) “yapıyorlar”.

Şimdiki zamanın çokluk 3. şahsında gerileyici benzeşme ile oluşan *-yor-lar* > *-yollar* şekli de bölgemiz ağızlarında karşımıza çıkmaktadır. Bu durum sadece Yerli ağzında olup üç örnekle sınırlıdır.

YA: *çār-ı-yol-lar* (53/18) “çağırıyorlar”, *sāl-ı-yol-lar* (53/41) “sağlıyorlar”, *gōr-ü-yol-lar* (53/80) “görüyorlar”.

5.2.2.1.5 Gelecek Zaman

(İng. *Future*; Alm. *Futur*, *Futurum*)

Gelecek zaman, şekil olarak bildirme, zaman olarak da gelecek zamanı ifade eden bir ektir.

Gelecek zaman eki bölgemiz ağızlarında Standart Türkiye Türkçesi ile aynı olmakla beraber farklı kullanımlarda da karşımıza çıkmaktadır. KA’da gelecek zaman ekleri: {-AcAk}, {-AcA}, {-cAk}, {-IcAk}, {ucağ}, {-ücek}, {-cA}, {-cĀ}, {çA}’dır. Bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

YA: *al-aca-m* (10/84) “alacam”, *ek-tir-ece-m* (4/42) “ektireceğim”, *yalvar-ca-m* (38/138) “yalvaracağım”, *söylē-ce-m* (1/18) “söyleyeceğim”, *al-ıca-m* (10/404) “alacağım”, *gid-ice-m* (38/86) “gideceğim”, *kur-uca-m* (10/394) “kuracağım”, *git-çe-m* (38/193) “gideceğim”.

GA: *al-ca-m* (22/46) “alacağım”, *ver-ce-m* (44/18) “vereceğim”, *yat-ıca-m* (22/19) “yatacağım”, *gid-ice-m* (44/35) “gideceğim”, *kur-uca-m* (43/137) “kuracağım”.

PA: *anla-t-aca-m* (6/137) “anlatacağım”, *ed-ece-m* (19/124) “edeceğim”, *karşılı-ca-m* (8/19) “karşılatacağım”, *söylē-ce-m* (6/133) “söyleyeceğim”, *annat-ıca-m* (19/73) “anlatacağım”, *sev-ice-m* (6/158) “seveceğim”, *koş-uca-m* (6/166) “koşatacağım”.

Teklik 2. şahıs:

Göçmen ağzında gelecek zaman 2. teklik şahsa ait örnekler oldukça sınırlı sayıda karşımıza çıkmaktadır.

YA: *gel-ecek-sin* (48/11) “geleceksin”, *daya-n-aca-n* (38/109) “dayanacaksın”, *al-cağ-sın* (2/46) “alacaksın”, *yap-tır-ıcağ-sın* (10/263) “yaptıracaksın”, *dön-ücek-sin* (48/16) “dönecekseın”, *gir-icek-sin* (48/16) “gireceksin”, *de-y-cek-sin* (53/149) “diyeceksin”, *kullan-cā-sın* (52/26) “kullanacaksın”, *al-ca-n* (14/46) “alacaksın”, *götür-ce-n* (38/26) “götüreceksin”, *konus-ça-n* (4/232) “konuşacaksın”, *et-çe-n* (38/117) “edeceksin”.

GA: *gu-y-ca-n* (26/18) “koyacaksın”, *gid-ice-n* (21/23) “gideceksin”, *ed-ice-n* (22/34) “edeceksin”.

PA: *al-ıcağ-sın* (8/80) “alacaksın”, *vur-ucağ-sın* (8/96) “vuracaksın”, *piş-i-r-icek-sin* (8/26) “pişireceksin”, *çalış-ıcek-sin* (9/53) “çalışacaksın”, *bālī-ca-n* (8/96) “bağlayacaksın”.

Teklik 3. şahıs:

YA: *otur-acak* (10/64) “oturacak”, *ver-ecek* (32/17) “verecek”, *aç-ı-l-acak* (34/16) “açılacak”, *gel-cek* (38/23) “gelecek”, *kac-ıcağ* (38/25) “kaçacak”, *sakin-*

ne-ş-icek (48/56) “sakinleşecek”, *ol-ucaḵ* (10/63) “olacak”, *böl-ücek* (10/17) “bölecek”.

GA: *bırak-acaḵ* (18/74) “bırakacak”, *gid-ecek* (59/46) “gidecek”, *ol-caḵ* (22/21) “olacak”, *gel-cek* (44/42) “gelecek”, *al-ıcaḵ* (28/61) “alacak”, *gid-icek* (22/10) “gidecek”, *ol-ucaḵ* (59/25) “olacak”.

PA: *kurtar-acaḵ* (6/154) “kurtaracak”, *öl-ecek* (19/148) “ölecek”, *ol-ucaḵ* (6/139) “olacak”, *ol-caḵ* (8/24) “olacak”, *besli-cek* (8/117) “besleyecek”, *yap-ıcaḵ* (8/39) “yapacak”, *gid-icek* (5/58) “gidecek”.

Çokluk 1. şahıs:

YA: *bırak-aca-z* (10/197) “bırakacağız”, *öl-ece-z* (10/328) “öleceğiz”, *yap-ıca-z* (13/28) “yapacağız”, *yap-ca-z* (47/61) “yapacağız”, *gid-ice-z* (13/58) “gideceğiz”, *gör-ce-z* (38/71) “göreceğiz”, *öl-üce-z* (49/15) “öleceğiz”.

GA: *çat-ı-ş-ıca-z* (18/37) “çatışacağız”, *gid-ice-z* (22/73) “gideceğiz”.

PA: *al-ca-z* (8/46) “alacağız”, *konuş-ıca-z* (19/66) “konuşacağız”, *gid-ice-z* (6/15) “gideceğiz”, *dinle-y-ce-z* (6/180) “dinleyeceğiz”.

Çokluk 2. şahıs:

YA: *yol-caḵ-sınız* (53/81) “yolacaksınız”, *tut-cā-nız* (4/121) “tutacaksınız”, *gid-icē-niz* (4/179) “gideceksiniz”.

GA: *yap-ıca-nız* (18/103) “yapacaksınız”.

PA: *konuş-ıca-nız* (19/62) “konuşacaksınız”.

Çokluk 3. şahıs:

YA: *kur-aca-k-lar* (10/20) “kuracaklar”, *dön-ecek-ler* (10/63) “dönecekler”, *yap-tır-ıca-k-lar* (32/18) “yaptıracaklar”, *götür-cek-lē* (10/299) “götürecekler”, *öl-dür-ücek-lē* (10/394) “öldürecekler”.

GA: *gid-icek-ler* (18/91) “gidecekler”, *et-tir-icek-ler* (43/100) “ettirecekler”, *de-y-cek-lē* (26/53) “diyecekler”.

PA: *gel-cek-ler* (8/18) “gelecekler”.

5.2.2.2. Tasarlama Kipleri

(İng. *Mood*; Alm. *Modus, Aussageweise*)

Tasarlama kipleri, gerçek olmayan, olması, gerçekleşmesi için dilekte bulunulan, tasarlanan fiil kalıplarıdır. Bunlarda zaman ifadesi yoktur, sadece şekil ifadesi vardır.

Tasarlama kipleri; şart, emir, istek, gereklilik ifade eden ve aynı zamanda bu adla anılan dört çekim kalıbından oluşurlar (Günşen 2000: 142).

5.2.2.2.1. Şart

(İng. *Conditional*; Alm. *Konditional, Bedingungsform*)

Bu ek de yalnız şekil ekidir ve fiilin şart çekimini yapar (Günşen 2000: 145). Bölgemiz ağızlarında da tıpkı yazı dilimizde olduğu gibi şart eki {-sA} şeklindedir. Şart çekiminin bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

YA: *dē-se-m* (38/43) “desem”, *ko-va-la-sa-m* (10/35) “kovalasam”.

GA: *ol-sa-m* (44/19) “olsam”, *gis-se-m* (44/92) “gitsem”.

PA: *yap-sa-m* (8/102) “yapsam”, *dē-se-m* (5/89) “desem”.

Teklik 2. şahıs:

Göçmen ağzında 2. teklik şahısta şart kipinin kalın ünlülü şekli tespit edilememiştir.

YA: *ol-sa-n* (20/14) “olsan”, *ver-se-n* (37/26) “versen”.

GA: *iste-se-n* (43/142) “istesen”.

PA: *yap-sa-n* (8/71) “yapsan”, *de-se-n* (7/52) “desen”.

Teklik 3. şahıs:

YA: *bir-le-ş-se* (10/416) “birleşse”, *bağ-sa* (45/92) “baksa”.

GA: *ol-sa* (18/79) “olsa”, *gel-se* (44/135) “gelse”.

PA: *vur-sa* (5/52) “vursa”, *dêr-se* (6/115) “derse”.

Çokluk 1. şahıs:

Pomak ağzında 1. çokluk şahısta şart kipinin kalın ünlülü şekli tespit edilememiştir.

YA: *ol-sa-ğ* (38/139) “olsak”, *de-se-k* (48/38) “desek”.

GA: *ol-sa-ğ* (43/98) “olsak”, *de-se-k* (44/120) “desek”.

PA: *git-se-k* (5/52) “gitsek”.

Çokluk 2. şahıs:

Pomak ve Göçmen ağzında 2. çokluk şahısta şart kipine ait örnek tespit edilememiştir. Yerli ağzında ise sadece kalın ünlülü şekli karşımıza çıkmıştır.

YA: *sor-sa-nız* (38/98) “sorsanız”.

Çokluk 3. şahıs:

Pomak ağzında ve Yerli ağzında 3. çokluk şahısta şart kipine ait örnek tespit edilememiştir. Göçmen ağzında ise sadece kalın ünlülü şekli karşımıza çıkmıştır.

GA: *bağ-sa-lar* (44/136) “baksalar”.

5.2.2.2.2. İstek

(İng. *Desiderative*; Alm. *Desiderativum*, *Wünschform*)

Bu ek de yalnız şekil ifade eden bir ektir. Tasarlama kiplerinden biri olan istek şeklini meydana getirir. Yazı dilinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da istek eki: {-A}’dır. Yazı dilimizde bugün istek çekimi büyük ölçüde kullanımdan düşmüştür. Özellikle 1. teklik ve çokluk şahısları yazı dilimizde yoktur, diğer şahıs çekimleri de çok nadir kullanılır. Böylece istek çekimi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Buna karşılık ağızlarda bütün istek çekimi canlı olarak kullanılmaktadır (Ergin 2004: 310-312).

İstek kipinin bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik 1. şahıs:

Pomak ağzında 1. teklik şahısta istek kipine ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *bağ-a-m* (3/84) “bakalım”, *söyle-y-e-m* (36/11) “söyleyeyim”.

GA: *bağ-a-m* (22/52) “bakam”, *bil-e-m* (26/14) “bileyim”.

Teklik 2. şahıs:

Göçmen ağzında 2. teklik şahısta istek kipine ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *al-a-sın* (13/15) “alasın”.

PA: *gör-e-sin* (8/82) “göresin”.

Teklik 3. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında, istek kipinde, teklik 3. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

Çokluk 1. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında, istek kipinde, çokluk 1. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

Çokluk 2. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında, istek kipinde, çokluk 2. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

Çokluk 3. şahıs:

Bölgemiz ağızlarında, istek kipinde, çokluk 3. şahsa ait örnek tespit edilememiştir.

5.2.2.2.3. Emir

(İng. *Imperative*; Alm. *Imperativ*)

Yalnızca şekil eki olan ve zaman göstermeyen emir ekleri, tasarlanan hareketin emirle yapılmasına işaret ederler. Her şahsın ayrı bir emir eki olduğu için, emir ekleri aynı zamanda şahıs ekleri durumundadırlar. Yani zamir ve iyelik kökenli şahıs eklerinin yanında emir ekleri üçüncü tip şahıs ekleridir (Günşen 2000: 142).

Emir eklerinin bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik 1. şahıs: {-AyIm}

YA: *al-ayım* (1/33) “alayım”, *yi-y-eyim* (45/103) “yiyeyim”.

GA: *āla-y-ayım* (44/113) “ağlayayım”, *bil-eyim* (18/70) “bileyim”.

PA: *bul-ayım* (8/41) “bulayım”, *gid-eyim* (19/144) “gideyim”.

Teklik 2. şahıs: Ayrı bir eki yoktur.

YA: *al* (38/529) “al”, *bağ* (45/106) “bak”.

GA: *git* (44/143) “git”, *bağ* (22/10) “bak”.

PA: *bağ* (6/48) “bak”, *gel* (9/38) “gel”.

Teklik 3. şahıs: {-sXn}, {-sIn}, {-sun}

YA: *getir-sin* (4/13) “getirsin”, *yat-ı-ş-sin* (11/173) “yatırsın”, *ol-sun* (2/91) “olsun”, *düş-sün* (45/103) “düşsün”, *ağ-sın* (4/138) “aksın”, *sav ol-sun* (17/112) “sağ olsun”.

GA: *yi-sin* (27/24) “yesin”, *bağ-ma-sın* (18/90) “bakmasın”, *ol-sun* (22/43) “olsun”, *ver-sin* (28/31) “versin”.

PA: *ol-sun* (7/35) “olsun”, *ağ-sın* (5/95) “aksın”, *gel-sin* (8/93) “gelsin”, *sā ol-sun* (5/24) “sağ olsun”.

Çokluk 1. şahıs: {-Alım}

YA: *barış-alım* (37/23) “barışalım”, *öl-dür-elim* (41/50) “öldürelim”.

GA: *gid-elim* (21/24) “gidelim”, *yap-alım* (25/30) “yapalım”.

PA: *kaç-alım* (5/71) “kaçalım”, *de-y-elim* (6/61) “diyelim”.

Çokluk 2. şahıs: {-Xn}, {-un}, {-in}

YA: *al-in* (41/102) “alın”, *gid-in* (10/25) “gidin”, *gör-ün* (11/77) “görün”, *buyr-un* (32/29) “buyrun”, *berāber ol-un* (10/286) “beraber olun”, *yol ver-in* (42/45) “yol verin”.

GA: *gör-ün* (59/27) “görün”, *getir-in* (61/112) “getirin”.

PA: *gör-ün* (5/55) “görün”, *al-ın* (5/55) “alın”, *git-me-y-in* (6/173) “gitmeyin”.

Çokluk 3. şahıs: {-sXnlAr}

Bölgemiz ağızlarında, emir kipinin çokluk 3. şahsında {-sXnlAr} şeklinin yanı sıra daha çok ilerleyici benzeşme yoluyla oluşan {-sXnnAr} biçimi tespit edilmiştir.

YA: *kur-ma-sın-nar* (11/43) “kurmasınlar”, *çek-i-ş-sin-ner* (45/152) “çekişsinler”, *sav ol-sun-nar* (17/132) “sağ olsunlar”, *döv-sün-ner* (45/152) “dövsünler”.

GA: *çık-ar-sın-nar* (43/76) “çıkarsınlar”, *söyle-sin-ner* (43/77) “söylesinler”.

PA: *sāyip çık-sın-lar* (6/131) “sahip çıksınlar”, *dikkat et-sin-ler* (6/153) “dikkat etsinler”, *sā ol-sun-lar* (5/58) “sağ olsunlar”, *ek-sin-ner* (19/53) “eksinler”.

5.2.2.2.4. Gereklilik

(İng. *Necessitative*; Alm. *Notwendigkeitsform*)

Fiilin gereklik çekimini yapan ektir. Diğer tasarlama ekleri gibi, o da yalnız şekil ekidir. Yazı dilimizde olduğu gibi, bölgemiz ağızlarında da gereklik eki: {-mAlI}’dır. Ancak metinlerimizde teklik 3. şahsın çekimine ait örnekler dışında pek örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs:

YA: *sor-malı* (38/10) “sormalı”, *göster-meli* (48/31) “göstermeli”.

PA: *bırak-ma-malı* (9/66) “bırakmamalı”, *bil-meli* (9/66) “bilmeli”.

5.2.2.3. İsim Fiili

(İng. *Substantive Verb, Copula*; Alm. *Verbum Substantivum, Kopula*)

İsim soylu kelimelerin fiilleştirilmesinde kullanılan ektir. Eski Türkçe'deki *er-* yardımcı fiilinden gelişen *i-* yardımcı fiili Türkçe'nin ana yardımcı fiilidir. *i-* fiilinin bugün bütün çekimleri yoktur. Bugün sadece geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart çekimi olmak üzere dört çekimi bulunmaktadır.

Bölgemiz ağızlarından derlediğimiz metinlerde tüm şahıslara ait ek fiilli şekillere rastlayamadığımız için, örnekleri ayrı ayrı şahıslar başlığı ile değil de, mevcut örneklerle göre topluca vereceğiz.

5.2.2.3.1. İsim Fiilinin Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

İsim fiilin görülen geçmiş zaman çekimi, *i-* fiiline görülen geçmiş zaman eki getirilerek yapılır.

YA: *asker-di-m* (10/396) “askerdim”, *küçük-tü* (57/33) “küçüktü”, *souk-tu* (3/44) “soğuktu”, *çocuk-tu-k* (10/219) “çocuktuk”, *kötü-y-dü-k* (38/69) “kötüydük”, *iç-i-n-de-y-di* (2/83) “içindeydi”.

GA: *muhtar-dı-m* (23/21) “muhtardım”, *yoğ-tu* (18/125) “yoktu”.

PA: *kız-ı-y-dı-m* (5/74) “kızıydım”, *yoğ-tu* (5/33) “yoktu”, *sāğlık-lı-y-dı-k* (5/25) “sağlıklıydık”, *zevk-li-y-di* (5/15) “zevkliydi”.

5.2.2.3.2. İsim Fiilinin Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

İsim fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimi, *i-* fiiline öğrenilen geçmiş zaman eki getirilerek yapılır.

YA: *böle-y-miş* (2/43) “böyleymiş”, *bal-lı-y-muş* (10/37) “ballıymış”, *galabalık-mış-ı-nız* (15/40) “kalabalıkmişsiniz”, *vakit-li-y-miş-ler* (42/34) “vakitliymişler”.

GA: *böle-y-miş* (25/15) “böyleymiş”.

PA: *öle-y-miş* (7/24) “öyleymiş”, *cāhil-miş-im* (5/70) “cahilmişim”.

5.2.2.3.3. İsim Fiilinin Geniş Zaman Çekimi

İsim fiilin geniş zamanında ekleşme tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Bu zamanın teklik ve çokluk 3. şahıslarında *i-* fiilinin yerine *dur-* yardımcı fiilinin kalıntıları vardır. Ancak teklik 3. şahıs eki olan ve bildirme diye de tanımlanan *-dır*, *-dir*, *-dur*, *-dür* eki genel olarak düşme eğilimindedir.

YA: *genç-siniz* (38/125) “gençsiniz”, *asker-i-y-im* (20/42) “askeriyim”, *mecburiyet-i-n-de-sin* (41/65) “mecburiyetindesin”, *çarşamba-dır* (45/62) “çarşambadır”, *iç-i-n-de-y-iz* (53/38) “içindeyiz”.

GA: *boşna-ız* (18/7) “boşnağız”, *ne-si-niz* (61/119) “nesiniz”, *iç-i-n-de-y-im* (22/7) “içindeyim”, *iç-i-n-de-sin* (18/55) “içindesin”, *var* (18/22) “var”.

PA: *bu da-y-ım* (5/9) “burdayım”, *emek-li-y-im* (5/80) “emekliyim”, *köçmen* (19/25) “göçmen”, *pomağ-ız* (19/23) “pomağız”, *evlad-ı-m-sın* (6/97) “evladımsın”, *iyi-siniz* (6/175) “iyisiniz”.

5.2.2.3.4. İsim Fiilinin Şart Çekimi

İsim fiilinin şart çekimi, *i-* fiiline şart eki getirilerek yapılır.

YA: *oca-y-sa-n* (4/181) “hocaysan”, *yö-sa* (4/225) “yoksa”, *müsait-se-k* (60/84) “müsaitsek”.

GA: *yö-sa* (18/57) “yoksa”.

PA: *var-sa* (5/60) “varsa”.

5.2.2.3.5. İsim Fiilinin Olumsuzu

İsim fiilinin olumsuzunda, *değil* < *degül* olumsuzluk edatından faydalanılır. Olumsuzluk ifade eden bu edat isim fiilinin takıldığı ismin sonuna getirilir, edattan sonra isim fiilinin olumlu şekilleri ilave edilir. *değil* edatı Eski Anadolu Türkçesinde *degül* şeklinde idi (Ergin 2004: 319).

KA'da isim fiilinin olumsuzu için *değil* edatı kullanılmaktadır. Bölgemiz ağızlarındaki genel görünüm şöyledir:

YA: *önemli deyil* (2/92) “önemli değil”, *alay deyil* (4/53) “alay değil”, *kolay deyil* (32/26) “kolay değil”.

GA: *parlak ta deyil* (43/143) “parlak da değil”.

PA: *öbürleri gibi deyil* (6/149) “öbürleri gibi değil”,

Bölgemiz ağızlarında i- ek fiilinin hikaye, rivayet ve şart birleşik çekimi örnekleri de tespit edilmiştir.

YA: *gez-er-di* (3/19) “gezerdi”, *yap-ı-l-mış-tı* (39/32) “yapılmıştı”, *ol-ma-sa-y-dı* (39/42) “olmasaydı”, *bas-tır-cā-mış* (45/97) “bastıracakmış”, *yap-ar-mış* (14/22) “yaparmış”, *ol-u-yo-muş* (39/133) “oluyormuş”, *gël-i-r-se* (47/70) “gelirse”, *yap-ı-yo-sa-n* (41/109) “yapıyorsan”.

GA: *kes-er-di* (22/81) “keserdi”, *öl-müş-tü* (25/19) “ölmüştü”, *düz-le-r-ler-miş* (24/14) “düzlerlermiş”, *duy-yo-muş* (18/121) “duyuyormuş”, *konus-abil-i-r-se-k* (44/23) “konuşabilirsek”, *yi-r-se-k* (44/134) “yersek”.

PA: *de-n-i-r-di* (6/184) “denirdi”, *di-yor-du* (5/97) “diyordu”, *ol-sa-y-dı* (6/41) “olsaydı”, *ko-y-ar-mış* (19/45) “koyarmış”, *kes-mi-yo-muş* (5/72)

“kesmiyormuş”, *istê-r-se* (5/46) “isterse”, *bul-du-y-sa* (5/34) “bulduysa”, *al-ı-yo-sa* (19/129) “alıyorsa”.

5.3. Sıfat-Fiiller

(İng. *Participle*; Alm. *Partizip*)

Sıfat-fiiller, nesnelerin hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir (Ergin 2004: 333). Bölgemiz ağızlarında tespit edilen sıfat-fiil ekleri şunlardır:

5.3.1. {-An}

Geniş zaman ifadesi taşıyan bu ek, işlek olarak kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir. Bölgemiz ağızlarında iki şekli de karşımıza çıkmaktadır.

YA: *dış mēmlēkēttē olan türkleri* (20/20) “dış memlekette olan türkleri”, *yolda giden yolcular* (42/47) “yolda giden yolcular”.

GA: *kız olan* (23/38) “kız olan”, *geçen sene* (25/7) “geçen sene”.

PA: *sayılan bi devlet* (6/37) “sayılan bir devlet”, *arķamdan gelen* (5/74) “arkamdan gelen”.

5.3.2. {-mXş}

Geçmiş zaman ifade eden sıfat-fiil eklerinden biridir. KA’ya ait metinler incelendiğinde Pomak ağızında bu eke ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *cāmiye girmiş şeytan gibi* (10/188) “camiye girmiş şeytan gibi”, *olmuş işe gidiyon* (54/30) “olmuş işe gidiyorsun”.

GA: *insannādan kopmuş insan diyiliS* (44/90) “insanlardan kopmuş insan değiliz”.

5.3.3. {DXk}

Geçmiş zaman ifade eden ve çok kullanılan bir sıfat-fiil ekidir.

YA: *konaqlad bi yermij* (36/7) “konakladığı bir yermiş”, *geldi gün* (10/103) “geldiği gün”, *oldu yēde* (10/51) “olduğu yerde”, *döndü zaman* (48/11) “döndüğü zaman”, *düştü zaman* (47/37) “düştüğü zaman”, *gitti yerde* (10/301) “gittiği yerde”, *gitti yer* (45/135) “gittiği yer”, *çalışt yıllara* (29/22) “çalıştığı yıllara”.

GA: *topland yerde* (43/119) “toplandığı yerde”, *oldu zaman* (44/94) “olduğu zaman”, *annatt gibi* (24/15) “anlattığı gibi”.

PA: *zorland zaman* (6/94) “zorlandığı zaman”, *sürülmedi zaman* (7/33) “sürülmediği zaman”.

5.3.4. {AcAk}

Gelecek zaman ifadesi taşıyan bu ek de sıklıkla kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir. KA’da, hece kaynaşması sonucu kısalmış olan şekilleri daha yaygın olarak kullanılmaktadır.

YA: *görevi yapabilecek kimseyi seçer* (10/202) “görevi yapabilecek kimseyi seçer”, *kaçıcā zaman* (10/317) “kaçacağı zaman”, *kaş kişi gelcē* (4/21) “kaç kişi geleceği”.

GA: *yapacak bi şey* (43/100) “yapacak bir şey”, *ölecek vaziyette* (18/115) “ölecek vaziyette”.

PA: *geleceyi için* (6/63) “geleceği için”.

5.4. Zarf-Fiiller

(İng. *Gerund*; Alm. *Konverbium*)

Zarf-fiiller, hareket hâli ifade eden fiil şekilleridir (Ergin 2004: 338). Bölgemiz ağızlarında tespit edilen zarf-fiil ekleri şu şekildedir:

5.4.1. {-A}

Türkçede eskiden beri sıklıkla kullanılan bu ek bölgemiz ağızlarında da karşımıza çıkmaktadır.

YA: *konuşa konuşa* (15/34) “konuşa konuşa”, *döne döne* (3/88) “döne döne”.

GA: *doya doya* (18/127) “doya doya”.

PA: *kaynaya kaynaya* (8/81) “kaynaya kaynaya”, *diye* (6/116) “diye”.

5.4.2. {-I}

Bölgemiz ağızlarında seyrek olarak karşımıza çıkan bir zarf-fiil ekidir.

YA: *deyi* (17/52) “diye”.

GA: *deyi* (25/10) “diye”.

5.4.3. {-Xp}

Bu ek de Türkçede eskiden beri kullanılan ve işlek olan zarf-fiil eklerinden biridir. KA’da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

YA: *gelip* (34/10) “gelip”, *açılıp* (38/217) “açılıp”, *boğulup* (39/61) “boğulup”, *götürüp* (3/65) “götürüp”.

GA: *yapıp yapıp* (22/29) “yapıp yapıp”, *süsleyip* (24/14) “süsleyip”, *oturup* (25/21) “oturup”, *götürüp* (28/65) “götürüp”.

PA: *oturup* (8/40) “oturup”, *çıkarıp* (5/48) “çıkarıp”, *gelip* (6/20) “gelip”.

5.4.4. {-ArAk}

Bugün Standart Türkçede en geniş ölçüde kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Bölgemiz ağızlarında da işlek olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

YA: *güvenerek* (41/78) “güvenerek”, *olarak* (51/14) “olarak”.

GA: *olarak* (43/11) “olarak”, *görerek* (18/57) “görerek”.

PA: *kaçarak* (5/69) “kaçarak”, *üzülerek* (6/80) “üzülerek”.

5.4.5. {-XncA}

Türkçede eskiden beri kullanılan bu zarf-fiil ekinde bir hareket hâli ifadesinden başka o hareket hâlinin ortaya çıktığı anı göstermek gibi bir zaman ifadesi de vardır (Ergin 2004: 341). Bölgemiz ağızlarında da işlek olarak kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir.

YA: *olmayınca* (52/167) “olmayınca”, *gelince* (14/17) “gelince”, *olunca* (12/19) “olunca”, *ölünce* (49/36) “ölünce”.

GA: *ekilince* (43/161) “ekilince”, *olmayınca* (44/159) “olmayınca”, *dönünce* (18/19) “dönünce”, *olunca* (43/90) “olunca”.

PA: *yeyince* (19/65) “yiyince”, *dālınca* (6/29) “dağılınca”, *olunca* (19/129) “olunca”, *görünce* (6/19) “görünce”.

5.4.6. {-AlI}

Türkçede eskiden beri kullanılan bu zarf-fiil eki, Eski Türkçede *-ğalı*, *-geli* şeklinde idi. Batı Türkçesine [-alı], [-eli] şeklinde geçmiştir. Bölgemiz ağızlarında seyrek olarak karşımıza çıkmaktadır.

YA: *gideli* (13/13) “gideli”, *geleli* (37/9) “geleli”.

GA: *ayrılalı* (43/9) “ayrılalı”, *bırakalı* (44/88) “bırakalı”.

PA: *kaybedeli* (19/11) “kaybedeli”.

5.4.7. {-mAdAn}

Olumsuzluk bildiren zarf-fiil ekidir. Olumlu fiil kök veya gövdelerine getirilir. KA’da işlek olarak kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir.

YA: *yapmadan* (47/77) “yapmadan”, *gelmeden* (53/33) “gelmeden”.

GA: *görmeden* (26/23) “görmeden”, *olmadan* (27/32) “olmadan”.

PA: *kırılmadan* (5/65) “kırılmadan”.

5.4.8. {-kAn}

Yalnız i- fiilinin zarf-fiil ekidir. Diğer fiillere getirilemez. Bölgemiz ağızlarında ünlü uyumuna aykırı olmayan farklı biçimleri de tespit edilmiştir.

YA: *varırken* (4/23) “varken”, *gençken* (35/56) “gençken”.

GA: *arkandayken* (22/37) “arkandayken”, *önümdeyken* (22/36) “önümdeyken”.

PA: *dağılırken* (6/25) “dağılırken”.

{-kA}

YA: *yaparka* (13/14) “yaparken”, *giderke* (29/19) “giderken”.

GA: *çıkarka* (18/77) “çıkarken”, *gideke* (44/68) “giderken”.

PA: *askerdeyke* (6/86) “askerdeyken”.

{-kAnA}

Pomak ağzında bu ekin örneği tespit edilememiştir.

YA: *götürükene* (11/66) “götürürken”, *kazarıkana* (35/17) “kazarken”.

GA: *verikene* (61/17) “verirken”, *konusurkana* (61/88) “konuşurken”.

{-kasına}

Bu ekin örneği sadece Yerli ağzında ve bir kaynak kişide tespit edilmiştir.

YA: *konaqlarkasına* (47/9) “konaklarken”, *yaparšanas* (47/115) “yaparken”.

5.4.9 {-DXkçA}

YA: *ihtiyarladıkça* (36/16) “ihtiyarladıkça”, *küçüldükçe* (39/127) “küçüldükçe”, *geştikçe* (31/31) “geçtikçe”.

GA: *geştikçe* (27/27) “geçtikçe”.

PA: *gittikçe* (7/41) “gittikçe”.

5.4.10. {-dInAn}

Pomak ağzında bu eke ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *asıldınan* (39/73) “asılınca”, *kapandınan* (42/31) “kapanınca”, *getidinen* (17/17) “getirince”.

GA: *çārdınan* (44/109) “çağırınca”, *geldinen* (44/90) “gelince”.

5.4.11. {-DInA}

Pomak ağzında bu eke ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *galdına* (15/38) “kalınca”, *geldine* (34/10) “gelince”, *geştine* (38/20) “geçince”.

GA: *vardına* (22/43) “varınca”.

6. EDATLAR⁴⁸

(İng. *Postposition, Particle*; Alm. *Partikel, Nachstellung*)

Yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak, ad ve ad soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli bağımsız kelimelerdir (Korkmaz 2010: 79). İsim ve fiiller arsında çeşitli ilgiler kuran edatlar, görevlerine göre ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Kofçaz ağzındaki başlıca örnekleri şöyledir:

6.1. Ünlem Edatları

Bunlar his ve heyecanları; sevinç, keder, ızdırıp, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır (Ergin 2004: 349).

Bunlar da kendi içinde ünlemler, seslenme edatları, sorma edatları, gösterme edatları ve cevap edatları olmak üzere beş grupta incelenecektir.

6.1.1. Ünlemler

Bunlar, çeşitli durumlar karşısında ortaya çıkan his ve heyecanlarımızı ifade eden edatlarla tabiattaki sesleri taklit eden edatlardır (Günşen 2000: 153).

Bölgemiz ağızlarından tespit ettiğimiz ünlemler şunlardır:

YA: *ah kıyamam* (1/34) “ah kıyamam”, *ah ne zor, ne zor* (13/37) “ah ne zor, ne zor”, *ay söylemem* (4/183) “ay söylemem”, *ay épsini gördük yavrum* (38/72) “ay hepsini gördük yavrum”, *vay benim erim buymuj diyo* (10/41) “vay benim reim buymuş diyo”, *of gelin çok çekti be* (38/87) “of gelin çok çekti be”, *haydi bakalım* (15/42) “haydi”, *saşkın ola* (10/162) “sakın ola”.

⁴⁸ Edatların sınıflandırılmasında M. Ergin’in sınıflandırmasını benimsediğimiz için, pekçok dilbilgisi kitabında “edat”, “bağlaç”, “ünlem” olarak ayrı ayrı sınıflandırılan görevli kelimeleri, “edatlar” ana başlığı içinde inceleyip “ünlem edatları”, “bağlama edatları” ve son çekim edatları” olmak üzere üç başlık halinde inceledik.

GA: *pat küt pat...* (18/72) “pat küt pat”, *haydi bi yerden bi şey* (25/37) “haydi bi yerden bi şey”, *adi allā ısmāladık* (59/48) “haydi allaha ısmarladık”.

PA: *adi salona* (8/55) “haydi salona”, *hah hah hah ha* (9/34) “hah hah hah ha”.

6.1.2. Seslenme Edatları

Sadece hitap ve seslenme aracı olan edatlardır. KA’da tespit ettiğimiz seslenme edatları şunlardır:

YA: *a kıS kaḫsana...* (4/129) “a kız kalksana”, *ey allahım demiş* (47/9) “ey allahım demiş”, *hey haḫ, isteme aḫḫın olmadık yerden* (45/218) “heyhat, isteme hakkın olmadık yerden”, *nāpalım be yavriḫım...* (2/95) “ne yapalım be yavrucuğum”, *ulan öldürelim bunnarı be dedim* (41/50) “ulan öldürelim bunları be dedim”, *yav, askerin yanında...* (29/45) “yav askerin yanında”, *yā rabbi...* (46/10) “ya rabbi”, *neydi ba remziye* (3/53) “neydi be remziye”, *aba kızanım boş ver...* (33/11) “aba kızanım boşver”, *abe genşlīmizde...* (49/27) “abe gençliğimizde...”, *neyi marı...* (4/112) “neyi marı”, *ma niçi dedin de* (38/209) “ma niçin dedin de”.

GA: *a yavrum..* (25/7) “a yavrum”, *bilir be...* (25/14) “bilir be”, *olur mu yav dedi...* (61/39) “olur mu yav dedi”, *burda ba dede* (22/61) “burada be dede”, *fakirlik vardı ba kıSım* (44/30) “fakirlik vardı be kızım”, *ne o mari* (22/25) “ne o mari”, *ma bu tarafa gittilē...* (27/34) “ma bu tarafa gittiler...”.

PA: *a işte dedim ya az evvel* (6/113) “a işte dedim ya az evvel”, *a domates topla* (8/21) “a domates topla”, *ey tatarlı dedim...* (19/142) “ey tatarlı dedim”, *yav a kadaşlar...* (6/76) “yav arkadaşlar”, *abe çok sene geçmiş...* (8/113) “abe çok sene geçmiş...”.

6.1.3. Sorma Edatları

Bunlar sorma ifade eden soru için kullanılan edatlardır (Ergin 2004: 350). Eski Türkçede *hanı* şeklinde olan, Türkiye Türkçesinde de *hani* biçiminde varlığını devam ettiren ve sorma edatı olarak kullanılan bu kelime, Kofçaz ağzında genellikle ön ünsüzü düşmüş olarak cümleleri birbirine bağlamak için kullanılmaktadır.

KA'da tespit ettiğimiz sorma edatları şunlardır:

YA: *hani ileri öle...* (4/155) “hani ileri öyle”, *umutlanınız ani meselā* (4/182) “umutlanınız hani mesela”, *kendime kadā biliyom ani* (52/8) “kendime kadar biliyorum hani”, *acaba ne verdiler...* (49/41) “acaba ne verdiler”.

GA: *ani yapıcak durumları da yoktu* (24/10) “hani yapacak durumları da yoktu”, *ani göSüm almıyo...* (44/39) “hani gözüm almıyor...”, *acaba nasıl yardım ederim* (61/52) “acaba nasıl yardım ederim”.

PA: *ani ordan bi para kazanamıyoruz* (6/56) “hani oradan bi para kazanamıyoruz”, *hani uygulama yavaş yavaş...* (6/115) “hani uygulama yavaş yavaş”, *ne şekil ise hani bōle* (7/13) “ne şekil ise hani böyle”, *ani çok çile çektiler* (19/62) “hani çok çile çektiler”, *dışarda sesliyo acap konuştu mu* (19/67) “dışarda sesliyor acaba konuştu mu”, *acaba niye bu kadar güldüler bunnar* (9/35) “acaba niye bu kadar güldüler bunlar”.

6.1.4. Gösterme Edatları

Bunlar birini, bir şeyi göstermek için kullanılan, işaret sırasında baş vurulan edatlardır (Ergin 2004: 351).

KA'da tespit ettiğimiz gösterme edatları şunlardır:

YA: *işte o insanın* (45/72) “işte o insanın”, *işte yönetirsin* (50/17) “işte yönetirsin”, *aha geldi dede...* (29/12) “aha geldi dede”, *aha kış başında gidelim...* (38/83) “aha kış başında gidelim”, *te bu evi yaptık* (35/16) “te bu evi yaptık”, *te öyle şimdi kayır* (38/67) “te öyle şimdi gayrı”.

GA: *işte içerde yapıyom...* (22/22) “işte içerde yapıyorum”, *işte onnar dedelerimiS...* (43/14) “işte onlar dedelerimiz”, *te burda şey* (21/27) “te burada şey”, *te karşıda eltim* (22/59) “te karşıda eltim”.

PA: *işte çok dikkat etmemiz lâzım* (6/178) “işte çok dikkat etmemiz lazım”, *işte bugüne vardık* (7/64) “işte bugüne vardık”, *te şimdi cāmiden geliyorum* (6/111) “te şimdi camiden geliyorum”, *te öle evlatçım* (8/99) “te öyle evlatçığım”.

6.1.5. Cevap Edatları

Bunlar tasdik veya red ifade eden edatlardır (Ergin 2004: 351).

KA’da tespit ettiğimiz cevap edatları şunlardır:

YA: *evet askerlere...* (60/70) “evet askerlere”, *hayır siS sōna geldiniS* (41/131) “hayır siz sonra geldiniz”, *vādı da yok* (1/16) “vardı da yok”, *önemli deyil...* (2/92) “önemli değil”, *peki tamam da* (10/155) “peki tamam da”, *he yarış yapı’yo* (2/21) “he yarış yapıyor”, *ya askerlik o tabi* (31/8) “ya askerlik o tabi”.

GA: *evet koca tarla köyü...* (43/7) “evet kocatarla köyü”, *hayır görmedim...* (26/24) “hayır görmedim”, *yok, kaçmadı da...* (23/34) “yok kaçmadı da”, *parlak ta deyil...* (43/143) “parlak da değil”, *peki dedim* (61/119) “peki dedim”, *efendim ormanda biraS çalışmış...* (61/47) “efendim ormanda biraz çalışmış”, *süslüyulā tabi gene* (22/49) “süslüyorlar tabi gene”.

PA: *evet çok memnun kaldım* (6/38) “evet çok memnun kaldım”, *konusulma yok* (6/14) “konusulma yok”, *öbürleri gibi deyil onlar* (6/149) “öbürleri gibi değil onlar”, *efendim ben gülmedim* (9/27) “efendim ben gülmedim”, *tabi er yerde* (5/13) “tabi her yerde”.

6.2. Bağlama Edatları

Bunlar, kelimedenden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır (Ergin 2004: 352).

KA’da tespit edilen bağlama edatları şu şekildedir:

6.2.1. Sıralama Edatları

Bunlar, arka arkaya gelen unsurları, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri “ve” manası ile virgül makamında birbirine bağlayan edatlardır (Ergin 2004: 352). Bölgemiz ağızlarında da yazı dilimizdeki gibi **ve**, **ile** edatlarıyla birlikte {-nAn}, {-(y)lA(n)} edatları da kullanılır.

KA’da tespit ettiğimiz sıralama edatları şunlardır:

YA: *günleri belirler ve yönetir* (32/15) “günleri belirler ve yönetir”, *ak ile karayı seçemez oldum* (49/116) “ak ile karayı seçemez oldum”, *dizlerimnen düşüp kalkıyorum* (11/14) “dizlerimle düşüp kalkıyorum”, *toplumnan iş yapılcağlar* (41/38) “toplumla iş yapılacaklar”, *olum güSel kārışıyla mutlu* (2/33) “oğlum güzel karısıyla mutlu”, *arabayla gidecek yolu yoktu* (39/18) “arabayla gidecek yolu yoktu”.

GA: *cebiri ve matematiği yapamadım* (61/13) “cebiri ve matematiği yapamadım”, *şimdi orkestıra ile yāni öyle dil* (24/13) “şimdi orkestra ile yani öyle değil”, *aram nasıl olacak gelinnen iyi* (26/54) “aram nasıl olacak gelinle iyi”, *arabayla geldim* (26/22) “arabayla geldim”, *āmet güçlüyle, ali güçlü kardeş* (26/57)

“ahmet güçlüyle ali güçlü kardeş”, *beygirlerle giderdik* (22/26) “beygirlerle giderdik”.

PA: *çok güzel ve dört mevsim var er yerde* (6/23) “çok güzel ve dört mevsim var her yerde”, *geliyo bu köye iki arabasınnan* (6/144) “geliyo bu köye iki arabasıyla”, *köy kena ında ū la dık hocaylan* (5/22) “köy kenarında uğurlardık hocayla”.

6.2.2. Denkleştirme Edatları

Bunlar birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru birbirine bağlayan, birbiriyle karşılaştıran edatlardır (Ergin 2004: 353).

KA’da tespit ettiğimiz denkleştirme edatları şunlardır:

YA: *ölcen mi yōsa dedim* (13/33) “ölecek misin yoksa dedim”, *arkanda insan yoksa geçer* (41/22) “arkanda insan yoksa geçer”, *kimsiye bir kınama veyāvut da bi küçümseme yapmazlar* (39/88) “kimseye bir kınama veyahut da bi küçümseme yapmazlar”, *yāvut üç külometire içerde* (39/138) “yahut üç kilometre içerde”, *bizim neslin tamamı bunu gördü yāni yāhut bizim yaştakilerin* (56/91) “bizim neslin tamamı bunu gördü yani yahut bizim yaştakilerin”, *yaya veya mekkāreyle* (39/18) “yaya veya mekkareyle”.

GA: *yōsa görmeyerek mi* (18/57) “yoksa görmeyerek mi”, *öküS veya at arabasınna gelmişler* (43/84) “öküz veya at arabasıyla gelmişler”.

PA: *yoksa bi yere gitmek istemiyom* (8/16) “yoksa bi yere gitmek istemiyorum”, *yazıklar olsun ve yāhut da bizi yanılı* (6/83) “yazıklar olsun veyahut da bizi yanılı”, *bi şey yaratmak veya bi şey etmek* (6/20) “bir şey yaratmak veya bir şey etmek”.

6.2.3. Karşılaştırma Edatları

Bunlar, karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru, dil birliğini birbirine bağlayan edatlardır (Ergin 2004: 353).

Bölgemiz ağızlarında tespit ettiğimiz karşılaştırma edatları şunlardır:

YA: *artık ya gelcen ya gidesen gelmek kısmet olmaz* (4/198) “artık ya geleceksin ya gidersen gelmek kısmet olmaz”, *ya ölecez ya kalacaz* (10/328) “ya öleceğiz ya kalacağız”, *hem askerlik hem sevda öldürecek yarimi* (4/98) “hem askerlik hem sevda öldürecek yarimi”, *ne açılıyo ne söyleniyo* (34/17) “ne açılıyor ne söyleniyor”.

GA: *hem orta iki hem üçe imtân verdim...* (61/11) “hem orta hem üçe imtihan verdim”, *em şeyde çalıştı, su saatlânda, em de pazar yeri* (25/50) “hem şeyde çalıştı su saatlerinde hem de pazar yeri”, *ne yiyecek, ne giyecek, ne örtü, ne döşek* (28/25) “ne yiyecek ne giyecek ne örtü ne döşek”.

PA: *em serin tutuyo em akımıyo* (8/96) “hem serin tutuyor hem akmıyor”, *ne o bana ne ben ona* (19/78) “ne o bana ne ben ona”.

6.2.4. Cümle Başı Edatları

Bunlar cümleleri mana bakımından birbirine bağlayan edatlardır. Daima cümle başında bulunurlar. Başında bulundukları cümleyi bazıları ondan sonra gelen cümle yada cümlelere, bazıları da kendisinden önce gelen cümle veya cümlelere bağlarlar (Ergin 2004: 354).

Bölgemiz ağızlarında tespit ettiğimiz kullanımlar şöyledir:

fakat ifadesi taşıyanlar: fakat, yalnız, ama, amma

YA: *bilmem ne derler fakat sakın bunnara kafanızı takmayın...* (39/99) “bilmem ne derler fakat sakın bunları kafanıza takmayın”, *yalnız çok büyük panayır*

(39/136) “yalnız çok büyük panayır”, *amma burada o zaman okul vardı* (31/29) “ama burada o zaman okul vardı”.

GA: *faakat bi jandarma baş çavuşu vardı...* (23/10) “fakat bir jandarma başçavuşu vardı”, *yalnız sōradan elli iki mahacırları...* (18/13) “yalnız sonradan elli iki muhacirleri”, *ama gene burasınna ilgilenim* (43/10) “ama gene burasıyla ilgileniyorum”.

PA: *faakat buralıyıs...* (6/9) “fakat buralıyız”, *bōle basınçlı bi yer dīl, yalnız işte yeşilimiz biraS kuru* (6/53) “böyle basınçlı bir yer değil, yalnız işte yeşilimiz biraz kuru”, *ama şükür allağa* (6/59) “ama şükür allaha”.

eğer ifadesi taşıyanlar: *eyer, eger, ēr*

Göçmen ağızlarında bu ifadeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *çok su olursa eyer ki azıcık suyunu süziüyom...* (3/59) “çok su olursa eğer ki azıcık suyunu süzüyorum”, *eger zēngin düünüy'se...* (2/19) “eğer zengin düğünüyse”, *ēr ölmediyse...* (10/145) “eğer ölmediyse”.

PA: *babam eyer şimdi sā olsaydı...* (6/40) “babam eğer şimdi sağ olsaydı”, *eger konuştuysa...* (19/68) “eğer konuştuysa”, *ēr kalkarsak bi şeye...* (6/174) “eğer kalkarsak bir şeye”.

gerçi ifadesi taşıyanlar: *gerçi*

Bu ifadeyi taşıyan Göçmen ağızlarında ve sadece bir örnek tespit edilmiştir.

GA: *ben görmedim gerçi eyitim, iyiydi rahatım...* (23/31) “ben görmedim gerçi eyitim, iyiydi rahatım”.

***çünkü* ifadesi taşıyanlar:**

Bölgemiz ağızlarında genellikle kullanılan edatlardan biridir. Tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *çünkü nêdên istêméssin* (38/91) “çünkü neden istemezsin”, *çünkü iç bi kayıdı yok* (53/78) “çünkü hiç bir kaydı yok”.

GA: *çünkü biz o zamannar...* (43/81) “çünkü biz o zamanlar”, *çünkü bala düşüyo...* (59/65) “çünkü bala düşüyor”.

PA: *çünkü yemek veriliyō* (8/56) “çünkü yemek veriliyor”, *çünkü bi konuşulma yok* (6/14) “çünkü bi konuşulma yok”.

***mademki* ifadesi taşıyanlar:**

Bu ifadeyi taşıyan sadece Yerli ağzından bir örnek tespit edilebilmiştir.

YA: *mādem yaşamağ istemiyosun...* (10/405) “madem yaşamak istemiyorsun”.

***netice ve ızah* ifade edenler:**

Bölgemiz ağızlarının hepsinde örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *ama belki dedimiz günner gelir* (10/382) “ama belki dediğimiz günler gelir”, *hatta kuranda bile yazılı...* (10/175) “hatta kuranda bile yazılı”, *ic bırağmayız yāni* (32/11) “hiç bırakmayız yani”, *ben baqtım ona zāten* (45/46) “ben baktım ona zaten”, *para zāti lâzım olmuyodu* (56/81) “para zaten lazım olmuyordu”, *onnar bāri ezilmesin...* (55/24) “onlar bari ezilmesin”.

GA: *üstelik sen de beni bu hâle getiriyon* (18/73) “üstelik sen de beni bu hale getiriyorsun”, *veli amıcan belki...* (27/33) “veli amcan belki”, *hatta soruyo...* (18/57) “hatta soruyor”, *yāni başlangıcı bōle...* (18/11) “yani başlangıcı böyle”, *zāten dedelerimiz bulgaristandan...* (23/12) “zaten dedelerimiz bulgaristandan”, *ben zāti ölmüşüm diyom* (18/73) “ben zaten ölmüşüm diyorum”.

PA: *meyerse gene ciyerde...* (19/98) “meğerse yine ciğerde”, *devlete geşti üstelik* (67/57) “devlete geçti üstelik”, *hatta denirdi...* (6/183) “hatta denirdi”, *çok iyi kız yāni...* (5/54) “çok iyi kız yani”, *kimse kalmadı zāten* (5/32) “kimse kalmadı zaten”, *zāti bu köy o zaman epsi gelmiş* (6/44) “zaten bu köy o zaman hepsi gelmiş”.

benzerlik ifade eden edatlar:

Bölgemiz ağızlarında çok sık olmasa da kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir.

YA: *sanki te òle gittik* (3/46) “sanki te öyle gittik”, *nasıl cāmiye gidiyosun da...* (34/32) “nasıl camiye gidiyorsun da”.

GA: *sanki hij bişi yapmamıj gibi* (18/130) “sanki hiç bi şey yapmamış gibi”.

PA: *sanki, zevk başkaydı* (5/26) “sanki zevk başkaydı”.

şarta ve dereceye bağlama edatları:

Bölgemiz ağızlarında fazla örneği yoktur.

YA: *yeter ki baSı kere d yom* (38/109) “yeter ki bazı kere diyorum”.

GA: *yeter ki sıhhatımıS iyi olsun* (43/65) “yeter ki sıhhatimiz iyi olsun”.

PA: *yeter ki biz birlik olalım* (6/160) “yeter ki biz birlik olalım”.

aksi halde ifadesi taşıyanlar:

Göçmen ağızlarında bu ifadeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *yoksa avrat mısın da ér misin kafa* (45/15) “yoksa avrat mısın da er misin kafa”.

PA: *yoksa bi yere gitmek istemiyom* (8/16) “yoksa bi yere gitmek istemiyorum”.

hele edatı:

Pomak ağızında bu ifadeye ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *ele o küçük çocuklā* (4/85) “hele o küçük çocuklar”, *ele şükür kurtulduk* (47/9) “hele şükür kurtulduk”.

GA: *hele şu son zāmannarda...* (61/45) “hele şu son zamanlarda”.

6.2.5. Sona Gelen Edatlar

Bunlar dil birliklerinin, kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki unsurlara, kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan edatlardır (Ergin 2004: 357).

Bölgemiz ağızlarında tespit ettiğimiz kullanımlar şöyledir:

YA: *var da ayvan üzerine* (31/20) “var da hayvan üzerine”, *gülmē de yetiyo* (38/54) “gülmeye de yetiyor”, *bizler ise ihtiyar...* (47/19) “bizler ise ihtiyar”, *diyo ki, geliyo misafirlē...* (53/142) “diyor ki, geliyor misafirler”, *taḳvîminde bile*

anamın resmi var (2/12) “takviminde bile anamın resmi var”, *mal önemli deyil dedi* (2/92) “mal önemli değil dedi”.

GA: *yapıyom da te öyle* (22/20) “yapıyorum da te öyle”, *ben de bu kadar izmet...* (43/61) “ben de bu kadar hizmet”, *ne ısırdı ise geceyle...* (18/117) “ne ısırdı ise geceyle”, *hayır görmedim ki hiç duymadım...* (26/24) “hayır görmedim ki hiç duymadım”, *torunnān gelinneri bile var* (25/16) “torunların gelinleri bile var”, *çok parlak ta deyil yāni...* (43/143) “çok parlak da değil yani”.

PA: *sula da içerde* (5/30) “sular da içerde”, *iki sene dīl de dört ay* (9/15) “iki sene değil de dört ay”, *o ise benim görüşüm* (6/35) “o ise benim görüşüm”, *şimdi bilmiyom ki o zaman...* (19/12) “şimdi bilmiyorum ki o zaman”, *saymıyom bile öldüler* (19/40) “saymıyorum bile öldüler”, *öbürleri gibi deyil onlar* (6/149) “öbürleri gibi değil onlar”.

6.3. Son Çekim Edatları

Bunlar işletme eki vazifesi gören edatlardır. İsimlerden sonra gelerek onların çeşitli zarf hâllerini yaparlar (Ergin 2004: 365).

KA’da tespit edilen son çekim edatları şunlardır:

6.3.1. kadar, kadā, ğadar, ğadā

Karşılaştırma, miktar, benzerlik ilgileri kuran Arapça asıllı işlek bir edattır. Bölgemiz ağızlarında da oldukça işlek olarak tespit edilmiştir. KA’da bu ekin ön sesindeki /k/ bazen /ğ/ olur.

YA: *gücümüzün yettī kadar* (34/14) “gücümüzün yettiği kadar”, *bu kadā bi işlemeli...* (4/34) “bu kadar bir işlemeli”, *burda tē ora ğadar dēre...* (45/134) “burda

ta oraya kadar dere”, *këndimize ġadā yetiriyuS işte...* (49/38) “kendimize kadar yetiriyoruz işte”.

GA: *bu ġüne kadar göç aldı...* (23/22) “bu güne kadar göç aldı”, *ne ġadā nişan alıncaġ* (44/46) “ne kadar nişan alınacak”, *o ġadar çok...* (44/78) “o kadar çok”, *na ġadā kaçmış* (26/39) “ne kadar kaçmış”.

PA: *beşe kadar okuduġ* (5/7) “beşe kadar okuduk”, *işte o ġadā öle...* (6/50) “işte o kadar öyle”.

6.3.2. gibi

Birlikte kullanıldığı kelime ya da kelime gruplarına benzerlik ilgisi katan edatlardandır. Bölgemiz ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

YA: *bu gibi işlĕlen...* (10/8) “bu gibi işlerle”, *şindiki gibi...* (14/10) “şimdiki gibi”.

GA: *dĕrmen arabası gibi geldim* (26/22) “değirmen arabası gibi geldim”, *mayıs aziran gibi...* (59/61) “mayıs haziran gibi”.

PA: *oyuncaġ gibi* (5/71) “oyuncak gibi”, *annadılcaġ gibi derdim dil* (19/99) “anlatılacak gibi derdim değil”.

6.3.3. için, içi

Sebeup ilgisi kuran son çekim edatlarından biridir. Bölgemiz ağızlarında *içi* şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

YA: *evlatlāmız içi kızanım...* (1/35) “evlatlarımız için kızanım”, *benim için fenā deyil* (39/11) “benim için fena değil”.

GA: *sorun yok benim içi* (44/29) “sorun yok benim için”, *bir afa için* (18/121) “bir hafta için”.

PA: *emekli için uygun* (7/29) “emekli için uygun”, *memleket için...* (6/20) “memleket için”.

6.3.4. ile, {+IA}, {+IAn}, {+nA}, {+nAn}

Vasıta ve beraberlik ilgisi kuran oldukça işlek edatlardan biridir. Bölgemiz ağızlarında da son derece işlek bir şekilde kullanılan bu edat daha çok ekleşerek kendisinden önceki kelimeye {+IA}, {+IAn}, {+nA}, {+nAn} şekilleri ile bağlanır.

YA: *onun solū ile...* (2/98) “onun soluğu ile”, *hayatta iki kızım ile...* (20/25) “hayatta iki kızım ile”, *muhabbet edelim cura saziylan* (52/192) “muhabbet edelim cura saziyla”, *zamanna tutulmuşuk* (55/22) “zamanla tutulmuşuz”, *dizlerimnen düşüp kalkıyom* (11/14) “dizlerimle düşüp kalkıyorum”.

GA: *orkestıra ile yāni...* (24/13) “orkestra ile yani”, *kızım ile iki ölüm...* (18/108) “kızım ile iki oğlum”, *geçiniyum ben bu dedeylen* (22/13) “geçiniyorum ben bu dedeyle”, *beyimne ikimiS* (44/7) “beyimle ikimiz”, *nası olcağ gelinnen...* (26/54) “nasıl olacak gelinle”.

PA: *köyden teberrua ile...* (9/44) “köyden teberru ile”, *yine davulla düün yaptım* (19/94) “yine davulla düğün yaptım”, *ben bununlan iyi olmazsam...* (6/165) “ben bununla iyi olmazsam”, *bulğar diliyle bizim dil...* (7/11) “bulgar diliyle bizim dil”, *o günne bugün arasında...* (7/22) “o günle bugün arasında”, *iki arabasınnan* (6/144) “iki arabasıyla”.

6.3.5. karşı, kâşı

Yer yön ilgisi kuran ve oldukça işlek olarak kullanılan edatlardandır. Bölgemiz ağızlarında da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu edat Yerli ağızlarda bazen *kâşı* şeklinde tespit edilmiştir.

YA: *kâşıya mévziliyolar* (10/343) “karşıya mevziliyorlar”, *kâşıda olurdu ama...* (52/37) “karşıda olurdu ama”, *şāhım karşıısına almış haydêri* (52/209) “şahım karşıısına almış haydarı”.

GA: *te karşıda éltim* (22/59) “te karşıda eltim”, *onnara karşı* (18/35) “onlara karşı”.

PA: *ben buna karşı çıkıyoşum* (6/75) “ben buna karşı çıkıyorum”.

6.3.6. sonra, sōna, sōra

Zaman belirten ve çok işlek olarak kullanılan edatlardan biridir. Bölgemiz ağızlarında da yaygın olmakla birlikte farklı kullanımlar da tespit edilmiştir.

YA: *sōna buráya gelmişler* (53/27) “sonra buraya gelmişler”, *sōra ot Samanı gelir...* (12/8) “sonra ot zamanı gelir”, *geldiktên sonra...* (47/48) “geldikten sonra”.

GA: *ondan sōna nikāh...* (18/83) “ondan sonra nikah”, *bi süre sōra...* (59/9) “bir süre sonra”, *ondan sonra...* (24/7) “ondan sonra”.

PA: *sōna biçiyoz* (8/31) “sonra biçiyoruz”, *sōra kasabaya götürüyoduğ* (5/89) “sonra kasabaya götürüyorduk”, *seksen birden sonra...* (6/7) “seksen birden sonra”.

6.3.7. beri

Zaman belirten edatlardan biridir. Bölgemiz ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *kıştan beri...* (47/59) “kıştan beri”, *o zamandan beri...* (20/11) “o zamandan beri”.

GA: *o zamandan beri...* (23/13) “o zamandan beri”, *o zamandan beri...* (22/62) “o zamandan beri”.

PA: *ikü üç günden beri...* (6/85) “iki üç günden beri”, *otuz beş yıldan beri...* (7/20) “otuz beş yıldan beri”.

6.3.8. göre

Türkçe’nin asıl edatlarından biridir ve bölgemiz ağızlarında da genellikle karşımıza çıkmaktadır.

YA: *onnān ibādetine göre...* (34/32) “onların ibadetine göre”, *çok şükür bu yaşıma göre* (38/29) “çok şükür bu yaşıma göre”.

GA: *bana göre...* (23/42) “bana göre”, *kendi isteine göre...* (18/11) “kendi isteğine göre”.

PA: *bu yaşıma göre...* (6/18) “bu yaşıma göre”.

6.3.9. dolayı

Sebeup ilgisi kuran son çekim edatlarından biridir. Bölgemiz ağızlarından Pomak ağzında sadece bir örnekte tespit edilmiştir.

PA: *güldümden dolayı* (9/25) “güldüğümünden dolayı”.

6.3.10. ötürü

Sebeup ilgisi kuran son çekim edatlarından biridir. Bölgemiz ağızlarında sadece iki örnekte karşımıza çıkmıştır.

YA: *köyün suyundan ötürü* (11/147) “köyün suyundan ötürü”, *yaradandan ötürü* (53/190) “yaradandan ötürü”.

6.3.11. diye, deye

Sebeup ilgisi kuran son çekim edatlarından biridir. Bölgemiz ağızlarında **deye** şeklinde farklı bir kullanımı daha tespit edilmiştir.

YA: *oğucu ol diye...* (4/22) “okuyucu ol diye”, *kimse bilmessin deye...* (38/32) “kimse bilmesin diye”.

GA: *yardım edeyim diye...* (22/18) “yardım edeyim diye”, *söylesinner deye...* (43/77) “söylesinler diye”.

PA: *bunu yok diye...* (6/116) “bunu yok diye”, *gelsin deye...* (8/93) “gelsin diye”.

6.3.12. başka

Başkalık ilgisi kuran son çekim edatlarından biridir. Bölgemiz ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

YA: *ayl ndan başka bi şey yok* (49/23) “aylığından başka bir şey yok”, *başka bi adı yok* (20/18) “başka bir adı yok”.

GA: *başka gelir yok* (43/165) “başka gelir yok”, *daha başka kızlar var...* (18/92) “daha başka kızlar var”.

PA: *düşündümüz başka bi şey yok* (7/44) “düşündüğümüz başka bir şey yok”.

6.3.13. kayrı, kayri

Başkalık ilgisi kuran son çekim edatlarından biridir. Bölgemiz ağızlarında farklı kullanımları tespit edilmiştir. Ancak Pomak ağzında bu edata ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *biz kayrı gidemeyiz...* (10/26) “biz gayrı gidemeyiz”, *kayrı geldimizi unuttuk* (37/9) “gayrı geldiğimizi unuttuk”.

GA: *kayrı çārem gālmadı* (22/17) “gayrı çarem kalmadı”.

6.3.14. böyle, bōle

Zaman belirten edatlardan biridir. Bölgemiz ağızlarında **bōle** şeklinde kullanımı da tespit edilmiştir.

YA: *hep böyle yaptık* (36/18) “hep böyle yaptık”, *bu işler bōle yürür...* (32/32) “bu işler böyle yürür”, *bōle dokurduk* (45/146) “böyle dokurduk”.

GA: *yuvuruduk böyle yumuruqla* (21/26) “yoğururduk böyle yumrukla”, *ama böyle şeylē yok* (22/47) “ama böyle şeyler yok”, *bōle satın maya yoktu* (21/27) “böyle satın maya yoktu”.

PA: *bütün köyler böyle* (5/14) “bütün köyler böyle”, *böyle kızım...* (6/15) “böyle kızım”, *yāni bōle...* (6/33) “yani böyle”.

6.3.15. önce

Zaman belirten edatlardan biridir. KA’da tüm bölge ağızlarında örnekleri tespit edilmiştir.

YA: *üç dört yıl önce...* (60/19) “üç dört yıl önce”, *yirmi yıl önce* (29/21) “yirmi yıl önce”.

GA: *atatürkten önce eralde...* (43/80) “atatürkten önce herhalde”, *tā önce bulgaristan* (18/8) “daha önce bulgaristan”.

PA: *şindiki önce olcağ* (8/24) “şimdiki önce olacak”.

6.3.16. evel, evvel

Zaman belirten edatlardan biridir. Bölgemiz ağızlarında örnekleri olmakla birlikte Göçmen ağızlarında bu edata ait örnek tespit edilememiştir.

YA: *bundan evel dā askerdim* (10/396) “bundan evvel daha askerdim”, *daha evvel...* (10/58) “daha evvel”.

PA: *bağ az evel dēcektim...* (6/182) “bak az evvel diyecektim”, *on sene evvel...* (6/47) “on sene evvel”.

SONUÇ

Ses Bilgisi

1. Kofçaz Ağzında kapalı /e/ ([ê]) ünlüsünün kullanımı oldukça yaygındır. Daha çok Anadolu Ağızlarında karşımıza çıkan bu ses, bölgemizde özellikle Yerli ağzında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu sesin kullanımında herhangi bir düzen bulunmamaktadır. Aynı kaynak kişilerde bile, aynı kelimelerde ikili kullanımlar söz konusu olmaktadır.

2. Kofçaz Ağzında fonetik hadiseler sonucu ortaya çıkmış ünlüler bulunmaktadır. [ê] ünlüsü bu anlamda KA'da karşımıza çıkan bir ünlüdür. Bu ünlünün ortaya çıkmasında /v/ dudak ünsüzü etkili olmuştur. Dudak bölgesinde boğumlanan /v/ ünsüzü, yuvarlaklaştırıcı etkisi sebebiyle yanındaki /e/ ünlülerini [ê] ünlüsüne dönüştürmüştür. Dudak ünsüzlerinin yanı sıra kelimenin ilk hecesinde bulunan yuvarlak ünlülerin de bu yuvarlaklaşmaya sebep olduğu görülmektedir.

3. KA'da [ô] sesinin kullanımı görülmektedir. /ö/ > /ü/ ya da /ü/ > /ö/ değişiminin ara merhalesidir. Rumeli Ağızlarında görülen bu değişim bir Rumeli Ağzı olan Kofçaz Ağzında da görülmektedir. Bu ünlüyü özellikle Pomak ağzında sıklıkla gördük. Pomak ağzında çok sık karşımıza çıkmakla birlikte düzenli bir eğilim göstermemektedir. Bu ses incelediğimiz örneklerin pek çoğunda kelimenin ilk hecesinde karşımıza çıkmaktadır.

4. KA'da /o/ > /u/ ya da /u/ > /o/ değişiminin ara merhalesi olan [ò] sesini görmekteyiz. Rumeli Ağızlarının genel yapısı itibarıyla /o/ geniş ünlüsünün /u/ dar ünlüsüne doğru bir değişimi söz konusudur. Bölgemiz ağızlarında da bu değişim tespit edilmiştir.

5. Kofçaz Ağzında bünyesinde uzun ünlü bulunduran kelimeler tespit edilmiştir. Birincil uzun ünlülerin yanında çeşitli ses olayları sebebiyle ortaya çıkan ünlü uzamaları da görülür. /ɾ/, /h/, /ğ/, /n/. /y/, /l/, /k/, /q/ ünsüzlerinin düşmesi ve hece kaynaşması sonucu ünlü uzaması görülür.

6. KA'da diş eti – ön damak arasındaki dar bölgede boğumlanan /c/ ~ /j/ arası bir ünsüz olan [ç] ünsüzünün kullanımı karşımıza çıkmaktadır. Bu ses Kofçaz ilçesi ve köyleri ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkmakta olup Kofçaz ilçesi ve ağızları için karakteristiktir. Hem Pomak ağzında hem de Yerli ve Göçmen ağızlarında görmekteyiz.

7. KA'da /ɲ/ ünsüzü, burun akıcısı, sürekli, orta ve arka damak ünsüzüdür. Köklerde ve eklerde de görülebilen bu ses Rumeli ağızlarında karşılaşmadığımız bir ses olmakla birlikte bir Rumeli ağzı olan Kofçaz ağzında karşımıza çıkmaktadır. KA için karakteristik olmayan /ɲ/ sesi, bazı kelimelerin kök ve gövdelerinde, ilgi hâli ekinde, 2. teklik kişi iyelik ve şahıs eklerinde görülmektedir. Bu /ɲ/ seslerinin bazıları Eski Türkçe'deki gibi kullanımlarına devam etmektedir. Bölge ağzında çok sık karşılaşılmayan bu ses özellikle Alevi-Bektaşî kültürünün yaygın olduğu Türkmen köylerinde, sıklıkla hemen hemen her kaynak kişide bir kaç kelimeye karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Pomak ve Göçmen ağızlarında da örnekleri tespit edilmiştir.

8. KA'da titrekliliği uzatılan /r/ ünsüzü [r̃] tespit edilmiştir. KA'da daha çok kelime içinde ve kelime sonunda karşımıza çıkan bu ses KA için karakteristik değildir. Ancak bölgenin tüm köylerinde karşımıza çıkmakta ve özellikle Pomak ağızlarında daha fazla görülmektedir.

9. Türk Dilinin sağlam bir şekilde işlettiği ünlüler arasındaki kalınlık incelik uyumu, Rumeli Ağızlarına göre KA'da daha güçlüdür. Öyle ki Standart Türkiye Türkçesinde uyumu bozan bazı eklerin bile KA'da uyuma girdiği tespit edilmiştir.

10. Düzlük-yuvarlaklık uyumunun Standart Türkiye Türkçesinde de düzenli bir biçimde karşımıza çıkmadığı bilinmektedir. Gelişimini tamamlamamış olan düzlük-yuvarlaklık uyumu KA'ya ait metinlerde Standart Türkiye Türkçesinden daha ileri seviyededir. Öyle ki şimdiki zaman ekinin de zaman zaman düzleşip düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği örnekler tespit edilmiştir. Özellikle Göçmen ağızlarında bu uyum dikkat çekici seviyededir.

11. KA'da bazı ünsüzler kendisinden önceki ya da sonraki ünsüzleri kendisine benzetmektedir. İleri ve gerileyici ünsüz benzeşmelerinin en fazla rastlandığı ünsüzler: /m/, /l/, /n/, /s/, /d/ ünsüzleridir.

12. KA'da /a/ > /ı/ değişmesi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Geniş zaman eki olan /-r/ ünsüzü çekime girdiğinde kendinden önce çoğunlukla düz-dar ünlüleri tercih etmektedir. Aynı zamanda /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisiyle de bu değişim görülebilmektedir. Tespit edilen çoğu örnekte de gelecek zaman eki olan /-acak/, /-ecek/ çekime girdiğinde ekin ilk ünlüsünün daraldığı görülür.

13. KA'da kelime başında /k/ > /ğ/ değişimi sıklıkla görülmektedir. KA'da görülen bu ses değişiminin örnekleri Yerli ağızında ve Göçmen ağızlarında oldukça fazladır. Ancak Pomak ağızından bu değişime ait sadece bir örnek tespit edilebilmiştir.

14. Rumeli ağızlarında çoğunlukla karşımıza çıkan /ş/ > /j/ değişmesi KA'da da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen örnekler incelendiğinde bu değişimin özellikle duyulan geçmiş zaman ekinde ortaya çıktığı görülmüştür.

15. KA'da sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer değişme de /t/ > /d/ değişmesidir. Bu değişmelerden hareketle KA'da tonlulaşma eğiliminin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

16. Rumeli ağızlarında çoğunlukla karşımıza çıkan /z/ > /s/, /S/ değişmesi KA'da da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen örnekler incelendiğinde bu değişimin özellikle geniş zaman ve şimdiki zamanın 1. çokluk şahıs çekiminde ortaya çıktığı görülmüştür.

17. /c/ ünsüzünün yarı sızıcılaşarak /ç/; tam sızıcılaşarak /j/ olması KA' da sıklıkla karşımıza çıkan bir değişimdir. Özellikle Pomak ağzında /c/ > /ç/ değişimi oldukça yaygındır.

18. KA'da en yaygın olarak görülen değişimlerden biri de /ç/ > /ş/ değişmesidir. Hece ve kelime sonundaki /ç/'lerin sızıcılaşarak /ş/ olması KA'da sıklıkla karşımıza çıkan ünsüz değişimlerinden biridir.

19. KA'ya ait incelenen metinlerde iki ünlü arasında kalan /ğ/ sesi /v/ ye dönüşmüştür. Özellikle “soğan” kelimesi bölge ağızlarında düzenli bir biçimde değişime uğramıştır.

20. KA'da düşme eğilimi en fazla olan sesler: /ğ/, /h/ ve /r/ sesleridir. /ğ/ düşmesi Rumeli ağızlarının genel bir özelliğidir. Bir Rumeli ağzı olan Kofçaz ağzında da /ğ/ düzenli olarak düşmüş ve kendinden önceki hecenin ünlüsünü uzatmıştır. Eğer bu ses düşürülmemişse ya düşmek üzeredir ya da mutlaka /y/ sesine dönüşmüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

21. /h/ sesinin düşmesi Rumeli ağızlarının genel bir özelliğidir. Bir Rumeli ağzı olan Kofçaz ağzında da /h/ sesi genellikle düşmüş veya düşme eğilimindedir. Düşen /h/ sesi, kendinden önceki hecenin ünlüsünü uzatmıştır.

22. KA'da düşme eğilimi yüksek olan seslerden biri /r/ ünsüzüdür. /r/ ünsüzüyle biten tüm ekler, çekime girdikleri kelimenin son hecesi durumundaysalar çoğunlukla düşmüştür veya düşmek üzeredir. Pomak ağzında daha seyrek gördüğümüz /r/ düşmesi, diğer ağız gruplarında son ses durumunda olan /r/ ünsüzü genellikle düşer ve kendinden önceki ünlünün uzamasına sebep olur.

Şekil Bilgisi

23. KA'da kullanılan teklik 2. şahıs iyelik eki {+n}'dir. Ünlü ile biten kelimelerden sonra {+n} şekliyle; ünsüz ile biten kelimelerden sonra ise arada düzdar veya dar-yuvarlak bir ünlü ile birlikte [(+i)n], [(+i)n], [(+u)n], [(+ü)n] biçiminde kullanılmaktadır. Rumeli ağızlarında alışkın olmadığımız bir ses olan damak /n/si /ŋ /

teklik 2. şahıs iyelik ekinde karşımıza çıkmaktadır. Zaten Eski Türkçede teklik 2. şahıs eki /+η/ dir. Anadolu ağızlarının büyük bir kısmında bugün de /+η/ şeklindedir. Ancak bir Rumeli ağızı olan KA'da da teklik 2. şahısta /+η/'sinin kullanımı tespit edilmiştir.

24. KA'da kullanılan ilgi ekleri: {+nXn}, {+Xn}, {+(y)Xn}'dür. Genellikle en sık kullanılan ilgi eki ünsüzle biten kelimelerden sonra [+ın], [+in], [+un], [+ün], ünlü ile biten kelimelerden sonra [+nın], [+nin], [+nun], [+nün] şeklindedir. Bu kullanımlar gösteriyor ki ek ünlü uyumuna uymaktadır. KA'ya ait metinler incelendiğinde karşımıza çıkan bir diğer durum da ilgi ekinin Eski Türkçede olduğu gibi art damak /n/li kullanımıdır. Bu kullanım tüm bölge ağızlarında tespit edilmiştir.

25. KA'nın belirtme ekleri {+X},{+nX}'dür. Ekler çok şekilli oldukları için ünlü uyumuna uymaktadırlar.

26. KA'nın yönelme ekleri: {+A} şeklindedir. KA'da zaman zaman yönelme hâl ekinin yerine belirtme hâl eki kullanıldığı görülmektedir. Bu durum özellikle “*oraya*” ve “*buraya*” kelimelerinde karşımıza çıkmaktadır.

27. KA'nın bulunma hâli ekleri: {+DA} ekleridir. Bu eklerden kullanım sıklığı en fazla olan [+da], [+de] ekleridir. Çok şekilli olduğu için ünlü uyumuna uymaktadır.

28. KA'nın çıkma hâli ekleri: {+DAn} ekleridir. Bu eklerden kullanım sıklığı en fazla olan [+dan], [+den] ekleridir. Çok şekilli olduğu için ünlü uyumuna uymaktadır.

29. KA'da aitlik eki {+ki} dir. Ancak {+ki} aitlik eki kalın ünlülü kelimelere {+kı} şekliyle, kalınlık-incelik uyumuna bağlanarak gelmesi de dikkati çekmektedir.

30. KA'nın şahıs ekleri; *iyelik ekleri*, *şahıs zamirleri* ve *emir ekleri* kaynaklıdır. KA'da iyelik kaynaklı şahıs ekleri sadece görülen geçmiş zaman ve şart

kipinde kullanılmaktadır. Görülen geçmiş zaman, şart ve emir kipinin dışındaki tüm çekimlerde ise şahıs zamiri kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. Eklerin tamamı çok şekilli olduğu için ünlü uyumuna uymaktadır.

31. KA'da özellikle şimdiki zaman, gelecek zaman ve öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde çeşitli ses hadiseleri nedeniyle zaman eklerinin farklı alt biçimleri oluşmuştur. Bu alt biçimler, şimdiki zamanın teklik 1. şahıs, teklik 2. şahıs ve çokluk 2. şahıs çakiminde; gelecek zamanın teklik 1. şahıs, teklik 2. şahıs ve çokluk 2. şahıs çakiminde ve öğrenilen geçmiş zamanın çokluk 1. şahıs çekiminde kullanıldığı için söz konusu çekimlerde zamir kaynaklı şahıs eklerini değil, iyelik kaynaklı şahıs eklerini almıştır.

32. KA'da kullanılan şahıs zamiri kaynaklı teklik 2. şahıs eki: {-sXn} ile birlikte {sIn}, {sun}’dur.

33. KA'da teklik 3. şahıs çekimlerinde şahsı bildiren herhangi bir ek bulunmamaktadır.

34. KA'da geniş zaman eki: {-r}, {-Ar}’dır. Ayrıca geniş zaman ekinde /ā/, /ē/, /ı/, /i/, /u/, /ü/ gibi alt biçimbirimler de mevcuttur. Bu alt biçimbirimler, geniş zaman ekindeki /r/ ünsüzünün yitimi sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte bazı kelimelerde geniş zaman eki alması halinde hece düşmesi sonucu zaman eki düşmüş ve yardımcı ünlü zaman ekinin yerine geçmiştir.

35. KA'da şimdiki zaman ekleri: {-yor}, {-yo}, {-yō}, {-yu}, {-y}, {-yI}, {-yA}, {-ī}’dir. Bu eklerden kullanım sıklığı en fazla olan: [-yor] ve [-yo] ekleridir.

36. KA'da gelecek zaman ekleri: {-AcAk}, {-AcA}, {-cAk}, {-IcAk}, {ucağ}, {-ücek}, {-cA}, {-cĀ}, {çA}’dır. Gelecek zaman eki çekime girdiğinde genellikle hece kaynaşmasına ve hece yutumuna uğramış olarak kullanılmaktadır.

37. KA'da emir çekiminde her şahıs ayrı bir biçimbirime sahiptir. Ancak teklik 2. şahsın ayrı bir eki yoktur. Teklik 1. şahıs: {-AyIm}; teklik 3. şahıs: {-sXn},

{-sIn}, {-sun}; çokluk 1. şahıs: {-AlIm}; çokluk 2. şahıs: {-Xn}, {-un}, {-in}; çokluk 3. şahıs: {-sXnlAr}, {-sXnnAr} biçiminde tespit edilmiştir.

38. KA'da isim bildirmesi ve birleşik çekim kategorilerinde Eski Türkçe'deki *er-* yardımcı fiilinden gelişen *i-* ek fiili kullanılmaktadır. Ek-fiil; kalınlık-incelik, düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında kalarak her zaman *i-* şeklinde kullanılmaktadır. Ek fiilin kendisini çekim sırasında korumasına rağmen bazen düştüğü ya da yerini /y/ ünsüzüne bıraktığı da tespit edilmiştir.

39. {-kAn} zarf-fiil ekinin KA'da ünlü uyumuna aykırı olmayan farklı biçimleri de tespit edilmiştir. Bunlar: {-kA}, {-kAnA}, {-kasına} ekleridir.

40. Başkalık ilgisi kuran son çekim edatı KA'da *ķayrı*, *ķayri* şeklinde kullanılmaktadır.

41. Karşılaştırma, miktar, benzerlik ilgileri kuran Arapça asıllı edat: *ķadar*, *ķadā*, *ġadar*, *ġadā* edatıdır. KA'da sıklıkla kullanılmaktadır. KA'da bu ekin ön sesindeki /ķ/ bazen /ġ/ olur.

42. Sebep ilgisi kuran son çekim edatlarından biri de *iķin* edatıdır. KA'da *iķi* şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKÇA, H., (2012), *Ankara İli Ağızları*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- AKIN, V., (1997), "Kırklareli Adının Tarihçesi", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 9-11.
- ALP, İ., (2012), *Pomak Türkleri-Kumanlar Kıpçaklar*, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- ARAT, R., R., (1987), "Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dair". 1, s. 334-341.
- ATICI, A., (2015), *Sungur Türkçesi*, Konya: Eğitim Kitabevi.
- BAYRAM, B., (2015), *Kırklareli İli Kofçaz İlçesi Halk Kültürü Üzerine Bir İnceleme*, Kırklareli Bilimsel Araştırma Projesi, Kırklareli.
- BOZ, E., (2006), *Afyonkarahisar Merkez Ağzı*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- BOZKURT, F., (1999), *Türklerin Dili*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- CAFEROĞLU, A., (1963), "Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, s. 1-33.
- COŞKUN, V., (2010), *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul.
- DEMİRAY, G., (2008), *Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Derleme Sözlüğü, (2009), *Derleme Sözlüğü III, Cilt*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- DUMAN, M., (1999), "Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair", *İlmi Araştırmalar* 7, s. 65-103.
- EKER, S., (2005), *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- ENGİN, R., (2004), *Amuca Kabilesi'nde ve Trakya'da Kurbanım Geleneği*, Can Yayınları.
- ERCİLASUN, A., B., (1999), "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri", *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara: TDK Yayınları.

- ERCİLASUN, A., B., (2002), *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- ERDEM, M., KILIÇ, M., A., (2008) "Türkiye Türkçesindeki Yumuşak G Ünsüzünün Fonetik Analizi" *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, s.2809-2826
- EREN, A., C., (1988), *İslam Ansiklopedisi "Pomak Maddesi"*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, Cilt 9, s. 572-576.
- ERGİN, M., (2004), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- ERGİN, M., (2013), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- ERTEN, M., (2011), *Diyarbakır Ağızı*, Ankara: TDK Yayınları.
- GEMALMAZ, E., (1995), *Erzurum İli Ağızları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÖKBİLGİN, M., T., (1957), *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- GÜLENSOY, T., (1984), "Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme", *TDAY Belleten*, s.87-147.
- GÜLENSOY, T., (1998), *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.
- GÜLSEREN, C., (2000), *Malatya İli Ağızları*, Ankara : TDK Yayınları.
- GÜLSEVİN, G., (2002), *Uşak İli Ağızları*, Ankara: TDK Yay.
- GÜNŞEN, A., (2000), *Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK Yayınları.
- GÜNŞEN, A., (2010), "Rumeli Ağızlarının Söz Dizimi Üzerine-I" (Makedonya ve Kosova Türk Ağızları Örneği), *Turkish Studies*, Volume5/1 Winter, s. 462-494.
- GÜNŞEN A., (2008) "Dil Etkileşimi Açısından Makedonya ve Kosova Türk Ağızları", *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, TDK Yayınları, Ankara, s. 259-282.
- GÜNŞEN A., (2008) "Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler", *Turkish Studies*, Volume 3/3 Spring, s. 402-470.

- GÜRGENDERELİ, R., (2004), "Edirne İli Ağızlarında Söz Dizimi", *Doğu-Batı Bağlamında Türk Dili ve Türk Kültürü Bildirileri*, s. 44-57.
- HACIEMİNOĞLU, N., (1992), *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- HAZAI, G., (1960), "Rumeli Ağızlarının Tarihi Üzerine", *TDAY Belleten*, s. 207-210.
- HÜNERLİ, B., (2006), *Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne.
- KALAY, E., (1998), *Edirne İli Ağızları*, Ankara : TDK Yayınları.
- KARAAĞAÇ, G., (2010), *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- KARAAĞAÇ, G., (2013), *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK.
- KARAÇAM, N., (1995), *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*, Kırklareli: Kırklareli Belediye Yayınları.
- KARAŞİNİK, B., (2011), *Silistre (Silistra) İli ve Yöresi Ağızları (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Edirne.
- Kırklareli Valiliği, (2000), *Kırklareli İl Yıllığı*, Kırklareli.
- KOÇAOĞLU, T., (2003), "Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı e/i Meselesi", *Türk Kültürü*, s. 266-281.
- Komisyon, (1992), *Meydan Larousse*, İstanbul: Meydan Yayınevi, Cilt: 4.
- KORKMAZ, Z., (1994), *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.
- KORKMAZ, Z., (1995), "Anadolu Ağız Araştırmalarına Toplu Bir Bakış", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, II*, s. 232-348.
- KORKMAZ, Z., (2010), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- LİGETİ, L., (1942), "Türkçede Uzun Ünlüler", *Türkiyat Mecmuası, VII-VIII*, s. 82-94.

NAYIR, Y., N., (1999), *Balkanlar ve Türklük*, İstanbul: Yenigün Haber Aj. Basım ve Yay. A.Ş.

OLCAY, S., (1995) *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı.

ÖZÇELİK, S., (1997), *Urfa Merkez Ağzı*, Ankara: TDK Yayınları.

ÖZKAYA, H., (2013), *Kırklareli İli Ağızları Söz Varlığı*, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

SAĞIR, M., (1995), *Erzincan ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.

ŞANLI, C., (1994), "Kırklareli Ağızlarında Ses Olayları", *TDAY-Belleten*, Ankara: s. 117-122.

TEKİN, T., (1995), *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Ankara: Simurg Yayınları.

THOMSEN, V., (2002), "Vilhem Thomsen Tarafından Çözölmös Orhon Yazıtları", *Orhon Yazıtları Araştırmaları*, s. 36-37.

TOSUN, İ., (2003), *Tekirdağ Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Edirne.

TUNA, O., N., (1960), "Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller", *TDAY-Belleten*, s. 213-282.

ÜLKÜSAL, M., (1966), *Dobruca ve Türkler*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları Seri:3 Sayı:27.

YAVUZ, O., (1991), "Türkçede Kapalı E", *SÜ Fen-Edebiyat Faköltesi Dergisi* 6, s. 271-306.

YILMAZ, E., (1991), "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü", *Türk Dilleri Araştırmaları*.

www.kirklarelitso.org.tr

www.kirklareli.gov.tr

www.kofcaz.gov.tr

www.sarantalikoylum.com

METİNLER

-1-

Kaynak Kişi: Münevver Teyze¹

Yaşı: 70

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Elmacık Köyü (Gacal)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

10 iç kızanım, baķ benden bilgi alma! aķlım ermē baķ elim ayām titirēyo, ben bir asta insanım, asta bakmā çalışıyom, ben kıtiyen sana bilgi veremem. ōsun ben şindi ne adımı vereyim ne soyadımı vereyim sana. ama benimne konuşma kızanım, gücenme. neneciim çok asta, emen kıardaşıma tarana dōkdük geldim. ne edeyim sana bá güzel kızanım? köyün yerlisiyim, burda dōdum, burda büyüdü. beyim öldü bu bi buçuķ sene oldu. çocuklarım dışarda çalışıyo, iki tāne kızım, iki tane ōlum var. te bende burda bu nineylen oturuyom işte. ayır, babamın kıardeşı ğaynanam fılan dīl, hala.

15 **-Sizden başka bakacak kimse yok mu halaya?**

-vādı da yok. erkesin vijdānı ister mi? ben de rahassızım te çocuklarım beni akşam sabah dokTora taşıyyo. ayāma işte geldi bi titiremek; heyecan mı ne oldūnu bilmiyom, rahassızım Kendim de rahassızım. benim söylēcem de bi şey yok. benim de dūnūm oldu davullu dūnūm oldu ama epsi esKide kıaldı.

20 **-Eskiden düğünler kaç gün sürerdi?**

-cumartesi pazar, kına da oluyodu, bi gice kına bi gice dūn te ōle bitip gidiyadı işte.

¹ Soyadını vermek istemediği için bu şekilde alınmıştır.

-Kına saçına mı yakılıyordu?

-āyır āyır,       .

25 d  n d  rt fırın biber pi  irdim, kırmızı biber dolmalıK biberleri pi  irdim. azırladı   torunnarım geldi, aldı   giTdil  , buz dolabına   oym  , k  zledik. tarana   ardık; biber, sal  a, sovan,      bi   eyler i  Te, tatlı b  ber, biber sal  ası, domatis sal  ası epsini doldurdu  . isTersen taranayı da bi g  sTereyim;   i  Ti   i  Ti   i  Ti oldu ela'met,      bi   ey i  te.

30 bizi duyarsa uyuyyodu ba  lar b  rm  , giTdim orayı tencere   urbu yaptırm   d  ye. bir afta on g  n om be   g  n ge  iyo vaKdi, ondan sora yazıyoz onu yere, s  yret onnar  . kilim yayıyoS,   ar  af yayıyoS.   indi de geldim eve, pazar   urulmuj, dedim bi   eyler alayım. oldu   ızanım, ba  Ka ne annadayım sana, yapcak bi   eyim yok. yanında olan kimdi? baban mı? ah   ıyamam. babal   te b     evlatlar i  i, 35 evlatl  mız i  i   ızanım maf oluyoz. iki   ızım var, iki   lum var evli. torunum var o'tuz ya  ında, o da evli, iki tan  a bebeyi var,   nn   d  n burdayıdıl  . all  h     k  r, iyiyiz,   indi durum  muz da iyi. beyim   ld   bi bu  uk sene oldu, kanser. all  h r  zı olsun   ızanım.

-2-

Kaynak Kişi: Adile UÇAR

Yaşı: 69

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Elmacık Köyü (Gacal)**

Derleme Konusu: Düğünler

bize acıkın olan kınası oluyo, kaynana geliyo güzel, ertesi gün tã benim anam kaç yaşında, şeyde bilem bilgi sayarlarda bilem var, şey almış Tiploma almış, okumuş. dedem mühtarmış; mühtar deye, onun gelini giderse biz de gideriz
10 demişlê, böbeyi varkân gitmiş, Tiploma almış hâlâ bilgi sayarda çıkıyolâ. şeyde tırakyâ kırklar eli elmacık köyünün, alıyoz yâ takvîmnerde, elmacık köyünde onun takvîminde bile anamın resmi var, öğretmeniyile berâber. ordan sōna ertesi gün Kına yapılyō, güzêlcîKın kınaya gidiyōsun, (...) tarafı geliyo, kına yakıyo êllêne, sādışlân êllerine güSel kıreP bālyolar, kennine kına yakıyo. 'başşörtü bālyolâ başlāna, sōna
15 oynuyo gelinne kaynana, yêr deyişiyō bōle, alkışlıyolar; kalkiy gelinne kaynana da kâ oynuyo kaynanasıylân, ordan sonâ ertesi gice gene bi kına oluyo, o zaman da el öPTürülür. kaynānā ne öPTü? kaynana bilmem ne öPTü, komşusu êlbiselik öPTürdü. ediye, ediye bālyo. eltisi buna asTı, görümcesi bunu asTı, hêrşey sōlejp sōlejp basıyolâ boynūna. ertesi günü oluyo şēdecek şindi eger zēngin düünüy'se
20 küreş oluyo, bû küPçük oluyo kōyden çıkārken ōrda Küreş oluyō, atlar Kōşu yapıyo zenginnerin he yarış yapı'yo, burda da duruyo şindi bi tâne olan bülle küçüK bi yasTık yapıyolâ, olan yastı, bi de ordan burda birisi duruyo şindi ordan geleken birisi bōle yastı bi kapıyo atlı elinden koşşarak getiri şeye gelin geliyo dēye dāmāda yastı, o da ona édiye veriyo, çok güzel oluyō. bēn de bēn geldim, nişan'nım bunnān

25 bi küçüğün evi vârdı, yıkık dökük oraya gelin geldim. şindiki gelinnēn evelā
 banyoları süsleniyō. geldim kafanı giriyosun, ayakların çamur oluyo. o zamanki
 zamanda. şimdi gene evelā gelinnēn tövalet banyoları süsleniyo; şoppennerlen,
 herşeylerlen. esas şimdi gelinner ō'le. şimdikin diyom ben de a'mā şimdikiler de bi
 sene duramıyo, ēmen ayrılıyolar. çünkü e yok yok, yokluk yok kī geliyosa hazır,

30 ırāt batıyo. üş tane ölüm var, bir kızım var benim de. kızım bitanecikın bekar
 evlenmedi. diyarım evlendi, torunnarım var şeyde, bi tanesi ep oynadı, küçük
 böbekken aleynā kanalda, sine türkte abeēr kanalında, ölüm evlenme kanalında
 esrāda. öbür ölüm güSel kārısıyla mutlu, bi oğlu bi kızı vār. bi tane oğlum var
 kırklar elinde biz üs katta duruyoz o alt katta duruyo. biS de geldik buraya

35 yerleştik. amā şans amıcaya fêlç vurdu. ne Konuşabiliyo, ne yöriyebiliyo yā, en
 mutlu günnerimiz burday'dı. te şimdi orda oturuyo balkonda. ne annadabiliyo, ne
 yöriyebiliyo, ne eli tutuyo. çok mutluyduk ıstambolda var çocuklarım, geldik iki
 katlı ev aldık, çok güzel bahçelī, eşyalarımız, erşeleğimiz dörd dörtlük. geldik
 buraya bi gice kondu yapTık, mutfamız yok ama çok mutluyduk. amā amcacık

40 şincikın balkonda işte oturuyo. yok kadeēr. kırk sene ıstambolda, o ıstambolda en
 sık yeri kadıKöy karşıda göStepe hastānesi o mühütTe, şindicikın işte yıkıyō da
 büyük bilmem kaç kat yapcakmış orda bizim arsamız. çok çile çektik, buraya geldik
 çok ırāt ettik ama fêlek vurdu, dört sene olcák, kadēr böleymiş yavruçım. rabbine
 dile, benim de torunum var, ōretmennii kazandı, babası ōretmennik yap dedi, ben

45 baba ōretmennik yapmak ıstemiyom dedi, edirne de okudu, şindik bi şirkette neci
 bilmem artıkın. yapmācaşsan yapma dedi, ille diplomanı alcaşsın dedi. aldı işTe

diplâmasını te çalışıyo, ne olaraK bilmiyom artıkın, işte bõle. o gelinne bi ortanca
õlumnan da ortanca gelinim kanallardâ işte televizyonda...

-Eskiden köyde ne iş yapıyordunuz?

50 -auuu erkek yaPt nın işi yapıyodum, bõle tohum bile ekiyodum. s r da
bakıyòduK öküz de.

yārim giTdi askēre

vermiyolar tēskere...

askērdi nışannım, askēr türküsü sōlüyodum. askērdi nışannım, aman bana
55 aldılā iki tane gı'rep, bi beş metre de basma üş sene nışannı bekledim. òrdan sōna
işTē bekledik üş sene askēr, bi de geldi, çalıştı faPrikāya girdi. onnan sōna te
bunnān bu gicekondusu vardı, yıkık dökük merdivenlerren çıkamıyoduK ordā da
gelin oldum onnarın evinde haftasına gittik. işte çok mutlu günnerimiz geşti, esKi
evlerde de gelin olsaK... burayā dā geldik çok mutluyduK, sonunda fēlek, fēlek
60 vurdu işTe oturuyo şincik, napalım kısıım.

yaparız erşey, Tarana yaparız, bulğur yaparız, mantı yaparız, etli mantı
yaparıs, kışlık çimdik kēseris. bõle Köşē Köşē kesiyoz şey gibi. bi şe katmır, sādī
tuz koyduK, ama şincikin modēlleşti millet, yımırta katıyo, süt katıyo. pazı
yapıyoduK, börekler için bõle bi te'pe onu bütün Kışın pēynirlen dōşüyoduK.
65 şimdiciKin pazıla'ra süt koduyollar, pēynir, yımırta işte bõle.

-Eski ramazanları anlatır mısınız?

-ramazanlarımız çok güzel oluyodu. búyün şindiciKın ayın om beşi geşTi
mi, ayın om beşinden sōna davul çā ēve geliyodu, taK taK bõle ēdiye almak için,

söylüdü māni söylüyodu. bu gice sana, bu gice bu hane dörT beş haneye gel yodu, o
 70 zaman évlerimiz sıkTı, şiniciKın sērekleşTi. sıklaşiyo emekliler geri geliyo ya.
 şimdi gene güzel sērekleşti ama az gene sıklaşiyo, türkü sōlem yolā.

işTe geldim sālıcakla

Ḳolum bağı yālıcakla

baḡşışimi aldım gidiyorum

75 siz ḳalınıS sālıcakla

... bükküm bükküm

davıldır sırtımda yüKüm

ey benim sādetli efennim

ilkin sēlamün aleyküm

80 öle sōlē, biz de de ediye veridik, o gice küçüklükten beri o gice ḳalkarıS
 bekleriz o davulu, sōlesin dēye, bobamıza anamıza derdik ki çok para vēr ki çok
 sōlesin. savıra ḳalkıyo, yemēmizi yiyoduḳ. fırın ekmek yapıyoduḳ tabi. anamnan
 evin içinde vardı, bu evin içindeydi, bōle büyük bi ev vardı, onun içinde vardı
 bōle. çorba yapıyoduḳ, maḳarna kesiyoduḳ, yumurtalı yımırtalı, ḳuşḳus onnardan
 85 yapıyoduḳ, ḳışlık çok yapıyoduḳ, pancar petmezi şeylerle küplerlen toprak
 küplerlen. ḳışın köy yerde yiyecek çok oluyodu. çünkü yazdan yapıyosun
 azırlıyosun herşeyini. o çarşı pazar yohTu. aydan aya mı gidiyolardı artık kırḳlar
 ēline. şimdi nerde araba, şimdi araba yok artık, motorlā bile ḳalktı. bōle iç şimdi
 diyom, çok KüSeldim ḳisken bōle iç baḳmad mız bēyenmedimiz şincikin son model

- 90 arabalar, dāireler. ama en fakir de kendi ocamdı. gittim kiralarda ama bobam dedi ki ev baan olsun dedi, Sengin olmasın dedi, namusuna dşkn olsun dedi, evine dşkn olsun dedi, mal nemli deyil dedi. te s olsun oracıta otursun yine ba'na. am, yoluk, yosullu gsTermedi bana. ekerin ka k lo oldn ij bilmiyodum ben. gene allah rzı olsun, gene otursun da orda otursun. oca bi d benim aramda.
- 95 npalım be yavriim iTe mutluydu ama flk kırdı anadımı olumu. oklıymlaman olmuyo. gzme baıyocıkın zgn durdu mu n oldu, niyeladın. bmız var, bemiz var, cevizlerimiz var, yalnız bi yere gnderm i. bırak diyi. iTe bl. ok kr rabbime ki onun sol ile ben gice teeccdlere alkıyom. ıkıyom balkona, baınıyom, o olmasa ben edemem. assına bizim maallemiz ok
- 100 gzel sıklık. te burda mutarlar yanımd o arşıki omu var, bunnar var sıklık burda gzel maallemiz. gice biz saat bire adar ep beraberis, kışın sun. indi kendi oturamasa onuamasa da beni yolluy. git de aık diyi. nereyi mnevvere onun da kimsesi yok.

-3-

Kaynak Kişi: Zeliha KOÇ

Yaşı: 66

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Elmacık Köyü (Gacal)**

Derleme Konusu: Düğünler

-Sizin düğününüz nasıl oldu? Anlatır mısınız?

-benim düñüm olmadı, görümcem tez ölmüştü, gencecikin, olmadı iki tane kızanı kâldı, yapmadılā acıklı deyi. onun içi yapmadılā, o zaman şey yapıyodulā, o zaman düñnē oluyodu kaçannara da düñ oluyodu ama bize işTe yapmadılā. beni çok isTēyodu ondan sōna da vermediler. bābam demiş köpek ilāzım dīl demiş, sōna da işte kaştım ben. gēldim, āşamı beklemedim, ezan qarann dı bi havada gēldim. dedim ben dē sōna gidemēcem, anneme biri geldi sōledi. ben de sōna gēldim, sōna düñ olmadı. gidemedik, bābam konuşmadı, bi kere iki üç sēne konuşmadı, annem 15 konuştu da o konuşmaTı. o yokka gidiyodum işTe öle.

-Eskiden düğünler nasıl olurdu? Anlatır mısınız?

-çok düñnē oluyodū. üç gice oluyodu. bi gice kına yakıyodulā ellēne, ertesi gice gene olan kınası derdik. gelin amamı dönerdilē bizim dönerdilē bōle basma sārıdı kaynana, yā āman okucuya önnende gezerdi. em türkū söylerdi em gezerdi. 20 sōna şey yaptı, aman ne dēcem şunu o gice el öptürüydü bütün kövli. ertesi günü de gelin almā giderdi. manda arabası en çok manda arabası olurdu gelin arabası. manda arabasını asırlā vardı, asırlālā onu çırpılālān onu üstünü şey yapardılā örterdilē, sōna sıırık üstüne, tā üstüne yay'gı. kenālāna da çarşaf beyaz çarşaf önü

gözükmeyiş gelinin deyi. öle işTe gelin almā giderdilē. el öptürüdü o zamanda. öle
 25 olurdu işte. olan evine koşardık gelin indirmē orayı da sōna beygırlēle gelinden bi
 yastık alırdılā, beygırlēle benim beyim çok şey yapardı, beygirle koşuya çıkardı.
 götürürdülē güvēye, güvē de ona mēndil verirdi, ileri işlemeliydi kenarları. yastık
 abērci, abērci geliş geliyo deyi, bindi kız evinden müjde öle işte. vardı işte o
 cumartesi günü olurdu, gelin hamamı dönerdilē işte öle.

30 **-Kaç çocuğunuz var?**

-iki tane işte bi kızım bi çocuım var.

çalışıyoduk, çalışıyoduk yā biçiyoduk, o kamyon yükletmē gidiyodu, biz
 çok talamız yoktu. çok ekmēyoduk, toplāyoduk çokçası gidiyoduk satmaa kövlere.
 uzak uzak yerlere gidiyoduk. manda arabac nnā, öle satmā gidiyoduk işte nāpıcan.

35 **-Doğumlar nasıl olurdu? Özellikle doğumla ilgili gelenekleriniz var mı?**

-mevlit yapardık, ama ilerden bizden dūn yaparmışlā, oynarmışlā, davul yok
 da darbıka vardı ileri. darbıka çalıp oynarmışlādı ileri öle cūmbüş yaparmışlā
 toplanıp. sōna mevlide döndü işte öle. yaptık mevlit. kızannara bōle çocuk urbalānı
 duvarlara seriğdilē ileri, dounca ediye gelirdi ya o ediyeleri duvarlara. öleydi işte
 40 bilemēyom başka...

-Çocuklarınızı askere gönderirken neler yapardınız?

-ohoo davullā vardı o zaman. evliydi kıızı vardı. burası tā yarımdı burayı
 koyduk sofraları. asker çocuğlānın epsini, onun akrannānı burada besledik. masa
 koyduk burada, sōna o gice kınamız oldu işte, oynadılā şey yapTılā, çok da souktu.
 45 davılcı demiş; yeter artıķım demiş, göcalānız beklēyo demiş. o kadar soukmuş

heralde. sanki te öle gittik, davullarlan kamyonun üstüne bayrā koyarlā, binerlē öle davullarlan kasaba kenarına kadan gittik. kasaba kenarında indik, kırklar eliniñ şeyinde ordan şiveye kadar dala, biz de arkalari sıra öne gittik işte. bizim ısımı akrabayı benim bābası (...) göttürüdü, aman aşÇı dükkanına hepsini buyur etti. o zamanın zamanında ne kadardı bilmem, beş altı masa oldulā gitti. sōna kırklar eline kadan gittik, ıstambola gittik. o gice bindirdik, orda ben bayılmışım. bi taş vardı orda, bōle topkapıda, orayı beni emen yıvdılā, o kadar insanıñ fenasına gidiyo. askerlini ennêrū neydi ba remziye, izmire sōna da van'a gitti. anne derdi eşekleñlen şey taşıyom hayla da şeyi var, yürümezmiş orayı. bi tarafında eşek bi tarafında da şey 55 öle şey yapardı.

-Tarhanayı nasıl yapıyorsunuz?

-biber alıyos, yıkāyoz bibêñleri, dōrāyos, suvanı da dōrāyos onu da onun içine atıyos. erkes öle yapmāyı da ben öle yapıyom, kaynatıyom onnarı sōna azıcıkın, çok su olursa eyer ki azıcık suyunu süzüyom onun, bi salça bi k lo tomatıs salçası, bi 60 k lo da biber salçası, maya Koyuyos, karıyos. on iki gün de beklêr, on üç gün de bekler, ava bozāsa om bej bile oluyo. en çok demek on iki günde dökülüyo. tabi bōle bozuveriyā avalā, çok beklese de zarar etmeyi, yumruklāyoz çünkü er gün yumruklanıyo, eger ki şey yapāsa şey yapıyoS, amān er gün akşam sabah sanki öle.

ekmek de yapıyos, dışarda minevver yingenin orda fırını gördün mü? ona 65 götürüp atıyos. evde somun yapıp oraya atıyos. odun yakıyoS bis, odunna yapıyos. şey oldum ben ameliyat oldum şimdi, kis aldılā, şimdi ilaç alıyom. üç oldu alıyom, dördüncüye alcām işte. amıca da kalpten ameliyat oldu, altı yedi sene oldu sanki ama iyi maşallāh, aplānı kullanıyo, kâhvede şindi. işte yirmi altı sene oldu

heralde b raberiz i te, b raber oturuyos,  ok memnunum i  d  bak d rt ay m  oldu
 70 be  ay m  oldu  teki k zım gitti, o k zım geldi, ona verdik  eyi b le ep  n me er
  ey. iyiye gidiyos bakalım.

yapardık,  oraptır, yelettir  rerdik. ben dantel yapmadım.  ey yapardıl 
 yıkardıl  yap yı, koyunnardan kırtıyan yıkarl . yıkadıktan s na  uruduyan b le
 d l l  s na da tara  vardı ileri b le ta tadan acı ın di leri vardı onda tarardıl  b le
 75 ondan s na da  reke vardı,  reke derdik b le sopaya bi de ba lık vardı, ona b l sın,
 bi de iy onu i lerdil . pantul do ur, yay ı dokurdul  epsini yapardıl . beyazdan da
 oluyodu siyah dan da oluyodu. boy yodul  beyaz olannarı boy yol dı. d   eTik
  r yodu , bazı gene iple sıkıyodul  da renkli olsun deyi, beyaSlı kırmızılı... ne
 d yodu  onnara; ebruli  eTik oluyodu. hadi  ok  onu turdun beni.

80 bi tane  oc muz var be ar, liseye mi gidiyo nereyi gidiyo ba, onun a ası
 da evli, o evsiz o lise ikiye gic ek. o  a tı  indi, o gitti. bunu da istedil  i te
 verdil , d nne verdil , o da  a tı, a ası da  a ırdı, geri aldıl ,    nc de  aldı, iki
 kere aldıl ,    kere aldıl ,  a tı, gene aldıl   a tı, aldıl   a tıl  en sonrasında da
 bıraktıl , iyi oturuyo ba am, ikinci beb  yap ak.

85 ekim bi erdik, arabayla b lardık ekinneri durudu, onnarı arabaya
 y kledirdik, armana getiridik armanımız va. yıvın yapardık, s na bi d met, s na da
 armanın i ine yayarız onnarı ayvann la onu ezeriS. iki tane ta ta d ven altl nda
 ta ları vardı onn n  le d ne d ne d ne d ne onu  ey yapardık  le savurıdık, bi de
 onu b le  lle yu arı, samanı  te yanına  eyi de  alırdı denesi de.

90 ama en  ok bizim   amın   n d nd  derdik, misir soyardık gice, o zaman
 t rk  s lerdik. aman asiye olaydı vall  ne t rk l  s lerdi, ne ila il ,   t s ne

acıkın onu, asiye eve gitti. kardaşım var bi tane benim de çok biliyo o. bis yedi
Kardaştık bis çok çıkmazdık bi yere, kalabalık olunca kızannarı istemezlē, evde
ottururduk. bābamız salmazdı bizi...

95 **-Küpçü suyu diye anlatılan bir olay var, onun aslı nasıldır?**

-küpçü suyunu ileri içip çok kızlāmız kaçıyordu, bi Kuyumuz vā kövün alt
yanında ordan cenāzemizi de ordan yıkardık, alırdık cenāzeleri yıkamā evde su
yoktu, ordan alırdık onunna alırdık getiridik, eve kazan koyup onun içine
boşaldırıS. bi kere Ta gideriS kovalāla çekip ordan dolduruduk. o suyu işTiyen
100 kızlā kocaya kaçār derdilē, küpçü suyu derdilē ona. biz ordan içmediydik ama
kaştık. ben yòkarı maḥalledeydim. kövün dışında orayı giderdilē işte kızlā da suya
giderdi, çocuklā da orayı giderdi, kaçırıyodulā işte, sōna kendileri kaçıyordu.

-4-

Kaynak Kişi: Asiye SAĞDIÇ

Yaşı: 62

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Elmacık Köyü (Gacal)**

Derleme Konusu: Köy yaşantısı, günlük hayat.

-Köydeki yaşantınızdan bahseder misiniz?

-sen bábama giççēdin, bábam da biliyodu. ileri biz işte orağ elle biçerdik, arman döveriz düvennēle, öküzlēle, aqtarırız, elle biçeriS. bi kırk gün orā gideriS, kırk gün de arman döverdik, yirmi gün demet daşırız, öküz arabalara gideriz, yüklediriz o dēmēt arabalānı, arabanın üstünden uyuruS. uyku sērsemi sabālayın kalkarız, erken gideriz sıcakta yürüyerek, arabaya binem yosun ayvannā dēmēt mi getirsin bizi mi getirsin... sabālayın da kalkarız erkenden, saçarız armannarı gün dōmadan başlarız, bi saatta ḥarman saçarız düvenneri ikindiye kadar. ikindiden sōna sır bakalım armanı, tınazı savurırız elle. rüzgar bekleriz, rüzgar gelmez tınazları tēpe tēpe üş türlü ekin olur: çavdarı, yulafı üş tane arman. arman saçamayıs onnarı savurmadan. rüzgarla, elle, yabayla öleydi ileri. şindi nere şindi rahatlık. gideriz gündelē gideriz, āleme işe ben çok çalıştım. ötekiler çalışmadı, ama çalıştım. işte öle sōna dünnēde ileri bōle davıllā gelirdi, erkekleri iç görmēzdi evlilē. kāvede adamnā. alırım o darbıḳayı ēlime, o kınayı oynadırım ben o kızları. darbıḳa çalırdım, gelini süslerim, okucuyum, yemek yaparım misafirlēne, kaş kişi gelcē iç belli dīl. şindi ne aşçı tutuyolā. ileri bōle bi şey dīldi. bi ay gidiyoduḳ okucu ol diye dūn saḥibine. dūne şindi bir afta varḳan bir ay varḳan biz giderdik orayı izmetlenmē. mesela pazısıdır, sıvasıdır, temizlīni yaparız bir afta varḳan pazertesi

- 25 gicesi çiyiz serilirdi. sōna cuma gicesi kıS kınası derdik, geline kına yakılırdı. ertesi
gice oğlan kınası derdilē, oğlan kınası olurdu. gelin süslenmez iç, giyer feraceyi
gider. cumartesi günü gün olur, gelin amamı dönülür o gün gelin'ne, o gice son
pazar gicesi el öptürürlē kadinnā geline. gezersin, geline bārırlā, şēdērlē el
öptürürlē. pazar günü onda başlālā damatı tıraş etmē, oğlan tarafında, kadinnarı
30 sokmazlā, kadinnā kız evinde. damatı tıraş yapālā, ondan sōna yeniden gelirlē kız
evine gelin almā. gene geline el öptürürlē o zaman, tabi güvēye de taķı taķıyolā
güvē tıraşında. şindi öküz arabalannaydık, şindi gelini bindirirlē arabaya, gelinden
bahşış istēlē, arabayı devirmē istēlē, kaldırırlā tekēlekleri tutar o çoçuklā, arabayı
deviriyoS deyi bahşış verirlē. gelinin eline bi қоşu yast derlē bu kadā bi işlemeli
35 yastık, dantēlden örülü. gelirlē, onu senden alırlā, beygırlēlē iki beygir angisi
geçēşe. gelir o beygir gelin arabasından alır o yast, o қоşu yast nı güvēye
götürülē “gelin geliyo” deyi. gelini giderlē, götürürlē gelini güvēye, orda gelini
indirirlē. o gice indirirlē orda o gice mevlit okunur, güvē kapanır. sabā oldu mu
gene davullā çalır, gelin güvēyi oynadırlā öleydi. şindi yok öle. darbuqayı ben kıS
40 kınasında, olan kınasında gündüz ep. aman epsini sōleyoduķ. ben şindi peyit
atādım.

tālāya kuş otu ektirecem

bizim yoldan geçēken

sana ah çektirecem

- 45 aynaya baķa baķa

iç ayna aşınmaz mı

- er saat yar1 anıyom
 ıulayı ınınamaz mı
 parmāmdaki yūSūn
 50 iş taşı oynamıyor
 gördüm senin baıt n
 ıanım ıaynamıyor
 altınım alay deyil
 yüssūm ıalay deyil
 55 can yürekten istiyom
 ayrılmak kolay deyil
 indim dereye
 patatis taplamaya
 mektubunu uzun yaz
 60 doyamam okumaya
 kısa sevdiyim
 boylarımız uyar mı
 beraber size gitsek
 annen ēve kıoyar mı
 65 ileri kaçmak vardı, ama analā isTerse. kimisinin anası ben o kıızı istemem,
 ben ona sen analā isTemēz. sen dersen ben seninne konuşmam öleydi ileri. ablam
 kaçTı, bu kaçTı.

var git ȳlan var git sineme mi sarayım

sensiz geen giceleri ȳmȳrden mi sayayım

70 var git ȳlan var git dengim deyilsin

ȳollarıma bilȳzik yapabilecek misin

bȳle peyit atıyoduȳ ocuklara, asker tȳrkȳsȳ olsun olmasa da ne bulcan. gelirim eve bȳle em evliydim. ȳızȳan, evliyken de okȳcu oldum da ȳızȳan i oynamȳ ȳalkȳmazdım. ileri dȳrt gȳn bayram, ȳ gȳn ȳurban bayramı olurdu. ep
75 bizim ȳapı ȳnȳndeydi o. onnarı i ȳratmazdı, kimse ȳabıl etmezdi, orası da kenar ya bizim evimiz o bȳtȳn o ocuklȳr okȳa bizim ȳapı ȳnȳnde. ȳurban bayramı dȳrt gȳn, ramazan bayramı ȳ gȳn. o ȳ gȳn bizim ȳapı ȳnȳnde. darbıȳa alırız, ip atlarız, yedi kiremit oynarız meselȳ. yedi tȳne kiremit ȳoyardık, bȳle dizerdik bu ȳadȳ bu ȳadȳ bi de top yapardık. iine bi de taȳ ȳoyardık, atardık meselȳ, meselȳ
80 altı kiȳi miyiz on kiȳi miyiz. ŗimdi ilkin kim atȳrsa yıȳarsaȳ kiremitleri bu sefer biz ŗey yapıyoruz. top yuvȳlansa, gidiyon kiremiti alıyon, yıvıyon gene. gene yıvardık onnarı, elik oynardık. bȳle elik gene bi ȳama, bi ȳama, iki ȳama ādi baȳalım biz ȳȳle ettik. ŗindikilȳ ȳızlȳ yok, biz ileri genŗlȳmiz bizim ok iyiydi.

ileri bȳle ocuklȳ bacalȳdan ȳınada oluyodu. ıȳsınnȳ dıȳarı oynasınnȳ deyi
85 camdan bȳberi, yaȳ, siȳarayla ieri o bȳulur insannȳ. o ȳızannȳ ele o kȳk ocuklȳ. iŗte ŗeylik yapsın deye. olsun deme ȳȳle ŗennik olur mu zaten kȳv avlȳmiz kȳcȳktȳ bizim. bizim ȳarannıȳtı camımız. bȳn ȳonuŗmam, bȳn ȳonuŗmam mektup yazȳrdım ben. ben ok mektup yazȳrdım, peyit yazardım askerdeyken buna.

ama mektubuna dedi bi sevdalandım sana dedi bi tā vazgeçemedim. e ne bilem ben
 90 onu unuttum şimdi.

ay ürçeyi ürçeyi misirimin pürçeyi
 şimdi yeni yar sevdim em (...) çiçeyi
 var git olan var git sineme mi sarayım
 sensiz geçen geceleri ömürden mi sayayım
 95 var git olan var git kâveye kumara
 başka yarım yok diye yapma bana nûmara
 asker yapar talimi kimse bilmez halimi
 hem askerlik hem sevda öldürecek yarimi

var git olan var git dengim deyilsin
 100 çok altın istiyorum zengin deyilsin
 şu karşiki tälaya kuş otu ektirecem
 bizim yoldan geçerken sana ah çektirecem
 var git olan var git sineme mi sarayım
 sensiz geçen geceleri ömürden mi sayayım

105 elmacık ayvaları sarıdı şişman olur
 elmacık baylarına gelmeyen pişman olur

elmacıyn köprüsü hafif sallar adamı

elmacıyn bayları ipsiz bālar adamı

küpçü suyunu içer, babam biliyodu onu elmac ı kızları küpçü suyunu içip
 110 de kaçır. on iki yaşında kaçır. ben küpçüyü uzak oldūna bize, ben ona ermedik
 biz. çeşme yoktu zaten, tabi onu küpçüye onu babam işte derdi ya; ereklerin cāmi
 avlasında kırı oynatması, keşirliñ neyi marı, marı bābam sıraya biliyo; çayırılının,
 koca tālanın ata binip de saata bakması, āmatçanın domuz deyi manda vurması
 onnarı sōleyo bābam ama biz iç kulağ asmadık. bēn çok konuştum bakam nelē
 115 çıkcağ.

-Eski ramazanlar nasıl olurdu? Anlatır mısınız?

-küçüklüm ezanda kalkardık, ileri bōle sobalar, ay gāzlā yoktu. bacalā
 vardı, annem dayaklar odunnarı ateşe, çerepene deriz o çerepeneleri dayaklağ bi de
 kapak tenekeden kır yaparıs çerepenede pişiririS. kalkarıS temcide, titirersin,
 120 remazan kır olur bazı, zaten otuz altı senede bir dönüyo. bābam derdi bize ah
 kıziÇanım siz de bak orağ zamanı oruğ tutcānız. ā bāba biz o günneri görmejs üş
 seneyi geşti. hem orağ biştim, yirmi kişi orağÇı götürüyodum; onu oruşlu onu
 oruşsuz. oruşlu olannara āşamın yemēni yaparım giderim. üş tane çocuk giderim
 kıra, oruşlulān yemeklēni bırakırım, oruşsuzlara gene su taşıırım, bōle bu dudaklām
 125 kırur, onnara türkū sōlerim, ilāhi sōlerim nelē sōlerim, hiç bu āzım yorulsam ya.
 bak şimdi noldum ōle. te kalkarız yedi tane yedi kardağ biz, en büyü bunun
 kaynanası, en büyü o. annem yedi tane çocuk başta. ben ikinci olunca zeliha ablam
 yatar, o çiftte gittine. şinci zeliha ablam yatar, yorgun, e çiftten geliyo, kıra gidiyo

bâbamin arka sıra. ben akıllı ben çifte gitmezdim. a kıS kaçsana çoÇaya giççen
 130 yarın da yemek yapmāı bilmēcen, darılcaqlā sana. anam der gözleme yapalım
 kızanım bu āşam der. yazarım gözlemeleri pişiririz şeye kadar terāviden adamlā,
 bâbam çıkıncaya kadar. ben yazarım anam pişirir, onun umuru dīl. ben yemek
 yaparım o hiç, nabayım yimeyveririm der, ele yiyin bakalım derdim ben ona. bēn
 şimdi annem giderdi, anneme yatmā, gündüz oturmā. o gelince ben yemēmi yaparım,
 135 ben okula gidiyom ama sini kulāı deriz, çimdik deriz mesela. ben onnarı yaparım
 annem gelince. ben yemekleri yapardım. ötekileri de benden küçüktü, sōna onnā da
 ōrendilē. ben küçükken şimdi ileri nerde, pēkmēz koyardılā ortasına kaçamak yapālā.
 ben şimdi aqsın benim önüme deyi pēkmēz ortadan. şimdi epsimiz yedi tane iki de
 bâbamna anam. ben şimdi aqsın kendi önüme deyi. gene ağıllandım ben yok kaçım
 140 gidiyo. mantı sucuklu olurdu, aralı epsine sucuk koyamassın ki, gene şimdi de yapsan
 epsine koyamāyın. açarım, bakarım hangisi etli bırakırım etsiz olanı. uyanıkmişim
 bēsbelli. er iş yaptık, ama ta şimdi bacaklām sakat oldu. mesela er şeyi bi yönetici
 olmak ister. mesela nereyi gissen a şimdi bi kafam çalışır, bu bōle ōsa bōle olur.
 nerede ōsa bi bilgiç olması ilazım oluyo. nereye gissen düündē ōsun, cenāzede
 145 ōsun mesela er yerde uyarmak isteyi. uyarıyon o bōle olcaqtı, yaptım gene.

bâbam annadırdı bize masal, ē geşTi unuttuk onnarı. bilmece annadırdılā,
 kızannā şindiki kızannā ne televizyon her şey. şimdi nerde bilmece annatÇan. ileriye
 ileri bilmece sorurdu bâbam, şimdi oturur, kışın bū der çıkılmaz, gelin size masal
 annatcam der bâbam, annadırdı masal mesela. ama iş bak şinci biri yok kafamda, hiç
 150 aklımda yok biri. gene vardı, ama epsi bu kafamdan gitti, bu aplā iyice beni māf
 etti. ne güzel biliyödüm, bilmece soruyödüm bunnara ben.

“incecik daldan qar yār”; un der, êlek derdik mesela.

“bacaya bi karga gelmiş, kāk demiş, gūk demiş bu dünyāda beş nefse yok demiş: balāa bıçağ demiş, denize köprü epsi oluyo, katıra dourmak bi tane neydi
 155 acaba beş taneydi onnā. hani ileri ôle mēselelê vardı ama kāk demiş, bu dünyāda beş nefse yok demiş. dünyānın sonuna dōru ama demiş sōna ne saymış onnarı ama birini unuttum işte. beyhan bağ, insan yok kimse şindi, git ingen yemek yaptı fatmā ingen. gelmiş benim pīnirimi atmā deyi sōna ben giderken anama ōradım, dedim o gelmē ōraşmasın, ben pīniri dedim suvan dōrayōdu. sormadım ne yemek. dedim
 160 beyhannān da yarın belli olcāmış dedim, nefisenin dedim, istēsen gel de dedim geldiğın kāsabadan turalım yüz tane pazı da dedim yapalım āleme güvenmēlim. om beş tane yımırta aldım bēn. abā yapalım yazalım da kim gelicek yarın da kime güveniyon sen, konyalı hasibesine bağma. b ber almış yüz kilo da dedi b bere giççem e dedim bana pazıya gelcēdin, bi lūtfiye geliyo, bi de yalama fatmesi gēlcek mi
 165 bilmem. e ôle derlê, ôle bizim adama kara ali derlê, ben kızayım mı şindi.

biz işte iki sene yazıldık çıkmadı. ondan sōna beyim gitti, doğsan beş senesinde şöfōr olarak, bu ameliyat oldu o zaman akciyerinde kis varmış. o geldi hacıdan dedi ben seni hacıya yollācam dedi. e dedim ben nereye acıya giççem, malım yok mülküm yok. ben dedi yollācam oraya, senin yerin orası dedi bana. işTe iki üş
 170 sene aldık, koyun bağı on tanā on tanā yaptı bana para. iki sene çıkmadı. bi sene de tamam gidicez dedi oca ij dedi kalmak yok dedi. çantalāmızı azırladık, bir afa kalcak, gidicez artık ayın yirm altısında aralın yirmi altısında azırladık her şeyimizi, çantalā aman bir abēr geldi; kaza yaptı oca ama demey bize gene. ama şindi biz en başı mesela on iki kişiydik, gittiniz ya onun kardeşi oluyo, bizim de

175 akrabamız orda toplantı yaptı bize. dedi on iki kişiden dedi iç kimse kalmaz dedi.
 gene kırraya giriyo ama dedi biz şirketle gidiyoz. bu şimdi atmışla kırrayı geldi bu,
 söylemecem dedi, birazınıza çıktı birazınıza çıkmadı dedi. ben şimdi ben aklı yerde öle
 aklı yerde konuşuyom mesela. altınıza çıktı altınıza çıkmadı dedi. dedim niçin dedim
 gidicēniz dedi, iç benim dedi şirkette bizim kalma yok dedi. kırrasız götürcem ben
 180 sizi dedi. ben şimdi dedim sen dedim oca mısın ocaysın kaç seneden beri, ben dedim
 sen ocaysan kime çıktımı söylecen bize dedim. erkes dedim bilsin şansını denemek o
 dedim. biz de dedim umudumuzu keseriz, umutlanırsız anı meselâ. bu saydı â dedi
 söylemem dedi, gücencē, üzölçēn iç üzölmeyiz dedim. ay söylemem, söylecen dedim.
 ötekileri bakıyo sâde on iki kişi. söylecen, söyledi, saydı altı kişi altımıza yok. tamam
 185 iyi bak dedim çok iyi oldu. iç olmasa insan umudunu keser. âh bu tam geldi bize
 şimdi kırra çıkmadı. geldi gene bi konuşma yaptı, bizden paraları aldı minever
 abladañ. epsimizden aldı bizden bin yedi yüz üre. gidēken o gice kıza yaptı oca.
 yapınca ama altmış milyar para var. kırsının elindeymiş çanta, adam şimdi kıza
 yapınca kıynanası da onun arkasında oturuyomuş takside. dayanınca onun eziliyo
 190 burası. kıynanası arkada ölüyo. tâ orda, götürüyölâ beyin kınamasınan ölüyo. o
 gice sabâlan bi aber geldi. böyle böyle ocanız kıza yaptı. sōna bizim yerimize öteki
 ocalâ tabi şimdi kim çok götürüse o para alıyomuş deyi. o bizim köylü deyi
 ayırmācağ bizi, ama bizim gene bilgi sayarda da çıkmış iki kişi bizim. bunnān
 dermişlē insannarı mı yok da iç gelip aramāyılâ. e ne bilem biz oca e o da astanede.
 195 sōna bi sēne epsimiz beraber, bu sefer iç kırraya girmeden bize ön tanıma tanıdılâ.
 on altı kişi köyden. mevlüt yaptık, gittimiz gice mi yaptydık kı mevlüdü? o gice
 yassı vakti burdan bindik. mevlüt yaptık, dua yaptık, epsimizin resimneri var, âlayı

gidiyon artık ya gelcen ya gidesen gelmek kısmet olmaz, gelirsen bulamazsın e öle.

biz burdan bindik saat yassıdan namazdan çıktıyan, kırklar elinde de yaptı, ordan

200 allā ısmāladık. bizimkilē buraya döndü. biz burgazdan, çorludan ep topladı araba, şeye hava alanına. orda ava alanında ırama girdik. saat ikiyidi orayā vardık. e orayı da giriyön ama içeri girmek mèsèle. sabā namazlānı kıldık, ıramnāmızı giydik, uçā bindik. yedide bindik, om biri yirmi geçe indik, cideye indik. üç saat yirmi daqqada gittik. bōle nası kalkıyo, bōle dikiliyo, bōle gidiyo, gösteriyo Saten. ciddede ordan

205 gene çantaları gene aldık, gene başka bi arabaya bindik. geç gittik ördan da altı saat arabayla. ördan gittik orayı, ördan otuz üç gün durduk, tavafa gittik, şeytan taşladık arafatta, geldik mēdineye. mēdinede de sekis gün durduk, kırk altı gün durduk. yirmi altısında gittik şubātın sekizinde burayı geldik. iç orayı doyulur mu? geldik ayırlısınna gittik geldik. onu da biliyodum ama en güzel o peygamberimize gidiyoz

210 ziyaretine, bi tane dā vardı ikisine de çıktım. iç kimse eremeydi bana. bizim kōyden dijl de biz doxsan yedi kişiydik. iki gurup bi yere kattı, ocamızdan ayrılmadık, biz ep doxsan yedi kişi ep tavafımızı bērabēr yaptık, bizim tavafımızı bozmadı araplā. adamnarı yanı başlāna dizēdi bōle, ön tarafa da adamları geriye de kadınā içerde. ben şimdi orda şe ederdim bak erkes kocalān yanına gissin. kocasız olannā gelirdi.

215 onnarı kocalān yanına verirdim. biz bekāriz, kocamız yok, yalnız gittik. öleydik işte gittik geldik kısmetinne. sōna çıkmadı çıkmadı ocaya kızdım ben şimdi. on altı kişiyiz, ikişer tane çantaları var. bi yemek, yemekli gitmedik o zaman bizim zamanımızda yoktu. er şeyimizi koyduk; pilavımızı, ekmēmizi, pīnirimizi, zētiniimizi, çamaşırını. bi yemek çantası bi çamaşır çantası. sōna dedilē ki bir afta

220 kaldı minevver ablaya gittin ya onun kocası dedi ki: baqsana dedi biz dedi burdan

dedi kendimiz giççemişik kırklar eline dedi. giççez yassıdan çıkıp. niye dedim yedi
 tâne erkeksin sizin iç mi āzınız yok dedim, konuşmā dedim. ben dedi ne konuşcam
 òle. ij dedim òle deyil, onun sözü neydi dedim, dedi dedim, araba gēlcēk burdan
 sizi alcaķ, burada duamızı yapçaķ òle. emen bi telefon aştım ısmayıl ocaya. dedim
 225 nası olcaķ be ısmayıl dedim kırklar eline mi giççez biz yōsa dedim. senin dedim
 konuşman nasıldı dedim. iç yakıştıroyon mu dedim. gişinin dedim ikişer tāneden
 dedim otuz dört tane çanta oluyo sadece dedim, insandan āriç. ben dedim para için
 dīl dedim, ben keşirlikten tutarız bi araba. bizim araba dedim yolcuyu götürür acıları,
 araba götürü dedim, yakıştırican mı dedim. burayı dedim sēn nası dediysen burayı
 230 dedim gēlcēk araba, durcan kenarda biz dedim on altı kişiyiz dedim. sen dedim çok
 attın tuttun ya dedim. yarımda mı bırakcan? sēninki bi gelme geldi, altı tāne erkē
 dedim, erkeksiniz dedim, konuşmayın. ani mēselā, òle sırasında konuşčan.
 konuşmāyı bilcen azçıkta.

girdim gül bāḥçelerine
 235 kapıldım acet gülüne
 gittim icat ellerine
 can muhammedin aşķına
 (...) dōndüm yana yana
 dertler yoldaş oldu bana
 240 zēnzēm iştım ķana ķana
 can muhammedin aşķına
 girdim gül bāḥçelerine

kapıldım acet gülüne

gittim icat ellerine

245

can muhammedin aşkına

-5-

Kaynak Kişi: Methiye KİBAR**Yaşı: 67****Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)****5 Derleme Yeri: Kocayazı Köyü (Pomak)****Derleme Konusu: Günlük hayat**

beşe kadar okuduk zamanca, şimdi okuyabilirim canım, gözüksüz sâde okuyamıyorum. bu köylüyüm, annem yedi yaşında gelmiş bulgaristandan, dōma büyüme bu dayım.

10 -Köy Hakkında bilgi verir misiniz?

-eveldēn şimdiki er şey yeni, eveldēn daha deyişikTi. evelkilē biS çif sürüyoduk, ha man dövüyoduk, çapa kazıyoduk, şimdi a tıkın millet rahat. ayvancılık yapıyo bi bahçe bi iş yokTur şimdi bu da. tabi er yerde öle köylerde, bütün köyler böyle. diyeceyim yok, evelki bayramla , evelki dūnle bambaşkaydı, şimdi epsi yeni. memnun diliz ama gençlerin işi bu gene. dūnner dā zevkliydı. şimdi bu televizyonla var, teyiple va , a tıkın dūünne e bi şey kalmadı. üç gün, üç gün. çarşamba günü başla dı, kına yapa la dı, perşembe günü göreş olurdu. gene sâde gelin evinde kadınlar, gelinler oynardı. üç gün dūn olurdu. şimdi gene bi gün bi gece, mesela dört saat dūnnük.

20 iki kızım, iki ölüm va , iki de ölü kızım va . biri bu da muhtar olan, kēndi evimdeyim.

askere öyle ū la dık, gide dik köy kena ında ū la dık hocaylan. zurnalı, dūnnü, halaylı gönderiyoruz çocukları gene oca yolluyoruz ama sōra, dūnden sōra.

her şey deyişti, her şey deyişti. sâ olsun gençler şimdi dâ iyi rahat yaşıyorlar.
 25 eskilerden ama dâa memnunuz, keşke eski günner geri gelse. sâğlıklıydık sanki,
 zevk başkaydı, sâğlık başkaydı. şimdi epimiz doktorla, hapla, ilaçla ūraşıyoruz.

-Köyde günlük hayatınız nasıl geçirdi?

-söyledim ya; orağ, çapa, arman dövüyoduk. hayvan bakardık, çocukla işte
 30 çamaşır yıkardık, çeşmeden su taşırdık. daha zo du, her şey ayāmızda allaha çok
 şükür. sula da içerde, kırmıyo artıkın bu fên çıktı ya. tırağtö ler sürüyö, orağlar
 biçiliyö. geliö azır ekinner, çok şimdi rahat millet. çok kalabalıktık o zaman şimdi
 köy göç etti, kimse kalmadı zâten. gençler epsi iş peşine gitti. emeklilik, siğö talık
 yoktu zamanca. çocuklarımız hepsi gitti. kırklar eli, isTambul, burğas... kimi
 bulduysa orada tâ mersine kada çocuklarımız gitti. ihtiyarlar artık yaşlılıkla ,
 35 yaşlılık. şimdi çok rahatıS, emekliyiz, allahımıza yüz binlerce şükü ler olsun.
 çocuklarım var, torunlarım var, gelinim var, onla çalışıyor, bana bakıyo ben de işte
 otu uyorum. beraber yaşıyorum allaha çok şükürler olsun.

-Pomak kültüründen bahseder misiniz?

-vallâ bizim kültürümüS börek, bol bol börekler açarıs. er şeyi yaparıs,
 40 fasûlye neyise ama en önemli kuru fasûlyemis, bi de böreklerimis. pãrasalı yapãrıs,
 kabaklı yapãrıs, patatesli yapãrıs, ekşimikli yapãrıs, peynirli yapãrıs, kimin canı
 deyişiklik yãni, deyişik yapãrıs. pazı yaparıs kışlık. açıyoruz pazı yufka hamurunu,
 sôra ne istê sen onu kıoya sın içine. börek dõşêrsin, yapa sın neyi var.

büberi dõrarıs, avuç dõrarıs, kaynatırıs, kı mızı domatesi rendeleris, sôvan
 45 rendeleris ya you t yaparıs hamuru. er gün onu yõrãrıs. kimisi bir afta tutuyo,
 kimisi bej gün tutuyo, kimi nasıl canı istêrse öyle... ovalarıs, eleris, bitti tarananın

işi. içerde, güneşte beyazla , kı mızı olmak için evde ku utu uz. sâde yufkaları çıkarırız, makarnaları güneşe, onu çıkarıp tarhanayı çıkarmıyoruz dışarı.

şindi gelin babası göç etmiş bulgaristandan istanbula gelmiş. dö t kıızı o dā
 50 evli kalmış. dayım va bulgaristanda geldi bir haftal na buráy, dedi kızım dedi niye
 küçük çocū evlendirdiniz de büyüü duruyo bekar. bir buçuk yaş araları. dedim dayı
 bütün köy akrababa. nere gitsek çocuklar buráya baş vursa akrababa akrababa, bütün köy
 kızları bize akrababa. almayız biz akrabadan. dedi ki istambulda bizim diyo kapı
 komşumuz geldi diyo, diyo orda görün o kıızı diyo, çok iyi kıız yāni kapı komşuyduk
 55 sēnelerin sēnēsiydi, çok iyi kıız çıktı diyo, görün alın diyo. gittiler istambula ben ic
 gitmedim onla gittile bēnim hayvanlarım çok vardı. kaynanam ihtiyar, yaşlıydı
 onlar gittiler, aldılar, getirdiler işte bir ay nişanlı kaldı dūn yaptık. böylece işimiz
 oldu. şimdi on sekiz yaşında torunumuz var askere gidicek, sā olsunlar erkek.
 yaptık, dūn yaptık... yapāris, yapāriS, yapāriS küçük altın taķar, dāa uzaktakiler para
 60 taķar, kimin şeyi ne kadar varsa. valla küçük altın başka o zaman öyleydi. bundan
 yirmi sēne eveli öyleydi küçük altın taķar. her şey deyişiyō artıķın, sēneden sēneye
 deyişiyō.

-Çocukken oynadığınız oyunlardan bahseder misiniz?

-biz çizgi çize dik, taşla oynardık. seke seke oyna dık, topumuz dāhi yoktu
 65 okulda, bi tane top. şimdiki çocukla gördün, pisiklet biri kırılmadan biri geliyo,
 şimdiki çocuklar daha rahat, daha neşeli, daha güzel. gene eski hayatımızdan
 memnunuS, çok sālıklıydık bis aspirin içmiyoduķ dāhi. yeni nesil rahatsız ama
 nedēnse bilmiyo um.

biS kaçarak evlendik. elli iki gün askerline va mış, ama benim gene
 70 cāhilmışım on sekizi yeni almışım. aklım olsa mēsēla yirmi yaşında bi kız olsa
 yapmaz bunu ama. hadi kaçalım, kaçalım kaçtık, oyuncak gibi. yok yok isteme,
 askere gidiyo zāten, gélēmezler istemē, azır askermiş. benim iç aklım kesmiyomuş
 öyle bişeyi. kaçTık, babam rahmetli dokuz gün gareS tuttu, barıştı babam. bi kız
 zāten, bi evin bi kızıydım. istese de garēS tutamazdı. başka yok ölmüşler arkamdan
 75 gelen. yaptık o zaman davullu dūn yoktu, da bukeyla. kaç sene kırk doumluyum,
 altmış beşte evlendik, kaç sene oldu artıkın. da bukeyla dūn yaptık o zaman. geçti,
 o askere gitti, ben kaldım, hāmile kaldım. iki sene yi mi dö t ay askē lik yaptı.
 kaynanam, kaynatam, görümcelerim vardı, eşim askē deydi, son adan geldi. iyi kötü
 yaşadık, elli sekiz yaşında adam kayıb ettik. çocuklara s nırım, çocukların yanında
 80 s nırım, emekliyim çok şükür işte iyiyim, yaşantım şimdilik çok iyi. allaha çok
 şükürler olsun. çocūm muhtar, kaḥvecilik torunlar yapıyo, bahçe işte gelin ayvan
 bakıyo, bahçeyi ekiyo uz. işimiz gücümüz iyi allaa yüz binlē ce şükū lēr olsun. çok
 iyi geçiniyoruz şimdilik. ayvancılık, tabi hayvancılık devam, kāvecilik devam,
 çocuk kıparativ başkanı em de muhtar. çalışıyor çocuk, bēn de emekliyim. iyi
 85 geçiniyoruz, allaa çok şükür. hē ay gidiyom kırklar elinde üç tane çocūm var. iki
 kızım bi ölüm. gidiyo um sık sık, maaşımı almā gidiyo um, çocukla ımı
 görüyo um...

evelden şeyden yündēn kıyın yünündēn. kıyın yününü yıka dık,
 akşamdan ıslatırıs, yıka dık, sōra onları nasıl dēsem, sōra kasabaya götürüyoduk
 90 onları tarā. iplik yapa dık, çok zor iş, çorap örērdik, yelek örērdik ep öyle zamanla.
 şimdi a tığın er şey yün, al giy tamam.

iki bin üçte kaybettik, dokuz oldu. ne kadar olduysa o kadar. elli sekiz yaşındaydı, (...) yakalandı ūraştık, ūraştık kurtaramadık. ömrü o kadarmış.

annem küçük gelmiş, yedi yaşındaymış. iç hatı lamıyo, bi diyo hatı lıyo
95 orda bi dèrè va dı diyo, ka deşimle diyo, koyardık bi āçtan diyo, öyle sular aqsın
çeşme gibi hatı lıyo um diyo, hic başka bir şey hatı lamıyo dum, öyle rāmetli
diyordu. küçükmüş daha. o da yirmi sene geleli, zor geliyo annāyo da konuşması zor
geliyo. yirmi sene oldu.

-6-

Kaynak Kişi: Hüseyin CEVİZ**Yaşı: 70****Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (ilkokul)****5 Derleme Yeri: Kocayazı Köyü (Pomak)****Derleme Türü: Günlük hayat, memleket meseleleri**

dışarlarda ben çou kaçındım, yāni bu seksen birden sonra buraya yerleştim, seksen bire kadar birazcık dışarda kaldım. ondan evvel orayı burayı gezerdim. burda askerliklen berāber, faķat buralıyıs, esasen biS babalarımız bulgaristandan gelme. dilimis iki tāne dil biliyoz, tāḥsilliyiz dil yönünden. meselā bu bulgar dili ama pomak dili deriz biS. pomak dili konuşuluyo, faķat bu dil burda da kaybolucaķ. çünkü biS şimdiki ufaķ yetişen nesil bende var dört tāne çocuk. bi tanesi yetmiş bej doumlu, en büyü, türkçe konuştuķ o da bu dili biliyor ama çocuklar bir iki, üküş kuşak sonra bu tamamıyla burda yok olur; çünkü bi konuşulma yok, onun okulu yok bi şeysi yok e yaşlılar gidicez. böyle kızım, köyümüz yüz yüz yirmi ḥāne üzerinde. ep pomak, bir iki ḥāne var boşnaķ, bir iki ḥāne var gerisi de hepsi pomak. iyiyiz memleketimize bi şey olmasın, dedelerimis, babalarımıs bizi bırakmışlar, avrupa yakasında, çok memnunuS. bu günkü bu yaşına göre çok şükür allaha iyiyiS. ufaķ tefek şeyler de olsa, şeyi oluyo bunlar. sizi görünce daha memnun olduk, bizi buraya gelip de memleket için bi şey yaratmaķ veya bi şey etmek çok güzel bi şey. her şey bekleriz gençlerden, memleketimize iyi bakın, çok güzel memleketimiz var. vatan deyince saşlarım Tiken Tiken oluyor. bunu sāmmi söylüyorum, çünkü çok güzel memleketimiz, bunun kıymetini bilmiyoruz. çok güzel ve dört mevsim var er yerde. bir profesör dinledim, hiç unutmam bu doķsanda, rusya

25 sövvetler birli dılırken çok güzel bi evde televizyonda onu dinledim. çok güzel
 bir öüt verdi: bunun dālması bi yandan iyi türkiye için bi yandan, sordular orda
 nēden ocam. e şimdi bis dūnyanın bi kilit noktasındāyıs. avrupa dou ilen batı şey
 altında, bu güne kadar hem rusya bize sālıyordu, bununla iyi olalım ve bizi çok oş
 tutuyodu. fakat bu dālınca amerika bize o kadar rābet göstermeyecek. ben kēndi
 30 dilimce, profesórumuz başka türlü söylüyo, ben kēndi dilimce bunu söylüyorum.
 çok dōru gördüm, ve aķıkāt bu günkü biS köylü olarak evden ben kāveye çok
 çıkmıyorum, gece hiç kāvem yok kızım. namazımı evde kılarım, daha sākin daha
 rahat temizlik yāni bōle kāvede gürültü dayanamıyoz artıķın. ĥaķıkāt bu günkü
 günde memleketimiz için erkes, edef ĥaline almış memleketimizi. em başta ameriķa
 35 dost ameriķa, hani deriS ki dost iki ülkeyiz. o ise benim görüşüm tabi köylü bi
 görüşü. mālesev bizi çok gizlice üzüyor, bu ona yakışmaz bir büyük devlet, büyük
 sayılan bi devlet. bu başka bi şey deyēcēm memleketimiz için iyi sizleri de burda
 görünce memnun olduk. bōle genē bi kızımız, evlādımız evet çok memnun kaldım.

-Dedeleriniz Bulgaristandan ne zaman gelmiş, buraya yerleşmiş?

40 -babam rāmetli acıydı, babam gēlmiş (...) yaşında. babam eyer şimdi sā
 olsaydı beş, yüz on yaşında, doķsan beşte doķsan altıda öldü. o zaman on üç yaşına
 ki kaşıta geliyo o zaman? gelme şimdi benim o kadar esabım şey olmaz. on altı sēne
 de kaşıta gēlmişik önu çıkarmak ílazım bu yaşına göre. işte yüz yüz on sene oluyor.
 yāni babalarımıS, zāti bu köy o zaman epsi gelmiş. bu atatürkün bu şey deyişme
 45 cūmhūriyet şeyinden ósmanlıdan sōra, zāten bizim pomaķlar buráyā buldular,
 gelmişler, o zaman gelmişler. kalanlar da orda kalmış o da aķ abalarımız va . yüz
 yüz on sene evvel gēlmişik buraya. burası ávur köyüyümüş osmanlı zamanında.

yunan sōra, yok bulğar köyüymüş. bak bulğar köyüymüş, fakat bi ara da yōnan girmiş buráy. bi ara bi boşluk yōnan girmiş buráya. bulğardan sōra yunan girmiş
50 buráya esāsen. böyle rejim bōle yūs yüz on senelik bir işte o kadā ōle, ōyle olması lāzım. babam da zāti o zaman gelmiş, on üç yaşında gelmiş o buráya, on dört yaşında demek ki on üste. bōle kızım burası işte iyi bi köyümüz var, çok açık bir bōle basınçlı bi yer dīl, yalnız işte yeşilimiz biraS kuru. kızım sālām bir şeyle geçindimiz yok. o man zāten devletin, eskiden çalışıyoduk siz belki yetiştiniz ya zān
55 edersem gene kömür odun yakılıyordu. burda oldu şimdi on sene om beş sene, bu doal gaz gelince orman şeyi de bitti, hani kıymeti de bitti. ani ordan bi para kazanamıyoruz, devlete geçti üstelik. hayvancılık yapmak istiyoruz, zirātımız çok kısa, başka bir ayvancılık işte o da zirāt olmayınca zor. kazanç az geliyor; çünkü yem gidiyor, saman gidiyor çok cūzi bi şey. ama şükür allaha iyi işte geçinmē
60 ūraşıyoruz. iyiyiz emekli bu köy, emekli oldu, var işte gençler dışarı gitti. var genç beş on, otuz āne kadar çalışan bir gençler. bōle başKa bi şey ne deyelim kızım, sizin iyilinizi isteyelim. sizin sık sık bu köyleri bōle dolaşt nız için bak şimdi ben oş oldum. bu geleceyi için oş oldum ben, bēn kendim için bitmişik artık. bōle gelinsin bu vatandaşların bi şey alınsa bi şey şē edilse çok iyi bi şey.

65 **-Askerliğinizi nerede yaptınız?**

-askêrlimi yaptım, ankarada mamaқта, fakat orda bir ay bir buçuk ay kaldım ada pazarına, orda (...) adayı olarak ada pazarında askerlī yaptım. şoför olarak, çok gēzdim estambula...

70 **-Türklük üzerine konuşsak biraz, sizin yani Pomakların Türklüğe bakış açısı nedir, nasıldır?**

-türkiyenin temelini türk olarak, biz zāten ben esasen bak zān edersem benim gibi hepsi bu pomaqlar. memleketine em bālı olan biz, yüz yirmi hāne. bak köyümüzlen ben gurur duyuyorum. hatta bāzen vatandaşlardan bāzen ālaşıyolar, halktan bāzen. tabi köylük insanı gezmemiş, görmemiş tabi bāzi cāhilliyi olur, bāzi 75 konuşması birazcık kaba olur. başlar köyümüzü kötölemē, ben buna karşı çıkıyoşum. yav a kadaşlar, biz millēt kendi kēndimizi yāni köyümüz çok muazzam bir insanlar. burada zamanla kızım, geliyodu musafir istēse kıalsın. burda köy kāyası vardı, ekmeksıS onu bırakmazdı. üř öyün ekmek götürürdü, aç kıalmazdı burda bi musafir geldiği zaman. burası biS yāni pomaqlar, türklū zānedersem en çok yaşayan biziz. 80 allah üzerimizde en çok, ben bayrā ben bak bu gün çok üzülerēk sōlerim; belki sizi dā üzmeyim ama bunu açık bi kıutu olalım. kapāk kıutu olduķ mu o fena. bu gün cumhuriyetimize birazcık hani öyle duyumlar oluyor, belki de bizi yanıltıyolar. eyer haķikāten bōle bi şeyse yazıklar olsun ve yāhut da bizi yanılt, bōle bi şey yok da bōle bi şey gösteriyorlarsa o büyüklere de yazıklar olsun. ben geēen üj dö t gün 85 evvel bir ben rahassızdım, ikü üj günden beri ben yatıyordum, bende buronşit var, şeker var. eskiden ben askerdeyke kızım, ben bin dokuz yüz altmış dōrtte cengiz toperin vardı kıbrısta. ben o zaman vizeliydi, ben ada pazarında askerdim, bizi gece aldılar. kıbrıs harbi yapılmış orda, bizi orāyā götürmeye, faķat ēmir geldi biS boluyu geştik bir iki kilometre dur emri durdu. biS üç ay kıaldık. orda ben ciyerimi 90 üşütmüşüm, akciyeri üşütmüşüm, alt ay tebdil ava geldim. ondan sōra ben, tebdil ava geldikten sōra iřte iyyidik, ev, yuva kıurduķ, çocuklarım var bu güne kıadar. faķat ben buronşit oldum ö da, bi şimdi ben buronşit var bi de o zamanki tesir

yapmış o akciyerde, o duruyo dā o şey ama çok kolladım kēndimi. zorlanmaycan, ben geçen gün bi iş yaptım, o ciyerle zorland zaman tēr yapıyor, buhar yapıyo

95 beni yatırıyo yere. deycem bi televizyon izledim atatürkün, başlangıcı cumhuriyet nasıl kuruldu, nasıl edildi, bu okumalar yazmalar nasıl? buna biS bak şimdi çok af edersiniz, sen benim evladımsın yaşıma göre. zānedersem dīnice de olsun, atatürk olmasaydı ve o zamanki askeri yalnız atatürkü dīl ha yanlış anlamayalım. o askerler o zamanki dedelerimiz, evlatlarımız o zaman okuldan gittiler, istanbuldan ben bunu

100 çok güzel ben izliyorum. okuldan gittiler, gitti orda öldüler bu memleket için. e şimdi biS o günü unudursak ve o günkü insanlar olmasaydı kızım çok af edersin ben kendim için konuşuyorum, ben bababı bilmēcektim. olmazdık dīl olurduk, fakat benim babam kim oldūnu ben çünkü burası alınmıştı, istanbul alınmıştı, orası alındı, paylaşırma hangisi daha iyi pasta yemē. bu asker geldi, bu atatürk geldi, dērler ki

105 bazen atatürk için ben işte onun için türklū biS pomaqlar hērkesten daha çok bēn pomaqım, bēn gelmiş bulgarda (...), ben türküm, hakiki türk. ben cumuriyet için bu yaşta canımı veririm, evladımı veririm. cumuriyet olmadan yaşantı olmaz kızım. çünkü er şey görülmüş, pādīşālīk görülmüş, bilmem sultanlık görülmüş, ama cumhuriyet için yā özgürsün. bak sen gelmişin bak bōle evladımız bu olamazdı, bu

110 mümkün deildi. e bundan daha iyi bi şey... işte bēn bāzı noktada bu günkü ben kötülemiyorum bak, çünkü elamdülilā biS müslümānız. te şimdi cāmiden geliyorum, benim babam acı. ben bu hükümeti tutmamak için bi sebebi olması lâzım, ama bāzi a işte dedim ya az evvel, haqīkat bu bōle bi şey var, ve yāhut da bizi bu hükümeti soutturmak için bir kuruluşlar bizi hani soutturmak için bunu bize yanlış

115 yapıyōlar. eyer haqīkaten hükümetimiz bunu hani uygulama yavaş yavaş dērse

yazık, ama bi şey de yokken diyer kesimler bunu yok diye bizi ordan bu hükümetten şe etmek için bunu da onlar yaparlarsa onlara da yazıklar olsun. deyceim bu, biS ben bulgar ben ben tanımam bulgarı. bu dili faķat dil bilmek iyidir. ama yalnız ben bu dil diye ben bu dili bizim türkçemiz dünyada erkes dilini çok
120 güzel kulllanması lâzım. bizim dil bize göre dünyada birinci. biS türküz. ne pomaķız, ne boşnaķız, ne arnavutuz, ne aleviyiz, nedir bu? o ij gene ayrı müslümanlık ayrı ırıstıyanlı ama sen türksün. bu cōrafyanın içindesin, sen güzel bu cōrafyanın içindesin, sen ğurur duyman lâzım. bu kızım ben bu yaŗta çok rahatım, memnunum bu cumhuriyetten, bu ülkemden, bu daha üstü olamaS. bu da dıl sana göre, veya bi
125 yere bi şey ğöndereyim dıl, içimden geleni söylüyorum. düşündüyüm bu ğüne ķadar taŗıd m beynimde şeyleri söylüyorum. ben beŗ vaķıt namaz ķılarım, evet ben namaz ķılarım ama baķ şimdi bu vatandaŗ namaz ķılmıyor, evelden vardı bi tane ben namaz ķılarım diye faķat burada milleti soya soya gitti. şimdi bu adam hangisi daha dōru? bāzi de bu bizim dinimizi dā insanlar lekeliyor. iyi insanları da yok ediyor, iyi
130 düşünen insanları da yok ediyor, dini üzerinde. ben cumħuriyetimden, türklūmden çok memnunum, bunu da erkesi dāvet ederim. türklūne sāyip çıķsınlar, daha ğenŗler, olamaz zaten, burda bu şey var kızım; ben şimdi bi şey deycem: ben bi kısa bi zaman için ben zamanın birinde şimdi alevileri söylēcem. bu şimdi bu köy bu da bu ķaza on altı köy, bu ķazanın en büyük köyü burası. ve en dine hani epimiz
135 müslümānız, yalnız en dine en bālı köy burası. ben bu alevi köyleri burda çou alevi köyleri. bu benim ortaım vardı zamanında ben askerden ğēldim, o zamanki zaman şimdi açılıyo bu alevileri size anlatacam. ben ne ķadar cumhuriyetçi çok, atatürkçi çok kızım. ben onların evinde her aŗta ben yemek yerdim. yemek veriyolardı, şimdi çok ķaba olucaķ, çok af edersin o zaman ben ğençim, daha ne yuva var, beķarım

140 altımda yeni araba var, kamyon var. giriyom ora, erkes hani ben utaniyorum. ben
 buna lâıyık kèndimi görmüyorum. deycem çok iyi tanıyorum onları. cumhuriyete,
 türklüe bālı insanlar. bèn o kadā bālıyım, beki de bunu her zaman için bèn basa
 basa sölüyom beki de bizden daha çok bālı. hama başka atāları var bilmem. yalnız
 cumhuriyete, türklüe kızım bak burda var bi tâne alēvi, geliyo bu köye iki
 145 arabasınnan. alış veriş yapıyo, baqqaliye üzerinde. ama bu ér yerde bu ér evin
 içinde atatürk var. ér evin içinde, ben nerdeyse bu köylerin hepsinin evlerine
 gitmişim ben. ér köşede bayrak, bu da genç, kapının arkasında bi atatürk, bi bayrak.
 o kadar cumhuriyete, türklüe bālı insanlar. onları bāzen istiyolar, bu türkiyeyi
 zānedersem öbürleri gibi deyil onlar. onlar da müslüman ama (...) kabul etmiyor ne
 150 yazık. ne yazık gene bugün dinledim, gene bir iki yazık, günah. fakat o insanlar
 öyle dıl kızım. o aleviler dıl, kesinlikle dıl. devletimiz ve bunu devletimize bi köylü
 olarak, bi yetmiş yaşında bi köylü olarak devletimize bunu gönderme yapıyorum.
 alevilere çok dıkkat etsinler. eyer bi şē olursa aleviler beki de bizden daha çok
 savunur. onlar kurtaracak, bunu biz ne kadar pomağız derim, ben kanımı vēirim bu
 155 türklün için, böyle canımı vēiririm. ama kızım çok iyiyiz işte, bu allaha şükür bu
 yaşa gèldik, kazasız belāsız. allah rāzi olsun ben ij bir zaman ben asla bir siyasètçi
 de olmadım. memleketimiz için tabi er kim geçerse çevresini tabi okşayabilir. ben
 de çocūmu mu daha çok sevicem, çok af edersin tabi daha çok ona. ama esasa
 gelince onu yapmamız lâzım memleket için. cumhuriyet veya türklük. onun için
 160 memleketimiz iyi, biz iyi olalım. yeter ki biz birlik olalım. devletimize bunu. çok
 dıkkat etsinler cumhuriyetimize. çok ben beki benim kendi kafamla kendi şeyimle
 çok kusura bakmayın. belki ama çok ben kāveye çıkmam yirmi sene. evde
 dinliyorum, çok büyük oyunlar oynanıyor kızım, yazık gōnah. vallahi bāzi öle

içimden... iyi görmüyok kızım, çünkü yav benim komşum te benim ev bu. bu benim
 165 komşum ben bununlan iyi olmazsam, bi gün benim başıma bi şey gelirse veya onun
 başına gelirse bën koşucam ona, o koşucak bana. e şimdi biS bak, bu da
 komşularlan başladık biS kötü olmā. bugün gene dinledim, bu irak bilmem ne şeyi
 burda imiş, idam şeyi kesilmiş ona. sen şimdi bir tek adam için sen komşunla aranı
 bozma. ama komşu sana lâzım. bi şey kalksa bir hristiyan buraya girmē, o komşun
 170 beki de müsāde etmez. gene çıkar, sana sâyip çıkar. onun için tek bir adam için
 komşulū bozmamamız lâzım. e suriyeyle amerika yüzünden bozuyoruz, bak
 casusları var, ben hep izliyorum. suriye gene öyle e bi şey ne bileyim, geçen gün iki
 tâne iş adamı kaçırıldılar, dış işleri bakanı hemen açıkladı oraya gitmeyin gelmeyin.
 yav şimdi iki adam için biS ėr kalkarsak bi şeye, onun için belki ben bilemiyorum
 175 siz kimsiniz, nesiniz? işşallah cenaballah siz iyisiniz, yalnız birazcık diğğat etmemiz
 lâzım. komşularımıza diğğat etmemiz lâzım. ayrı bi devlet kızım, o bu bizim
 yaşad mız hiç yakından uzaktan alakası yok. o ayrı bir nası uzaylılar var, o da ayrı
 bi şeyde. onun orda ona orda kimse dokunamaz. işte çok diğğat etmemiz lâzım. çok
 birbirimize destek olmamız lâzım. siyaset Te hükümete, hükümet Te siyasete. bu
 180 tek bi tabancaynan iş olmaz kızım. bāzi dinleycez birbirimizi, şey de dinleycek
 hükümetin ne gerekirse hükümet de dinleycek. dayanarak, danışarak bi iş yapacez, bu
 memleketi koruyalım. bak az evel dēcektim onu allah rāzı olsun, oldu. dōksan sene
 atatürk bunu korudu, bu cumhureti iyi kötü ne aç kaldık, ne kimse dokunmadı. hatta
 denirdi türkiyyi bir numara bi ordusu var. ama şimdi oraya da girme, o bizim
 185 şeyimiz yetmez oraya da. memlektimiz iyiydi iyiydi, oyunlar oynanıyor. şimdi sana
 komşu düşmanlık yaptı mı şimdi başladı suriye de düşmanlık yapmā bize. gerek yok,
 sen bak ėr devletten sana bi kötülük gelirse. onların sorunu varmış, sen bu soruna bi

özüm yapamazsın. onun orda poliSi var, onun orda başka insanları var. işte bu memleketimiz için işşallah cenāballahın iz bizi şe yapar, bi şey yanlış yapmayız.

190 biS uzurlu olduk bu güne kadar, dökşan sene yüz sene oldu, bu güne kadar bi şe olmadı ama burda oldu bi seneden beri çok oyunlar oynanıldı. bunu oynayan ameriķaylan israil. israil o istiyor ameriķa buráyá, bu şeye komutan yapmā. başka bi şi öle...

-7-

Kaynak Kişi: Mehmet TEPE

Yaşı: 70

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (ilkokul)

5 **Derleme Yeri: Kula Köyü (Pomak)**

Derleme Konusu: Günlük yaşam

-Siz de Bulgaristan göçmeni misiniz?

-ayır, bizim doğumumuz burda. bizim dedelerimiz gelme ordan, babalar gelme. tabi bin dokuz yüz beşle bin dokuz yüz on yıllarında. bilmiyoruz o zamanki onların gelişi ne şekil, nasıl, bilmiyoz. şimdi bilmiyorum ben, onun üzerine fazla bi bilgim yok. şimdi bulgar diliyle bizim dil de uymuyo. bazı öyle turistler geliyo misal buraya, öle bi konuşma esnasında anlamıyoruz. tabi orda bi ayrılık var, annaşılan. onların diliyle bizim dil arasında, ne şekil ise hani böyle. valla ne söyleyim şimdi onun üzerine, ne bileyim ki. burda annayamadım yani senin ne demek istediğini. ya şimdi efendim, bunlar böyle bi şey yok yani. tümünü burada yani türkiyede yaşayan insanı kardeş olarak görüyoruz. yani böyle bizde kürtmüş, lazımsız, pomaşmış diye bi şey yok tabi. ben şahsen yani bende böyle bi ayı ım yok. ben erkesi bir gö üyorum, epsi de burada öle, tabi. ne olursa olsun burda yaşayan insanlar birbirine saygı, sevgi, kardeşlik hani bu gözle bakıyoruz, böyle.

20 emekli insanız tabi, benim otuz beş yıldan beri istanbulda geşti. yazın buraya geliyoz, kışın gene ıstambuldayız. şimdi efendim, biz eskiye karşılaşt mız zaman o güne bugün arasında fark var. o günkü saygı, sevgi o zamannar çok bi bālılık vardı böyle. e şimdi gençlik biraS, değişik bi. biS eskiyi annatt mız zaman boş

ver sen o günneri, o zaman öleymiş, şimdi böyle. fakat cenāb allah bu günleri de
25 arattırmasın yāni, tābi, böyle.

şimdi bi şey yapt m yok, ben emekliyim. istambuldan fabrikalardan. aşşā
yokarı on iki on üç yıl oluyo, emekliye ayrılalı. işte buraya oldu beş altı sene bi
şey yaptık. buralıyım esas kendim. kışın oraya gidiyoz, çocuklar orda, torunnar
orda. buraya geliyoz hava almā, burası emekli için uygun. şimdi burası ben bin
30 dokuz yüz yetmiş dördün sonunda gettim oraya. burada ij bi tarla boş yoktu,
ayvancılık çok. fakat aradan om beş yirmi yıl geçtikten sonra geldim, aқиқaten de o
günküyü arıyodum ben. ondan sōraki geçim oımandan. bak tarlalar bomboş, orman
kaplamış, tarla sürülmedi zaman ne oluyo? orman kapladı ve bu an için geçimi ālā
de bugün bugün ormandan sāliyolar. ama biz emekliyiz tabi, bizim alaқamız yok.
35 böyle işte bak şu traktörler var ya ormana gidiyor. ama olsun o zamanki gelirle
bundan otuz sene eveli ve bugün çok fark var. çıkan embal yāni dērek, tomruk onun
karşıl da veriliyodu. fakat bu an için ne bileyim biraS tā deyişik. tabi zor, zorlandı,
soruyoruz bunu çalışannara, haқиқāten türkiyen geneli böyle, ayvan kalmadı. eskisi
gibi deyil tabi. burda zamanna on bir on iki bin ufaқ hayvan vardı, şu an için ne
40 bileyim bin beş yüz tāne çıkar mı çıkmaz mı? büyük hayvan, iki yüz elli üç yūs
tāne vardı, bu an için elli tāne çıkmaz. yāni böyle geçim gittikçe tabi zorlaşıyo. ama
o günkü nüfusla bugünün türkiye nüfusu tabi farklılandı. çok fark etti, tabi şimdi her
şey darlaşıyo.

kızım biz emekliyiz şimdi, düşündümüz başka bi şey yok. burada icābında
45 gidip geziyoz ormanda vakit geçirmek için. te burlarda böyle geçiyo, tābi şehre

iniyoruz. canımız sıkıld zaman istanbola eniyoz, evimiz var orda, çocuklar orda. orda kalıyoz biraz, ordan gene buraya öle, öle vakit geçiyo.

şindi çok eskiye dayanarak bizim çocukluk zamannara yol yok, şehire gitmek için üç gün vaştimizi alıyodu. bi gün burdan şehire, bi gün orda pazarlık yapıyosun, şu bu alış veriş, üçüncü gün buraya. o zaman ayvannarla at, eşek neyse 50 kayırı. burdan sekiz dokuz saat yol. faşat bi lik berabe lik çok va dı o zaman. misal senin geçimin burda neyse benim de aynı. hayvancılık desen öle. ama tabi zor oluyodu. bin dokuz yüz altmış ikide yol yapıldı. onnan sōra şamyonlarla başladı gidip gelmeye t̄abi. şindiki gibi taksi, minibüs diye bi şey yok. buraya gelmesse 55 araba gidiyosun başka bi köye, orda piniyosun, geliyosun bōle, t̄abi. ep de ayvancılık o zaman. ařřā yukarı erkeste ayvan vardı.

şindi eskiden bizim delikanlı zamanımız misal, düyün oluyo bi köyde dāvet ediliyo. oraya gidiyosun, o zaman göreşler de vardı, tabi bōle harman yerleri var. çıkar oraya görej, dāvul, zurna haşışaten de çok güzel bi bālılık vardı, saygı, sevgi 60 vardı. şimdi eskiden biş çocukluk zamanı om beş yirmi metire öteden geçebiliyosun yukarı, saygımız vardı burdaki yaşlılara. ama şindi öle deil. t̄abi ama devir bōle, māna bulmamaş lāzım. o zamannar araba yok bi şey yok. bu günne arasında fa ř va . o zaman ayvancılıkla, ařřā yukarı askere gedinceye şadar ep öle geşti şeyimiz. askerden sōra da biraz şalıştık, burdan istambula ve nihāyet işte 65 bugüne vardık.

-8-

Kaynak Kişi: Esmâ ÇINAR

Yaşı: 68

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (ilkokul)

5 **Derleme Yeri: Kula Köyü (Pomak)**

Derleme Konusu: Günlük hayat, eski düğünler

5 köcayazılı, köcayazıdan buraya gelmişim evet ordan gelin geldim. akılsızlık
 dimi, öle öle yavrum ordan buraya. öyle kaçtım, evet on yedi yaşımdayım, daha
 çocuk cāyıl. elmac biz gelip geçiyoz ordan su içmemişik. öle yavrım kaçtım.
 10 yaptılar, bi kına gecesi bi de bi gün. bugün meselâ başladı, kına gecesi oldu, ertesi
 gün sabâsı dün oldu, bitti. darbuğalarlayıdı o zaman davullu deyildi, kaçtım ya.
 darbuğalar vardı önceden, öle oldu yavrım. dö t çocum var, iki kız iki olan.
 hepsinin çocukları var, en küçük kızımın çocu yok daha. evet evet torunnarım var.
 kışın gittik ırhatsızlı mdan, izmitte kızım emşire, istambulda bi kızım var, kaldık
 15 kışın. tedaviye gittik, amca da asta, ben de asta. öyle kışın orda kaldık evimiz böyle
 ahşap, soğuk artık, az bi şeyden zatüriye oluyom. onun için kalamıyoz burda, yoksa
 bi yere gitmek istemiyom, mecburen gidiyoruz. kızlar bizi bırakmıyo, götürüyorlâ
 işte bu gece de gelecekler kızlarım.

bayrama kadar misafir karşılicam, orasını topla, burasını toplayamam
 20 ayaklarım çok ırır, ama çok yoruludum, rahatsız oldum doktora gittim. bayramdan
 beri hiç durdüm yok. salça yaptım a biber topla dōra, a domates topla. aylak
 durmadık zati benim işim o kadar. genç insan olsa iş çok deyil. biS eskiden çapaya,
 orâ, bir ay orağ, çapa, bir ay arman. şimdi bi şey yok, şimdi makineler çalışıyo.

25 çamaşırı, bulaş makine önceki rahatımız şindiki önce olcağ. önceki insannar çok
 çekiy çok. ama cenāb allah sālīk vermişti. gidiyoz çalışıyoz, akşama dinleniyoz
 sabah hadi ekmēni pişiriceksin. ırğat götürüyoduk işçi, meselā sen gidiyosun ona
 beş on gün āleme gidiyom onnar da bana geliyo. şindi yapamıyoz o işleri artık
 yaşlandık hēm de asta. öte beri bi bahçe ekiyoruz şindi, mısır, yeşillik için,
 dometes, patlıcanı, biberi, fasülle yemeklikti, toplamışık iki üç teneke o da yeter.
 30 gelinim va burda. òle yapamıyoz artık işleri. zor o da patateS biraz ekiyoz
 kendimize. yapamıyoz. gidiyoruz, kavramayle elle, sōna biçiyoz, bālīyoz onu sōna
 da öküüz arabalarınla veya beygirle arman dövüyoz bir ay. dövüyoz, sōna akşam
 üstü savūruluyo bu zamanda. önceden elle savūrulōdu, sōna makineler alındı. ama
 işte artık makineler oldu, makineler geldi ama biz bıraktık işi, yapan yok. orağ hiç
 35 yok. işleri attık artık. az bi şey yorul diyáframın yükseliyo, ameliyattan çok
 ameliyatlar geçirdim. ayaklar da çok ār, ayaklarıma da vurur, kireçleme var.
 anlıycan çok ameliyatlar geçirdiyim için iş yapamıyom. bōle zorluğla, bāzi adama
 diyom: benden yemek de isteme bu durumda, yürüyemem. ne yapsın ne ya dım
 edecek, edemez ki zāti o, bilmēz ki. ekmek mi yapıcak bana, çorba mı pişiricek, çay
 40 mı yapıcak? iç bōle bekliyo oturup da bekliyo. ben diyom kāk al kendin çayını. ben
 diyo nerde bulayım? ocān üsdüne bul diyom, getir. òle evlatçım ya dım etmiyolar.

-Ekmeği kendiniz mi yapıyorsunuz?

-evet, sevmiyom satını, adam da sevmez satını. içerde peçkam var kuzine,
 tē orda da bi toprağtan yapmışık orāya gidiyom orda pişiriyom şindi yaz günü.
 45 ayaklarım çok ārır merdiven in bin çok zorlanıyom. kireçleme kilo da aldım, işi

yapamad m için sālıklı osam ızlı yapayım iş. bu sêfêr kilo da alcaz şinden sōra, o da kötü.

eskiden düyünler çok güzeldi. gelin çekilmiş olsa resime de görelim şindi. gelini süslerler, yanağlarında bi güzel, o teller... sōna buraya kadar o teller. o güneş vuruyo şakır şakır. ikinci günü açıyolar bōle kenara. gecesi de az koyuyolar tel. ama o kadife paltoları, beyaz gelinlik keşki olsa bi yerde. hiç yok yok yok hiç çekilmemiş. o kadar güzel gelinner vardı, şindi yok. şindi bōle gelin nerde? af edersin tōbe yarâppi şeytan gibi. süslenmiş ruşlar, kötü. gelinner çok güzeldi ama yok şindi şey kalmadı. kocayazı çok davullar, davullu dūnler oluyodu şindi, orda da bi kına gecesi, adi salona. şindi de salonda, köy dūnū çok zor oldū için artık yapmıyolar. çünkü yemek veriliyō, besleniyo çok telaşlı dūn, masraflı. şindi millet de artık yaşlandı, bōle gelinleri ertesi gün, gecesi salona, daha kolay. eskiler yok artık. eski bayramlar yok. oynuyodu, çok güzel şenlikler oluyodu, oynuyolardı. idirelleS, salāncıkda alıyodu, sallanıyodu, oynuyodu. şindi er şey öldü. orā gidiyodu, orağtan keşke o günleri görsem. kızlar bir araya geliyolar, eski pomağça şarkıları, o o kadar güzel ki. çan gibi ötüyolar. o kadar güzeldi, er yerden ses çıkıyo. dıcekler bunnar delīrmiş. bağ ziya annatıyom burda.

Ğula köyünden amca, alamin şeyi var, tanıdıklarıydı, ahpapları, dostları. kandırdı alamin kızları, kaç dediler. vèrdi babam, vèrdi ama o zaman çok şeydi; fakirlik, yoksulluk, ē şey dedi, boj ver muhtar zengin olmaS. ondan sōna çeyizim yok, şōle zengin çok koyunnarı vardı. çok iş. bizim de durumlarımız iyi deildi. e gèlcem gelin ordan, lāzım arabaya çeyiz yükledesin, çeyizim de yok. çok cāyıldık, küçüktüm daha on yedi yaşında, çocuk. kaç kaç diyorlar kaç. ben de onları

dinledim. önce o zaman burası kalabalıktı okul vardı. şimdi kimse kalmadı, epsi
 70 taşındılar şeye istambula, kırklar eline, annican genç yok. yeni yeni şimdi
 dönüyolar. ordan aşşā biraz şe yapsan görürsün ne evler yaptılar. çünkü gençler
 gelmiyo, gençler seviyo da gençler okuyo gelemiyö.

çok mısır ekē dik, çok kocayazıda da desen ekerdik, pekmez yapıyoduk, çok
 ekin eke dik. kaynatıyoduk pētmezler günle ce, aftala ca. omuzum soyuluyodu su
 75 taşımaktan, şimdi sular içerde. pancar pēkmezi yapıyoduk. işte pancarı dōruyoduk,
 önce soya dık, imece çāriyodum gene, soyardık onnarı. sōna da dōrardık bōle dilim
 dilim. kaynatıyoduk, çok deyince, pētmez deyince ben ōle ödüm kopuyo, istemem.
 yemesini de zāti şekerim var. annecimle yapıyoduk, gece yarı geceye kadar,
 çeşmemiz biraz alçā geliyodu. taşı su taşı. on ikiye kadar annem, kazannar yanında.
 80 koymuşum bi kazan kayniyo, ondan alıcaksın suyu, o bittikçe kazana dōküyosun,
 ikinci üçüncü suyu ne alıyosun. kaynaya kaynaya bekliceksin, taşıyo. koyulaşıyo
 pētmez oluyo. vereyim sana göresin, görmek istiyon mu? pekmez şeyi
 burğaScıktan almıştık, onnar daha yapıyo. yapannar var, biz artık biz ūraşmıyoz.
 kaynanam da yapıyodu bu da gēldimizde, yapmaS; çünkü çok zor, çok telaşlı. öyle
 85 yavricım eski insannar çok cefāya katlanmışlar. şimdikiler, şindiki nesil em zayıf,
 yok eski insannar, eski top k. öyle geldim buraya, aşşāda onnarın yıkıldı evleri.
 görümcem kendisine yaptırdı bir iki oda. doğuz kişi kardeş, ondan sōna ordan
 çıktık, ayrıldık, bir iki yerde sōna bunnarı aldık. tarlalar için bahçeleri geniş. zor
 topladık onu yıkık dökük. yapamam artık, senede iki kere badanasını yapıyodum,
 90 temiS koğsun, şimdi yapamıyom. er şeyi kaldırıyodum, yerinde suvuyodum. temiS
 koğsun, şimdi onu yapamıyom. çocuklar da gelemiyö, çalışıyolar. geliyolar bir

aftaya beş on güne. anca gèzmek istiyolar. çok tabannar toprak, eski yapı. oca burda gelsin deye bafrada bu dan bafraya kalkmış bu oca. buráya getirtmiş yāni köylü. ocalık yapsın, burda imamlık yapsın. köylü ona bu evi yapmış ama önceden biS

95 sab, bak görünüyo kēna da o saplar. çavdar ekip vuruyoduk sapı yirmi sene dayanıyo. em serin tutuyo em akmıyo. ama şimdi çavdar vurucağsın bōle, bālıcan dēmet çok zor. adamnar da yaşlandı artık, onun da ayakları ārı, yapamaS. naylon koyduk, naylonun üstüne sap atmışık. naylon örtmezsen yanıyo, başlıyo akmā. gücümüz yok ev yapmā. te ōle evlatçım. çok da souk oldū için kışın bu da

100 duramıyoz. kızlar bizi bırakmıyo, çünkü asta oluyom. devamlı tā şeyde tedāvide. bēn kēndim gelinim var bak geliyo, kēndim yapamam. arkadaş gidiyom ona, çok az bi şey yapsam da astalanıyom. biber, domatēs, salata ekiyoz, bostan ekiyoz. oluyo bak bostanımıza. göster karpuzu yetiştirdimizi. bak orda gördün mü? karpuzumuz da oldu. başka mısır ekiyoz bu bahçemizde yeşillik bulunsun. suvan ekiyoz, arpacık

105 ekiyoz, suvan yetiştiriyoruz, pateteS yetiştiriyoruz kendimize kadar, başka yapamıyoz. gelinim rizeden. istanbuldaydı kısmet. nasıl istedik? çok memnunum, sā olsun, allah rāzı olsun, severim gelinlerimi çok daha bi tene gelinim var. çok severim, evlādım gibi severim onnarı. kızlardan ayırmam. ben bi şey demek istesem, kızlar beni māf eder, du mazlar. allah rāzı olsun, severim, kıyamam da...

110 gittik istedik, kardeşim vardı istambulda. tanıştırdı, sōna istedik allāh rāzı olsun verdiler. dūn şey nişan yaptık salonda. sōna da dūnünü yaptık salonda, dūnle aldık onu. sōna istambulda kaldılar bir kaç sēnē. benim ōlum bıraktı istambulu, geldi buráyá. ayvan aldı, şimdi ayvancılıkla ōraşıyo. abe çok sēne geçmiş evlat, on yedi yaşından beri iyisi de geçmiş kötüsü de. om beş sēnē muhtarlık yaptı, om beş sēnē

115 bu. on yedi mi yaptın. işle ilgilenmedin. bugün ormancı gelmiş, o zâman çok gelen oluyodu. kalyolardı yatmaya da, beslemeye de. şimdi muhtarlar rahat, dozerler yol açıcak, beslicecek, ne varsa evde taşıyodum, yediriyodu onnara.

-9-

Kaynak Kişi: Raif ÇINAR**Yaşı: 77****Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (ilkokul)****5 Derleme Yeri: Kula Köyü (Pomak)****Derleme Konusu: Eski yaşantılar, memleket meseleleri**

dōma büyüme benim bu köylüyüm. bizimkiler kırca alidēn bin doḡuz üz doḡuzda gēlmişler. çanak kale harbinden, ondan sōra bizim bu köyden kişi çanak kale savaşına gidiyor. dört kişisi dönüyor ve ben bin doḡuz yüS kırk beşte ocaydı, imam yāni. bi elif bāsi, anneme soḡtu benim torbama. çobandım zaten, ondan sōna canda malar karşıladı beni, bu nedir diye, kim verdi sana? bana bir iki tane toḡat astılar. niye taşıırım diye. faKat, muhtar ramadan güle gēlmişler, bu niye bōle oḡutuyosunuz falan diye bırakmışlar benim elif bāsımı. ben devam ettim, kuran- 1 kerimi çok güzel oḡuyorum. ve bin doḡuz yüz kırk yedide bi ejtmen geldi köyümüze. o ejtmen iki sene oḡula gittim, iki sene dīl de dört ay. kırk yedide geldi ben gitmedim, kırk sekizde gittim, oḡula dört ay gittim. ancak oḡuma yazmasını òrēndim. velāsıl kōyden o ejtmen, birisinin nişanlısını kaçırdı. geriye dönmedi, o kadar oḡuma işim kaldı. dört aylık bi oḡulum var. ve çobancılıkla kuran-ı kerimle bin doḡuz yüS ēlli yediye kadar ēlli yedide zātē asker oldum. anḡaraya gittim, muḡafız alayın içinde askerlīmi bitirdim. iki ay izine geldim. yāni vurucu beş adıma, beş tane kapçık ondan sōra beş fişekle vuruyodum bir ay. süleyman ḡoral bizim muḡafız alayının o da süleymen ḡoraldı ḡomutan. ve bizim bölük ḡomutanı mustafa òncü vardı. ondan sōra yirmi dō t ay aynı yērde. sādece yirmi dō t

ay eğitimde şunda burda tek bir yumu uş yedim. turan vardı bi tēmen. nedeni
25 güldümünden dolayı. beygirlerle manaç yapıyoruz, çavuş arkadaşşıma sordum. beygiri
savaş anında nerde suluyosun diyē. cevap veremeyince ben de güldüm. komutan
niye güldün dedi çınar? efendim ben gülmedim, sakladım yāni. neden ki çavuş
arkadaşım mādur durumda kalmasın diye. niye güldün sōnadan sordu. çınar dedi
sen niye güldün orda da sopa yedin? dedim efendim sana çavuş arkadaş demedi
30 dedim dēre boyunda kumdan süzülen suyu atlara veririz, yāni içiririz diye, bu şekil
cevabı vermedi sana, ondan güldüm. terhis oldum, yalnız ben orda muhafız
alayında nöbetçiydim. bazēn nöbete gidiyoruz tabi. beş dokuz nöbetindeydim.
süleyman koral, mustafa üncüye bārdı: üncü üncü, cumhuriyet gaStesi ne yazıyor,
anķara bin dokuz üz altmış yılında demokrat ķalesi olucaķmış hah hah hah ha
35 gülüştüler. bu sefer onnarın güldüklerini düşündüm, acaba niye bu ķadar güldüler
bunnar? hatta terhise ķadar geldim burda gaSte varıdı. inķılāp oldu, geldim elli
dokuzda inķılāp oldu ve inķılāpTa koķcazdan biri geldi. ondan sōra mūdūr geldi.
nerde askerli yaptın? ben annattım ondan sōra askerli çanķayada yaptım falan. gel
dedi kazaya, sana mūhūrū vericem dedi kōy mūhūrūnū vericem dedi. gittim aldım,
40 seķimleri kazandım tā yetmiş yediye ķadar on yedi sene muhtarlı m oldu. ne borcum
vardı, ne kōyün işi aķsadı, ne iç bi şey, çalıştım yāni. yolları yaptırdıķ, cāmiyi
yaptırdım, izmetim oldu. kōyde erangi bi borçlu ķalmadı, borcum ķalmadı. devletin
erangi bir borcumuz ķalmadı. ama ben ormanda çalıştım. o zaman zāten kōylüler
veriyodu, yāni kōyden teberrua ile. şimdiki muhtarlık ne iç. velāsıl ormanda
45 çalıştım, iki tane kızımlan ormanda çalıştım, onnarı okuttum. yüksek, ünüverste.
büyük çoçum ilahit fakültesini bitirdi. erzuruma gittim, götürdüm. askerli gitti,

yaptı. şimdi istambulda, tekstil üzerinde çine gidiyo , rusyaya gidiyo , almanyaya gidiyo . tekstil üzerinde sevkiyat yapıyor. onun bir küçü kıS, emşire okulundan çıktı. iki tane torunum var kızımдан. zâte çanak kalede zirât fakültesinden orda
 50 öğretim üyesi. eşi öldü, çocūmun iki tane torun var, erkek onnar. ünüverste mēzunu. o da babasının yanında çalışıyor, tekstil üzerinde. birisi daha çalışıyor, devam ediyor okula. küçük kızım o da ukuş fakültesinden mēzun ama telekom mühendisile evlendi. şimdi telekom mühendisi sen benim yanıma çalışıceksin falan onun yanında yāni teberruat yapıyor, çalışıyorlar. allaḥa şükürler olsun, bōle, ormanda
 55 ḥerhangi bir zarar yapmadık, devletin ormanlarını koruduk.

şimdi bizim pomaqça, aṣṣā yukarı italyancaya yüzde yirmi uyuyor, rusçada yüzde yirmi beş falan, romanca o da yüzde otuS, yüzde yirmi sılavcada. bulgarca biliyoruz ve pomaqçayı tabi biliyoruz yāni ana dilimiz pomaqça. dedemler ise baba babası piriştineden arnāvut kökenli. zâte o da arnāvut kökenli, dedeleri tarafından.
 60 devletimize sādıkız ve hērkes ne olursa olsun sādık olması lâzım bu devlete. ani bi ata sözümüz var, ayrılan kuzu kırtlara yem olur. dou meselesinden ben üzülürüm, çok üzülürüm. gülten şıḥanaq var: bizim çocuklar işte dāda bāıyor. sēn gülten hanım sēn gel de bin dokuz üz on sekizlerde burda yunan kıpili ne zaman geziyordu burlarda. bizim kōyden burda on tane kadın toplamış. dö dü dönmüş,
 65 dönmemişler. bilmez onu o şıḥanaq, bilmez bunu memleketin durumunu. bu türkiyenin kıymetini bilmeli. bilmeli bilmeli ve atatürkçülük asla bırakmamalı. neden bırakmamalı? hürriyet içindeyiz, cāmiye git, nereye istersen git, malına git, şuna buna her tarafına git. devletine sādık ol yalnızca. onun için bu dou meselesinden üzülürüm hiç canımdan çıkmaz, yazıklar olsun. rizeli, kürtmüş,

70 şuymuş, buymuş biS din  ardeřiyiz ya.  adınnarımız ayşedir, şudu budu nasıl sen gidersin yāni memet ie  urşun atarsın, hāin bi kere. űzűntű i indeyim, bu dou meselesinden. yā benim damat da kűrt ama bu řekil de il.

-10-

Kaynak Kişi: Ali YILDIZ

Yaşı: 90

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Ahmetler Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Alevi- Bektaşî kültürü

-Bize yaşantınızdan bahseder misiniz?

-valla burda yapıd mız iş hayvanlan, çiftçiliklen bu gibi işlêlen mücâdele ediyoz. eskiden beri köyümüz kurtuluş, yalnız köyümüzün gelişi orta asyadan. türkmenistandan, bu memleketi açıyo, bu kır pınar güreşleri oluyo ya şindi, onnar geliyo, onnarı yetiştiriyo hacı bektaş-ı veli. onnar iniyolar geliboluya. geliboludan geçiyolar, bolayır'a geçiyolar, oraya geçêken orda bi yatırımız vâ bizim orda. şeyi var, kendisi burda yok, esasan şeyde selânikte, yonanistanda tûğbesi, ama burda da konaklamışlâ. bu yeri temizlêken burda konaklamışlâ tepede. orda görünüyö bize o kızıl deli. geçêken azcık onu geride bırakmışlar. bakalım ne yabıcağ bu demişler, kayıa pinmişler. kapıdın'n etêni kumla doldurmuş, başlamış üstünden gelmê yürüyerek. tû demişler, onun ismi seydi ali sultan da, dur demişler. denizi bölücek ikiye kıpkırmızı deli. alalım demişler, çevirmişler kayıa almışlar. şindi gidip göremedik orayı, dalğa aşyomuş üstünden. ordan geçmişler selanê. pâdışahtan izin istemişler, çadır kuracaklar orda hazırıl nı yapıcaklar. bu yeri de temizlemê hazırlık. orda pâdışah, bir ayvan (...) almışlar, sıırım çıkarmışlar, tasma gibi çadırlânı kurmuşlar. orda hazırlıklânı yapmışlar. pâdışah bunnardan uylanmış çok. demiş ki şehirin en güzel kızlânı seçê yollâmış. yiyecek öte beri onnara, onnâ bi kuruş derse kızlar onnara iki kuruş veriyö fazla fazla. bi de demij ki bu gece gelmeyin, kalın

- 25 orda. onnā korkāsanız gidin deyecekler ama geç de gideriz deyin, karannık olduktan
sōna ā biz kayrı gidemeyiz, korkarız deyin kalın. bakalım ne yabıcaıklar? onnar ōle
dediyen sōna kızlar, çadırın birini boşaltmışlar. kızları çadıra misāfir etmişler,
kapıya bi nöbetçi. sabaa kadar uyumamış, nöbetçi önünü çadıra dōru da dönmemiş o
gece. kalkıyo kızlā, dōru pādīşāya. pādīşah da uyumamış zāten meraktan bekliyor
- 30 acaba. demişler ki pādīşahım senin aradın yerde yok bunnar. bu avşam bizi bi
çadıra misāfir ettiler. bi nöbetçi bekledi ama önnü de bize dōru dönmedi bu gecā.
gitti ülke demiş, kurtaramayız, gitti kayrı ülke. oradan haz l yaptıktan sōna, çadırın
şey kasabayın içinden hazırlıklar yapılmış, kasabanın içinden geçiş yapmışlar.
pādīşāyın kızı, ondan evel bakmışlar urumun biri arı bozmuş, arılar dolaylamış,
- 35 kaçın mış ōlāda. birisi demiş ki arıları kovalasam baldan bana veri misin demiş.
verim demiş adi üfleyivēmiş iç arı filan ğalmamış orlāda. bi tas bal bi yudum almış,
tas tabi ballıymış elleri de ballı kalmış. pādīşāyın kızı ikinci kıtta oturuyomuş. kim
demij, yēden uzanıp Ta benim ayakkaplarımı al sa burdan, benim erim oduğ demiş.
ondan sōna hemen başları ėmir veriyō birine. adin diyo, senden zuhur edecek diyo,
- 40 balım sultan hadi bakalım. kız şeye bu mürsel boba uzadıyo elini, ordan alıyo
ayakkaplarını. yerden vay benim erim buymuğ diyo, kız ordan atlıyo, koşuyo,
mürsel bobanın boynuna sarılıyo. ballı ellēni āzına çalmış, bırakmıj gitmiş. ondan
sōna o ellēni āzına çalmasınnan o kız hamile kalyo. ondan zuhur ediyō sōna balım
sultan. şindi balım sultan erkanıdır bizim tariqatlarımızın, sebebi yāni. hacı bektaş
- 45 öldükten sōna bi boşluk kalmış, o yetişinceye kadar. o yetiştikten sōna onnā kırıyo
burdan, bitiriyolar. kırklar eline geliyolar, kırklar elinden sōna kayrı hakka
yürücekler allaa kavuşacaklar ya gidiyolar edirnenin öte yanda bi yerde şindi

yonanda mı alıyo bulğarda mı öte tarafta alıyo. bizimkilē üreşip tēmsilini yapıolā beride, tēmsili bu. esas yerleri öte yanda. üreşe tutmuşlar, bütün ün üreşmişler, 50 yenişememişlēr. akşam olmuş, bırakmışlar onnara, bi de devrisi sabāyı geliyolar, ölmüş oldū yērde. oldukları yere defnediyolar onnarı. kırk tane mezarı açıp defin ediyolar. sōna bi de geliyolar, alkmışlā mezardan gitmişler, mezarlar olmuş pınar. turna gözlü baıyolar, şindi orda turistik yapmış onnar orlānı. altı yüz elli sene işte bizim girişimiz de, burası açıldıktan sōna gelmişiz biz buraya. bizim de burası 55 üçüncü urulu yeri. bi yere uruyolā, topçulāla bölünüyolar, yarısı öte yarısı beri. sōna burda yāmurlu boba deriz orda alıyolar. orda da emen yüze yakın mezar var. ondan sōna geliyolar, burasını bēyeniyo birisi işlerinden. buraya uruyolā köyü, o ün bu ün burda işte. köy daha evvel çok büyükmüş ama, öçe öçe işte bōle olmuş. benim zamanımda da bi omuSça burgazda uruldu, omuSça köyü. on sene 60 sōna bin dokuz yüz otuz sekizde de yeni bēdir köyü uruldu. bir kısmı milletin alktı, fabrikalara orayı burayı işte dāla dāla bu hale geldi. şindi bu şekilde bōle yaşıyoz, tek tük başladılā geri dönmē. bize zaten dedelēmiz derdi: bi ün gelecek şehirleri hücum edilicek, ama bunun bi de geri dönüşü oluca. geri dōnecekler evini yurđunu satmāyan gelip eçip oturaca, satannā biraz zāmet çekecek. sōlenen sözlē 65 bunnar ep geliyo. tarihlē bunnarı sōlemiş, epsi ne dendise ıkıp geliyo. dediler ki anadolu suya ar olaca, urumeli aşlıktan ırılaca, zāmet çekecek, uralıklar oluca, yāmırlā yāmāca. yāsa da zamanı eştikten sōna yāca rāmet. mesela ekin sarardıktan sōna yāsa da fayda etmiyo tabi. şindiki durumları inceliyorum ben, çok kitap okudum. uranı otuS seneden beri terceme ederin. onnarı da ep inceliyoruz. ki 70 peyğamberimizin torunu gelecek, bunnā bēkleniyo. eçen de bi şey duydum meselā: peyğamberimizin torunu asan olanı, ailesi zehilemiş. yezitler ona kendi ailesini

zehîlettîmiş. bi yerde demişler ki bunun adı âfiyet, meselâ biz yemēmizi ne deriz, âfiyet olsun deriz dîmi. bazıları anadoluda aleviler bunu yasaklamışlar ki bu bōleydi deyi. onun adını ben kitapta cūde biliyodum. gene aradım, kaç gündür meydana
75 çıkādım. cūde ismi kadının. cūde ismi ama onnar öle yorum yapmışlar, öle yāni. âfiyet olmasın demeyi yasaklıyolāmış. yāni âfiye imiş güyā adı, âfiye dîl cūde. onu buldum dōrulttum. böyle yol bunnar, insannar türlü türlü târikatlā kurmuşlā bak. ama kūrāna baht mız zaman peygamberimize diyo: alıyo ki cânaballah gece mekkeden yatāndan kıtsal sayd mız yere gōtūdük onu diyo. mesela mescid-i
80 akşaya. orada āyetlerimizi gizlice örettik, onu ondan sōna serbeS bıraktık diyo. şimdi bizim tarikatımız kötülēlē kapalı. āyır o açık olsaydı o zaman ta onu açıқта toplayıp halkın içinde peygamberi miraca guycaktı. ama tarikatın sırrı gizlidir, ibādeti gece yapılır. o gizlidir...

bi zaman ıstambola gittim, tıraktör parçası mı ne alacam. bi de dede en
85 geride yer galmış otobüsde ben de en geri pindim dedeyin yanına otūdum. bi de gece yāmur döküyor ama yāyo sır sır sır. ne allān hekmetiyse dedim ne gadā güzel yāmur yāyo bu ıstambula. yār ölüm dedi yār dedi, ıstambul var ya dedi, akşamdan gece saat on ikiye gadā dedi küfür yār. bin bir ananın dourdū burda dedi. on ikiden sōna sabā kadā nur yār buraya, yatırlā burda ya dedi. nur yār ıstambola dedi. sen
90 nerelisin dedi, kırklar eliliyim dedim. ah be ölüm be dedi, ne yerde oturuyosunuz. o yerin kadirini kıymetini bilin dedi, kırkların eli gibi yerde oturmak dedi. öyle kırklar eline gelmişler, bütün herkesi kırdıktan sōna kırklar elen beri yanda kārakoğun yanında bi büyük taşlık vā. bundan gelēken solda galır o. o kale, keçi kalesi derler oraya. orada urumları kaçırılmışlā kayalān altlāna çıkaramazlāmıj gece.

- 95 keçilen buynuzlāna mumları bālamışlā, yakmışlar, haydamışlar o қayalān aralāna. mumu gören urum kırklar eline koşmuş. en sōna da onnarı orda temizlemişlē, bitirmişlē. orlāda kırklar şehitlinde orda onnara benzederek edinmiş, ama esas yerleri dedim yer işte. bugün yunanıstanda, onnar orda da deil. mezarıdan қalkmışlar, ōle onnā gizli. allahtan emir bekliyolar. okudum yerlerde bi yerde diyo ki: yüz on üç tane
- 100 yatır қalkacak türkiyenin içini temizlemē. bi nesil қalacak. şey kitabı var, hadis. hadis kitabında peygamberimiz diyo ki benim neslimlen biri gelecek, dünyayı o düzeltecek diyo. gelecek olan da torununun da bi yazısı var, o da diyo ki: ehl-i beytin intikamlarını ben alacam diyo. geldī gün ama allahtan emir bekliyo. bunnar allahın қātında gizli şindi. haңgı gün müsāde edecek, haңgı gün emiri verecek. şindi dünya,
- 105 insannā tam bozuldūnan vuқū bulacak diyo. insannā da tam bozulmuş. televizonnarı, gaSteleri inceliyorum inceliyorum, benim özüm ālıyo. ben dört sene alman harbinde askerlik yaptım. dört sene hiç bir tāne anamızın, babamızın, vatanımızın burnu қanamadı. dāda taştа gezdik, ama hiç bōle bi şey vuқū bulmadı. ondan evel, dergi buldum okudum da bi dergi, almannarın o hintleri atatürk (...)
- 110 gelmiş. harbe tutacam ama sen ölmeden tutmam demij biliyo musun? sen ölmeden tutmam. atatürk de cevāben demiş ona ki: ben ölmem demiş, ben ölsem türkiye yüzlerce atatürk çıkarır türkiye. gene atatürk öldükten sōna harbe çıktı, türkiyye doқunmadan geldi geşti baқ. yonanı ezdi, askerdim ben o zaman, қаştılā bizden, ğardaşlā diye bārişirlādı, қurtādıқ o zaman onnarı. ordan bulğaristana atladı,
- 115 bulğaristandan usyaya, orda mālub oldu. türkiyenin hiç buruncāzı қanamadı. e şindi bu dedim işler vuқū bulacak, ama biraz geldi. allah nāsib edēr mi etmez mi anca allāh biliyor onu. allahın қātında gizli bunnar. haңgı gün, haңgı saat vuқū bulacak, insannar қılıştan geçecek. te bu sabah o erken gelirim ben sabah, çay oldu

mu içiyom te bu masada oturuyom. televiyona baktım orda, ğapalı olan paşa diyo
 120 ki: bu diyo bu felaket diyo, bana dīl diyo türk ordusuna diyo. bu belā türk ordusuna
 diyo. bōle buraya ğapanmayla dīl diyo. hindi maqsat benim dīl diyo, o maqsat
 benim dīl türk ordusunu suçlamak bu diyo, onu kötölemek, onu aşā düşürmek diyo.
 öle konuşuyo adam, bağıyon epsine haķ veriyosun. aķlı ermiyennē diyo ki eh
 kabāhati olmayana kimse bi şey demez. ğoca paşalar neden bunnarı ben inceledim,
 125 kastelēde buldum. ameriķanın adamları varmış burda. kim o türkiyye sahip çıkıcāsa,
 cumhūriyete, atatürk ilkelerine saħap çıkacāsa paşaları emen noķtalıyomuş, onnarı
 çabuk kapayın. tut bi zabıt ona diyomuş götür, maħkeme de husūsi orada götürün,
 kapayın. öyle bekliyoruz yāni, taħminim bekledimiz gün yakın olsa gerek. çünkü
 insannā kılıştan geçecek.

130 **-Köyde dedelik, babalık kurumu nasıl işliyor?**

-dedelik değil, babalık kızım babalık. bobalık ocaķtan çıkar, ondan sōna her
 zaman gelemzle, böyle görev verirlē burdaki kişiyē. o görevi yetiştiri. görev;
 mātemneri meselā şindi nolacak? yakında peyğamberimizin torunnu kerbelāda
 kestiler. onnarın mātemlerini tutarıS, oruçlarını tutarıS. bobalar gelebilirşe mümkün
 135 oluşsa gelir, gelemzse aynı günde aynı saatta onnan mātemini tutar, yapar. meselā
 hazreti aliyi şehit ettiler, imam hüseyini şehit ettiler, bāra ç ra bunnar nōldu hep
 intikām peşinde. çok kitap okudum orda bi yerde diyo ki: peyğamberimiz son ğacca
 gitmiş, en son ğacca gitmiş, haccı tamamlamışlar, dönmüşler. artık kayrı allaha
 kavuşıcak peyğamberimiz. kayrı zamanı gelmiş. ordan yedi tane deve semerini üst
 140 üste ğomuş. diyo ki: arapça mesela türkçesi de: ikimiz de biriz diyo, eti etimden,
 kanı kanımdan, ruhu ruhumdandır. yerime alife tāyin ediyim demiş orda, etmiş tabi.

tamam ĥadi hazîreti aliyi kûtlamışlā: kûtlı olsun, kûtlı olsun yâ ali. medineye gelmişler, düşünmüşler demişler ki: biS peygamberin uzurunda aliye söz verdik, ama bunnarın dünya malınnan âlaķası yok. ĥazinêlêden bize bi tane yidirmeS. ne yapalım, vermiyelim, olur mu olur. ebi bekir gelmiş, gideyim ben bakayım demiş, ėr ölmediyse rezil oluruz sōna. gelmiş peygambere evinde bakmış, peygamberimiz göçünmüş tabi. sōna o da diyo: kald ırdı, baktı diyo peygamberimiz ölmüş. mübârek ölümün de dirilîn kadâ güzel olmuş demiş, koşmuş ömere ondan sōna senin de benim istiyeni vur, aliyi istiyenin vur boynuna demiş. ondan sōna dedî gibi hilâfete koşmuşlar. çekmişler kâfaları çekmişler, peygamberin cenâzesi evinde kalmış. ehl-i beyit kaldırıyo cenâzeyi, mesela ehl-i beyit deyince: adı hazîreti âli, kıızı fatmana, ĥasan, hüseyin torunnarı. peygamberimizin cenâzesini onnar kaldırmışlar, defin etmişler. bi tek müslüman yok, cinsi yok hiç. sōna on gün sōna er şeyi ayarlamışlar. çekmişler kâfaları çekmişler, ayımışlar. toplantı yapmışlar, diyolar ki ėy, peygamber öldü mü? öldü tabi, bizim peygamberimiz dîl midi bu? hepimizindi, peki tamam da biz bunu ne yuduk, yıkadık ne tefin ettik. gidelim çıkaralım mezardan, yenden yuyup yıkıyalım olūr mu, olūr diyorlā. çekiliyolā mezara. bakıyolar, hazîreti âli mezarın üstüne apışlamış, oturmuş. âştan kılıcı eline almış, kan rengine girmiş, kan gibi. yaklaştıkları zaman kaldırmış kılıcı ĥa gelin demiş. öyle diyinceye ģadar işlerinde bi tanesi diyo ki: dūr, peygamberin sāl nda tâ âzından dinnedim. “bir gün gelecek, ali topraķtan ata pinecek, kan rengine girecek, âştan kılıcı eline alacak, sakın ola o gün ona kimse karşı gelmesin, dünyayı helâķ eder” işte çıktı karşımıza diyo. cenaze namazını kılıyolar, geliyolā gerisi geriye. bi tâ ehl-i beyite kâst ediyolar işte. ehl-i beyiti perişan ediyolar. yazıyo da yazıyo kitaplar. ona, onnara para vermişler, sarı lira vermişler, yâlı pilavlar yidiğmişler, ĥalkı tamami-

çevirmişler geriye. bu işler intikam da geçen de gaSteler roportaj yazmış. okudum, peygamberin diyo meselâ günne diyo bugünün hiç bi farkı yok aynı. aynı ruhlar bunnâ diyo, aynı ruhlar gidiyo, geliyo, o günkü ruhlâ bu ruhlâ diyo yâni. te şindi baştakeyi şeyin yerine koyo, yezidin yerine koyo. tayyibi de onun yerine yâni, 170 tayyibi yezidin yerine göyo, meclisi de aynı meclis bunnâ diyo. o gün de bõle ehl-i beyiti kaçmışlar, ezmişlê, kırmışlâ, dökmüşler. aynı bunnâ diyo, aynı diyo.

-Dedelik hakkında bilgi verir misiniz?

-dedelik hakkında yav bu evliyânın maqamı ziyaret ediliyo, bunnar bu erên kişiler içerisinde ermemiş sabâlara kadar ibâdet, bütün gece ibâdet etmişler. namazını 175 kılmış, ibadet etmiş, hakka yalvarmış. hatta kûranda bile yazılı geçen gene takvim yapırana çıkmış. gecenin namazını teheccüd namazı diyo gece. kim diyor bunnarı kılâsa diyo ona diyo yâni cenâballah bütün kurtuluşa erer diyo, gece namazı. bizim mâbette ekseri gece ibâdet yapılır. câhil kimse giremez. yüzlerce kişi gelecek, beni bu maqama girmeden, şeye girmeden yâni mirâca girmeden kaldırması mümkün dil, 180 katlanamaz. onun şeyi ibâdeti başkadır, câminin ibâdeti başka, onun ibâdeti başka. kûranda der ki bak: “ cenâballah kûranın otuz dördüncü âyetlerine kadar, otuz otuz dört kırka yakın. otuzundan başlar bütün cinleri, melekleri topluyor, âdeme secde ettiriyor. bizde secde âdemedir, topṛâ dîl, âdeme secde. cenâballah ne diyor kûranda: “ya muhammed sana biyât edenner bana biyât etmiştir diyo. bu biyât edennerin 185 benim kudret elim onnarın elinin üstündedir” diyo. ama biyâtından cayannarı da diyo cezâlarım em bu dünyada em âhîrette cezâlarım diyo. onun için bizim ibâdetimiz gizlidir. çârırım burdan gel bakalım, dâ orda belli olur, sen çünkü o mirâca girmemiş bi şey bilmeS. afedēsın derler ya câmiye girmiş şeytan gibi tâbir

vādır, ona benzeyiveri. aldatamaz kimseyi. insannā azald , çok yerlêde kısalt ber
 190 bi gün gelir, ne yapıcak, sönecek. biz de öle bak, bi türlü insannarı getiremiyoz bu
 makama, dönmüyo. geşlê şindi herkes kaçıyo şeye kaçıyo, zevke kaçıyor ama.
 yarın kıyāmet gününde sancağ onnarın elinde. ne diyo bak şey sūresi vā, kevser
 sūresi vādı. “biS diyo peygambere sana havuz-u kevseri verdik, bi çok hayırları
 verdik. sen şindi namaz kıl, kurban keS diyo. sana güdük dēyenner diyo, hani
 195 güdük demişler evlatları yok deyi nesli kesik deyi, onnarın yakında kesli kesilecek,
 ya muhammed senin neslin kıyamete Kadar devam edecek” diyo. onun için işte biz
 böylece bırakcaz arkasını, cenāballah belki mehdi gelecek. onnā bunnarı,
 insannarı islah edecek başka kayrı bi yüzümüz kalmadı. beklentimiz o. ben
 televizonu açıp da insan seyretmē dil, bakalım ne oluyo ne gidiyo, gaSteleri
 200 inceliyom. bak bu işlerin gelecēni yazan gaSteciler ep içērde.

-Dedeyi nasıl seçiyorsunuz? Dedenin özellikleri neler oluyor?

-halk seçer, halk görevi yapabilecek kimseyi seçer. pādīşāhlık gibi ooldan
 oula bōle bi şey yoktur. hükümet seçimi gibi görevi kim yapacāsa halk onu seçer.
 dede temiz olacak nası olacak temiz olacak temiz... kötülüklen ālağası olmayacak.
 205 nası annattım, öyle. çanakkaledde olan ādise nasıl? öle insan olmadan ne yörür ne
 görev olur. hiç kimse gelen de öle olması lāzım ama işte döndükden sōna orda
 azdım mı cezaları çok büyük.

-Yol, erkan, müsahiplik hakkında neler söylersiniz?

-bi şey sōleyemem, ney sōleyim?

210 -Cemler, dede evinde mi yapılıyor?

-nerde olsa yapılır, dede evinde de yapılır, ama arzu eden kendi evinde de olur. mesela dün kardeşimin kızı oldu, onun kendi evinde, ailesi göçündü, kendi evinde yaptık. durumu müsâit olmayan mutlak gene dede evinde olur. ocağ orasıdır.

-Cem törenleri ne sıklıkla yapılır?

215 -neden yapılır biliyo musun? cenâb-ı hağ, bir insan öldü zaman kırk gün ruh boşta. kırkı yapıldıktan sōna cenâb allah nereyi lâıyık görürse orayı. biz de dua ederiz ki; gene insan nēslinden gelsin, insan olarak dünyaya dōsun, âdem olarak, âdem nēslinden. ona dua edilir kızım. yaşantımız öleydi, biz çocukluk devriminde ben iki yaşından beri benim dedem de görevliydi. biz ufağ çocuktuğ aralānda
 220 geziniyoduğ. o gün bu gün aşşā yukarı işte en sonuna ordan oraya, ordan buraya görev bizde kaldı şindi. görev bizde kaldı, yetişip de görevi alan dā yok. çünkü bir ince oldü içiñ, bunu herkes yürütmesi mümkün dīl. onun için herkes ırāhatına kaçıyo. temin de dedim ya; görevleri yapmak, yerine getirmek çok zor. peygamber peygamberken öraşmış örajmış bu insannarı yola getirip şe yapamamış. bi kısmı
 225 yola gelmiş. onnarın o halife dedikleri ömeri, osmanı, ebi bekiri o zaman tā dönmüşler işte. teminki annattım ya. peygamberin aliyi tāyin etti gibi yerine, onnarın dünya malınna alağası yok. günnük gıda ne bulup ne yirlēse. burda hutbede bile cāmide yazılıydı. saklıyolā bunnarı şindi okumuyolā. bunnarı imamın biri okudu. ben kitaplarda okuyum, ama imam da okudu, orda da bulunuyo bunnar.
 230 pēğamberimiz gelmiş, bakmış kızına fatmānamızın öüne. hasannan hüseyin hasta. üç gün oruç adanmış, üç gün oruç tutacaklar. tabi onnan bōle sabā da yimek yok onnāda, akşamdan akşama. akşam olmuş, yemē hazırlanacaklar, cenab allah

cebrāili yolluyo, git diyor o arslanım aliniñ kerāmetini gör diyo. fakirim diyo, taam
istemē geldim diyo. hepsini vēmişler, suylan iftar etmişler suyla. ikinci avşam gene
235 aynı yemek zamanı gene gelmiş, gene demiş tamamını verin (...) efendimiz. üçüncü
geceye gelince hasannan hüseyin taḥammül edememişler. fatmā anamız taş bālamış
onnañ bārına. suylan ep. üçüncü gece gelecek kayır bu avşam peygamber de
gelecek de kızının êv nde orucunu bozacaklar berāber. gene gelmiş cebrāil, dilenci
gene hepsini vēmişler. fatma anamız düşünüyomuş; bobası da gelecek, başga yicek
240 bi şey de yok. nası çıkayım bobamın uzuruna, ne yüzle çıkayım diye düşünüyomuş.
düşünūke bi de geliyo mutfā bi bakıyo ki orayı bi sofrā kurulmuş, ellē deymemiş
cennetten gelmiş hepsi. evliyanın sırları bunnar. bunnarın gene bunnarın hesābı
sorulacak, bunnarın hepsinin amān. dedim gibi o gün ne zaman oldūnu onun
kātında gizli, anca o zaman soracaklar.

245 köyümüz o gün bu gün yıpradı, ama başladılā gene tek tük geri gelmē.
çünkü ihtiyarlā bize bi zaman geldi sōlediler: bir gün gelecek, herkeş şehire hücum,
bundan sōna bunun bi de dönüşü olacak, gerisi geriye dönecekler, evini yurdunu
satmāyan, yerini satmāyan gelib yāni oturacak, satannā zāmet çekecek sōna. o
günner geliyo işte. te bugün boyuna tek tük geliyolā, başladılar ev yapmā. bir
250 Takımı diyo istambulda iyiyim ama istambul olmuş bi devletten fazla. orda insannā
bunu emekli olannā bilassa mutlak durmayıp, kaçıp gelecek.

-Köyde kaç tane yatır, türbe var?

-köyümüzde yatır burda şimdi bu an için; yāmurlu bobamız var orda, gül
boba var, bi de diyom ya kızıl delinin de yeri burda. mezarı öte beri var o yok.
255 balım sultan onnā yok burda. burda köyümüzde bunnar tey bi de tastepe üstünde

var meselā. onun da tūrbesi daālmış. gül baba gelmiş buraya, karda gelmiş o. bi
 kucağ gülle. kar tufan bi dede gelmiş bi gucağ gül. diyolar ki: dede nerde buldun bu
 gülleri? şındiki tūrbenin oldū yerde orası dolu demiş. koşmuşlā, gitmişlē, bakmışlar.
 ālā bi gülistannık olmuş orası. güllē gene yeni açmış. koşuyolā dedeyin yanına,
 260 geliyolā, dede göçünmüş. orayı defin ediyolar onu. onun bi sürü yerde de var:
 istambolda vā, macaristanda vā gül bobanın. hattā yıldırım beyazıt mı hangısıysa,
 pādīşah oldū zamanda ona demiş ki annesi: gül bobanın demiş tūrbesini
 yaptırıcaksın. ta macaristanda da büyük kerāmet göstemiş, orda da ölüm göstemiş o.
 orda da şindi macaristanda da tūrbesi va onun, istambulda da va. buraya gelişi öle.
 265 bundan sōna halka başlıyo gözükmē, burılada görünmē. te yerimi yapın diye,
 yapıyolar. sōna nihāyet yenisini yaptık şindi. gelişi de bōle bizim bildiklēmiz onnar
 ep duyup da yazılma içeri. onnāla tabi berāber dūldik ama duyup da yazılma.

iki kız, üç çocuk var. çocuklar üç, kızlā da iki. kırklar elinde duruyo çocūn
 biri, kızın biri desen çerkezköyünde, kırklar elinde duruyo o da ya. hasan var orda
 270 onun onnara onnarı evlatlık diye vēdik, ama çerkezköyünde çalışıyolādı orda
 durcağ onnā kırklar elinde. hasan var orda beride yol üstünde.

-Atatürkçülük ve Türklük üzerine konuşmalar

-atatürk şindi bak, zamannan bütün kitaplarda annadılmış. burda bizim
 mangalarımız vādı. bozuldu şindi topladılar, aldılar onnarı. kuleler yan yana hak
 275 mezar diyoz oraya biz. hak mezar iki tane kıS kesmiş orda, ağası mı bobaları mı...
 bulgaristanda kalmış kızlar. gidip onnarı alayım, kurtarayım demiş gitmiş. bobası mı
 ağası mı yāni her neyse. orayı geldī zaman acık dinnenelim burda demiş, ben su
 dökecem demiş ayrılmış onnādan. bizim duyuşumuz gerisini allah biliy de. iki kıS

280 kardaş konuşurlāmış orda bulKaşlara meyil vēmīşler. diyolāmıř ki işte diyomuş bi
 tanesi benimki de gōzel de seninki de gōzel ama benimki daha iyiydi gibilēden. bu
 bunnarı dinnemij dinnemiş, bunnā bozulmuş demiş. çekmiş palayı kesmiş orda
 ikisini de. řaķ mezarı demiş, řaķ ettilē de kestim demiş. řaķ mezarı. biz aķ mezarı
 diyoz ama esas řaķ mezarı orası. şuleyin ucu te bōle v şeklinde orayı geldikten
 zaman. tam kızların mezarının oldū yer. bulğarın řule mangası burda bizimki de
 285 burda v şeklinde yaķıncacıķ araları. hadi yir̄mi metire otuz metire olsun ēlli yok.
 orda demişler ki orda bi ziyāfet yapıcaS bizim askere. siz de yarın berāber oluņ
 ziyāfetimize. bulğar çavuşunun anası babası gelmiş orayı şuleye. gelmiş burayı,
 ihtiyarlādan bi taķımlāna demiş: biS askeriz bizim elimizde bi şey yok, burdan
 yicek getirin, berabē katılalım. bulğarın şarısına maķcup dūřmeyelim. gidiyolā,
 290 yemek yimē başlamışlar, bulğar bıyıkları burup burup çavuşun bobası gezinimiş
 ōnlende. yiyin türklē, yiyici olur türklē falan. çavuş kızmış. niye kıızıyosun demiş,
 bi şarpuz dolusu altın verdik bi de kız verdik. yeni bulğariyayı aldık sizden bu
 yalan mı demiş. bizim de bu yaşlı hasan çavuş vādı, tanıd mız tabi burda. o adam
 da ordaymış o gün: nasıl nası şindiki nası demiş. atatürk zamanında oluyo bu tabi.
 295 nası nası şindiki nası deyince avuruņ ğolu ğanadı dūřüvēmīř. hēy şomşu nápalım
 demiş, bizim popaz okurdu, biz bize bekledik, allā size verđi nápalım biz demiş.
 bize bekledik biz onu demiş, ama allah size verđi nápalım. tabi atatürk için. atatürk
 deyince iki buçuķ sene şalmış burda. burda yunan neler etmiş. yorğun gelmiş
 çepeden, burdaķı dinlenik bölū alıp gōtürceklē cepřiye. hemen geliken dađa
 300 dolaylamışlar nasıl nasıl? atatürk nasıl, askeri nasıl? demiş avurun askerine ne
 olucak, kendi var ya dermiş, yēdiden yetmişe kesiyo, gitti yerde bi dil bıraķmıyo

diyomuş kendinden için. atatürk için. burda olan avurlar da iki tane köpek yavrusu
 onnarı beslêmiş boyuna. beş altı aylık olmuşlar. onnarı bi de kâpıştırımış. birinin
 adını kemaî koy, birinin adını velezonas koymuş. köpekleri onnarı kâpıştırımış. tabi
 305 kemaî'nin adını gomuş köpê birine, birini de velezonas kendi adamlânın. onnarı bi
 kâpıştırımış. kemaî olan tutup altına almış öbürünü. kaldırmış altından gene üstüne
 gomuş, gene kalkâmış gene bastırmış. teciribe bunnâ avurlâdan teciribe. dēceklik
 bunnar allahın vergisi, hukuku bunnar. te bunda da bizim halkımıza çok fazla tēsir
 edememiş bu yatırlâ burdayka. burdan götürmüşler kocayazıya. kocayazıda da bir
 310 bahşı arnavut vardı, o da yunanlân yemeklēni yapıyomuş, aşcı. o bizim köylülēri
 yollamamış atinâya. çevirmişlê koca tâlâya. tam da kayrı gidicekleri zamanmış,
 onnara vermişler odunu, bizim köylülere avurlar, vermiş odunu. pestil etmişler.
 sabah kaçıcaklâ kayırkın o sabah. sabah kalkmışlâ demişlê ki, dizmişler onnarı
 kimse arkasına bakmasın, kûrşunu yir. e biraz durduktan sōna bakmış arkasına tabi.
 315 bi de bakıyolâ, kimse galmamış ya. ondan sōna çekiliyolâ bu kuru dereye gadâ
 yavaj yavaj gelmişlê, yarısını sōna arabayla almışlâ. çokunu ôle kurtarmışlar. te
 deycem kaçıcâ zaman, burasını atatürk onnarı denize doldurdū zaman, öteden
 tırakıyayı yasağ etmişlê. demişlê asker geçiremessin orayı dij devletler. tırakıyaya
 asker geçiremessin. atatürk hemen bi generge yazmış, genergeyi tırakıyaya dātmiş. o
 320 genergeyi de yazıyomuş ki: benim tırakıya halkımın bi tanesinin burnunu kanadırsan
 dünya önüme geçemez, yazıyomuş. hemen o yazıyı okuyan avur tüfeen belinden
 kaçmış. arabalâ dolu galmış ep. halkı evde bi ānede ne varsa yīcek, içecek onnarı
 yükledirmiş arabasına, bir asker dōru atinâya gidiceklê burdan. ama o generge
 geldī zaman olduu yerde bırakmışlar. kaçan kaçana gitmişler. atatürk olmasaydı

325 türkiye olmaycağı. bütün dēvletlē parçalamış almıj, gitmiş. kanun yasaları
 çıkāmışlā, türkiye asta adamdır, bunu yapamaz, bunu yapamaz, şurasından
 geçemez. en sonunda atatürk bunnarı kabul etmemij. demiş ki: bu türk milleti
 bāmsız yaşaycağ, ya ölecez ya kalcaz. ileri çanak kaledē annatmayla bitmez
 onnān şeyi. çanak kalede neler olmuş. annatmayla bitmez o, çanak kalede öyle. bu
 330 bulğar arbinde, bulğāla burda bin doğuz yüz on ikide burasını basmış. paşayın biri
 bulğamış bizim içimizde. paşa bulğar, kaçın bakalım kaçın çatalcāya. orda bi sene
 kalıyolā, pādīshahtan istambulu da alıyolā satın bulğālar. alcağları gün kendi
 paşālāna, bulğā paşasına bi mektup yazıyolar. diyolar ki istambulu satın aldık, yarın
 teslim alcaz, sağın asker bize yannıjlıkla silah atmasın. olcağ kayrı besbelli ya,
 335 paşasının eline geçmiş mektup. o zaman annıyo ki arkadaşının bulğar oldūnu.
 hemen onun alnına bi kurşun çekiyo, askeri onnān geçicē yere azırlamış. tam
 geldikleri zaman yarın sabah demiş hucum borusu çalmadan bi cannı varlığ
 kıpırdamaycağ. mēnzile geldī zaman bir ateş emri veriyo. orda bi tümen mi vāmiş
 ne biçmiş. orđan topluyolar, huduttan aşırıyolar onnarı. ruslā geçmiş önüne, bu yeni
 340 bulğarı alıcağlāmış o zaman. ruslar önlēne geçmiş durun hudutunuza ğadar. o arada
 annaşma yapıyo, gidiyo sofyağa yüzbaşı olarak ateşmiliter elçi, ihtirav dēletleri
 yürüyo çanak kaleye. orda da bizim başımızdaki asker alman paşasıymıs. getirimiş
 gemilē denizden çıkmazmışlar. getiriyo bir alay, kāşıya mēvziliyolar. toplā denizden
 bir ateş ediyo, o alayı bitiriyo. bu alay bitti yenisini getirin. atatürk orđan diyo ki:
 345 bağtım diyo sofyağa mesela türkiye elden gidiyo. kitabı vardı bende, verđim
 ormancıya, aldı, gitti, getirmedi. artık türkiye elden gidiyo diyo, pādīşāğya bi telğraf
 çektim diyo. dedim ki diyo: ben kendime burda bu görevi çok az görüyom, çanak
 kale cephesine tāyinimi isterim dedim diyo ve kabul etti diyo. giT atatürk giT o

350 lemi gryo hemen ekiyo bizim askeri. ondan sna arya ıkıyolar onnar, ondan
 sna kıırıyolar. neāyet filimini de seyrettim onun ba. topladı askeri atatrk
 cephanelē de bitmij. arkadařlā dedi iki tane yol var: biri lmek biri gene ldrp de
 kurtulmak dedi. hemen pedāyisi de ordan hepsi opuştular. drt askere cepāne,
 ingilizlerin cephānelē soyacaklar, nbetileri ldrp. en n nbeti duvara dala
 duvara alıyo cepānelē. hemen dala ıkıyo burdan, apudundan bi yaalıyo onu
 355 nbetiyi, işkembesine sngy saplıyo, onun şapkasını geydi yerine pindi. aldı iki
 kşede. onnā da hcum ettilē, cepānelē apıları abuk kıramadılā demir apıları,
 ondan sna kırdılā, ordan aldılar, ingilizlēn haberi oldu ondan sna da atışma
 duruldu fılan, ama ordan aldıkları cephanelerle onnarı denize doldurdu sna.
 hiristiyannar, hepsi o gemiye pindiler, ama atatrk onnarı yarısını denize Tkmş,
 360 yarısı almış. ordaılā diyolar ki: sen diyolar o pařāya beceremedin, burda seni bu
 grevden alıcaz diyolā. o hiristiyā paşa dedi ki: bize byn bi darbe atılā dedi
 yarın aynı darbeyi atālāsa beni almakla iş bitmez dedi. hepimiz ble olalım dedi.
 dvrisi gn de o yarım yerden alan yerden atatrk bunnarı topluyo, denize. o
 akşam da yirmi altı mayın varmış. mayın gemisinnen onnarı boza dşemişler o
 365 mayınnarı. hiristiyannān bundan hi haberi yok. dediler aradan hi olmaz, vurun
 gene denizden. geldi gemiyin biri mayına aldı, irdi. br gemi uzağıtı, o
 yannayamadı aradan ama o gelince br gmldyd. o da geldi, o da bi mayına
 aldı. gerikiler dr dedilē, o da başladı gmlmē ařā. durun dedilē ayrı, denizden
 de geilmez. bir saallı ihtiyar dede, geldi top avuşunun başına. abe lum atsana
 370 dedi. bi mermicim aldı, o da top ok bykmş, mermi de ārmıř ama ikisi
 tutmuşlar o mermiyi topun āzına koyyolar, o topun o mermiyi nası patladıyolā.
 yarım dnyası vāmıř ingilizlēn. yarım dnyanın bacasından ieri. başlıyo bāıp bāıp

aşā çekmē. kaçan kaçana gidiyolā. çanak kalenin kurtuluşu bōle. altmış altı kişi gitmiş burdan da birisi kaçmış, bi tanesi de her yeri yara içinde geldi burayı tek.

375 tālimnāmelerim vādı askerde okurdum bunnarı. burdan gelene sordum da olāda hep benim okudūm yerlēde hep cephe deymiş o. mesela arıburnu, soannı dere, kannı dere, anafartalā bunnarı hep o hepsi o cephelēdeymiş o. bi de resmi vādı, atatürkün yanında çıkmış. resimlēde gördük atatürkün yanında resimi de çıkmış onun. hepsi gitmiş yāni iki yüz elli bin kişi ama onnarı götüren de alman paşası olmuş. türk

380 paşası olsaydı askeri ora getirip de göz göre göre kırdırı mı gemilēden? mümkün mü? dünya nelē görmüş, nelē geçirmiş. bundan sōna da baçalım biS kayrı göremeyiz, ama belki dedimiz günner geliş. canab allah salar. o insannarı bu toprakta doksan bin evliya yatıyo. bunnar emir bekliyo, bunnar ölü dil. kұranda okuyorum bunnarı ben. yatan evliyaların azl nı çoklūnu ben bilirim diyo allah.

385 onnar allahın dostları diyo, bunnar ölü diil, yalnız bi perde goduğ araya, göremessiniz diyo. şehitler, evliyālar, peygamberlē bunnā diri diyo. göremessiniz diyo, onun dedī gün geldī zaman top patlamaycağ, uçağ kalkmaycağ, silah da patlıyamaycağ, kilitlenecek hepsi. bi tek sorğ. allahın kātında yol bilemeyiz. hangi gün gelir, anğı saat olur? insannarın durumu iyi gitmiyor. çok şehit veriliyo, ne var

390 ki harp mi ettik? ben dört sene askerlik yaptım bi yerde bi tane şehit vermedik. yāni harp olsa neyise bi şey yok. hepsini inceledim bulduğ, bunnar pılan. geçen sene miydi neydi, bi tanesi bizim bajbakanın yakasından tuttu, ahmet türk diye biri, bi de salladı böyle. vaadini yerine getir, artık hağkın senin kұrşun dedi. zamanna beni seçin hemen devletinizi kұrucam demiş, onnarı aldatmış. te şindi de öldürüceklē

395 deye kұrkuyo, orayı iç bakmıyo. suriyeye gidiyo, bilmem ne onnarı düşünüyö, orayı āzını hanmıyo bile. çok kötü ya baçalım nerden dönē. dā bundan evel dā askerdim

ben işte askerden eveldi bu. dersim harbi oldu mesela. o zamanda şindiki gibi aynı yapālāmış. atatürkün sālında. atatürk demiş ki: bu iş katliamsız olmaS, ama paşa bunu maraşal bu işi yapamaz demiş, salih murta harp kumandanıymış. te bu kızılıçık

400 derede cambaz kenar hüseyin vardı. o da askermiş o zaman o da annadırdı. almıj asker dedi, köylülē hepsini biştik dedi. tek tek biştik onnarı dedi. ğalannarı da sāya sola biraz dıttıydı. şindi cesur bōle bi adam olsa onnā bunu yapamaz, mümkün dil. toplāsın meclisi, sen ne istiyosun arkadaşım? faPrika istēsen yapayım, okul istēsen yapayım. ben türkiyenin yarısını, ben türkiyenin tamamını alıcam dedī zaman dūr,

405 senin haqqın kayrı kurşun o zaman. mādem yaşamak istemiyosun sen, bu toprā gelmiş bunnar evelden da. rusya kovmuj bunnarı, şindikileri. rus kovmuş, buraya gelmişlē, s nmişlar ve insanı öldürmeyi o ğadā seviyolā ki sinek kadā kabul etmiyo. sinek kadā insanı kabul etmiyo emen öldürüyo. bunnān müslümannıqla, insannıqla bir ālaqası yok. vurup, öldürüp kırıcaklar. beklediniz gün gelirsē kaçıcak yer

410 bulamāz, bulamaz. bak dedelēmizin annattıqlānı burda bi kitap var, onda buldum hepsini. osmanlı devletinin savaşlarını o yeniçerilē yapmış hep. onnā hacı bektaş veliyn talebeleri. o yetişince onnar da onnarı evelden yetiştirmiş, onnā cephelēde osmannı dēvletini kıran onnar. bu şindiki konuşuklarımızı gene, kırk pınarı gene onnā sonādan burasını temizlemē. iki ħiristiyan bi tānesi demiş ki: ben tutucam bu

415 osmannı devletine, bi de ben tutucam. ağıllı olan avur demiş ki: dūr, bunnar iki millet, eyer yıkamassak içinden dünya birleşse gene olmaz demiş. yıkarıS, inmişler önklēne işte kandırmışlar. e sen bunnarı öldürmesseniz bunnā sizin içindeyken siz cennet yüzü göremessiniz, siz şunu yapamassınız, kandırmışlar. bin yeniçeriye öldürüyolā. o akıl veren hiristiyan ne deyo biliyo musun? hadi diyo at, at silayı

420 burayı diyo al sopayı vur. dōve dōve sokmuşlē bu ğadā yere. şindi diyo (...) konuştu

geçen sene. şindi aynı tahtık. şindi diyo türkiye alevisinne, sünnisinne toparladı kendini, hiristiyan âlemi bunu çekemiyo diyo ama aynı tahtık diyo. ama allah işallah bu sefer musāde etmeS, güvencimiz o. bi tek güvencimiz allah. doksan bin evliya var bu toprklarda. hepsinin şeyleri var, bak bu tırakıyamızı kırtarannar kırk
425 kişi bi tâne şehit vermemişler. bu kadar urumu ta yonanı yarı yerinden bulgariyanın yarı yerine kadar denizden bōle bu havaliyi temizlemişler, hiç bi tâne şey yok. bazı yerlere bōle isim kalmış meselā. köyün ismini orda koymuşlar. çok yaşlı adama gelmişlē, sormuşlar: dede, boba kaç yaşındaysın? boba demiş çok eski demiş, çok eski deyince boba eski gomuşlar. vizeyin ismini gene oğu atmış kıızı memesinden
430 vurmuş; vay vizēm deyi bārmış, rumca vize deniyomuş, vay vizēm deyi bārmış onun ismi de orda vize galmıj gene. köyümüzün ismi öyle kurulmuş zamanna, öyle kurulmuş ahmetler köyü. ahlatlı köyü var, onnā da ordan gelme. burda bizim köy, topçular, ahlatlı köyü bunlar türkmenistandan ħorasandan gelme. kalannarı eh bazı yarleri vā meselā zamannān ellenmemiş, bulgārlar ellememiş ama urumu kırmış
435 onnarı. urum ne varşa bitirmiş. onnā eski türk köyleri. sōna da uruslar ermiş, burgaz meselā. burgaz türkiyeyimiş, ālatlı köyü burgaza gidiyomuş, kşabaya yakınmış. ama uruslā vēmişler, sekiz yüz doksan üş savaşında bölmüşlē burasını, vēmişler şeye.

-11-

Kaynak Kişi: Saniye KAYGIN

Yaşı: 60

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Ahmetler Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Eski yaşantılar

dōma köyüme bu köylüyüm. burda dōdum, burda büyüdüm, kendi hānemden de çıkmadım. benim bobam beni on üç yaşındayká altmış beşte bobam vefat etti. beni altmış sekizde on altı yaşında vēdiler. ic güvēsi getirdiler bana, bana
10 ic güvēsi getirdiler. çok şükür allahıma. bin bereket vēsin. bana allah çok hayırlı
evlatlā vēdi, buna çok şükür. üş tāne oldu düün yapıyom, bi de kız vērdim dört tāne
evlendi bi tane bekārim vā dā. bi bekāc m daha va , allah oña da hayırlı kısmet nasip
essin. bin bereket vēsin, işte kendicimle kendi hālimde, astal mnan dizlerim çok
ārıyo, dizlerimnen düşüp kalkıyom, ōraşıyom işte. çok şükür. tabi buna şükür işte ne
15 abalım.

-Eski düğünler nasıl olurdu?

-ēski düünnē nasıl olurdu, ēskiden? kız istenir, kız verildi mi, kızın nişanı
oldu mu, eskiden yālıklar çoktu şindi kayrı onnā ğalmadı. ēskiler hepsi daıldı ama
ondan sōna düüne başlandı mı danışıklık olurdu. danışıklık dedim böyle şindi izmet
20 edicek genşlere havlu verilir, tūlbent veriliŗdi. hepsi verilir, ondan sōna danışıklık
olduŗTan sōna, dēvrisi gün davullā gelir. ayvannā kesilir. ēskiden çēşme yoktu
köylēde, kuyulādan sırtık su taşırdıķ. su āşlarınna. düünner çok ķalabalıķ olurdu
ēskiden. burda ēskiden köy de ķalabalıķtı, düünnē ķalabalıķ, on altı on sekiz tane

hayvan kesilişdi. koyun hayvanı kesilir. onnar cuma günü öleden sōna davullā gelir,
 25 pazar çalā davullar. ep düün, izmatçiler, ihtiyālān yanı sıra biz de tabi yetişkin.
 onnar ihtiyālar yapar, pişirir biz de yimek dādırız, giren misāfirleri besleriz
 düüncüleri. suyu sırtla getiriz, gelinner o zaman arabayla, öküzle. öküz arabasınna,
 at arabasınna, manda arabasınna öyle gidilir. öküz arabalānı bōle çatālā güzel.
 üstüne o satēn yorgannā vādı, üstüne o satēn yorganı atālar, gelini pindiriler, ama
 30 eskiden bōle açık dildi, kapalıdı. soñ kapalı duvağ ben vurundum. öküz arabasinnā da
 komşu geldi en sonda. sōna kayrı hep açık duvağ şindi vuruluyo. o zaman kimse
 gelini görmezdi. bizde ferecelē vādı eski bi ferācemiz vādı. fereceye çullalar,
 duvağ üstüne bi de fereceyin kapānı kapālar, yan tarafına bi yayğı tutālar. o zaman
 battaniye yoktu dokuma yaygılā vādı. tutālar onu pindiriler arabāya. ondan sōnası
 35 götürüler, nikāsı olur işte. devrisi sabā da kazan kalkımı olur. gelin evlendī sabah.
 kazan kalkımı işte gine oynanırdı. o sabā saat öliye ğadar. şindi gelin güzel deyi. o
 iş çok mühim bir iş. gelini işte o akşam evlendī sabah. sabah gelini gene aynı
 giydişip, donadıp kaynana kaynata oynar. bütün erkes oynar, damat silah atar,
 biterdi işte. bizim işimiz böylēdi.

40 ıdırellez gelir, mayısın altısına ıdırellez deriz eski zaman. ıdırellez yapādık
 gençler. şindi kayrı yapmaz olduk. ne güzel türküler sōlerdik. şindi ep māni
 sülenişdi ıdırellezde tabi.

yüksek yüksek tepelere ev kurmasınnar

aşrı aşrı memnekete kız vermesinner

45 dur be ıdırellez sesini yapamadım dur deyişik yaptım sesimi. bunu
 sōlüyālar televizyonnar ama yannış sōlüyolar.

- ayrıl derler efendim ayrılamaycam ayrılamaycam
- ah ana ben bu ayrılığa dayanamaycam
- ilk sevdamdır efendim ayrılamaycam ayrılamaycam
- 50 ah bobamın kır atı yok pinsin de gelsin
- annemin yelkeni yok uçsun da gelsin
- kardeşlerim çok ufacık yol bulsun gelsin
- ah ayrıl derler efendim ayrılamaycam ayrılamaycam
- ah ana ben bu ayrılığa dayanamaycam dayanamaycam
- 55 ilk sevdamdır efendim ayrılamaycam ayrılamaycam
- köyümün tikenneri gül oldu bana
- bobamın acı sözleri bal oldu bana
- ayrıl derler efendim ayrılamaycam ayrılamaycam
- ah ana ben bu ayrılığa dayanamaycam dayanamaycam
- 60 ilk sevdamdır efendim ayrılamaycam ayrılamaycam

bunun tamamı bu gâdar. bunu vermişlê, kıızı iç götürmemişler anasına babasına, bu türkü o zaman olmuş. kıızı vermişler, anasına babasına götürmemişler. ep çıkâmış dâlara, taşlara âlâmış hep. derlêmiş ki ona komşuları: hiç seni götürmüyolar, ayrıl, bırak. ilk sevdamdır efendim ayrılamaycam dermiş.

65 dayanamaycam ben bu ayrılığa. sōna çok hasta olmuş, hastalanınca pindirmişler arabaya kötmüşler. o zaman nerde eşek arabasıymış. bi eşek arabasına götürükene yolda ölmüş, tabi anasına bobasına da. bu türkü o zaman yapılmış. o zaman

söylenmiş. eskiden çok güzel mānilē vādı tabi. çok güzeldi eskiden mānilē ama
şindi kayırı ğalmadı. bütün köyce böyle alka olup hepimiz bi sesten sōlenir. büyük
70 alka olur. herkez ellēni bōle tutuşup ta erkes bōle bir izaya gider erkes. alka
kalabalıktı o zaman genşlē kalabalık, çok güzel tabi. neĝde eski günner. genc
ĝalmadı şindi, gençler olsa da şindi asıl kāmēriya alcaĝ gibi şindi, ama neĝde genşlē
yok şindi yapılsa.

-Gül Baba'nın menkıbesini biliyor musunuz?

75 -gül bobanın asıl yeri macaristandaymış. yāni öldü yer. burlara harp
zamannāda burda işte göstermiş ermişlīni. buraya da yapmışlar, köyümüzün
karşısında emen zāten. gidin görün. önündeki tarla da bizim. birazını mezālāa
dediler, bıraktık birazını mezarlāa. şindi erkes yazın çok kurban kesiliyo. allah ğabıl
essin. duası oluyo, kurbanı kesiliyo, yāmur duası oluyo. musāfirlē çārılıyo köylēden
80 çok insan gelen oluyo, çok gelen oluyo bēsleniyo. işte gül bobayın izmetini ediyoz.
yāmur duasına gideriz dāda, o da bobamız dāda. o dāda tabi onun mezarı orda. o da
mayısın, mayısıñ içinde onu da om beşine dōru mayısıñ gidip orda yāmuĝ duası olur.
onda da aynı kurban kesilir. vallā ĝızım köylülēn işi yapıp yimek. o yatır bu yatır yaz
geldi mi bitmez iç. bu düün işimiz öle, öle olmasa bu kiloyu alırız mı? şindi de
85 bacaklā gitmiyo, götürmüyo şindi.

bēnim bu evin yapıldını, buraya kurulduunu ij bilen yok. bu āmatların
kuruluşundan mı, eski ev, tahtaydı. o zaman arplē çok, o zaman avur çok gelişmiş.
yunan çok geldine hep basılmış. bunun etrafına camı yoktu, tahtadan sōna çürüdü
ben yetiştim. iki tāne camı vādı. cam da nası? te bu semē kiremitlēden iki tāne
90 kiremit, birē delik tepesinden. tabī kēnādan cam yok, nereyi yapıcak. benim dedem

de dedeme hatip hoca derler. benim dedem burasının en namlı. bu tıraşyanın en namlı ismi. benim dedeme öñ kol asıl benim kēndi kızlık soy ismim öñ kol. o da atatürkün ona ediye etti atatürkün şeysi. atatürkün en sevgili arkadaşları. dedemin ismi eskiden soy isim yokmuş. burayı yunan basāmış, geliş burdan basā yunan.

95 kızım kötü eskiden beri var. derlē ya: kötü bitmez. dedemi o zaman, o zaman gine nerde ne oluyo, ācıkın gene ırsızlar aber veriyo bulğaristandan gene. kaçaklık yapıyolāmış o zaman. benim dedemin bobasının daha bobası bu cāmiyi o yaptırmış. onun yaptırması bugün cāmi. bu évin etrafı üç sefē yanmış. bu savaşta üç sefē yanmış, bu ev kalmış. benim dedem burda üş sene terāvi namazınnan, cuma

100 namazını burda kıldırılmış. bütün köylēden geliřlēmiş, başka hoca yok geliřlēmiş burda kıldırılmış. ālatlıdan, karaabalılādan, eşeklē geliřlēmiş buraya cuma namazı kılmā, bayram namazı kılmā. geliřlēmiş burda kıldırılmış. ondan işte nedense allahın işi étrafında dayama deriz, biS saptan biraz dayama yapılırdı, o dayamalā yanmış bu gine ğalmış. ta bizi yetiştişdi bakalım. allah bin bereket vēsin. benim dedem,

105 suvanın zarına, ben bunu şeye de dedim. benim burda bir akrababa beni tarla için şeye verdi, miras için mahkimeye verdi bu tapu zamanında. gittim dedim ki kātibe: ha baķam dedim kātipsin, o zaman yaz bi yazı da göreyim seni baķayım sēn kātipsin. ama benim dedem suvanın zarına yazı yazıp, avucunun içine koyup, burdan kılaycı dēre deriz. burda mevzi görmüşünüzdür gelişkene, o mevzilēn öte

110 tarafına kılaycı dēre derler. benim dedem burda atip hoca, ali öñ kol. terzidērede hasan hoca vāmış, ēriklēde bir ali oca, bir asan oca da malkoşlāda. atatürk bu tıraşyanın haberini hep onnādan alırmış yāni. onnā şindi biri birine ulaştırıyo. benim dedem burda ne oldu ne gitti, suvan zarına yazıp, çarığının içinde götürüp, ācın kıovūna ğormuş. bir āac bēlli etmişler. ordan terzidereli o oca ācıñ kıovūndan

- 115 alıyo o k̄āıdı, o s̄oanın zarını yazılan yazıyı alıyo, ordan o  rikler ocasına ulaştırıyo.  rikler ocası da şeye malkoşl lı hocıya. malkoşlara kapı var, oraya atat rk  r mış, gelmiş. bir g n gelmiş atat rk ocaları toplamış,   rmiş. şindi bazan ocal  v  ya atat rk  k t l yolar. kesmiş hocaları diye. beni kimse kesmiyo burda. benim dedemi de kesmemiş. demiş tıraķyanın  n  nemni  n safında sensin, o  le dedi diye
- 120 dedem de  n  ol  omuş.  n  ol istemiş y ni. ondan  n  oldu soy ismimiz. orayı gelmiş malkoşlara,   rmiş hocaları, tabi  ıķmıřl  k şılam . k şılam   ıķtıyan g l ms miş, oo hocal  demiş sizin hi  k r kunuz yok. allaha ş k r  demişl  k  kumuz yok, serbesiz. demek ki ba  o zaman ı zamanda tıraķy y  onnar sahip olmuş. onnar k rtarmış o zaman ı zamanda. biz de şindi s fasını s r yoz, onn  cef sını  ekmiş. allah  ok ş k r  yavrum, işte bu ij b ledir. bunnarı bobannemden
- 125 duy dım, ba  s a da k ismet oldu annatm . ama nası a lımda o zaman  ocuk ama. şindi bunnarı b le annadır,  m onn  savaş  ok ge irmiş. bobannem, geldiyeen asıl burası amıcasının eviymiş. dedemin amcasının, tekir d jna  alk mış bu amıcam burdan. k y n  ıķıřında v  bir arsamız, orda ba  emiz benim dedemin evi
- 130 ordaymış. yunan yak mış, yunan geldiyeen bobanneme o zaman zabıtl  v mış. o zabıtl r, et geti mişl ,  az geti mişler, on iki t ne tencire derdi yunan geldi de on iki t ne tencire ateşte  almış. bi de demiş ah demiş gece g nd z n bet beklıyol  demiş, biraz demiş a ıtma bişireyim. bi sofrayın  st ne, bi sofra bi sini a ıtma bişirmiş. gelmiş, abla demiş sen ta duruyon mu demiş. napayım demiş, a ıtma
- 135 bişiriyom, yemek yapıyom z bıtlere demiş. bıra  bıra  demiş, k y  orucusunu demiş yunan vurdu demiş. dikiltaşta vurmuşlar k y  orucusunu.  abı  demiş, ah demiş onnan ep torbaları  uyulu durumuş. yunan ne zaman bası ı belli olmuyo. emen torbayı sırtına almış da a ıtma kıvırmış ama alamamış. bel ki demiş yolda

yiriz diye ama alamamış onu da. geldiyen kardeşi kulāndan vurulmuş. abla ben
 140 vuruldum, başladı kanner akmā. ama ölmemiş kulāndan. zarından girmiş, çıkmış
 kurşun. kāşıya derdi kocayazı mērasına o şey vādı ya. orda bir alan var, düz alan,
 düz alana çıktıyān bize dönmüşler, bakmışlā köye. dört yerinden yakmış, dört
 yerinden yanāmış alēv alēv yanāmış köy. dört yerinden tutuşturmuş o zaman.
 oradan gitmişler şeye buṛsāya gitmişler. ordan gelmişlē kavaqlıya. kavaqlıda onnara
 145 dēvlet yer vermiş. aman köyümüz çok iyi, köyümüzün suyu çok iyi diye çekmişlē,
 gelmişlē burayı. dērdi bobannem fırın bile yaptık dērdi kavaqlıya. firinnāımız galdı
 derdi. dēvlet ōdan yē vermiş onnara ama, ōdan bırakmışlā. köyün suyundan ötürü
 gelmişler. bırakmışlā, gelmişler. abā ne gelirsin sen buraya be? işin mi yok sen
 balkanda ne işin var?

150 bobannecīm, ona ālādı bi de asker şehit düşdü mü çok āğlādı. türküsünü
 söyler, ālar, ālar, sōler onu:

tabutum kalkmıyor, kannerim aḱar

... ateşi urfayı yaḱar

gel ālama annecīm, bu işler olur

155 bēni vuran zalım allahımdan bulur.

bu türküyü sōylēdi, burda baca vādı eskiden bacalık vādı. çıkar o bacayın
 tepesi, bacayın üssünden dinnēdik onu.

mezarımın taşı urfaya karşı

üstümdeki çimen (...)

160 gel ālama annecīm bu işler olur

bēni vuran zalım allahımdan bulur.

bobannem bak o zaman bunnā bu ğadā ğalmış aqlımda. bunnar bu ğadā ğalmış aqlımda. bunnarı hep bazan kēndim de sōluyom. duyuyom bu askerler şe yapmış, vuruluyo ya. vallā televizyona bakmā istemiyoz. televizyon habēř dinnemē
 165 nēfret ettik vallā. akřam gene gencecik bi sēnelik ēvliymiř ālıyo. bi tanecinin bir aylık bōbeci vāmıř, bir aylık boba olmuř. nolcāk bu memleketin āli bōyle bilmēm ki yavrum. çok řükūr biz burlāda çok rahatız. yāni bizim iē bir allařa řükūr. kapılāmız serbes, ne kapı kilitlemek biliyoz ne. bilmem kayrı sonumuz nolur? ēvlatlā nolur, kayrı biz geldik gidiyoS. ēvlatlara ōmūr vēsin, dēvlete de gūē kuvvet vēsin, akıl
 170 fikir vēsin. ne abalım ne diyelim bi şey deycek yerimiz yok.

onnarı o zaman řiir okunurdu ya. řiir okumā diye. kirezlēn mıstafayı, hep mıstafaları gōtūrmūřler. biz kıızım ilerden bu yirm ūř nisan olur, cumhuriyet olur, allah rařmet eylesin, nur iēinde yatıřsin. bařlar annatmā, allahım o gōzlerinden bōlē gōl olur gōzlerinden. alime ocayı nası biliyon dimi. allah rāřmet eylesin. bu
 175 mēydannıkta kōy meydanniğında orda yapādık. çucuklā yaşasın cumhuriyet, yaşasın cumhuriyet gezeriz bayraklā... ama şindi ōyle bi řey kayrı ğalmadı çocuklara. şindi ğalmadı, o zaman çok ğalabalık olurdu. çok neşeli olurdu. o ocamız annatır o ālařır, biz de ālařırız. allahım bōle titirer, zongul zongul titirer. o řeye duruz ya, sayğıya duruz. allahım, şindi o ōretmennē yok yavrum. o atatūrkün adını andı mı diyom ya,
 180 o ōretmenin bōle o gōzlerinden bōle kafayı būktū mū oldū yer gōl olur gōl. o ğadā gōzlerinden yař akādı. onnā berāber çocuk, biz de ālařırdık. cumhuriyet gelir, ne gūzel nērde, nerde, nerde... yok ēskilē yok, nerde bulalım nerde? kaçınıcı sınıfı okuduyon?

-12-

Kaynak Kişi: Naciye YILDIZ

Yaşı: 52

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Ahmetler Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Eski yaşantılar

be yavrum biz ufaql mızdan tā aynı işlēle. bobamızla bile çivte giderdik, ondan sōra ot Samanı gelir ot biçeriz, orağ zamanı gelir orağ biçeriz, harman zamanı gelir hep bobalāmızla iki çivt de hayvan. bi çivtinne bobam bi çivtinne ben 10 ep dēmede gideriz. arabayı yükleyip getiriz armana, dēmet getiriz, arman döveriz ep bōle sırayla işte. çivtçi aydi harmannar biter, maqtaya gideriz ormana. bobalāmız kesē, biz beygir arabalanna, öküz arabalanna taşırız, ep bōle işte ēskiden beri aynı tekerleniyoz. aynı köyün kıızıyım, aynı köyün geliniyim. mahalle deyişiklīm oldu bu kadar. işte deyişiklik yok. şindi biraz kolaylaştı işler artıkm. şindi dōerler biçiyo, 15 motorlā sürüyo ama o zaman ep bizim kıızl mızda hep elle yapıyoduğ hayvannarla. hayvan bakıyoz şimdi. çocukları yolladık kırklar eline. iki ölüm var, iki gelinim var, dört tane torunum var, kırklar elinde oturyolā tabi. biz burda işte dedeyle ikimiz. ij zamanında yardım etmē çocuklā geliyolar gene. orağa, harman toplamā. bir işimiz yok burlāda. genşli güzel olunca yaşlıl da tabi. seksen yediyi bitirdi 20 seksen sekizi aldı şindi. dört sene oldu yedi ocaқта dōrd bitip de beşi alcağ bobam. kışın kırklar elinde kardeşimin yanında duruyo, yazın benim yanımda duruyo, işte iki arada böyle zamanını geçiriyo.

-Bu köyün adının bir hikayesi var mıdır?

-ep bõle bi çoban bulmuj deyi annatıyolā, bizim yaşlılādan duydūmuz. bi
 25 çoban gezēke böyle köyün üS başında bi kaynak var. sopasınna bõle orayı
 dokunmuş, su çıkmış. su çıkınca ordan orayı kuyu yapmış. suyu içmiş, çok lēzzetli
 gelmiş o su. burayı demişler ille bi köy kuralım, çoban da biraz ahmaķmış, kafadan
 ēsikmiş, o öyle ahmaķ deyi ahmetler koymuş. ahmetmiş ismi de biraz da ahmaķmış.
 o buldu burasının suyunu deyi, ahmetler koymuşlar işte, ahmetler bizim ihtiyālādan
 30 duyuşumuz bu kadar. iç kendimiz bilmiyoz yavrum, daħa yaşlılādan böyle duyuyoz
 tabi.

bizim köyümüzde türbe; gül bobamız var, kızıl deli boba var, yāmırlı boba
 var böyle yatırlānı bilmiyoz ama ani içinde cıraķları çok böyle belirli yerleri.
 bedirettin baba var ondan sōra, gül baba var, arzı ana var... yatırlāmız köyde
 35 yatırlara hizmetimiz çok köyde.

-13-

Kaynak Kişi: Şerife TUNÇ

Yaşı: 86

Öğrenim Durumu: Okuma yazması çok az. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Karaabalar Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Eski köy yaşantıları

anam kocaya geldi, getirdi bizi işte. burda büyüdüm, tabi, burda gelin oldum. öte beri işte az. yav gittik küçükke okula ama öğretmenē gelmez buṛayı. okumak olmadı dōru dūrūs tabi.

10 **-Gençliğinizden ve eski köy yaşantınızdan bahseder misiniz?**

-iyiydi be ic bi kötülük görmedik, irençberlik, ekiyoz, biçiyoz, dövüyo, arman, orağ öyle. irençberlik... dört kıS, yok bekar. kimseye rahat yok. gıScāzım ep inekleri gütmē gidiyo, inekçi. gülşen burdaydı, büyük kızım kilo aldı, gideli istambula. orda oturuyo o. bu evi yaparka diyom, pırtıklāla epten ayaklām pırtıklāla yok, para yok ki alasın. malzemeyi alıyo adam, rāmetli borç, borç alıyo işte aylık maylık alıyo, eline geçtiyen veriyō. bakḡallarımız yakın, öyle tutunduk orayı işte. üç kat oldu, yaptık. te şimdi boş üs kıata kimseyi guymuyom, ne iç zarl m mı var benim? guymuyom, boş.

-Bu köyün adının bir hikayesi var mıdır? Neden Karaabalar?

20 -fakirmiş ġara ġara abalar giymişler, ġara abalılar derlēmış. köyün adı ġalmış ġara abalılar tabi. biz de öyle biliyoS. gelinim, yukarda var büyük gelinim. belki gitmişinizdir. bi boş inşaat var üstünde, onun arkasındaki ev, büyük gelinin,

böyük ölümün evi. ben burda qalıyom tabi. eh çäre yok, yok çäre yavriçim tabi. yudup dilini durursun, geçimi yok.

25 êskiden üç kat dört kat davul tutulurdu. danışıqlı var, danışıqlıq yapılır, ondan sōna davullar gelir. üç gün çalar, gelin alıcı gidicek, gelini eve teslim edicek davulcular, akşam ta garılar biraz oynālar moynālar, çocuklā para veri oynadır bilmem ne, giderler. danışıqlıq: çāriyolar, yemek memek hazırlayıp ne yapıcaz nābıcaz. tabi aklı çok eren var, ermiyen var. işte öle denklerlēdi, yazarlardı tamam.

30 burlāda ömürümüz geşti, hıç ne avurundan bi şey gördük, ne hüdütlēde bi şey gördük, hıç bi zorluk çekmedik. menmunuz çok menmunuz. on sene oldu dede öldü. kalktık, namazını kıldı okuyyo, geldi ha dedi bana, geldim dedim. çıkmaycāsın dedi. niçin öyle diyon sen dedim, ölçen mi yōsa dedim. dört gün içinde öldü gitti. ben de çıkāsālā da çıkmıyom diyom: çıkmaycam göcamın vasiyetini

35 tutucam diyom. evden dışarı dil, bu evden çıkma dedi. başka eve gitme dedi. başka tā ölüm, gızım vā burda dur dedi, evimizde dur dedi. durduk, yok çāresi. çok zor hiç hasta olmadı toprā verivēdik. ah ne zor, ne zor, ne zor. evi o yaptı, ustal da vardı, te bunu o yaptı. başka evlēde var, çok köy içinde. er işten annardı. sālıklı vermediyen hastalıklı da zor. şükür, çok şükür.

40 kaçırıldı beni, samana gittim, geldi ordan, sepeti attı, tuttu gölümün, sürükleyerek indirdi, çalılā gadar. orda benden yemennerim düştü, ferecem düştü, dedim: gitmem kıtiyen. topladı, aldı, getirdi. götürdü benii uzaklara, gece geldik. vardı vermiyolar, istiyolar, çok istediler. üvey buba veriyo mu vermiyo. onun bi çocu var, o hep ona kırdı beni. üvey bobam tabi, bobam vefat etti, anam kocaya

45 geldi burayı ya. üvey buba, epten dedim asılırım dallara, gardaş bildim ben onu

dedim gitmem. hiç dedim onun için yalvarmáyin. vemediler işte korktum, kaçırıcam demiş, üvey buba. yollaycam samana kaçırıcaz demiş. anam samana yollayamaz, samana gittik, sepet doldurduk, çekildi geldi koşarak, toparladı ayaklām ğaldı yalın ayak, ferecem ğaldı orada. onnarı döndü aldı. gelmem dedim, nası gidicem ben

50 böyle dedim. koşarak aldı onnarı geldi. başargandı zāten ep, köyün muhtarı benim adam hiç başargandı. korkmadım hiç. her işi başarır diye. muftar hep, hep yirmi sene muhtarlık yaptı. yemennerim düştü, ferecem düştü, onnarı gitti aldı o. döndü, gitti, aldı onnarı, geldi gene. yaptılar hemen, köye ğadā öle bi şey. davul mavul yoktu. davul da gelmişti şey gezerdi. kaynatam onu tutmuş, çaldı davul da çaldı.

55 nābıcan yok çāresi, geçirdik bu dünyayı. kayrı ölmē geldi sıra. senin şindi vazifen? allah kolaylık versin. geldin, konuştum sennē çok iyi oldu. çok iyi oldu. adamın ölümü çok zor geldi bana. bi tokadını yimedim. iç, içimden çıkmıyo iç. çok zor ama nāpayım, yok çāresi. sabır, sabır... gidicez, imandan, ğurandan ayırmasın allah. hiç sorma, götürme beni dedim, bārdım āladım ama hiç. sürkeleyerek götürdü, o beni

60 yakalamış, bırakır mı? o da çok başargandı ki, köyün hep muhtarı. ireyi atarlar, kızannar küçükke tabi ğızannar oldu. olma kayrı muhtar derim, ğızannāla iş yapamıyom bēn derim, olmaycam der. gelir o yok, abe nerde mēmet ābin? gene muhtar yaptık, iyi yapmışınız dedim, muhtar yaptık onu dedi. gelmiyo senden korkuyo dedi. işte öyle, şindi de şevket. boban diyom saā teslim etti.

65 çok souk olur çok, işte hayvancıkları kaparız ahırlara. ğoyunnā da zār eylē. suya ğadā götürüler. bayırda, kışta var, köyde ğoyun yok, hiç olmaS. hērkezden zengin bizdik ama olmuyo kayrı işte allahın dedī oluyo. odun bol, makta veriler, odun çok. geli, yakarız, sıcakık olur evler. bizim giyimimiz, işlerdik yāni

yapardık, dokuruz, ırkalık dokuzur, şalvarlık dokuruz. işte darāriz, dokuruz, paça
70 daraklā vardı. dararız o zāman çok olur iş. tabi öylēdi. geldi askerden, dört seneydi
askerlik o zaman. dört sene yaptı askerlik. çoktu o zaman, çok uzundu askerlik.
anķarada, anķarada yaptı. ne ğadar, ne ğadar ālayıp, ālayıp... kolay diil. ğaynitām
genştiler, işleri yaptık gene, nābıcan, yok çāresi yok. börek, çörek çok , çok
yapardık. hamuru ğobaķ yaparız, ğobaķ derdik. bōle ğoruz yast ācın üstüne, yast
75 āj derdik ona. oklavaylan gözel açarıS. onu ğoruz siniye. ondan sōra ötekiyi açarıS.
onu da onuĝ ğadā oldu mu, onu da ğoruS, onuĝ üstüne, yālarıS bi tā. üçüncüyü de
yazarız onu da gene yālayıp kēsēriz bōle. ortasınnan alıp kenara kenara ondan sōna
onnarı ķaparız üstüne. ötekiyi bēri, bērikiyi öte. göpgözelim olur. böyle yapıştırız,
tēpsiyi ğoruz üstüne çeviriveriz. baķarız azcık ğabarık atarıS pēķkaya. çok güzel
80 olur onnar çok. direllezlēde gene idirellez çörē derdik. ep yaparıS, çok bi fırın,
fırına atādık. kesip dādırdık, tēk tēk yapıp atardık bi pazıdan. te ōle, öyle geçirdik
yavriķım nāpalım? kēndimiz yapardık tabi, ep kēndimiz. ķara fırın te burda ocaķtık
ķāşısı fırın. süpürüp iyce gözelim sıvarız. atarım ekmekleri, iķerden ğıpgırmızı çıkar,
altı üstü hic bi şey olmaz hiç, çok datlı olur. tabi çıkarıp dōşēsın, bastırısın, çabıcaķ
85 yımışar onnar, yimesine doyulmaz. sırtımda çapa ğazdım, küçücük, ālar gölgede
baķıcaķ insan yok. onnā ğazarız ikimiS, ğızanı sırtıma bālanırım, yok ğızanın sesini
bile duymuyoz çıkımdan. küçük, sırtıma bālanıp da çapa ğazdım. böyüdüyen dēvrisi
seneler falan ğayınnama bıraķırdık, baķar. çok güzel baķardı. ne aş tutar onnarı ne
susuz tutar, baķardı. geliniĝ ğardaşları burda. cēvizleri var yuķarda onnān da
90 topladılā sabā beridir. oturmā gelmişler. baca baca, fırın da arķada, baķsana fırına.
fırın da var bu arķasında. aman benim adam kēndi yaptı bunnarı. bacayı da yaptı,

fırını da yaptı hepsini yaptı. elinden gelmedik yoktu. çok iyidi. gülşen resmi, adamın resmi var onda ama çevirmiş ters namaz kılıyo, kızım burdaydı. dün sabah gitti. namaz kılāka iresimneri çeviriyo. boban o diyom çevirme, olsun diyo. arılāmız

95 çok  ul ver lēdi, adamı yolladım o gitti. k yden gidenner oldu onn la bir o da gitti. o hacı da oldu b n, b n gidemedim deyi  ok yanıyom ama.  ryamda gittim,  alabalıktı, girdik, millet ba ladı ilerden d nm . biz de  ekildik bi  urup, d nd k, yukarı  ıktık a  a inemedik uyandım. yukardan a  a b le  urup inerdik, uyandım, inemedim.  ok,  ok      m gidemedim diyi  ok  ok      m. seni bırakıp da

100 haca gitmek dedi ba  bi zor geliyo, dedi r m tli. n palım dedim, gissin mi arılar  yleyse gideyim bende. ben seni dedi gene g t r cem dedi. g t remedi i te  ld . orda  ld , olmaz, olmaz olan oldu. ar ada ları gitti, o gid mediydi, arıl   ıkıyo deyi. ona  yle bi nasip oldu ki g rme. gitti, geld ni ic bilemiyom,  ld .  ok saol... k ranı yeni yazıyla okuyom  te beri ama g zl  de  ayrı g rmez oldu. g zl klerim

105 var,  ski yazıyı bilemiyom.  ız ba ladı  retm  ama ya ım geldi, annıyamıyom,  almıyo aklımda. arıların bakımını, arılar  ul veriyo. bakmak istiyo, o da yapar ama birimiz gitmek, ikimiz de gitmemize im an yok. ben gissem o  alsa o bakar, ama hadi dedim senin acı ar ada ların gidiyo  rkek hep. ama seni dedi ille de g t r cem dedi de g t remedi i te.  ramda gittim. tavaf da ettim, gittim de...

110 k smet, ne d sek yalan...

iren ber tabi. ora , arman,  u bu  yle  eyler. z t n  vlilik k yde  ız var, hepsi k yde.  olay oluyo  ok, tabi. demi  ki  ok iyidir. ileri mandamız da v , manda inekleri. manda cinsini kestil   indi  ayrı. yazın g tmesi, bata  istiyolar.  indi  ur... k y n en zenginiyiz z ten. tabi te muhtarlık da bizde, epsi bizde.

115 ben t̄a o askere gitm̄e alışırdı, om bej ḡn s̄ona askere gitti vlendik.
geldiyen oh̄o dedi, senin ruhunu yeller alıcağ burlādan dedi. tut dedim, al, ḡt̄ur
beni. āyır dedi. bağ askere gidicen oğ ḡn s̄ona dedim. gideyim dedi, benim anamna
bubam vā dedi, yencecik onnāla duramaycan mı sen dedi, kaçırđı, vl̄endik, gitti
askere. napcan, s̄a olsun da asker olsun, yok āresi gelecek. ok başargandı, ep
120 muhtar.

 ğılıyom ř̄uk̄ur. ne ġadar olursa, unutmuyom ř̄uk̄ur. hacım da ġılādı. namazı
ğıldı öld̄ü zāt̄en, i hasta olmadı. oturuyo b̄oye, bana bağ dedi l̄r̄sem dedi sen bu
evden i ıġma sağın dedi. nāpayım, dinnerim b̄en seni dedim b̄en de. derken
yıkılıverdi, öld̄ü. napayım ř̄indi ġayrı. b̄arıyom sesimin ıġabild̄i, ġomřulā geldi...
125 ok zor yavri m, allahtan l̄m, ama ok zor, yok āresi...

-14-

Kaynak Kişi: Huriye ALTINTAŞ

Yaşı: 65

Öğrenim Durumu: Okuma yazması çok az.(Okula gitmemiş)

5 **Derleme Yeri: Karaabalar Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Eski köy yaşantıları

-Köydeki yaşantınızdan bahseder misiniz?

-nası vakit geçicek, çalışmaylan ep. çapa, orağ, èllen o zaman biçèdik orā, harmanı ayvannāla, düvenne döverdik. yoқта böyle kolaylıklā motor falan ep
10 hayvannā çalıştık. gidip gelirdik tarlıya motor yoқта gitmē, iziyetlē... şindiki gibi böyle kolaylıklar olsaydı, yoқта. suyumuS dışardan getiridik suyu, evde su yoқта. şimdi epsi rahat.

kırk kırk beş sènè var. düün yoқта o zaman. kaçtım düün yapmadılar, düün yapmazlādı böyle çok. şimdi erkese düün yapıyolar. o zaman yapmazlādı. aynı
15 köyde, aynı mahallede. bi yol vardı arada èvlèr. geldi geşti tabi. hepsini de sōlemek şart mı canım. askerdi, vardı askerlinin bitmesine ben kaçtım. izine geldi ydi kaçtım. bobam başka yere verdi, gitmedim orayı, istemedim, verdi. bu askerden gelince de vericek diye kaçtım. yapmadılar, tabi çok fakir dildi kaynatam, ama yapmadılar. kaynanam yoқта içerde kaynatam vardı. eski düünner iki gün olurdu. iki gün bī gece
20 düün yapālādı.

èskiden bu köyde çok insannar aba giyerlēmīş. kèndileri yaparlēmīş ya, kòrulēmīş, işlèlēmīş, kèndileri yaparmīş. hep siyā aba giyerlēmīş ondan karaabalar

kalmiş. ondan kalmiş. bizim köyde yok burda yatır. burdan öbür köylêde var ama bizde yok yatır.

25 okul yoktu, köy kenarında hayvan otladırdık, inek otladırdık, hayvan bakardık. tarlâya götürülêdi, ayvan yetmê. üyleydi. arkasına êkin ekiyosun ya, hayvannân arkasına yapâlâdı öyle bi şey, ekini örtmê. şindi tırmık var. öyle yapâlâdı, âşlâdan dal falan kêsêlêdi, öyle yapâlâdı êski insannar. o aydama ayvannarı. pinêdik biz de sürgüye, onnarı yedicen ya sürgüye pincen öyleydi. çift 30 sürüdük öyle, puluk vardı. okul yoktu o zaman, bizim zamanımızda okul yoktu, bizden sōna olannar okula gitti.

êkmê kêndimiz yapardık, şindi yapmıyus. arabalâ geliyo iki tane ekmek arabası geliyo dëvamnı. fırın vardı êvde. muhtarlân evin yanında vardır, bëlki görmüşündür. ama dışarda dîldi o zaman, fırınnar içerdeydi. yapmıyolar şindi 35 çıkardılar öyle dışarı. biS yoktu böyle maya yoktu. ekmên mayasınnan yapardık. fırına atmâ kimisi yapan tepsiylen atardı tepsisiz fırın, süpürüsün fırını atarsın fırına.

Tarhana yapımı

o zaman bizim günümüzde tarhana yoktu, o da şimdilêde başladı işte kayrı o da. var ama bizim zamanımızda... pişiriyosun büberi, suvanı epsini kıydırıyor. yört 40 koyuyosun içine, az bi maya, sōna o durduyen bir afta bir iki gün durduyen o koparıyosun. ufalıyosun onu, kuruyo öyle yapıyoz. sermiyoz, içerde kurutuyoz.

şindi günner çok iyi ama kayrı yaşadık bize zor geliyo işler. êski zamanın iş yanında iş dîl. episini makinalâ yapıyo, çamaşırı makina, ne inek sâyoz, inekleri makina sâyo. epsi cërannı. süpürmê bile süpürmüyo süpürgeyle, epsi. şehirle köylên 45 bi farkı yok şimdi kayrı. êskidendi o iziyet şindi arabalâ, taksiler er bi şey. êskiden

sırtlān, sırtına alıcan, çocū da sırtına alcan da gidicen, çalışıcan tarlada. şimdikiler gene zor geliyo, şimdi ama yok, dışarda iş yapan yok şimdi. eskiden çoktu; çapadır, orağtır yapmıyoz, bi bahçe ekiyoz aydı. ekinnē geliyo ambara atılıyo, görmüyo kadınā, samannā desen öle geliyo balya. eskiden gene ayvannāla bütün gün dön dön

50 sıcaân içinde armanda. bilmessiniz hiç ama. su yoktu, şimdi su da bol. dedilē dışarda iyi şimdi. ille sālām dīl şimdi insannā çürük. eskiden insannā sālamdı. baqqaldan yiyolā, pazarcılā getiriyo ama insannā çürük oldu şimdi. valla şimdi köy kuruluşunu şimdi ben bilmiyom, ebelēmiz, dedëlēmiz gelmiş burayı. mācur gelmiş. onnarı o zaman avur burdan kovalamış, tekrar gelmişlē gene gitmişler onnarı yollamışlar,

55 konyadan gene geri gelmişler, gene köylēnē.

-15-

Kaynak Kişi: Zehra USLU

Yaşı: 72

Öğrenim Durumu: Okuma yazması çok az. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Ahlatlı Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat ve köyün tarihi

ne yapalım be yavrum te biz fasülle ekiyoz, bahçe ekiyoz, büberdir, domatiSdir, patatiSdir epsini yapmā ōraşıyoz yavaj yavaj nābıcan? epsinden azar azar yapmā ōraşıyoz nāpalım. iki çocūm var, iki de kızım var. burğazda, küçük kız 10 ıstambolda, büyük kız burğazda, ikisi de burğazda tabi orda onnar. geldilēdi işte gittilē şimdi onnā da dün dīl ēveli gün gittilēr. te böyle yalnız yalnız dedeyle yaşamā ōraşıyoz nābıcan? yapıcak yok, buna şükūr gene, buna çok şükūr ğızanım, bi kere dīl biñ kere çok şükūr. yimek vā, yapmak da vā. gene elimiz ayāmız tutuyo acık, yavaj yavaj. o yatıyo ama bēn misal; domatis ekiyom misal, topluyom, geliyom, 15 götürüyom, getiriyom işte yapıyoz, yiyoz nābıcan? te o da ordan bakıyo bana dōru annadıyo deyi. ālemin inēğ vā bizim inēmiz yok, bi şeyimiz yok. vādı ilerden şimdi yok, vādı inēmiz de vādı her işeyimiz vādı ama sattık savdık, burdan gittik burğaza yer aldık, ev yaptık iki çocuklara. biri bi kıtta duruyo, biri bi kıtta duruyo. orda işte onnar çalışıyolā şimdi. biz dedeyle buradayız şimdi, nāpalım ğızanım?

20 **-Köyün durumu ve kuruluşu üzerine sohbetler**

-a ij bilmiyoz yavrum ki, çok eskiden o. bu yüz ēlli ānelik kōyümüz burda. dedelē yetiştī zaman yüz ēlli ānelik kōymüş. ondan sōna bulğā bunnarı burdan kovalıyo, gidiyo, gelen gēliyo, gēlmeyen ğalıyo başka yerlēde. bunnar edirneye

kaçıyolā, şeye orayı dönüb geliyolā sōna. bizimkilē bizim ninelē, dedelē geliyo
 25 ālemnē ğalıyo ōlāda işte. ğelenner te burayı beş on āne konmuş o zaman şindi ēlli
 āne olduydu burası vādı, kimse ğalmadı. hep genşlē gitti burğaza, gitti burğaza
 genşlēn hepsi. te bi ēbēlē, dēdēlē burda şindi. yok kimse. ēskiden işte ahlatlı kōyü
 demişler haylā gidiyo. sōnadan sōna ālatlı ālatlı, ondan sōna ālatlı koymuşlar adını.
 ahlatlı kōyü demē, şindi ahlatlı kōyü. nereye sorsan ahlatlı kōyü.

30 yemek, yemek... nābıcan be yavrūm nābıcan, kış geliyo te, bunnarı
 kaynadıyoz, yiyoz. patatis ğızardıyoz, yemēni yapıyoz ne ābıcan. ēlli üç sēnē oldu.
 oldu be yavrum olmaz olur mu? yaşlā geçıyo, kaştım ben amıcāya, kaştım tabi. aynı
 köylüyüz. nası annaştık, annaştık işte ne bileyim nası annaştık? o zamanda çöcuqlār
 cama geliŗdi, ğızlān camnāna. konuşa konuşa annaştık. gönlüm, kēndim kaştım.
 35 zorla dil. zorla zāten götürēmez ki, ne diye götürcek? nāpalım ğızanım. biz üç
 eltiydik tabi. em büyük ēltim öldü, dā orda öldü fakir. te bu ēltim, bir ēltim de
 aştāda vardı, o da öldü ğaynım. ğaldık dedeyle biS. onnādan bi de büyük ābım
 ğaldı. o da hastalıklı, yatıyo orda. çöcuqlārı bakmā ōraşıyo nābıcaķ? ğaldına ana
 buba atılmaz ğızım. annen sā mı? başka kardeşlēn vā mı? siz de biz gibi
 40 ğalabalıķmışınız. biz de öyle ğızanım. ēsaS doup ğopma kırklar ēli mi? nāpalım
 ğızanım, ēkmek nerdeyse orda... nerde öyle düün vādı ğızanım, yoktu tabi. bōle bi
 şey yoktu, bi nıkāķ, haydi bakalım. o zaman öyleydi. çeyizim nolcaķ be ğızım o
 zamankı zamanda böyle görenek yoktu ki. vādı işte kēndime ğadar. biz ēp
 düzēnnēde doķurduķ böyle. iş deyip kēndimiz yapādıķ. böyle düzēnnē benim
 45 iresmime bile çekti benim torun, ōretmen burğazda. o iresmimi çekti, doķuķa böyle
 te böyle doķuruz, onnān ayaklā, bi gider bi geliŗ, böyle doķuyarak doķuyarak...

iresmime çekti, bobanne atırā ğalıṛ diye, iresmime çektiydi. o zaman biz öyle elde işleriz, sümek dēdik taraqlālā bōle onnarı yamaqlādan. ondan sōna işlēriz, örekiye daḡarız bōyle, onnarı sararız bōyle ılız derlēdi iki çatal bōyle sararız, ondan sōna
 50 mètireleriz onnarı ğoyarıS. onnarı ğazıqtan ğazıḡa, ondan sōna ḡoyarız onnarı, doḡuruz tez ahlāda. yoḡ öyle, bizde ğaldınna. fērācelē vādır, çullanırız başımıza. onnādan tabi fērācelē vādır ğızanım, çullanıyoz başımıza. var, kēndimiz yaptık onnarı ep. onnā bōle şinci ḡasabadan şilte alırdık, kırmızısından, mavisinden. ḡocukları, ırḡalāmızı oyalādık, ḡollānı oyalādık. hēp öyle öyle geḡirdik vaḡtimizi
 55 ama şindi ḡayri bitti, bi şey ğalmadı ḡayri. ne işlemek ğaldı ne doḡuma ğızanım. epsi bitti. çetik örüyoz ācık ayaklāmıza, misal çorap örüyoS, ḡayrı o ğada, gözlē zātēn görmez oldu ḡayri. nāpalım yavrum, buna da şükür.

geḡēn ḡışın çok oldu. tā eskiden çok oldu ama geḡēn ḡışın da çok oldu. te bu zamannā, bu cevizlēn dallānı oldū gibi hēpsini kırdı, yemiş ḡoymadı, epsini kırdı
 60 mubārek. nolcaı bēlli dil bu sene. be yavrum neriye ğiççeṇ ḡasabıya masabıya hiḡ gidemēzdik, kırḡlar ēline. eee gidēsın açıldı mı, ḡış pazāl nı görüsün, bi çuvala ḡorsun arabaya gidēsın. onu satāsın, biraz öün ihtiyācını görüsün; ḡaz alıṛsın, tuz alıṛsın, sabın alıṛsın geliṛsin... onnā bitti mi gene sōna. ilersi öyleydi, öküzlēle gidēdik tabi. şindi görüyon işini geliyon. bir afta bobac mna biz ırāmētli gidēdik.
 65 mandalāmız vādı, öküzlerimiz vādı bizim. onnāla gidē geliṛdik. işte ēskileri annadıyom seniṇ ḡıza. elişi, dantel şey hiḡ ōmedik. öyle yelektiṛ, çoraptır ördük ama şindi genşlē dantēl çok yapıyo. yapmadım ben, bēnim boydaşlar işte yaşıta olannar iç birimiz dantēl yapmadık. bizden olannā yapıyo şindi. yeni nesillē ğızanım yapıyo, biz yapmadık. düyum ya sana tez ālāda işlēdik, doḡurduḡ. öyle şey yapmadık, öyle

70 şey yapaydık yapamazdık zāten ğal dık apıda. nolcāmız belli dil, nāpalım buna da
çok ūkūr ğızanım. hālimize dua ediyoz te bu ğadā geziniyoz ya.

-16-

Kaynak Kişi: Ahmet USLU

Yaşı: 71

Öğrenim Durumu: Okuma yazması çok az. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Ahlatlı Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün durumu ve kuruluşu

-Köyün durumu ve kuruluşu üzerine sohbetler

-oraya gidiyolāmış, kırklar eline pek gitmezlēmīş. burdan kırklar eline çok zengin köymüş burası bulğaristanda ğalmışlar yarısı. burası kırmızı feS giyēmīş eski
10 insannar, al ata pinerlēmīş. burdan gidēlēmīş, elmacıktan al atlılā geliyo derlēmīş. ālatlı, sōna ālatlı ğalmış burası. orda beş dene mezarlık va orda. orda kafalı kafalı böyle taşlā vādır. okuyyolādı, eski türkçeymiş onnar. eskiden burda insannar, öyle duyādık ihtiyarlādan; orta asyadan dālma, gelmişler. bilmiyom orta asyadan dālmış. alevilik bizde yok, ilerde bi tağımlāda var, āmatlā köyünde var. aşşā köylerin
15 hepsinde var. bizim burda iç yok.

burda çiftçilik yapıyoduk biS, yetiştimiz zamannar. koyunumuz vādı, inēmiz vādı, s rımız vādı. ben burdan burğaza kalktım. ondan sōna on om beş sene orda ğaldık, biz gene geldik, çocuklar orda. şimdi kayri çalışamıyoz felç olduk. muhtarlık yaptım on sene. burda seksen üçe ğadar muhtarım yetmiş dördten. şimdi
20 ne deyim sana on sekiz āne filan var. elli elli, altmış hāne vādı. burğazda vā yetmiş hāne şindi. epsi gitti, durmadı iç. te bōle bizim gibi, iki çocuk var ikisi de orda. gençler orda. ne bileyim elli hāne vādı. erkesde sürü vādı, elli sürü goyun vādı geçiniyoduk. şimdi on sekiz hāne ğaldı, geçinemiyō. az geliyo, öyle. tıraktör yoktu o

zaman. şindi tırařtörlá filan çok yaşıyolar, ayvandan iyisi yok. ilerde orağ bięēdik,
25 düvenne aşman sürēdik...

-17-

Kaynak Kişi: Zeliha Dönmez

Yaşı: 80

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Ahlatlı Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Eski köy yaşantısı

eskiden burası al atlılāmış, ama çok üç yüz elli hāne köymüş, şimdi gala gala
ğalmış yirmi hāne mi ne bilmiyom o kadar. tabi öyleymiş adı şimdi ālatlı diyolar.
çokmuş ep atla gidēlēmiş, öyle demişler. muftar amıca burda makta kesiyo te burda
10 omānda kāşıda. bēndēn başka yaşlı yok. bi de burda koca tēyze vā sāhi. bēndēn tā
doksan yaşında var o. bi kızım, üç ölüm var. hepsi evlendiler, torunnarım var.
ıstambolda biri, biri kırklar elinde. kız būğazda, çocūn biri ikisi burda. savolsunnā
da geçinsinnēr. dede sā, kırdā o da. o da inekleri güdüyo, gene sālām tabi. çok
sēneler oldu on yedi yaşında gelmişim bak, doksan yaşına girmişim seksen yaşına.
15 ne ana kaldı ne boba. düünde oldu, hepsi. o zaman görünmek filan yoktu yavrum ki
hic bi şey. iyi oldu o zaman. iki gündü, iki yapālādı gene o gün davullā geliş,
devrisi gün de çalar. gelini getidinen de o sabah çālālā gidēler, üçüncü gün. bi
kızınna bir ölu var muftarın, benim çocūmun. onnā yanında, yapamam yalnız
yavrum kayırı. o da ormanda, o da odun daşıyyo. hep barabā daşıyyolar çok uzakta.
20 sırnaқта asker bir ölüm, torun. çok olay olūmuş oda yavrum. allā korusun. tabi
ēpsini cūmnemizi yavrum, evlatlānı. çok karışık. elle çapa ğazarız, orağ elle biçeriS,
yayan yörüyirek gideriS, şimdi genşlē yörümeden gidiyo. ep kaçarak geliriS. eskiden
çok iş yapādık; göyun sā, inek sā, iki furun ekmek yap, içerde furun vādı burda,
gelin bozdu dāttı. tabi furun vādı orda, bozdu onnarı, yıktı yenden yapıd dılar. o da

25  skidi. Şimdi er Şey kolay, insann    r k. hasta olmazdık. epimiS, yiycen, giyicen
 hastalık bitmiyo gene h rkesler, genşler asta.  ok  ok  skiden yapt mız iş bizim.
 hayvan, bi s r  koyun s rsın, y S tane  oyunu s can. inekleri s can... gene de orak
 biÇicen sabah. biŐ dik gene bayırda b t n   . zor du yavrım Şimdi all  genşlere
  m r v sin, ne diyeyim. s t  ye veridik, s t  ye veriyoz ondan s na p ynir alıyoS
 30  oca bidonnar. alıyoS onu istiyol , veriyolar. Şimdi s mıyol   oyunnarı genşler.
 s mıyolar işte zor  eliyo. işin arasında  ok zor.  oyunumuz var ama s madılar i .
 bunnar  aynana, onn  torunum. asker torunum onnar, onnarı yollamıŐ. iki  elin bi
 yerde yirmi s n  dur duk, yirmi s n .  ok iyi ge indik, hi  ne  av a ne  ekiŐ hi .
 bobam  ld   aynatam,  bimi boba bulduk. ep dinnedik. bi de yavaŐtı, dinner. hi 
 35 kimseye bi Şey d m z, hi   oc  klene de. onun torunu  oc  kleri askere gitti, geldi.
  vlendirdik onnarı, iki tane gelin aldık.  ok dur duk biS. bizim  ad  duran yok
 z ten. gitmedim yavrum, dede yazıldı ama  ı madı. bu s n   ı madı dedi işte. iŐall 
 bi t  s n   ı   b lki. gidemem yavrım ki zor namazı  ılıyom zaten. allah  abul
 eylesin namazımı bırakmam.

40  ok yavrum  ok s n d n burda. onca ma arebelikler olmuş da gitmiŐl ,
  ava lıyı v miŐl  bizim k ye. gitmeyin oraya demiŐl ,   n bir olcek gene savaş
 olcak. gelmiŐl  burayı. h k matımız v miŐ ordan onu. ondan s na odun yok
 demiŐl  burda. odun  ok ama iş zor. gene gelmiŐl  burayı,  ok  ekmiŐ onn 
 yunandan burda.  ok  ekmiŐler. s na işte paŐamız onnarı terk ettirmiŐ burasını, ama
 45 all  r zı olsun o adama, nur i inde yatsın. yunanı burdan da   tulmuŐlar.

onu b n bilmiyom yavrım, ninemner annadırdı bize.  onmuŐl  te burda
 durumuŐ  adırl da. atat rk geliyo demişler, ondan s na  a ıyolar. atat rkt n

kōkālāmış. o adam sâ olaymış. ömürçü yokmuş. yovumuşlar onu derdi ninem,
 gözündən dayanamamış sōna savaştā. savaştā yuvumuşlar gözündən tabi, sōna derdi
 50 dayanamamış. bizim bobamın ğarḡaḡları, bu dedeyin ğarḡaḡları filan epsi ğalmış
 çanak kaledē. epsi orḡa ölmüşler, yurulmuşlar. gittilē mezarlāna bile görmüşlē
 çocukler. eyüp dönmēz deyi yazāmış. şimdi kayrī çok iyi yaşıyolā genşler, allah
 gene başımıza, milletimize, dēvletimize yavrum zeval vēmesin. duşmana ön
 vēmesin ırabbim. iḡtiyarlar olsa da annatsaydı sḡā. biz yunan gittikten sōna
 55 dünyaya gelmişik, onnādan sōna. yunan gitmiş burdan. tabi öldü ninemiz de öldü,
 anamız da öldü, hepsi tabi. avur geliyo dediler, torbalara ğuydular urbalānı,
 yīceklēni, ēmeklēni kaçıcāz ormana. gene geldi bir emir, geri çekilmiş. tabi kōḡulu
 burası yakındı, ama şimdi bi şey yok avurla. te burda kāşımız, görünüyo. var orda,
 gidip baḡıyolā, piniyolā kuleye de gēlēnner. asker heral yok kulede şimdi. yavrum
 60 öyle işte. o komşu biliy bayā, zēḡra komşu bizim. kardeşleri bu kaynatamın.
 kēndisinin de yedi yerindēn kuruşun yarası varḡı. kaynatamın gene de ölmemiş, işte
 allah kōrumuş. kan golundan, burlādan gitmiş. gene kōrumuş cenab allah. gēldi o
 ölmedi. öbür kardeşleri ölmüş ikisi de. onnar ölmüş orḡa yavrum, biz bilmiyoz ama;
 bi bakāmış kan su içēlēmish ōdan. bōle haldır aldır kan aḡāmış. pañçamızla su içiyoz
 65 derdi bubam. görmez olur mu orda o içinde. işte onnarı annadırdı bize. çok insannar
 öldü çok, hepsi bizim askē gitti dēr. ğalan ğalmış, ölen ölmüş işte yavrum. Saten
 ālamaḡtan konuşamazdı, başlādı ālamā. çok zō yavrum çok. biS çok şükür görmedik
 savaştı bilmem nedir, allah da gōstēmesin genşlere yavrum. duşmana gōstēmesin. o
 kızımız, damatla kırklar ēline vēdiler onu.

70 **Ekmek ve kışlık yiyeceklerin yapımı**

yapādık, fırında yapādık. bi fırın köpeklere, bi fırın kennimize gecede ki fırın. köpeklere de yapıyoz boğday unundan ekmek. vermek için gene yapıyoz köpeklere vèriyoz. vèriyosun nāpıcan, malı békliyo deyi yavrum. hepsine... başğa ne bişirelim yavrum, bi şe bişirdimiz yok. börek şeyde yaparıS, pèçkoda yapıyolar. 75 gèlin yapıyo, kayrı ben yapmayom yavrum. pèçkoda bişiriyolā şindi pèçkolā var. onda bişiriyolar börek. genşlimde yaptık canım. o zaman ocaklıkda yakādık, genşlimizde odun, kömürleri çekē, tepisilēde bişiridik. şindi insan kibar. nāpıcan yavrum, genşlē yaşasın, ömür vēsın de.

kayğana; soda deris ğatarız ācıkın, yout kuyuyoz çalkalayoz. sōna 80 çalkalayo, un ğuycān çalkalayıp çalkalayıp bişiriyosun.

kış hazırl ; pazı yazıyolā işte böreklik yapıyolar, yıfka kesiyolar, orağ aşı deriz yaparız. o da yımitayla sütle. ova ova ova topalacık oluyo. fırına atıp ğevrèdiyosun, tamam. ğomadık biz gèlin ğalmıyo. tarana yaparıS. te böbēle yapıyoz yavrum, böber böber. o kıoca böbēleri bişiriyosun, domatiS dōruyosun, suvan 85 dōruyosun. o bişdikdēn sōna; unna amırlıyosun onu. bir afta ğadā o ğabarıyo. amırlıyon gene yumrukluyon. biz amırladı burda gelin ama bu ğız aldı, gitti kırklar elinde yaparım dedi. būda bēnim èllér ovalayamıyo. bobanne dedi, yap ğızım dedim ben de, kıomşuları da çok iyi. yarđım ederiz demişler ona. geldilē de dün gittilē, arabası var arabayla. kıolaylık hēpsi ğızım. bazı fasille ğorsun, bazı patatiS yapāsın, 90 burda nası olsa gidiyo, yapıyon. turşu filan kıurdular. şişelere acı böbē yaptılā, kıonserve yaptılā, bēn yaptım dün hēpsini. o çok biliyo bizim. ireçel mi sevgi getirmişti èrik, onnādan yaptılā èrik ikişē şişe. yapamadık başğa.

ic ğolumu ğaldırmadım. ama ğızlām, çocuklēm dökē. muftar da oynamaz.
 çok oynaladı düünnēde tabi oynuyolar. akşam düün vādı, burda dōktüler. çok
 95 oynuyo. bizde yoktu yavrım oyun oynamak. iş işliyoduĸ; çorap örüs, öyleydi, çedik
 örüs. çedik ayāna giymek te böyle ayāna giymē. tabi bilmēzdik bōle başġa şey. çok
 şey biliyolar genşler. ep düzēn doĸurduĸ biz düzēnnēde. nası çōzücen onu uzadıcan
 eeee öte ġadar. sarıcan ondan sōna ġoycan, doĸuycan. fitalā yapādıĸ, çim bālı. tabi
 bizim günümüzde çok zoĸdu. şindi çāşıda çok, para oldūna. çünkū oraĸ biçiyosun,
 100 bütün ġü dizlēn çıkıyo. ġamayla biş de biş. eee dünya... buyur etmedik bobanı...

-Eski ramazanlar nasıl olurdu?

-orucunu dutāsın, namazını kılāsın. te öyle gezmek de yokTu bizim. ifdā
 vërisin, ç rısın kōmşuları. bu akşam üş, dōrt, beş sovrā öteki kōmşu da ç rı yapādıĸ.
 evimizde yiyoz, ēvlēde burlāda. sofrā ġoyyoz böyle, sofrā vādı onnāda yiyo. masa
 105 da var ama almıyo ya epsini. çok oluyo, dışāda erkeklere ġoyyuz masayı. yāmırlık
 olmassa erkeklē yiyo burda. tabi öyle yapādıĸ. hamur kēsme yapādıĸ. haşlıyosun,
 yımıtanı bişiriyon, yōudun var ēpsini allā vēmış. te öyle nābıcan?

-Torununu askere nasıl gönderdiniz?

-bi çok arĸadaşı geldi yavrum. bütün okulun yanı almadı öyle. (...) tutdu
 110 bubası ah yavrım, yūreem yanıyo. bicik ölüm... üzölme bobanne ben çok iyyim diyo.
 e işten geliyo. çok ġalabalık oldu, yōrūdū taĸsilē de hēP besledi allah kabal essin
 onnarı muftar. kōşlā kēsti onnara. oluma yapıcaz bōyük bayram, sav olsun ġelsin de.
 işte dā dōrt ayı mı vāmış ne? yüz başısı yanına şōfē şindi. vā mı kırklar ēlinden
 demiş. hilmi semet dōnmēS, kōmātānım demiş; ne iş yaptın ölüm demiş, ötede
 115 demiş onu yeni bi yere aldı, askēlēn yandan işte nere şırnaĸta. ben demiş çavuştum

demiş, hêm ateş idareciydim. bën böyle adam istiyom demiş almij yanına şindi.
 orda şindi şöfemiş. allah korusun yavrım. onda da gökuyo insan, yerlere bomba
 gömüyolar. çok galabalık asker de oldūmuz yerde diyo. olmaz mı duşmandan.
 yaqtılā sā ėline, āretlġnin de bi bāmāna. vadı bi de yanında āretlik deriz biS. getġdi
 120 ona o da ona götürücek. āretlġ o okuyyo gitmedi askere dā bile gidiceklġdi. gitmedim
 yavrum ėvde yalnız ġaldım. annesi bobası gitti. ayvannā geliyo, bālamak istiyō,
 yemnġni dōkmek istiyō. kġndimi burda kōmşulā getġmiş ġeri. çok zor, sav olsun,
 var olsun ōlum. bütġn o cümlemiz askġler ordumuz... yapıcağ yapıcağ gene bobası
 bġsleycek kōmşuları. bilsek senin yerini de ç rız o sġni de. adiresesini vġsen... tabi
 125 muftar amıca sġni o zaman ç rır. bilseydik o yakġnda gitti zāten, orayı gitti.

mġmnunum yavrum sav olsun, bağālar sav olsun, var olsun çok
 çalışır. çabıkdır çok çabıkdır. gelinim iyi. tabi güzel yavrum. tā bundan başğā sālġk.
 tabi bağıyolar. kim geliyo acaba bi kişi ama boban mı? geç gelmiyolar ama işte
 ezana yakın geliyolā gene. mağtā vērdiler, odunnā yıkıldı, orman geğġn sġnġ bütġn
 130 serdi buS. onnarı temizliyolar. herkes dil ama bizimkilġ giydi işte. ayvannā
 gezemiyo ġinde. ayır, alıyo işlġtme, parasını veriyo beş on ġuruş saā alıyo. genşlġ
 çalışıyo, biz yapamaz olduğ. yapıyolar epsini sav olsunnar. çok çalışıyo şindi. ben
 s ġdan ġġlġnneri bālġyom, bağıyom saman vēriyom, yem vēriyom onnara o ġadar, iş
 yapıyom. sav ol yavrum...

-18-

Kaynak Kişi: Veysel KARABIYIK

Yaşı: 81

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkolul)

5 **Derleme Yeri: Tastepe Köyü (Göçmen- Boşnak-)**

Derleme Konusu: Köyün geçmişi ve köydeki yaşantı üzerine sohbetler

yoğoslavyadan altı aylık gelmişim. avrupalı, boşnaız... bu zamanın birinde
tā önce bulğaristan, bulğarlar durmuj burda. tabi onnar burda artık atatürkün savaş
zamanında heralde burdan göç ediyolar, bulğaristanda olan türkler de buráya geliyo.
10 bulğar evlerine yerleřiyolā buráyá. sōra tabi o bulğar evler, yıkıldı, yıktılar buranın
bizim türk vatandaşları kendi isteine göre evler kırdular. yāni başlangıcı bōle. daha
başga bi bilgim yok. nası geldim kēndimi biliyom. bis serbez mahacir geldik biS. o
zaman serbes, kendi isteimizle geldik. yalnız sōradan elli iki mahacırları ordan bis
istekle getirdik. bizim orda kıalan akrabāları. amıca kıızlarımız vardı, onar ordan
15 istekle getirdik. ama köylere kıalmadı, çoķu ıstambulda, pendikte öyle yerlere
yerleştiler akrabālarımız.

burda bis zamanın birinde ep el kıuvvetinne, kendi çabamızla makina işi yok.
heP bōle kendi hayvanna, kıara sabanna bōle başladık. ekmēmizi çıkardık. sōradan bu
tıraktör işleri çıkınca tıraktörcülüe dönünce erkes ekin gördü bollaştı, bereket bollaştı
20 ondan sōra. önceden ekiyozduk tohum, tohum kııkırıyoduķ. yalnız biraz kııtlık gediyo
işte, bu yaaş durumundan. çişçiler memnun diil yāni. yavaş yavaş çişçili bıraķalım
bilēm, ōle bi durum var. yaaş olmayınca hic bi şey olmuyor. sulukta arazimiz yok.
yāmır yārsa... hayvancılık da var da fazla bi merāmız yok yāni, aman aman fazla bi

merāmız yok. çamlık ekiliyo çamlık, orman kēndi yerleşine bütün çam, boş yer
25 bırakmıyo.

yok yedinci sene oldu kaybedalı. kızım var kırklar elinde, çocuklarım vā;
iki ölüm var ıstambulda. bāzi geliyolar, dolaşıyolar. ben kışın gidiyam bāzi. iki üç
ay kalıyām, tekrar geliyām. en rahatım gene kendi evimde. evet yalnız... bahçem
var biraz evin efrāfında, orda onnan zaman geçiriyom. bi şēler ekip dikiyorum.

30 -Askerliğinizi nerede yaptınız?

-erzurumda, yirmi üç ay orda askerlīm bir ayı da sarıkamışta geşti. tam
yirmi dōrt ay askerlīm var. iki sene o da yetmiyomuj gibi, bi de burda otuz yedi gūn
bizi buřaya aldılar řeytandereye, kırklar eli řeytan dereye. otuz yedi gūn de oraya
bizi aldılar, hēm gece gece... sovyetler kara koyun tatbikatı yapıyo, bizimkiler de
35 öyle bi ilan ediyo, biz de alaca kırt tatbikatı yapıyoS onnara karşı. kara koyunu,
alaca kırt tabi yer manasında. öle bi tadbikat. ama tam terSi hep o kadā, ha çatıştık
çatışcaz bōle durum vardı. onnar, öteden bizim sınırımıza çok bi asker yıvınai
yapmış. bizimkiler de tērtip alıyo onnara karşı. sarıkamış evet sarıkamışta bir ay
kaldım. sarıkamışta işte orda da sovyetler yapmışlar o şeyleri, askeriye kıvuşlarını.
40 orda suvari birli varmış, suvari birli de kıarsa kıalkıyō. onnarın kıouşlarına bizim yirmi
sekizinci piyāde alayı erzurumda çift minareler vardı, bizim alayımız orda idi
merkezde. erzurumun içinde. bizi ordan kıaldırdılar sarıkamışa ama öle bi kıouşlar
yapmış ki, şeyler yāni askeriye gānazonnar iki kıouşun arasında, ep subayların
şeyleri yāni kıonutları. bizimkiler almış oralarını sovyetlerden. onnar da bizim
45 mināreleri yıkınca, yıkmışlar erzuruma kıā dayanmışlar. bizimkilē onnarı geri...
şēden şu şerefe var ya onun üstünü. şimdi hālā öyle yapılmıyo, onnar tarihi olarak

orda şindi, televizyonda görüyorsunuz herhalde. òle iki çift minārenin şerefesini
 yıkmış, top mermisinne. yirmi üç ay... on sekiz aylıkta izine geldim, dörd aylık Ta
 evli gittim askere. tadbikatlara çıktık tadbikatlara yāni kışın kış günneri tadbikat
 50 yaptık. amerikalılar da tefştire gelmişti, amerikan subayları. daha yeni gördük orda
 amerikan subayları, adamlar sırtık gibi. dedik bunnar kim, birbirimize soruyo,
 amerikalılar diyolar. çok iyi ben askerliğimden memnunum. insan kıtlında çavuş ta
 olduk. tabanca vardı omuzumda erāt yāni ār maķina oluyo ya onnar ār maķinalı
 oluyo. otuz iki ārl nda o. kızaklı o üzerinde maķinalı daķķada ki yüz elli mermi
 55 yakıyoS. òle bi tarama yapılyo, mevzi içindesin. hatta bi ara geri çekildik. orda tabi
 şey mermisi atılıyo, tadbikat mermisi haķiki mermi dīl. o çekildimiz yerde bōle otlar
 yanmış önümüzde. hatta soruyo; görerek mi ateş ettin, yōsa görmeyerek mi? tēftiş
 ediliyo. tabi sıcrāyan erātı görüyoz diyoz. sıçramayan yerde sürüyeni göremiyoz.
 ama canlı bi şey kalmadı önümüzde heralde. bizi susturunca tabi, karşıdan da güc
 60 geliyo karşıdan mavi kuvvetler. biz mavi kuvvetler, onnā da kırmızı kuvvetler. ama
 her iki tarafı da bizim türk askeri ama tadbikat tabi. askerlimden çok memnundum
 yāni, çok iyi geçti. subaylarla aram ēiydi. attā bi yerde uzun āmet diye bi tēpēnin
 altında orda biS eyitim gördük, çavuş kursunu orda gördük. bi tane üs teymen aķmed
 aķyol, çok kayak kayıyodu bu subay. ama o çok disiplinli idi. gittik biz yüz elli kişi
 65 çavuş kursuna. elene elene kaldık yetmiş kişi. souķ tükür yere donar, óyle bi souķ.
 yetmiş kişiye düştük. ben artık, ben dá şe yabayım dedim; bırāķayım artık, bir
 terfiye için canımı feda etmeyim. òle bi duruma düştük yāni. bi sabah geldi teftişe,
 saat aşşā yukarı yediden dikiliyo, bizi teftiş ediyo tabi sabāla. gelmiyo da yedide
 dikiyolar, doķuza kadar bekle allāķ bekle. teymen de var ta başımızda. artık bi sabā
 70 teftişe geldi zaman ben, erāt tam tesisat orda bekliyo. bu sēfēr ben bōle ne bileyim

artık s_un şeyind_un mi, benim duruşumu beyenmemiş herhalde üs teymen. geldi
 karşıma tepmeyle b_öle dizle_rime. pat küt pat... üst teymenim diyom kumandanım,
 ben z_āti ölmüşüm diyom. üstelik sen de beni bu h_āle getiriyon. bi de beni not almış.
 om başı olarak bırakacak. tabi zaman g_ēldi artık çıkıcaz ordan, benim de teymenim
 75 bizim başımızda benim diyo sekiz tane namzetim var diyo. örenmij beni not ald nı
 üs teymen. iç merak etme dedi, b_ēn seni yakmam dedi. çok iyi att_ā erzurumdan
 çıkark_a o nizamiyeden, t_ālime gidiyoruz, tabi çavuşlar yandan oluyo ya rahatın yan
 taraFından uzaktan olsun tanımij beni teymenim. çok iyi bi adam. bu sefer bana _ēl
 etti atta ben de tabi selamlaştık uzaktan da olsa. b_ē de baktım; t_{ēr}fiye _çivt görmüş o
 80 da. oluyo olaylar oluyo.

evliydim askere gittiyim zaman, d_ōrt aylık evliydi. şurda yukarı köyden
 hanımım ordan, kaçırma_yla oldu. kocayazı köyünden, kaçırdım. on altı yaşında
 hatta askerden geldiyim zaman ondan s_ōna n_īk_āh oldu. n_īk_āsız bekledi beni iki
 sene. işte d_ūüne geldiler buray, bizim akrab_ānın d_ūününe geldiler, orda hatta hasan
 85 akbıyık var. onna_rın evle_rine gittile_r, onna_r tabi o gice mısafır olarak. o d_ūünde ben
 onu beyenmişim herhalde, arkasını bırakmamı_jim. ay gündüz gibi, bi de b_öle
 yüksek çardaklı ev, asmanın üzerinde çıkmışım o da geziniyo içerde. tabi cama
 vurunca kız geldi cama. orda bi bay_ā bi annattık. bu sefe_r r_āmetli bobam da ge_çe
 saat on iki oldu ba_ķiye, ben yata_ķta yokum. ben asmanın üzerinde, o asmanın
 90 altında geziniyo. diyom: allattan yukarı ba_ķmasın, beni gö_rmesin. r_āmetli dolandı
 dolandı gitti tabi. _ōlelikle iş ondan s_ōra d_ūüne geldiler, sab_āsı gidicekler. yukarda bi
 t_āne _ķayn_āmız var, suyumuz var. annesi de kızın yanda. daha baş_ķa kızlar var, orda
_ķoyden gelme. s_ōra tabi onnar gidince, ben d_ā bay_ā ūrluyum onnara ama benim de
 fazla ne bilim yetkim yok o kadar, onun arkasına gitm_ē. annesi ne dedi biliyon mu:

95 bizim burda diyo aslanlaṛ var. dedim: o aslanlaṛın içinde beni görmüyön mu dedim.
geçmedi om bej gün, kaçırđım kıızı. āber geldi bana gel al diye, gittim aldım.
gündüz gözünne yolca geldik. evet kıız fatma. atta ṛesmi vardı. kandıṛıcaḵ gibiymiş
dēmi, bu da şey bu da baldızım. bu baldızın kıızı. bu fatma teyzen. torunum
ıstambulda, şe yapıyo ḵonfeksiyon diken... ḵoca yazı deli ismailler diyolar onnar,
100 fatma can soy isimleri tabi sōra ḵara bıyık oldu o başḵa, bana gelince. oráyá taşıttı
kēndi, hatta oráyá gömdüṛdü kēndini, kēndi köyüne. benim büyük ölüm oráyá
gidiyo, tabi orda akrabālar yeri tārif etmij bi sene önce. benim mezarımı burda
yapıcanız diye. ama ḵanser oldu. af edersin köüz köüz derke bi ārı geldi. ondan sōra
o ārı üç ay, üç ayda götüṛdü. eridi nasıydı seksen kilo vardı bi kere. ḵaldı bi deri bi
105 kemik. valla öyle oldu. ama bu köyde çok sevildi, sayıldı yāni. çok ḵafası çalışırdı
çōḵ. el ĩne t ĩneyle masalara bir buçuk milyara öle bi el işi işliyodu. ḵadınnar
geliyo yatıyolar, uyuyolar o çalışırdı. allā rāmet eylesin, cennet mekanı ōsun. üç, bi
kıızımla iki ölüm. çocuklar, biri sultan çiflinde büyük ölüm, mēmet olan da küçük
köyde. kıızım var kırklar elinde. kıızımın bi ölu, bi kıızı var. kıızımız da gemide
110 ḵaptan. çok güzel başarılı okudu, yānız çocuk pek beceremedi ama kıızın okumuşlū
çok güzel çok. öle bi ḵaptanna o da nikā, nişan yaptık. aynı mēslēktēn o da buldu bi
arḵadaş kēndine.

valla te buṛdayız, çocuklūmuz te buṛda bu ḵarşıda işte. annemi de ufaḵ çok
ufaḵ kaybettim. rāmetli oldu annemiz de. üç yaşında ḵaldım hattā çok dā dōru düṛüz
115 bilmiyārum bile. dayım var askerdi, geldi izin almış, artık ölecek vaziyette yāni.
yatırmışlā, yaşlı ḵadın nenemin onnar başında. bana annen nābıyo? uyuyo demişim,
o gene rāmetli. tarlada artık ne ısırdı ise geceyle orda oraḵ biçiyolar. geceyle

mercimek ekiyoz, onu yolmuşlā, nası almışlar orda bilmiyom. dā bizim şu muhtarın hattā tarlalar. beraber onnar orda o adınnarla yalnız kendi de dil. orda
 120 örümcek mi, yılan mı, hatta yılannı bınar diyoz o mevkine yılan mı ısırımış? ep arasında bi acı duyuyomuş. bir afta için o da rāmetli olmuş. dotora da nası götürmemiş rāmetli bobam. bobam onun ölümünden sōra iki defa evlilik yaptı. ama onnarla nerde annemi bulamıyo ki. annem gibi adını arıyo yok. bizim bi hala vardı hala, ābim biraz dā on dōrt yařındāydı. ābim ekmek, yemek ābim yapıyodu. attā o
 125 zaman yoktu nerde. paran vāsa şimdi er şey ayāmıza geliyo. o zaman para da para etmiyodu. attā bi savaş oldu, inōnünün devirleşinde o zaman ıtlık vardı, aşlık vardı. doya doya ekmek bulamıyodu bira at .

atatürk ok başarılı bi adamdı, vatannı uştaşdı. hi yoktan vatannı yedi tāne devlet ökelmiş, türkiyenin ara bulut üzerine ökmüş. ōle bi günnerden uştaşdı
 130 ama şimdi kıymatını bilmiyolar ki. ne bilim sanki hij bişi yapmamış gibi, onu bōle tarihten silicek gibi duruma getirdiler. acı bi durum. ōle bi başarı ana alede ne savaşlar, ne savaşlar. gemileş saşmış uşatmış ana aleyi her tarafından ōle bi savaş azanmış. ben orduya ōle bi emir veriyo ki, ōle bi omutan ōle bi emir vėrmemiřtir, hic bi yerde. ben sizi demiş ölüme dāvet ediyorum. o mubārek askerler
 135 de sanki cennet baesine gideş gibi yaşışasına dışmanın üzerine gidiyo. bu vatan nası urtulmuş? her gün bombalar patlıyo ölkemizde. ok yazık ok. te bugün gene bi polis aybettik, gene yaralılar vaş, canlı bomba. dış gışler türkiyeyi gelişmesini istemiyālar. dışardan besleni, dışardan. en dozt bildimiz amerika, onun bile umanyasını yiyo. bayırlarda amerikanın umanyasını yiyolar anarşisler. silahı

140 bıraktılar, ırakta silahı ordan aldı, ordusunu silâları oldū gibi bıraktı peşmergeye.
her türlü silahı buluyolar. ordan bize, hem de er gün artmakta yâni.

-19-

Kaynak Kişi: Gülsüm BALCI

Yaşı: 86

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Tastepe Köyü (Pomak)**

Derleme Konusu: Köyün geçmişi ve köydeki yaşantı

yannız yaşıyom, sōra çocuklar geliyo, öğretmen olan dün burdaydı. annesi burdaydı, baba burdaydı. bal çıkardılar mēradan, āç palı. istemiş birileri, onnari çıkardılar bu sabā götürdüler. erken kalktılar, gittiler. çocuk ta erecek öğretmen, 10 kavaıklıda öğretmen. bir evladım, bi tanecik. üç kızım vardı; biri öldü, evlatç kaldı, bi tānecik çocū kaldı istambulda. kırk sene oldu amıcaıyı kaybedeli yavrim, kırk sene. nefeS darl vardı kızım. şimdi bilmiyom ki o zaman kanser bi şe deyen yoktu. dediler nefèS darl , nefèS darl sekiz sene çekti. götürdüm fayda bulamadım, öldü. e sōra yol yürüyemes oldu, merdivenleri çıkamas oldu, niḥāyet öldü kızım. ilaç aradım, ilacı 15 getirttim, istambulları bi yerlerini bırakmadım. çārem yok. koyunnar vardı. iki çif hayvan koşuyoduḡ, o zamankı zamanda. sattıḡ, o zaman bōle yoktu. şimdi nası hükümet veriyo para. tedavi oluyolar. adam da gitti, koyunnar da gitti. ben da bak ömür. seksen altı yaşında. güzelim, iyi dīlim evladım, şimdi yol çıkamam. şimdi doktora gittim. şey var bizim kırklar elindēn, damat oluyo. neydi adı be doktor 20 damat. ona çıkardım, var daḡa bi doktor, ḡalb doktoru. ona da çıktık ondan sōra, bu neyidi adı valla... çıktık şimdi gene, onda işte dört gün yatırdı beni astānede. dedi yol yürümeycen, fazla çalışmācan, ayakta durmācan, ḡalp yoruluyo. pomaḡıs bis kısım, pomaḡız.

Köyün geçmişi ve köydeki yaşantı üzerine sohbetler

- 25 dedemiS, babam köçmen, bulgariyadan babam buráyá gelmiş. tabi babam buráyá kelmiş yerleşmiş. doğuz āne burda avur varmış baştan. doğuz āne avur. sōra da doğuz āne de türk geliyo. bizimkiler göç ediyo, bulgariyadan buráyá. yunan ordan onnarı yaķalarını, buráyá ķadar getiriyo. burdan sōra yunan alıyo, bu bizim bobamı işte kim varsa. demiş; kırķlareline sürmüş onnarı. sürünce onnarı, sōradan
- 30 tekrar gene bir emir geliyo, getiriyo onnarı gerisi geri. buráyá geliyo ama burda ķaza var. olannar yāma ediyo bizimkilerin burada. ne varsa tere yā, ekşimiktir odur budur... para falan yokmuştur herhalde ama burasını yāma yapıyo. ondan sōra dur demişler, gene bunnarı burda yaşamışlar. tabi annem de sēlānik, tabi sēlānikten. gelmiş buráyá bobama. o da geliyo buráyá babama işte. o kırķlar elinde yaşıyomuş.
- 35 teyzēm var kırķlar elinde hepsi var. ondan sōra annem de işte öksüz, babamın hanımı ölüyo, anamı da getiriyolar buráyá. sēlānik mahacırı, babam da bulgariyadan. işte buráyá göç ediyolar, sōra burda yaşıyolar, bis oluyoz. benim anam doğuz, om bir tane doum yapmış. om bir tane. yine de sıhhati yerinde. sōradan babam da öldü anam da öldü. bizlē evlendik. bir kızım kırķ yaşında öldü. bi tane ufaķ onnarı iç
- 40 saymıyom bile öldüler. öyle kızım burda sōra işte bizimkiler sōradan keşirliğe. keşirlikte avur varmış tabi. oráyá gitmişler çalışmā. bir ķilo una bütün gün çalışmışlar. ekmek yapıyomuş o avur ķarı. tabi o ķadın avur ķarı, ama senin çocuk, benim çocuk ķor, gidiyos çalışmā, kızannarımıza da baķıyomuş avur ķarı. merhamet varmış ķarıda. kalkıyo d yo, sabāle elini yüzünü yıķıyo d yo pişiriyo
- 45 fırında ekmek d yo, kendi çocūna ēt koyarmış, bizimkilere sādece şeker taze ekmek batırmış. onnara yidirmio avur. avur ya domuz yiyolar ya. sōra geliyomuş rāmetli

50 kaynanam; çocüm demiş ne yedinis bu gün? anne demiş tazecik ekmek çıkardı
 demiş, bi tabak şeker batırıp batırıp yedik. kéndilerinkiler ne yedi yavrum? onnar
 demiş domuz yediler demiş. işte öle öle çalışmışlar, yürümüşler. tabi biz sōra
 yetişmişik. dōma büyüme bu köyde. pomaklar var, boşnak var, bis burda karışıkız
 yāni. baştan bizim dokuz āne pomakmış. geliyo şeyler kızıl baş, kızıl baş geliyo.
 arkadān sōra geliyo boşnak göç etmişler. babamın vakti āli de iyyimiş. tarla, bā,
 bahçe çok. sōra o boşnaklara ep vermiş. bahçe eksinner, tarla falan filan vermiş. bize
 de yetmiş, onnara da yetmiş gōmşuluk yaptık, çok iyi geçindik işte burda yaşadık.
 55 bu ömür bitti burda.

-Pomakça biliyor musunuz?

-biliyoz ama öle düz bütüm bilmek de yok. ama çat pat sēnden kaynanam
 rāmetli o göçmendi, bulgariya göçmeni. o bilmedi ama sōradan bizden fazla tabi
 pekālā biliyodu. bis tabi kızıl başlar zate türkçe konuşuyo, bis pomak, boşnaklar
 60 çok okula giderken çok dayak yedi evlatlar öretmenden. şindi türkçe bilmiyolar, eve
 gidiyolar, evde boşnakça konuşuyolar. ēmir veriyo öretmen; evde de olsa
 konuşmācanız, türk konuşucanız. ani çok çile çektiler. bis dōrudan iyi. ama
 boşnaklar bi türlü konuşamadı. çou çoluğ çocuk çok dayak yedi. elimize on iki sopa
 bu bir ele, bir ele. şindi var mı vurmağ? yok şindi yok... o çileleri çektik. biz
 65 yemedik, ama arkadaşlar yeyince bize de zor geldi. eve gider göşcü koyar, şindi
 meslā bu bizim eve göşcü koyar. bakalım anayla, bobayla konuşucaz mı boşnakça.
 öretmen göşcü koyuyo, iki kişi beni seni kapıya bölē. dışarda sesliyo acap konuştu
 mu? eger konuştuysa gidip öretmene artık yarın dayak dayak çok. o zaman öyleydi,

kanun öyleydi. çok çile çaktı. anayla, bobayla konuşmaycan, gidip sesliyolar, cam
70 dibine gelip söylüyolar öğretmene. söradan oldu, epsi iyileşti, ama zamança da çekildi.

-Eskiden hayatınız nasıldı?

-ayat nasıl bilir misin kızım? bizde vardı bin tane koyun desem. üç yüzü
sāmal, om beş, otuz tane ayvan. onda evlendimiz zamanı sana annaticam şimdi. orda
sōra bēn buráyā evlendim. evlendikten sōra... düün, davul, zurna gırla. gitti gırla, köy
75 inledi. ondan sōra kızım ben buráyā evlendim. biz üç eltiydik. epimiz de şindi
kaynanayı istēnmiyo. kaynayı kapıdan istēnmiyo. görümce, gēlin mesela istēnmiyo
şindi, biz o zaman üç elti om beşer ombeş sene kaynanayla, otuz sene geçindik. otuz
lafım olmadı. ne o bana ne ben ona. o da gene otuz yaşında dul kalmış, kocası ölmüş,
biS kaynata bulmadık. biS üç elti bir arada ikisi boşnak ben pomak. ey işte kimi iyi
80 kimi kötü geçindik. ama o zēnginnik gēlmesin şindi, bāzı kere diyom bōle o zēngin
bu zēngin, aman derim ne zaman diyusunuz zēnginnik, benim içim kalkıyo. nefret be
yā nefret. yedi tane çoban, o çille, ne uyku aman aman aman... aman dedim istemem,
istemem zēnginnik. neyise sōra ayrıldık. biri yukarı, ben burda kaldım, biri orda ama
iyi geçindik. bi evde kavga olmaz mı? olur ama çok güzel geçindik. kayınımız vardı
85 başımızda. o şindi kasabaya gider, o zaman yok. şindi erkesin arabası var, bizim de
var. daqqada gidiyosun, geliyosun o zaman çok çilleliymiş. bi saat kışlaya git gel,
aman aman aman, iç annadılcağ dil. çok kötü söradan sattık savurduk, rayata ērdik
tabi ayvannarı, rāmetli öyle dēr. okurse dedi bu bir evlat, başlarsın hāрманımız var
burda. armandan dedi sonuna kadar yeter ki ben dedi bu çifçilī yapamadım, benim
90 çocuk ic yapamaS. okursa okut dedi, allah rāzı olsun okudu evlatç m, okudu. ben da
idāre tarlalarımız boldu, sürdük, ektik neyise öğretmen oldu, öğretmennī kazandı. o

zaman çok çabuk kazanılıyordu öğretmennik. yedi sênêdê mi ne bilmiyom, valla
 öğretmen çabuk çıkıldı. şimdi çok zor. valla şimdi zor. öğretmen oldu allah rāzı olsun,
 evine, anasına düşkün, evlendi, düün yaptık, çocuklarına sünnet yaptık. yine davulla
 95 düün yaptım, evlendirdim bir evlat. bi tâne oldu öldü, valla iki üş tâne öldü. o kırk
 yaşında ölen yaqtı beni. keşke diyom onnar da öyle ölseydi küçükken ölseydi, o
 beni yaqtı. hastalandı kızım kalp, kalp... kapçıklarını deyiştirdiler, ama heralde o
 sōra çalıştı, kendine dört (...) aldı, ep kâlpten gitmiş kâlpten. meyerse gene ciyerde
 bi şe astalandı. öldü gitti, aman aman iç annadılcağ gibi derdim dil, ama yaşıyom.
 100 öyle evladım öyle yaşamak yaşadık işte.
 tek başıma, dün geldiler, hānece doldu, neyise gittiler. ben da fazla ayakta
 duramıyom deye bi gün süpürürsem bir gün silerim, epsini birden yapamam.
 batmıyo böyle birasçıkın, dün burda bal mal çıkardılar gittiler. orda gēlinin odası
 orda da benim odam, burda da fazla dediğ gibi batmıyo da, fazla bulaşık falan da
 105 yok. işte idāre ediyo, gēlin geliyo, çocuk çok bana yakın evlatçım. bi evlat ama
 allah herkeslere başlasın diyom kēndi kēndime diyom. allahım sen de
 evlatçıklarından bu günneri göresin. baştan çektik ama şimdi evimiz var üş tâne.
 beyen beyen al. er şe var. iç bi şe, bu sabā çıktım oracıa, astayım da böyle
 gidēmiyom da fazla, evlatçık demij ben söz verdim ya teyzeye ekmē eve götürcem.
 110 işte dedi kocağarılar duramassınız. bēn gene sabālen bu ayaklarım ārıyo yel
 çarptıyen, dedi o bana bēn getirim eve, ama olur ya dedim e yapamam da yūramam
 da... çok şükür allaha er şe var.

-Köyün adı ile ilgili neler söylersiniz, neden Tastepe denmiş?

-nêrdên geliyô, taş têpê şindi aslı ararsan. bu şindi têpemiz vâ ya burda
 115 karşıyı görüyön mu? oráyá gidiyoduğ bu kazalar bütün hepsi, kurban kesices ya
 tavuk kesices, oráyı gicçes tavukları orda kesip, yatır var. bu bizimki yâni
 bobayımış. ondan sôra oráyá kuruluyo, bir avur karı ona izmet ediyomuş kıs. ona
 izmet ediyô. sabâlen abdes suyu atıyomuş, havluyu yıkıyomuş, kuruluyomuş gene
 yerine koyuyomuş, öyle yılların yılı. ondan sôra kısım o kıs nişannanıyô. sözleniyo
 120 sôradan, bu adam geliyo ki diyo: evladım sen git, git sên, sên burdan gittikten sôra
 ben dá bu memlekettten gidicem, ona kıza. yok o kıs kırk gün demeleri gene izmet
 etmiş, gitmiş her sabâ gitmiş o suyu atmış, avluyu yıkamış gene ibri doldurmuş; ne
 olursun gelme demiş, git yuvac nı kur. bèn demiş nişanı da atacam, ömür boyu sana
 izmet edecem âmet bobaya diyo. âmet boba kabullenmemiş bunu. o sôra burdan
 125 gitmiş. şindi bi selim babada var, ona da ben götürdüm çocu ocaya tatarlıda, oraya
 çocu sırtımda götürdüm neyse. ordan sôra bu gitti bütün böyle kurban, gene de
 kurbanımızı yâmur doada orda kesiyos. oráyá götürüyos çoçu kesiyos. ondan sôra
 işte bu âmet baba dedimis ep orda kesiyoduğ, gidiyoduğ mum yakardık. sôra öyle
 olunca bıraktık. para atıyosun, para da koyuyon kim alıyosa çoluğ çocuk alır. gitti
 130 ordan yok. orda onun şeysi varmış. böyle böyle yapıyomuş ya, şindicekin ustalar
 geliyo, yapıyo gündüz onu, bitiriyolar üsdünü örtüyolar er tarafını, sabâle o
 keremitler eltinin bahçeye. üç kere öyle baba kabullenmemiş onu. şindi apaçık, bi
 şey yok artık. yalnız belli nêrde mezar, bôle işte nerde mum yakılmış. şindi yok
 artık. epimiz hususi gidiyoduğ, çıkıyoduğ oráyá, şindicekin yok orda işte ep
 135 kurbannar kesiliyodu. bu kışıklıklar hepsi kesiyoduğ, hepimiz işte orda. kim âbisi

gene var, tatarlıda o da ayni hep atmış etrafı, sadece üstü onun kalmış. bu bizimki üstünü de atmış. üç kere yapılmış üç kere onun kuvvetli, tã bizim bahçe içine atmış onnarı. bu üstünü de atmış, ama ābisi var tatarlıya giderken o neyidi onun adı da... valla söyleyemeycem sana. o da orda üstü kalmış, sōradan soyuyos onnarı, çocū

140 götürüyosun ya oráyá soyuyosun; gömleyi neyise orda oráyá takıyos. gelinnik var, gelin ölmüş, gelinnī koymuşlar oráyá. o bir mücūze bi görmek. o dallarda o gelinnikler, o körpecik ölen çocuklar nêlêr nêlêr... gittim, giderken dā dedim: ey tatarlı dedim kim senin adını koydu dedim, allah versin yansın bu köy dedim, ne ben yayan gideyim oráyá, geleyim ordan ben onnara küfür ettim. oca bahtı, dedi:

145 bakmam sana, çocūa. neden dedim ocam? sen dedi āzından çıkanı duydu mu kulāın dedi, oca bana. dedi çocūna bakmam dedi. bunnara, bu karılara bakıcam, sana bakmam. bēn başlamışım ālamā, tamam demij bakacam. évê gidince dedi: bi kızın var bir buçuk yaşında o dedi ölecek, ama bu orta boylu bi pomaķ olacaķ. ā bēn kıza da kıyamıyom. sōradan gēldik ordan, êkinnêr biçiliyodu, pēkmêz kaynarken çocuk

150 öldü. o istememiş söylemeye bana, öldü çocuk. nápayım, yatannara allah ömür vêrsin, kalannara ömür vêrsin. elimden gelmez bi kâvecik yapayım sana.

-20-

Kaynak Kişi: Hüseyin SAZCI

Yaşı: 93

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (Okula gitmemiş)

5 **Derleme Yeri: Tastepe Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

okuma yazmayı biliyorum, bi gün okulum yok. kafadan ürendim. âdem bobayı cenab allah nası yaratmış çamırdan, ben bütün kitaplarını okudum. peygamberler bütün kitaplarını okudum, kafaya soktum. varsa bi şey söyleyebilirim.

10 şimdi bizim buráyá köye gelmemiS bulgaristandan, köşmen geldik, bin dokuz üz yirmi sekiz senesinde buráyi. tastepe köyüne yerleştik, o zamandan beri burda yaşıyoS. aslı sülalemiz tā horasandan hazireti ali sülalesinden ordan gelme, orta asyadan. imam cāfer sülalesinden. em büyük bilgi bunnar. şimdi köyün adı tabi burda görüneméyo, yukarda olsan köyün öte yanda bi tēpē var. tēpeler çok ta, o tēpē tam

15 yukarda açık, öte tarafı orman, beri tarafı düzü açık. yukarda aynı taS gibi taşları var. bōle yuvarlak ani şimdi aynı toparlak, biraz tas tēpē ondan koymuşlar, taş tēpē. şimdi ésas tasa benziyo yukarsı, taşlık ama tas gibi yāni ondan koymuşlar adını. başka bi adı yok. ha bulğar da yaşamıj burda. şimdi biS bulğaların yaşad nı bilmiyoS. burdan kaçmış, biz göçmēn gēldik buráyá, burlar boş kalmış. tırakýá boş

20 kalmış, atatürk zamanında dāvet ediyolar, dış mēmlékēttē olan türkleri nērde ne varsa. yugoslavyadan, bulğaristandan meselā nede varşsa... tırakýada bütün mācur, çoğu mācur. yerli yüzde on, yüzde yirmi, sekseni mācur.

-Eşin sağ mı?

-yok onnar, öldü onnar. iki tâne nine kaybettim. iki kere evlilik yaptık, altı
 25 tâne çocuk mezara verdik. iki aile mezara verdik. şimdi hayatta iki kızım, iki
 çocuk var. çocukların birisi özürlü, konuşamıyo yanımda. biri de kepir tepede milli
 eyitimde şöfer. bi kızım da evli, çocukları var. biri yukarı kanara köyünde evli.
 şimdi kırklar elinde oturuyorlar. gelinim var, çocuğun yanında, çocukları öldü, ikisi de
 30 edirne tıp fakültesine gönderdiğimiz hastaları, on kişiyi beşi ölü geliyo. gönderdik
 orâyâ iki tanesini, hatta bi de kış kardeşimin çocu o da öldü. safra kesesinden
 ameliyat yaptılar. orda dokturlâ var, bütün dünya duysun. gidicem bi gün orâyâ. iki
 tâne çocuk kanserlendi. kanser hastal diye, gözcü gaztesinden okudum; iki senê
 evelsi, yukarı kanarada kanser hastal deye başka ilaç verilēmij doktorlâ. o sonum
 doktorları, çocuklar öldü ikisi dá, gelinler kaldı, ikisi de genc gelinner kaldı.
 35 gencecik kızlar, gelin iki çocu var, biri astaneye yolladım şubatta geçēn senê
 şeydâ... e şimdi edirne tıp fakültesi dokturları, kanser ilacı deye başka ilaç
 verilēmiş hastalara. gözcü gaztesini okudum, yukarı kanara köyünde evêli sene.
 şimdi hep karışıyo bi şey, iki tãnesi gitti. gelinnê kaldı gencecik. gelinin iki çocu
 var, biri askerden gitti, geldi; biri de askere yolladım geçēn sene jandarma. birinin
 40 de üç çocu var, o da orta okula ikinci sınıfa. sōra gelinnēn yanında barınmâ çalıştım
 zorla.

askerlî bēn tırakyadâ yaptım. ben birinci ordunun askeriyim, salih paşanın
 askeri. edirniye bayâ bis edirnedê birinci cepedeydik, birinci ordunun askeri, topçu
 süvarisi tırakyada yaptık askerlî. boba eskide yetmiş iki süvari topçu alayının
 45 dördüncü bataryasındaydık. büyük cãmi var ya, cãmide kaldık beş ay yirmi gün.

ordan sōna o yazın kırkıta, bin dokuz üz kırkıta asker olduk. o yazın, ilk yazın bizi
 kaldırdılar. alpullu şeker fabrikasının boj binalarında kaldık o yazı. o kış da (...)

köyünün cāmisinde kaldık. öyle emir gelmiş olacak. bu sefer de kırk ikinin kışını da
 pancā köyünün cāmisinde kaldık. almannar öte bayrā dikmiş, bize emir verdi, kırk

50 beşinci alay topçu bataryası. onnāda gitti, geştik cepēye. dōrudan dōruya cepēye.
 hacı umur köyünde kaldık bir ay, kara (...) köyünde gittik, ordan om bej gün kaldık
 orda o yazın, geldi, hareket ettik ordan. bis beygirli biz, yayan diil. dokuz gecede
 istambulda fuloryaya çıktık oráyá. yeşilköyle fulorya arasına. orda körölu ğaStesi
 vardı, dedi: tırakya halkını anadoluya geçirmek için ismet paşa tekir daına iki tane

55 gemi yanaştırmış, tırakya boşaldı. gücü yeten kaştı, faķirlē kaldı te burlāda. velāsıl
 o yazları bis orda kaldık. o yazın balkanda çadırlarda kaldık, tekrar yine annaşma
 yapıldı, bi daha annaşma yapıldıktan sōna almannar aldı yukarı, ruslar tuttu. gene
 edirneye gittik, orda kaldık, gene altı ay asker. sōra ordan gittim çorlu askeri
 hastānesine, fitık oldum, beygir vurdu tālimdē, orda kaldım üş ay. bi hēmşerim

60 vardı, beni bıraktı, hizmet ettim orda, doķturun yanında. şindi filiminde sēn göster,
 mēn filmde ne varsa sōleyebilirim. öle oldu askerlī çıkarđık otuz altı ay.

-21-

Kaynak Kişi: Şerife BALBAY

Yaşı: 65

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Yukarıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

iyi dilim o ğadar şekē var, tansiyonum var, er şeyim var. var ama ic yapamıyım kayırkın, ilēki gibi yapamaz oldum. bu köylü, bu köylü evim burda. kırklar eline gitti beyim. yanımızda kimsē yok, çoçüm var, kırklar elinde astānede çalışıyo. bi ğızım var burgazda orda, bi ğızım var aşā kıanara muhtarında. bi ğızım gene var almayyada. yukarı kıanara diyuz. ne bileyim daķılmış, öyle gidiyo. biz büyüdü, böyle duyduķ heb böyle oluyo. afize geline de götüreyim sizi, ğoncayın anası. bēn afize gelin diyom, ama ğoncayın anasını sēn söyledin. bunnā pēķa deriz buna. ekmek yapmıyız, ama bişiriz şeylē bōrek yapıyuz ne yaparsan yap, yemek 15 bişir, epsi oluyo. ne yaparsan o oluyo. tabi bōrek bişir.

çoçuk dört tane öldü, çoçuk şindi tam kırkıta. oldu öldü, oldu öldü, ondan sōra çoçuk büyüdü. çoçuk em büyük ğastānede şeyde dēvlette çalışıyo. biz di ij dūünümüz yoktu, olmadı o zuman dūün yapılmazdı. kaçmadım ama, emen öyle ēverdiler. kaçmak yoktu. şindi oluyo. askēre ğiççek dūün yapuyler, sūnnet oluyo 20 dūün yapuyler, ēvlenīler şindi öyle. kıudretine ğöre emen toplaşırılā, çoçukleri toplarlā kēstirilerdi sūnette. te şindi öyle dil, hērkes şahsına dūün yapıyo. o zuman orā giderdik, çapıya gider, ij yapardık, şindi orā gitmek yok, ekmek yapmak yok. ilēri öleydi. ğākāsın orā gidicen. biçicen, getiricen, dövücen... şindi er şeyin kıolayı

çıktı, insannā çürük oldu. insannar astalıklı. yörüyörek, yörürek gidelim muhtarın
 25 anasına, orda duralım, azcık da goncayın anasına götüreyim ben seni.

ekmek, yuvuruduk böyle yumurukla. baştan, maya yapardık biz ona. ileri
 bōle satın maya yoktu, şimdi satın mayalā var. satın mayalardan goyusun, te burda
 şey, yuvuruyun, ğabardı mı başla bişirmē. fırınnara atardık, şimdi fırınnar da
 ğalmadı, ic bi şey ğalmadı. lēnnē oluyo ya bōle te onnāda. ileri vardı, tekne büyük
 30 onnarlan çok yapardık ama şimdi ōle şey yok. dāldı ğızan yok, bi şey yok. çok
 yapmā da inşan, yimē de inşan yok. analāmız çok çille çekti onnar. ep orağ,
 arman...

-22-

Kaynak Kişi: Hafize KÜTÜK

Yaşı: 75

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Yukarıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Eski kız isteme ve düğünler

doum yerim dövletli aaç. elli üç içindeyim, burdayım. vallā ne bileyim bēn yuḡarkı ḡanara dēnmiş ama bēn ne bilcem.

-Eskiden düğünler nasıl olurdu?

10 -ohhō kız istemē gidi o çok uzun gidicek öyle. bak şindi bizi kız istemē giderdik, şindi genşlē biribirlēni seviyolar, bi kerette olup bitiyō. şindi kız istiyo, veriyo annesi bobası. biS bizi annelēmiz verirdi. ayır orası olmaycaḡ, biz bura bırayı vericem seni derdi, sōra olduḡtan sōra... elli üş sēnedir geḡiniyum ben bu dedeylen. benim dede benden dört yaşı küçük. dedim anneme bēni dedim verme
15 orayı bēni dedim aḡrannāma ver, aḡrannāma ver beni dedim. orası çok iyi dedi, tarḡaları var dedi. şindi de tarḡalara geldik biS tāla şindi genşler istemiyo. e şindi tālalāda çalıştım, çalıştım çok çalıştım, dedeye sor. ḡayrı çārem ḡalmadı, yapamıyom. gözlēm görmüyō, sabālayın ayvannara gidiyom gene acıḡ yardım edeyim diye, ama asta gibi oluyom. ani diyom te burāya yaticam mūkerrem asta
20 gibi oldum. yapamıyom... yapıyom da te öyle. buna şükür. elli şey yetmij bej yaşındayım, bu ḡadar olcaḡ, çok şükür allahıma. elim ayām tutuyo, sabā gidiyom boḡ atıyom, inek sāmā gidiyom, çoban torbası ḡoyuyom işte içerde yapıyom gene dışarı da çıkıyom, çok şükür allāma iyiyim. düünü ne annadayım, iki tane davul tutarlar, iki tane davul, iki tane zurna güm bam güm bam yaparsın. eskiler de genē

25 güm bam güm bam olurdu. şeye giderdik ne o mari hiç kafamda galmıyo. bēygirilen arabayı süsleriS, bēygirlerle giderdik. annadamıyom bēn unuttum düünneri de avşamkı yedimi unuttum ğızım. mari neri? ārlā gideriz, ārlık biter o akşam gelin duru. ālaj yapālādı, şimdi ālaş malaş yok, ālaj vardı bizim günümüzde. yas tutmuyo ama deyij yapıp yapıp ālālar. bak şimdi ğızı götürülē, bi komşu övüne, toplaşır
30 başına ordan şimdi anasının ēvüne getirilē.

gēliyom anac m gēliyom
sen kapılardan at...
ben bacalardan gēliyom.
anam kabullar edicen mi?
35 anam kabullar etmēssen gerilere döneyim.
önümdeyken, çocuk alayım
arķandayķan gerilere döneyim.
ordan yapālar gene şerbet yapālar, bir ēline de yā veriler. içine dışına sürdürüler.

40 ana gölgecīm anacım
bir ēline yālar vereyim
bir ēline şerbetler vereyim de
el yuvacına vardına tatlı olsun mu dedin.
diye deyiş yapālādı öyle. yā sürüdük işte. ondan sōna gelin alıcı gelir
45 aşırıdaysa. benim bi sel bi sel gelin alıcıyı manda arabası zor çıķmış. mezra çok

souk dedi kış, geldiler e kış buz alırlar, alcam dedine el. ta başka işte davulla getiriler. arabaylan ama böyle şeylê yok, beygir arabası, manda arabası. manda bilmézsiz siz. onu bōle çubuklāla şey yapüle güzel şeyle kilimner şe yapıyolar, önüne güzel şeyler teller süslüyulā tabi gene. gidēler gelin almā, alırlā gelini
50 gelişler, indirirler çocūn övüne, biter, gider. bi de duvaklı oturusun, sabā kalkāsın bi de duvak önünde. komşulā gelir oklāyı şe yapālar, iki çocua da böyle duvā. iş bitti sōna. gelin bidesi yapālar, yemek. gelin bidesi derler, pazı yazdırılar geline baķam yırtılcaķ mı yırtılmacaķ mı? yırtılırsa kıızı olur, yırtılmasa çocū olur. işte öyle bi inanc vardı. tabi bēnim pazılām ic yırtılmadı. ēbēm vardı ta kaynanamdan başķa,
55 kaynanamın kaynanası vardı. o parmağanna yırttı, kıızı da olsun dēyi. biricik kıızım oldu sōna dört tane çocūm var. ne pazı açarım ben, açarım tabi. benim pazılā yırtılmadı, emen parmānı böyle şe yaptı, yırttı. ādet işte, görenek... tā kaynanamın kaynanası vardı. kaynanası varsa kaynanasının yanına, bēn on altı sene durdum kaynanamın yanında. başķa eltim var, te karşıda ēltim. bunnār da benim çocūklēm
60 burada. iki çocūķ bi yerde ayırdıķ onnarı. bi insancıķlān, bi komşulān övünü aldıķ, biz burayı girdik. kaş senedir burda ba dede, biz bu ēvi alalı. te bēnim ēv karşıya gelđim, on altı sene durdum orda. ordan da buraya ayrıldıķ, o zamandan beri de burada yaşıyoz dedeylen. çoluk çocūmuz oldu onnarı dāttıķ. çivtçilik, mal baķardıķ, koyunumuz vardı, s rımız vardı. aT baķalım boķu, aT baķalım boķu. ne
65 çekti bu ēbē ne çekti, tā hayla kırtulamıyōm o boķçuluķtan. orā da gittim, ēllik gorsun ēline tıķ tıķ bütün gü. ēllik bu kıavrama. burayı soķāsın ēllēni, delikleri vardı, onnā bütün gü biçersin. iki gız bi boba, anam astalıķlıydı. bütün gü bize biştiri bobam. emen fita derdik önnūmüz vardı, emen koķul tuz, kıavaltı bandırız ona, aydi baķalım dört tāne dēmēt bi kıoltuķ altına, bi de böyle dēmētleri

- 70 dinn n mek yok. ne  ektim, ne  ektim k s        ne  ektim,       tam            ,
      de                ,      .                  ,                    
o,        da                        ,     de               ,            
              . o                    ,                ,             ,   
      var.    de                      ,                  ,         
75         .                    .    de               .        te                 
                        .                               .                    ,
               .       de ne         ne.              ,         ?           
   ,                           .            ,                     ,        
              .                ,                         ,              
80      ...                                        ,            .           ,
              , o                         ,                   .                 
     ,            ...             ,        da     .             ,              ,
           ,                           da        .              ,                
       o       .                   de         .                          .
- 85             .                      .                               ,
              .             de     .                     ,       da       ,
              .                   ,         ,                 ,             
   .                         .              ,                   ,
                         ,        .

-23-

Kaynak Kişi: Yaşar KÜTÜK

Yaşı: 70

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var.(ilkokul)

5 **Derleme Yeri: Yukarıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Köyün tarihi

-Bu köyün adı neden Yukarıkanara? Köyün adı ve geçmişi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

-burası bulgar köyü. muhtarlık yaptım çok ama ben de nerden geldini
10 bilmiyom. faakat bi jandarma baş çavuşu vardı, sözlükten bakmış; yâni kanara iki
bayırın arasında, mezbaha yâni. hayvan kesim yeri geçiyomuş. o anlamda yâni.
aşağıkanara da var. öyle yâni. bu köy bulgar köyü, zâten dedelerimiz bulgaristandan
göç ediyler. doksan üç arbi mi? işte o zamandan beri burda boş bulmuşlar evler,
girmişler burayı. tabi göçmen, doksan üç harbinden işte, kaç yıldır bin sekiz yüz
15 doksan üç mü oluyo, o zamandan.

-Alevi- Bektaşî kültürü hala devam ediyor mu?

-o önceleri vardı, çok önceleri vardı. yok, yok öle bi şi yok. daha önce
vardı dört hâne. tabi dört hâne vardı, hatta benim babannem dâhi bektâşiydi, açık
konuşayım. ama bizler mâlesef şimdi, biz şimdi onnari mâleseF görmedik,
20 çocuklarımız yâni.

işte köy bin dokuz yüz yetmij beş yılında muhtardım ben, o sayımda kırk
beş hâneydi, üç yüz seksen dokuz nufusu vardı yetmij beş sayılımda. o günden bu
güne kadar göç aldı, gitti yâni köyden. şimdi yirmi beş hâne ama, yirmi beş hânenin

yedi sekiz tane mesela te bu bayan bi karı bi koca, bi hane sayılıyo. mesela yukarda
 25 var, bi nene kocağarı iki tane hane sayılıyo. yani resmi nüfusu, doksan iki var.
 doksan, doksan bej mi, doksan yedi mi işte. tarımna ūraşıyoz, yarı tarım yarı
 hayvancılık; ayçiçeği, būday, yulaf, arpa falan bu gibi.

-Askerliğinizi nerede yaptınız?

-askerlmi ben istambulda, ulaştırma, ulaştırma olarak yaptım. yirmi dŕt
 30 ay. ulaştırma olarak ama; ilk komutanın postadáydı. bin dokuz yüz altmıj iki,
 altmıj dŕdŭn mayıs ayında terhis oldu. málum eyitim, ben görmedim gerçi eyitim,
 iyiydi rahatım. sabah kalk borusu, akşam yat borusu.

dŕdŭ erkek biri kız, evli. ben erken evlendim. işte allaha bin şŭkŭr. yok o
 zaman yapamadık, yok. yok, kaçmadı da görŭcŭ usŭlŭ. çocuklar ayrı, en ufağ
 35 çocukla ben burdayım. lŭle burgaza ev yaptım, torunnar var, orda okudu falan.
 kırklar eline ev yaptım, torunnar var, şimdi kısmetse bu ayın yedisinde gidiçeS. iki
 yıllık Ta olsa liseye pardon yŭksek okula ũnŭversteye giççekler. biri erkek biri kıS,
 kız olan çorluda okuycağ, kırklar eli kara hıdırda. işallah bulur sizi orda. biliyom
 ben şeyden goncadan dedin ya. şimdi eskiden kŕy daha cannıydı yani. kalabalık,
 40 nüfus kalabalık az önce bağısettim ya nüfus kalabalık. ŕrneyin bizim kŕve
 kŭltŭrŭmŭz yıllardan beri, iki tane kŕve vardı, nüfus almŭyudu, şimdi nüfuz azl .
 biraz da bu okulların kapanması, bana gŕre okulların kapanması biraz daha kaydı
 yani. on on iki, on ũş senedir kırklar elindeyim. e şimdi gene giççes. bi gelinne bi
 çocuk kalcağ burda. eskiden de işte tarımla çalışıyodu. ben emekliyim şimdi
 45 muftarlıktan, otuz sene muftarlık yaptım. yaşı haddiden emekli oldum. allaha bin
 şŭkŭr te bŕyle geçimlimiz.

-24-

Kaynak Kişi: Mükerrerem KÜTÜK

Yaşı: 41

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Yukarıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Kız kaçırma

sekiz dokuz sênê, on iki on üç yaşında ben istedim. ondan sonra yirmi bir yaşında kaçtım yâni. kolumdan tuttu, getirdi eve. öyle ondan sōna işte bir ay sōna düün oldu, eskiden burda evin önünde öyle. yok isteme, istemedik de. annemlerin durumu çok iyi dildi. ani yapıcak durumları da yoktu, iç istetmedik öyle. eskiden böyle kaçma da, daha çok er şey bol dildi, ondan öyle uygun gördük heralde. biraz cāyillîn elāmeti, cāyillikten yâni öyle evlendik işte. düünümüz burda, bahçede bi gece kına yapıldı bi gece bildîn gibi şimdi orkestıra ile yâni öyle dil. vallâ işte öyle eski at arabalānna alınırımış, atı düzlerlermiş, yâni at arabasınna süsleyip de. ninenin annatt gibi ama öyle ben görmedim o günneri. ama biS ani işte şimdiki düünner gibi evin bahçesinde, görmüşündür kır düünü işte öyle. iki tâne de çocūm var, ikisi de okulcu. köyümüz de küçük çok yâni geçirecek bi şey de yok yâni. kalktık günnük işlerle. çiftçilik yapıyoz, çapa kazıyoz kēndi yicēmizi kēndimiz çıkarıyoz işte öyle. ayvancılık, çapacılık er şey öyle. yok yâni okula çocukları, kendimiz burada, 20 çocuklā kırklar elinde bobannesinne dedesi bakıyo ordan okula gidiyolar. beyninden asta nine de, edirneye gelip gidiyo bizimki, o çok bilir ama işte diyum ya.

-25-

Kaynak Kişi: Azime AYDEMİR

Yaşı: 66

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Yukarıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

a yavrum görüyo da geçen sene kurban bayramında beyim öldü, iyi dilim yavrum. işte benim kafam da çalışırdı böyle, ama ne apayım iç. benim okuma yazmam yok, o zaman iki tane ekiz kardeşim vardı, benim ufam, bi sıra öğretmen yoktu, o zıman köy doluydu, şimdi kim var köyde? o zıman onnarı yolladılar, üç tane deyi beni yollamadılā, ğız dedilē bu nābıcaķ okumayı dedilē. şimdi ōsa... bēn de şeylik duyuyum ama gene parayı az çok biliyum işte, pazarına gidiyom, şeye gidiyom evlatlar istambulda. orda işte ötēn geldi küçük, az sōna bēn de giderim. gidiyōz hēp giderdik. kurban yaptık bayramda ōle, o gün avşam dede kaldırdık on kısımda. bilir 10 be kurban bayramda bilmez mi bu? bilir yavrum, nāpalım yavrum kısmet böleymiş. ğızlarım hēpsi istambulda. hepsi evlat, torunnān gelinneri bile var, epsi. nası geçer bá yavrum. öyle geşti işte. biz böyle nerdeydi zērbēs o zıman biz ēllē biçerdik, orak, harman yapardık. hayvannā, bēm beş tāne çocūm vardı, işti kaynana kaynata da ölmüştü. neler çektik zāmēt. gündüz gidersin bütün gü ōraşırsın, akşam gelirsin 15 gene bi fırın dolusu ekmek fırına atardık, nerdeydi böyle? şimdi ayāna geli, şimdi ne var ij yapmā. ama gene çok yoruluylē, genşlē çok vēran şimdi. oturup halıylē küloları, hēp onun etkisi bakma sen. iki sēnē önce gelinim öldü. büyük gelinim iki 20 çocū... yandım ateş işlēnde, geçen sēnē iki sēnē olcaķ, bu sēnē kardeşimin biri

öldü, üç sene içinde dört tane cenāze. ben çok yanıkm yavrum... beyimne iki sene
 25 arası var. yattık uykuya adam uykuda. gelin felç gibi oldu, gelin dört buçuk ayda
 gitti. beyim hiç bi şey yoktu beyā! avşam bir öv dolusu misāfir vardı. beyin
 kanaması getirmiş toktor. hep āzından būnundan ğan gelmiş. vallā ap map yudardı
 hep ama hiç o günde bütün gü diyim ya, biz yapıp yemekde, besliyi köylüyü Tedi.
 bi yudum bi yudum dātmayı sevmēSdi. sana da zor geliy, ama dedi bu sene tā
 30 yapalım bakalım Tedi. o gün yaptı er şeyini bi horķultu duydum adam dönmüş, o
 yola gidiy. aldılā gittiler ama iç akşam üstü gene saat beşte altıda tēslim oldu. o
 burda bizim evimiz Sāten. ben de karşı mahalle deriz ordanım ben de. ikimiz de
 burda, aynı aķrandık ikimiS de. ben sāl napayım kayrı yavrum. torunnān gelinneri
 var, işte ğızlān ikisinin gelini var. ğızlarını verdi iki tane ğıs. biri te işte büyük
 35 çoçumun da gelin aldıydı, bi de ğızı vardı, verdiydi onnarı, bitirdim er işi deyi onda
 öyle oldu. biS ösüz yokdan yetişdik, bi sürü çoçuk. tam bi saat çıkıysın selāmete,
 haydi bi yerden bi şey. torunun biri okudu bizim de, dōru düzgün bi sene oldu,
 subay olarak yaptı askerli, geldi de dōru düzgün iş te şey yapamadı, ayerleyemedi.
 istedi gibi olmuyo.

40 **-Sizin düğünüz nasıl oldu?**

-nerde olcek, kim yapçak, bis kaştık. annaştık işte. gene yirmi vardım.
 teyzeleri vardı şeyde kırklar elinde orayı gittikti. ana yok, buba yok, ben onun çok
 çalışmasına vuruldumdu. çok çalışırdı. er şeyi yoktan var etti. ac bırakmadı, susuz
 bırakmadı, işte öyle gitti. içim çok yanık yavrum, hiç unudamıyım on ay oldu işte.
 45 gelinimiz var, bi de torunun gelini var yanımızda. ben yalnızım şimdi, ama geliyler,
 om bej yirmi gün geçmiy geliyler, dolaşıp çoçuklar. te bayramda burdaydılar, dün

avşam gece geldi gene cumartesi gün gelmiş. kırklar elinde övü var, küçük çöcun.
ordulu iki tane kiracısı var. islaydı çok kiracıları, iyi insannā. bitirmişler işte dışını
otuz milları buldu anne diyi. azla olur mu? yaptılar o zaman çocuklar ufağıtı. çocū
50 var üş tāne, tā gelin falan yoktu. em şeyde çalıştı, su saatlānda, em de pazar yeri
aldı, pazara gittiler. ep bubası da gitti onnarla, çocuklar ufağıtı, onnarı ep
yardımnadı, ep yardımnadı... emen biS burdan gittik, büyük çocum on altı mıydı on
yedi yaşındaydı gittik istambula. övümüzü yaptık, gittik kirāda iç kalmadık bis.
övümüz var, burda öyle bu övümüz dālmij biz gittin, geldik gene yalnız başına
55 topladı onu.

-26-

Kaynak Kişi: Hatice BAYAR

Yaşı: 72

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Aşağıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Eski hatıralar, günlük hayat

ben okula gitmedim, masaya oturmam hiç. o zaman ki zamanda okul
yoktu. kızlara okul ilâzım dil dedilē, askere mi gidicek dedilē, beni yollamadılar.
bubam da yalnızdı anam da yalnızdı, ben öleden ğaldım. sōna da gene ic gidemedik
10 te öyle ğaldım ben. ne iş çivtçilik be ğızım, bizim işimiz belli çivtçilik. bubamızın
yanı sıra tāliya gideriS, (...) yaparız atarıS kēnara. biz o zaman ki zamanda öleydi. e
şindi motorlā var, kadınara kimse gitmiyo. dōma böyümem bēnim lüle burgaz bedir
köyünde, dōmam tatlı pınarda dōmam. sōna biz soy adımızı kütē geçirmişler. o
kütükten burayı geldim gene. ne bilem ğızım sēnēmi de bilmem ben iç. tabi ben bu
15 eve gelin geldim.

-Amca sağ mı?

-sā, sırtmaç s rlara gidiyo, iş yapıyo o da. ben de işte övde bana düşen
vazifeyi yapıyom. nábıcan torbasına ğuycan; yemecik yapāsın, ekmecek ğuyarsın
yollāsın çanta öyle. yedide gidiyo, erkeden gün dōar dōmaz bayırda. hayvannā da
20 ōsa çok ğuraķ. hayvannān ayakları acıyyo. sabah çiyinde meyraya çıkıyolar. bizim
işimiz böyle ğızım. başga işimiz yok, te böyle yiyelim içelim. ben düşün filan
yapmadım ben. dērmen arabası gibi geldim. kaçmadım, arabayla geldim. istemē
gelirler, rāzı gelirse öleydi, bis kör pazarı. ben ic bu adamı ben ic görmeden geldim.
vermişler öyle geldik. hayır görmedim ki hiç duymadım bile. vermişlē beni, ālem

25 almā gelcēmiş insannar, o zaman beni aber ettilē bana sōlediler. ileri ōleydi, saklıydı çok. ama şimdi anayın da bubayın da haberi oluyo, gidiyolar, gelicez diyolar, şimdi öyle. bizim günümüzde çok utanmak vardı, sıkılmak vardı. şimdi her yeri meydanda geziyo. bak allā da bize ekmek veriyō, ama te öle ucu ucuna veriyō. yā gızım ilerki bolluklā nerde. gidersin orağ biç, biz ellēn orağ biştik. gıvramayla
30 biçēsin, demet bālāsın, toplāsın. şindiki genşleri ben hiş dōru görmüyōm. gāstelēde ne gözel açıp önneri, apış arası açık, gerisi açık. bereket işte eptene kesmiyo bizim nafağamız, ucu ucuna veriyō, ama buna da şükür. şindikiler ekmeK bilmez, yemek bilmez, gider çarşıda doyuru gārnını gelir, dērmēn dönüyo bu su nerden geliyo? bülüyolā mı bilmezler. atıyolar ekmekleri, āšta mı oluyo ekmekler, ekmekler āšta
35 mı oluyo, olmuyo. dövüyōsun, getiriyōsun, kaş türlü bak ij yapıyōsun. gızım bis çok çillelē çektik, yokluk gördük çok şükür, varlık ta gördük bu günümüze de çok şükür. dört gızımna bi çocūm var. hepsi evlendi. var torunnarı başladık vermē dışarı çok şükür. burası göçmen kōyüymüş heralde yukarıkanara burası. ohō burdan insannā na gādā kaçmış. nene filan kimseyi gördümüz yok bizim. hepsi çıktı çıktı
40 gitti. anamna bubamın yanında durdum, fazla insan görmedim. duşman burdan topluyo götürüyo, bulğariya tarafına kaçıyo öyle, uzun gūlağdan o gādā duydum, ama fazlasını bilemem. vālā görmüş mü görmemiş mi onu da b lmem. kırklar elinde daima gideris, çarşamba da gideriS, pazar ertesi de gideris.

-Doğān çocuklara adını nasıl koyarsınız?

45 -nası ad goycan? gene erkes ocalā bildini söyler gene. oca gör, tabi. ezan okur, o da çocūn adını gör. oca tetlīpınarda, beycede hoca yoktu, bu köyde vardı.

çārisın, ğodurusun çocūn adını. tatlıpınara gittiniz mi? dövletli āca? gezicen ep.
yannij gelmişin, dövletli āştan buraya çıkıcādın.

gitmedim ğızım, haca maca bi yere gittimiz yok. bizim acı kayrı karşıda.
50 mezarlıkta... b lmem ğızım, bacaklarım çok ārıyo.

ķaynanam sāyıldı, ķaynatam yoktu. nāpcan geçinmeyib de demi gelmişin
istersen. buba da dersin ki, ana demeden buba demeden kendini sevdirmessin. ana,
buba dersen o da sevilir sen de sevinirsin. şimdi ana demek yok, ne deyeceklē tö öyle.
aram nası olcaķ gelinnen iyi. gelin beni dinnē, ben gelini dinnerim iyi olur. sen
55 ğaynana yanına git bakalım da nası olcānı ōrenirsin.

muftar, ayçiçeyi biştiriyo böyün. halimnē biştirdi, bizimkilē yeşil deyi iki
gündür bıraktı, böyün biştiriyo. ali ğüşlü kırklar elinde, işte ķardeş. āmet ğüşlüyle,
ali ğüşlü ķardeş. o da benim akraba oluyoS.

-27-

Kaynak Kişi: Selime GÜÇLÜ

Yaşı: 65

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Aşağıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Köy işleri

10 yukarı kanarada dōma büyüme, burada da evliyim. burayı gelin geldim. evet, beşe kadar gittik, o zaman beşe gadardı. kırk sene, davulla, yukarda, halayla, yukarkı köyde oldu burayı geldim. e orda işte nişan yaptık, evlendik. sōna burayı geldik işte, alayla bi gün geldiler almā. üç çócüm var, kızım yok, erkek üç ölüm var. biri bekar, ikisi evli. torun; birinin iki, birinin bir. bi çocū, birini de iki kıızı var ortancayın.

-Köyde hangi işleri yapıyorsunuz?

15 -çivtçilik nāpalım. çivtçilik işte, ekiyoz būday, gündendi, ayçiçeyi işte öyle bi şeyler ekiyoz. o zāman düvenne döverdik harmanı. harmanı döverdik, hayvannarı koşarıS, bēygir varsa bēygir, öküz varsa öküz ōle döverdik. şimdi döverler geldi, tālada dövüyolar.

20 aşşā kanara ne birem niye, niyēmiş o aşşā kanara demişler işte. kanara konmuş ama bilmiyum neden ne oldunu, bak kızan bēnḡen dā iyi biliyo. bu fasilyeyi şindi yeşillik qalmij baksana çıkarsam, çıkarcam. şindi motorla ezicek çocuk bunnarı, ama çıkmaycaqlar, ondan ayırıyorum. çağıldaqlā yemyeşil bekledik bekledik hiçbir olmā dil. yicek koyunnā dedik, topladık, aldık, geldik bunnarı.

olmuyolar ne bileyim işte olmamışlar. bi de kurağ gitti. kimilerini dā bırakıyım hayvannara yisin dēyi, yapraklarına barabar atıcam onnarı.

25 köyde şindi salonda düünner, kırklar elinde, işte nerdise burgazda yaparsa burgazda salonda oluyo düünner, şindi davulla, ilersi halayla davulla olurdu düünner. salona çektiler, şırlere gidiyo kızlar, şırlerde. günnē geştikçe... évimiz burası biSim. yok gélinnerim, kırklar elinde hêrkes çalışıyo. bi çocuk var şindi yanımda bekar, o yapıyo işte. kēndi başımıza yapmā ūraşıyêS. var ayvanımız da
30 var. ingimiz var, koyunumuz var. koyunnāmıs, gidiyolar, salıyuS, salıyuS, çoban dede otladiyi kēndimizin. sūt sāmıyoS, sāyan sār ama bizde adam yok, yannız bir iki adam olmadan onnar da sālmiy. kimisi aydeycek, kimisi sācağ, yok. işin kolayı. gündendilē biçilio mu? veli amıcan belki, bi parça dedi, belki biştirim dedi, sizin tālālān yanından ma bu tarafa gittilē gāliba. yukarı gittilē, sanıyom bu kāsaba
35 yoluna gittiler. onu diyum ya burayı mı gittiler deyî. bitti sizin ama. nereyi serînz kızım gündendileri? serdiniz mi sermediniz mi? tabi ava karışıyi yavrim, vêli amıcan da dedi; sêrêlim dēyê de. dēdim; avşam yakın yavrum yarın sabā sêrêriz ava da karışıyê.

-Hıdırellezler nasıl olurdu?

40 -hıdırêllêzlerde yapāladi mānileri. ıdırêllêzlerde üç gün ıdırêllêz olur. te o ıdırêllêzi de batırdık biS şindi ıdırêllêz de kalmadı. êski ıdırêllêS, sabālayın başlarız alay dōnmê, avşama gadar ayaklāmız ārı, türkû çāra çāra iki üç gün ayak üstü dikilemeyis yorgunluktan. gece de gündüz yaparız ama gece de. hiç gündüz bile yok ıdırêllêzler, batırdık onnarı. çocuklār aşırı köyden gelirlê, kēndi köyümüzden
45 gelirler. alay dōner kızlar, yemê annelēmiz getiri, hiç kimse gitmez eve. yemek

getirilē, pēynir ıdırēllēzde taze peynir yapālar. poşete kıuyarlar, getiriler, ōlen kararı
 yiyip ekmē gene başlarız oynamā. gitmek yok. bālamazdıķ hiç āşlara. ne deycez,
 ıdırēllēz türkūlēni çārıS. ne bileyim bá yavrum nası derdik?

Hıdırellez Türkūleri

- 50 vur alim, uyan alim
- gūl yast na dayan alim
- uyan alim uyan alim
- gūl yast na dayan alim
- zeynep düştü bayıldı
- 55 ferecesi suya yayıldı
- asan da seni sorar isen
- dalğalar önünden gitti
- dêrê boylarından gitti
- zeynep ekmiş bir tarla suvan
- 60 uzun oluķ dêrêsinden gelir sêlam
- zeynep ekmij bir tarla suvan
- uzun oluķ dêrêsinden gelir sêlam
- asan da düünü sorar isen
- dalğalar önünden gider
- 65 dêrê boylarından gider.

-28-

Kaynak Kişi: Cennet ÇAKAR

Yaşı: 85

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Aşağıkanara Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Hıdırellez

aynı evdenim, doım moum bu hāne. olmuşum, anam babam ölmüş,
kalmışım halamın ėline, damad getirdi, bu ávde yaşıyóz. bu yaşı ġadar. çócuġ oldu
dālıştılar, kırġlar elinde var, ıstambulda var. allah ne ġarara ġararladıysa allah
10 yardımcımız olsun.

-Amca sağ mı?

-o da sā, ikimiz de. ikimiz de aynı yaşıta. var kızanım var; ıstambulda bi
çocūm gelinim var, ġasabada iki tane var, bi beġar var, bi kızım var, beyce köyünde
o da. onun da damat öldü iki senedir yalnıS, ġilleli hepimiS. eskiden burası burada
15 avur varmış, avur köyüymüş, avurlar atatürk meydana çıktı, burdan ġalkmış
ġalkmış öte tarafa ġeçmiş, ġaybılar varmış bulġaristan. geliyolar orayı türklēn
üstüne, türkler de ordan ēvlēni satıp da geliyi avurlara, ama kimisi satmadan
ġıkıyo, avur ēvlēne gelip yerleġiyular tabi. gene parası olan ēvini yaptırdı, iyi
yaptırdı, avur ēvlēnden bile var tā. yaptırmayan da.

20 avur, burayı yunan arbi olmuş, yunan gelmiġ burasını ġaldırmış,
ġötürmüş, ġarakaya diyular oraya ġadar, o akşam orda ġalmışlar heralde. ġötürmüş,
döve döve öldürmüş, ziyannık hiġ annadılmaz. ġadınnā ġalmış, ordan atatürk
salıyo, atatürk meydandāmış ama haberi olmamış, telfonnar düzelmemiş. salıyo ġāt

atıyo, mahacir yerine mahacir. burdan kalkmıj gitmiş, buranın köyleri mahacir.
 25 mahacir diyiler, geri yerine gelmişler, ama burasını yāma yapmış. ne yiyecek, ne
 giyecek, ne örtü, ne döşek... gelmişlē boş ēvlere hastalıktan, üşümekten onnar da zar
 ziyan olmuşlar. kimisi ğalmış, kimisi ölmüş te öle öle kırtulannar yaşamış. fazla
 durmamış, etmemiş ama erkeklere toplamış almış, erkek bırakmamış. bi gece
 burlarda kapalı tutmuj, bi gece öteki köylerde, almıj, gitmiş, dövmüş, öldürmüş,
 30 almıj buralānı bi iki gün. eziyet etmiş, zulum... allah yardımcı olsun. allah iyilik
 sālık versin ğenşlere, hayırlar, ömürler versin.

çivtçilik, ayvan bakılırdı, te aharlar var, ayvan bakılırdı, koyun, kuzu
 vardı her köyde. kıra kış yer yapālar, köyde bakālar. çoluk çocuk, erēn koyun
 güderdi. okumak yokTu fazla, işe giderdi. çivtçilik başka bir iş yok buralarda.

35 **-Hıdırellezler nasıl olurdu?**

-üc gün ıdırēllēz yapardık, kadınnar da toplanırdı āzdan türkü söylerlerdi.
 bi şey yoktu o zaman, ne telfon ne bi şey yok. āzdan türkü söylēlerdi üj gün. gece
 bile toplan lar, türkü söylēler. er şē vardı, alaya çārılırdı böyle karşıya gidiliyo epsi
 vardı. ziynepe vardı: ziynepe düştü bayıldı, ferecesi suya yayıldı, ne olcak te öyle
 40 güler kadınnar, kızlar. nasıyıldı başı bilmem, başını bilemiyom.

emine derler adına

doyamadım dadına

elli kuruş çok mudur?

emine gibi kadına

45 bundan başlalar arkaşı gelir, ne olacak, kalktı. televizyonnar çıktı, teyipler, televizyonnar, radyeler. erkes dinniyo, türkü söylemē olaşmıyo.

düünüm olmadı, bi şe olmadı. oldüm yerde bi gelin yaptılar, kapadılar damatla başka bi şey yapmadılar. ben ösüz, bi tane kalmışım halamın eline. anam babam ölmüş kim bakar kim yapar. yapannā var tabi. salonnarda yaptık, köyde 50 yaptık, büyük olana burda evin önünde, oynadılar. geydīm gelin urbası, boyunca urbalar vardı boyunca. çiçekler daķālar, kafayı çaķālar, yapālar öyle eski zamanda. şimdi epsi kalktı bi şey ğalmadı. giydişiler arkaşı açık, önü açık haydi... açık buluyos, māna buluyuz ama bize soran yok. erkes bildi gibi yapıyo. ayıptır, ğünādır diyoz, çıplaķ diyuz. televizyonda olannara bile çekişiyom ama yok fāyide öyle... 55 zaman öyle. işte köylerde kaldı mı? kalktılā gittiler, evlenen fabrikalara, işe, köyler boşaldı, yaşlılar köylerde ğaldı. erkes aldı başını gitti. bayā yaşlı vardı ama (...) om bej yirmi. elli yedi, elli sekiz nüfus.

nine nābıyo, iyi mi? yolla onu bana annadalım eskilerden. maķarebeliklerden öyle olmuğ, böyle olmuğ duydūmuz. görmedim ālemden 60 duydum. te burda kadınnarı kaldırmığ götürmüş, kaç sefer bi kere beş kere dil. faķır kalmış köylüler. sırtına alıcaķ bi torbaķını giyicēni, giyicēni de gidicek canını kurtarmā. sōna nābıcaķ, yāmır olur, kar olur, kış tutar. götürmüğ bu tarafları avur, almış almış, yāma yapmış.

ēkiyum, geliyum kasabada çoćün biri, tarlaları sürüyular, ekin ekiyular, 65 gündöndü ekiyular, suvan ekiyular. biraz ğazıyuz, biraz çapacı götürüp ğazdırıyular, öyle öyle gidiyu işte.

-29-

Kaynak Kişi: Şerafettin GÜR

Yaşı: 60

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük-Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün kuruluşu

-Köyün kuruluş tarihi ile ilgili neler biliyorsunuz? Alevi-Bektaşî kültürü hala devam ediyor mu?

-tam kâsin rakam vermmekle berâber, tabi tabi kuruluş yıl dönümlerine
10 dayanıyo yâni, o ilk yıllarına. malkoç oulları falan kalıyo falan ya, o yıllara dayanıyo yâni eski, duyuşlarımız öle. tabi yörük soyundan gelme yâni. var biras bir kısmı var. aha geldi dede, kahveci dede geldi. vaıla bizim köyde yoktu, yakın komşu köyümüzde vardı, beycilerde. malkoşların adı; kimisi diyi malkoç ölu bilmem konaqlamij diyi, kimisi diyi çok malcıymış işte öle demişler malkoşlar,
15 şunnar bunnar. öyle deniyu, bilemiyuz artık, tam teşekküllü de bi şey.

balıkesir, on altı ay balıkesirde kaldım, üç ay bilecikte kaldım, bir ay da izin yirm ay askerlik yaptık biz. askerlik, jandarmaydık hep sivilde aşır neşir olduk, tamamladık yâni. köy geçmişte gümrük çalışmış burda zamanna. bu kâvenin oldü yerde, biz okula giderke gümrük binâsı vardı, eski bi gümrük binâmız vardı.
20 lojmannarında öğretmenler yatıp kalıyordu. sora tabi terk edilmij vaziyette, yıkıldı, yıkılınca köy nâmına köy konaı yapıldı yirmi yıl önce. zâten biz yetişemedik gümrün çalışt yıllara. bulğaristan sınır burda iyice yakın. tabi eskiden burdan gelip geçmişler işte tabi. şimdi bu vaziyette âne sayısı var da nüfus çok azaldı. otuS sekiz, kırk hâne. şimdi hâne sayılıyo, ama iki kişi kaldı; karı, koca çocuklar kimi okumuş,

25 kimisi fabrikada... çiftçilik, hayvancılık daha önce ufak hayvancılıktı şimdi süt
inekçiline dönüştü. bûday tarımı, ayçiçek, hayvan yemi olarak yulaf, arpa bu tür...
seksen kuruş, yemin kilosu da seksen kuruş. kırtarmaS tabi kırtarır mı zarar. sôra
değiştiremeyiz biS tabi, ne yapıcan elimizde var deyi mücadele etmē ôraşıyuz ama...
yüz elli kilo bûday biştik dönümünden, yüs kilo bûday biştik, elli kilo ayçiçek
30 biştik.

çocukluk zamanımızda ufak hayvancılık vardı o zaman tâ köyler daa
areketliydi. biz ilkökula giderke yetmiş tâne ôrenci vardı. şimdi bu anda burda ôrenci
yok iç. iki tâne vardı onnarı kırklar eline kıaldırıyoz. belki ôrenci servisi gelmicek
yâni. taşımacılı sistem var. kıofçâza gidiyolardı. çocukluk dönemimizde tabi şimdi
35 motorlaştı insannar. şunna bunna işçilik böyle oluyo da masraflı oluyo tabiki. o
zamannâ bu kıadar şehirle irtibat yoktu tabi, şimdi eli ayâ tutan herkesin altında bi
araba. köy yaşamları o zaman insannar daha birbirine yakın duruyodu. şimdi tabi
biraS durumu iyi olan falan kimse kimseyi tanımiyo tabi, bu hêr yerde zâten olan bi
şey. bizim ômrümüz burda geçerci, burda bitmij zâten altmij yaşında bundan sôna
40 ne beklices. emekli de olduķ, tarım bākuru. bi kıızımız var, bi ôlumuzla bi kıızımız
var zâten. kıız, ôlan kırklar elinde ara ara burayı gelip gidiyu bize biraz yardımcı
oluyo.

-Sınır yakın mı?

-çok yakın, asker var şimdi askerden izin almadan biraz olmaz yâni. asker
45 hemen burda köyün çıkışında. ôbür tarafı demir perde. yav, askerin yanında bişey
demez subayınna görüşürsün, görmek istiyoz dersiniz bi yardımcı olur mu olmaz
mı? onun da üstü gelir bilmem ne olur? asker sorumlu bölge. gümrük geçmij

bilmem ne olmuş zamanna. biz burda altmij, yetmiş tãneydik oğul õrencisi vardı, şindi hiç yok. yav gerekli derken çok kestirmeymij buranın bizim duyuşlarımız, 50 duyumumuz öyle. dereköyden ne girip çıkıyo? arabalā girip çıkıyo, burasının yolu daha kestirmeymiş yāni. atıyum şindi öteden elli kilometreyse burdan kırk kilometre bunun gibi. õlan kırklar elindeydi, o işi beyenmedi, o da şindi bazı yanıma geliyo, bazı gidiyo falan. acıkınca, yardımcı oluyo bize canım bāzı konularda. damat fabrikacı.

-30-

Kaynak Kişi: Ahmet CAN

Yaşı: 82

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük-Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün tarihi

bu köy bu köy, burda dödüm, burda böyüdüm ālā da burdayım. yunan gelmiş yunan, yunannılā gelmiş. burdan almışlā, götürmüşlē köylülēn hepsini köyde kimse kalmamış. çok eski bu köy, çok eskiden türk köyü burası. bu köylē avur köyüydü, o zaman karışıkmiş köylē. türk köyü, çok eski. eskiden bi malkaç ölu derlēmij varmij, burda bi malcı, kalmış malkoşlar. malcıymış çok, malkaç ölu malkaç ölu derlēmış. kimisi var diyo, kimisi yok diyo bilemem orasını.

-Teyze sağ mı?

-sā, seksen yaşında iki yaş küçük benden. dört tane çocuk vā bi de kıS. ben ārıda yaptım askerlīmi yirmi dört ay, iki sene. askerlik iyi geşti, savaş yok, bi şe yok askerlik o zaman. şimdiki gibi şey de yoktu, bu anarşi korkusu falan yoktu o zaman. ben ihtiyarladım artık unuttum bi çok şeyleri, unuduyoz artık bis. şimdi sana bi şey sölüyom, aS sōna unuduyem onu. ne söyleyecem? çocuk çalıştırıya, ben de yardımcı. o bi yere gidiya işe gidiya falan, ben kalıyem kâvede. biri istambulda, birisi lüle burgazda iki tanesi burda. istambuldaki oto tamircisi, lüle burgazdaki kâvecilik yapıyo, burdakılā da çiftçilik yapıyolar. būday ekerler, yılaf ekerler, arpa ekerler, gündöndü ekerler. var, hayvancılık olmasa zāten geçinilmez bu köylerde. bu köylerin arāzisi kaç aS. on nesil hayvancılıkla fīlan destek hepsi birbirine işte uç ucuna

- geçiniyolar. türk, türk köyü. bektāşılık var. komşular ara ara bektāşi de var arışık.
- 25 var, git sor aradaki āveye, oraya git sor. cem evi yok. dedenin evinde yapılye.
orda olannā seiya. oraya toplanannar, bektāşiler. ben orlānı bilmem, bektāşi dīlim.
onun ii bilemem.

-31-

Kaynak Kişi: Ramazan ULUDAĞ

Yaşı: 66

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük-Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün tarihi ve eski yaşantılar

burda dōma büyüme. askerlī sekiz ay denizlide yaptım, on altı ay
erzurumda yaptım. ya askerlik o tabi, nası diyim askerlī kuralı daha başka daha...
erzurumun ben içindeydim, şöfördüm, levāzımdım askerde. ya unutamad mız şeyi
10 sekiz ay bi acemilimiz vardı, ama çok eyitimli geşti, onu iş unutamıyorum. çünkü sekiz
ay çok uzun zaman, çok şeydi bu o zaman denizlideydi. sekiz ay denizlide kaldım.
atırımda çünkü çok disiplini çok ama askerlī ben öyle isterim yāni, aynı yaşad m
gibi. bugünkü bilmiyum tabi bugünkü kuralı, ama o gün için çok iyi. atmış doğuz,
atmış sekiz yıllarında tēris olduk işte. geldik bi iki sēnē sōna evlendik, tatlıbınar
15 köyünden. burda kalıyom, buralıyım, çivtçilik işimiz, ayvancılık daha çok. hayvan
ūraşıyoS. seksen altıdan doğsan bej yılına kadar da münübüsçülük yaptım, bu
köyden kırklar eline çalıştım. var, bēn şimdi bēnim çok fazla bilğim yok ordan. türk
köyü, esas yürük biz esasında yürüküz. türk köyü, dedelerimiz esas bu şeyden bu
bulğaristandan gelme ama türk köyü yāni, türküz yāni biz. köyde yaşantımız normal
20 burda yaşantı ayvan daha çok, çivtçilik de var da ayvan üzerine. ayvannardan daha
iyi gelirimiz var. şimdi büyük baş hayvan, önceden sürü vardı, işte burda otuz hāne
vardı otuzda da ufağ baş hayvan vardı koyun. şimdi kalmadı beş altı sürü bi şey
ğaldı. büyük baş hayvan var, yalnıS şimdi biraz çivtçilik zayıf köylerde yāni zayıf
dedimiz būday düşük, fiyatlar düşük, hayvan dışardan bi sürü ayvan verildi ama

25 şeyler de fiyatlar çok düştü. köylüler yāni zararda, yāni çok sıkıntılı yāni. belki de şeyi bile bankaları bile pek ödeyen dēsēm biras şindi zor yāni. tabi hērkes mecbur ödeyecek borcunu da sıkıntılı yāni.

-Çocukluğunuzda bu köyde neler yapardınız?

-çoçuklūmuz o zaman okūl vardı. elli iki yılında okūla başladık amma
30 burada o zaman okūl vardı, yetmiş tāne çoçuk vardı. şimdi sor, okūl talebe vardı. beşinci sınıfa kadar. tabi bunnar şindi zamanı geştikçe şindi çoçuk hiç kalmadı. okūllar açık şey de şindi kofçaza taşınıyo. bu sene bi tene bir çoçuk var okūlda. o da altı yaşında. kimileri çoçuklar şindi bi kērē lise, ünüvers şey ortokūl, lise vardı kofçāzda. bunnar da biraz azaldı, bunnarı çektiler kırklar eline. şindi ortokūl var
35 heralde, ilk okūllar filan var. köylerde çoçuk çok az durumda yāni az, burda bir tene var bu sene şindi duyuyom, o da ufağ altı yaşında bi çoçuk var.

savaj zamanı buráyı işte yunannılar gelmiş daha çok, burdan bu aşşā édirne tarafına gitmişşer, bu yunan bozgunnuğ oldū zaman. sōna tabi bu atatürk filan şe yabınca bu şey bittikten sōna yeniden buraya geriye geliyolar. burdan konyıya
40 kadar bile gitmişler, burdan gidenner var, bu enēz bu édirne şeylerine ama gene geriye gene.

-32-

Kaynak Kişi: Niyazi SEZER

Yaşı: 66

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük- Türkmen)**

Derleme Konusu: Alevi- Bektaşî kültürü

-Alevi- Bektaşî kültürü köyde hala devam ediyor mu?

-bi adım da bektāşî dedesidir derler bana, yanındaki yardımcı. bu mekanın sahibidir. dede, kırklar elinde bugün. günü geldiğinde iç bırakmayıS, yaparıs. ne kadar
10 baba, evliya teşkilatları varsa kofçāz dahilinde bunları böyle saymak da gerekir mi?
hepsinin gününü yapar, kutlarıS. hepsini kutlarıS, iç bırakmayız yāni. muharrem gelir, iyi biliriS, ramazan gelir onu da iyi biliriS.

-Dedelik ve Babalık kurumu nasıl işliyor?

-seçimle olur, bizde bektāşilikte bunlar seçimle olur. seçkin kişiler olurlar.
15 yöneticidir, ona bi yöneticilik buyurmuşlardır, günleri belirler ve yönetir. herkesin kendi evi vardır. köyler küçük, kısa. benim evime otuz tane insan sıyor. ben erangi bi yapacaksam, benim evimde olur. şimdi devlet bize cem evi mi verecek? görüyorsunuz işte vaziyet nedir? cem evi nerde yaptırıcaklar, yaptırıyolar kontrol altında öle. herkes kendi evinde gizli yapar. bunun om beş sene öncesine kadar
20 muhtarlık bile bizi kovuluyodu. osmanlının yapt gibi taşradan kovdular ya yeniçerileri, bektāşileri aynen öle yapıyorlardı. há ama biz bunu hij bırakmadık ve devam ediyoruz, yapıyoruS, bizi durduramazlar, bundan vazgeçmeyiz. ha şimdi rahatıS, şimdi güzel.

-Yol, erkan, musahiplik hakkında ne söylersiniz?

25 -biSde perde denen bi şey var, cesaretiniS, bilmediniz bi şeye atlayabilmek, onu yaķalayabilmek o ķadar ķolay deyil. olması da gerek, insannık budur yāni. alırsın ķuran-ı kerimi okursun okursun okursun da bi yerleri var, insan olmak çok zordur, işte bektāşideki set de perde de budur. ya olursun ya gidersin. ille de gel gel kim olursan gel, işte buyrun dūnyanın hāli. evet bunun arasına artık siz ne
30 sıkıştırırsanız sıkıştırın ama yanlış yapmayın. konuştuımız sözleri aynen... böyle mālesef. ben buyum bir tarafa dede oturur bi tarafa yareni ben oturum, bana da dede derler, niyāzi dede derler. aynı şeyi okuruS. o ķadar bu işler bōle yürür, ama uyumayız halkı uyarıS, sorarıS hepsi beraber olur, dede ne dediyse o olmaz. kitaptaki yazan olur. dedelik bōle bi şey. dürüstlük, esastır esastır. bundan
35 vazgeçemēssin, yoksa afaroz olursun, o zaman afaroz olursun yāni. bōledir bektāşilik. benim hayatım yirmi senelik dedelimde ōle bi şey.

malķoşlar köyünün ķurumu, çok eski bi türk köyü oldūnu duyuyoruS, ama bununla berāber işte malķoç beyleri gelmiş falan hepsi yalan gibi geliyor bana. neden? iyi bi araştırmacının sayesinde göçmen anlamı malķoç göçmen demek, eski
40 lūgatta karşııl bu. osmanlının ordaki gönderdī fetihler için gönderdī kurummuş, göçmenler köyüdür, malķoşlar denir, ōrendim araştırmacı profitan, ismini vermeyim. bōle bi ķurumu var, çok eski bi türk köyüdür. şu ķofķāzın on altı köyünde çok eski yüS senelik mekteb-i iktida vardı okul. bölgedeki tek okuluydu. gümrük burdan geçerdı, çok eskiden kırķ dōrtlerde, çok eski bi talihi yaķalamış, eski bi türk köyüdür.
45 türkçeyi dürüst konuşan buyurun şive olarak az önce bi şey söylediniz, ben arkadaşla konuşurken. şimdi bizim bu köylerin haricinde ötekileriyle konuşursanız “gidiyim, goşaf” der şu bu der, örnekler bunnar çoalabilir, buna ķomposto derler, buna

geliyorum derler malkoşlar köyü çok yerleşik eski bi türk köyüdür. mekteb-i
iktidadan çıkmış herkes burayı kasaba gibi gören çok eski bi yerleşimi var.
50 gümrümüz vardı, geçişimiz varmış yāni ben göremedim. ordan kalma öle bi şive de
var malkoşlar köyünde ki bunu emen anlarsınıS.

-33-

Kaynak Kişi: Fatma Teyze

Yaşı: 68

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük- Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

altmij sekiz yaşında oluyom, aman yeter kızanım çok yaşım çok. gittik ama kafa mayyakmışım, işte ben almamış kafam ba kızanım, iç almamış.

-Amca sağ mı?

10 -sā, o buralı dil, o beyceli. o burayı gelmiş, güvē burda güvē. ic güvey geldi. aba kızanım boş ver onnarı be kızanım. ama onnar geşti be kızanım çok oldu. unuttum ben onnarı be kızanım. aman bá kızan m. burayı geldi, sōna kandırdı beni tamam. hicbi yere kaçmadık kızım, gene burada kaldık tabi oldu bitti. dört tāne, bi tāne çocuk var, üç tāne kızım var.

-34-

Kaynak Kişi: Elmasiye ÜZEL

Yaşı: 53

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük- Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

iki kızım bir ölüm var, bu evde yaşıyoruz, gelinim var, torunum var. bu köye
gelin geldim. bu köyde oldu. burda biz o zaman cāhil, ne bilelim biz büyüklēmiz nası
gelenek göreneklē nasılsa öle yapardılā. bēn de kaçma. malkoçlarda bēn de kaçtım
10 beyce köyünden. eskiden gelip gitme olurdu köylere. köylere geldine, bizim köye
geldine bēyēnmişim hēralde kaçmışım, buraya geldik, yaşıyoruz. gūnnük hayatımız
çivtçıyiS, bā, bāçe ekiyoS, beylerimiz tāla ekiyo işte. būday, arpa, çavdar, domatis,
patatiS ekiyoz işte yicēmizi sovan, fasūlye ne lāzımsa ekmē ōraşıyoz işte yapmā
ōraşıyoS, gücümüzün yetti kadar. köy eski köy tabi. ē şimdi neyi duyādık gelib
15 gitme olurmuş işte burda, avurla burda sınır kēsilince, sınır kesildikten sōna gelib
gitme olmaz olmuş. öle gidiyo işte. bilmüyom ba kızım şimdi yeni bi kapı açılcağ
diyolā burdan, ama ne açılıyo ne söyleniyo, açılmıyo. dōal ğazımız var işte. bi
faydası yok ama. vermiyolā bu evlere vermiyolā.

20 bizim zamanımızda bi şey yoktu çocuklūmuzda ne yapıcaS. bir tahta alıp
bir bebek yapıp, biraz bēz dolayıp biraz bebek yapıp oyuncak oynardık. başka bi
şeyimiz yoktu yāni, böyle satın alma bi şeyimiz yok. elimize ne veriseler ondan,
oynamā ōraşıyoduk. ic b lmiyom ba kızım ben o kadar b lmem ki. te bu aşāğı
komşuya git o çok bilir yaşar amıca bilir. te o bizim evin altında emen. annatır onnā

dağa çok bilir. gençler ihtiyâların s̄öled̄ini gençkene dinnemiyo ki. gençke annemi
 25 dinnēdi, annem oturur bizi dinne derdi, biz onu ic dinnemezdik, takmazdık bile.

-Bektaşî kùltürü devam ediyor değil mi?

-türk köyü, çok az, beş altı hâne var aS. beyce benim kēdi köyüm düS
 bektāşî epsi, başka ic bi şey yok, bizim tabi. bēnim bektāşî annem, bobam bektāşî.
 dede vardı ama vefat etti, şimdi yok burada var, burasının dedesi var. vefat etti
 30 bizim köyün dedesi, bēycēyin ona da girmedi yok. ne bilem be kızım biz
 annamıyoz. dede olcağ gibi kalmadı ep gençler, ic yok. dedenin görevi be kızım
 nasıl cāmiye gidiyosun da ocayın görevi ne oluyo? onnān ibādetine göre onun
 görevi de o oluyo. tabi yemek yeniyo işte, ne bilem onnā kēdi biz iç girmedim ki
 içine, bēn bilmiyom, girēn biliyo. biz bilmiyoz, duyuyoz işte. söylemēzler orayı
 35 girenner. biz o kādā biliyoS.

-35-

Kaynak Kişi: Nuriye EROL

Yaşı: 70

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul 3. sınıfa kadar)

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük- Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün geçmişi, tarihi

aqlımız erdi biz bu köylüyüz burda döduk burda büyüduk, aynı böle bu
şekildi köy yāni. geleneklerimiz, göreneklerimiz aynı devam ediyö. gelmiş düşman
ama biz bilmiyöz orlāni. annadırdı. burdan çıkmış kaybılādan avur, toplamış
10 onnarı arabalāla gitmişler çatalcaya kadā gitmişler. her şeylēni arḳadan yapmışlā,
yıkmişlā bi şey ḳalmamış. iki tāne bi cāmi ḳalmıj burda, bi gümrük ḳalmıj bi de
başḳa bir ev ḳalmış. orda da avurun subayları yatmış ondan hic bi şey ḳalmamış,
küllüne gelmişlē burayı. çatalcāya kadā gitmişler işte, tekrar köye dönmüşler
ḳırḳlar eline gelmişler, ḳırḳlar elinde avur varmış, o zaman bulḡarlā varmış. orası
15 boşmuş ama gene yerimiz demişler, tarlālāmız burda demişler, gelmişler burayı
yenden küllē ev yapmışlar. tabi ic bi şeyleri ḳalmamıj yāni. te bu evi yaptık biz, on
senē oldu, yirmi senē oldu ya. būdaylar, çavdaḡlar çıktı tēmēllēni ḳazarḳana,
zamanna yanmış öle ḳalmış külçe ḳalmış. zulüm etmişler tabi giderkene çok. güzel
ḳadınnarı alırlarmış yannarına, adamlarını döverlermiş, iterlēmiş, ḳaḳarlarmış...
20 götürmemişlē ḳadınnardan da yāni kēnara çekēlēmiş, ḳadınnarı ēziyet edēlermiş,
adamını iterlermiş... düşman tābi. göstermesin, var gören yerler ama allah
göstermesin. biz görmedik, bizim aqlımızın erdinde düzgündü buraları yāni yoktu
düşman falan. yok şükür, bobalarımıS çok uzun askerlik yapmıj. benim bobam üç
buçuk senēde askerden gelmiş. ben o yokḳan olmuşum, o gelene ḳadar iki yaşına

- 25 girmişim. dörd yaşında, üç sene, dört sene jandarmalā dört sene yaparmış, piyādelər
 üç buçuk sene yapālarmış asker yāni. ama biz görmedik, bizim küçüklüğümüzde,
 bebekliğimizdeymiş. bizim aklımız ereli bēridir ic biS sıkıntı görmedik, ne
 düşmandan yana, ne askerden yana iyiyiz, rahatımız iyidir. bu köyün malı çokmuş,
 çok koşu varmıj bir adamın malkoç, malkoç ondan kalmış. o adamın malkoç, o
 30 adamın koşu çokmuş, ondan o ismi vermişler malı çok koj deyi te ondan kalmış
 yāni. öyle derlerdi ihtiyarlarımız. dede gitti tarlāya. çalışıyoS be kızım, kendimize
 kadar çalışıyoz işte, çok yapamıyoz ama halimisçe çalışıyoz buna şükür. çoluk
 çocuk kırklar elinde. bi çocūm var iki kızım var. bu köylüyüm bēn bu köylüyüm.
 gurbetlik, hasirēlik hiç görmedik, çekmedik yāni. türk köyü, türk köyü. var da
 35 bizde yok yavrum. tabi var o da var, ama bizde yok. tabi insannar herkes istedi gibi,
 istedi yere gidiyo, yolu şeyi bizde yok.

-Eski düğünler nasıl olurdu?

- düünner bizim eskiden, düünner bizim davullan olurdu, böyle ince çalgı falan
 yoktu. davullar gelir, yemekler yapılır, kızları toplālar davulla, çocukları toplālar,
 40 alırlā, giderler suya, bakırlālā suya gideris kēnardan su getiris, düüne su getiris,
 sırtlan su getiris, çok güzel erkes donanır işte giysisi varsa. o zamanımız fērāce
 vardı bizde. yeşil fērāce giyerlerdi, davullarlan düün zamanı yeşil ferāceleri
 gēyerler. o akşamı toplanır kızlā bir ēve toplanır, çocuklā bir ēve toplanır, kına
 gecesi olur. kızlar kına yakınır. çocuklar bir ēvde toplanır, eylenir, sabah kalkarıS,
 45 köydense gelin köyde olur, güreş olur, yemē olur, misāfiri gelir ārlanır. eyer
 dışardan alınırsa gēlini, at arabası yaparıS, onu güzel donadırıS arabayı. gideriS
 gelin almā, çoluk çocuk işte kim varsa herkes davullar çalar, oynayarak, şennenerek

gideris. ordan gideris kız evine, kızını ordan pindiriS arabaya, getiriS köye. gene oynayarak gelirlē, durun baķam burda biraz oynayalım, durun baķam burda biraz oynayalım, oynaya oynaya alay gelir yāni. ok gūzel olur. ince algı yoktu, davullardı. benim dūūnūm olmadı, olmadı bēnim dūūnūm ne bileyim ōle o zamannada pek bu adar Őey yoktu bu adar, varlık yoktu yāni fakirlik vardı insannarda. masraf ıkmasın deyi ōle oldu bēnim. ana boba istēnne geldim de dūūnūmūz olmadı, eltimin oldu, onu davullan gittik aldık, bana olmadı.

55 -Genliinizde neler yapardınız?

-genŐken nē yapıyoS ızım ilersi bōle satın bi Őey yoktu. eiriidik, koyunnarın yapālānı kırarız, yıarız, tararız taratan onnarı eiriS. ōzeriz, dūzen urarız, dūzende douruS, kendimize iysi yaparız yāni. yatalarımız da doumaydı, iysilerimiz de doumaydı, i epsi epsini kēndimiz yapardık. e ōyleydi, Őindi er Őey satın bizim ēskileri bēyēnmēz oldulā, yataları bile ızlar, ocuklar getirip atıyolar bize yūnmūŐ. apayı azarız, gūndēndi ekeriz, būday ekeriz, fasille Őu bu yaz geldinen būtūn apa azarız. sōna ora gelir ora bieriz, arman dōveriz, ilersi dūvenne ayvannarla dōnerdi. armanı saarız, ayvannāla dūveriS. e biraz Őindi sōna pır pır mainaları ıtı, baŐladık yapmā. Őindi gene bier dōverlē geliyo, dōvūyo ambara ēpsi temis arabāya ambara. ilersi zorlutu iŐimiz biraz, ēlle yapardık hēpsini ēl gūcūnne. motor yoktu, hayvannarlan ūraŐırdık.

-36-

Kaynak Kişi: Yaşar EROL

Yaşı: 74

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük –Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün tarihi ve adı

malkoç beylerinin konaqlad bi yermij burası, malkoçlar koymuşlar sōra adını. köyün kuruluşunu bilen yok, çok eski köy, türk köyü. savaj zamanında filan burası türk köyüymüş. tabi etkilenmij, yanmij, yenden yapılmış.

10 **-Askerliğinizi nerede yaptınız?**

-boluda yaptım, ben söyleyem sana sen hesapla. elli sekizde asker oldum, iki sene yaptım. topçuyduk, işte top atışlāna filan gittik. şöferlik yaptım, top çekerlerdi, şöferlik yaptım. daa çıktık, bolu daana. gerededen çamlıcaya ğada orlāda atış filan yaptık işte, top atışı, te öle geşti. şindi köyde emekliyiS, hij bi iş yapt m yok. yapamaz olduk. hastayım Saten ğalp iki sefer ğalp ğrizi geçirdim. şindi ihtiyarladıkça sıkıştırıyo beni o da, çalışmāycan diye, te bōle yaşamā ūraşıyoS işte. çoluğ çocuğ üş tāne kızım var, bi tāne de çoçüm var. ikisi istambulda, birisi burgazda, çocuğ da kırklar elinde kēndine çalışıyo herkes. eskiden hep böyle yaptık işte, çiftçilik yaptık. motor duruyo orda. kime lāzımsa, o gelip yapıcak işte. yav düün de düüne benzemedi işte, davul tuttular, gittiler, aldılar, getirdiler başka bi şey yok. o kadar.

-37-

Kaynak Kişi: Hafize EROL

Yaşı: 73

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Malkoçlar Köyü (Yörük – Türkmen)**

Derleme Konusu: Hıdırellezler

faķirdi bizim āyilemiz, geldīmiz āyile burada. āmıcan faķir āyilesinin çocū,
bēn faķir falan demedim geldim yāni. dūünümüz yarım kaldı. işte çok oldu biz de
geleli kayri geldīmizi unuttuk.

10 **-Eskiden hıdırellezlerde ne yapardınız?**

-ıdırēllēzlē çok güzel olurdu bizim zamanımızda. cūmbūj yapardık, türkū
söyleriz, karşılıklı türküler söyler, oynarlar. çocuklar da gelir bize bakar, avlun dış
tarafından, ōle iş tarafına girmek yoktu, kızlar avluda bōle, uzaktan çocuklā bakar
kızlara. yörüye yörüye köyden köye giderler. araba yok, bēn beyce köyündēn
15 geldim burayı bēlki beyceye gitmişindir bile. o köyden burayā gelin geldim bēn.
çok güzel türkūlēmiz vardı, māni atarız bi de deyiř atarız, unuttum mānileri de
kafam kalmadı hiç artık. ne güzel mānilē vardı ama.

ķara göz emine peyidini söylersin arķadan başında ep ķara göz emine
dersin bittiktēn sōna da. o da biliyo ben de biliyom ama epsini unuttuk. nası derdik
20 ne bileyim. şindi biribirmize deyiş atarıs:

gelinim sana geleyim,

gelinim fistan alayım,

gelinim gel barışalım.

deriz, karşı taraf ta der:

25 cadı fistan da alsan,
 cadı bana da versen,
 cadı küstüm barışmam.

sıra sıra sōleriz epsini işte.

 gelinim altın alayım,
 30 gelinim boynuna takayım,
 gelinim gel barışalım.
 cadı altın da alsan,
 cadı bana da versen,
 cadı küstüm barışmam.

35 gēlinim dāmat alayım,
 gēlinim sana vēreyim,
 gēlinim gel barışalım.

 cadı dāmat alırsan,
 cadı bana verirsen,

40 cadı gel barışalım.

dāmat alınca barışır sōna, taķatımız ķalmadı yavrum, ne tūrķulē sōlerdik.
buradan bi çocuk ķendini vurmuş, onun bi tūrķüsü vardı: ķōy ķorusu ardında, ķurt
ķoyun yemiş... pūsķülü sōylerdik, pūsķul oynar dōne dōne.

fırın ekmek pişiriyoz onda. bēn pişiriyom ama ķalabalıķķan pişiridik, şindi
45 çoluķlar olmayınca kim yicek ekmē? satın alıyoS. ilersi Pişirirdik bi çuval un iki
ķerēttē yıvuŗuduk, dolduruduk bi fırın yirmi tāne otuz tāne somun yapardık, atardık
içine. ķızlā gidince yapmıyoS şindi. ķafalā da dengeyi bozdu ķayrıkın, yaşılıķ,
sıkıntılar, üzüntüler.

-38-

Kaynak Kişi: Usuliye BODUR

Yaşı: Seksen üzeri

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Beyci Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Eski köy yaşantısı, Alevi - Bektaşî kültürü

yaşımı utanıyom, en az sêksên, yaşıım yerinde. aman kayri vêmesin, vêmesin ba kızım çok oldu. öyle deyelim, geç olsun, tez olsun, hayırlı olsun yavrum. ama bana dîl cümniye òle olsun, bi bana dîl cümniye hayırlı ölümner versin. ne 10 ölümne vâ yavr m. burda yatıyo, kalkamiyo, öylesi çok, ona sormalı ne var dünyâda. sen yat orayı kalkama. yatırın beni, kaldırın beni çok zor iştir ama o öyle olur besbelli ya, öyle oldūnan öyle olcağ yavrim. böyle bēn yaşıım yerimde ama bēnim gēlinim de öldü. gelinin yeri dîldi benim yerimdi ama. yirmi iki sēnē kanserliydi, ēp ūraştık yirmi iki sēnē, kayri annaşıldı kurtulmaycağ, aman gitsin dedik kayri, acılā 15 çekti. dostlā sâ olsun, çārelē yok kızım. ölūme çāre kıtiyyen yok. en belimizi bŭken o ama ne apalım, çāre yok. ben diyurum şindi toplaşıyoz bōle, bēnim yerimdi be onun yeri dildi. bēnim gitmem ilāzımdı òle mi? ama onun yeriymiş, onun yeri olmasa gitmicek, bilmem kayrı böyle böyle gidiyoz bağam. kēndi yerine gidiyā herkes, git kimse kimseniñ yerini alamıyā. biz de òle bōle diyoz ama onnān hēpsi 20 boş. bu yaşlar çok geştine çok görŭcen, baSı kere konuşuyōz da, marı sēn bunnarı ēb geçirdin mi diyola. ēpsini annattsam diyōm şaşā ğalırsınız. aman neler yaşamadık. şu avuluyu görŭyosun evin dolayında, tē gene avul vardı orda ēskiden. avur gelecek deyi bābam kulaqları işitmēzdi. bobamla biz orda gēzēriS, annēmne dē bir ablam var onnā gezē. biS uyuruS onnā kalkā, avur burdan gelike işāret iş atā,

25 m llet kaçacak. gene ne var; üç ekmek bi kat çamaşır, bi de gānında bi de sırtında
 bunnāla giççeS. e yok başka ne götürcen? avur geliya sana, ne apar? kaçıcan, e sen
 kaçāsın, boşalıyo, ācık altına atıcan, üsTüne atıcağ yaparsın, avur onnarı alı, gidē
 geri. gēlirsın bi şē yok, tam takır kuru bakır. öyle günnē gördük. ama şindik buna
 şükür, çok şükür bu yaşıma göre... gelmiş ama o kadar ilersini bilemiyom bēn. onnā
 30 annadırdı bize tā çok. onnā çok görmüş. gēnşleri saklālāmış; gızları, genj gelinneri,
 kızannı gālā bi tarafa, gızansız gālā bi tarafa, gızlā bi tarafa. gızlān kapısının yanına
 soğtuna bi tā hiç kimse soğulmazmış olara, kimse bilmēsın deye. bilinmēz... bizim
 bir ısımımız vardı o zaman, o zumanki günde onu almışlā gitmiş avurlā da, (...)
 getirmişlē, bir aftada gelmiş. arkadaşları dermiş: arkadaşım, nelē gördün derlēmış,
 35 çok çektim, iç sormayın arkadaşım, iç sormayın, emen buracıktan gidi bir afta
 yaşamış. sēn bir afta geç avurun ēline de, kaç tāne avur var. öyle annadırlādı.
 anac , bağ anası yaşlıydı biS yetiştimizde anasını b liyom. ālardı; a benim evlatım
 nası gitti iç belli dīl derdi, kurtuldu çekmē kalmadı derdi, bir afta yaşamış, ne yimiş
 ne içmiş o gözlēnden şişmiş kārī ālıya ālıya gözlē, anac öyle diye ālardı. o günnērē
 40 az erdik biS, ama bizden olannā gāyet çok görmüş, ilerleri çok görmüş, biS
 görēmedik o kadar. ne gösterise onu görceS. ama bundan sōna tā ne görüceS acaba,
 gāyip öyle di mi? tā görücez nelē görüceS. benim yaşım çok geşti ama yaşıma göre
 allah bin bereket versin, bi kere dil allahım çok şükür, bu dēsem yalan bu da yalan
 bu da dēsem yalan, bu da desem yalan. şükür biñ kere şükür. e ben bu yaşta hic,
 45 gelinim de gitti. qaldım iki tayne erkekle. iki erkek, üç erkek oluyo, koyunun
 oluyo, hayvanın oluyo, sırtmacın oluyo, çırān oluyo. hērkes yimek ister kızım. işte
 bunnarı ep mecubursun yapmā. az yapıcan, çok yapıcan, yapıcan, önüne goycan.

çok zor ama ne yapalım? yok, dedem öleli on iki sene oldu. dedem öleli on iki sene oldu, bunu da gördüm, bu da gideli nerdeyse sene olacak. yedi sekiz aylık oldunan
50 sene de sen onu. kayri ben hij bi şeyi görmeyeyim diyom ama gene görces, göstermese görmices. ben diyom bu gada yaş erdin allahım bana, yeter bana. beni böyle diyom soğak ortasında, avul bucanda, köşede al beni raziyim, düşürme. onu allah bilcek, onu allahya bırakıcan. onu versin ama, peygamber döşşeni görebilsek biz ne mutlu. bilmem artıkın, alamā da yetiyo, gülmē de yetiyo. yalnız galdın mı āla
55 āla dur, başka bi şey yok, bi şe yapamıyon ki. öyle böyle derken te burada uyuyup kalıyosun. yapmad m bi şe iç yok, şimdi yapmadım dersem yalan söylerim, yaptım dersem dōru. hepsini gördük.

bu köy sōna kurulma, eski dīl. eski tatlıpınar. bu köy kuruldūnu şimdi bilemem ama biS buraya tatlıpınardan gelme. burasının insannarı çok oradan.
60 tatlıpınardan gelme bayası var, türk köyü. bizim şurda bāçemiz vā. baK biz buraya geldimize tatlıpınardan avur (...) varmıştı. taşlāna gadar ayıklādık, gülüşüp gülüşüp de avurun taşlānı atıyoz, avurun taşlānı dēreğe atalım avur taşlānı. taşın avuru olur mu ba? şimdi bak gene gülüşüyo, marı diyom biz avur taşlānı atarka avur biz olduk, kaldık burda avurun yerinde. burasının adı; ermeni māḥalleymiş, şimdi
65 bēyce. heralde ermāni varmış burlāda annaşılan, olmasa ermeni dēnmiyecek, şimdi, bēyce olduk. şimdi bu onu kaldırdılā, burasını bēyce yaptılā. şimdi kayri neredensin? beyceliyim te öyle şimdi kayrı. ay epsini gördük gızım, epsini gördük. ne yokluqlā gördük, aşamdan sabaa yicēn yok. şimdi yaşantılar iyi be kızım. eskiden biz de kötüydük ama iyi olduk. ne kadar olmasa bu karara gelince bayā tırmanmak var,
70 öyle azla olmaz bu işler. çalışmak biraz olucağ ondan sōna düzelicek. ama herkes

öleydi, burasının insannarı ėpsi öle. hepsini görcez yavrum, epsini görces, birini dil,
 ikisini dil. ay ėpsini gördük yavrum ėpsini gördük. ilerki günnēn yanda şindi
 gençler çoK bayın, iş işlemez bu gençlē, iş yapmaS, bu gençlēn çoğu göca kaçır da
 çekmes. öle di mi şindi, çekmes. ben bazı kere: göca kaçır çekmecek olan sakın
 75 göcaya gitmesin. başını derde sokmasın. gülüyolā, şindi toplaşsinnā beni çārirlā.
 çārirlā beni ge buraya bakalım a biz aşşā mı ġalcaz? kırkma yukarı çıkın aşşā
 kalmayın. ama bēndēn dē kaçır geçmē başladı. ama bu yaşta yasağ, bu ġadā tēdavu
 ġāyēt çok. eh kaçır bilemiyoz nolcāmızı. ama allah ėtmesin, bēn gideyim bu āne
 ġalır bōle oldū gibi, kimse yok. te kendim bakıyom iyi çok iyi ama sōna... şimdi iki
 80 taylor torun var, torunun biri zamanında güvē verildi. hāliyle buraya bırakıP da
 gelicek dil ya. gelse zāti iç istemem. öyle di mi şindi? ama torunum var o da
 kasabada. onun da hanımı, ġızannarı okula ġiçek kaçır. o da okullu oluşsa mecbur
 gidçek. gene ġalcaz biz bu kışın yalnışca. bazı kere diyōm, geçen kışın derdim: aha
 kıj başında gidelim mari dērim, sıcak sıcak, sıcakta girelim buraya derim. amma
 85 düşünüyōn a derlē. e ne abayım bēnim işim o d yom. amā sēnin işin o dīl d yolā ba,
 her işleri beceriyōn d yolā. bi de ta o araya ġiççēmīř diyolā. e nāpıcaz, gidicem tabi
 diyōm, ġalmaycām bēn burda ama... of gelin çok çekti be, yirm iki sēnēdē gitti.
 tam yirm iki sēnē çekti. ilerden yattı ārılı acılı dīldi ama bi sēnē çok çekti, acı çekti.
 allahım dedim kaçır bunu al, bu acı nedir? yētēr işte sana bu az mı bu çekti klēni
 90 bunun tamama tut ta al bunu allahım kaçır. göSçēzlēnden şaldır şaldır yaş aķar, ama
 içim... yanında durmā istēmēssin. çünkü nēdēn istēmēssin? ālad na göre duramassın.
 o bōle hasta olsa da konuşsa senni benni, başka türlü. amiliyet edemediler, doķtur
 dedi amiliyet yok, amiliyet oluşsa dikiş tutmas. üç ayda yaşaycaķ daķa dedi adam.

amiliyet edemeyiz üç ay yaşaycağ dedi. kalın bārsak patlaycağ dedi. bilmem ne
 95 olcağ bunnā biticek sōna giççek dedi. gene de öyle olduna, bitince dayandı gene,
 almadına gidilmiyo gızım, aldına oluyo, almadan gidilmiyo. hiç iç iç iç iç alırsa giççez
 almassa gitmiceS. yaticas, kalkıcaS, kalkamaycaz, ālem kaldırıcak durucaz burda.
 buna şükür bi kere dil, biñ kere. baSı kere d yōlā; gēlēnlēr ep yaşımı soruy. sorsanız
 d yom, baSı kere de yalan yaparım size diyom. neden diyolā, yaşım çok küçük de
 100 söylemiyom d yom.

tatlıpınardan āyilece geldik buráyā, āilece. bēnim bubam tatlıpınarlı. burda
 çok vādır. onnā burayı ordan ayrıldına bīrāyı öv yapTılā. burdayım tabi, buraya
 geldimi iyi biliyom. düyünüm bu köydē oldu. bēn bobamın kıızı iç yok, çoçū hiç
 yoktu, bēnim beyim güvē iç güvēsiydi. biS şimdi burada evlēndim burda kaldım,
 105 çıkmadım ki. bēş kardaştık biS. ikisi öldü, üçümüS kaldık. büyüklēn ikisi de öldü.
 ben kaldım, ikinci ablam çok (...) baSı kere derdim aman allahım seni alsın kayrı da
 arkadan da bēni tēz alsın derdim, ama bēn kaldım. allah ömür verdine gızım
 gidilmiyo, öyle öyle çeke çeke gitti. bi şē b lmēdēn gitti. ne yidini bilir ne giydini.
 allah ömür verdinen epsinnen dayanacan. yeter ki baSı kere d yom; ömür verirsen
 110 sáhhat da ver bá allahım da çok çektirme. öyle di mi şimdi? açık biraS sáhhat ver
 ama sonunda gene açık çille ver. epten alma orayı. gülüyolā baā, marı d yom ben
 duruyom ic bağ ses etmiyom, siz gölümüz d yonuz, bacāmız diyonuz, bēn demem. e
 bēndē de vā bu hastalık vā diyom sāde siz diyil. benim de gölüm āriyo, bacām āriyo
 sōluyom mu size? siz de söylemeyin baā. gene geliyo bu bizim başımıza, bunun
 115 önüne biz gōnuşamayız d yolā. susun ārısı emen āleme bacām āriyo deme, gölün
 āriyo deme. biraz kēndin bil, kēndin bilirsēn iyi olur. dādırsan āleme olmaS. bēn o

kafadáyım, sır etçen, eyē sırrı açıklarsan bi tayne bin tayne olurmuş di mi? öyle di
 mi, bi tayne bin tayne olurmuş. amān bilmem böyle böyle gidiyoz bakalım allah ne
 vericek, başka bi şey vericē yok. ama kayri bana bi şey vemesin diyom, gülüyolā
 120 baā gene. ne istiyon d yolā, oF diyom, ne sáhhat hiç, sáhhat istiyom ama diyom bu
 ğadar ömür istemiyom. hadi be yav, yeter artıkın. ālem gitmē istemiyo diyolā. bu
 tabi gitmē istemeycek, ēlli yaşında altmıj yaşında hadi seksen yaşında. kayri
 doksana giderim, ne istemeycem, doksan ğalsın bırayı dēyom. bara ğalırsa öyle
 ama, bēnim dedīm gibi diyil. allah çok zor iş ama nāpıcan. allah kimseleri de kızım
 125 eşsiz bırakmasın. gençsiniz, allahım ama arġadan tēz alsın dersin, önünden dersem
 senin dedīn gibi gene olmaS ki, ama nāpçan, çok zor o, o da çok zor. ġatlandık
 epsine ġatlandık, aza da çoġa da. ki geçinmeklē nası imiş? şindi ġadınnā çok ırāt, ne
 oraġ biliyo, ne arman biliyo, bi şe bilmiyo. oraġ da bizimdi, arman da bizimdi,
 ekmek yapmak da bizimdi. aġşam oluyo bi yemecik yapıyosun, başka bi şey yok ki.
 130 ne yaparsın, bu ġünnere geldik. ama ēvelce epsini yapardık yavrum. nası
 yaparmışık şindi kendi kendime ġaldım mı düşünüyom. bunnā nası olurmuş?
 ekmekçilik senin, ġatık yaparsın senin, ne yaparsam yīekte yapsan kennin, ġiycē de
 kendin yapıcan. işleycen, doġuycan, ġiyçen. ama şindi al adam ġiyelim, al adam
 yiyelim o dēvire geldik, o dēvirde yaşıyoS. ama kayri bize, o dēvri de ġördük biS
 135 kayri bize yaşatmasın da bizim ömürümüzü başkasına vēsin, yetē bu ġadar ömür. çok
 oldu ġāyet çok oldu. bazı kere diyom te bōle ġonuşuyoz da çok oldu diyon ama
 diyolar sēn diyosun, heralde o adamın aberi yok, bārsana sen ona acık diyolā. ona
 yalvarsana diyolā, ne yalvarcam ona diyom, gelecek olduna gelir o kimseye sormaz.
 alır gider öyle mi kimseye sormaz. onun ēlindeyiS, bi başkasının ēlinde olsaġ

140 soralım. o adama sorsak da o, sormasak o. o adam vakit geldine tamam diycek, o zaman kurtulcas.

-Eskiden ıdırèllezler nasıl olurdu?

-èski ıdırèllèzlè ıalktı, ic yok şindi. ohō biS o zaman çoktu ıdırèllèzlè. çöçúklár, gızlar şindi çöçúklè bile gelmiyo ıdırèllèzlere. olmuyo, yok. o zamankı
145 ıdırèllèzlè ohō te buraya bayramda bi çala toplaşıyolā bi gün bi tā yok. ıdırèllèz ğalmadı, bayram da ğalmadı sayılır. bu sènè bayramda gene iç mi toplaşmadılā, nāptılā. okulun yanına geliřlèdi bi gün gördüm orda, bi tā görmedim. ne günnè geldi geşti yavr m geldi geşti. te ğaldık bi ğuru can. genj olsağ allahım bize ömür ver diyelim, e şindi biz genj diyil allahım bize yeter kıyri diyoz ama olmuyo gene.

150 **-Bektaşilik de var değil mi?**

-he var, o da bitti. bektāşilik kıyri ıalktı. ğalmadı kızım. ne oldu ne gitti em de biz de diyil ya, köylèn epsi yavaşıdı. iç öyle nèşè ğalmadı. mālkoşlar köyüne bu èdiřne tarafından bi insan kaçtı. çöçúyun biri annaşmış, kaçmıj gelmiş de bak onnar èralde, a bu köylerden bèn onnarı bilirdim ama, onnā şindi annadırmış o
155 inşan, bizde dermiş bektāşi de var, ğülşāni de var dermiş. e nāpıyonuz, çok yapıyo bizim köylülè dermiş. burada gene iç yok. bizde ğalmadı ki. şindi ilēki gibi muabbet yapmıyoS. èskiden çoktu em, çok iyiydi. ama iyi diyil. niçi dersin, bunnar kötü yol olsa ğonmaycağ. herkeS nereye gisse allāya yalvarıyo di mi? cāmiye gidiyosun allah deyip yatıyusun, buraya da gissen allah deyip yatıyusun bitti dāva.
160 her taraf òraşıyo, ama tabi bir epsi bir. nereye gissen eb bir. cāmiye ğit bir, bektāşiye ğit bir, ğülşāniye ğittik gene bir. iki olamaz bir, bunnā hërkes namaza izmet ediyo kızım. namaz olmayan yerde bi şey olmaz. namaz olursa olur, herkes

namazç nı sırā sırā kılar. var ama bugün dede mede ğalmadı. ne dedemiz ğaldı ne bi şey ğaldı. yok, iç iç iç bitti ki neyin töreni yapılsın? şindi olsa olur. eskiden vardı, o
 165 can töreni çok olurdu. üç kişi, beş kişi birlik olurdu, can töreni ama yok şindi. ğalmadı, şindi yok olan yok ki olsa, gene olçak, olmaz olur mu olur.

-Bektaşî dedesinin özellikleri nelerdir?

-dêdê acık bilgili bir insansa dêdê olurdu, bilgili olmassa olmazdı. sōna bu
 can onu isterse, bu insanı onun üstüne biz bunu dêdê istiyoz derlê, sōna yapālar. bi
 170 şê ğalmadı, hiç iç iç ne can ğaldı ne cin ğaldı. bobalā gelirdi şindi bobalā da gelmiyo. e niye gelecek boba da ğalmadı ğaliba ya, kayrı. bizde yok onnar şindi kayri epsini bitirdik biS. ne yaparsın can töreninde bi şey yok. tören olur, yirsin içersin, kalkar gidersin, bu kadā bi şey olur, başka bi şey olmaS ki. töreni tamamladın mı erkes dālışır gider, òne. başka bi şey yoktu, şindiye bilmem kayrı.
 175 òle bi şê bülāda iç yok. kırklar elindēn yukarı iç arama, kırklar elinde olursa o sēn kırklar elini bilirsın oldūnu olmad nı. ora kırklar elinde oluĝ gene. orayı oldunan istiyene aber edēlê, gidēler, istiyēn gider. bu dışardan olan inşannar böyle şeye tā düşkün. biS şindi bilir münkür. bilir mülkür olmasak gitmeyiz. böyle bilip de gitmeyene onu ben biliĝ münkür derim. münkürüS, ne saklı ne kapaklı. ama biS
 180 biliyoz, ama bizim bilmemizle olmaz ki. bi kişinin bilmesinne cümlê birlik oluĝsa olur, öyle di mi şindi? birlik olmadan bi şey olmaz. kırklar elini istiyen gider. bu sēnê kırklar elinde, sen kırkları da biliyusun. çok yabancı var dediler. memuĝlardan bile gelen oldu dedilê, kasabada annadıyolā sōna. asan bobayı bilirsın sen kasabada. e o işte, orda onnān bobaları vardı. orda şindi bilen kişi vardır, bunu bilmeyen kişi
 185 katiyen gitmeS. ama bu sēnê gēlennê dēyolā çok memnun ğaldı diyolā. elleri kolları

dolu geldi inşancıklā diyolā, biz de görēlim deye diyolā. biS bi sēnē gittik, iki
 çócúk geldi, onnarı içeri almadılar ilerden. dedilēn; yabancı, bilēmēyiz iç. sōnadan
 tabi aldılā da o çócúk dedi; kayrı ayır, üner bēnim bobam, anam, dēdēm, ēbēm bu
 yolluydu dedi. bēn dedi bunu arıyom, ben bundan nāsip alcam dedi. bilmēm o
 190 inşanı aldı mı, almıştır. öyle dedi, ben dedi bunu arıyom dedi, ama dedi burdan
 iyisini de bulamadım dedi. çok gēSdim, gördüm. gülşāniye de gittim dedi, aleviye
 dē gittim dedi, bi de buraya gideyim dedim, bu dört yolun aḡısı canıma yatacak,
 aḡısı namazlı, aḡısı esaplı oraya gitçem dedim dedi. bilmem o cocúk kim dedi.
 azırlımna gelcem deyi cēvap vēdi. sōna biSe buraya aber geldi ama biz gidemedik,
 195 merak ettik de gidip görēlim deye ama gidemedik, kısmet diyilmiş. kısmēt olmadan
 bi şī olmaS gıSım. er işin başı kısmēt.

-Yol, erkan, musahiplik hakkında ne söyleyebilirsiniz?

-valla kızım ic bi şey söyliyemem. söyliceğ bi şey yok ki, ne söyliyeyim.
 yol aḡkında gidiceğ oldun mu gidersin, görüsün, şey vermē gelmeS, haḡ bi şey
 200 annatmā gelmeS. biz de gittik, girdik ne oldūnu bilmedik, genştik ama çok birlik
 vardı. (...) dolusu olurduğ ama bi tayná yok şindi. nēdēn böyle oldu bu işlē? cem
 ēvü de oluyo, onu da bilirsin. ama bu cem ēvünü kime yapıyolā diyom ben baSı
 kere. var mı yok, cāmi yapālāsa onu b lmem öyle ya. asan bobayın ēvi yetiyodu.
 bilemem kayrı nası yapālā, nēdēlē, kēndileri bililer. biS o işe qarışamayıS. burda bi
 205 kırbana gittik, biri iki üç adam vardı onnā da geldilē de onnā da gālibā alevīmiş, o
 adamnā konuşması öyleye çaldı da aramā kalktılā, sormā, başladılar incelemē. bana
 baḡın dedim açılmayın, siz bizden dedim bi şey alamassınız, biz bi şe bilmiyoz
 dedim, okur yazā dīliz biS dedim. hīc bizi konuşurmā oıraşmayın dedim, gidin

dedim, esmen adamnara dedim ma, ma niçi dedin de? derim mā, tanımad m adama
 210 ne demeycēmişim derim. bēn buyum der ama ben anamam ona. le aılmā gelmez,
 biS dedim our yazā dīliz, biz bi ē bilmiyoS. siS alkın gidin iinize baın,
 bilmiyoz. oumāyan adam bi ey bilmeS, biz bi ey oumamıık da sana covap
 vericēmişim. benden yok dedim. alktı gitti adamnā. aradalā diyolar onnā biz
 dinneycez, bir arada dā olur, nası sa onuur. apat dedim, ben bilmiyom bu
 215 gene epten bilmiyo dedim, onutūna bamayın dedim. bilmedīn adama
 aılamassın. gene acı bilir bi kimse olsa o da, ben de acı bilir bi kimse olsam
 olu. ē ben le bilmedīm bir adamna aılıp da onuamam, bitti. olmaz le. sna
 demi adam o adının biri demi, nāptı yaptı bizi dēf etti demi. aasını ararsan
 yle. ben ne onuurum senne canım, yabancı adam. ben seni bugūne adā
 220 grmemiim. senin yolun ne bana, belin ne bana yle mi? onuamam dedim.
 bazısı salar, basısı da meydana ıarı.

topu bobaya gideriS. indi treni yok, gelcen mi? bi bulusa orda, ieri
 soarım seni ama ya giderim ya gitmem. dur baalım ama tā vait var. aradaımın
 yanına gidersem... bulusa ieri de girebilirsin. ama nerde buluuruz, nerde
 225 tanıırız? bazı yle geliyolar ama ordan gelennē burdan geliyo, gidiyolā. gidiyoz
 burdan o zuman diyom zērbēs seni beni uyā ıarım orāyā i orma. ama denK
 gelir belki de buluursun.

-Bektaı nefeslerinden biliyor musunuz?

-biliyodum, ba ben our yazar dilim, ēzbērimde kır, elli tane nēfēs vardı,
 230 bu lūm bana ok ār geldi. kendi kendime indi sayılıyom, byūn ıarıyom,
 yarısı geliyo, yarın ıarıyom yarısı geliyo, ic baına bi tene ıamıyom. indi

benim kızım var, êskidên gidiyodum arayı orada çünkü benim kendi olanım gâyet
çok, yakın yakın. şindi o zaman bënim sêsimi aldılar, genşliklê er sênê
têzêlêttiriyos seni diyo. şindi bana diyo. gittine, hadi bakalım gene. birini
235 dêrêdên birini têpêdên diyom, dōru çıkaramam, bana yük olmayın. şindi onnâ da ne
diyo: dêrêdên têpêdên olsun da senden olsun diyo. şindi bën de diyom şindi: er
olursa erkeklêlê pek konuşameyim, genşlik geliyo böyle. dêrêdên têpêdên olursa
ğabîl diyom, şindi kimisi kabul diyo, kimisi gülüşüyo. bilemiyom epsi gitmiş. bu
ölüm çok geldi bana be. kadın bir sênê yattı, kolay dil ölüm. bi şeyle alaquadar
240 olamadım ki. hep hasta başındaysın, bi şey yapamassın iç, hêr gün üzüntülü, er gün
âlamaklı. ama şindi kayri gitti ama, epsi gitti.

Pir bize bu gün geldi

güllerim tazêlêndi

ķambêrin yönü sıra

245 ali murtaza geldi.

ali bënim mâhımdır

(...)

miraşta da mufammêt

o da benim pādîşāhımdı

250 pādîşāhım yaratan

(...)

bën yārimdên ayrılalı

kırk yıl geŖti aradan

aramı uzattılā

255 yaramı tozattılā

fazladan bir kul geldi

bezıstanda sattılar

bu nefes birisi on sekiz mısıradır, birisi sekiz mısıradır. bunnarı ben epsini bilirdim, epsi gitti bende. iç yok iç yok.

260 **-Genç nesil nasıl?**

-ic yaramaz bu gençler, bu gençlē çok bayın olmuş. annaşamıyosun türkçe, annaşamayınca bayınnıktır o. sēn bēnne anaşçak oldu mu kimne olursa annaşırım, ama annaşmaycak olduna annaşmam. annaştık biS sennen türkçe.

geldik, gidiyos, tā muhabbet edicēmiS sıralarda bu işlē bitti bizim köyde,
265 hiç bir ādet ğalmadı. bitti gitti, asan bobadan başĝa da ĝalmadı kırklar elinde. tekir dāda var onnā da gelmēs. tekir dāda bēnim kendi olannāmdan boba da var, dēdē dē var. hēy diyo bi mēmēt var, hayın mēmēt diyom, (...) yaptık seni tābi diyom, bi kere māraba demessin ba, māraba teyzecīm diyo.

-39-

Kaynak Kişi: Rahman ŞEN

Yaşı: 76

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Beyci Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat, köyün tarihi

yarı burda, on yaşımdan beri burda nası desem, altmıj beş senedir burda. iki çocúum, bi kızım var. hepsi evlidir, torunnarım var. teyzeyi kaybettik, yirmi mayısta rāmetli oldu, aynı yaşıttaydık.

10 **-Askerliğinizi nerede yaptınız?**

-karsın posof kazasında, yirmi dört ay. benim için fenā deyil. dört ay sivasta kaldım, dört ay sarıkamışta kaldım, iki ay arı dānda kaldım, diyer durumu posofta kaldım. benim için iyidi. dört ay sivasta acemi olarak eyitim gördüm, dört ay sarıkamışta çavuş okulunda kaldım. ordan çavuş olarak birlime gittim.

15 yani bir yıl, bir yıl da posofta görev yaptım. maḥabere çavuşu olarak. iki yılı doldurduḡ mu yirmi dört ayı bizi ordan ūrladılar. askerken bēnim bulundūm bölgelerde posof kazası, karsın kazasıydı, şindi ardahanın kazası oldu. köyün yolu arabayla gidecek yolu yoktu, yaya veya mekkareyle gelib gidiliyodu katırla. şindi o günden bu güne soruyorum köylere yol yapılmış. dounun ij bi köyünde yol yoktu o zaman. yāni dou derke güneydouyu demeyeyim de douyu ve kuzeydouda hiç bir köyün yolu yoktu. iç bi şey çıkarıp dōru düzgün pazarda satamazlardı, anca kendi çıkardıklarını kendileri yerlerdi şindi bilmem. şöyle kış çok oluyodu, ayvan bakmak yazdan çok çalışıp ayvannarın idaresini toplamak, kış geldi mi ayvannar girerler içeri, oranın evleri böyle deyildi. ēpsi yeraltında māra. toprak üstünde iç bir ev yok.

25 her yere baht n zaman duman çıkıyosa, köy oldūnu bilirsin, duman çıkımyosa hiç bi
 şey yok. bütün köyleri böyle. zaman er şey deyişir gider. orlada da böyle bina
 yapmak, öyle bi usul yok. biraS çok zor, kar bu binalar gibi y ye çok yāni. yaz
 günneri kar dāların yüksek yerlerinde bulunuyo, erimeyo, yāni eriyemiyo, bitemiyo,
 sonbahar geliyo gene kış geliyo üstüne gene yāyo. durum bu kıScāzım. zaman geldi
 30 mi er şey deyişimiştir ama şimdi soruyorum ordan karstan bureyi gelen ardahandan
 gelenner var, bütün köylerin yolları böyle yapılmış. yalnız o zamanki zamanda karşın
 bütün ilçelerin yolları böyle yapılmıştı. bizim burlarda yol yoktu. sené elli yedi, elli
 sekiz, elli dokuzda ordaydım ben. altmıştan sōna kırklar elinden kofçāza kazma,
 kürek, el arabasınna yol geliyodu, dozer yoktu. elmacıktan aşşāya indin mi, biri
 35 çatacık var, dēre tarafında bi de duvar vardır, duvardan ileriye bittī zaman afif sol
 yapar yol, orda bi dozer gelmişti, ordan kofçāza kadar yolu dozer getirdi. aradan
 yıllar geştikten sōna altmış sekizde de bu bölgelere girdi dozer, yollar oldu çok
 şükür. dōne dolaşa burāyi geldi bak, bunā derler yol yāni alt yapı, alt yapı çok sālām
 olunca köyler ilerledi annadın mı kızım? er evin önünde böyle bi araba var, er evin
 40 önünde büyük mümkün oldū kadar tirektor var. sırtla bi şey omuzlamā lüzum yok,
 er evin önünde elēzon ve sellektor durumnarı var. nēdēn? bu alt yapı getirdi bunu,
 bu alt yapı olmasaydı iş bi şey gelmezdi. altmışları saydım sana, altmıj yedi, altmış
 sekiz, altmıj doğuS yıllarında araba vardı bende kamyon. onu kamyonculuktan ben
 ayrıldım, bıraktım o işi, zarar ettim. istambul yedinci şübe müdürlūnün özel çifliyi
 45 vardı, küçükçekmece gölünün üstünde, orda ben üç sené kaldım, o çiflikte. ondan
 sōna on sekiz ay istambulda bir emlakçıda şóforluk yaptım. ondan sōna döndüm
 geldim, bi dā da gitmedim, annadın mı kızım? bunnar oluyo yāni düşüp kalkmadık
 bir allahtır, herkej düşer de kalkar da zarar da eder, kar da eder. kar ettim diye

sevinmē gelmez, zarar ettim diye üzölmē gelmez. haē muhammedim ēalıē
 50 ümmetim, ēalıē, bu ēadā basit kızım işler. ēalıēa ēalıēa burāya geldik. o zaman
 yaēım otuz iki otuz üētü. ēındi yetmiş altı.

-Savaē zamanında bu köyün durumunu anlatır mısınız?

-ēındi savaē zamanında burası, osmanlı köylerinden bunnar. bu köylere
 düşman gelmiş. gelen düşman da mümkün oldū ēadar yunannılar gelmişler. nası
 55 desem, eralde on sekizlerde geliyolar, öyle atırımda ēald na göre. bu bölgiye
 geldikleri zaman yāni köylölere hiē bi şey demiyolar. yāni onnar burāyı yerleşmē
 geliyolar türkiyeye. faēat onnar burdan on sekizden yirmi ikiye ēadar bu arada
 tırāyayı istilā etmişler. tarihe baktınıSsa, istambulu ingilizler işgal etmişti on
 sekizde. yunanlılar öndeydi onnar da izmire varmışlādı. yirmi ikiden sōna
 60 yunanlıları izmirden anadolu ēeviriyo, birçokları gemilerle kaçıyo, birçokları da
 denizde bōlup ölüyo. ingilizleri de istambuldan çıkariyolar, ēaleden dıēarı. burdayēı
 üç beē asker, om beē yirmi asker, bunnar burdan tüfeyi sırtına kaçmaētan baēēa ēāre
 ēalmıyo. ēünkü, istambul bozulmuş, ingilizler istambulda, yunanlılar izmirde,
 firansızlar onnarı dēstekliyo, üē dēvlet onnar peēi peēine gelenner. faēat orda
 65 bozulunca gidiyo burdayēı askerler de tüfeyi sırtına kaçmaē zorunda ēalıyo. bulları
 boş ēalıyo. burası boş ēalıyo ama ēındi şöyle şunu söyliyeyim; burası romalılardan
 ēalma bulēar köyü. ēasası romalılardan ne ēekil ēald nı bilēn yok. sōna osmanlılar
 yerleşıyo, osmanlılar zamanında burāyı bulēarlar yerleşıyo. şu önümüzde ēanara
 var, ēanara. aēēā ēanara, yukarı ēanara, bunnar oldū gibi bulēar. terzidere bulēar,
 70 yokarda tatlı bınar köyü var, orasının yarısı bulēar, topēular, āmetler onnarda bulēar
 yok. ālatlı, ēara abālar bulēar yok, onnarın yanı baēında ayriyetten bulēar köyü var

böyle iş türk yok aralarında. bunun ötesinde bilmem gittiniS, çālayık var. çālayık bulgar. ordan ötiye dōru asıldınan karadeniz boyu oldū gibi bulgar, türk yoK orada. diycem burdaki olan yunanlılar kaçıp gittiktēn sōna burayı biraz yogoslafyadan
75 göçmen boşnağ geliyo bu köye. devlet onnarı burayı iskan ediyō, onnar burda üş beş sene, on sene durdu mu, bizim kēndi alkımızdan bu bölgede yok deyi kalkıb gidiyolar. burası kalıye boş, loḡgozluk, dırmalık... sōna bizim ırkdan tekir dāndan burayı üş hāne geliyo. üş āne, üç āne derke, onnar ondan sōra çoalıyolar burda. kırk altı sēnēsi biz geldik bu burayı tatlı bınardan. benim boba dede köyüm tatlı bınar, ana
80 köyüm ālatlı. biz geldik burayı yerleştik, mahalle olarak tatlı bınarın mahallesi olarak. fākat bin dokuz üz ēlli iki yılında burası köy oldu. yūs ēlli nufusun üstüne çıkan yerleşim yerleri bir birimden uzaksa, böyle üş dört külometire köy oluyo. yūs ēlli nufusun altında ise köy olamıyo, mahalle sayılıyo. o zamanḡı kanunnara göre. şindi bilmem kızancım.

85 **-Köyde Bektaşi kültürü devam ediyor mu?**

-bektāşi bir iki āne var kenarda. burası tarikat köyüdür. ilin ve koḡcāzın diplomat köyüdür. gelen burda takılır kalır. çok afedēsın buranın yiyecē içecē boldur, mısāfir perberlī yerindedir, kimsiye bir kınama veyāvut da bi küçümseme yapmazlar. babalık durumu, burda bu an için dede var. babalarımız tekir dāndan gelir, kırklar elinden
90 gelir. şindi er şeyi açılmā gēlmiyo. siz bi araştırmacısınız. yol, érkan erkezin sayḡısı ve sevgisiyle yürür. bunnar birisi yoksa, biraz évēl sana dedim; burası tārikat köyüdür yāni şeyi mümkün oldū kadā sayḡısı, sevgisi boldur. yol, érkana bālanamıyan kişiler ic bi şeyden her şeyden mārum kalırlar bir, ikincisi hāile hukiki kültürü diye bi şey vardır, āyile hukiki kültürü. kişiler āyile hukiki kültüründen

95 bilgileri, sakinnikleri, dürüstlükleri alırlāsa o kişileri en iyi kişilerdir alamıyolāsa
çok afedēsin yavrum yāni şu burdan gittikten sōna birçok yerlerde sizinne ēlenirler
yāni, burda o çıkmaS. ben sana bunu söyliyeyim burda çıkmaS. araştırmacı
araştıracaktır, çünkü kendine göre bir görev yolu seçmiştir. eh ne diye araştırmış
bilmem ne derler fakat sakın bunnara kafanızı takmayın, araştırın. tārīkatçılardan da
100 araştırmaları vādır, çok gelirler, yāni böyle. çok zaman gelirler, bizim burayı gelir
çok zaman da bēni bulurlar. şimdi zaten bir iki kişi kaldık biz yaşlı. diyerleri bu
köyün zamanna roma köyü, zamanna osmanlı, şimdi ise türkiye cumhuriyeti olarak
yāni bunu osmanlılardan, romalılarından burasının kald nı düşünmezler, bilmēzler.
yoğarıda bir orman var, emen bir buşuk iki külometire gidildī zaman bu köyün
105 çok ēski yerleşimi kim bilir binlerce geriye gidicen roma köyü mezarlık orda.
ondan sōna burayı osmanlılar zamanında, bulğarlar yerleşiyō, onların mezarlı da
burdaydı. türkiye cumhuriyeti zamanında biz yerleştik, bizim mezarlıklāmız da
burda. ama bunnarı birçok kişiden de alamassın yalnız sana söyliyeyim. çıkaramazlā,
sōyliyemezlē, bilemez... meselā bu köyün nerden gelmiş diyi sordūn zaman,
110 bulğaristandan gelmiş derler sana. ayır, bulğaristandan gelmiyolar, bulğaristanda
kalan kēndi yerlerini bulğarlara bırakıyolar. türkiyēdeki bulğarlar da kēndi yerlerini
türklere bırakıyolar, becāyiş yapılyō. burda sınır beş külometire arğamızda, iki ūlke
arasında. bu sınır zamanna burda deyil. en son burāya geldī yer üçüncü yeri bin sekiz
yüz seksenlerde geliyō, osmanlılar zamanında. ondan sōna burdaki becāyişler
115 başlyō. burdaykı bulğarlar ötiye gidiyō, ordaykı türkler buraya geliyō. ama az evel
sana söyledim, nerden gelme bunnar nerden yerli mi olmuğ deyī sordūn zaman, birçok
kere bulğaristandan gelmiğ derler, deyil. bunnar olur, dünya katalōnda bunnar.
yirmide cumhuriyet kuruluyō, dūr, yirmide büyük millet meclisi kuruluyō. fakat

dünya devlêtlêri bunu kabul etmiyo. yirmi üç nisan bin dókuz yüz yirmi üşte türkiyyi
120 cumhuriyet olarak kabul ediyolar, üç séné sōna. burası olsun, orası olsun şindi
bulgālar burdan gittikden sōna burası cumhuriyete giriyo. yāni yirmide cumhuriyete
gidiyo, yirmi üşte dünya devletleri cumhuriyet olarak, osmannı tamamen fēsédiliyo
bunu bilmen lāzım. bulgāllar bulgaristandan kalıyo, türkler türkistanda yalnıS sınır
daralıyo ama. yirmi birde mi acába şindi kesin bi şey sōlemiyim türkiyede nüfus
125 sayımı yapıyo. om bir milyon nüfusu var türkiyenin türk olarak. iki milyon da
yatlı yabancılardan var; ermenilerden, firansızlar ama ingilizlerden var, on üşü
buluyo. sınırların burayı gelmesi hudutun. türkiyenin nüfusu küçüldükçe geliyá,
küçüldükçe geliyá. osmanlılar iç bi yerde yenilmeyip de başarılı kalsaydılar, şimdi bu
sınır arkasındaki türk köyleri şimdi bulgar köyü. elmalı, aşşā elmalı, yukarı elmalı,
130 kaybılar, denizoba, kırt köyü epsi türk köyleri bunnar sınırın arkasında. benim
dedemin kardeşı vardı, dedem çok olmuş öleli dedemiñ kardeşi yüz yaşında öldü.
dedemiñ kardeşının hanımı, kaybılardan tatlıbınara gelin geliyá, oldü gibi türk.
kaybılar o zamankı zamanda çok büyük panayırlar oluyomuş. burlardan yāni
kırklar elinden bulgaristanın birçok yerlerinde olan türkler arabasını koşup, o
135 zamankı zamanın arabası da öküz ve manda arabası, panayıra gelirlēmiş. o panayır
orda kaç Kün bir afta mı sürüyo ne kadā sürüyosa, yalnız çok büyük panayır
oluyomuş. köy de büyükmüş ama biz bilmiyoruz yāni yakın böyle sınır arkası
kalmış. burdan ne bileyim iki kilometre kadar içerde eralde, yāvut üç külometre
içerde. büyük köy.

140

-Cemler dede evinde mi yapıyor?

-şindi bizim burda ayrıyetten dede évi yok. herkesin kendine göre var, burası ufağ bir köydür, bizim bulundūmuS ğem évləri, er ānenin bir ğem évi var diyecek kadar. yani büyüktür böyle. gelenner yerleşebilir, kapılar açılır er tarafa cem evlerinde, rahatlıkla mahabbetler yapılır yāni, izmetler görülür.

-40-

Kaynak Kişi: Ali ÖZTÜRK

Yaşı: 82

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Tatlıpınar Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün kuruluşu, tarihi

vallā böyle gördük böyle gidiyo bu köy, iç tarihini bilēn yok. işte orasını bilemiyorlar. bi su var, onun ismini kıoyalım demişlē tatlıbınar, o sudan tatlıbınar diyolar şindi. çoluğ, çocuğ hepsi dālıştı, kimse yok. istambolda, çorluda, kırklar elinde, bi tane beyce köyünde birisi de burgazda. bizden kıayrı, kıocakıarıyla iki kışı kimse yok ēvde. sā, seksen dōrt yaşında teyzen.

-Askerliğinizi nerede yaptınız?

-istambul. yirmi dōrd ay. askerlik çok ēftal geştı. hep subayların arkasında şeylerlen ūraştım. santıral vardı, devamlı onda çalıştım.

15 **-Savaş zamanında bu köye düşman gelmiş mi?**

-gelmiş, ēski ihtiyarlar öyle konuşuyor. bu mevkide, kıule varmış, o kıuleye de yunanın askerleri durmuş.

ēski yaşamımız nolcák? çıvtçılık, kıoyunculuk, böyle yaşamak ūraştık. bi vesāit gelmez, bi şehire gidcek olsan kēndi arabanna gidebilisen gidersin o kıadar...

20 **-Bektaşilik var değıl mi?**

-var, kıarışığ, bektāşilik... kıurumnādan da kimse kıalmadı, epsi dāldı işte, şindi ordan da yok, bekdāşilikten de. kıöyler te böyle heb böyle ūraşmakla. būday, çavdar bi de ayvannar için yulaf ekeriS bu kıadar. burlarda gündōndü, mısır,

domuzlardan kalmaS. diyer  kiner biçildi mi g nd nd , mısır  atiyen  almaz
25 merada, domuS  ok.  ocukluk zamanında  ok iyyidi biS d lmeden b yle  ehirlere
 alkınma olmadı mı  ok arkadaşlarımız vardı. hepsi eb ber berlikte oynayıp
k ylerde. şimdi  ayrıkın ihtiyaşlar s slenmiyor. genşler daha akıllı  ıktılar ep.

-41-

Kaynak Kişi: Ali SEZER

Yaşı: 74

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Tatlıpınar Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Bektâşi kültürü

burda dōduk, aylā yaşıyoruS, mēmnunum da yāni. bēn kışın giderim
 istambula yazın burayı gelirim severim, neden? güzel yaşantılar yaşadık,
 koyunumuz, kızumuz, arkadaşımıS, onun için ayrılamıyoruz burdan, memnunuz
 10 yāni güzeldir. burda iç bir tāne dövüp öldürme iç olmamıştır. tesādüflen bir
 zamanlarda bir vatandaşımıS köpekleri bouşuyo diyē şunu ayıreyim. tūfēnde
 kendine dōru tutmuş, patlıyo tūfek sadece o arkadaşımıS ölmüş oluyo. onun yanda
 hiç bir bozuntu olmadı. yāni köyümnden memnunuz. inşannar iyidirler, kavğa,
 gürültü etmezler. bak dargın kişi yoktur, erkes barışıklırlar birbirine. içerler, allaha
 15 şükür ederler.

ali gibi bir er gelmediydi meydana

ona da buldular bin bir türlü bahāne

rehperim muhammet, mürşüdüm ali,

pirimiz ünkar acı bektāş-ı veli

20 **-Bektaşilik ve yol, erkan, musahiplik hakkında ne söyleyebilirsiniz?**

-yeter kızım, kızarlar sōna bana. öyle kılsın, o kadar kılsın yavrum... évēt
 ben babayım, bektāşi bobasıyım. ne diyeyim ya kızım, arkadaşta insan yoksa geçer.

arkada insannar var ise gelirlerse adi bakalım bu gice mahabbetimiz var derlerse
ben onu yönetim bektāşi sistemine göre. öyle uygular gideriz yāni. geçerli, yol
25 muhammed alinindir biz de onun bendesiyiz. ne bileyim birden gelmeyiveriyo
aklıma. bektāşilik insan olmayı emreder. biz de insannarı insan olmaya dāvat
ederis. gelir gelmeyen dönmeleri için gayret ederis, öyle yürütürüz yāni. dedelik
bizde yoktur, sadece bâbalık vardır. dedelik alevi bölümünde oluyo, bizde bâbalık
vardır, dedelik geçerli diyildir.

30 şimdi duyuşumuza göre evêlā buraya yunannılar, yunannılardan sōna
osmannı, osmannılarla beraber bi müdet yaşamışlar. yunannı burda çok işkenceler
yapmış. tüfek arıyomuş yunannılar, burda kōru deris büyük āçlık va orayı
çıkarıyomuş bakalım kimde tüfek var. o arada köyden bēri gelirkene ittiyarın biri
 demiş: osandık sizden artıķın yav... osandınız mı? alıyo bi odun pāt ihtiyara vuruyo.
35 yunannılar bize çok işkence yapmışlar burda kısıım. köyün kuruluş tarihi hiş belli
dil. bi kayıt Ta yok. beyce köyü buraya gelişdi, onnar bizim maħallemiz oluyodu.
beyce köylüler buraya geliyodu maħabbet zamanında gelirlerdi. erāngi bir
toplumnan iş yapılcaķlar, o zāman beyce köyü burayı geliyodu. epsi burdan ayrıldı.
tekir dāniş kulavuzlu köyünden biri gelmiş beyceye. sōna burlarda epsi toplama
40 onnarın. ama ekseriyet gene bizim burdan inme. yirm āne varsa om beş hānesi
burdan.

-Çocukluk dönemizdeki yaşıntınızdan bahseder misiniz?

-aynen be çocūm, ne olucaķ, ya tařlāya gidersin babana yardım etmek için.
taşlılarımıS şu meydanda uzaķtıřlař. bobam öküzleri dōru gitmēS, tutar seni götürür,
45 aydi bakalım ölüm, o şekilde geşti yāni pek bi fark yok yāni. ama bēn sevindim bir

şey var; tüfek patlamadı iç. birisini vurmağ için, birisini koşturmağ için. en son zamanda askerler bize burda çok  ziyet etti. şurda bi takım vardı, g nde epte şark  ocuklarını mı yolluyolarmış buraya, dur dersem vur anlar asker. bir zamannarda biz bir arkadaşımıla (...) geliyo, e gelsin nolcağ dedi, nolcağ day  y ces. olur mu olur

50 dedim, ben kızdım, ulan  ld relim bunnarı be dedim, koluna vurdum arkadaşın g rm ş. ne dedi o arkadaş sana? demiş ki bu arkadaş benim delidir demiş, şindi gelsin demiş b lmem bağ ne  bıcağ size... bi de geldim gitmiş askerler. kaçalım dedim, kaştık aşt , bi saat s na geldi beş tane asker. şindi n p az dedim. bi s r  koyunumuzu g t rd ler takıma,  ş tane koyunumuzu kesmişler, yemişler. sabah

55 olunca b bam  annar, bu ne iş olabilir? alıyo muftarı gidiyo, biz bunnarı udutta yağaladık. yav asker  bim, biz zaten biz uduttayıS, yağalamanız ne? bi k lometirede uduttur.  yle  yle yaşadık, onnar i  g zel yaşantı diyillerd . askerler bize  ok  ziyet ettiler. bu k yler beyce olsun aşt ya d ru, o askerler sanki yunan askeriymiş gibi bizi iskence yaptılar k Sım. zevkten, i  bir sebep yok. biS ka ak ılık yapmayıs, ırsızlık

60 yapmayıs, hi  bir şey olmaS k zım. ya ındır burda bulğar k y . kimse ne gider ne ayvan ka ır , hi   yle bir olay yoktur. ama onnar zevklerine g re bizi rahassız ettiler, hi  memnun d lim o zamanın askerinden  o  m. şimdi o olay ka kt , şimdi  r t kimse bi şey sormuyo. i  uduta  ı am yoduğ, biz uduta  ı madık mı ayvannarımız a   alır.   nk  bu larda ot  almaS, e ne ap aksın ayvan  doyrumağ

65 mecburiyetindesin işte a ık kenarlara da otlasınnar derken onnar gelir pat k t d v ba alım, vur ba alım, bu g n yok ş k r, iyiyiS, ş k t m z yok y ni. ordan da bize gelmez bizden de gitm S, bizden de y ni onnarın ayvannarını  alalım da keselim de  yle bir şey yoktur, en iyi şimdi.

-Kaç çocuğunuz var?

70 -teyze sâ, bir ölüm iki kızım var. ölüm yurt dışında şu anda, gitti almanyada çalıştı yirmi sene, ölüm alman vatandaş olmuşt, çocukları büyümüş, okutuyolar, okuyyolar. o da pişman alman vatandaşı oldūna ama... niye öyle yaptın dedim ben ona. boba dedi o dedi bi kât dedi ya ne olçak o, bırakır gelirim diye cêvap verdi yâni.

75 **-Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik üzerine sohbetler...**

-pir acı bektâş-ı veli, bizim baş alkası türklerin yâni yardımcısı, organize eden, yardım eden, seven, sevdiren biz ona çok saygı gösteririS. onsuz edemeyiS, biS tabi senin annaycan şekilde cem yaparıS ep onun akkında, ona güvenerek ona bālanarak cemimizi sürdürürüS. istiye bālı şimdi birisi kendi kendine karar verir, 80 ben filan zaman, filan akşam maḥabbet deris, maḥabbet yapıcas isteklileri dāvat ederiS. gelirler, törenimizde onu okuyarak, nefesler söyliyerek, cemimizi yürütürüS. kişinin evinde olur, başkasının evinde de olur, oraya dāvāt eder. der benim ev uygun, orada yapılır, iç bi māḥsırı yoktur yâni. kalabalık varsa kalabalık olur, insan yoksa ne olçak? benim cem evim vādır istambul bayrampaşada, beklerim sizi oraya, 85 unutmayın, gelin sorun, ali bobanın yeri nerde dedin mi getirirler sizi, memnun kalırsınıS sanıyorum yâni. gelenner çok düzgün, güzel duvalarlan yürütürüz işi yâni.

çok şükür mübârek cemālin gördüm

ayat buldum bu cismime can geldi

90 ayatın üstünden dildār ederken

esrar-ı elesten bir mihman geldi...

ben zâten artıkın erkeSe karşı geliyom. kardeşim yıllardır gizledik ne annadık yâni? ne annadık dedim, ben dedim artık yola girmeyenleri de çāricam, fakat tenkit ettiler, benim girmiyeni yâni ēvallā demiyeni çāramassın. çāramıyoz biz
95 de çünkü bizden büyükler de var daha çāramıyoruz ama ālimişçen memnunuS, bektāşi oldūmdan. sever sevmes ama bektāşilik insan olmayı emreder. iyi insan olun deyi ifāde ederim, kimseye kin tutmayın deyi ifāde ederim, çoluğ çocūnuzu düzgün yetiştirin, arama el atmamalarını ifādesini kullanırs, yapabildimis kadar öyle olur.

100 şindi bektāşi dervişlikle başlar. ilk derviş yâni oranın yönetim işlerine bakar, temizlik işlerine bakar, geleni gideni konturol eder. ne bileyim incitmemek incilmemek yollarını derviş gözetir. çok dem alanı lūtfen dēminizi esaplı alın. dem nedir, içki yâni. onnarı izā eder, güzel güzel yönetiriz yâni. yola girmedik kişiyi derviş yapılmas, evelā yola giriçen, hağ muhammed ali sırlarını ōreniçen ondan
105 sōnasın dēvrişlik kisfesini giydiriris, dēvrişlik kisfesi, elbisedir yâni. benim evimde var, onu derviş olannara giydiriris, derviş oldūnu ilān ederis orda olan insannara. bektāşilik iyi insan olmayı emreder, başka bi şe dil. rehper kişi, esas azırlar işi yâni. rehper konturol eder. nāpiyosun? içki mi içiyosun, serfoşluğ mu yapıyosun? yapıyosan derhal bırak. böyle yürütülür yavrum. oraya girdi zaman, başka türlü
110 imkānı yok. ērkān işte açılış yâni. musāyiplik kardeş olma, yâni berāber girme. şimdi ufağ tefek te olsa birbirimi arasında kıskanşlık oluyo yâni. olmuyo desem yalan söylerim. tabi benim ēvimin altında özel cem evi var. görmenizi arzu ederim.

-Cem törenlerini ne sıklıkta yapıyorsunuz?

-ne sıklıkta cannar kèndi kendine kèndini azırlar, ben filan akşam cem
 115 yapıcam, aberiniz olsun, erkes orda kayıtlı olannarı dāvat ederis, buyurun gelin.
 dāvatsızlar da gelirler. namaS ānında içeri almayız içeri onnarı. namazımızı
 yaparken almayıS. normal zamanda gelirler, giderler. farklı oluyo tabi...
 katılabiliyolar yola girdikten sōna. çünkü yola gilēke yemin ettirilir. eline, diline,
 beline sāyip ol diye yemin ettirilir. bāba yönetir, azırlar, bāba icrātını yönetir,
 120 devam ettirir...

gel benim sarı tamburam

ben nenin için inlerim

içim oyuk, derdim büyük

onun için inlerim

125 sarı tamburadır adı

göklere çıka feryadı

pir sultan abdal ustādı

ben onun için inlerim

köyümüzün hepsi bilir bu nefesleri, en azından kabul ederler epsi. iki
 130 bölüdür yalnıS, şindi bi de gülşānilik cümlesi var. ayninin onun devāmı, mertebe
 olarak tabi, mertebe olarak kızım. onlar der; biS sizden yüksekiz, biz deriS; hayır
 siS sōna geldiniS, böyle ufağ tefek tartışmalarla yolumuzu yürütürüz yavrum. pir
 sultanın nāmelerini söyleyerek devām ederiz kızım:

135 pir sultan kıızıydım ben de banazda
astılar dedemi kanlı sivasta
dostlar ālar, ālar pir sultan deyē
uzundur usuldur dedenin boyu
yaz bahar ayında bulanır suyu
Tostlar ālar, ālar pir sultan deyē.

-42-

Kaynak Kişi: Fatma ÖZTÜRK

Yaşı: 80

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Tatlıpınar Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük yaşam

sèksèn yaşındayım, sèksèni de geçtim, te yemek yapıyom, salça ateşte
ğayniyo. bunnara zarar yapıyo buraya oturdum bağıyom ama gızannān dediği gibi
alt aydır gözlēm de bozuldu. çok iyidim bèn şimdi yirmi altı sènè oldu, üç aydır
10 doktura filan götürdü çöcum; çok ovalamışın gözlēni diyo. çapaqlanıyo çok. şimdi
yeniden gideyim diyom, yürüyemiyom da bacak, belim tutmuyo, burgazda... bi tâne
çocūm var, dört tayne gızım var. sekiS tâne torun torunum var. şimdi ikisi çocuk,
galanı gıs, sekiS tayne torun torunum var. malkoşlāda dōdum büyüdüm, gelin
geldim, altmij bir sene oldu gēlēli bu yuvaya. beni alıp götürüyo burgaza bizi
15 dedeylē ikimiz dē bi yaşımız bir. bèn orada duramıyom, sıkılıyom içerde, bèn böyle
dışarda durmağ istiyom, balkona çıkıyom, oturuyom iç kimseyi göremiyom kapalı.
giriyo gene içeri, ep içerde, dede artık geziniyo, avşam üstü filan kâviye gidiyo.
dedem de sâ bèn de sâ. buraya gēlēli idirēllēzde geldik, şey ektik buraya, eyleniyo
da. sēni bèn şimdi bēnim şerfe gızımın gızına bēnzēttim de onu sordum nerdēn
20 geliyon dēye. onun da neydi, şimdi bulamaycam, birisi aman bulamadım. unutқан
oldum ēvladım bakma. oturuyoz işte burada yaşıyoz burada, yīyoz içiyoS, şimdi
ekmē yīcez yatıcaz.

Köy hakkında sohbet

balkan arbi olmuş, balkan arbinde benim bobam askermi, yedi sene
 25 istikamda durmuş. te bu barmac nı kurşun kopamış ta bi barmac çomaktı.
 kafasından kurşun yeri vardı, iç saç çıkamazdı. ben dedi size dedi şaşıyom dedi,
 gānınız āriyo, başınız āriyo dedi, bacānız yedi sene dedi yāmir kar, ya buba yāmir
 yādı mı ne aptın? işte kumanyanın kenarc na böyle büzüldüm sabāladım derdi. kırk
 üç kişi gitmişle de üç kişi gelmişler savaştan, epsi ölmüş. kadınlar dul galmış,
 30 kızlar galmış, dul galmış. iki gızan üç gızannı yere vermişle gızları. benim köküm,
 kaybılar, benim ebem, dedem ordan, kapandınan ebem almış bi buçuk yaşında
 bubasından galmıy bubam, yedi tayne gız olmuş, bi de ölü olmuş. üç yaşına girsin
 de bi düyün yapıcam demiş, bi buçuk yaşında astalanmış ölmüş. zenginmiş çok
 vakitliymişler orda. bubam tarlaları bize gösteridi, bubasının tarlalānı. bubacım
 35 oraya gelmiş tek başına ablalānın yanında askere gitmiş, askerdən gelmiş. bizi de
 büyüttüle, bej gardaştık, üçümüz galdı, ikisi öldü, aḡalām öldü. ben ortanca, en
 küçük gız gardaşım var koca tarlada kambērlēde, biri çocuk gardaşım vā nuri onun
 da āyilēsi öldü.

bi türkü ç rdım burada gızlara. sekiz dokuz yaşında vardım, ramadan ā
 40 evlennim gitmij baysala, ḡarıyın gızları gelirdi türkü ç rılā gızandık ama galmış
 aklımda, ç rıyom baSı kere. sesimi alıyolā, biS onu diḡniyoz diyo. kızımın kızları
 kırklar elinde onnar da. sana da ç rayım istersen.

köprüye piner iken, köprü salladı beni,

girdi avırım ölü, ipsiz bāladı beni,

45 yol veriŋ geeyim, dumannı dālar,

dāların ardında nazlı yar ālar.

yolda giden yolcular, tutturucular,

sēvdiyime gitmiyom, almasın algıcılar,

dumannı dālar,

50 dāların ardında nazlı yar ālar.

tarlaların yılaflı, kim söyledi bu laflı

ciyerlerim yanıyor, açıl poyraS tarafı

yol vēriŋ geeyim, dumannı dālar,

dāların ardında nazlı yar ālar.

55 vaysaldan  rırlādı bunu da ūş peyiti almıŝ alımnda. o da ilerden oldūna,

ŝindiden bi ŝey almıyo. böyle iŝte, böyle böyle gidiyo gūnnē. iŝendim ok, iŝennē

ok sēverdim, şindi bi yere gidemiyom. bu bacāma bir ārı geldi, belimi sardı yamık

yumu kēndi iŝime gidiyom, burlāda gēziniyom. bētonnā bi ayıyo, sopasız

gidemiyom. aman dūŝucem, aman dūŝucem. merdifēnnēden iniyom ordan ordan em

60 ikinci atta bi de. burayı gelince ep ierde. aman ōlum bizi gōtūr, yavrum bizi gōtūr

orluda. bi ızım var ustambulda. biri de ırlar elinde adı sēvdiye, bilirsin sen onu.

o şeyde alıŝıyo. burda yanımda olsa şindi. bi figen geldi biraz ēylēdi bēni, iki

gūndūr de birsēn geldi ēylēdi beni. ŝeyde okuyyo, iki sēnēyi bitirdi, bu sēnē ūūncū,

sınav azandı, ōretmen oluca.

65 -Eski düğünler nasıldı?

-bèn unutқан oldum, baķ şindi bu avşam danışıklık yaparlar, bu avşam danışıklık. karar veriler düyünê. düyüne eybeyi daķınırlar, koşavlık toparlar. şindi düyüne ç rırlar, kır eybeyi daķınırlar, ne verisen sèn. o adam düüne çarı, davullarla çalā, gèzèrler, kınaya giderlê, aķrabalānda kına ğarılır, inge gezerler. geldi mi de
70 suya en sèvta suya giderlê, pınālara suya gidèriS. şennî çok ama iş bitti kayrı. aşırı köydèyse davullar çalar, arabayı düzeldiriz, dikèriz çulları yayġıyı, almā gideriz davullarlan... bèn de davullarla geldi burayı, düünne geldim.

-Eski hıdırellezlerde ne yapardınız?

-amān iş sormā. oynardık, ķalġırdık. arkadaşım vardı burda türkùleri
75 yandırdık, ķalġırdık, ora tēpēdik. ġızları ç rmā giderim, ġoyunnara gidicem. malımız mülkümüz vardı, er şēmiz vardı. daķılırim ferece ķoltu altında daķılırim ġuyrā boyuna tekme atarım, ķalġırım, zıplarım. ġelicez öve, ama nası ġelicez orasını bırakıp da. baSı kere kēndi kēndime sayıklıyom onnarı:

aydın ġün olsun satıcı başı

80 aydın ġün olsun alıcı başı

şindi biliyodum ama unutқан oldum ġızanım. bu tansiyon beni unutқан yaptı. ġözlēm de amiliyet oldum. çok dediler olma, ġitme. kimin başına ġelirse saķın olmasın. ama bèn de yirmi altı sēnèdir çok çok iyyidi. bu kıl, èl işleri doķudum, yaptım düzēnnèrde. üç kıl yayġı yaptım makinayın altına yaymā, ikisini eskittik biri
85 yeni ġaldı. satmazdık, kēndimize yapardık. te buralarda çuval doķurduk ekin ġuymā, şindi çuval er yer çuval. ġalmadı te bunnā ġaldı. bunnā direkte, bunnā düzēnde, o direkte yapardık. yerde köyün düzēnini çözerdim. yerde çözerdim, dizerdim

ğalèmnèri, alacalı da yapardım alacasız da yapardım. şindi niçin böyle unutқан
oldum bèn de bilemiyom.

-43-

Kaynak Kişi: Refik VAROL

Yaşı: 72

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Kocatarla Köyü (Göçmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat ve eski yaşantılar

evet koca tarla köyü halkından ben, burda doup büyüdüm, bin dokuz yüz kırk doumluyum. çiftçilikle ūraştık, benim bir ölüm vardı, iki kıS bi çocuk. ben çoçū oğuttum, çocuk buradan ayrılalı aşşā yukarı otus sene oldu, lüle burgazda. ben kendim de yirmi senedir kışın oradayım, yazın burada, ama gene burasınna ilgilenim. çiftçilī devam ettiriyus. bizim dedelerimis, burayı göçmen olarak gelmiş, bin dokuz yüz eralde doksan üç harpi zamannarında bu köyden bulgarlar orayı göç etmiş, bu kaybılar mevkinden bulgaristanın kaybılar diyuz bu burğaSçık mu var ne var orda o taraflardan, bu köye göç etmiş onnar da. işte onnar dedelerimiS, 15 bobalarımıS buradan göç etti. e bizler onnarın yerlerinde devam ettiriyus çiftçilimizi. köyümüS, çok göç verdi. aşş yukarı burada kırk āne e kırk āneden belki istambul, beşyüz evler semtinde, lüle burğaS, kırklar eli, çorlu bu bölgelerde göçümüS çok. ayvancılık bitti, çok azaldı köyde. ayvan bi ara, düşük fiyatlar yapınca kadar, māliyetler yüksek, işçi bulamaz oldular yāni hayvannarı otlattırıcak 20 çoban. o bakımından ayvannarı erkes elinden çıkardı. küçük baş hayvan, burada dört kişide kaldı, kırk ānenin dört kişisinde. büyük baş hayvan bulunmakta, onnar da çok sıkıntılı geçimini sālıyor. onun için halkımıS şu anda sıkıntılı yaşıyo. bu sıkıntılar nēden kaynaqlanıyo? e biz burada çalışt mıS ayvancılık olsun, tarım olsun

25 biraS düşük, kuraklıktan da şey alıyus. halkımıs çok bankalara borçlandı. çalışt
ürünne bankaları ödeyemiyular. bu bakımdan çok sıkıntılı yâni. artık ne diyem, bu
alğa allâ yardımcı olsun, cenâb-ı allâ da tabi iler bu kuraklıkta yarın yaşlılık olabilir,
ürün alabilirler, hayvancılık yalnıs yok. ön için benim söyleycēm bu kadar, bu
köyün durumu bu, şu anda. benim bi ölüm var işte o lüle burgazda ticâretle öraşığı
sanâyide. kızlarım var iki tâne onnar da biri istambulda, biri kırklar elinde. onnar
30 da geçimini başkâ yönnerden sâliyüler. kızımın bi tânesi milli eyitimde çalışıyo, bi
tânesi de ticâretle öraşiler kırklar elinde ayakkaşı satışı yapıylar. başkâ ben burda
emekliyim sigortadan, hanımımna berâber yazın burda kalıyus, kışları da lüle
burgazda kalıyım yirmi sene falan oldu. yirmi yıldır ordayım.

-Askerliğinizi nerede yaptınız?

35 -askerlî ben bin dokuz yüz altmış yılında ordu şey artvin borçkada yaptım.
askerlîmi orda acemi ėitimim amasyadaydı, iki ay orda kaldıktan sōna artvin hopāya
benim çıktı. hopada ordan hopadan bizi çavuş kursuna seştiler. ben ordan sarı
kamuşa, orda kurs yeri olmad için sarı kamuşa gönderdiler. sarı kamuştan çavuşluk
şeyimizi bitirdik, diplomayı aldıktan sōna aynı birlîme gene hopāya döndüm, artvin
40 hopāya. iki yüz om bir udut alayında askerdim. bu kadar... askerlik anılarım ben
inżibat çavuşlû olarak orda merkezde opada ilçede geçirdim. dışarda öyle
bölüklerle falan şeyim olmadı, merkezde oldu ep. askerlikten de öyle neticeler
aldık, bizim zamanımızda zâten çok normaldı hêr şeyler, başkâ bi şey yok,
askerlikten zâten o kadar şeyimiz yok.

45 **-Çocukluk döneminizdeki yaşantınızdan bahseder misiniz?**

-çocukluk dönemimizde biS, bobalarımıS fakirdi o zamannar, çok sıkıntı çektik. burada ayvanna çalışılıydu tırahtör falan yoktu. yol yoktu, su böyle kaynaklardan alıyuduk, suyumuS çok sıkılıydı o tarihlerde. bis yaşantıyı ayvan başında, şehirlere gidemiyuduk, hep köyde geçirdik yâni yaşantımızı çocuklûmuz
50 ep köyde geçti. bis asker olucāmız zaman şehire gidebildik ancak, ondan sōna dışarıya açılabilidik. tâhsilimis ilkoğul üç. o zamannar ilkoğul beş bu köylerde yoktu, ilkoğul üçe kadardı. onnar eyitmen diyuduk onnara, eyitmenner vardı, onnar okutuyu, öğretmen olarak yoktu zâten bu köylerde. tahsilimizi öyle yaptık üç. bē dışardan sōna diploma aldım eliyet falan almak için ilkoğulu dışardan
55 tamamnadım. böyle geçti çocuklûmuS, şeyimiS. bilgi eksikli çoktu bizde o yönden. dışarıya açılma yapamadık, tâsilimiS kısa. babalarımızın da bize imkannarı o zaman azdı. ama yapamadılar, okullara verip, böyle geçti benim şeyim. bin dokuz yûS altmış sekizde köye muhtar seçildim. beş yıl, dört yıldı da bir yıl da uzatıldı seçime gidilmedi, beş yıl muhtarlık yaptım. o zamannar köyümüze işte bâzı iSmetlerde
60 elimizden geldî kadar yapmaya çalıştık. beşinci yıldan sōna gene seçmek istediler, ben de bu kadar izmet bana yeter dedim artık ben yapamıycam. hatta seştikleri alde ben gene istifâ verdim ayrıldım, yâni böyle bi izmetlerimiS oldu.

cenāb allā şükür olsun ki o yokluk tarihlerde geçen sıkıntılarımızı atlattık. şimdi çoluğ çoçûm de bi şeye ulaştı. e ben de emekli oldum, şu anda durumumuS
65 yâni çok iyi olmasa da normaldir, şikāyetçi dîliS. yeter ki sıhhatımıS iyi olsun.

-Bektaşî kùltürü köyde var mı?

bektâşî kùltürü bizim köyümüzde yok, yok, iç yok. daha önceden öyle bi şeyler varmış onnar zâten burdan ayrıldı, göç etti, gitti, şu anda yok yâni. iş de tākib eden duymadım, yok.

70

Savaş zamanında köyün durumu üzerine sohbetler

savaş zamanı büyüklerimizden duydūmuza göre burada yunannar olsun, ingilizler olsun biraS onnarın askerleri eralde yaşlılara biraS örf etmişler, biraS akāret etmişler yâni. örf demek, yâni akāret demek, akāret te etmişler. o bizim eski ben şeyimize göre, ihtiyalların diline göre şifreyi kullanıyorum. onnar öyle
75 söylüyulardı. işte bāzı ihtiyarların silālarını burdāki olan silāh varsa onnari çıkarsinnar deyi, (...) yapmışlar, attā bāzısı kişilere böyle kaynak yā dökmüşler üzerlerine söylesinner deye öyle başkılar yapıldı dedemiS annatıydı çok şeyden geçtik diye sıkıntıdan. yunanlılar fazla kalmamış, ama kaldıkları zaman bir yıl falan kalmışlar eralde o zaman da eb bu başkılardan şikāyetçi dedelerimiS. ordākiler
80 burāya, eralde o zamannar annaşmayla gene bilēmiyom, ama atatürkten önce eralde o doksan üç. onnarın zamanında mı orasını pek iyi bilemiyorum, çünkü biz o zamannar tā dōmamışık. ama dedelerimizin söyledine göre ordan burayı gelirken burdan orayı gidenner, o kadar sıkıntı çekmemiş. çünkü normal gelip gitmişler. ordan o zamanki tarihlerde öküs veya at arabasınna gelmişler burayı, belki at bilē
85 yokmuş o zaman, öküz arabalarınna yâni annatıyudu, o zaman ne varsa eşşāsını yüklemiş, burdāki boş evlere o zaman girmişler, yerleşmişler. ayvancıl na olsun, çiftçilinen olsun ondan sōna devam ettirmişler. e biz de zâten onnarın o dēvāmında yetişmē başladık, o eski bildiklerimiS bu şekilde. fazla sıkıntı olmamış çünkü onnar

annaşmayla gelmişler öyle baskı olarak ordan dil, isteyen gidebilir diye o şekilde
 90 olunca o kadar sıkıntı göste çekmemişler. yâni şikâyet yoktu o kadar.

Memleketin durumu üzerine sohbetler

şu anda türkiyenin durumu bu köylerimize göre; iyi dîl, bizim bakış
 açımıza göre. ama ülkemiz için, devlet için iyi olabilir yalnız alka sordün zaman
 çok sıkıntılı, çok esapsıS borçlara girdiler. bu kredi kartlarından olsun, tarımda
 95 çalışmak için borç aldılar, evini ipotek ettirdiler, para çektiler, şimdi ödeme
 sıkıntıları var, ödeyemiyolar. ertelemeyle borcu borç ile zaman almā çalışıylar yâni
 sênêyi çalmā çalışıy, ödiyemiyo onun için çok sıkıntılı, şindiki bu günkü durum bu.
 ha ükümetlerden şikâyetçi misiniS? şikâyetçi olsak ta bizim sözümüz zâten geşmez.
 biS çiftçi ne yabıcağ, kendi mücadelesini yapıp işini çözmē çalışçağ. yapamad için
 100 borşlu arşlı böyle sıkıntılı devam ettiricekler, devam ettiruyolar zaten. başka yapacak
 bi şey yok, şikâyetçi olsak da sesimizi zâten duyuramıyus. gelen milletvekillerine
 şeylere söylüyös ama olanak bize uygulamuyolar. yazın burasının avası da iyi geliyi
 biSe şehirden, yaşlı olunca burada anımna kalıyız iki üç ay, ondan sonra ben de
 çekip gidiyom. artık çiftçilik te bizim yapma şeyimiz yok, zâten ben yetmiş dört
 105 yaşındayım onun için böyle devam ediyö. kışın ben orda ölümün iş yeri var, araba
 bakım sêrvisleri var sanâyide ona gidip geliyorum. boj zamanımı évde, kendime
 göre işler yapmā çalışıyorum. eskiden şindi dedik ya ufağ baş hayvancılık varıdı. o
 zaman erkesde oldü için, senin o zaman ayvannar hepsi köyde dîldi, kırdı vardı,
 onnara gelip gitmeyle, onnara yiyecek götürmeyle, ondarın mekannarını azırlamayla
 110 böyle geçiyodu kış. évde ayvanın vardı, evdâki ayvanna ôraşuydun. yâni imkannar
 da o zamannar ep el gücüyleydi, dedik ya yol yok, vasıta yok. yapt mız işler, epsi el

güçüyleydi. tā sırtımızla onnara yiyecek götürüyüduḡ o ḡarda, ayvan gitmez bi şey yapmaS. yüksek, öyle tēpē ālindē o ālinde ḡarlar oluyu, üzerinden böyle yararlanayvannara baḡmā, yiyecek götürüyüduḡ. ep bobalarımız da aynı şekilde bizle

115 berāber, biz de onnara yardımcı olmā çalışıyoduḡ, böyle geṡti o tarihlerde. o zamannar, ḡāḡve de yoktu o tarihlerde. köy odalarında bi ara televizyon geldi, televizyon da dil de radyo, radyó geldi o radyóyú de aber dinnemē oráyı toplanıp orda seyrediliyodu ilerde. telefon yoktu, telefon da ellilerde falan, ellilerde geldi. o da köy odasındaıdı işte. orda topland yerde telefon da. Íamba ḡaz Íambası

120 yakıyoduḡ. o zamannar ḡaz Íambasınna aydınnanıyduḡ, fener diyuduḡ, o fenerlerle ayvannara gidip geliyuduḡ, aydınnanma öyleydi. cēran burayı bin dokuz yüS seksen beşlerde geldi, aydınnandı, ondan sōna köylerin işleri de iyi oldu, o zamannar bi şe yok. buz dolabı da ondan sōna geldi buráyı, ḡamaşır makinası da o tarihlerden sonra başladı köylere gelmē. şimdi köylerin durumu bakımından iyi. bizim annelerimiz o

125 zamannar ḡamaşırı elle yıkıyudu, akan derelerin kenarlāna giderler, orlarda yıḡamā oraşuylardı. başka evlerde su yok, o sıkıntıları atlattılar ama şimdi ona bakarak çok deyişik yāni deyişti. halkın durumu da deyişti, òretim deyişti. benim şimdi torunum var biri kimya yüksek meḡendisi, birisi İngilizçe òretmeni, bi de tıp okuyyo bu sene beşinci yılı, şimdi çok deyişti yāni torunlarımız deyişti, biraz ilersini görmeye

130 başladık. muḡtarl mda ben çoḡú okula verdīm zaman, buradan köyün hepsi tenkit ettiler dediler; senin durumun iyi, niye tek çoḡú okula veriyusun? dedim; benim baḡış açım bu şekilde, çoḡúmu yetiştirmek istiyum, biz burada yetişemedik, ben okumayı çok istedim, bobamın imḡānnarı kısıklııdı eralde. hayvan var diye bizi okumaya veremedi, okullara. ben çoḡúmu dedim veriḡem. bizi veremediyse de biz

135 bāli çoçūmuzı yetiştirelim. çoçūmu da fazla okutamadım ama liseyi bitirdi, liseden
 sōna zāten asker oldu. ondan sōna da askerlik bittikten sōna geldi işte bir kaç sene
 fabrikalarda çalıştı, ondan sōna dedi: baba ben işimi kurucam, sen de yardımcı
 olursan heb berāber bu işi yürütelim. bizim işimiz de o şekilde ben biraz yardımcı
 olmā çalıştım, o da kēndi işini kurdu. kēndi işinden o memnun ben de memnunum.
 140 çoluk çoçūná dá yetiştirdi, taḥsilini yaptırıyo bu kadar. şu andākı ayatımıSdan
 memnunuS. eski bobalarımıza bakarak, bobalarımız çok sıkıntılı geçirmiş,
 imkānnarı da yoktu zātēn biz gibi. bizim şimdi imkānnarımız var. tıraḫtör istesen
 almışım e tamam borşlu arşlı da olsa dēvām ettiriyoS yaşantıyı. ama çok parlak ta
 deyil yāni insannarın durumu. o kadar önceki yerimiz de yok.

145 **-Eskiden köy odalarında nasıl vakit geçirirdiniz?**

-o zamannar işte eski gelenekleri tākib ettirilerdi, ne olcak o zaman çok
 olsa, saz bilen saS çalar, başka ne yabıcaḫ işte oynayan oynar. eski ninelerimiz
 şeylerimiz bize ikāye o masal dedimiz şeyleri annatırlar. ben iş atırlayamıyom
 onnarı. biz zaten o zaman pek olara soḫulamazdık, küçük oldümüz için. bizim
 150 şeyimizde biraz geliştirdi, radyolar çıktı, erkes ēvine radyo aldı ondan sōna pek
 odalara gitmez olduk.

ormancılık bizim köyümüzde yakıcaḫ veriler, onda tarla tapulu tarlan varsa
 ordan. öyle kesip te satıp ihtiyācımızı karşılayamıyus, bizim burası orman köyünden
 çıkık. orman köyünden çıkık oldū için ihtiyācımıza göre mūracāt ettiğimiz zaman bize
 155 musāde eduyar. yakıcaḫ ihtiyācını alıyuz ama satış için burayı musāde etmuylar,
 satış yok. ormandan da böyle faydalanıyus. şimdi bekliyo bu ḫastro burdan iki yıl
 oldu geçeli, gelsin de biraz ormanda yerlerimizi bıraḫtılar arāzide, o arāzileri versin

deyi köylü onnarı bekliyu şimdi, ama tã burayı ölçölüp uygulanmadı. köylünün beklentisi şu anda bu. çam ekiliyo boşluk yerlere orman, çam ekiyu işte.

160 hayvancılık ta azalınca zāten ayvancılık bitti biticek. sıkıntılar olur çünkü çam ekilince kadar bizim burasının hayvancıl azalır. kapalı bakmak zorunda kalılar. eskiden otlakiyeler vardı ormanda otlarlardı, şimdi onnar kısıqlanıyo. sebzecilik burada ticāret için iç yok. kendine kadar te böyle évin bāḡçesine ekmiştir o, başga yok. bā yok, bācılık yok, sıfırdır. burda ekilen zāten būday, ayçiçek... hayvan

165 yēcekleri işte, başka tarımdan da başka gelir yok. sulama sıfır, biS yāmur yārsa māḡsülümüz olur, yāmassa kısıklı olur. köylünün durumu şu anda bu.

-44-

Kaynak Kişi: Şükriye VAROL

Yaşı: 63

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul üç)

5 Derleme Yeri: Kocatarla Köyü (Göçmen)

Derleme Konusu: Günlük yaşam

valla köyde nası vakit geçiriyum, saba ayvanım var, arım var, beyimne ikimiS oturuyus, çiftçilik yapıyus. öyle zaman öldürüyus. çoluğ çocuk iki kızım var, iki ölüm var, dördü de evliler. birisi kırklar elinde, ikisi istambulda, oölüm büyük ölüm
10 oto tamircisi. kızımın biri ev kadını, ikisi de kızlarımın ev kadını. şimdi geçen sené evlendirdim, küçük ölumu, onnân ikiSi de çalışıyler. biz de böyle zaman geçiriyiz işte. biS kendi çapımızda toprāmız çok yok, kēndimize göre. ەر یتiyacımızı da karşılıyis. hayvancılık, ayvanımıS çok, var. işte akşamları sabā alıp gidiyo, evde kalan da bana yeti. ēm beyimle çalışıyım, ēm evde. o gadar bi iyi bi yaşıntımız yok
15 ama kötü de sayılmaS. evletlarımı kurtardım, çok şükür allāıma ama tırnağlarımna. beyimin tarafından hiç bi şey yok. bēn kaçıp da evlenme. kırk iki sené oldu evleneli. aynı köydēn, ikimiz de aynı köydēniz kıca tarla köyünden. ama bēni vermediler istedim, şimdi zaman çok güzel, çok iyi. ben bunu alcām deyenı alıysın, vercem deyenı veriysin. evlatlarımı öyle yaptım. şimdi bēn onnara karşı olsam, onnā baā
20 tepki veri, gider. şimdi bobam çok istedim beyimi, yedi sekiz sene bi konuşmamız oldu, nerden camdan, şimdi tēlēfonnar yokmuş Ta. konuşurduk gizli, o ister beni, bēn isterim onu, ic görmēyiz birbirimizi geceleyin işte beş on dakķa ne konuşabilirsek, öyle bi zaman. istediler, vermediler, vermem, vermem. bēn istiyim sēn neye vermēsin? kaştım, bubamdan da ic bir şeyimiz yok, vermediler, çeyizimi

25 çimenimi bile vermediler, kaştım deyi tabi darıldılar. işte zaman geçirdik, ama çok mutluyum. iş tã eşimnē böyle bi āz dalaşım bile yok. o yüzden çok fakirlik çektim ama êllē günne evlenenner isteyip te gidenner çok kötü duruma düşennē var. çok şükür allāma dört tãne de evlādım var, yaşantım var. bu gün budur deyeyim yerine gelir, sorun yok benim içi. ic bir şey yok, düşün ne? o zaman kırk sēnē evelsi çok
30 fakirlik vardı ba kıSım. ama şimdi êllē günne, hic bir noxsansıS er şey, er şeyin oluyo.

-Eski düğünleri anlatır mısınız?

-kız istemē gidilirdi, emen öylesine. haber yollanır, ama şimdi öyle diyil. şimdi çiçēni alıyusun, şekerini alıyusun, aber veriyisün, görüşmē gidiyin, değişik.
35 ama evelden öyle dildi. evelden giderdiñ, kız istemē gidicem deyi anayle bobaya aber verilir, büyükler alınır, gider. şimdi görücü usuyli o zaman öyleydi, şimdi tanışıp gidiysun sorun yok. azıra gidiyun. deışēn bi şē yok, çok iyi, bunu deyerlendirmek lāzım. ama eskiden çok yokluk vardı, kırk sēnē evēlsini gözüme böyle getiriyim dá ani göSüm almıyo o yaşantıyı. nası yaşırdık, saba gideriz
40 akşama el gücünne. şimdi tıraktörle, getirī evin önüne azır ekini elēzonna atiyis. bakma çiftçilik yapıyöz ama, er şeyim geliyi evime hazır. ama şehirler, köylere zaman gelecek, köylere gelecek, köyler çok iyi yaşantısı var ama tãyip oca acık çiftçilīe ak tanıycağ. bu malcıl dēstēk vericek, şeirin yaşantısı çok sıkı, çok sıkıntılı. gidiyim evlatlarıma çok şükür allāma çok iyi yaşantıları var. neler ōsa, sade
45 kēndinkinne olmaS, komşuya da bakıcan. çok güzel... kız istemē gidilirdi, gideris şimdi kız istedik, verdiler. nişan olur, o akşam konuşulur, ne kādā nişan alıncağ, bilezik, altın neyise. şimdi çok farklı, gidersin nişan, bi söz alırsın insannān āzından, sōna gidersin nişana. iki tãne çörek yapılır, tatlı yapılır, gidersin. o akşam nişan olur.

köye erkeze birer şeker, çok bi şey ayıp bi şey ama şimdi köye dālır o şeker iki enge
 50 tarafından. konulur, dālır, fīlan kızını vermiş, nişannanmış deyi sōS öyle duyulur.
 sōna e düün tārīhi ğonur. ic bir şey yok, ondan sōna yemekli yapılır, çalgılar tutulur,
 yemek yapılır. işte şimdi çok bi deyişik. çok bi deyişik, êskiden bi şey yoktu kızım,
 gelen beslenirdi, köy yemekleri yapıldı beslenilirdi. şimdi aşçılar yapıyu, sen iç
 umurun dil. çok farkı var, şindiki. bēn geçen sēnē dūn yaptım iç.

55 **-Hıdırellez geldiği zaman köyde neler yapılır?**

-şindi ızır illas alesselām herkeze kıSmēt dādarmış, yavrum bēn sana
 iyisini söyleyeyim. ızır alessenam kısmēt dādarmış ızır. saba êrken. kaynanam derdi,
 sabā ızır kapıya geçermiş, işte er saba gezermiş yatana kısmēt yok, kapısını açana
 kısmēt var. biz öyle bilirdik. kısmēt dādarmı ızır alesselām. illasla ızır buluşmuşlar,
 60 ıdırellaz ondan ğalmış. ızır, ızır alesselām ondan. ondan sōna biz onu üç gün tutarıS,
 üç gün işte çörek yaparıS, peynir yaparıS, évêlden koyunnar vardı, koyun sālırdı.
 koyun peyniri yaparıS, çörek yaparıS toplu köy meydanında erkez orayı, ufağ köy
 burası, toplanır orayı, orda şarkı söylenir, oynanır, o üç günü öyle geçirir. iç işini
 yapmaS, bi şeye çıkıp gitmēsin, öyle zaman öldürüs. er şey oynanır, şindiki
 65 oyunnān epsi vardı, aynı. bi şey ic yok. bi danS bilmēzdik, dans ne olurdu onu
 bilmēzdik, şimdi o da bilinī de, onu bilmēzdik geri ğalan oyunnān epsi. keklinden
 tuttur, artık zeynebinden tuttur, böyle şey türküleri vardı, öyle bi kız düşmüj dērēye
 de. zēynep, gitmiş suvan ekmē. yavuklusu varmış hasan, suvan ekmē gideke bi āç
 köprüler var ya o āç köprüler, yāmr yāyo, o āç köprüden geçerke suya düşi zeynep,
 70 gidi onun mānisi var:

zeynep düştü bayıldı

ferecesi suya yayıldı

- zeynebi ararsa sorarsa, deyi öyle türküsü vardır. asker türküleri vardı, asker türkölēni oynādık, şindi artık şindi eyecannandım mı ne aklıma da gelmi. oynardık ic
- 75 böyle şey oyunu yoktu. şindi oynunna oyuna bile benzemi. eveldēn biz alka dönerdik, köyün genci erkes tutulur o alkalara, ama yaşına göre. sēn bēn yaşında olannar geçer karşıya saygı gösteri oynıyannara, erkes geçer oturu orayı. yirmi yaj, yirmi bej yaj, on altı yaş... o ğadar çok giysi bile yoktu da, birbirinden komşudan alınırdı. er şey var şindi, şindi bunu deyerlendirmekten başğası yalan. er şey var. kāsım deriS
- 80 loğma pişiriS. bizim burda biz iç öldürmedik gelenekleri. geldi zaman evlatlarım geli, bis kāsım loğması yapıyis. yapıyuz işte ayvannāmızın başı gözü sadağası ösun deyi yapiz bi gelēnek. loğma pişiriz, yāya atıyis çok güzel. o akşam da öyle deyerlendiris. resimner çekiliyo, oynanıyo, her şey yapılıyo. biz dirēllēz şu deyip bi şey bilmezdik. yıl başını biz iç, yıl başı ne avurlā bilē derdik avur. erkes insan ama
- 85 biS kāsımna ıdırēllēzi bilirdik, yıl başı bilmēzdik. altmış üç yaşıdayım bēn şindi artık o yıl başı, yıl başı gelecek deyi başlıyuz ona azırlanmā. er şey iyi kızım yapana. çok iyi zaman, araba yok köy yerlēnde. takşicilik yaptı, kırk sēnē oldu işte, on sēnē fılan oldu bırakalı ama arabasız iç kalmadık. biz yaşantımıS böyün şehire giççeş dedi mi alıp kēndimizi gideriz şehire. öle bi şeyimiz, sıkıntımız iç yok. bi komşuluktan bi
- 90 insannādan kopmuş insan diyiliS. şehirle köyün arasında, biz köye geldinen köy oluruz, şehire gidinen şehir yaşantımız var. bēnim kendi olanım çok kırklar elinde. evlatlarımı bile gezemiyum ki, hepsine gissem o.

-Uzun kış gecelerinde neler yapardınız?

amman kızım ne sorar mısın? akşamdan böyle evlân içine, yatacak oldū
 95 zaman böyle olannar içeri kürek alırdı, öyle kışlar olurdu. şimdi kış olmuyo. kışlar
 olsa tâ bereketli olur. er akşam komşu komşuya. hêr akşam muhabbetler ederiz,
 mısır patladırıS, patatis atarıS fırınnara yaşantımız öyle evlâdım, tabi iç biz
 kopmayıS komşuluktan. şimdi bu akşam sana giçcez, evêlden aber de yoktu, aberli
 gitmêzdik, şimdi aberle gidiyiS. kışları da geldinen onnarı da deyerlendiriyiz. biS
 100 çıkamad mız gâyet keskin avalarda çıkamad mız zaman. evêlden bunnâ yoktu. el
 fenerlerinne, gene komşulâ gideris biribirmize. pazar ekmê alıyız, o zaman
 kêndimiz yapardık. ekmek bulunmadı oldunan gene komşuya giderdik. öyle
 komşuluk vardı, gene de komşuluk var köyümüzde, ic bozulmadı. her şeyimiz var
 allaha şükür. pek annadan yoktu, öyle çok yaşlımız yok bizim köyümüzde, altmıj
 105 yaş üstünde insanımız yoktur. ne bileyim bizim köyümüzde çok ölüm var, çok
 yaşlı insanımız yok. benim kaynanam doksan yaşında öldü. ama öyle şe yapmazdı,
 annatmak bilmêzdi. te o askerler işte, şehit olmuşlar gelmişlê bizim köyümüzden bi
 tâne vurulmuştu. çanak kaledede ğalmış beyleri, çanak kaledede arpte ğalmış onu
 annadırlardı. çanak kaleyı çârdınan o insan dermiş komşu bizim, komşumuS şimdi
 110 ama ölmüşlê, gitmişlê. çârın dermiş ğızlara, gece toplanıyer. çekemiş o kor küllêni
 de âlarķa, o küller ıslanırmiş. öyle onu annadırlardı.

çanak kale içinde vurdulâ bēni, deyi öyle türkü çârımış ğızlar. çârın dermiş
 çanak kaleyı de ben âlayayım dermiş. onu bilirdik, söylenirdi. başka bizim
 köyümüzde öyle acılı bi şey yok. annadılsa gene aklımızda ğalır. köyümün içinde
 115 ben duymadım, öyle bi acılı bi şey. te ôle çanak kaledede ğalmışlar, ğaynına vermişler

onu, iç gider mi ama nâbıcağ, o zamanın zamanında gitmiş. iç kimseyin yanına soğulunmaz, allah korusun. iki tâne cocúmú askere yolladım, üç tâne oldu asker yolluyum, allahıma şükürler olsun. şimdi torunnarım var, başladım kâsivétlenmē onnara. kâsivétleniyim onnara, televizyona bu aberlere bağıt m zaman korkuyum
 120 dōrucası. allah yavrum erkezin yardımcısı olsun. ne desek yalan.

-Savaş zamanında köyün durumu üzerine sohbet

-düşman gelmiş, savaj zamanında düşman gelmiş burayı, akşam oldū zaman evlerde iç kimse galmazmış. o bēyaz tatlı ğabağları var ya, bāğçelēn içine giderlermiş, o kabağ aralāna yatarlarmış, bulmasınnar deyi. kim kıS, sēn şimdi kıS.
 125 senin yüzünne benim yüzüm tutar mı? kıZ oldūnu annamasın deyi yokluk, çocuklarının bezlerini kafalāna sarāmış da bunnā deyi, bunnā kıS kıZ derlermiş avur. gezermiş kapı kapı akşam olduna, allah korusun, düşmandan. öyle günner olmuş burlarda, yunan gelmiş bu köye, iç yakmış yıkılmış kimsede bi şey galmamış. askere gitmiş, asan kara boğ, bi de ali onnar soy adlar deyişmiş, onnar ğardaş. bağı onnarı bēn dinnerdim. gitmişler çanak kaleye yunan gelmiş, işte erkeSi kırmı, dōkmüj, dātmiş, gitmişler. gelirke aşlık, üstleri başları dōkūlmüş, gelirke ekmek bulmuşlar, aç. artık ēr taraf durulmuş ama iç askerlik şeylik. ondan sōna geldik, gelirke bi fırın ekmek bulmuşlar ama, ağı kardaş gelirmişler. ali demij bundan demiş yirsek demiş bu ekmekler zehirlēnmiştir demiş, mavzerler, toplardan, biz
 130 ölürüz demiş. yimeyelim demişler iki ğardaş karar vermişler yimemişler. gelse bağısalar er yer yanık, yıkık ama bi ēski bi damda iki üç başağı misir, misir ğalmış çatı misirleri. gelirke dērēde yıkuylar, çeplēne alıylar. birer birer çok yisek derdi ölürüz derdi. o başağı misirlerle derdi burayı geldik derdi. nası tutunduk biliyunuz

mu derdi. bir êldivênin içine tohum, bûday bulmuşlar da öylêyle ekmek çıkarmışlar,
 140 êl şeyinne, çapasınna gâzıp, üstünü sürgülemişler öyle ekmek çıkarmışlar. onnarı
 annadırlardı, yokluk çekmişler. şimdi biS çok şemeriyus, ic bir şeyin kıymetini
 bilmiyus. şımarık yapıyuS, varl var işte iki yüS, israf yapıyuz. eñ kötü de israf. er
 şey var be evladım. pazarına git var, evine git var, epsi var.

-Düşman çok zulüm yapmış mı köyde?

145 -yapmış, yapmaz olur mu? tecâvüzünden tuttur, yāmalamış, köyde iç bi şey
 ğalmamış. yıkanı yıkmij, yapanı yapmış. Sâten bizim burası yunan köyü,
 insannarımız kaybılaydaymış, kaybılar mâhaciriyiz biS. bulgaristanda kaybılar var
 ya o kaybılar maḥaciriyiz biS. orayı gelmij dedelēmiS, gelmişlē bu yıkıntıl n içinde
 toparlanmışlā. yıllar geçmiş, aman kızım düşmandan erkesi korusun. bi kişi çıkıyū
 150 da bi kişiyle baş edemiysun de mi. işte oralānı dōkmüj, yıkmij, dātmiş. ne
 götürmesi, tecâvüz edermiş, öldürümüş. atarmış çocúu da böyle süngüye aşşā
 saplarmış, ölüyo. öyle avur zulum etmiş işte yunan. rāmetli anneannem derdi kızım
 derdi siz bi şey görmediniz derdi. allah göstermesin gine de. yunanın derdi yüzü
 derdi öte, arkası beri derdi. yüzünü görmeyeyim de arkasını göreyim deyi. öyle derdi,
 155 çektik biz derdi. anneannem annadırdı.

-Köyün adı neden Kocatarla?

-burasının arazisi çok deyi, gerçekten koca. bu köy kısımnanın hem büyük
 boşluk olan yer burası ama nāptı? geldi bu sênê her yere çam ekti. e şimdi tapulu
 yer olmayınca kimse müdārā edemedi. geldi erkesi çam ekti, yapamayıS kızım bi
 160 şey. bizim evlatlān yanına gitmek zorunda ğalıcaS. o zuman arazi çok, bi yer, er yer
 boşluk. geldi köyün dibine, geldi çam ekti, tel çekti. kendin boşta giremiysun ki

neye ayvanını soğucan? yapamayız evladım artık. açık köylüye bi ak tanımı
 lâzım. çok çok kötü, iyisi de var, kötüsü de var. kim kendini kurtardıysa bu köyde
 şimdi mazot alıp da tarlasına gidemeycek insan var. kızım nolcak, nolcak, ne
 165 gidicek, allah işimize ayır getirsin.

Karışık sohbetler

örneyin adı yok ba kızım, kararda. nası uygun görürsem nası şe yaparsam.
 gören te bunnādan esinneniyum bunnādan yapıyum. yapıyım da gerçekten, te bu
 yapıyım istambulda kızım satıy. on milyona satardım ep om beşe nası bulursa.
 170 deyerlendirim kendimi, zaman öldürüyim. bizim bura çok giyili bunnar, hava
 şartlāndan. kaneferli olan yerler giymezi ama şimdi ald m gelin giymiyo. anne benim
 sıcak di, ben neye giyeyim diyi. oturdum yer kareferli, gine de ona da yapıyım,
 nābayım. gene de olsun deyi.

baca, yakardık, duman nerden çıkıcağ? soba yerine ateş orda yanardı. ateşi
 175 gördümüz yok. evelden ocak benim aşşā mutfām da istersen gel bak, eski ocak, iç
 bozmadım ocāmı. çok sıcak evimiS, aşşāki evimiz de çok sıcak, toprak ev, çok
 sālıklı. bir iki kere dolduruyum sobamı, bi tā iç sobaya odun bile atmam. çeviriyim
 kapımı, öyle duruyım. aman beton yerler, amān diyler, size gidelim de diyler
 ısınalım bāli. iç soğuktan aberimiz yok. nesi var işte toprak, temizlemesi zor.
 180 yapıyım kızım ben de.

-45-

Kaynak Kişi: Emine ÇETİNTAŞKIN

Yaşı: 78

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Devletliagaç Köyü (Yörük- Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük yaşam ve masal

ben bilmiyom ne yaşıımı biliyom ne bi şeyden, doumum yalnız, bağıyom
têfterde otuz dört doumnu, yaşıımı bilmiyom. unuttum ic bi şey aklımda kalmadı
kayrı. ayā giymē te böyle çetik. bunnar güllü, bunnar kedi izi, bunnar da gül. bi
10 gêlinim var bi çoçūm var, onnarın yanında duruyom. öldü dede, bi buçuķ sene
oluyo.

hazret ali ḵafazadaŋ gelirken

mezarlıkta gördü bir ḵuru ḵafa

in misin cin misin? hayvan mı nesin?

15 yoksa avrat mısın da êr misin ḵafa?

toprak dolmuş ḵulaına, gözüne

ḵara yazı yazılmıştır yüzüne

uyar mydın kör şeytanın sözüne

bu dünyăda ḇenim ḇenim der miydin ḵafa?

20 s̱en de bu dünyăda ḇelli aş mydın?

yidirmez içirmez bir nekes midin?

yoksa eli açık bir cömert midin?

sofrası meydanda er miydin kafa?

sen de bu dünyada belli mert midin?

25 kolayını aldırmiş yavuzluk muydun?

om beşine deymiş bir yiit midin?

yoksa ak sakallı pir miydin kafa?

fatme ançer soktu benim belimde

çok zāmēt çektin mi pirin yolunda?

30 yoksa bi şey bilmēzdin kör müydün kafa?

kafa kafa da kör müydün kafa?

böyle türkü de çarıyom kendi kēndime, bu kēndime göre şindi.

yine bahar geşti, çiçekler aştı

yazık bu genç ömürüm beyfude geşti

35 bir gül koğmadım, yaz geldi geşti

yazık bu genç ömürüm beyfude geşti

bir gül tağınmadım, yaz geldi geşti.

vurma havcı vurma kalbim yaralı

elimden aldıldım gül yüzlü yari

40 gülmedim dünyada bahtım qaralı

elimden aldırđım gül yüzlü yāri

gülmedim dünyāda bahtım karalı.

valla ben unutuyom, kızannān yaşından Őe yapardım ama Őindi onnarı da Őe yapmaz oldum, çok oldu. ēn küçük çoĉūmūn çoĉūyū askere gitti. Őindi askerde,
 45 süleyman adı da. kızımın adı da dilek, bi kıızı bi çoĉū var tabi. o bana sarmaŐır, bubanne bubanne, ben baĥtım ona zāten, çok severdi beni. ona masal annadırım o uyur öyle. bobanne gene annatsana masal, ona öteden beriden uyduruS, annadırım bēnim dedem vardı, çok masal annadırdı öyle. dedem çok annadırdı, Őindi derdi.

Masal sohbeti

50 hańĝısını annadayım? Őindi bi kamb r bi dēdē varmıŐ. ēvel zamanda dērmende un ūdūlūrdū. gitmiŐ o dērmenin un ūdēke ocaĥ başına yatmıŐ, yatmıŐ. ādi geĉe yarısı olmuŐ, dērmen ūdūyo tıķır tıķır, o ocaĥ başında uyuyyo. Őeytannar gelmiŐ Őindi, baŐlamıŐlar oynamā, ıalĝımā böyle, o ĝün de ıarŐambaymıŐ. ıarŐambadır ıarŐamba, perŐembedir perŐembe, yörü baĥam o gelin bismillā
 55 demeden ĝodu urbalānı, git al onu da giyelim. o ĝelinnik urbalānı alırmışlar, uzun urbalā vardı böyle, giyermiŐler baŐlarmıŐlar oynamā gene. oynarmıŐlar, ıalĝırmıŐlar, filan gelin yā ıölmēni bismillāĥ demeden ĝodu, yörü git al da yiyelim, bal ıölmēni, yā bismillāĥ demeden ĝodu, alın da yiyelim. alırmışlar, yimiŐler, iĉmiŐler, dēdē dē yatıyo ocān başında. demişler bi ādem yatıyo, yörü onu da
 60 ıaldırın da o da bizle barāber oynasın demiŐlē. tutunmuŐ Őindi biz ıdirēllēzde böyle böyle oynardıĥ, alay olup öyle, o da tutunmuĝ baŐlamıŐ oynamā. türkūleri de böylēmiŐ: ıarŐambadır ıarŐamba, perŐembedir perŐembe, ıarŐambadır ıarŐamba. o da onnar gibi yapmā baŐlamıŐ, ıalĝımā baŐlamıŐ. alalım bunun kambırını da

demişler o da bizim gibi dōru yōrūsün. almışlar onun kambırını, başlamış onnar
 65 gibi dōru gitmē, dēdēdē iç kambır kalmamış. o ordan sōna dērmenden ēve gelmiş.
 onun bi arkadaşısı varmış, sormuş sen demiş neden böyle şindi dōru gidicēdin,
 kambır. böyle böyle dērmende yattım demiş, şeytannar geldi, oynadılar, bēn de
 kalktım, onnarla oynadım demiş, onnar gibi yapmış aynı. o da söylemiş,
 çarşambadır çarşamba, perşembedir perşembe. ondan sōna aldılar demiş, sēn de git
 70 demiş. o da gitmij, bi gece yatmij dērmende. bu sefer o da yatmış neyise, onu da
 demişler kaldır, gelinnēn urbalānı giyip kalgırmışlar. kim bismillāh demediyse
 goduysa onnarı alırmışlā, bērēkētini alırmışlar işte o insanın. yā çölmē, bal çölmē
 getirmişler, yirmişler neyise. o dedeyi de o insanı da kaldıralım da bizle oynasın
 demişlē. o iç onnar gibi yapamazmış: ça ça pe pe, dedecīm öyle derdi. ça ça pe pe
 75 derkene aman demişler, bırak şunu demişler getir bi kambır tā koyalım üstüne de o
 iki kat olsun demişlē. o yapmad içi, o dēdē gibi. ādi bi kambır tā kommuşlar üstüne
 iki kat olmuş.

dedecim böyle annadırdı bize. bēnim ēbēm ölmüj bubam tā donsuzmuş.
 ēbēm öldüne başka karı filan almamış, öyle bizi dēdēm otururdu böyle, biz de onun
 80 yanına otururduk. anam işleri yapar tabi. o bizi aldadırdı böyle masallarla, çok
 masal annadırdı.

bi de gene ēbēm dēdēm derdi: dērmēn yanında oraķ biçerke derdi, ōlen
 oturmuşlar ekmek yimē. ayı gelirmiş şöyle yolca yolca gelirmiş. amān erkez bārmış
 biribirne ayı var, ayı var. erkes pinmiş bir āca geçmij gitmiş ordan. ādi çoban
 85 kōpekleri almış onun arkasına, dirēyin o taşlık yerine durmuş, vermiş kayayı,
 vermiş kayayı o çoban kōpekleri dālışmış, gitmiş. ordan sōna gitmiş yukarı; vaķıf

dërmeni derdik biS, bizim teke dere yanında, te bu kanarayın şeyinde. ondan sōna
neyise onnar āştan inmişler neyise biçmişler. ep yörürek gelirmişler böyle. yörürek
gelirmiş ayı var, ayı var erkes ğardāş bārarak gelmişler, ayıdan ğorkuya. ondan
90 sōnası bu gelmişler êve. êbēmne dēdēm derdi dēdēcim, dēdēm yatıda kalmış derdi,
dēmētleri toplamıj derdi, toplamıj ğeçe dēmētleri. şindi dēmētleri toplamıj alka
yapmış böyle, yıvın yapardık biS ya. êbē ayı gelirmij bi de baksa çıtır çıtır çıtır çıtır
ayı geliyo şindi. bēn nāpayım nāpayım şindi, bu sefer bi yere tēpinmemiş ayı
geliyo, o insanı öldürümüş da, koğmadan yimezmiş ayı şindi. baķam ölü mü diri mi
95 deyi, böyle parmānı ısırmiş iç, tēpindirmemiş parmānı. böyle kulāna komuş böyle
soluyyo mu deyi sēslēmiş, iş solumadan durmuş. ölmüj bu demiş, gitmij dērē
boyunda bi koçā sēlinti kütük yüklenmiş sırtına, onu bastırcāmış Ta öyle yicēmiş,
koğmadan yimezmiş insanı. o gittinen o şindi o da kalkmış, pinmij başka bir ācā.
pinmiş āca, şindi kütū loppadaķ bırakmış, dēmētleri şindi, dēmētlerin arķasına
100 saklanmıştır dēyi, orā yatarmıj, burā yatarmıj, aramış aramıj dēmētler kayı darma
duman olmuş, bulamamış. gümür gümür gümür gümür gitmiş. gidiyo gene dērē
boyuna dōru, bu sefer o gündüskü pindikleri ācı görmüş. koçā bi sırıķ almış, böyle
ķarıştırmış ācı, dallānı, baķalım düşsün yere dā yiyeyim deye. ğarıştırmış,
ğarıştırmış o āca pinmemij başka bir āca pinmiş. sōna o sır da atmış sōna
105 gümürdirerek gitmiş. dēdē böyle annadırdı dēdēm.

baķ şindi onu dēdēm böyle annadırdı. bir inşan gitmiş ayvan aramā, ayvan
aramā gitmiş. o zaman da bi ayvan kaldına ķurtlar yicek deye mi sırtmacı alıp
giderdiler aramā ayvanı. o bizim aramış aramış hayvanı ğeç olmuş, ķarannık
olmuş. bi çardaķ varmıj böyle, ayıyın çardaıymış o gene. demiş, pineyim yatayım

110 da sabā olduna gidēyim demiş. bu sefer orda yatmış tā uyumamış. çıtır çıtır çıtır
çıtır bakmış ayı geliya. bēn şindi nāpayım ij bi yere kaçmā da dīl şindi. o şindi
demiş ki: va le lē demij böyle ayı gelip tam ayānı aççā zaman, yapınca ayı emen
korğudan lappadağ dedem diyi düşmüş diyo, dibinde ölmüj diyo, inşan da qurbā
kağacı gibi kurumuş, o da ölmüş kōğudan, bulmuşlar. dedem öyle annadırdı.

115 ondan sōna bi insan gene gitmiş hayvan aramış aramıj bulamamış, bi taşsız
āladın tēpēsine pinmiş, çok varmış o zaman, sürüsünne gēzermişler. o şeye ayında,
yalıq kurtlar olurmuş küçük ayda, bi sürü gezermişlē. ondan sōna bu pinmiş āladın
tēpēsine, depesinde duruqana şindi kurtlar gelmişler böyle sürüyle. bi de aq sağallı
böyle bi dēdē gelmiş, kurtlān yanına. onnara böyle kısmet atmış, ēkmek gibi bi
120 şeyler atmış. al sana al sana vermiş vermiş, demiş ki: senin de demiş kısmetin te o
āladın depesinde demiş. kurt şindi yatmış āladın dibine. inşancık öyle āladın
tepesinde durmuş. gün şavqlamış da, kurt gitmiş inşan da inmiş te ēve gelmiş
ālattan.

-Köyün adı neden Devletliagaç?

125 -ırāmetli bubac m derdi, bir insan gelmiş böyle yatmıj bir ācın altına, öyle
bi kocā bir āçmış. eyvā demiş, ne devletli āc bu, āc böyle demiş, ondan qalmıj
diyolar ne bileyim ben. bubam öyle derdi, dēvletli āç. bizim orayı şey oldu, nedir o
parğ yaptılar, köprüyün yanına açılışını yaptılar, şey yaptılar erkeS toplandı orda.
yidiler iştiler oynadılar bizimkiler, bu ēvel zaman urbalāndan giydiler, kızlar,
130 gelinner erkeS oynadı orda. vāli geldi, şeyden orda bi ne aştılar park. şindi canı
istiyēn gidip parka oturuyo. köprüyü yaptırdılar ilerde ic yoktu. kenarlar dēriye sel
gelir, karşıyakada olan karşıda kalır, bizim yakada olan bizim yakada kalır,

geçemez. öyle çok zāmetimiz vādı köprüden. çok sēllikti bizim ora, çok iki dērē bi
 yere kavuşuyo, çok meydan var, böyle az ōsa bizi götürū. burda tē ora ğadar dērē
 135 ep, gittī yer.

-Sizin düğününüz nasıl oldu?

-nasıl olcā var mı? geldiler bēn davulla zurnayla geldim, manda arabasınna
 geldim, em de ilerde manda koşardılar. āretlī gētirdi bēni manda arabasınna. bizim
 armanda gürej yaptılar, ben malķoşlardan. geldiler bizim armanda güreş oldu bana.
 140 āşam kına yaptılar, saba gürej yaptılar öyle. elle günne geldim, kaçmadım. çok
 düzen doğudum, ohō neler yapmadım bēn. yirm üç yaşına kadar durdum ama
 yaptım. böyle peşkir diyolar, iki tāne peşkir doğudum. bir öve bi kēndime. iki
 çoçumúz vardı ufaktı onnar, onnara sünet düyünü yaptık. bēn düyün yapıncıya
 ğadar o övel zamanda öyleydi bizim şeyler. peşkir yaptım, bohçamı da doğudum
 145 onnarı. sünet düyünü yaptık, övü düzelttik, donattık. her şey yaptım. öyle kıl düzene
 bōle doğurduk, bōle vurup vurup televizyonnāda görürsünüz. öyle de yaptım sekiz
 tāne çuval doğudum, kıl çuvalı. bēnim bubam çok konuşkandı. anam biraz
 konuşmazdı öyle nası ōsa konuşmazdı anam. bubam gene hep gülerek konuşur. bir
 laf söyler, güler. iç bizi çok iyi bahtılar, iç böyle bi tokat vurmadılar bize. iç bubam
 150 bize el üstünde bahtılar anam öyle. bēn düzen doğurum, çeyiz yaparım şe yaparım.
 anam sovrayı azırlamıj, gēlirim oturuverim emen sovraya. hep te sıcak ekmek
 yapar, bizi öyle çok iyi bahtı anam bize. bi kırık ya çekişsinner ya dövsünner ya
 çekişsinner iç. ne derseler dinnerdik, iç böyle dinnemiyiz demezdik biS.

bēnim dēdēm ocaydı. iç böyle ölcē zaman baķsana bi kere ālem gene, o
 155 gene ölcē zaman, dayanmadan inmē başlamış taşlardan. ondan sōna gene gitmiş

kocā bi ara āc vardı, ara ācın dibinde b yle yatarmış, alkarmış, anama gelmiş
 demiş ki: b n  lcem demiş, b n demiş k ndi c n ze namazımı k ndim ıldım
 demiş. oca getirmeyin demiş, başka oca yokmuj d d mden başka. v li demiş
 yıkasın b ni demiş, amucamın v li bubamış ağası. bi de irecep ombaşı vardı
 160 askerden orda ęalmıř. irecep ombaşı da demiş suyumu d ks n demiş başsana.
  lm ş d vrisi g n  lm ş. başsana b yle k ndi k ndine namazını ılıp ta  lmek baş,
 ne demek ama? b n burayı b ni verdikten s na  ld  d d m. bubam da s na  lm ş.
 bubam da astal  tutuldu, te o anser astal mış. o zaman t  b yle doğturlar  ok şey
 d ldi, usta d ldi, başmışlar anser, apamışlar emen, i  iyi dikmemişler bile. bubam
 165 geldi işte  vde ne adar yattıysa, iki ay mı ne  ld .

 sbaplarım duvarda asılı aldı

toplarım sandıķta basılı aldı

verde işsan g kte melek,  lasın bana

d lar taşlar durmadan  aylesin bana.

170 getirin o atları pinek daşına

pineyim gideyim dayın başına

ismini yazdırayım dayın taşına

verde işsan g kte melek aylesin bana

d lar taşlar durmadan  aylesin bana.

175 beyaz giyme tan rlar,

seni yolcu san rlar

zāten bēnim tālihim yok,

seni benden alırlar.

motor geliyor motor

180 ... posta mıdır?

hērkezin yāri geldi

bēnim yar asta mıdır?

motor geliyor motor

... küreklerini

185 motor aydayan ōlan

yaqtı yüreklerimi

motorumun bēnzini

dinne yārim sözümü

dinnemessen sözümü

190 göremessin yüzümü

motor geliyor motor

arkası tenekeli

yapma yārim şöferlik

şöferlik tehlikeli.

195 incecik eleklerden un eliyorsun

dalgacı māllesinde gönül mü eyliyorsun?

süt pidesini yaparlar

içine südünü kıatarlar

arızı sen o pideden yeme

200 ikimizi süt kardeş yaparlar

çeşme başına varannar

elini yüzüne çalannar

dünyâda ak gün görmesin

arızının bilezini alannar

205 eskine arızı eskine

arızı gidiyor o keskin

çıkarın o keman taylorı

arızı pinecek üstüne

Nutuk:

210 mēmetçik, gözünü yıldıramaz ne süngü ne de dipçik

milletin göz bebejdir, şu dikilen mēhmetçik,

onda tā ouzların atılanın kanı var

damlalarda asılan alyaf saçan balkonı var

gös koyma yurdumuza çekil duşman git

215 yerde g zen n r g zi, altta yatannar  ehit
  l m  seve seve  o an vatan eriyiS
 d nden daha s lamıS, d nden daha diriyiS
 hey hak, isteme ak ın olmadık yerden
 yirmi d rd yıl var ki d nd k  anlı zaferden

220  an  o ar topurayımız, er adım ba ı zafer,
 daima olac ız ak ımızda muzaffer
 arslanın  linden  a al payını alır mı?
 mehmet i  ıkarın tarihe yer  alır mı?
 aldırma  u g s nde  apabzenner patlasın

225 ...  albinde azimni  alp saklasın
 bir zaman ge tik val oyu donu
 t rkiyenin  n nden  ekil mos of tohumu
  an ak madan bir  arış toprak ge er mi    
 yeniden yaratır S sakarya  anak  ale

230 ne olur g k de d  se, denizler dursa da
 bir g n mill t durmaS ki, d nya bir g n dursa da.

-46-

Kaynak Kişi: Ahmet ÇETİN

Yaşı: 72

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Devletliğaç Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün tarihi

şindi çok iyi bilgi almak için dedin gibi orda köyümüzün tarihi şeyleri yazılı. tarihçesi burası devletli aç. devletli aç isminin anılması da osmanlı pādīşahları bir kalemizi ordularımız fet edemiyomuş. demiş, onu yerinde gidip görücem, nasıl fet edilemiyor? gelmiş, burda bir namaza duruyor. dua ediyö, yā rabbi diyo, heralde bizim gücümüzle bu alınmacak, sizlerin yardımınızı dua ediyorum diyo. o arada o yetişiyor. diyolar kale yıkıldı, fet olundu. devletli aç isminin kalması buradan oldunu biz eskilerden duyuyoz yāni. burası bulğar köyü. evet, tabi göçmen. çok yakın yerlerden göçmen, komşu köylerden. dedem geldī zaman, hiç türk yokmuş yāni burda. üş tāne türk mezarı vardı, derdi dedem burda. ama bu devletli aç ismi benim ep kafamı karıştırıyo yāni. bu artıkın tarihini kesin mi, geçmiş o kadar iyi bilemiyoruz yāni.

-Askerliğınızı nerede yaptınız?

-adapazarı, yirmi dörd ay.

-47-

Kaynak Kişi: Şevket AKTÜRK

Yaşı: 65

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Devletliğaç Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün adı ve tarihi

orada şu şekilde o büyük komutannar o günkü gündeki büyük komutannar şurda büyük bi aç varmış. açın altında konaklıyomuj, ileri gelen komutannarımıS. onnar orda konaklarķasına biri: ey allahım demiş, ele şükür kırtulduk bu. ne büyük 10 bi açmij bu demiş. devletli aç esas ondan sōna devletli aç köyünün adı da ordan kalmış, benim bilgim de bōle. yāni şindi kimi şöyle söylüyo, ama bu mantıklı. paşalarımız diyelim. o açın altında dedim gibi gene o paşalarımıS deyelim, komutannarı konaklamışlar. artıķın orda altı ay mı ne askerin başında onnarmış, işte ondan sōna bi rahatlama emiri gēlince, ondan sōra ay allahım demiş, ele şükür 15 demiş, rahatladık. ne devletli açmij bu demiş. ondan sōra devletli aç köyünün adını burdan kalmij deyi söylüyolā bize.

-Askerliğınızı nerede yaptınız?

-ben manisada yaptım, anķarada yaptım, yirmi dōrd ay günü günü askerlik yaptım. bizden sōnaķı kırķ sekizlileri iki ay mevzūniyet vurdu, bizler ise ihtiyar 20 sınıfına geçmiş olduk artıķın yani. tam yirmi dōrd ay günü gününe askerlik yapmış adamıS. sopa da yidik. şindi ilk acemi yerim manisaydı, manisada dōrd ay kıaldım. piyāde eyitimini iki ay dōu kışlada, iki ay batı kışlada kıaldım. dōrd ay sōra bizim sınıfımız kıomandaydı. bizlere gēlince bu dolayda kıazada kıomanda deyi sınıfı yazılan hiç kimse yoktu. biS bi kıoca yazıdan bir arķadaş bi de beni yazdılar, o gün için

25 komando olarak yazdılar. a dışarı çıktık arkadaşlarla konuştuk, dediler yav sen ne askeri oldun, sen ne askeri oldun? ben jandarma, sen piyāde, sen topçu, e siz ne? biz de dedik komanda yazdılar, yav bu komanda nası asker bu? biS iki arkadaşlık burdan, bu köyden. onnān itiraz ettik, bizi dedim ordākı komutannara, bizi ēyēt vardı orda karşımızda, bizi dedik ayırmayın bu arkadaşla, bunu jandarma yaptılar, bēni

30 komando yazdılar. bu dediler tam komando olur benden içi. ben dedim bēni ayırmayın, bēni de komanda yazın, sen tam komanda askeriysin. ama ne oldūnu bilmiyus. neyse zaman geldi gittik işte askere. manisada dörd ay kaldıktan sōna ankaraya gittik. ankaraya çançayada kaldık dörd ay. orda komandolūn ne oldūnu ōrēndik. komando eyitimini gördük, paraşütten atlama varmış, neyse kursları falan

35 bitirdik orda paraşüt kursunu. sā olsun bölük komutannarımıS sordu bize, ilk olarak bize sormuşlar, o zamana kadar mecbūri atlayış yapmışlar uçaktan. kimisi bacā kırılmış, kimisi kolu kırılmış paraşüttēn yere düştū zaman. bize sordular bölük komutanımıS kursu bitirdikten sōra. uçaktan orda eyitim alanında uçaklar falan var, kule vardı, onnardan atlayıp da uçā pinip atlamadık. atlıyu musun, atlamıyu musun

40 ölüm diye bölük komutanımız sordu. atlamuyuz dedik biz, neye ya? bacām ārıyo yāvut karnım ārıyo yavut bi şēler attık yāni komutanımıza. sizi dedi burdan sürgün ederim bölük komutanı. edersen et dedik, onu kabul ettik zāten. orda atlaycaz diyenler kaldı, biz atlamaycaz diyenleri, biz ordan malatyaya diyelim sürgün etti. malatyada sürgün ettikten sōra, malatyada da sekizinci kolorđu muhafız bölūne

45 düştüm ben. on gün sōna da mušta ta çavuş tālim āhı açılcakmış, biz on kişi bölükten komutanımız çavuş adayı seşti, çavuş kursuna gönderdi bizi malatyada. mušta üç buçuk ay çavuş kursu gördük. muştan döndük bölūmūze, çavuş olarak, malatyaya bölūmūze geldiktēn sonra, bölük komutanımıS sā olsun, iş unutamam

depo çavuşu yaptı. askerlīm bitinceye kadar depo çavuşlū yaptım, askerlīmı öyle
 50 bitirdim. sekizinci kōlordu muhafız bölünū de malatyadan elāzıya biS taşıdık. ikinci
 orduya verilmek dediler, o zaman onu, biS üçüncü ordudaydık asker olarak. şimdi
 sekizinci kōlordu mahafız bölū bēnim bildim, elāzıda olması lāzım ordan da teskere
 aldım.

-Köydeki yaşantınızı anlatır mısınız?

55 -ben çok rahat yaşamaktayım, bu kadar şimdiye kadar s r cılık yaptık
 genşlimizde, koyunculuk yaptık. bēn şimdi onlardan geştik, çoluk çocūmuz
 yetiştirdik, ayırdık. şimdi, emekliye ayrıldık, ne koyun kaldı ne s r kaldı. koca
 ingennen berāber orda yaşayıp duruyoS. çocuklarımızıS, onnar da ev, barķ sahibi
 oldular. yedi sekiz kıştan beri kırklar elinde kışın duruyodum, yazın buraya
 60 geliyodum. şimdi geçen sene çocūmuS diyelim, sā olsun evimizi eski evi bēyenmedi,
 yeni bi ev yapcaz baba buraya dedi. yeni evin mānāsından biS şimdi burdan evi
 bırakamıyus, koca ingennen burda evimizde yaşayıp duruyoS. eski evimiz de
 duruyo, yeni ev dabi dā oşumuza gitti, kırklar elinden dā rahat geçinmekteyiS. sā
 olsun şimdi de iki tane torunum ünüversiteyi kazandı, kız evlatları var ama sā
 65 olsunnar, biri balıkesir bandırmayı kazandı biri de manisayı. yarın sabā da onnara bi
 kurban, bizim burda ādetlerimiz öyledir, kurban kesip, aftaya oñ gün sōna onnarı
 ünüversteğe anneleri babaları götürücek. biri bēnim çocūmün kıızı, biri kıızımın
 kıızı. şimdi onu genelde bizim yōremizin insanı genelde yapar. angi çocūú kazanırsa,
 yāni onun sevincine, yahut ūru açık olsun, yaħut erhangi bi adıyor yāni. onu adar örf
 70 ve ādetlerimiz böyle yāni. kim gelirse gelsin burdan kolay kolay aç göndermeyiS.
 yabancı bi kişi geldi oş beş ederiS ve karnın aç mı deyi tok mu deyi de sormakta,
 bizim insanımızın genelde örf ve ādetlerin içersine girer yāni bu. yemēmiz boldur.

er sene kırbannarı bol bol keseriS. topçu bobayı gördüyseniS bizim burda kızamızın on yedi köyü vardır. aynı insannardanıS bu yaşamayı bugün bugün
75 devam etmekteyiS. kırbannarı erkes istedi yerde kesebiliyi, evinin arsasında kesebilir. evimizin bi köşesinde keseriS, bi kaç kişiler onu azırlar, pişirirler, bütün konu komşuyu iç ayırım yapmadan çarılır, yemēnnen er çeşit yemeklerimizi azırlarıS, kırbanna birlikte besleriS komşularımızı.

-Alevi- Bektaşî kültürü üzerine sohbetler

80 -kardeşim var, yok demiyelim ama şimdi o eski dedelerimiS burda kalmadı. şimdi genç boy kişiler de bunnara pek ēvallah etmuylar. bizlérin yaşında olannar ēvallası var, ama genç boyları bi türlü biz burayı yöneltmedik. git gide geriledi, bizim burlarda geriledi. içimizde var mı var tabi. şimdi dedelikle benim pek aylākam yok, teklif ettiler bana da; ama ben dedim o işi yüklenemem daha başkaları
85 yapsın, onun için... yāni birez daha bilgili olması şart. şimdi bu tārikāt ēhli olan kişiler azreti alinin kırdū bi yoldur. bu muhammedimizin damadıdır. bu ali, namazını, niyazını, orucunu tutan bir kişidir. bunnarı yaptıktan sonra akşam namazını, yatsı namazını kıldıktan sōra tārikāt ēhliye geçermiş ve arkasına başlamış cōmaat toplamaya bu. gel zaman git zaman bu da başlamış o dēr ahını kırmāya.
90 başlamışlar bunu kıskanmaya azreti alimizi. bu ne yabıyu, ne ediyu? ilkten yakınlarını toplamış orda ibādet yapmak için. ondan sōra bu, muhammed demiş onun kayınpederi biliyosun. bu da başlamış yav ne oluyu ne gidiyu bunnar ne yabıyu deyi. kıızı fatmaya demiş ki: kızım, ne yabıyunuz siz diyu er gece orda bi toplantı yapıyusun, der āh yapıyusunuz gibi. evet boba yapıyuz demiş
95 muhammedimize. benim bildim. ondan sōra ya boba yapıyoruz demiş, demiş sen de

gel bobasına. muhammedimiz azirêti aliden büyük meselâ. o da gidiyo, d yo filan
eve toplanıyus, oraya gidiyo, kapıya vuruyo. kim o d yo azireti ali, bënım d yo
muhammedimiS. benim dëyince azireti ali, bennik işi burda yok, sen d yo bak işine.
almıyo içeri, bennini sürdür d yo. ondan sôra azireti alimiS gene ordâkı yakınnarınna
100 işine devam etmiş yâni, o der ahına devam etmiş. nêyise başka bi gece gene oluyo,
gene aynı. muhammedimiz gene o der âya gitmek istemiş, kızına demiş: kızım ben
de gideyim, gel boba ama öyle deme demiş, bënım deme demiş. bën de sizlerdenim
de demiş fatma kıSı. nêyise ikinci sêfêrinde mummedimiS, gene o der âya
katılmağ için gitmiş. gene kapıya vuruyo, tabi azireti ali ya o der â yörüten. kim o
105 d yo, ben de sizlerdenim diyo. açın kapıyı gelsin diyo. açıyolar kapıyı bi gelse içeri
muhammedimiS, bi bakıyo azireti ali postta oturuyo. şindi bënım bildim... ondan
sôra azireti ali orda kıltûnda oturyken gene dëvam etmişler der ahlarına. devam
ettikten sôra muhammedimiS azireti aliye soruyo: yâ ali diyo, bënım ij diyo bu işe
inancâm gelmedi diyo, sen burda d yo bi büyüklünü gösteri misin diyo, gösterim
110 diyo azireti ali. şindi deyelim otuz kırk kişi toparlamış onnarı eşlerinnen yakınnarı
gene yâni eş dost. bu sefer erkes diyo azireti ali serçe parmānı kaldırsın diyo, önce
kendi serçe parmāna böyle yapıyo, bir damla kan çıkmış. herkesin ordâkı o cannarın
parmāndan kan çıkmış. buyur boba diyo azireti ali muhammedimize. benim
büyüklüm bu d yu. bakıyo orda olannar hepsinin serçe parmaklarında birer damla
115 kan. d yu ben de sizlerdenim. dëvam etmişler, ondan sôra bunnar der ah yaparqasına
fatma kıızı da orda izmêtenirkêsine, önünde fita var deriz biz. em o zâman dağa bu
kadar örtülü dılmış insannar dağa açık saçılmışlar diyelim. kızım diyo bu böyle
olmaS, çıkarıyo cêbinden kuşāndan mëndilini kızının önüne fita olarak, biS fita

diyoZ ona işte, onu geriyo böyle d v m edin kıZım diyu. o fitanın anlamı da  ok
 120 anlamlı y ni burası. ondan s na der a ları  yle d v m etmişler gitmişler y ni. o
 g nden bu g nnere  adar, tabi şindi yalnıS yollar  ok, on iki t ne t ri  t e li yolu
 var. bu da o g nk  g nde  oaldı   ne yapmış? bu der  hi s rd r azireti ali.
  oaldı   bu arkadaşa vermiş, sen de demiş bu der  hi d v m et, bana demiş
 n lmuş, on iki t ne t ri  t e li yolu olmuş burda. ama en akiki en m rş t 
 125 a gisidir? ben de bilemem onu all  biliyo. ama ba  inanşları, yalvarışları epsi
 azireti aliye  ıkar, ve azireti ali de piridir.

-48-

Kaynak Kişi: Cemal TUNÇEL

Yaşı: 75

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Devletliagaç Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Dedelik, babalık kurumu

Dedelik, babalık kurumu üzerine sohbetler

şimdi dedelik dedin vakit peygambere dayanır. peygamberin görevleridir, peygamber miraca çıktıktan sora cenab allahın uzurundan döndükten sora, muhammed ali dedimiz, o zaten kırklar dedimiS kişiler oluşturmuştur. şimdi onnar zaten mahabbetteydi, ordan döndü zaman cebrail dedi burayı geleceksin peygambere. peygamber gitti dedi ki, beni de alın vurdu kapıya, sen kimsin dediler. ben dedi peygamberim dedi. biz dedi peygambere ihtiyacımız yok. git ümmetine yap peygamberlini dediler, senin ümmetine yap. mesela kaynatası oldu alde peygambere, benim peygamberim deyince almadılar içeri. tekrâ döndü geri üzülerek ama cebrail gene dedi: dönüceksin oraya gideceksin dedi ille giriceksin orayı dedi. döndü bu sefer ne deycem dedi, ben fakırım, garibanım musade alırsanız beni içeri alır mısınız? o zaman musade verdiler onnar, girdi o anda da otuz dokuz kişi olduklarını saydı peygamber. ulunuS kimdir dedi, birimiS, gösterdiler aliye de, birimiS epimiz, epimiz biriz dedi kırkımız da birimiz dedi. ıspat edin dedi. dedi vakit şimdi kırk kişi olsa burada, ançer vurur eline, parmak başladı kanamâ, baktı ki erkes kaldırdı erkesten kan akıyo. öbürünüz nerde dedi, bi göşçü de qaraca âmette dışarda bulundunu söylüyo. onun da şeyden başlıyo kannarı gelme, işte diyo bak göşçümüS de ordadır diyolar. ondan sora oturdular mahabbet ettiler. o günü

25 gününde ak yazılı sultan dedimiz zât vardı işlerinde. cibrail onnara bi salkıım üzüm
 getirdi êzdiler onu şerbet yaptılar, şerbete kattılar erkes yesin deyi. ama hepsi mest
 oldu ondan yâni ve attâ peygamberimizin şalını bile parçaladılar kırk parçiya.
 erkese taktilar yâni o günden beri alevilik dedin durum burdan başlar ve bugüne
 kadar ve bu ünvâna herkes giremeS, herkesin işi dildir, bu ünvân koruncağ bi
 30 ünvândır. bunu herkesin yörütecê iş dildir. çok olğun, âlim kişiler olmalı. o
 makamda olannar mutlağa bi kerâmet göstermeli. bi kuru âştâ meyva verdirmeli, bi
 taşa bast n vakit iz yapmalı. nâsı bi isrâil geliyo o günde peygamberlere
 inanmıyular da, mühür vurduruyolar taşa ama o ne abıyo? mühürlüyu peygamber
 taşı. taş mühürlenir mi? ama onnara cenâb allah öyle bi şey veriyu ki gönül
 35 gözüyle bağıt vakit taş hamur oluyo zâten. böyle makamlara bu gibileri olması
 lâzım ve soydan olması lâzım, şimdi soyu bırak ta biz kaybetmekteyiS, yok
 olmağtayız yâni. şimdi gençlik biraz şımarđı, aslımız kaybetmê başladık yâni. bu
 sebepten kaybettik desek de olur yâni.

şimdi musahiplik, gene ayrıca meselâ şimdi bu yola gönülden katıld n vakit
 40 şimdi nası şeye gidersin câmiye gidersin, düşman da girer dost da girer attâ mâviye
 olsun şey olsun bıçağlanmıştır câmide, hazreti ali öldürölmüştür ama bir der ahta
 önce sorar: dargın, küskün var mı aranızda? yabancı var mı aranızda? yabancı varsa
 çıkartılır. o yolun yolcusuysa epsi ve bunnar kardaş, peygamber onnarı kardaş nası
 islam âlemini kardaş kabul ettiyse âretlik olma anlamı da bunu taşır. kardaş olmağ,
 45 birbirine bâlamağ, birbirine gâyet iyi kaynaşmağ ve onunna ömür boyu âretlîni
 sürdürmek. gönülden bâlı ve bu yola hizmet edip ermekdir yâni, ermekdir. sonuçta
 nası bi talebe ilkoğuldan başlar da ünüversteye gider, yükselir bu yol da öle bi

yoldur. kendini yükseltebilmektir yāni, insan olabilmektir anlamı insan olmak. bütün işin başı insan olabilmek, allaha kul olmak, peygambere ümmet olmak, aliye

50 tālīp olmaştır yāni, anlamı budur yāni. cem töreni her evde olur. gönüllē birse, yabancı yoksa. bu işe karşı olan varsa olmaz yāni. şimdi dede evi dedin vakit, dede gelir. dedenin ayrıca izmeti, postu vardır, oturur, aynı tören orda da yapılır yāni. kurbanı kesilir, ne adanmışsa o görev yapılır. sōra dedin ya şimdi şeyden, kırklarda giderkene hazireti alinin önlemi zāten şeyden başlıyo şimdi bak. çıkarılan meselā

55 cebrāil uzuruna götürüyo onu, önnerine bi arslan çıkıyo, saldırıyo peygambere. peygamberi korkutuydu yāni. cebrāil diyo: sakınneşicek diyu senden bir ediye ister diyu, hatemini ver diyo ve yüzünü atıyo aslana. şimdi orayı gidiyo doksan bi kelam veriyu cenāb allah peygambere. otuzu peygambere, altmış aliyledir. onun için ali nereye gisse sırrı, sırrullahtır yāni. her şeyi çözen bi candır. allahın varlıklarını

60 tēmsil eden odur yāni. bugün peygamberimiS onun üstündedir. peygamberler, nebiler, veliler ama bu veli makamına erēnnēr, kerāmet gösterenler heb bu işlere katılmıştır. bunnar işte cenāb allahın artık aşk olup bu kērāmete erēbilmek. zāten bütün alevilikte inanç makam da budur yāni, buraya yükselmek, dünyā malı ne lāzım. yeter ki ben buna ulaşabilsem. bizim anlamımız bu.

-49-

Kaynak Kişi: Ayşe DEMİR

Yaşı: 81

Öğrenim Durumu: Okuma yazması yok.

5 **Derleme Yeri: Devletliagaç Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

- tatlıpınarda dödüm, bej yaşında geldim buraya. burdayım, burdayım. iyi ba
yavrum iyi deyelim iyi olsun. şükür komşulamız iyi seviyolā, sayıyolar, iyiyiS.
altmış iki sene oldu, on iki sene oldu benimki öleli. kaynım yirmiye yaklaştı.
10 çoluğ çocuk üç tane çocuk büyüttüm, askere yolladım, éverdim, bi sürü evlat sahibi
olmuşkan öldüler ikisi. biri o da yok yanımda. dāmat verdik te onu o zaman.
yanımda kimse yok, allahla bērabēr, te bu insanna da altmış iki sene oldu
bērabēriS. geçinmē ōraşıyoz işte. aş dīliz, açıkta da dīliS, ırabbimize şükür. şükür
kendimize bakıyoz tā gene çamaşırımızı da yıkíyoz elde. birer ampülden başka ic bi
15 şeycimiz yok. te bōle yavrum... bēki vaktimiz gelir de alır deyí. ölücez bir gün ama
öldümüz güne ğadar bak, yimek te istiyo. yimēsēm gezinemiyom, birer tel birer tel
ille yiyom. iki kızım bi çoçūm kaldı. kızımın birinin kafa saķat, gelmiş burayı, kayrı
er şeyleri saklıyuS. ğocası bi gün s rlara gitmiş, maķası bulmuş, kafa na bi tıraş
atmış şöyle, erkek yapmış kendini. gördün mü diyí kirpiklēmi de kestím diyó.
20 boyuna kirpik te böyle yapıyo. onun da bi çoçū var, on sekiz yaşında liseye gitmē
ōraşıyu. şimdi gene te böyle adam ōraşıyo onnan ama, ilk kōcası kafasına vurmuş
onun odunna, bu adamcāz da işte beş on sēnēdir ōraşıyular. ğızanc yuvada, yıvadan
kızanını da aldı baķtı allah rāzı olsun. ayl ndan başka bi şey yok onun da, fakir,

yaşlı, ama nāpalım? kaç yere gitti geldi istemiyo, kafa yok kəndinde. azcık bir
25 uygun bi doktura da götürēmēdim. hālimiz bozuk yavrum, böyle olçāk.

-Gençliğinizde neler yapardınız?

-abe genşlīmizde de çiftçilik yaptık, ayvancılık yaptık tabi keçi, koyun her
şey edindik ama askerden gelen çoçum gitti, askerden gelen gitti... e benim de kaldı
bir adam. iki sene kâvecilē girdi, kâvecilik yapmā ōraştı. ondan sōra da bir astalandı
30 akciyer kanserinden öldü gitti. iki tâne ölüm vardı yavrum, ikisi de jandarma
komandasuydu, orlāda sürünürken mi şey oldulā, nāptılā kayrı... ikisi de öldü. birisi
kırk doçuza doldurmadı, birisi gene kırk üç yaşında. kânsēr, hepsi kanser. te burda
işte buraya gelen çoçuyun da anası da bēnim kısımdı, o da kalın bārsak kanserinden
öldü. üç tâne ondan kaldı, bunun kocası öldü, bundan iki tayne kaldı kafa kəndinde
35 yok. bi çoçuyum öldü, iki ōlu kaldı. kırk üç yaşında olanın iki ōlu kaldı. kırk
doçuzda ölenin bir ölunna bi kızı kaldı. o öldü üstüne yuva aldı. o ölünce aldı. ama
bu kırk üçte ölenin ēvi de yok. para arttıramiyim ki yollayem ēvladıma beş on
kuruş. anca kēndimize gadā yetiriyuS işte, bērēkēt versin. alıyum bēn beş on gurus
para. bēn onunan geçinmē ōraşıyom. ondan sōna bēn, o yetmij beş liradan içi
40 gitmiyodum, üç ayda bir gidiyom, şindi beş yüz oldu. bu ay da yedi yüz elli verdiler
ama bayram parası mı verdiler acaba ne verdiler bilmem. ēlime ne verilerse dēvlēte
kuvvet versin deyip, alıp geliyom. te böyle geçinmē ōraşıyoz, ālimize şükür. var
torunnarım var, on dört tâne kendi torunum var, sā olsunnar var ossunnar. bir on iki
tâne de torun torunnarım var. allahıma binlerce şükür ölenner öldü ama arğadan
45 geliyo gene. allahıma dargın dīlim yavrum. hep okuduktan sōna da söylerim.
allahım sana dargın dīlim, onnarı bana sen verdin sen aldın, sana iyāde ettim onnarı

allahım diyom. iç allaha da dargın dīlim. gözümden bi damla yaş çıkaramadım.
 peygamberimizin altı tâne evladı olmuş, altı evlattan biricik ğalmış. bèn ne dedim
 ki, allahım dedim peygamber peygamberke bi şey yapamamış ta, bèn sana karşı ne
 50 yapabilirim dedim. kendimi eyledim, hêp eyledim, kafayı yīcem dēye kōrktum.
 èllèrimi aştım aştım allāa yalvardım: allahım, evlatlarımı aldın ama aqlımı alma. akıl
 çok büyük bi nimet yavrum nimet. te kızın kafa öyle işte üzölüyom. bēki dedim
 ayından kēsilsin de biraz deyişir, elli bir yaşında oldu, çok kötü gene em yattım oraya
 em buna üzöldüm, buraya gelmiş: gördün mü d yo, bak kirpik kestim diyo. hālimiz
 55 böyle be yavrum, böyle olçak kayır.

ķaynatam ölmüj, dokuz yaşında ğalmıj bènım adam. ķaynatam astayķan
 tarlıları yazdırmışlar. bize bir iki dölüm yer yazdırmış, toprāmız az. ama biz burda on
 altı tāna nufus olunca durduk. bènım on altı tāna nufus olduk. e şindi ķayırı çocuklār,
 aldı kèndini gitti, kızları da verdik, kaldık adamnarla burda. gelin ķocası öldü, sōna
 60 da benim öldü, ikimis kaldık şindi. ķuzu, ķoyun, patos. ķuzu parasınnan, yapā
 parasınnan burayı yaptık. te bunna da kaldık, bir arķası gelmedi. gözlerim görmez
 oldu, geçen sene bayramda telefon aştı, anac m nāpıyusun, iyi misin, bayramın
 ķutlu olsun deye. āmet dedim, iyiyim ba yavrum ama bènım gözlēm ij görmüyo
 dedim. gel ana da aştıralım dedi, gittim, kızım bènım gözlēmi aştırdı ikisini de. allah
 65 ırāzı olsun. bir ay günde beş kere ilacımı dōktü, üç kere öyün ekmēmi yidirdi. bin
 bin bèrèkèt versin, sā òsunnar, var òsunnar. var torunnarım var epten yalnız dīlim.
 aᅇᅇāra olmāyāyım diye ūraşıyom yavrum. te böyle işte.

-Bektaşî kùltürü devam ediyor mu?

-vardı, şindi yapmaz oldu millèt, ilgilenmez oldu millet şindi çalgılara
 70 taptı. èvelden tâ derlermiş te bir gün olcağ, inşannar çalgılara tapıcak, bir gün olcağ
 evin yanına dërmen gelçek, marı dërmen gelir mi? dërmen suyla dönüyo, bak geldi
 kızım. bir gün olçağ, mārıkta sōlenicek, maşırıkta dinnenicek, oldu kızım epsi. bir
 gün olçağ ayvansız araba yürüycek, hayvansız araba da yürüdü, biz bunnān epsini
 gördük. bir gün olçağ utanmak kalmayjak zèrè, kızlā kēndi gidicek èrè. biz
 75 bunnarın epsini gördük. şindi anaya bobaya bi lüzum kalmıyo. kızlar kendi gidiyo,
 geçinsin erkez gittinde.

-Eski hıdırellezlerde neler yapardınız?

-nābıcaz kızım, akşamdan bi çölmēn içine toplayıp kızlā yüzüklēni koyardı.
 gülüñ köküne onnarı koyardık. sabālayın māni söyleyip söyleyip çıkarıdık. herkez
 80 sıra sıra. ıdırèllēz sabāsı gene bir salıncağ kurup dallana sallanırdık. çok islā idi ilerki
 dirèllēzler, şindi onnarı bak, aman ne güzel olurdu. uzun urba derdik, aşşādan tutturu
 beline ğadar donançak. kızlar bir alay olur, gelinnē bir alay olur. èkmek yimē bile
 gèlēmēzler, anaları bi sele ekmek götürü. öyle tatlı ıdırèllēzler olurdu. o zuman
 inşannā bi fakirdi. māni, hañğısını çārayım?

85 çiyler düşer, sütler pişer,
 ingeler kapıya üşer,
 çiyler düştü, sütler pişti
 ingeler kapıya üstü

- benim alim şeyit düştü
- 90 benim alim şeyit düştü
- uyur alim, uyan alim
- gül yast na dayan alim
- al kıannara boyan alim
- gökte yıldız salkıım saçak
- 95 alimın göğsünde bıçak
- ellere yalan, bana gerçek
- uyur alim, uyan alim
- gül yast na dayan alim
- gökte yıldız argam burğam
- 100 yeni döşek, kaba yorgan
- uyur alim, uyan alim
- gül yast na dayan alim
- al kıannara boyan alim
- ah alimin pindiye atlar
- 105 menevşe yapraı otlar
- mor menekşe yapraı otlar
- uyur alim, uyan alim
- al kıannara boyan alim
- gül yast na dayan alim

- 110 ah alim durmuş topar atar
dālar gümbür gümbür öter
uyur alim, uyan alim
al kınnara boyan alim
gül yast na dayan alim
- 115 kıleden kıleden geçemez oldum
ak ile kırayı seçemez oldum
kıleden kıleye taj ben olayım
elā göz üstüne kış ben olayım
yannız yatannara eş ben olayım
- 120 ani de benim uzun da boylum, salınsın gelsin
zilleri elinde çalınsın gelsin
araya araya bulsam izini
izinin tozuna sürsem yüzümü
haķ nāsip eylese, görsem yüzünü
- 125 ya muhammed canım arzular seni
ya muhammed canım pek sever seni
bir mubarek sēfēr olsa da gitsem
kıbe yollarında kımnara batsam
cemālini bir kez düşte seyretsem

130 ya muhamméd canım arzular sèni
 ya muhamméd canım pek sever sèni
 arafat daıdır bizim daımız
 orda kabul olur, bizim duvamız
 medinede yatar peygamberimiz

135 ya muhamméd canım arzular sèni
 ya muhamméd canım pek sever sèni
 kısmèt eyledi sèni dillerde
 sevilirsin sen bütün gönüllerde
 ālaya ālaya ğurbet ellerde

140 ya muhamméd canım arzular sèni
 ya muhamméd canım pek sever sèni
 yeşildir sancagı, nurlar ālemi
 yalnız varılmaz, yollar arāmi
 dilim kұrandır, allah kēlāmı

145 ölüm gelmeden tedārik eyle
 haqqın dêryasında fikirler eyle
 cennetin içinden ırmaqlar akar
 oturmuş huriler seyrine bakar

munāfık olanı cehennem yaqar

150 gel ölüm gelmeden tedārik eyle

haqqın deryāsında fikirler eyle

cenneti ālāyı görebilirsən

gonça güllerini derebilirsən

haqqın cemālini görebilirsən

155 gel ölüm gelmeden tedārik eyle

haqqın deryāsında niyāzlar eyle

āşık yunuS der ki, dünyā yalandır

ömrüm geldi geşti hālim yamandır

āşık olan cannara uyku haramdır

160 gel ölüm gelmeden tedārik eyle

haqqın deryāsında niyāzlar eyle

-50-

Kaynak Kişi: Ali BUGA

Yaşı: 82

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Terzidere Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün durumu

bulgaristandan bin dokuz yüz om birde çıkıyolar, mubādele mahacı, gemiyle geliyolar. orda çiflik köyüne veriyolā bunnarı. tabi orda duramamışlar, bi kısmı gitmiş ak sicime, bi kısmı kalmış müsellimde. bizimkiler müsellimdeymiş. 10 sakarya savaşları kopmuj, dedemgil gidiyolā savaşa, anamın bubası, sakaryada şehit. orda kaldı, kayıp anadın mı? bin dokuz yüz on yedide bittikten sōna, rumlā geliyo evlēne, bin dokuz yüz on yedide bu köye gelip buraya yerleşiyolā, başka b lmem bi şē, dēvamlı burdayıS.

-Alevi- Bektaşî kültürü köyde hala var mı?

15 -vardı ama şimdi kalmadı ba kızım artık. kimse kimseyi bilm yo k , yok böyle bi şey şimdi. var kökenimiz öyle. şimdi işlemyo o yirmi senedir yok bi şey. dedelik, babalık ne ufağ bi toplumu işte yönetirsin. dörd beş günde bir, ayda bir toplanırlar anadın mı? konuşurlar, şe yaparlā, niyāz tabi. niyāz etmeden olmaS. orda deyişler söylenir. nası söylēcem, gelm yo aklıma. demsiz dēviş, imansız softaya 20 benzermiş. dēm iştikten sōna, ac k geliyo aqlımıza. bizim bekdāşiler demsiz olmaS. bi gülşāni diyorlar, bi bekdāşi ikisi de aynı şey, aynı mezhep, kitap aynı.

hēlvayım yan elde neler var

bu halk içinde bize gülen var

gülenler gülsün, dost bizim olsun

25 nādān ne bilsin bizi bilen var

girdik bu yola dost ile bile

gurbet eline bizi salan var

sōlemek için biS mecmuā vardır bizde, o mecmuālardan okuruS. çok nefes
meselā bunnara deyiş derler yüzlerce, binnerce var, yā ama aklıda kalmaS.

30 akşam topladıktan sōna niyāz edip oturursun, tekrār bütün cannar niyāz
ediyolar, kalkıp şe yapıyolar, ondan sōna dedeler tabi bobalar konuşcaıklarını. ondan
sōna zāten bitiş duasinna bitiyō iş. ondan sōna bi dā sohpet sırası gelir. bizim
meydanni bekdāşidir bize. sofrā kuruylā muḥakḳak. ileri çıraqlā, çıraḳçı vādır o
çıraḳçı oyandırır çıraqları, sofrā kurulur. bi laf, bi dem yāni ādet olsun ḳadarcıḳ
35 içki, öyle o bitti mi o bittikten sōna, onnar ḳalkar meydandan semā açılır. semā
dönülür, ondan sōna erkes, erkes niyāzını alır, ordan dededen bobadan neyse gider,
evine yatar. başḳa bi şe yok.

-51-

Kaynak Kişi: Hasan VARDAR

Yaşı: 78

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Terzidere Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün adı ve geçmişi

şu köy dereyin içinde köy geçiyo. bi terzi varımış burda. bu köyün içine, yakınına derenin bi ev kurmuş. bi su geldinde terziyi toplamış, götürmüş burda, köyün ismi terzidere, sebep bu yâni.

10 **-Askerliğinizi nerede yaptınız?**

-ben karşı dırda yaptım askerlîmi. yirmi dört ay, evet o zaman öleydi, askerlik yaptım. benim askerlik anılarım iyi geçti de biraz çektik. sōna acami eyitimiz bitti, gittik karşı, orda geçti askerlîm. ufağ tefek az bi şey bi çavuştum, işimiz daha iyi gitti, çavuş olarak askerlî bitidik. yirmi dört ay askerlik yaptı bu kadar.

iki kız, iki çocuk. birisi istambulda, birisi yanımda, kızlarım birisi edirne polis hanımı, öbürü de burda evli. teyze öldü ırâmetli, kanser astal ndan öldü, kurtaramadık onu. ben şu anda emekliyim, kâvêye gelib gidiyorum, ne iş yapayım başka?

20 köyümüzü ali âbeyin annattıyı gibi, onnar orta asya türkleri, dâlmış, siz okumuşsunuzdur eski şeylerde, o şeylerden şimdi bulğaristana göş ediyolâ bulğaristanda kalıyolâ bunnâ bir miktar. faKat bulğaristanda bēyēnmedi o erifin rejimini, muakkağ ki türkiyeyi türk oldukları içi muakkağ ki biz diyorlâ vatanımıza

gidelim. öyle iken mubādele oluyo annaşmalı, geliyolā bu türkiyeye, buraya
25 yerleşiyolar. alıyolā g    n buraya geliyo ep. gelen burayı geliyo, aynı h  pimiz
burayı toplandık bi aradayıS.

-52-

Kaynak Kişi: Zühre MUTLU

Yaşı: 76

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var.

5 **Derleme Yeri: Terzidere Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat, alevi- bektâşi kültürü

okuma yazmam vâ yavrum, kızanke gitmedim amma, yaşlandına gittim kurs
aştılâdı, kendime kadâ biliyom ani. imza felan atıyom, okuyup yazıyom. yok
yavric m dedeyi kaybedeli on sekiz sene oldu. on sekiz sene oldu dedeyi kaybedeli.
10 çolüm çocüm vâ yavric m. hepsi dâniş. kimisi ıstambolda, kimisi sâlık
mağhallesinde, kimisi kızılıçık dere köyü var kasabaya yakın, kızılıçık dère küyü var,
ikisi orda biri ölüm, bî kızım, biri gene tâ manisalarda. manisadan gelin aldık da
oraya gitti. beş sene burda yalnız oturuyom, bî kışçâzım vâ küy içinde. küyün alt
başında yavric m. bën yalnız oturuyom bu évde. yalnız başıma oturuyom yavric m
15 kendi kendicîme.

-Gençliğinizde neler yaptınız?

-genşlimizde yavrim elle orağ biçēdik, atlâla dēmētləri taşırdık, bu düz yer
hāmandı. hāmana saçādık, böyle büyük y n yapādık. hamānı dolayına, hāmanı
suvādık, hāmanı saçādık hāmana, atlâla dönēdik, sōra kocamān tınaz makineleri
20 vādı. onna tınaz getirirdik tınazı. samanı sannā sürüdük, dēneyi ambara koyādık,
çok mısır ekēdik, çok fasille ekēdik geşlimde. bu işleri yapādık, çiftçilik yapādık.
ilaşla yaşıyom yavrum, aslım astal vâ bēnde, iki fis fis, iki çeşit hap. akşam sabā
onnarı kullanıyom. onnarı kullanmassam şūdan şuraya gidemiyom. tıkanıyom,
üşümeyle tutulmuşum. tālalara gidiyoz, ormannara orağ biçmē, her tälâyın başında

25 sōk su pīnālā. yōğun yōğun ic baķalım sōk suyu, tutulmuşum bu hastalā, buranşıit
 hastal , doķtorlā diyo: sēn üşümeyle tutulmuşun, öldün güne ķada ilaē ķullancāsın.
 ilaşlāmı ķullan sam, üç ayda bi dīşiyō ilaēlarım, aynı ilaē vēmiyolar. ilaşlāmı
 ķullanırsam iyi, ķendi ihtiyācımı yapıyom, ama ilaşlāmı ķullanmasam şurdan to
 orayı gidemiyom. bu gōsüm tıķanıyo, şindi iyiym allaha şükür. ilaşlāmı içiyom
 30 şimdi, iyiym allaha şükür. ķendi ihtiyācımı to burlāda yavaş yavaş, dinnene
 dinnene yapmā ōraşiyom.

-Eski hıdırellezlerde neler yapardınız?

-diellezlēde kızım üj gün toplan dıķ, böyle büyük şindi ķocamān ēl ēle
 tutunūduķ, fitalāmız vādı, zıbinnāmız vādı, böyle ēl ēle tutunūduķ ķocaman halka, o
 35 halkayın içinde tō būle sekēdik. iki kişi çıķādı, sekēdi o halkayın içinde. te būle
 sekēdi, o halkayın içinde şüyle. bu halka büyük dönüyo. öyle sekerdik yavrum. āca
 çıkıranģıç ķuruladı āca. baķ şindi büyük ceviz ācı vādı, ķaşıda olurdu ama o ācın
 dalına iki bir çatı böyle çataladı birbirine. yukarı o āca bālālādı onu, meselā to
 direk şindi baķ, o āşta dēlēlē onu şu şekilde. orta yeşine bir basicāmız ķadā bir āç,
 40 ayaklāmıS yukāda da böyle gene, ēlemizle ona tutunūduķ, ayaklāmızla oraya
 basādıķ. delıķannı kızlara çocuklā sorudu: kime giççen? sana gitçem derim o çocuk
 ūğürüdü, o kıızı kıayrı ūğürülūdük o sarıncaķta. çıkıranģıç derlēdi ona çıkıranģıç.
 sana gitçem deyince böyle şindi bu direk ya āç, böyle āķamdan tutādı, kime giççen
 diye sorudu. sana gitçem dedi mi te būle bi ūğürüdü bēni, şüyle bir ūğürüdü āķamdan
 45 bēn hābire ūğürölüyodum, ileri geri ileri geri. o çıkıranģıçta ūğürölüyodum. sōra
 yavrum kızın āķasına önce bi yaşı kıadın oturudu. o kıadın āķasına hēkeS dizilēdi
 böyle, o kıadının āķasına böyle ķollānı sarıdı. iki kişi gelēdi. ābe (...) kıçı yalama

olmuş bî baş suvan istedi, seke seke bën geldim, âbe yerin kıçı yalama olmuş bi baş
 suvan istedi derlêdi. en arkadâkı suvan senin ôsun. böyle sıradan sıradan senin
 50 âkandan koparıdı, meselâ benim âkamdan böyle sıradan sıradan onnarı götürü
 dizêdi orayı. ondan sôra gelin almağa. gene aynı ük üç kişi başında tûlbênt gibi iki
 tûlbêndi birbirine bālādık, iki kişi alıyoz o bî kişi o tûlbêndin bir ucundan sên tutāsın
 meselâ, bir ucundan bën, bî kişiyyin âkasında da kadınâ dizili. gelin alıcam. şimdi iki
 kişi burda durudu böyle yapālādı ellerini böyle, mèselâ kapı şimdi bizim iki kişiyyin
 55 elleri böyle bî kişiyyin âkasında dizili biz. gidêlê şimdi:

sêlamün âleküm kapıcı başı

âleküm sêlam bêzir ah başı

kapı hakkına ya ne verirsin?

geride kalan kız sizin olsun, tuz bizim olsun

60 ondan sôra o iki kişi böyle bënim kollâmın arasında alırladı, o bezle bahçede
 çullālādı getirip buraya otûdurladı. tam on kişi felan vâdı onnar. getirib buşaya
 otûdülādı. götürüdük işte o on kişiyyi tekrâ gidip anasına götürüdük anasına. gene
 aynı iki bêzi birbirine çatıp anasına götürüdük. anası mèselâ biraz yaprak buraya,
 ordan ot yaprâ, göyâ bize yemek yaparımış öylêdi yavric m. öyleydi şimdi hiç
 65 onnarı bilên yok. böyle alayda dönêkê:

çoban çarjı mı çiçêne

bayram namazına gitsênê

bayram namazından gelirken

koç kurbannarını kèssênê

- 70 baltası élinde,

 kemerî bêlinde

 bèn gitmem islice çobana

 baltası élinde

 keseri belinde
- 75 bèn gitmem islice çobana
 alayda dönēke bu tūkûleri süylēdik.

 çobanın annesi çorba pişiri

 çoban oturmuş köşeye kaval şışiri

 çobanın ekdiyi fasille pişmēz
- 80 çoban gibilêrine hiç kimse gitmēz

 çobanı çobanı divli çobanı

 yarım evlêk sürmêdên kırdı sobanı

 çobanı çobanı divli çobanı

 şapkası sivri çobanı
- 85 yarım evlêk sürmêdên kırdı sâbanı

 bunnarı söylēdik yavrım dielleSde. şindi o diellezlē hiç olmaz oldu.

 ödecim ödek dâli verindik

 çıkşız a gaynana yayı verindik

güzel olanını koku varındık
 90 çirkincesini tepi verindik
 ahırda atlar tepiştir
 gelinne görümce çekiştir
 onnara don gölmek mi yetiştir

sekiyer hanım sekiyer
 95 hanım sana sekivereyim
 alay yerinden geçivereyim

böyle bunnarı söylēdik dielleзде. şimdi bu kādā hēpsi, benim bildiklerim bu kadar.

-Eski düğünler nasıl olurdu?

-yavrum düyünnē dāriyele olurdu évēl. bak şimdi meselā ekmek elē bilidīn
 100 vā mı? ekmek elēni kāsna var. o ekmek elēni kāsna, koyunna kuzu dērisinden bi
 dēri gerilēdi, ekseriyetle bēnim görümcem yapādı. ondan sōra o dēriyi gerilēdi o
 kāsna, dēlēlēdi būguyla, böyle çıngılđak ta takālādı ona, onu bi kiři meselā bēnim
 görümcem, onu çalādı müllet oynādı. o çalā çıngıl çıngıl ötēdi o dāriyā. hēkes
 oynādı dūnde. dūnde ūleydi, davul zuřna yořtu bēnim zamanımda, ūlēdi dūnner.
 105 gelinniklē de beyaz dildi. bēnim pēmbē gelinnīm vādı, mavi ceketim, yeşil duvām.
 üyle dāriyele olurdu, bütūn dūnner dāriyele olurdu. bēnim görümcem ārlā dūnde,
 öldü allā rāmet eylesin, gencecik öldü. şimdi davulla oluyo. bēnim dūnüm de
 dāriyele oldu yavrum. bu bēnim ekmek elēm. bu kāsnařta bi incecik dēri var.
 řuralānda iki çıngılđak var böyle, em çalādı em oynādı.

110 bu bənim ekmek elēm şimdi. ekmek yapıyom kızım souk havalarda. şimdi havalar ısıcağ ha, ekmeklerim bozuluyo. kışın te bōle soba var içerde, onda pişiriyom. küçücük bir ilēnim var, bir ekmeklik hamır hamırlıyom ona pişiriyom. havalar ısıcağ olduna bozuluyo, satın alıyom ekmek. yemecimi kendim yapıyom.

Alevi kültürü üzerine sohbetler

115 burası alevi kōyü yavrum, bizde bu köyde hiç yabancı insan yok, hepimiz bir. hepimiz aynı alevi. başka yerlēden gēlme vā bī kaç gelin, kalanımıS hepsi alevi bī kişi yok yabancı, heppimiz alevi. dede mi? köyde dedeler öldü yavrum, evēli çok muhabbet olūdu. bayramnā büyle toplanırız gece, çok bayramlā yapādık, şimdi dedēlēr öldü, genşlē de iç bilmiyo. eskiden vādı, bənim kaynatam bile dedēydi. ba
120 yavricım āşam olduna toplan dık, āşam olduktan sōra toplan dık, hēkez birē tavık kesēdi, ekmek yapādı, yemek yapādı, toplan dık büyle ilāhi süylēdik. bir ev dolusu inşan toplan dık, ilāhi sūlēdik hep. kuran oğūduğ, ilāhi söylēdik. ondan sōra yiyip içip bi tā dālış dık. hepimiz bir evde, meselā bir orda kadınнар, bir orda ēkekler. heppimiz ilāhi süylēdik. ondan sōra bi tā yir içēdik, bayā bi zaman süylēdik
125 ilāhileri. bi tā yiyip içip hēkez dāl dı evine... bənim kaynatam dedēydi. hērkez dedē olamıyo yavrum, hērkez bilmēS. bənim kaynatam oğumuş, çok bilīdi, annad dı. annad dı muıplere çok bilīdi, çok bilgilīdi. ēdīneli mēmēt dede derlēdi bənim kaynatama, hā onnar ēdīneden gelmişler. müsēllimden gelmişlē bulğaristandan, bobası ölmüş sēfərbərlikte. annesi gelmiş, ēdīneye yēleşmiş, orda dūmuşlar. sōra
130 kaynatam evlənmiş, gēlmişlē buraya yēleşmişler, onu dede yapmışlā, bilgilīdi, çok oğumuştı, çok da ilaç yapādı, evēl şindiki gibi emen doğtora gidilmēzdi. o meselā tedāvi edēdi hastaları.

- yine mihman gördüm, gönüm şaz oldu
 miḥmannar siz bize hoşça gëldiniz
- 135 kardaşlar siz bize sefā gëldiniz
- kāti kışı iken bahar yaz oldu
- miḥmannar siz bize hoşça gëldiniz
- bir hānede kâhır olsa mısāfir gëlmêS
- çalınsa çırpınsa eysigi bitmêz
- 140 bārsa çārsa bir yere yetmêz
- miḥmannar siz bize hoşça gëldiniS
- kardaşlar siz bize sefā gëldiniz
- mısāfir de gelir kısmeti bile
- mısāfir hızırdır, özünü dile
- 145 büyük küçük cümnemizde bilece
- mihmannar siz bize hoşça gëldiniS
- kardaşlar siz bize sefā gëldiniz
- mısafirdir iç kapının kilidi
- hızır nebi sahibiniñ gülüdür
- 150 tañrı mısāfirim pîrim alidir (şahım alidir)
- miḥmannar siz bize hoşça gëldiniS

ķardařlar siz bize sefā ġeldiniz

ķerem mürvet eyle de, gene ġel bize

şah hatayım tut ķolundan gir yola

155 řefāyat ķılayım bēn mūmūn ķula

miķmannar siz bize hoşça ġeldiniS

ķardařlar siz bize sefā ġeldiniz

māyıl oldum bāķēnizde hurmaya

taķādım yok dallerinde durmaya

160 üj ġün ķaldı ērēnnērē ērmeye

ērmeyince alma allāķ canımı

ērmeyince mēvlā vermem ruhumu

sürüne sürtüne dēr āha varsam

pīrimīķ verdiyi maslātı alsam

165 řahımınķ vērdiyi maslātı alsam

bēn de ērēnnērlen bērābēr olsam

olmayınca alma allā canımı

olmayınca mēvlam vērmem ruhumu

altın ırmaķlarından abdez alayım

170 yeşil taşlarına niyāz edeyim

b n d   r nn rl n bile gideyim

gitmeyince alma all  canımı

gitmeyince m vlam vermem ruhumu

g zel alim d ru s yler s z n 

175 o da ha  a b lamı tır  z n 

m dinede muhammedin y z n 

g rmeyince alma all  canımı

g rmeyince m vlam vermem ruhumu

pir sultanım haydi  ıra lar yandı

180  ah  f ndim haydi  ıra lar yandı

susuz muhipl rim sulara  andı

altın ırma ların bunda bulandı

i meyince alma all  canımı

i meyince m vlam vermem ruhumu

185 b lb l ne yatırsın  al fi   n eyle

muhabbet etm nin zamanı geldi h 

 ırmız g l ye il yaprak i inde

dalında  tm nin zamanı  indi h 

 akıyıp  tm nin zamanı  indi h 

190 bənim şāhım gelir, tūlū naziylan
 dili ҡalbi dolu nōķta sōzūylēn hū
 muhabbēt edelim cura saziylan
 muhabbēt etmēnin zamanı şindi hū

bənim şāhım gelir, tūlū naziylan
 195 dili ҡalbi dolu nōķta sōzūylēn
 muhabbēt edelim cura saziylan
 muhabbēt etmēnin zamanı şindi hū

bənim şāhım gelişindēn bēllidir
 haķ ēlleri dēstē dēstē gūllūdūr

200 derulunda aşķı olan bēllidir
 haşķa aşķ ҡatmanın zamanı şindi hū
 bənim şāhım gelişindēn bēllidir
 haķ ēlleri ķonça ķonça gūllūdūr
 derulunda aşķı olan bēllidir

205 aşķa aşķ ҡatmanın zamanı şindi hū
 ҡaraca āmēt dēr ki: şu dūnya fāni
 dolmuj taşmış aķar dāların sēli
 coşķun coşķun aķar dāların sēli

şāhım karşıısına almış haydêri

210

doldurup içmênin zamanı şindi

doldurup içmênin zamanı şindi hû

-53-

Kaynak Kişi: Hasan ŞEN

Yaşı: 68

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Topçular Köyü (Yörük-Türkmen)**

Derleme Konusu: Köyün durumu

bu köyde dödüm, bu köyde büyüdüm. gezdim bu çok yerlere gittim, esnaflık yaptım, ayvan alıp satımı yaptım. tırakyanın emen emen er yerini gezdim. istambula gadar, istambuldan öte gitmedim. askerde gittik, douda askerlik yaptım, sarıkamışta 10 yaptım, karşı sarıkamış. ben yirmi dörd ay yaptım askerli. o zaman yirmi dörd aydı askerlik. yirmi dörd ay orda manısıya gittiydin ilkin, orda iki ay acemilî geçirdikten sonra sarıkamışa gittim, bi daha têskerèyi ordan aldım. orda bitirdim askerlîmi. sıhhiye askeriydin, ambûlans şöförü. benim beş dene kızım vardı, çocuğum bi tãnesi yirmi altı yaşında mefât etti, kalp yetmezli vardı, dört tãnesi sã şimdi. hepsi evli, üş 15 tãnesi burğazda, bi tãnesi kırklar elinde. e biz de şimdi hanım sã, ikimiz burda ikimiz geçinmē. işte emekliyim bākurdan emekliyim. ikimiz burda geçiniyus. ikimiz burda duruyoz, çocuklar bayramlarda geliyolā, biz de gidiyoz kışları, kırklar elinde kaldım geçen kışın. bu kışın şimdi çocuklar okula gidiyo, burğaza çarıyollar ama, hanım ırāssıS; şekeri var, olmadık hastalık yaşlı olunca, onun için burda kışları 20 souk oldū için gitmek mecburiyetinde kalıyoruS. kışın ya burğaz ya kırklar elinde kalıyoz, üç dört ay, ondan sōra yazları burda kalıyorum yāni.

burası tabi şimdi kuruldūnu bilmiyoruS, şimdi angi tarihinde kuruldūnu bilmiyoruS yalnıS, balkan savaşlarında burları yanmış, burdan göç etmişler,

gitmişler ama tekrar gene buráyá dönmüşler, gelmişler köyümüze. burda
 25 köyümüzün başında bir boba var, tekke var, topçu baba tekkesi. o bizi bırakmaz
 deyi, inanç şeyiylen gene gelmişler. burdan köyümüzün ilk kuruldu yer başka bir
 yukarlarda bi yermiş. ordan sōna buráyá gelmişler. ama köyümüz şimdi tabi bi
 yörük köyü olarak, biS alevîyis, alevî köyü. onun için köyümüSün bu topçu bobanın
 akkında, iş bir şerecesini bir şeyini bulamadık, araştırdık edirniye, edirne pāyitaht
 30 olmadan önce asköymüş, şeysi vilāyeti orda yunanlılar tarafından arşiv yanmış,
 arşiv kayıtlarını bulamadık, hālā tarihini bilmiyoruS. yedi yüz elli yıllık oldūndan
 bahsediyolar, bizim bu yerleşim güya tekkemizin burda olum yıllarını. ama bu köy
 gelmeden önce o tekke varmış mı, ondan sōna mı yapılmış onu da bilmiyoruS.
 kesin bi bilgimiS yok yāni. aziranın on yedisinde devamlı bir kültür şenli
 35 yapıyoruS. kurban kesiyoruS tekkemize. büyük bir şey oluyor şölen, yüz otuS tane
 kuzu, iki üç tane dana, bir bolluk oluyor, kesiliyor burda köyümüzde.

geçim çiftçiliklen, malcılıklan ama yalnıS ortam şimdi biraS çok ani bu
 durumda, çok çok bir köyler endişe içindeyiz yāni. sıkıntı içinde geçim zorlaştı,
 ekin olmuyor ve para etmiyor, ayvancılık öyle. kırsal yer oldu için, zorla geçim
 40 sālaniyor, ormandan er yerden bir geçim kazanç, az çok şey yapmak istiyo,
 çalışıyoruz işte öyle bi geçimini sālıyollar. zāten gençlerin epsi kırklar elinde
 vilāyetimizde. köyde ep bizim gibi altmıj yaşı da üzerinde insannar köyde kalıyor,
 gençlerden iç yok. bi de okul var, okul için gençlik mejbüren şehire gitmek
 mejbūriyetinde kalıyor. o yüzden köyde ani zāten biz otuz beş āne olarak gördük,
 45 ben atmış sekiz yaşıdayım, ālā köyden dışarıya bēlki de yüz āne vardır. hāne

artmıyor, azalıyor, artmıyor yāni köyümüS. onun için tabi geliri fazla olmad için
eğonomi durumları bozuk yāni köyümüS.

Topçu Baba menkıbesi ve türbesi

topçu boba oldūndan eralde diyorum topçu boba bu yüzbaşıymış, askeri
50 yüzbaşı komutanı, orda mucizeler göstermiş bu adam, onun için işte köyümüz
burdan gitmişler tā bu balkan harplerinde burdan kalkmışlā, göç etmişler, izmire
gadar gitmişler ama gine dönmüşler, tekke bırakmaz deye gene gelmişler. ama bu
köyümüz hiç bir bulgar tarafından veya yunannılar tarafından öle bir şeye ūramamış
yāni, işkence yapılmamış. o tekkenin yüzünden inancımıza göre onu koruma bir
55 şeye almışlar altına, onun korumasında ona bir inanşlan tābi saygı, sevgi veya ona
inancımız çoktur yāni. işte onunna bilgim yüSbaşı oldūnu söylüyolar ama bu balkan
arbine kadar onun burda tekkesi, sancā varmış. sancā bulgarlar zamanında alınmış
burdan, bizim büyüklerimizinden duyduklarımıS, bu yatırımın kēndinin burda
oldūnu içine böyle bir bêton attık şē yaptık. yatırımın burda oldūnu, kēndinin burda
60 oldūnu kēndi gözlerimle şahitim yāni, kēndi burda yāni, yatırı burda. cēnāzesi burda
yāni. şimdi bu mērcan köyü var, bu şey ne bu meriş tarafında orāya gittim bēn o
geziyodum işte esnaflık yüzünden, orda da merçan baba var aynen. dedim bu nasıl
burda? dediler burda savaşta kanı akmış burda, iki tāne bir şeyi var mēzar orda, bi
tenesi ufağ biri büyük dedim. bi tenesi de dediler bi çocuk varmış yanında, o çoçún
65 dá ayakşapları kalmış, onnarı öyle ama onnar şey olarak nazarlama. ama bizim
burda kēndisi burda yāni. biS mezarı açmadık, şimdi bunun içinde fareler toprak
çıkarmasın dēye, dedik; böyle aynı burası gibi bi bêton atalım. onun sandıkası var,
sandıkayın dolayını böyle kazdık, sandıkayı çektik kēnara dedik ya bakalım burda

mı kèndi deye içini çapaylan eşeledik, tahtalar çıktı. tahta olmaz yāni, kèndi şeyi
70 olmasa. yatır olmasa, nazarlama olsa bi nazarlama şeyi olur. tahtalar burda olunca
kèndinin burda oldūnu büyükler dediler kèndi burda tahta olmas, olmasa. öyle
bıraktık, gene aynen şeklinde koyduk yāni, kèndi yatırını. onun için burda oldūna
inanıyoruz yāni, kèndi cēnāzesinin burda oldūna. alevī oldūnu da bilmiyoruz yāni,
şindi alevī köyümüz ama şindi aslı diyum ya iş bir seciresi nedir? alevī midir, yōsa
75 başka bir şeyden mi? yalnızca buraya bir yüz başımız gelmişti, tamer yüz başı olarak
onun bu sêlçuklu oldūndan, kèndini o yatırının şeyine bahtı: bu dedi sizin
inşannarınızdan olarak görünüyo dedi, şeysi yatırının vaziyeti, tipi dedi er yatırların
şeyleri şekilleri ayırdır dedi. çünkü iç bi kayıdı yok yāni. işte yüz başı oldūnu
biliyoruz. biz de tekkenin yapılışını da biri bu tatlı bınar köyü var burda bi tene de
80 āmatlar köyü, orda aynı bir giçede üryā görüyollar. diyolar ki; o adam o zāt diyor:
ben topçu bobayım, filan yerde yatıyorum, bènım diyo biriniz āçlarımı yolcaşsınız,
biriniS taşını, bu böyle türbe yeri yapıcaksınız diyu, o adamlar geliyo, bizim bu
köyün başında buluşuyolar, birbirlerini de tanımyolarmış o zaman içi. çıkuyolar
oraya, o taşın mēzarın oldū yeri kèndi taş diyor, kèndi taşlar kèndilinden ona göre
85 yapıyolar. şimdi ufağ taş tabi büyük taş dīl onnar. bi sıra taş, bi sıra āç konuş o
zamannar. sêkiz buçuk mêtiredir boyu böyle, āşlar epsi bi tip, iç ekleme āç yok. o
āşlar nerden gelmiş o zaman nerdeymiş? işte buraya geldi araştırmacılar da, dedik
bunun tarihini, ne zaman oldūnu şey yapalım. çok masıraf gösterdiler bize sekiz beş
milyarı filan bulur dediler. o āşların anğı tarihte kēsildī, ne zaman yapıld nı buluruz
90 ama masıraflı dediler, onu da biz karşılamadık kaldı yāni. dernek başkanımız var,
topçu boba dernē olarak, kültür dernē olarak, onu dēvamlı yaşıtırız şindi er yıl
yapıyorus. bu ekim ayında şeyimiz var, seçim var, seçim yapılcağ yönetim, dernek

yönetimi. şimdi efsaneleşmiş köyümüzde şimdi burda çanak kale savaşına burdan
 sancağ elinde, askerin önünde: “biz zāfere gidiyoruz, zāfer bizimdir” diye to burdan
 95 bu yaşlı insannar o zaman inancına göre mi görünüşüne göre mi öyle bir rivāyetlerini
 annatıyolar. topçu boba: zāfer bizimdir, çanak kaleye gidiyor burdan, asker arkasında
 sancağ elinde, biS kazanıcaz diye gittini söylüyolar. öyle kērāmetleri var yāni. bi de
 bu mēsēlā asker buraya geliyo tabi o zaman o yüz başı ama sancağ, nasıl verilmiş,
 kimmiş o zaman? sancağ alaylarda oluyor, o bi alay komutanı gibi eralde olması
 100 gerekiyu. işte o zaman burā askerinne geliyolā, asker kalabalık asker su yokmuş.
 demiş o mefāt etmesinin şeyinde asker başlamış su dēye bārmā, susuz kaldık
 şeklinde. siz demiş bana musāde edin, bēn demiş aptes alıp namaS kılıcam demiş.
 demişler: su yok, nası apdes alcağsın? siz demiş yatın, bēn demiş kılıcam. esapta
 orāyı eliyle vuruyor, su fişkırıyor, orda o kēndi de bi dā burda kalıyor yāni. öldünü
 105 de öyle söylüyolar. topçudan da bildimiS bu kadar yāni.

Dedelik, babalık geleneği üzerine sohbetler

alevī köyü, köyümüz alevī. dedelik, bobalık sürüyor. yalnıS şimdi bizde iki
 tāne şey vardır: bir gülşānilik, şeyh bedirēttin tāriqatı vardır, bi de acı bektāş tāriqatı,
 bektāşi tariqatı vādır. biS alevī dīl de alevī yolu olarak biS şeh bēdirētin tarafını
 110 tutannardan, bēn kēndim onnardanım gülşāni. o bēdirēttinimiz de istambulda işte
 onun da getirilmesini, edirne de kēndi oraya mı veya buraya mı deye tartışma oldu
 ama öyle kaldı. istambuldan gētirēmēdik, istambulda kēndi yatırı onun da. onu da
 atatürk getirtmiş onu sērēzdēn. sērēzde orda asılmış şeyh bedirettin, onu da atatürk
 gētirtmiş istambula. şimdi istambulda onun da tekkesi yok. yapılmasını istiyoz ama
 115 işte buğlara gelmesini arzu ediyoz. orda bir mezarlıkta yatır var zāten başka bi şey
 yok.

-Köyde dede var mı?

-şindi köyde yok, kırklar elide. bizim köyümüzün bizim babamız, dedemiz de turgut beyde. turgut bey burgazın köyleri oluyor. burgazın köylerinden geliyor.

120 dede öldükten sōra, onun yerine başka. o soydan, o köktēn, o ocaktan olması gerekiyor. meselā şimdi bizde bir nişan vardır. güller vardır, o ocağa kimde varsa o güllerden onu dēvam ettirir. babası öldü mü yerine çocu geçer. çocu öldükten sōna bi nēsil ondan ona ondan ona... bizim gelenēmiz öyle. topçu baba zamanlarında o cemi yapt mızda şeyi o etkinnī yapt mız er sene yapıyoduğ. şimdi bi iki senedir

125 yapılmaz oldu ama ilerden devamnı yapıyoduğ, kışları yapıyoruz yāni. şimdi bu ekim kışım aylarında, yıl başından sorna cemler açıldıktan sōna évlerde, kırklar elinde... biS şimdi bir cem évimiS kırklar elinde yapılıyor, ama tā düzēlmış deil, yapılcağ vaziyeti yok. şimdi évlerde yapıyoruS, büyük évlerde. aynı ilēki gelenek görenēmiS gibi onu yürütürüS yāni. şimdi dedeler mühipler toplaşiyor, kurbannar

130 kesilir, çıraqlar yakılır, mumlar mum çırağ diyoruz onnara. der ā kurulur, kelāmnar söylenir, zikirler okunur, dualar okunur. öyle bir nēfēslē, tabi nēfēslē, semā dönülür. dēm yok, biS dēm şerbet olarak kullanırız dēmi biz. dēm de alınır yāni. şimdi arzu eden isterse şerbet alır, isterse dēm alır. yasağ dīldir yāni. çünkü biS azireti alinin dēm kulland na inanırız, onun yolunu güttümüz için, azireti alinin

135 yolunu sürdürmē çalışırız. azireti aliciyiz zāten. alinin yolunda gitmē çalışıyoz, onu cannandırıyoruz işte. işte kırkların muḥabbētini, kırklar işte o ēhl-i bēyit işte, on iki imamlar. azireti alinin, asan, üseyin mēsēlā. hazireti aliyle muḥammēt dāmātı hazireti ali. şimdi bi tānesi şeriat, muhammetimiS şeriatçidir cümne ālemin peygamberi zāten, ama azireti ali tāriḳatların başıdır. evliyāların sultanı o da

140 hazireti ali. kırklar cemine gidiyolar onnar, işte o zaman hazireti ali, mësêlâ şindi
 dêm dedin ya, dëmi muhammet kabul etmiyor. ama azireti ali dêm de kullanıyor,
 cêmde kulland için. hazireti fatmaya diyo ki, geliyo misafirlê: ali nerde kızım
 diyor. diyo boba kırklar mârasında diyo, dër ahta diyor. bën gelebilir miyim diyo
 oraya. gidebilirsin baba diyo. gidiyor, kapıya vuruyor, kimsin diyolar. bën
 145 peygamberim diyo. diyolar bizim içimizde peygamber yanımızda. hazireti aliyi
 tëmsil ediyolar. biz diyolar peygamber tanımıyoruS başka, bizim yanımızda. dönüb
 gidiyu gene kızına. kızım diyo beni içeriye almadılar, ne dedin baba diyo. bën
 peygamberim. ayır baba diyu öyle demiçektin diyu. nâsı deyçem be yavrum diyu.
 ben sizlerdenim, dëmi dervânı sürmeye geldim, ben sizi görmeye geldim deyceksin.
 150 bën sizi görmeye geldim, dëmi dervânı sürmeye geldim ani kırkların dëmini,
 kırkların yolunu görmeye geldim deyçeksin, o zuman seni alırlar diyolar. hazireti
 ali de o zaman gidiyo, bi baksa hazireti ali oturuyo, aynı bizim dedelerin postu gibi
 postta, fatma anamızın da kolla sıvalı dêm dâtıyor. ay allahım diyor bu nâsı bi şey
 böyle bi şey olmaz, kabul edemëm, kadınna erkek bir arada diyo, sôra dêm dâtıyo
 155 diyo bu kadın. azireti ali şimdi girdinde, işte o mucize gösteriyor, kapıda bir arslan
 muhammede. arslan salmaycak, hazireti ali işâret ediyor yüsündeki diyor,
 barmândan yüsü diyor, at arslana diyo, sana bi şey yapmaz diyu peygambere. ondan
 sôna azireti peygamberimiz yüzü atıyor, orđan bi geçiyo bi baksa alinin parmânda
 yüsük. yav diyo ali bu sihirbaslık mı nedir bu? arslan oldu, posta oturdu diye bi
 160 kelam söylerler bizde, azireti alinin işte o zaman o şekle giriyor, bi arslan postuna
 bi de ali tanrının arslanı deriS bis. onun için ali o zaman o müçizeyi gösterdikten
 sôna, ya siS kimsiniz deye soruyo. biz diyu kırklarız diyu. sen kaç kişisin, kırklarıS.
 selman fârisi orda yokmuş. biz diyo kırk kişiyiS, kırkımız da biribirmizi bilir

kişiyiS. bi tāneniz yok ya diyor ali. o diyo selman fārisi diyor, parmā ançeri çalıyor,
 165 yukardan tavandan kan damlıyo ki, selman fārisi dedimiS mücize olan. o da dışarda
 geziyomuj, gösçü olarak. kırkının bir oldūnu o zaman kabul ediyor, işte kırkların
 mārasi, kırkların dēmi, kırkların yolu inancımız odur, görüşümüz odur, o yolu
 sürdürmē çalışıyoruz ğardeşim. azireti alinin yoludur. aslında azireti aliyen
 muhammet ayrılmaS, ikisi birdir, ikisi bir dondan baş göstermiştir zāten. ikisi bir
 170 dona girmiştir. bēn şeriātın kapısı, ali tārīkatın kapısıdır dēye de kēndi āzıyla da
 ikrar etmiştir muḥammētimiz. ayrılmaz ikisi de birdir ama şindi bizi alevi olarak
 kötü görüyolar, kötü tanıyolar ama yannışlık yapıyolar. şindi biS aleviler olarak
 türkün ve akikaten bu vatanın çimentosuyuz, gerçek kin bilmeyis, kibir bilmeyis,
 ırsızlık, ūrsuzluk, namussuzluk bizim nēslimizde olmaz. çünkü cēmimiz oldū için,
 175 bizim cēmimize yüzü kızaran giremēs, ırsızlık yapan gelemēs, namussuzluk yapan
 giremēS. çünkü soal sorarlar, orda dikerler, bir suç bi şey yapt zaman neye yapt nı
 onun için de gelemez zāten. dava, dövüş iç bi şey olmamıştır, olmaS. dedeler,
 bobalar allederler. meselā birisi dargın oldu, çarırlar kim aklı kim aqsız barıştırlar
 er şey biter. böyle bi soyuz, böyle bir insannarıS. dōruluk, dürüslük yāni aḳḳa
 180 inanmaḳ. alevilik gerçek şeysi dürüslüktür, insan olmaḳtır yāni. biS şindi er şeyi
 insanda biliriS, insanda ararıS, haḳ insandadır zāten. şindi mēsēlā biz mekkede
 medinede aṣta deḡil kēndimizde ararız aḳḳı, varl kēndimizde ararız. er ne arāsan
 kēndinde ara, mekkede, mejte, aṣta dīldir. öyle inanmış kişileriz yāni. biS kıbleyi
 inṣan biliriS, kıble inṣandır yāni. e şindi mekkeye dōru dönün, şuraya dōru dönün
 185 dīl, insana dōru dönülür. bizde dedelere cēmimizi yapt zaman kimse arḳasını
 dedēye bobaya dönmeS. cēm dēnilen zaman haḳ yolunda bilinir, dōru oldū bilinir.
 iç bir aram bir kötülük girmēS. sōna bizim ḳadın erkek aynēn bir arada yapt mız

kimse bir yan gözle kimseye bakamaz zâten, haq yolunda herkes inancını tamâmen aaktan dilek diler. er şeyin de insanda oldūnu biliriz, kıbleyi insanda biliriz, insanı aq biliriz yâni, haq insandadır. çünkü biS inancımız der ki: yaradandan ötürü insannarı aqqı severiS, haqqı sevdîmiS için de insannarı kıtiyen or görmeyiS. insanı haq biliriS.

çeme girmiyen, şindi bizde nâsip vardır. şindi mësêlâ dede gelir, sana yolun hõkmünü söyler. yolu kabul ettîne, bir kötülük yapmad na, er şeyin dõru dürüs kabul ettîne ondan sõna onnar nâsip alır. nâsip ald zaman yola girer, o kişiler gelir, nâsib almayan kişi yola giremêS. ele bir Çâyil kişi, bir genç kişi veya bir ırsız, ürsüz er kim olursa câmiye gidermiş şeklinde olmaS. kabul edilmês, giremês. onun için işte ona da cem denir. ona da gerçekten cemimiS çok dürüs, çok dõrudur, kötü girmêz.

200 ani insannarın tâ adêm bobadan beri aynı nêsilden ama inşannar kendi kændine mësêlâ erkeS ırklara ayrılmıştır. çeşitli tabi türkiyede bile alevisi var, lazı var, gürcisi var, pomâ var, kürdü var ama inşannar arasında aqqın öyle bir ayrı bi şeyi yok. erkez bir. yalnız biS dinimize inand mız kadar, vatanımıza, milletimize, topraklarımıza da saygılı ve inaşlıyızdır. böyle õrendik, böyle bildik, bõylê gidiyoS
205 ve genşlimiz de aynı inanşladır yâni. yalnız deñnemiz açılırsa, işallah cemimiz olcaqtır orda kırklar elinde.

şindi biS êrënner, evliyâlar mahakkağ oldūna inanırıS. şimdi erenner, evliyâlar olmasa, olmaz zâten. bizim için bir ön kulavuS ve bilgi ve bi cesâret, er yerde mucizeleri de var. gerçek bir türk milletine çünkü böyle bir güç, kuvvet
210 olmasa biz o yedi tâne düveli yênemêSdik. topçu bobanın da oraya aynen çanak

kalêye o zâfere yetiştini askerın önünde, sancak  linde gitini g renner v  burdan
i te o zaman. insannar tabi g r       a, inan      a onnarda o zaman. inanıyosan
var yavrum, inanmıyosa z ten yoktur.

-54-

Kaynak Kişi: Havva AKUÇ

Yaşı: 64

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Topçular Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Geçmişten Sohbetler

biz böyle gördük, böyle gidiyâ işte, biz de onu yürütüyo böyle. gördümüz gibi işte biz eskilēden gördümüz gibi biz de yürütüyo. bizde görennē de işte bēnim çocuklar, genşlē yürütüyo. yürütüyo işte onu.

10 **-Kaç çocuğunuz var?**

-bēnim altı tāne, üç ölüm, üç kızım var. en büyük muhtar, bir ablası var, ikinci o. gēlinnēmin ikisi burda işte, biri gidicek deye oğul açıldı, biri de kırklar elinde. te böyle gidiyo işte kızlarım evli. bēn de bunnar işe gidiyo bēn gālıyom évde. amıca sā, onun da ākada orda çalışıyo tez āsı, demircilik. demircilik işi yapıyo. bugün müşterisi vardı, o da iç gelemeyi içeriye, bi şişe geldi su aldı, gitti gene.

bēn buralı dīlim, bēn malkoşlādan gēlme burayı. ne iş yapadık gene oraççılık, èllē oraç biçilidi, ayvanna arman dövülürdü, işte öyle işler olurdu. şimdi burayı geldine de yapardık, ama sōna sōna başladı bu döverlē çıktı, işimiz kolaylaştı. hēp aynı işleri yapıyo işte gene. kıj geldine bēn giderim kırklar eline, bi gelinimin kıızı var orda, oğula gidiyo. bu sene son senesi. kıj geldine kırklar elinde duruyom, yaz geldine köye geliyom, işte öyle yürütüyoS. gelin geldim bēn malkoşlādan. dūnüm olmadı, o zaman dūn yoktu. kaçmadım da èlle günne gēldim ama... bēn

tırampa, burdan aldılar ordan bēn geldim. tırampa işte; burdan kâdeşini getirdiler
 25 orayı, ordan da beni getirdilē burayı, te öyle tırampa derler ona. işte öyle gidiyo. te
 şimdi torunnara bakıyom, iki tâne torun kalıyo burda, onnara bakıyum gelinner işe
 gittineyin.

-Eski düğünler nasıl olurdu?

-ëskiden dünnē, üç gün gidēdi. şimdi kız istemek yok ki istekli, azıra
 30 gidiyosun. olmuş işe gidiyon. kızla çocuk birbirini sevdine. ëskiden gidēsin, istēsin,
 olursa olur olmasa gidēsin öyle olurdu. dün kurulur, yemek yapılır. gelin almā
 gidilir, uzaktan olursa. devrisi gün gazan kalkımı olur öyle. kazan kalkımı gelini
 alıyosun, getiriyosun, devrisi günü bitiriyolar onu te öyle, iş bitiyō kazan kalkımı
 derlēdi ilerde ona. şimdi öyle şey yok. şimdi dünnē kolay oluyo, şehirde oluyo dünner.
 35 bēn iki tâne gelin aldım. dün yapmadık büyük geline o kaştı. istemedilē dün yapıcak,
 bēn çok meraklıydım ama onnā dün istemediler. ortanca gelinime yaptık, büyük
 gelinin de oluna sünet dünü yaptık.

-Eski ıdırellezler nasıl olurdu?

-üç gün ıdırellez yapādık. ıdırellez sabayı kalkınca yalı ekmek alırsın böyle
 40 alırsın. suya gitmek olurdu bakır āçınna. alırsın bakır ācını, alırsın yalı ekmēyi
 eline öyle olurdu. alıp suyu gelirdik. ekmē kırsun oraya, başkası gelirse onna
 deyişirsin. alır suyu gelirdik, ondan sōna başlādı ıdırelleS. çörek yirsin, salıngaç
 kurādık, salıngaç sallanırdık, māni söylēdik orda işte. aman o mānilē kayı kalmadı
 aklımda kızım. şimdi bir gün önce yapıyos çörekleri. işte sofra kırup, çörek yirsin,
 45 şoban alır koyunnarı gider. ēkes toplaşır, ıdırellez yapādık akşama kadar. üç gün
 bārıdık, sesimiz çıkmaz olurdu. māni atāsın, alay tutunursun, söylēsin alayda. öyle

giderdi işte. şimdi kayır ne ıdırellez galdı ne bayram galdı. zāten köylēde erkes şehirde, kim yapçak ıdırellezi? genşlē de gene gelinnē de genşlē de şehirlerde. köyde kim yapçak ıdırellezi? köyde ıdırellez yapmā insan kalmıyo.

- 50 êskiden tarhana yapādık, şindi de var, êskiden de yapādık. bāhçesini yaparsın, azırlāsın işte būberini bilmem nesini, yazın yimē. gene güze de azırlāsın, ğurudursun. dizēdik, iplere asādık būberleri kurlardı, salça yapādık. gene öyle salça yapıyos, tarhanamız duruyo tā onu geçircez. böyle böyle kōnserve yapıyoz. şimdi gene bāhçemde var, bāçede var. yıfka yapıyoS, orağ aş deriz onu yaparıs.
- 55 ilerden yazın yapardık orağ aşını. yazın orā gidilirdi, elle biçilirdi. sütlen, yumurtaylañ onu ovarız ovarız böyle topālanır, onu geçiriz bi daha burdan sêrêriz. çok güzel olur. ona orağ aş deriS. pazı yapıyoz işte, böreklik pazı yapıyoz, kesme yapıyoz, yufka yapıyoz. yaptık hêpsini, azırladık gene. salça yapıyoz, búbē salçası, domatis salçası hazırlıyoz işte bunnarı, kışlık bunnar. fırında ekmek yapıyoz gene.
- 60 büyük gelin yapıyo ekmē. dört günde bir yapıyoS, kalabalıkız biS. iki āne, üç āne bi yerdeyiz yaz geldine. fırında yapıyoz, biz öyle satın alma ekmek doyurmuyo. arada alıyoz gene yetişmedī yerde. mayalıyoz işte ilēnnere mayalarıS, yere kōparıs onu. kōpardına fırını ateşleriS, ateşledine işte ekmek kabarı, fırın da kızar. ondan sōna süpürüz içini, çekece var, süpürgesi var. çekeris, süpürüs, atarıs ekmē içine.
- 65 kabarı ekmek kızarı.

Çocuklara ad koyma

oca kordu, ocaya koyduruz. bēn şehire gidip de şehirde çocuk dourmadım, burda kaynanam dourturdu benim çocuklāmı. ebē dildi ama évēli ebēlēden görmüş, beni de o dourturdu. bēn iç şehire gitmedim. sālıklı oldu çocuklām da. muhtarın adı

- 70 cemil, birinin m rem, birinin s baattin. kızlarımın da reng l,  lif, s vdiye.  zan
o uyup ta  ordu i te.  oyduruz burda kitapı o uyup da  oyduruduk  om lara. oca
da  or. k y m z alevi k y  bekd  i. bazı bekd  i dedeleri de  oyar,  ıra cı dedesi
de bobal  da  oyar. ocalara biz b n bi ocalara  ey m remın onun  ocukları
 oyduttum ocaya.  om lara  ar ılı  tabi n  ap an? burda co  unun adını dedesi
75  oydu onun adını,    rl ni de i te onnarı da ona  oydurduk. te  yle i te dedeler
bobalar.

-55-

Kaynak Kişi: Gönül AKUÇ

Yaşı: 45

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Topçular Köyü (Türkmen)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

muhtarın hanımıyım, iki, bir ölüm va, büyük o istambulda çalışıyo seksen sekiz doğumlu benim ölüm. ege üniverstesini bitirdi, dört yıl. şimdi istambulda çalışıyo, turlara çıkıyo. o da doksan beş doğumlu, iki çocuğum var işte. anadolu
10 öğretmen lisesinde o da bu sene son senemiz oluyo kısmetse bakalım sayısalcı. yazın ep koşuşturuyor işte, bu yazın iç bir gün oturup durmadık. sabah kalkıyor, yatana kadar ep öraşıyor, ne iş bulursak onu yapıyoS. mesela ilk yazın, ilk yaz diyo bahar başlıyoruz, ekelim, dikelim. onları ekiyoruz, ondan sonra onları başlıyoruz toparlamaya işte. arada ormana gidiyoruz, adamın gidiyo biz de onlara yardım edelim diyo. arada
15 öyle iş yapıyoruz, ne iş bulursak işte köyde. ekin biçiliyo, onlar döverle dövdürüyo, getirio onlara yardım ediyoz. gündendi bişirdik, gene kuruttuk onları, topladık. eşimize ep yardımcıyıS devamlı. ayvanımız oluyo kışın taa zor. şimdi yazın sırtmacımız var kendimizin o alıp hayvannarı gidiyo, bize çok anğäre dil. ama kışın üç dört kişi hep hayvannara bakıyo işte, günner de kısa ya. yazın süloş
20 yapıyoS, süloj diyo onlara. yeşil mesela fiy ekiyoS, kendi makinamız var eşim biçio onları. üst üste yıvıyo öyle süloj diyo onları veriyoz, çok emekli oluyo ayvannara bakıyo işte. köy yerinde çok zor. ama mecburuz, zamana tutulmuşuk burada. mecbur işte öraşıyo öyle. kendi çocuklāmızı işte o yüzden dedik biz çok

- eziliyoz burada onnar bāri ezilmesin, okusunnar ep. çok merak ettim de ama şükür.
- 25 kızım da bayā başarılı o da, bu yazın ep özel kurs aldı. çok zor buralāda çalışmak, ekinner para yapmıyo, sütler ucuz. bize çalışt mıza göre yem çok pahalı. gübreler öyle, mazotlar öyle, çok pahalı. çalışıyosun çalışıyosun būdaylā da kaç seneden beri zamanında yāmur yāmıyo. ep aşā düşüyo gittikçe verimi. bizim içi çok zor oluyo yāni. bi taraflı çalışmayla iç yetiştiremeyiS. mecbur ki çok saldırıyosun. ormana
- 30 dalıyon, orman bizim yapçāmız ij dīl ama gene onnara yardım olsun deyi gene gidiyos. çiftçilē bakıyosun olmuyo, ayvannarı çokaldıyosun, ayvannar düşüyo, öyle öyle ōraşıyoz mecbūren. öyle gidiyo işte bizim işler.

-56-

Kaynak Kişi: Mustafa SOYKAN

Yaşı: 65

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Kofçaz Merkez (Gacal)**

Derleme Konusu: Günlük hayata dair sohbetler

iki yıl şeye gitti karamırdıra gitti burdan. biS muhtelif yerlerden emekliyiS. dişimizden, tırnımızdan arttırd mızı çocūmuza arcadıķ, faķat diplomasını alamadı şindi iř için kıvranıyoz. ben de rahassızlandım, velāsıl bōle şindi iř için 10 kıvranıyoz. iki yıll alsaydı iři kolay olcaķtı, alamad için de olmadı. emekliyim, kırklar eli devlet orman işletme müdürlūnden. teyze sā, bir tek çocūmuz var.

burasının esas ismi, köy ismi keşirlik. ben ilkoķula giderke bu keşirlik ismini deyiştirildi. deyiştirilmenin sebebini de iştiyarlardan, büyüklerden duydūmuza göre, bizim onnardan duydūmuzı tekrarlıyom. buraya hükümet 15 tarafından bir nāhiye yapılması kararı alınıyo, bir nāhiye müdürü tāyin ediliyo. kocāyazı, şindiki adı kocāyazı olan köyüne, oranın ismi o zaman kofçāS imiř, burası da keşirlik imiř. faķat oranın alķının tamamen pomaķça diline çok bālı olduklarından müdür orada gidiyo, nāhiye müdürü türkçe konuşan insan bulamıyo. aynı řeyi gidiyo vilāyete vālisine annatıyō. vāli bey de diyo: sana en uygun türkçe 20 konuşan bir köye tabelāynı al, in. büyüklerden duydūmuz bu şekilde, o da geliyo keřirliē, tabelasını koyuyo. aradan yıllar geēiyo, yıllar geştikten sōna bu nāhiyenin, kofçaz nāhiyesiniē kaza yapılması gündeme geliyo. gidiyolar şindiki kocāyazı köyünde tabelāyı arıyolar, bulamıyolar. o zaman devlet mēmurları geliyola

keşirlikte tabálayı buluyolar ve soruyolar durumu, o da aynen annatılıyo bu şekilde
 25 oldū. ondan sōna burasının ismini o kōyden alıp buráya veriyolar, o kōye de başka
 bi isim buluyolar. oráya kocáyazı, buranın da keşirlik ismini kaldırıyorlar, kofçáz
 yapıyolar. bildimiS, büyüklerden duydūmuz bu şekilde. bunnar bizim
 çocuklūmuzda burasının kofçáz oldūnu atırlyom. kaza oldūnu atırlyom, ama şindi
 çok aşırı göç verdik. sayımıS çok düştü. altı yüz civārında nüfusa düştük. āne
 30 çoktur ama, evlerin çoğu boştur. kofçázın mānasını ben de bilemiyom. ne demek
 mānaya geldini ben de bilmiyom. ben kendim emekli oldūm için, çocūmuz oldū
 için burda biz bakķal aştık, bakķalı onun üzerine devrēttik ama kendimiz de
 rahassızland mız için biz de ona yardım ediyoduķ, artık yardım edēmēz olduķ. o da
 tekrar şindi dērsāneye gidiyo, sınavlara azırlanıyo, tekrar bi yerden bir şey
 35 kazanırsa bakķalı götüremeyceS. bizim burada doup büyüme buralıyız,
 topraklarımız var, bobadan kalma. topraklarımızı satmadık, kùltür cevizi ektik,
 onnarı yetiştirmē ōraşıyoS. bakķal ve kùrtür cevizi işlerinne ōraşıyom. şindi kōy
 ayvancılık üzerineydi kızım. çiftçilik ve hayvancılık üzerine. ufaķ baş hayvancılık,
 büyük baş hayvancılık. yērlı halk gene bunnarı yapıyo. emekli oldūmuz için o
 40 işlerden çekildik. kalabalık nüfuSumuz olmad için, ama acık kalabalık nüfusu
 olannar çiftçilik ve ayvancılık üzerine. buranın geçim şeyi bu. ayçiçē, bōday,
 muhtelif şeyler, ürünner ekiliyo yāni. dayanıklı, uzun vādeli. ōle kısa vādeli ōle
 bāhçıvancılık yok.

-Askerliğinizi nerede yaptınız?

45 -ben askerlīmi tam iki yıl yaptım. malatya, ērzincanda tamamladım, yirmi
 dōrd ay olarak. gittik, acemi eyitimi gördük manisada, bol bol sıcaķ vardı. ordan

şöför kırsuna tāyin aTandık. şöferlī orda õrendik. şöfer olarak bol bol ğarajlar yeni inşaat ālindeydi. bol bol ğaraŞ tamiri yaptık. ğarajları yeniledik, ondan sōna ėrzincana gittik. ėrzincanda da bu şekilde kızasız, belāsiŞ şeyimi askerlīmi
50 tamamladım kızım.

yērlī halkı yērlidir kızım. yērlī halkını bizim burada insannar ğacal deniyo. ğacalın mānası yērlī demek oluyo, bizim yōremizde yērlī demek oluyo. ama başka yērelēde ğacalın mānası deyişik yorumlayabilir ona bi sōzümüz yok. ğacal dendi zaman buranın dıup büyüme yerlisi demek oluyo.

55 Eski törenler üzerine konuşmalar

eskiden törennēmiS, osmanlıdan kıalma ādetlerimiz geçerliydi, biS çocuklūmuzda yetiştik bunnara. yaşadık, gördük. dūn cumartesi, pazar iki gün gece gündüz davullu yapılırdı. vakti āli iyi olannar pēhlivan küreşleri düzennerdi halk arasında yālī pēhlivan küreşşeri düzennerdi, dūn sahibi tarafından. daha vakti āli iyi
60 olannar bir de bunnara ilāve olarak at yarışı düzennerdi. arāzimizin düz yerinde mütelif yerlere aberler salınır, at yarışı, yarış atı yetiştirenner atlarını getirilerdi, kıüreşçilē de toplan , gelirlēdi, iki gün burda dūn yapılırdı. bu şekil biz bunnarı yaşadık. artık, döndü moderin şeye. dört saatta başlanmasınna bitmesi bu şekilde bitiyo. eskiden genellikle iyidi. ulaşım imkannarı şindiki kıadar kıolay dildi. bir yere
65 gitti zaman kıalıcı olarak giderdi. yürüyerek veya at arabalarının yararlanılırdı, biz de diyer kıomşu kıöylerine giderdik, onnar da dūn oldū zaman gelirlerdi, gelindi zaman ėrkeS bir ānēde musāfir olurdu. bir gece kıalınırdı, ancak ertesı günü gidilirdi veya hıt iki gice kıalınırdı. insannā biribirine daha bālıydı. birbirine ihtiyağ duyuyodular. kıöyüne gidēsem onnāda musāfir kıalma ihtiyağı issediyorum, daha

70 sempatik davranıyodum onnar bize geldi zaman. ben onnarı güzel ârlarsam onnar da beni güzel ârlar, öleydi yānı dostluk ilişkileri dağa sıkıydı. şimdi ulaşım lar kolaylaşınca gevşedi biraS.

Köye dair konuşmalar

liseler kapandı, lisemiz de vardı, kapandı, adliyemiz vardı kapandı yöremiz
75 ep ufalmaқта. nereye kadar ufalcānı bilem yom. koşkocaman memleket burada inşansız boş. şindiki gençleri şanslı yorumlarım. o zaman bizim zamanımızda makinalar yoktu, biS elle yapıyoduk. çalışırsak, elle çalışırsak yicēmiz olurdu. çalışmassak kışın yiceksiS kalırdık. o zamanki durumlar öleydi. ama şimdiki gençler şanslı, makina dēvri çıktı, bir kişi ekiyo binlerce dönüm yer, kimse çalışmadan bi
80 kişinin çalışmasınna. ama paralar o adamı çalışanı şindiki çiftçinin elinde para kalmıyo, o zaman para zāti lâzım olmuyodu. ... ayvannarımızdan çıkarırdık, peyniri ayvannarımızdan çıkādık, sütü ayvannarımızdan çıkardık, para şeyi lâzım olmazdı şindi er şey makinayla, er şey makinacıya gidiyo paralar. vatandaş işini yapıyo bakıyo elde kalmış sıfır da sıfır.

85 savaşı zamanını bizden öncekiler biliyo kızım. biz onnarı onnardan duydūmus kadarıyla fazla bi şey söylememe gerek yok, o zamanki zamannarda. biz onnara bis yetiştimizde o şeyler tefter kapanmıştı. savaşı şeyi geçmişti ama ic bir yer meselā onarım yapılmamıştı, aynı osmanlıdan kalma yollar, evler, bālar, bağıçeler aynı o şekildeydi. bis o zamanı da gördük, şindiki moderin zamanı da görüyo. biS
90 epsini gördük yāni. önceki ilkel durumu da gördük, şindiki durumu da görüyo yāni. bizim neslin tamamı bunu gördü yāni yāhut bizim yaştakilerin.

95 kofçazda yatır türbe şeyimiS yok kızım, yok desek yeri var. köylerimizde
 alevi köylerimizde bir topçu boba şeyi sōleniyo. yıldan yıla ona bir yemek veriliyo,
 bir de āmatlar köyünde orda da bi türbe sōleniyo, āmet baba türbesi diye ona
 100 sōluyolar, ona da bi yıldan yıla bi yemek veriyolar, gerçekleşen şeyini bilemiyom.
 bildiklerimiz bu kadar. katıldık, büyük rābēt oluyo. gelennere bol yemek veriliyo.
 kızım şimdi duydūmu ne kıda gerçektir bilemiyom. ben onu televizyondan şu
 şekilde duydum; bir topçu subayı orta anadoludan kalkmış, yugoslavyaya kadar
 askerinnen gitmiş. ben bunu televizyon aberinde rastladım ve bizim yöremizde
 105 topçu boba kutlaması yapıld için diğkātle dinnedim. bu sayd giderke kald
 kōnaqlad yerlerde o yörenin insanı onun yatırını orda biliyomuş. bunnarı şeye
 kōdar saydı yedi tayne türbe saydı. bunnarın içine topçu bobayı saydı. topçu
 bobadan yugoslavyaya kōdar daha bir kaş tana saydı, yannıs bu olayın üstünden bir
 kaç sene geçince bir topçu boba atırımda kaldı. bu şekilde duydum ama, yerli
 105 kōylüler topçu bobanın kendi köylerinde yatt nı iddā ediyolar. mezarı var tabi
 mezarı var.

-Çocukluk zamanınız nasıl geçti?

110 -bizim zamanımızda kızım biz beş kardeşlik, hayvancılık yapardık, bizim
 ilkoğuldan okulu bitirenner bizim zamanımızda kofçazda ilkoğul vardı ilkoğuldan
 sōna okuma şeyi yoktu erkes yürümē başlayan ij başına giderdi erkes elle, gücünne,
 insan gücünne çalışılırdı. ekin ekilir meselā domateS, büber ekilir hiç bir yerden
 dışardan mal gelmes, kendi bağçende yetiştirdini kendimiz yerdik. kendimiS
 çıkarırsak yerdik, çıkarmassak bizim zamanımızda satın alma şeyi çocukluk
 zamanımızda yoktu yāni.

-57-

Kaynak Kişi: Fatma SOYKAN

Yaşı: 57

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Kofçaz Merkez (Gacal)**

Derleme Konusu: Eski düğünler

10 bizde bõle şey yoktu, salon şey bilmézdik yāni. sōna gidinirdi, istenirdi verir
veri, kimisi vermez olanda õle. cuma günü başlardık düyüne pazar günü birerdi
düyün. şimdi õle olmayı, õle şey yok. emen kimisi salondan õle şeyler oluyo. çok
15 şeyler de var, çok yapannar da var. şimdi meselā bi yere bēn geldim meselā
elmacıktan. ordan gelirdi. ordan õle bēn o kadar olmadım tā şey oldum yāni.
arabalar vardı, şeyle öküS, manda evel õleydi yāni benden şeyler õle geldik biS. õle
olurdu, şindi bi şey gidemiyom öteye birē bilemiyom ama, bende kalp şeyi var.
şindi salonnarda oluyo, birada oğul baççesinde oluyo, õle oluyo şindi kolay. evel
15 çok zordu.

20 biz õle konu konuşu bõle ne bileyim giderdik yāni éve, bilirsin mi oruk?
ondan sōna şeye òrak, ondan sōna dēmēt toplanır. çok güzel o şeyler vardı ani, sana
gidersin bana gelirsin õle şeyler vardı. erkeze giderdik gündöndü mü şē eççek, ama
ével yoktu bu makinalar. ondan sōna mısır soyardık, çok güSeldi, şimdi yōk, şimdi
20 yok. biS yenden olup dā yenden õle bi şey òsa. çünkü birbirimizi severdik bis. mesā
üj dört kız vardık o zaman insannar bir aradaydı şimdi erkes bi yerlere gitti erkez
dālaştı. ondan sōna çam, çamı ekerdik, giderdik kadınlarla kızlarla ne b leyim çok
güzel gençlik geşti. şindiye kadar çok iyi iş yapardım iyi kötü, bāçeyi de becermē
ōraşırdım yāni ama şindi yapamıyom. şindi orāya kadar gissēm acık tıkanıp gene

25 oturup gene gitmē ōraşıyom. ondan sōna işte gün işleri bulaşık, süpürge işte kimi
 mēsēlā kış şeyleri başladı zāten. onnarı yapmā ōraşıyos te ōle. baSı kere
 düşünüyom, akkāt köyüdük ama çok şeydik mutluyduk yāni. evel dedīğ gibi sen
 bana bēn sana ōle bi şeylik vardı, şindi birine git kōrkuyosun zāten. şey acaba ne der,
 acaba şē der mi diyip ōle duruyos ama, yōsa köyde neden ōle ne güzel şeyler oldu da
 30 ondan sōna bi şeyler olamıyo meselā. evlendik acaba geldik s ndık mēsēlā. acaba
 bizim dedimiz gibi olur mu ōle dēye gittik işte.

ēlmacıktan aldılar bēni bīraya getirdiler. evel karyola derdik, o işlenirdi iki
 takım ondan çok çok şeyler yapardık. evel vitrin filan yoktu ama küçüktü vardı gene
 bi tāne ōle. aldıydı bana, ōle şeyler işte. bi de ben şeye gittim, kurs oraya gittik.
 35 ondan bayā şeyler var. çoÇuk battaniyesi, çoÇuk önlü çok şey yāni. o sene onu
 çeyizimde bi de şeyi yapıydık o sēnē; üstüne koymā yāni dedik, bayā bi güzel
 çiyizim vardı. e şindi epsi duruyo mu sandıkta mı işte ōle. şimdi vitrin deyiler
 bilmēm ne deyiler. ama gene aldık o zaman şeylēni er geç yāni. ōle oldu bitti işte
 yok.

40 Hıdırellez

bizim zamanında dört gün ıdırēllēzlik olurdu. ep oynardık bē oynardık.
 meselā bi yere şē ederdik köyün şeyinde oraya çölmē şeyler atarlardı bi niyet
 şēderlerdi sana bana. ertesi gün ep kadinna ama birbirlēne bōle yapıp atlālardı.
 şindi ōle şeyler yok ama yapardık yāni. bōle bayā gözel gözel oynayıp gelirdik
 45 evimize. daha sōna olmadı, erikler deriS erkez oraya ücum oldu, bizim köy durdu
 ōle. şindi yeniden başladı gene ne b leyim başka avcılar deris bis ordan şey oluyolar
 toplanıp ama onnān şeyleri var ama bēn bilemiyom onnara bi şey yapıp bi gice

şindi kına yapıyolā ertesi gün de idirëllëz gibi işte öle, yiyip içip aşamın geliyoS.
orda bayā şey de var davul, zurna başka öle de arḳadan da geliyo işte. erkezin bildi
50 bi türküler yāni. şindi kadınнар yapmıyo onu. öle oluyo işte orda yiyip geliyoz gene.

-58-

Kaynak Kişi: Mehmet KONDUR

Yaşı: 48

Öğrenim Durumu: Okuma yazması var. (İlkokul)

5 **Derleme Yeri: Kofçaz Merkez (Gacal)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

ya kırklar elindeydim köye geldim. bi seneden beri işte yıl başından beri. babam rahmetli oldu, ölünce annem yannis kaldı. kayserinin neresindensin sen? yeşilisar. askerlîmi kayseride yaptım da onun için, jandarmayıldım, cezâ evinde, eski
10 cezâ evinde. immet dedede teskere aldım.

-Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?

-hayvancılık var çifçilik var. var var burda yukarki köylerde var. hayvan var, yok satılık yok, yâni yetişmiş dana yok öle satılacak hayvan yok.

kayseri büyük yerdir yav, şimdi gene kim bili noldu? benim dedim seksen
15 beş seksen yedi arasıydı. seksen beş seksen yedide ben orda askerdim. cezâ evinden bol bol mahkûm taşırdık orda adliyeye, astâne, verem savaj dispanseri, doğum evi. o zaman devlet güvennik mahkemeleri vardı, eski dgm'ler.

-Bektaşî kültürü var mı köylerde? Şenlikler yapılıyor mu?

-epsinden var. oluyo senede bi kere yapıyolar isTeyen köylerde.

20 **-Düğünler nasıl oluyor? Burda da düğünler üç gün mü sürüyor?**

-yav eskiden öleydi şimdi deyişti, şimdi bi gecede bitiyo. eskiden öleydi burlâda da öleydi de şimdi.

buyun pazartesi, bunnān pazarı oluyo. köylerdendir, burdan da vardır, köylerden de vardır. genelde köylerden. zāten burdan çıkıyosun, terzidere, topçular
 25 bu tarafa... kayserinin çok iyi insannarı var ya, çok da üç kātçılar da var ama çok iyi insannarı var, çok üç kıatçıları da var yāni. zāten heb dolandırıcılık heb o tür davalar, eşek eti satmış, şey satmış. ilk okulu köyde okudum, sōna okumadım, babam okutmadı. çoban lāzım dedi, sırtmaş lāzım dedi. ayvan bakıyo, s r ayvanı. kayserinin köylei de büyüktür. köyleri de büyük yāni buranın gibi küçük köyleri
 30 dīl. bu kofçazdan büyüktür, yā köy olur ama burdan büyük yāni elmalı var, bi sürü köyler vardı orda, heb giderdik köylere meselā.

önceden keşirlikmij burası sōnadan çevirmişler.

-59-

Kaynak Kişi: Kerim TOPÇU

Yaşı: 60

Öğrenim Durumu: Ortaokul mezunu

5 **Derleme Yeri: Kofçaz Merkez (Göçmen)**

Derleme Konusu: Eski yaşantılar

seksen bir yedi tā seksen yedi yıl önce bulğarıstandan türkiyeye kaçıyor, demij ben avura askerlik yapmam annemiñ babası. türkiyeye ordan kaçıyor, burada epiy bi süre sōra annemin annesiyle evlenmiş. ben dedemi çoK iyi tanıyorum, 10 dedem pēlivannık yapıyodu, çok iyi bi insandı sizlerden iyi olmasın. yā şindi köylere meselā edirneye onnar bōle normal güreşlere edirneye katıldını pek şe etmiyorum ama, bēlki de katılmıştı annatıyodu o. zamanna tutuluyodu güzel kardaşım at yarışları yapılyodu. şindi onnar kalktı gitti, onnar tarih oldu. o zaman oluyōdu. ābi bizim yetiştimizde oluyōdu. sünēt dūnnerinde, şeylerde.

15 yıllardır tanınmamış kofçazda malkoşlar köyü gümrük kapısı olarak geçiyor, ordan maaş alınıyor, dereköy gümrük kapısı deye para dönülüyor. yāni dereköy kapısından gümrüktekilere para ödeniyor, òle dī mi? ben geçen devre belediye meclis üyesiydim. bulğarıstanda her gittimizde bulğarlar oraya geliyo, gümrük kapısını şēdiyo, iki tāne kapı istiyo. bırak ikiyi biz biri aştırsak, aştırsak da 20 zāten artık şeyler geşti ya, buradan vurmaz yāni. bu işler bōle yāni dēvlet sāhip çıkmadıktan sōra, bizim siyāsi şeylerimiz de burada zayıf kalıyo. e ne olur kofçāz gibi yedi sekiz yüz nüfusu olan bi yerde ne olur? şindi kırklar eline gidiyo, ben kırklar elinde ne apayım. kırklar eli vilāyetimiz bizim bēnim vilāyetim. kırklar

eline ne gidiyim arabamna gidiyorum, iki saat alış veriş yapıyom geliyorum ondan
25 sōra bi şeyim yok ki. bu kırklar elinin bi pazarı var, dēr nesi var ki? ne olucağ,
kofçāzın nesi olur? te bugün pazarımız var çıktınız mı pazarına? pazar dağa kuruğ.
isterseniz önce onu görün şimdi dālıcak yāni yarım saat içinde dālıcak. ne olur yāni
kofçāzdan ne olur? kofçāzdan dīl biz yerimize sayip çıkmıyoruz ki. kardeşim uşta
kalsa ne olur, bizim yerimiz tēmiz. yā burada ne yabıcek adam ēlli dōlüm tarlası
30 var. ne olur ēlli dōlüm tarladan? te dōrd aydır kurağ. allahla bazarlık yapacak
hālimiz yok heralde. sulu tarım yok. buralarda bütün sular bizden gidiyor aşşā ova
suluyor, yok ōle bi şeyimiz yok. barajın suyu bizde. ama geriye çevircek hālimiz
yok. tabī azalcek kardeşim nolcek yāni burda adam neye durcek? çocukları okuyo
kırklar eline gidiyo, şimdi zāten bütün sêrvisler var. memur servisimiz var, ōrenci
35 servisimiz var. er şey var. burayı önemli dīl ya, buranın şeyi yok. ālatlı,
karabalılardan geliyo, üç yaşında dōrt yaşında çocuk ne olur onun şeyden. ne olur
yāni ümütsüzim tabī. yā buralara bak şimdi bizim dağa önce memurumuz vardı burda
mêmur burdan kırklar eline taşınıyor her sabah aksam gelip gidiyor. bunnara lojman
olsaydı zamanna yapılabilseydi ōle bi şey o memur burda kalcekti, burayā üç beş
40 kuruş para biraçcekti. e burayā şey gelmeyen herkez gidiyor. orman dāiresi var,
ormancı kalmas, şefi kalmaz e neye yarar ki? buranın kaymakamlık şeyimiz vardı
on altı on yedi köy kofçāzda, on altı köyümüz var, kofçaz on yedi. adliyyi
kaldırdılar, tamam şimdi her yerden kalkıyor ama, şimdi nüfusun az olan bi yerlerini
e te bu sene duydum banka zıraat bankasının parası, yāni sana biri bitmeden birini
45 sōlüyorum. memurlarımız kırklar elinden başka bankadan maaş alıyor e buradaki
banka ne olur? iki yıl sōra o da gidecek yāni bunnar. tabi ptt gider ondan sōra köye
dönüşür, köve dönüştükten sōna da bi dağa geriye çevirme imkânın var mı, olmas...

olmaz zāten. bizde şeye geldi mi er şey çok güzel, rey zamānı rey bitti mi kimse adi
 allā ısmāladık. inşannar bōle yāni para şey girmedikten sōra senin ēvine sorayım
 50 sana para girmese bi kişi başka iki kişi başka ne yapıyusun? e benim çocuk
 fabrikāya gidiyo te şindi nişannadım, yarın öbür gün nişannısı da orda nolcek bi
 buçuğ milyar para. ben bir milyar üç yüz lira para alıyorum eşimle berāber bana
 yetmiyur, kira vermiyurum bilmem ne, onnā ne yabacağ? ben emniyetten
 emekliyim, gece bekçisiyim. kardeşim, bēnim kafamda yūs tane tilki var, hij birinin
 55 kıyrū bōle yakın geçmeS, bi deyse o zaman şarz olcek. bēn burda adam kıtl nda
 cumhuriyet halk parti ilçe başkanıyım, adam olmad için. tāladan odun kızıcam
 oraya dilekçe vermem lāzım, arılarım otus otuz beş tāne sandık arım var kırda,
 onnarı gitmem lāzım şindi arı kuşları var ya biz arı kuşu diyuruz, yāmur kuşu
 diyōrlar bāzı yerlerde, onnar şindi göç bana büyük zarar veriyor, ben de onnara
 60 zarar veriyom annaşamıyoz onnarla. bal çıkardım, şimdi mevsimi. arıdan bal ben ilk
 sezonda mayıs aziran gibi bi posta alıyorum ama, benim sandık yāni sepet olan
 alamas. makinayla ben çerçeveleri makinam var ondan geçiriyorum, yavrusuz
 olannarı tabi, yavrulu olannarı geçirmiyorum. yavru olsa da āzını kapatmış
 mühürlemişse onu da geçiriyorum ama kapatmamışsa kurt şeklindeyse onu
 65 geçiremiyorum çünkü bala düşüyo orda balın lezzetini bozuyor. benim işim onnarla,
 toplumdan kaçıyorum, dediğodu yapmak istemem, beni o işler aşıyo. bizim burası
 küçük yer dediğodu.

bēn kayseride askerlik yaptım hava indirmedeydim. yarım kayseriliyim. bu
 bēnim kapı komşum. bēn bālamayla hiç işim olmadı çünKü bēn, bēnim babam
 70 garibandı, çiftçiydi. nur içinde yatsın. ben elle orağ biştim, kavrama var mı biliyo

musun? ben onunna orak biştim. kavramayla  llikle orak biştim o zaman ayak kabi mayak kabi yok, eniştem eyitmendi benim r metli onun  ıkma ayak kabıları anneme derdim gitti zaman s yle bana bi  ift ayak kabi orda şe etsin. on altı on yedi yaşına geldim    nc  sınıfa gene okulun birincisiydim. ordan s ra geriye d nd m.  arık

75 ben giymedim benden  ncekiler giymişler, ama biliyorum  ar  ok iyi biliyorum b zi yaşlıların giydini erdim y ni onnara. on altı yaşında  amyon y kletmeye başladım, bizim orman depomuz var. yok a ız  ocukuz ama k ndimizi sa at etmek i in. odun y klemeye başladık o zaman  c beş  uruş para aldık y ni o zaman g zel d rt kişi bir oluyodu  gidip  amyon y kletiyodu  bi saatte bi bu uk saatte. onna

80 arşlık yapıyodu . askere yetmiş  şte asker oldum an ara dış  apıdaydım, s na alt ay orda  aldım  c ay şeyde... askere giderken nişanni d ldim askere eşim şimdiki eşim onu isdiyodum. askerdem geldim annatıyorum ya bobam  aribandı deye ona diyurum isteteyim seni onun da bobası eyitmendi. şindi d di b ni vermezler. vermezler dedi, onunna şimdiki oturd m  v dedemindi. orada bi g n şeyde bi   ve

85 var b le bizim o ma allede onnarın   veydi, girdim o   venin i ersine sab ları konuşuyodu  onunna. annesi de bizi ya aladı konuşurke sab leyin g rd  o da s rları vurmaya gidiyo ineklerini. orda bizi g rd  b ryo, ben atladım camdan  ıktım gittim. biras s ra gitti o benim evin  te yanında da ablasının evi var. orda ablasına badana yapm  deye gidiyo, d nd  geriye geriye geliken ya aladım hanımı

90 aldım  olt mun altına g t d m... bizde istemiye giderler. s ra o boh a boh a. ben te  oc  nişannadım  ır lar elinden şindi. nişannanmadım Kardaşım,  a ırdım, tuttum  arşıdan aldım, g t d m, ne nişannanması. bizde nişan mişan yok o zaman.

-60-

Kaynak Kişi: Ahmet AYDIN

Yaşı: 53

Öğrenim Durumu: Lise mezunu

5 **Derleme Yeri: Kofçaz Merkez (Gacal)**

Derleme Konusu: Günlük hayat

babadan tarım, hayvancılık, emekli memurum. emekli olduktan sōna büyük baş hayvancılā devam. satayım yavru, düve, buzaı. iki çocuk, küçü taşeronda çalışıyo, taşerondan işçi asgari ücretli büyü de işsiz kaldı. tiredašta o da taşeronda personel taşımacıl yapan bi arašta şofördü. bizde olmaS fazla çocuk. ya şimdi biz yaşlardakilerde olanda en fazla üş tâne vardır. bizden önceki nesillerde bizim meselā rāmetli babamda altı tāneymiş üçü ölmüş üçü sā. beş tâne altı tâne, bizim amca vardı, sekiz tâne çocū vardı erkek. rāmetli oldu babaları, anaları.

Hayvancılık üzerine sohbetler

15 bunnar şimdi şöyle diyim yāni bizim elimizde bunlar tutuldū için ne sāmalık ne etlik bunlar ortada. bizi topraān dibine sokmak için yaratılmıj bi cins. o şeyler meselā nedir o simentaıler ete gelir, süte de gelir. şeyler montufonnar dörd dörtlük etlik olur. ama düzgün baht n zaman cinsi de biraz iyiceyse süt te verir. ben denedim epsini. zamanla bu hükümet politikası bir kaç, iki üç dört yıl önce şē verdiler ya 20 kıredili ayvan, o zaman onnardan biz de aldık biraS. keşke almaz olaydık. iki yıl geri ödemesiz diye kandırıldık kelime oyununa getirildik, iki yıl geri ödemesiS beş yıl yedi yıla yayıcağ diye, iki bin onda aldık iki bin ombirde ilk takşidi ödedik. iki bin on ikide de ertelemeye girdi zāten. iki bin onun sonunda aldık, iki bin om birin sonunda da ilk takşidini ödedim. kazanırdık önceden, piyasa bozuk şu anda. celep

- 25 diyolar ya veya cambaz diyoruz, piyasa bozuk peki piyasa bozuk ta cambazların
 ounun da celeplerin kendi asaphāne dkkannarı var. perākende de sattıkları yerleri
 vardır ounun. piyasa bozuk eyvallah niye asapta kıyma, et, uşbaşı, bilmem ne
 düşmyo da piyasa bozuksa o da düşsn. drt yıl beş yıl nce alıyodum yemin
 uvalını on iki on ş liraya şimdi yemin uvalı elli lira. ben beş yıl nce bi buuk
 30 yaşındaki bi danayı beş liraya satıyodum, şimdi iki buuk lira. ş lira drt lira en
 abadayı. e bunları beslemek iin yemlik ekiyosun, mazot ullanıyosun, mazot beş
 lira dayandı, gbre dayandı yāni gidişler tavanda bizden elimizdeki māhsul
 satıcāmız zaman yerde, srn. kırlar elinde bi zamanlar oluyodu, şimdi orda da
 yok. burda ayvan pazarı, sana ayvan lāzım asapsın veya işte neyse damızlık angi
 35 urupsa gelip gezersin, duyarsın burda bizim de bi mdrmz var memet o işleri
 takib eder. gelen cambaz tm yabancı cambazlar da onu bulur. kimde satılık mal
 vardır o bilir. gidler ahırına bakalar olur, olmaS... tarım, zayıF bizde. bende zāten
 zayıf Ta genelde zayıf, topraklarımız kıra, allaha almıj bizim tarımımız, yāmur
 yarırsa, sulama yok. girer, tratrn girmeyc arāzi ok srek, vardır da yāni yoktur.
 40 bday, ayiek, yemlik mısır, yulaf diyoruz yulaf da bira yıldır o da yetişmiyo
 olmuyo, yaz yulafı dedimiS, gz yulafı işte eski avdar o yetişir.

-Ka yıllık evlisiniz?

- eskidik artı, seksen  ekim, hemen hemen otuz bitiy benim. yok ele ele
 le ok yaın akraba asla olmaS. an baı olmayan akrabalık olabilir. yāni uzaksa ani
 45 derler ya d dının d dısı falan dış apının mandalı cart curt...

-Kız kaçırma var mı?

-uffff! yeter ki kandır, yaşı tussun. kıS kaçırma olayı masrafları, erkek taraf için ikiye katlar. vermiyolar, kızın ayilesi vermiyo. kızın ayilesi vermiyo ne apacak. kıS seviyo, olan seviyo. vermiyo, kaçırıyo, keserim, asarım. bāzısı bir ay

50 dayanabiliyo, bāzısı on gün dayanabiliyo, bāzısı inat ediyö bir iki yıl dayanabiliyo kıZ babası ayilesi. anne zāten dayanamaz o hemen anında yelkenler suda. baba biraz bāzen dayanan çıkabiliyo, çok sērek. şimdi ōle kıS kaçırma olayı burda bizim ben yetiştımden bu yana olmadı yāni zorla, zorla olmadı nasıl? iki taraf annaşıyo kıS çocuk ama kızın ayilesi karşı çıkıyo, yaşı da tutuyo kıS kimli cebine hadi eyvalla,

55 ondan sonra bizi aramayın biz burdayıS. fazla asıcaz, kesicez muhabbet iciraat yok, muhabbet sādece muhabbet. şimdi şōle çok seyrek o da şöyle; kızın yaşı tutmuyor, dolmamış on sekizin altındā ise annaşma ōluna zarar gelmesi için olan tarafı kızın bābasına ama nakti ama bilmem ne neyise yāni bi şeyler dāvācı olmasın ki tatlılıkla bu iş bissin. çocuk da sıkıntıya düşmesin diye, kızın yaşı tutmuyor ise. kızın yaşı

60 tutuyor ama ayile rāzı dıl, aldılā gittiler, git ertesi gün kimlinne bas nıkāı bitti olay. üç yıl görev yaptım güneydouda bilirim, batmanda. üç yıl görev yaptım. şimdi arabadan önceki ādetlerimiS arabadan gelin inerken bi vaatte bulunur kayınpeder, adahta bulunur atıyorum der işte, sana falan yerdeki üş dönüm beş dönüm tarlayı veriyorum. sana bilmem ne bizde araştān incē zaman, arabanın etrafında ādetlerimiz

65 odur üş tur yapar damatla babası, ondan sonra şimdi yok artık. hep alıp gidiyor. esgidendi onnar. çocuk da evlendirmedim için bilmiyorum. iki tāne, biri seksen dört biri doksan iki dıumlu.

-Askere giderken neler yapılır?

-yemē alırlā, eş, dost, konu, komşu, akrabā askere giccek olan çocukları.

70 ürlama yerimiz de şuradır, meydandır burda. davul zurna gelir, asker dūnū olur, evet askerlere kına, kınalı kızularımızı göndeririz.

gelin gelirken şeker, önceden darı atılmış, būday atılmış sonradan şekere dönmüş, şeker atılır. kâveyi dāmat da gidiyor ise, dāmat af edersiniz yandı, çünkü ya tuzlu kâve içer, şeker atılmaz kâveye.

75 çou bahçeli evlerimizin burda sizin belki raslamamışınızdır çou bahçelidir. şu an son yapılanar tūla. nası deyem size kerpişten de olan vār, āç da. gürgen veya meşeden direklerin arasına onu da ufağ ufağ taşlarla çamurla karıştırır o şeylerin üstüne sıvarız. önceki çok önceki olan ama ben yetişmezden önce dāhi hep genelde şey.

80 -Bektaşilik var mı?

-merkezde yok gibi köylerimizde bāzı köylerimizde var. yok sorun yok, hepsinne arkadaşız, hepsinne dostuz. her türlü birlikteyiz. asla olmaz öle bi şey. bizim merkezle köylerimizle aramızda herangi bi sıkıntı o konularda da olmamıştır. müsaitsek gideriS, bi sürü dostumuz vardır, eşimiz vardır, arkadaşımız vardır gideriz. 85 sadece topçular gelmiyo. bi gül baba var, bi topçu baba var. mercan baba var, topçu babaya giderken.

-61-

Kaynak Kişi: Tahir ÇALIŞKAN

Yaşı: 79

Öğrenim Durumu: ilkokul

5 **Derleme Yeri: Kofçaz Merkez (Göçmen)**

Derleme Konusu: Eski yaşantılar

ben on altı yaşında, yirm edi mayıs bin dokuz üz elli bir yılında ben bulgarıstandan şumlu yeni mahalle köyünden ordan göşmen olarak geldik. kısmet burdemiş, bekar geldim, burda işte ancak, ilkoğul, ortoğulu bitirdim fakat diploma
10 almad mız için, fakirlik o zaman er şeyin bi zorluk tarafı var. aradan yedi sekiz sene geçtikten sona askerli bitidim, dışardan hem orta ikiye hem bin dokuz üz elli dokuz yılında hem orta iki hem üçe imtân verdim işte, yâni bir senë içinde bütün dersleri becerdim sādâce cebir ve matmatî yapamadım. elli dokuz altmış yılında da kıraabâlar köyünde belki gittiniz orây kıraabâlar köyünde öğretmen vekilli yaptım,
15 inkılâp kıoptu, alla bi daha o inkılâpları askeri inkılâp göstermesin. sōna yasē girdim, yasede iki sene iki buçuk sene çalıştım. yase müdürü kendinin ölu da matmatik cebirden kıalmıştı. kendi öluna dērs verikene bana da dērs verdi ama ben hâlen daha şimdi hani zamanında çifçi çocuyum ben, ben hij bi şeye üşünmem. şu yaşta odacılık yaparım. elli dokuz altmış yılında kıraabalılarda öğretmen vekilli yaptım. bi
20 sâba gidēken de bēnim talebe hocam dedi, kıusara kıakma dedi bis senden edindimiz bilgileri dedi ikinci sınıfteydi onnar, diyer hojalardan dedi edinemedik. ben eski türkçe de bilirim, okuduk. dokuz eylül bin dokuz üz kırk dördde kıumaşlık kıuruldu, kıumaşlık kıurulunca orda bütün türklere yetki verildi, türk okulları açıldı. bir saat eski türkçe, bi saat yeni türkçe, bi saat bulgarca, matmatik türkçēdi, yazma okuması

25 türkçēdi, gerisi hepsi bulğarcādı ama bulğarca dilini şindi bilemiyom. yüzde elli
 altmış, şindi õrenmē çalışıyorum daha iyi. bin dokuz üz otuz dört, yetmij dokuz
 yaşındayıs. bulğarıstanda ilkökulu bitīdim, orta okulu da bitīdim ama diploma
 almad mızdan türkiyeye geldik. ben yatılı imtānnara girdim, haylā şurda elmacık
 köyü vardı. benden üş yaş küçük yusuf kardeşimiz vardı, ben de kazandım devlet
 30 yatılıyı fakat yaşımıS on yedi yaşında olunca ben devlet okuluna gidemedim,
 almadılar. sōna allā nāsib etti, yasede çalışırken dedim ya, devlet su işleri yase. yol,
 su, elektrik, köy hizmetleri dēvrildi o, yse. velāsıl yāni hayatta da yāni benim
 hayatımda õle bir roman olur. benim hayatım şindi yūs yılı geçmē faydası var derler
 ya. ben biras yüssüzüm nufus kátibi, nufus müdürü, kırklar elinde nufus müdürlü
 35 yaptım beş sene. sōna yaşlı annem babam vardı, ben kırklar eline yerleşmekti gāyem
 gelmeyince tekrar nufus kátiplē dönmē. vālimiS Karslıdı çok یدی, görüşüyoduk.
 tāyin işi yapıyodum, dedim sayın vāli beyim durumum şu annemi babamı buráy
 getiremedik fakat yaşlı benden bakacak kimse yok, ben nufuS kátipli çıkmış, oráyı
 gitmek istiyorum tekrar. olur mu yav dedi ben senin dosyını inceledim de dedi, sen
 40 oho dedi nerden nere şetmişin olmaz dedi. yanımda telefon etti buráyı kōfçāz kátipli
 açılmış, kadru doluydu, bir sene sonra yazı işleri müdürü emeklē ayrıldı, ben
 geçtim yazı işleri müdürlüne sōna kendi isteyimizle emeklē ayrıldım. durum bu
 karışık, çok durumları geçirdim. hayırlısıyla emeklē ayrıldık şindi, emeklē
 ayrıldıktan sōna da om bir sene muhtarlık yaptım. benim işte yaradılışımda mı ne
 45 vardı saba da işte o õrencim dērdi; ben muhtarlımda hele şu son zāmannarda kanun
 çıktı ya orman kanunu, belki şu kōfçāzda olsun köylerini kırk elli kişiye yardımcı
 oldum, emeklē çıksın diye. adam süt vermiş, ofise biraz ekin dökmüş, efendim
 ormanda biraS çalışmış iki üç ay, bunna işleri çıkaramıyolā bunna yardımcı oldu

mu şindi devlet onnán adına ödedi, beş sene bitti bak işte te geçen gün allā rāzı
50 ōsun tāhir ābē dedi, yedi yüS sekiz lirá para bāşladın. bizim dünyā gadā zāmet
çektik decēm yāni hayat böyle geldi geşti işte. benim şeyim yaradılışım ben bu
arçadaşa acaba nası yardım ederim? en güzeli de bu. õretmen vekili olamıyodum,
faKat yüssüzlükle oldum, neden? tek dērsim kaldı bıraktım, duydum õretmen vekili
kursu açılmış. gittim, yazıldım, başarıla almışım şeyi. geldim bi tāne ayşe hanım
55 vardı o zaman. bahtı, annattım durumu yav dedi sen dedi õretmen vekili olamassın,
neye? ben dedim bir eyitmen kadar mı şe apamıcam? üş sene okumuşlar, eyitmen
olmuşlar. kofçazda da çok eyetmen vardı. ondan sōna çıktım ben düşünüyom, iyi
insanlar tā bitmedi ya. vālinin polisi geldi, yav kardeşim ne düşünüyosun? dedim
yav durum bōle bōle, ben kursora gittim tek dērsim kaldı ortonkul şēden. olmasın dedi,
60 müdür var dedi, çok iyi bir insan dedi. hemen gitim onun yanına selām verdim,
dedim sayın müdürüm müsāde edersen bi dakıkada ben durumu annatāyım size. ben
şu şu tarihte bulğarıstandan geldim efendim, bu nedenlerle devam edemedim yalnız
dışardan ben bu sene ortonkul hem ikiye em üçe imtān verdim, tek dērsim kaldı,
kursu kazandım biliyom dedim. işte ayşe hanım var bana bōle bōle dedi. bastı şeye
65 emen dūmeye ayşe hanım geldi. dedi ayşe hanım bana dedi imtān cetvelini getiri
misiniS? getirim efendim. getirdi adın ne dedi, tahir, ohō dedi siz õretmen vekili
olmuşunuz bilem dedi. ölüm neresini istiyon dedi. dedim efendim türk bayraı nerde
dalğalanırsa oráyá giderim. seni dedi kofçāza karabālar köyü va gider misin dedi.
efendim ben zāten kofçāzlıyım giderim dedim. õretmen vekillī yaptık, sōna işte
70 inkılāp koptu, ordan işte nufus kātipli falan. ondan sōna muhtarlık yaptık. sōna ben
çifçi çocū oldū için burda tarım kredi kōpiratifi kurulmasına yardımcı oldum.

orasının şeyini yirmi sene yönetimi kurul başkanl yaptım. bõle işte geldi geçti. yaşlar yetmij dokuz.

“Kofçaz” ismi üzerine

- 75 şurda pomak köyü vādı qocayazı. burasının adı esas eski adı keşirlik. keşişler yaşamıj būda, keşişler yaşamış, isimleri keşişmiş onnarın bi zamannar çok eskiden, ordan qalmış. şindi keşişler yaşamış sōna keşirlik olmuş, keşirlik köyü deniyodu buráyá. ama nāhiye burdádi. şindi qoca yazı köyü pomak köyü oldū için ata türk zamanında burası nāhiye olmuş. qoca yazıllar çokı türkçe bilmedinden o
- 80 zaman yāni elli sene önce, nāhiyenin adını kofçaz qoymuşlar faqat nāhiye burda duruyodu. nāhiye müdürü, nufus memuru burda. şindi şöyle ben duydūm var, kof çaz; yāni burda büyük bir qof ācı varmış, ordan qalmıj kofçāS. bajta işte pomak köyüydü. bir āş türü varmıj burda kofçāS, geliyo yāni şindi kofçāz deniyo ama kof āçmış, sōnadan kofçaz olmuş. altmış üş senedir burdayım. şindi dedim ya şindi
- 85 kofçāzlılar pomak oldū için çok o zaman tā türkçe bilmezmij, ama şindi çok güzel şindi hepsi çocuklā aynı bizim gibi. qoca yazı köyü oldū gibi pomak, onnā da zamanılā bulgarıstandan gelmişler. yalnız duydūma göre şöyle; bundan otuz beş sene önce ben miratlıda orda birinnēn konuşurqana pomaklardan açıldı. dedim pomaklar nası olmuş falan dedim o kişiye, dedi qardışım dedi çok eskiden dedi
- 90 rusyanın volğa bölgesi var, volğa bölgesinden pomaklar bulgaristanın o muhitine gelirler, tuna boyu oralara geliyolar. faKat geldikleri yerde hiş türkçe bilen olmad için bu sefer o gelen türkler dilini vermişler. faqat dinini, ismini vermemişler. yāni sādece dilini vermişler orđan gelen türkler, pomaklar, dinini ve ismini vermemişler. şindi bulgarıstanda da bin dokuz üz altmış beş yılında türklerin isimlerini deyiş

95 evelā pomaqlardan başlamışlar, pomaqların ismini deyiştirmē. bu sefer türklere gelince türkler başlamışlar karşı koymā, karşı koyannarı bōle sizin gibi gençleri kapamışlā. hatta burda bi tana şef vardı, bi çantasınnan gelmij bulğarıstanda orman bölge şefi olarak çıkmış, bi çantac nnan gelmiş, onna tanışmıştık.

tēzi dērē köyü de oldū gibi şēden bulğarıstandan. bizim vilāyet şumlu,
 100 köyün adı yeni mahalle, ama zamanile bizim köyü aqdere köyüne bālamış. aqdere köyü yedi yūs sekiz yüz āneydi, bi kere beş altı yüz ānesi ben orda oğudum. araba yolundan beş kilometire. sırf o köy sünnī köyüsüydu iki tāne cāmi vardı. bizim yenimahalleden sünnī ben çok hoj görölü bir insanım. ben erkesi allah kulu olarak kabul ediyorum. türkiyenin hangı tarafına gideyim bak benim kız bin dokuz üz
 105 seksen sekiz seksen dokuz yılında kırs çıldırda õretmennik yaptı, oráyā tāyin oldu, bi buçuq sene kaldı. orda müdürlēle falan bōle şeyim yāni sıkılmam, sorurum yāni. tērzi dere köyü koyu bektāşi köyüdür. şindi şōle efendim karabālılar köyünne ālatlı köyü vardır, bunnar orda koca yazıdan bi tānā pomaq orda eyitmen ocalık yapt için onnarı tamāmile şeye çevirmiş sünnileşmişler. siz gülşāni kelimesini duydunuz mu?
 110 şindi elli dokuz altmış yılında orda õretmen vekillī yaparkan ben kırklar eline gittim. o köylerden biri Tanışdıq eyitmen kardeşim dedi, talebeleri görüştürsek ya dedi. dedim ya ben sizin köye gitmiyom ki hocam evelā siz getirin sōna biz gideriS, ondan sōna ne vakıt işte şu cümertesi günü, iki talebe bi kız bi çocuā sōledim ben. dedim bak cümertesi günü saat on om bir sıraları falan köyden õrenciler gelicek, kızlar kız
 115 arkadaşlarını yemē alır, çocuklar da çocuk arkadaşlarını yemē alır işte gezicez şedicez falan. tamam hocam dediler yalnız dedim biraS siz erken gelin falan yerden gözetin. şindi onnar õrenciler geldiler erkence bekliolar. geldiler ocam dediler

ğacallar geliyo dediler. ben bi kere düşündüm ğacal ne oldūnu bilmiyoz. ondan sōna
 bunnā kapıdan çıkākan dedim bi daķık peki dedim siz nesiniz be kuzum dedim ben
 120 bunnara benim talebelere. biz dediler ğulşāniyis. peki dedim sizin dedim
 peygamberiniz kim dedim. hazireti muhammet dediler, e dedim bizim de
 peygamberimiz hazireti muhammet. damadı kim dedim, hazireti ali. tamam dedim
 hazireti ali dedim hazireti muhammedin amcasının çocū dedim onun dāmadı ilk
 müslümannādan biri dedim. ğulşeni onnā ğulşāni dedilē. o zaman õrendim ocam. o
 125 sene de eşkişehirden bōle yüksek tahsilde okuyan ünüversteden dini oca getidiler,
 bir ay ramazan kıldırđı bize terāvi kıldırđı. ben de nācizāne o zaman tā genştik...
 ramazannık geldi, ben de eski türkçe bildim için dilimiz de kırık bir ay ramazanda
 gündüz gece mēzzinnik yaptım orda. dediler ya benim õrenciler ğacallar geliyo
 dediler, be kuzum dedim siz nesiniz, biz dediler ğulşāniyiz. ğulşāni ne demek? onna
 130 da bilmiyo bile. peki dedim sizin peygamberiniS kim? dediler peygamberimiz
 hazireti muhammet, hazireti aliyi tanıyo musunuz? tanıyoz dediler o da dediler işte
 onun damadımış falan. sōna ben biraz açıklayınca õle. kofçazda cem yok, merkezde
 yok.

SÖZLÜK

A

aac: ağaç

374.

aba: hırka, uzun elbise

386, 449.

abdes: abdest

413.

abdez al-: abdest al-

548.

abeṛ: haber

303.

abērci: haberci, haber getiren

308.

acet: hacet, ihtiyaç, gereklilik

322, 323.

acı bektaş: Hacı Bektaş-ı Veli

483, 556.

acık: azıcık, az362, 389, 420, 463, 466, 468, 482,
501, 569, 573.**acıkın:** azıcık, çok az

302, 310, 311.

acı: hacı, hacca giden kimse

322.

āç: ağaç408, 502, 513, 519, 520, 542, 555,
585.**āç palı:** ağaç balı

408.

adapazarı: Adapazarı (il adı)

519.

adirese: adres

400.

adi: haydi

343, 352, 357, 481, 580.

adin: haydi

352.

ādise: hadise, olay

359.

af et-: affet-

333.

afaroz ol-: aforoz ol-, cemaatten
kovma cezası ver-

447.

afif: hafif

317, 472.

afize gelin: Hafize gelin (şahıs adı)

418.

afta: hafta312, 319, 321, 325, 334, 387, 391,
398, 406, 460, 476.**ağa:** ağa, abi

488.

aḫlatlı köyü: Ahlatlı köyü (köy adı)

369.

aḫmed akyol: Ahmet Akyol (şahıs adı)

403.

ahmet türk: Ahmet Türk (şahıs adı)

367.

ahmetler: Ahmetler köyü (köy adı)

369, 379.

aḫ mezarı: hak mezarı

363.

aḫ tanı-: hak tanı-

501.

aḫ yazılı sultan: Ak Yazılı Sultan (türbe
adı)

527.

āka: arka, geri

562.
akāret et-: hakaret et-
 495.
akça: hakça, doğrusu
 468.
akikaten: hakikaten, gerçekten
 559.
akikat: hakikat, gerçek
 574.
ak: hak
 518, 560.
aklı: haklı
 320, 356, 381, 559.
aksız: haksız
 559.
ālā: hâlâ
 362, 553.
ālād: ahlat, yaban armudu, dağ
 armudu
 306, 513.
ālaj: ağlaş
 421.
ala: hala
 343.
ālā-: ağla-
 372.
ālatlı köyü: ahlatlı köyü (köy adı)
 369, 590.
alay tutun-: halay tutun-, halay çek-
 563.
alevi: Alevî, Hz. Ali'ye bağlı olan kimse
 334.
āl: hal, durum
 377, 410, 570.
ali güçlü: Ali Güçlü (şahıs adı)

432.
ali oca: Ali Hoca (şahıs adı)
 374.
ali öñ kol: Ali Önkol (şahıs adı)
 374.
alife: halife
 356.
alime oca: Halime Hoca (şahıs adı)
 377.
ālimişçen: halimizce, durumumuza
 göre.
 484.
alka: halka, yuvarlak
 373, 503, 512.
alk: halk, millet
 474, 493, 496.
ismāla-: ismarla-
 321, 580.
allā rāzī ōsun: Allah razı olsun
 588.
allet-: hallet-, çöz-
 559.
alman: Alman halkından olan kimse
 355, 365, 483.
almanya: Almanya (ülke adı)
 349.
almayya: Almanya (ülke adı)
 418.
alpulu şeker fabrikası: Alpulu Şeker
 Fabrikası (kurum adı)
 417.
altmij: altmış (sayı)
 425, 440, 441, 449, 464, 471, 472,
 487, 504, 553.
altmış milyar: altmış milyar
 320.
amam: hamam

307, 313.
amasya: Amasya (il adı)
 493.
āmatça: Ahmetçe (köy adı)
 317.
āmatlā: Ahmetler (köy adı)
 393, 373.
amerika: Amerika (ülke adı)
 330.
amerikālī: Amerikalı (ABD halkından olan kimse)
 403.
āmet baba: Ahmet Baba (türbe adı)
 572.
āmet güçlü: Ahmet Güçlü (kişi adı)
 432.
amıca: amca
 309, 395, 400, 401, 450, 562.
amırila-: hamurla-, hamur yoğur-
 398.
amiliyet: ameliyat
 423, 462, 490.
ampül: ampul
 529.
amucamın vëli: Amcamın Veli (kişi adı)
 515.
anadolu : Anadolu (yer adı)
 353, 473, 566.
anafartalā: Anafartalar (yer adı)
 367.
anarşis: anarşist (kargaşacı)
 406.
ançer: hançer
 509, 526, 559.
āne: hâne (ev)

329, 331, 332, 390, 393, 395, 409,
 439, 462, 474, 481, 492, 553, 564,
 569.
anğī: hangi
 367.
angi: hangi
 522, 552, 583.
angisi: hangisi
 313, 318.
ani: hani
 319, 320, 322, 331, 333, 338, 349,
 379, 410, 415, 420, 426, 501, 534,
 541, 553, 558, 560, 573, 583.
anķara: Ankara (il adı)
 331, 520.
annat-: anlat-
 301, 420, 510.
annaşmalī: anlaşmalı
 540.
annā-: anla-
 328.
anğāre: angarya, yüklenti
 566.
anğısı: hangisi
 467.
ap: hap
 428, 318, 309.
ār: ağır
 403, 468.
arāmi: harami
 535.
araş: araç, vasıta
 582.
arb: harp, savaş
 332, 424, 436, 488.
ardahan: Ardahan (il adı)

471.
âretlik: âhiretlik, dost, kardeşlik
 400, 527.
ârı: ağrı
 405, 489.
ârı dâ: Ağrı Dağı(yer adı)
 471.
arıburnu: Arıburnu (yer adı)
 367.
ârı: Ağrı (il adı)
 442.
âriç: hariç
 322.
arkadaj: arkadaş
 345, 482.
ârlâ: ağırlığa
 421.
ârla-: ağırla-, misafir et-
 453, 571.
arman: harman
 312, 325, 341, 378, 380, 384, 419,
 454, 464.
arnavut: Arnavut (halk adı)
 334.
arşlık: harçlık
 581.
artıkın: artık
 303, 325, 326, 327, 330, 378, 461,
 464, 481, 484, 519, 520.
artvin: Artvin (il adı)
 493.
arzi: Arzu (şahıs adı)
 379, 517.
arzi ana: Arzu Ana (türbe adı)
 379.

aS: az
 442, 451.
asan: Hz.Hasan
 362, 374, 435, 466, 467, 470, 557.
asan kara boâ: Hasan Karaboğa (şahıs
 adı)
 505.
asan oca: Hasan Hoca (şahıs adı)
 374.
asır: hasır
 307.
asköy: Hasköy (ilçe adı)
 553.
aslim astal : astım hastalığı
 541.
assına: aslına
 306.
asta: hasta
 300, 341, 342, 345, 365, 396, 420,
 426, 516.
astalan-: hastalan-
 488.
astalıklı: hastalıklı
 419.
astâne: hastane
 408, 418.
aş: aç
 383, 508, 529.
aşâ: aşağı
 356, 366, 418, 567.
âşam: akşam
 318, 514, 546.
âşamın: akşamleyin
 310, 317, 575.
aşır neşir: hasır neşir

439.
aşırı: aşırı, uzak
 421.
aşlık: açlık
 406, 505.
aşşā: aşığı
 339, 340, 344, 349, 360, 384, 393,
 433, 445, 462, 473, 476, 482, 492,
 506, 507, 579.
aş: hac
 559.
āş: ağaç
 357.
aştır-: açtır-
 531.
atā: hata
 335.
atatürk: Mustafa Kemal Atatürk (şahıs
 adı)
 330, 333, 367, 374, 401.
atrā: hatıra, anı
 391.
atır: hatır, akıl
 444, 473, 572.
atırla-: hatırla-
 498.
atinā: Atina (il adı)
 364.
atta: hatta
 332, 403, 405, 406, 495, 527.
ava: hava
 309, 321, 332, 434.
āv: ev
 436.
avrupalı: Avrupalı

401.
avşam: akşam
 352, 361, 427, 429, 434, 487, 490.
avuç: havuç
 325.
avulu: avlu, bahçe
 459.
ayā: ayağı
 440, 508.
ayat: hayat
 411, 483.
aydi: haydi
 378, 388, 422, 481.
ayerle-: ayarla-
 428.
ayi-: ayıl-, uyan-
 357.
āyır: hayır
 301, 354, 385.
ayile: aile
 584.
āyile hukiki: aile hukuku
 474.
aylā: hâlâ
 480.
aylāka: alaka, ilgi
 523.
ayle-: eyle-, avut-
 515.
ayriyetten: ayriyeten, ayrıca
 473.
ayşe: Ayşe (şahıs adı)
 350.
ayvan: hayvan

325, 327, 339, 340, 345, 351, 387,
411, 437, 444, 471, 482, 492, 494,
497, 512, 552, 577, 582.

ayvancılık: hayvancılık

324, 327, 331, 339, 340, 426, 444,
492, 499, 530, 553, 569.

āz: ağız

501.

azcık: azıcık, çok az

322.

azır: hazır

325, 327, 365, 501.

azırla-: hazırla-

319, 564.

azırlım: hazırlıgım

467.

aziran: Haziran

553.

B

ba: be (ünlem)

306, 309, 310, 384, 422, 449, 450,
459, 461, 470, 500, 507, 529, 531,
537, 546, 583.

bā: bağ

410, 450, 499.

bābam: babam

307, 312, 317, 318, 459, 482.

bācılık: bağcılık

499.

bāçe: bahçe

450.

bafra: Bafra (ilçe adı)

345.

baḥşı arnavut: Bahşı Arnavut (Şhis
adı)

364.

bajbakan: başbakan

367.

baj: baş

589.

bākur: bağkur

552.

balāa: balığa

319.

bālama: bağlama

580.

bālā-: bağla-

310, 431.

bālī: bağlı

332, 399, 483, 527, 568.

balıkesir: Balıkesir (il adı)

439, 522.

balım sultan: Balım Sultan (türbe adı)

352, 361.

bāli: bâri

498, 507.

bāmāna: parmağına

400.

bāmsız: bağımsız

365.

bandır-: bandır-

422.

bāra ç ra: bağıra çağıra

356.

barabā: beraber

395.

bār-: bağır-

512, 382.

bār- çār-: bağır- çağır-

547.

bārsak: bağırsak

463, 530.
baSı: bazı, bazen
 459, 463, 467, 488, 490, 574.
basısı: bazısı
 468.
baş alkası: baş halkası
 483.
başargan: başarılı
 382, 385.
başga: başka
 361, 398, 399, 400, 401, 430, 470, 499.
'başşörtü: başşörtü, yazma
 302.
batman: Batman (il adı)
 584.
bayā: bayağı, epey
 397, 404, 416, 438, 461, 546, 567, 574.
bayın: bayın, şımarık
 462, 470.
bayrampaşa: Bayrampaşa (ilçe adı)
 483.
bazarlık: pazarlık
 579.
bāzi: bazı
 332, 334, 342, 402.
bebē: bebeği
 310.
bedir köyü: Bedir köyü (köy adı)
 430.
bedirettin baba: Bedrettin Baba (şahıs adı)
 379.
bej: beş

325, 329, 420, 424, 444, 488, 503, 529, 566.
bekdāşi: Bektaşî, Hacı Bektaş Veli'nin tarikatına giren kimse
 537.
bēki: belki
 529.
bennik: benlik
 524.
berabē: beraber
 363.
beyā: be ya (ünlem)
 428.
beyci: Beyci (köy adı)
 439.
beyen-: beğen-
 412.
beyfude: beyhude, boşuna
 509.
beyhan: Beyhan (şahıs adı)
 319.
bēzir ah başı: Bezirgan başı
 543.
bırayı: burayı
 420, 464.
bi kerette: bir kerede, bir defada
 420.
bicik: biricik
 399.
bide: pide
 422.
bilassa: bilhassa
 361.
bile: ile
 538, 547, 549.
bilecik: Bilecik (il adı)

439.

bilem: bile

302, 316, 320, 430, 451, 588.

bir buşuk: bir buçuk

475.

biras: biraz

439, 445, 581, 587.

biraS: biraz

331, 338, 339, 440, 463, 472, 493,
495, 553, 571, 582, 587, 590.

birē: birer

373, 546, 573.

birez: biraz

523.

bis: biz

309, 311, 326, 330, 401, 408, 409,
410, 416, 428, 430, 442, 494, 503,
558, 571, 573, 574, 586.

biS: biz

303, 324, 327, 329, 332, 334, 338,
340, 341, 345, 350, 357, 359, 363,
374, 387, 390, 393, 396, 397, 400,
401, 403, 411, 415, 420, 426, 428,
429, 434, 440, 453, 459, 461, 463,
465, 466, 467, 470, 479, 482, 483,
485, 488, 494, 496, 499, 500, 503,
504, 506, 512, 514, 520, 522, 524,
538, 553, 554, 556, 557, 560, 564,
568, 570, 571, 573.

biş-: biç-

399.

bişir-: pişir-

398.

bitanecikın: bir tanecik

303.

boāz: boğaz

366.

boba: baba

369, 377, 379, 395, 413, 416, 422,
454, 466, 470, 474, 483, 523, 553,
554, 558, 572.

bobanne: babaanne

391, 398, 399, 510.

boğday: buğday

398.

boj: boş

343, 417, 496.

boj ver-: boş ver-:

343.

bolayır: Bolayır (yer adı)

351.

bolu: Bolu (il adı)

455.

borçka: Borçka (ilçe adı)

493.

borşlu arşlı: borçlu harçlı

496.

boğul-: boğul-

473.

boğuş-: boğuş-

480.

boydaş: boydaş, yaşıt

391.

bozgunnuğ: bozgunluk

445.

böbē: biber

398.

böbeci: bebeciği

377.

bölgi: bölge

473.

böyü-: büyü-

442.

böyük: büyük

354, 359, 362, 380, 389, 390, 399,
416, 419, 427, 429, 438, 524, 531.

böyün: bugün

366, 432, 468, 503.

böyüt-: büyüt-

488.

böşnaq: Boşnak

329.

buba: baba

381, 390, 428, 432, 488.

bubanne: babaanne

510.

būday: buğday

425, 433, 440, 442, 444, 450, 454,
478, 499, 506, 583, 585.

būgaz: Lüleburgaz (ilçe adı)

395.

būğu: burğu

545.

bulgar: Bulgar

329, 331, 334, 338, 353, 363, 401,
415, 424, 473, 476, 482, 519, 554.

bulgar arbi: Bulgar harbi, savaşı

365.

bulgaristan: Bulgaristan (ülke adı)

326, 355, 374, 415, 424, 444, 475,
537, 546.

buranşit: buronşit (hastalık)

542.

burğaScıq: Burgazcık (yer adı)

344.

buṛsá: Bursa (il adı)

376.

buynuz: boynuz

355.

buyun: bugün

577.

buzai: buzağı

582.

büber: biber

315, 325, 387.

bül-: bil-

431.

bütüm: bütün

410.

büyle: böyle

541, 542, 543, 545, 546.

C

canda ma: jandarma

347.

cāyil: cahil

341.

cāyillik: cahillik

426.

cēbrāil: Cebrail

527.

cepāne: cephane

366.

cēran: cereyan

497.

cidde: Cidde (il adı)

321.

ciyer: ciğer

412.

çōrafya: coğrafya

334.

cōmaat: cemaat

523.

cumḥuriyet: Cumhuriyet

330.

cumhuriyet gaStesi: Cumhuriyet

Gazetesi

348.

cümbüj: cümbüş, eğlence

456.

cümertesi: cumartesi

590.

cümne: cümle, herkes

557.

cövap: cevap

468.

Ç

çabık: çabuk

375.

çala: kez, defa

465.

çālayık: Çağlayık (ilçe adı)

474.

çamır: çamur

415.

çamlıcā: Çamlıca (ilçe adı)

455.

çanak k̄ale: Çanakkale (il adı)

347, 365, 504, 518, 556.

çanķaya: Çankaya (ilçe adı)

348.

çapa ğaz-: çapa yap-, kaz-

383.

çāra çāra: çağıra çağıra

434.

çār-: çağır-

373.

çarjı: çarşı

543.

çatalcā: Çatalca (ilçe adı)

365, 452.

çayırılı: Çayırılı (köy adı)

317.

Çāyıl: cahil

560.

çayle-: çağla-

515.

çekiş-: çekiş-, kız-

438.

çepe: cephe

363.

çep: cep

505.

çerkezköyü: Çerkezköy (ilçe adı)

362.

çıkıřaŋgıç: salıncak

542.

çıŋıldak: çingirak

545.

çıraklar yak-: mum yak-

557.

çif: çift

324, 408.

çille: çile

411, 419, 463.

çilleli: çileli

436.

çin: Çin (ülke adı)

349.

çivt: çift

378.

çiyiz: çeyiz

313.

ç r-: çağır-, söyle-

488.

çokald-: çoğalt-

567.
çoku: çoğu
 401, 415, 462, 569, 589.
çomak: çomak, küçük sopa
 488.
çou: çoğu
 334, 410, 585.
çökel-: çök-
 406.
çucuk: çocuk
 377.
D
dā: daha
 310, 321, 324, 325, 333, 358, 367,
 370, 390, 399, 405, 414, 433, 468,
 472, 522, 538, 556.
dāa: daha
 325, 326, 440.
dabi: tabi
 522.
dā: dağ
 349, 355, 373, 470.
dād-: dağıt-
 502.
dak-: tak-
 438.
dakıl-: takıl-
 490.
dakka: dakika
 321, 403, 411, 588.
dāl-: dağıl-
 353.
dālış-: dağılış-
 466.
dānık: dağınık

541.
darak: tarak
 383.
darbıka: darbuka
 308, 312.
dāriye: tef
 545.
daşı-: taşı-
 312.
dāt-: dağıt-
 558.
datlı: tatlı
 383.
dāt-: dağıt-
 364, 505, 506.
dāvat et-: davet et-
 481.
davıl: davul
 305.
davılcı: davulcu
 308.
day: dağ
 515.
deiş-: değiş-
 501.
deiştir-: değiştir-
 440.
dene: tane
 393, 552.
denizli: Denizli (il adı)
 444.
denizoba: Denizoba (köy adı)
 476.
der ā kur-: dergah kur-
 557.
dērmen: değirmen

430, 510, 511, 532.
derul: derun, iç
 550.
dervān: devran
 558.
dévamnı: devamlı
 387.
dévletli āç: Devletliğaç (köy adı)
 520.
devrim: dönem
 360.
devrisi gün: ertesi gün
 395, 563.
dévrişlik kisfesi: dervişlik kivesi
 484.
de-: de-, söyle-
 334, 364, 526.
deyerlëndir-: değerlendir-
 503.
deyi: diye
 307, 308, 310, 313, 315, 317, 318,
 319, 320, 354, 359, 369, 371, 379,
 384, 389, 397, 398, 427, 432, 434,
 440, 453, 454, 459, 467, 474, 475,
 484, 495, 499, 501, 503, 504, 505,
 506, 507, 512, 520, 522, 523, 527,
 529, 553, 567.
deyij: deyiş
 421.
deyişik: değişik
 325, 338, 339, 371, 497, 501, 570.
deyişme: değişme
 330.
dıj: dış
 364, 406.
dırêllêzler: hıdırellez
 434.

diellez: hıdırellez
 542.
dikiltaş: dikilitaş
 375.
dîl: değil
 300, 307, 312, 318, 322, 331, 333,
 347, 354, 356, 357, 358, 360, 387,
 389, 403, 459, 461, 496, 513, 555,
 556, 559, 566, 577, 579, 584.
dinne-: dinle-
 357, 572.
dinnen-: dinlen-
 362.
diplâma: diploma
 304.
dîş-: değiş-
 542.
diyâr: diğer
 303.
diyer: diğer
 334, 471, 479, 570, 586.
diyi: diye
 306, 384, 429, 439, 475, 507, 513,
 529.
diyil: değil
 463, 465, 501.
doa: dua
 413.
doal ğaz: doğal gaz
 331.
dō-: doğ-
 423.
doğtur: doktor
 416.
domatiS: domates
 389.

dōra-: doğra-

341.

dōru: doğru

319, 330, 334, 352, 364, 373, 380,
389, 405, 428, 431, 461, 469, 471,
474, 480, 481, 511, 512, 549, 559,
560.

dōrult-: doğrult-

354.

dou: doğu

330, 349, 471.

doumlu: doğumlu

327.

dour-: doğru-

354.

dourttur-: dourttur-

564.

dozt: dost

406.

dōer: döğer

378.

dövletli aaç: Devletliağaç (köy adı)

420.

dūme: düğme

588.

dū-: dur-

546.

dūn: düğün

300, 307, 308, 312, 324, 326, 327,
341, 343, 345, 502, 562, 563, 570.

dūnnük: düğünlük

324.

duşman: düşman

431, 517.

dürüs: dürüst

380, 560.

düüncü: düğüncü

371.

düven: düven

310.

düv-: döv-

454.

dü-: de-

391.

E

éb: hep

459.

ebi bekir: Ebu Bekir (halife)

357.

edef: hedef

330.

édjneli mēmēt dede: Edirneli Mehmet
Dede (şahıs adı)

546.

edirne tıp fakültesi: Edirne Tıp
Fakültesi (kurum adı)

416.

édirne: Edirne (il adı)

416, 539.

ediye: hediye

302, 305, 308, 374, 528.

efenni: efendi

338.

éftal: efdal, tercih edilen

478.

ege ünüverstesi: Ege Üniversitesi

566.

eger: eğer

302, 309, 410.

ehl-i beyit: Ehl-i Beyit

357.

eitim: eğitim

348.

eitmen: eğitimci

347.

ekim: ekin

310.

elāmet: alamet

426.

elāzı: Elazığ (il adı)

522.

ele: hele

315, 318, 423, 520, 560, 583.

ēlen-: eğlen-

475.

ēlêzon: helezon

472.

ēliyet: ehliyet

494.

ēllik: eldiven

422.

elmacık köyü: Elmacık köyü

587.

em: hem

307, 315, 316, 327, 330, 332, 344,
358, 390, 407, 415, 418, 429, 465,
489, 497, 514, 524, 531, 545, 588.

emen: hemen

300, 309, 322, 352, 356, 368, 373,
375, 418, 422, 429, 448, 450, 460,
463, 475, 501, 513, 514, 515, 546,
552, 573, 588.

emşire: hemşire

341, 349.

ēnez: Enez 8ilçe adı)

445.

ennêrû: en önce

309.

enge: yenge

502.

ep: hep

303, 306, 310, 313, 315, 321, 327,
329, 340, 353, 359, 361, 362, 364,
371, 372, 375, 378, 379, 380, 382,
383, 385, 386, 391, 395, 399, 401,
402, 406, 410, 412, 413, 419, 423,
429, 432, 451, 456, 460, 463, 479,
483, 487, 489, 493, 494, 496, 507,
512, 514, 519, 540, 553, 566, 571,
574.

epimiz: hepimiz

325, 334, 411, 413, 526.

epiy: epey

578.

epsi: hepsi

300, 318, 319, 324, 325, 330, 338,
344, 353, 384, 386, 387, 391, 393,
397, 411, 418, 427, 437, 438, 451,
454, 465, 469, 476, 478, 481, 485,
488, 496, 502, 506, 525, 527, 532,
553, 555, 574.

er: her

309, 310, 314, 318, 321, 324, 325,
326, 327, 329, 333, 343, 344, 357,
381, 387, 396, 406, 407, 412, 413,
418, 426, 428, 437, 454, 467, 469,
472, 474, 477, 480, 490, 501, 502,
503, 504, 505, 506, 518, 523, 529,
552, 553, 555, 557, 560, 571, 574,
579, 586.

ēr: eğer

336, 357.

éralde: herhalde

465, 495.

erangi bi: herhangi bir

348, 446.

erekler: Erikler (köy adı)

317.

erif: herif

539.

erkes: herkes

309, 320, 321, 330, 334, 335, 371,
373, 401, 431, 438, 453, 466, 480,
485, 492, 498, 503, 511, 523, 524,
526, 538, 572, 573.

ermáni: Ermeni

461.

ermeni: Ermeni

476.

erşē: her şey

303.

êrzincan: Erzincan (il adı)

569.

erzurum: Erzurum(il adı)

348, 402.

esab: hesap

330.

esaplı: hesaplı

467, 484.

esapsıS: hesapsız

496.

ésbap: çamaşır, kıyafet

515.

ēsik: eksik

379.

ésinnen-: esinlen-, etkilen-

507.

êskişehir: Eskişehir (il adı)

591.

esmen: resmen

468.

eşşā: eşya

495.

ētim: eğitim

493.

ēvallā: eyvallah

484.

ēver-: ever-, evlendir-

418.

eybe: heybe

490.

eyē: eğer

464.

eyecannan-: heyecanlan-

503.

eyitim: eğitim

403, 425, 471, 521.

eyitimli: eğitilmiş

444.

eyitmen: eğitmen

581.

eylen-: eğlen-

487.

F

faķır: fakir

526.

faPriķa: fabrika

368.

fasilye: fasulye

433.

fasülle: fasulye

342, 389.

fatma: Fatma (şahıs adı)

361, 405, 524, 558.

fatmá inge: Fatma Yenge

319.

fatmana: Fatma Ana (Hz. Fatıma)

357.

ferece: ferace

371, 381.
fèsédil-: feshedil-, kapatıl-
 476.
fırsız: Fransız
 473, 476.
fıta: fita, önlük
 422, 524.
fıstan: fistan, elbise
 456, 457.
fulorya: Florya (semt adı)
 417.
furun: fırın
 395.
gecá: gece
 352.
ged-: git-
 401.
gelibolu: Gelibolu (ilçe adı)
 351.
gencecikin: gencecik
 307.
generge: genelge
 364.
genj: genç
 460, 465.
gerede: Gerede (ilçe adı)
 455.
geş: genç
 359.
geş-: geç-
 304, 317, 331, 338, 340, 355, 381,
 386, 402, 427, 442, 444, 449, 455,
 460, 465, 470, 478, 481, 494, 497,
 509, 536, 539, 573, 578, 588.
geti-: getir-
 395.

gèvrèt-: gevret-
 398.
gey-: giy-
 366.
gice kundu: gecekondu
 303.
gice: gece
 300, 302, 305, 307, 308, 310, 313,
 320, 404, 481, 570, 574.
gidin-: gidil-
 573.
gine: yine
 371, 374, 506, 507, 554.
gişi: kişi
 322.
göçün-: göçün-, öl-
 360.
gölmek: gömlek
 545.
gōnah: günah
 335.
göpgözelim: güpgüzelim
 383.
gōrej: güreş
 340.
gōreş: güreş
 324.
görücü usuyli: görücü usulü
 501.
göS: göz
 462.
gösçü: gözçü
 410, 526, 559.
göStepe hastānesi: Göztepe Hastanesi
 303.
göş et-: göç et-

539.
göşmen: göçmen
 586.
göş: göç
 496.
göttür-: götür-
 309.
götü-: götür-
 310.
göyā: güya
 543.
gözcü gaztesi: Gözcü Gazetesi
 416.
gözel: güzel
 318, 321, 357, 363, 431, 574.
gü: gün
 396, 399, 422, 427.
güt-: güt-
 437.
gül boba: Gül Baba (türbe adı)
 361.
gülşen: Gülşen (şahıs adı)
 380.
gülten şıhanak: Gülten Kışanak (şahıs adı)
 349.
gün şavkla-: gün ağar-
 513.
günā: günah
 438.
gündendi: gündöndü, ayçiçeği
 433.
gündöndü: gündöndü, ayçiçeği
 438, 442, 478, 573.
güneydou: Güneydoğu
 584.

günnük: günlük
 360, 426, 450.
gürçi: Gürcü
 560.
gürej: güreş
 514.
güSel: güzel
 302.
güş: güç
 406.
güvē: güveyi, damat
 308, 313, 449, 462, 463.
güzēlcīKın: güzelce
 302.
Ġ
ġabaġ: kabak
 505.
ġabil: kabul
 373.
ġadā: kadar
 354, 364, 377, 382, 392, 396, 398,
 431, 461, 462, 468, 530, 588.
ġadar: kadar
 357, 365, 371, 372, 381, 383, 385,
 390, 393, 399, 400, 418, 420, 434,
 436, 454, 461, 464, 500, 503, 514,
 529, 532, 552, 554.
ġāġ-: kalk-
 418.
ġalabalıġ: kalabalık
 377, 399.
ġal-: kal-
 390.
ġalēm: kalem
 491.
ġama: kama

399.
ġan: kan
 428.
ġana-: kana-
 363.
ġapalı: kapalı
 356.
ġara abalılar: Karaabalar (köy adı)
 380.
ġara ġara: kara kara
 380.
ġaraŞ: garaj
 570.
ġardaş: kardeş
 381, 505.
ġareS: garez, kin
 327.
ġarı: karı, kadın
 381.
ġar-: kar-, karıştır-
 490.
ġark ol-: gark ol-, boğul-
 353.
ġarnazon: garnizon
 402.
gaSte: gazete
 348.
ġayınna: kaynana
 383.
ġāyip: gaip, görünmez âlem
 460.
ġaynitá: kaynata, kayın baba
 383.
ġazan: kazan

563.
ġazık: kazık
 391.
ġaz-: kaz-
 438.
ġıpgırmızı: kıpkırmızı
 383.
ġıs: kız
 428, 487.
ġıScāz: kızcağız
 380.
ġız: kız
 373, 381, 390, 398, 418, 421, 430,
 432, 454, 461, 463, 487, 489.
ġobak: yuvarlak
 383.
ġoca: koca
 356, 462.
ġo-: ko-, koy-
 367, 356, 364, 375.
ġōk-: kork-
 400.
ġol: kol
 363.
ġomşu: komşu
 410.
ġonça: gonca
 536.
ġonuştur-: konuştur-
 310.
ġop-: kop-
 390.
ġorku: korku
 512.
ġoyun: koyun

382.
ġucak: kucak
 362.
ġulak: kulak
 431.
ġurak: kurak
 430.
ġuran: Kuran-ı Kerim
 382.
ġuru: kuru
 465.
ġurut-: kurut-
 564.
ġuruş: kuruş
 400, 530.
ġuy-: koy-
 354.
H
hacı bektaş-ı veli: Hacı Bektaş Veli
 351.
hacı umur köyü: Hacı Umur Köyü
 417.
haķ el: ak el
 550.
hal-: al-
 427.
hama: ama
 335.
hāman: harman
 541.
hamır: hamur
 546.
haŋġı: hangi
 510, 532.

hasan akbıyık: Hasan Akbıyık (şahıs adı)
 404.
hasan çavuş: Hasan Çavuş (şahıs adı)
 363.
hasan hoca: Hasan Hoca (şahıs adı)
 374.
hasirétlik: hasretlik
 453.
haşk: aşk
 550.
hatem: yüzük
 528.
hatip hoca: Hatip Hoca (şahıs adı)
 374.
havcı: avcı
 509.
haydér: Haydar
 551.
hayın mēmét: Hain Mehmet (şahıs adı)
 470.
haylā: hâlâ
 390, 587.
hazireti ali: Hazret-i Ali
 415, 557, 591.
heb: hep
 418, 478, 498, 528, 577.
hēkez: herkes
 546.
hekmet: hikmet
 354.
herkej: herkes
 472.
hristiyan: Hristiyan
 336, 366.

hiç: hiç

406, 446, 455, 461, 580, 586.

hilmi semet dönmêS: Hilmi Samet

Dönmez (şahıs adı)

399.

hindi: şimdi

356.

hintler: Hitler

355.

hiş: hiç

431, 481, 589.

hoj görülü: hoş görülü

590.

hoja: hoca

586.

hopâ: Hopa (ilçe adı)

493.

horasan: Horasan

415.

horçultu: horultu

428.

hucum: hücum

365.

hüdüt: hudut

381.

han-: an-

367.

hasan: Hasan (şahıs adı)

353, 357, 362.

havuz-u kevser: Kevser suyu

359.

I

ıdırellez: hıdırellez

371, 563.

ırab: Rab, yaradan

397.

ırāhat: rahat

360.

ırāmêtli: rahmetli

391.

ırāssıS: rahatsız

552.

ırāt: rahat

303, 464, 482.

ırāzı ol-: razı ol-

531.

ırka: hırka

391.

ırkalık: hırkalık

383.

ırsız: hırsız

374.

ırsızlık: hırsızlık

482, 559.

ıscak: sıcak

546.

ısım: hısım

309.

ısmayıl oca: İsmail Hoca

322.

ıspat: ispat

526.

ıstambol: İstanbul (il adı)

309, 354.

ızır illas alesselam: Hızır, İlyas
Aleyhisselam

502.

ızlı: hızlı

343.

ıdırda: İğdır (il adı)

539.

İ

ic: hiç

326, 348, 358, 367, 370, 377, 380,
384, 399, 411, 418, 419, 422, 430,
446, 449, 450, 451, 452, 463, 465,
467, 468, 470, 474, 500, 502, 503,
504, 506, 508, 513, 514, 529, 542,
546, 562, 566, 571.

iç: hiç

348, 367, 377, 514, 546, 562.

ic güvê: iç güveyi

370.

iciraat: icraat

584.

iç: hiç

300, 305, 312, 313, 315, 317, 320,
327, 328, 348, 352, 372, 373, 379,
380, 382, 385, 391, 393, 396, 404,
409, 411, 412, 423, 426, 427, 429,
430, 440, 446, 449, 451, 454, 460,
462, 463, 465, 466, 468, 469, 470,
471, 476, 478, 480, 482, 483, 487,
488, 495, 499, 502, 503, 504, 505,
506, 507, 511, 512, 514, 515, 523,
531, 547, 553, 555, 559, 564, 567.

içi: için

301, 307, 443, 501, 511, 521, 530,
539, 555, 567.

idirelleS: hıdırellez

343.

ifdâ: iftar

399.

ihtirav dēletleri: itilaf devletleri

365.

ihtiyaj duy-: ihtiyaç duy-

570.

ihtiyal: ihtiyar

495.

ij: hiç

306, 319, 322, 334, 339, 373, 378,
389, 418, 427, 431, 471, 513, 524,
531, 566, 572.

ikāye: hikaye

498.

ikinci: ikinci

463.

ilaş: ilaç

541.

ilāzım: lazım

307, 430.

ilēki: ileriki

418, 465, 557.

ilēn: leğen

546.

imam cāfer: İmam Cafer

415.

imam hüseyin: İmam Hüseyin (Hz Hüseyin)

356.

immet dede: Himmət Dede (yer adı)

576.

imtān: imtihan, sınav

586.

inanc: inanç

422.

īne: iğne

405.

inge: yenge

490, 319.

ingiliz: İngiliz

366.

inkılāp: inkılap

348.

ingilisçe öretmeni: ingilizce öğretmeni

497.
ipotek ettir-: ipotek ettir-
 496.
irak: Irak (ülke adı)
 336.
īram: ihram (örtü)
 321.
irecep ombaşı: Recep Ombaşı
 515.
irençberlik: rençperlik
 380.
iresim: resim
 384.
ireyi: rey, oy
 382.
islā: islah
 532.
islah et-: islah et-
 359.
ismet paşa: İsmet Paşa (şahıs adı)
 417.
iSmet: hizmet
 494.
israf yap-: israf et-
 506.
isrāil: İsrail (ülke adı)
 527.
isTambul: İstanbul (il adı)
 325.
istifā ver-: istifa et-
 494.
iş: hiç
 304, 310, 314, 318, 324, 325, 327,
 333, 341, 343, 351, 366, 371, 382,
 383, 387, 390, 395, 396, 399, 400,
 404, 422, 428, 430, 437, 444, 455,
 456, 462, 464, 472, 474, 481, 482,

490, 495, 496, 498, 501, 512, 521,
 527, 538, 539, 553, 555, 562, 563,
 568, 573, 584.
işallā: inşaallah
 396.
işen: şen
 489.
iş: iç
 427.
italyanca: İtalyanca (dil adı)
 349.
ītiyac: ihtiyaç
 500.
ittiyar: ihtiyar
 481.
iy: iğ
 310.
iyāde et-: iade et-
 530.
izā et-: izah et-
 484.
iza: hiza
 373.
iziyet: eziyet
 386.
izmatçı: hizmetçi
 371.
izmet: hizmet
 370, 413, 465, 494.
izmētlen-: hizmetlen-, hizmet et-
 524.
izmir: İzmir (il adı)
 309, 473, 554.
izmit: İzmit (il adı)
 341.

K

kannı dere: Kanlı Dere

367.

kemaî: Kemal (şahıs adı)

364.

kenar hüseyin: Kenar Hüseyin (şahıs adı)

368.

kenni: kendi

398.

kerpiş: kerpiç

585.

keşirlik: Keşirlik (köy adı)

568.

kıredi: kredi

582.

kirezlên mıstafa: Kirazların Mustafa

377.

kis: kist

309, 319.

köçmen: göçmen

409.

körölu ğaStesi: Köroğlu Gazetesi

417.

köt-: götür-

372.

köüz: göğüs

405.

köv: köy

315.

kövlü: köylü

307.

külo: kilo

27.

külometire: kilometre

474, 475.

küpçü suyu: Küpçü suyu (çeşme adı)

311, 317.

küreş: güreş

302.

KüSel: güzel

305.

küy içi: köy içi

541.

Ķ

Ķāya: kahya

332.

Ķ

Ķabil et-: kabul et-

315.

Ķac: kaç

343, 546.

Ķadā: kadar

313, 315, 331, 335, 354, 357, 368,
402, 451, 452, 466, 473, 474, 501,
541, 542, 545.

Ķadan: kadar

309.

Ķādeş: kardeş

563.

ĶadıKöy: Kadıköy (ilçe adı)

303.

Ķaj: kaç

354, 530.

Ķalaycı dère: Kalaycı Dere

374.

Ķalgı-: kalgı-, zıpla-

510.

Ķamb r: kambur

510.

Ķaneferli: kaloriferli

507.

kapçık: kapçık, kabuk

412.

karaabalılā: Karaabalılar (köy adı)

374.

karaca āmet: Karacaahmet (semt adı)

526

karakoç: Karakoç (köy adı)

354.

kardaş: kardeş

317, 363, 505, 527.

kars: Kars (il adı)

402, 539.

kasivétlen-: kasvetlen-

505.

kaste: gazete

356.

kastro: kadastro

498.

kaş: kaç

318, 320, 422, 431, 460, 558, 567,
572.

kāşı: karşı

395, 542.

kāşıla-: karşıla-

375.

kāşı: karşı

397.

kaş: kaç-

310, 417, 423, 465, 563, 514.

kavaklı: Kavaklı (yer adı)

376.

kavaltı: kahvaltı

422.

kāve: kahve

425, 581, 585.

kayıb et-: kaybet-

327.

kayrı: gayrı, artık

352, 356, 361, 364, 370, 371, 373,
377, 382, 384, 385, 387, 391, 395,
398, 420, 423, 428, 432, 459, 461,
463, 466, 467, 478, 490, 508, 529,
530, 531, 542, 563.

kayrıkın: gayrı

364, 418, 458, 479.

kıbrıs: Kıbrıs

332

kıj: kış

462, 562.

kılış: kılıç

355.

kırca ali: Kırcaali

347.

kırklar eli: Kırklareli (il adı)

303, 321, 362, 378, 395, 398, 402,
405, 409, 416, 418, 423, 426, 428,
431, 432, 434, 436, 440, 446, 452,
455, 470, 478, 488, 489, 493, 500,
503, 522, 552, 557, 560, 562, 578,
583, 587.

kıS: kız

313, 318, 349, 362, 380, 425, 442,
492, 505, 584.

kısıklan-: kısıtlan-

499.

kısıklı: kısıtlı

497.

kışkanşlık: kıskançlık

484.

kıymat: kıymet

406.

kızan: çocuk

300, 301, 318, 436, 449.

kızıl deli: Kızıl Deli 8türbe adı)

361.

kızılçık dere köyü: Kızılçıkdere Köyü

541.

koca tāla: Kocatarla (köy adı)

364.

kocağarı: kocakarı

425.

kocayazılı: Kocayazılı (Kocayazı köyünden olan)

341.

kofçaz: Kofçaz (ilçe adı)

348, 577.

koj: koç

453.

kōk-: kork-

397.

kōku: korku

513.

komanda: komando

520.

komátán: komutan

399.

konça konça: gonca gonca

550.

konşu: komşu

336.

konturol: kontrol

484.

konu konşu: konu komşu

573.

konyalı hasibe: Konyalı Hasibe (şahs adı)

319.

koparativ: kooperatif

327.

koşavlık: hoşafılık

490.

kouş: koğuş

402.

kovuş: koğuş

402.

Ḳula: Kula (köy adı)

343.

kulavuS: kılavuz

560.

kulavuzlu köyü: Kılavuzlu Köyü

481.

kúreşçi: güreşçi

570.

kurra: kura

320.

kurt köyü: Kurt Köyü

476.

kuru dere: Kuru Dere (yer adı)

364.

kuruluj: kuruluş

353.

ḳūtul-: kurtul-

396.

kuzine: kuzine, soba

342.

L

lēn: leğen

419.

lütfiye: Lütfiye (şahıs adı)

319.

M

macaristan: Macaristan (ülke adı)

362.

mācur: muhacir, göçmen

388, 415.

māf et-: mahvet-

318.

maḥabere: muharebe

471.

mahacir: muhacir

401, 437.

maḥafız bölü: muhafız bölüğü

522.

maḥarebelik: muharebelik

396.

maḥkime: mahkeme

374.

māḥsır: mahsur

483.

malatya: Malatya (il adı)

521.

mālesev: maalesef

330.

malkaç ölu: Malkoçoğlu

442.

malkoj: malkoç

455.

malkoşlā: Malkoçlar (köy adı)

374, 487.

mālle: mahalle

517.

mālub ol-: mağlup ol-

355.

mamak: Mamak (ilçe adı)

331.

māni at-: mâni at-, mâni söyle-

563.

manisa: Manisa (il adı)

520, 569.

māra: mağara

471.

māraba: merhaba

470.

mārem: Muharrem (şahıs adı)

565.

marı: mari (ünlem)

317, 459, 461, 463, 532.

mārık: mağrip

532.

mārum kal-: mahrum kal-

474.

masıraf: masraf

555.

maslāt: maslahat

548.

maşırık: maşırık

532.

māviye: Muaviye (şahıs adı)

527.

māyıl: mail

548.

mayyak: manyak

449.

mecubur: mecbur

460.

mēdine: Medine (il adı)

321.

mefāt et-: vefat et-

552.

mehdi: Mehdi

359.

mejbūren: mecburen

553.

mekke: Mekke (il adı)

354.

mēmet ābi: Mehmet Abi (şahıs adı)

382.

menevşe yapraı: menekşe yaprağı

533.

merçan baba: Mercan Baba (türbe adı)

554.

mércan köyü: Mercan Köyü

554.

merdifèn: merdiven

489.

meriş: Meriç (nehir adı)

554.

mèrsin: Mersin (il adı)

325.

mescid-i aḳsa: Mescid-i Aksa

354.

metire: metre

304, 340, 363.

métirele-: metrele-

391.

mevzūniyet: mezuniyet

520.

meydannı bekdāşi: Meydanlı Bektaşî

538.

méydannık: meydanlık

377.

meyerse: meğerse

412.

meyra: mera

430.

mıratlı: Muratlı (köy adı)

589.

mısafir: misafir

404.

mısafir perber: misafirperver

474.

millar: milyar

429.

minevver abla: Münevver Abla

321.

miraş: miraç

469.

misir: misir

310, 505.

moderin: modern

570, 571.

muabbet: muhabbet

465.

muakḳak: muhakkak

539.

mubādele: mübadele

537, 540.

mubārek: mübarek

391, 406.

mufammèt: Hz. Muhammet

469.

muftar: muhtar

382, 395, 399, 432.

muhıp: muhip

546.

muḳtar: muhtar

382.

mūmūn: mümin

548.

munāfık: münafık

536.

musāde al-: müsade et-

526.

musafir: misafir

332.

musahiplik: yol kardeşliği

447, 467, 480, 527.

musāit: müsait

360.

mustafa öncü: Mustafa öNCÜ (şahıs adı)

347.

muş: Muş (il adı)

521.

mücûze: mucize

414.

müdārā et-: müdafa et-

506.

müdet: müddet

481.

mühüt: muhit

303.

mükerrem: Mükerrerem (şahıs adı)

420.

müllet: millet

545.

münkür: münkir

466.

münübüşçülük: minibüşçülük

444.

müracāt et-: müracaat et-

498.

mürsel boba: Mürsel Baba (türbe adı)

352.

mürşüd: mürşit

480.

müsāde et-: müsaade et-

336.

müslümanlık: Müslümanlık

334.

N

nācizāne: naçizane

591.

nāme: nağme

485.

nāpalım: ne yapalım

363, 383, 427, 433.

nası: nasıl

321, 336, 359, 361, 363, 366, 373, 377, 382, 386, 390, 398, 399, 401, 406, 408, 415, 427, 431, 432, 435, 444, 450, 456, 460, 464, 467, 471, 473, 490, 500, 501, 505, 507, 514, 519, 521, 527, 537, 556, 585, 588, 589.

ne kıda: ne kadar

572.

nēbetçi: nöbetçi

366.

nehāyet: nihayet

366.

neriye: nereye

391.

nışannı: nişanlı

304.

nikā: nikah

405.

nol-: ne ol-

390, 482, 507.

oca: hoca

319, 324, 345, 374, 414, 431, 501, 515, 564, 591.

oklā: oklava

422.

okucu: okuyucu

312.

om bej: on beş

309, 385, 405, 417, 428, 438.

omuŞça: Omuzca (köy adı)

353.

oul: oğul

359.

or gör-: hor gör-

560.

ōra-: uğra-

319.

ōraj-: uğraş-

360.

ōraş: uğraş-

389, 450, 529, 530, 566.

orkestıra: orkestra

426.

orta asya: Orta Asya

351, 393, 415.

oruş: oruç

317.

ō-: ol-

318, 427, 430, 468, 501, 514, 573.

osan-: usan-

481.

osman: Hz. Osman

360.

oş: hoş

330, 331, 522.

ouz: Oğuz

517.

Ö

ömer: Hz. Ömer

357.

önk: ön

368.

öreke: öreke

310.

örf et-: örf et-, kız-

495.

öün: öğün

391.

öüt: öğüt

330.

öv: ev

490, 514.

övel zaman: evel zaman

514.

öv: ev

421, 422.

öyün: öğün

531.

ōle: öyle

300, 301, 305, 307, 308, 309, 310, 312, 315, 317, 319, 320, 324, 331, 335, 338, 340, 341, 342, 344, 352, 355, 359, 362, 364, 373, 375, 381, 382, 383, 388, 401, 402, 405, 406, 410, 417, 419, 424, 427, 433, 437, 439, 446, 447, 448, 450, 452, 454, 455, 456, 459, 462, 466, 468, 503, 504, 527, 554, 569, 573, 574, 576, 578, 583, 584, 585, 587, 591.

ōlelikle: öylelikle

404.

ōrenci: öğrenci

440, 579.

ōrën-: öğren-

521.

ōretme: öğretmen

377.

P

pādişālīk: padişahlık

333.		319.	
pancā: pancar		piriştine: Priştine (il adı)	
417.		349.	
pañça: avuç		pisiklet: bisiklet	
397.		326.	
pantul: pantolon		pomak: Pomak	
310.		329, 410, 411, 414, 589, 590.	
parğ: par		popaz: papaz	
513.		363.	
patatis: patetes		posof kazası: Posof ilçesi	
314, 390, 504.		471.	
patos: patoz		pârasalı: pırasalı	
531.		325.	
pêçko: peçka, soba, kuzine		puluk: pulluk	
398.		387.	
pedāyi: fedayi		R	
366.		râbet göster-: rağbet göster-, rağbet	
pêgamber: peygamber		et-	
360.		330	
pendik: Pendik (ilçe adı)		radye: radyo	
401.		438.	
peşkir: havlu		rahassız: rahatsız	
514.		341, 482.	
petmez: pekmez		ramadan â: Ramazan Ağa (şahıs adı)	
305.		488.	
peyit: beyit		râmet: rahmet	
313, 315.		353, 405, 545.	
pêynir: peynir		rayat: rahat	
304, 396, 435.		411.	
pîlan: plan		râzi ol-: razı ol-	
367.		335.	
pin-: bin-		rize: Rize (il adı)	
66.		345.	
pinek daşı: binek taşı		romalı: Romalı	
515.		473, 475.	
pînir: peynir		romanca: Romanca	

349.
roportaj: röportaj
 358.
rumca: Rumca
 369.
rusya: Rusya (ülke adı)
 329, 368.
ruş: ruj
 343.
sā ol-: sağ ol-
 306, 345, 385, 459, 521, 522.
sabā: sabah
 312, 420, 434, 532.
sabın: sabun
 391.
sādāce: sadece
 586.
sādiş: sağdıç
 302.
saḳarya: Sakarya (il adı)
 518, 537.
sālam: sağlam
 331, 388, 395, 472.
sālīklı: sağlıklı
 343, 381, 507, 564.
sāl-: sağıl-
 502.
sāla-: sağla-
 339.
salih paşa: Salih Paşa (şahıs adı)
 416.
salāncık: salıncak
 343.
sāmal: sağmal
 411.

Saman: zaman
 378.
sām̄mi: samimi
 329.
sandıka: sanduka
 554.
santıral: santral
 478.
sarıkaḿış: Sarıkamış (ilçe adı)
 402, 471, 552.
sarmaş-: sarıl-
 510.
sā-: sağ-
 396.
saṣ ḱal-: saz çal-
 498.
saş: saç
 329.
Saten: zaten
 321, 397, 455.
sav ol-: sağ ol-
 399.
savaj: savaş
 445, 455, 505, 576.
savır: sahur
 305.
sā: sağ
 432.
sayılım: sayım
 424.
sāyip: sahip
 334, 336, 485.
secire: şecere
 555.
sefē: sefer

374.
sekis: sekiz
 321.
selānik: Selanik (il adı)
 351.
semā dön-: semah dön-
 538, 557.
semē: semer
 373.
Sengin: zengin
 306.
serbez: serbest
 401.
serfoşluk: sarhoşluk
 484.
seş-: seç-
 521.
seydi ali sultan: Seydi Ali Sultan (türbe adı)
 351.
sâhhat: sıhhat
 463.
sır: sığır
 312, 384.
sılavca: Slavca
 349.
sırtmac: sığirtmaç, çoban
 460.
sini: büyük tepsi
 383.
sivas: Sivas (il adı)
 471.
siyā: siyah
 386.
sōle-: söyle-
 317, 332, 461.

s n-: sığın-
 574.
s r: sığır
 304, 400, 522, 577.
s rcılık: sığircılık
 522.
soal sor-: سوال sor-
 559.
soğannı dere: Soğanlı Dere (yer adı)
 367.
soban: saban
 544.
sofyā: Sofya (il adı)
 365.
sohpet: sohbet
 538.
sōk: soğuk
 542.
solu-: solu-, nefes alıp ver-
 512.
sōna: sonra
 302, 304, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 318, 319, 342, 343, 344, 347, 352, 354, 356, 359, 360, 361, 362, 364, 370, 372, 373, 381, 383, 385, 387, 389, 391, 393, 396, 398, 399, 404, 417, 421, 426, 427, 430, 433, 438, 440, 442, 444, 445, 449, 450, 454, 456, 458, 460, 461, 466, 468, 472, 473, 475, 480, 481, 482, 485, 493, 494, 495, 497, 498, 501, 502, 505, 511, 513, 514, 520, 521, 522, 525, 530, 531, 537, 538, 539, 553, 557, 560, 562, 563, 564, 568, 570, 572, 573, 574, 577, 579, 581, 582, 586, 589, 590.
sonuș: sonuç
 527.

soḡ: son

371.

sōra: sonra

324, 325, 327, 330, 332, 340, 343,
347, 378, 379, 383, 401, 404, 406,
408, 409, 411, 413, 416, 417, 418,
420, 439, 455, 474, 520, 523, 526,
528, 530, 541, 542, 543, 545, 546,
552, 557, 566, 578, 581.

soḡ: soḡuk

341, 345, 382, 403, 422, 546, 552.

souttur-: soḡuttur-

333.

sovan: soḡan

301, 450.

sovra: sofra

399.

sōS: söz

502.

sultan çifli: Sultan Çiftliği (ilçe adı)

405.

suriye: Suriye (ülke adı)

336.

suvā-: siva-

541.

suvan: soḡan

309, 387.

suvari: süvari

402.

sülen-: söylen-

371.

süleyman koral: Süleyman Koral
(şahıs adı)

347.

süloj: silaj (yemlik, ot)

566.

sünet düyünü: sünnet düğünü

514.

sürkele-: sürükle-

382.

süylē-: söyle-

544, 546.

ōsüz: öksüz

428, 438.

Ş

şah hatayı: Şah Hatai

548.

şapabzen: şarapnel

518.

şéfāyat: şefaāt

548.

şeh bédirétin: Şeyh Bedrettin

556.

şēir: şehir

501.

şekē: şeker

418.

şē: şey

402, 521.

şemer-: şımar-

506.

şerece: şecere

553.

şerfe ğızım: Şerife kızım

487.

şevket: Şevket (şahıs adı)

382.

şeyit düş-: şehit düş-

533.

şeytandere: Şeytandere (köy adı)

402.

şırnak: Şırnak (il adı)

395, 399.	399.
şüir: şehir	şöferlik: şoförlük
434.	455, 516.
şikāt: şikayet	şüdan şuraya: şuradan şuraya
482.	541.
şinci: şimdi	şübe: şube
317, 318, 391.	472.
şincik: şimdi	şüyle: şöyle
304.	542.
şindi: şimdi	T
300, 301, 302, 305, 309, 310, 312,	tā: daha
315, 316, 318, 319, 325, 326, 330,	302, 307, 308, 316, 320, 325, 339,
334, 338, 339, 340, 341, 342, 343,	345, 348, 357, 360, 378, 381, 383,
344, 351, 355, 356, 359, 360, 361,	385, 391, 395, 400, 401, 414, 415,
362, 370, 371, 373, 374, 377, 378,	422, 428, 429, 436, 440, 460, 465,
382, 384, 385, 387, 389, 390, 391,	466, 468, 470, 495, 497, 499, 501,
393, 395, 397, 398, 399, 400, 402,	504, 507, 511, 513, 515, 517, 529,
406, 408, 410, 411, 412, 413, 415,	532, 541, 546, 554, 557, 560, 564,
416, 417, 418, 419, 420, 423, 427,	566, 573, 578, 588, 589, 591.
430, 431, 432, 433, 434, 438, 439,	tabála: tabela
440, 442, 444, 445, 446, 447, 450,	569.
454, 455, 456, 458, 459, 461, 463,	tadbikāt: tatbikat
465, 466, 467, 468, 471, 473, 474,	402.
477, 478, 482, 484, 485, 487, 489,	taj: taş
490, 496, 498, 500, 501, 502, 503,	534.
504, 505, 506, 507, 509, 510, 512,	tāla: tarla
513, 519, 520, 522, 523, 526, 527,	420, 450.
529, 530, 531, 532, 537, 539, 542,	taná: tarhana
543, 544, 545, 546, 549, 550, 551,	301, 319.
552, 554, 556, 557, 560, 563, 564,	tarana: tarhana
566, 568, 569, 571, 572, 573, 574,	300, 301, 398.
576, 578, 581, 584, 586, 589, 590.	tāsil: tahsil
şoban: çoban	494.
563.	tastepe: Tastepe (köy adı)
şóforluk: şoförlük	361, 415.
472.	tatarlı: Tatarlı (köy adı)
şoppen: şofben	
303.	
şöfē: şoför	

413.
tatlı bınar: Tatlıpınar (köy adı)
 474.
tavık: tavuk
 546.
tāyin aTan-: tayin ol-
 570.
tayne: tane
 460, 464, 487, 488, 530, 572.
teciribe: tecrübe
 364.
tédavu: tedavi
 462.
tefin et-: defnet-
 357.
teftir: teftiş
 403.
tefter: defter
 571.
tekir dā: Tekirdağ (il adı)
 470.
tekirar: tekrar
 388.
tekne: tekne, hamur yoğurma kabı
 419.
telefon: telefon
 436.
tēmen: teğmen
 348.
temin: demin
 360.
temis: temiz
 454.
tencere kurbu: tencere kulpu
 301.

tencire: tencere
 375.
tene: tane
 345, 445, 468, 555.
tenkit et-: tenkit et-, eleştir-
 484, 497.
tepsi: tepsi
 398.
terāvi: teravîh
 374, 591.
terceme: tercüme
 353.
têris: terhis
 444.
terzidere: Terzidere (köy adı)
 473, 539, 577.
teymen: teğmen
 403.
têzêlêttir-: tazelettir-
 469.
tırakya: Trakya
 364, 473.
tirektor: traktör
 472.
tiken: diken
 372.
Tiploma: diploma
 302.
titire-: titre-
 377.
t : tığ
 405.
to: te, işte
 542.
toktor: doktor
 428.

topçular: Topçular (köy adı)

369, 473, 577, 585.

topkapı: Topkapı (semt adı)

309.

Tost: dost

486.

tö büle: te böyle, işte böyle

542.

Tök-: dök-

366.

tūla: tuğla

585.

tūlü: türlü

550.

türk bayraı: Türk bayrağı

588.

türkçe: Türkçe

334.

türkiye: Türkiye (ülke adı)

332, 349, 355, 406, 476, 496, 518,
590.

türkmenistan: Türkmenistan (ülke
adı)

351, 369.

tóvalet: tuvalet

303.

U

udut: hudut

482.

ukuk: hukuk

349.

ūra-: uğra-

554.

ūrla-: uğurla-

471.

ūrlu: uğurlu

404.

urum: Rum

355, 369.

ustambul: İstanbul (il adı)

489.

uş: uç

579.

uylan-: huylan-

351.

uzun āmet: Uzun Ahmet (şahıs adı)

403

uzurlu: huzurlu

337.

uzur: huzur

361, 528.

üc: üç

315, 321, 324, 360, 370, 381, 426,
434, 437, 453, 488, 502, 505, 530,
563, 579, 581.

ücum: hücum

574.

Ü

üç kâtçı: üç kağıtçı

577.

ūt-: öğüt-

510.

üj: üç

324, 332, 340, 437, 542, 548, 552,
563, 573.

ūgür-: salla-

542.

ükümet: hükümet

336.

üküş: iki üç

329.

ūlē: öyle

545.
ümütsiz: ümitsiz
 579.
üner: hüner
 467.
ünkar acı bektāş-ı veli: Hünkar Hacı Bektaş Veli
 480.
ünüverste: üniversite
 348, 349.
üren-: öğren-
 415.
ürê: euro
 320.
üryā: rüya
 555.
üs: üst
 347, 379.
üseýin: Hüseyin (şahıs adı)
 557.
üş: üç
 303, 304, 312, 317, 319, 332, 339, 355, 369, 370, 374, 377, 399, 412, 417, 420, 425, 427, 429, 449, 455, 473, 476, 482, 489, 505, 519, 529, 530, 552, 553, 582, 583, 584, 587, 589.
üşün-: üşen-
 586.
üyle: öyle
 387, 497.
V
va: var
 310, 362, 393, 481, 513, 566, 588.
vā: var

311, 351, 354, 359, 362, 369, 370, 375, 381, 384, 385, 389, 390, 393, 395, 399, 402, 413, 442, 459, 461, 463, 488, 541, 545, 546, 561.
vaķıf dērmeni: Vakıf Değirmeni (yer adı)
 512.
valgo: Volga, İdil (nehir adı)
 518.
van: Van (il adı)
 309.
velāsıl: velhasıl
 347, 417, 568, 587.
vêli amıca: Veli Amca (şahıs adı)
 434.
vē- ver-
 361, 363.
vēran: viran
 427.
vesāit: vesait, araç
 478.
vijdān: vicdan
 300.
vizeli: Vizeli (Vize: ilçe adı)
 332
vukū bul-: vuku bul-
 355.
Y
yaaş: yağış
 401.
yaj: yağış
 503.
yalama fatmesi: Yalama Fatması (şahıs adı)
 319.
yāla-: yağla-
 383.

yālī: yağlı

357, 563, 570.

yalınız: yalnız

535.

yāma: yağma

409, 437, 438.

yāmala-: yağmala-

506.

yamık yumuk: yamuk yumuk

489.

yāmır: yağmur

353.

yāmırlı boba: Yağmurlu Baba (türbe adı)

379.

yannij: yanlış

432.

yannijlik: yanlışlık

365.

yannıs: yalnız

572, 576.

yapā: yapacağı

310.

yā: yağ-

319, 354.

yardımna-: yardımla-

429.

yassı: yatsı

320.

yast āc: yassı ağaç

383.

yast āj: yassı ağaç

383.

yaşar amıca: Yaşar Amca (şahıs adı)

450.

yāşlık: yağışlık

493.

yatlı yabancı: yabancı

476.

yavaj yavaj: yavaş yavaş

364, 389.

yavru: yavru

341, 395, 396, 399, 408, 427, 434,

541, 542, 544, 546.

yavuklu: nişanlı

502.

yāvut: yahut

476, 521.

yā-: yağ

354, 472, 502.

yēcek: yiyecek

499.

yemen: yemeni, ayakkabı

381.

yencecik: hafif

385.

yen: yeni

357, 395, 452, 455, 573.

yeni bédır köyü: Yeni Bedir Köyü

353.

yetmij: yetmiş

339, 420, 424, 530, 587.

yetmij bej: yetmiş beş

424.

yezid: Yezid (şahıs adı)

358.

yıfka: yufka

398, 564.

yılaf: yulaf

442.

yılannı bınar: yılanlı pınar (yer adı)

406.

yımırta: yumurta

304, 319.

yımışa-: yumuşa-

383.

yımıta: yumurta

398.

yıva: yuva

529.

yıv-: yığ-

309.

yıvın: yığın

310, 512.

yıvuī-: yoğur-

458.

yidir-: yedir-

357.

yüit: yiğit

509.

yi-: ye-

382.

yinge: yenge

309.

yirm edi: yirmi yedi

586.

yòkarı: yukarı

311.

yònan: Yunan

331.

y n: yığın

541.

yoğoslafya: Yugoslavya

474.

yōğun yōğun: yorgun yorgun

542.

yōr: yoğur-

325.

yōrt: yoğurt

387.

yōsa: yoksa

381, 403, 555, 574.

yovu-: vur-

397.

yōri-: yürü-

303.

yörü-: yürü-

309.

yu-: yıka-

357.

yukarı kanara: Yukarı Kanara (köy adı)

416, 418, 473.

yumuruḳ: yumruk

419.

yūr: yoğur-

412.

yuvu-: vur-

397.

yüs: yüz

424, 440, 580, 587, 590.

Z

zalım: zalim

376, 377.

zamança: zamnca, zamanında

324, 411.

zāmet: zahmet

353, 361, 588.

zān et-: zannet-

331, 332.

zār eyle-: eziyet et-

382.

zāti: zati, zaten

330, 342, 344, 404, 462, 571.

zatüriye: zatürre

341.

zêhra komşu: Zehra Komşu (şahıs adı)

397.

zeŋgin: zengin

411.

zêrbês: serbest

427, 468.

zêtin: zeytin

321.

zıman: zaman

427.

zıraat bankası: Ziraat Bankası

579.

zirât: ziraat

331.

ziyannık: ziyanlık, zarar

436.

ziynep: Zeynep (şahıs adı)

437.

zō: zor

397.

zuhur et-: zuhur et-, ortaya çık-

352.

zulum: zulüm

437, 452, 506.

zuman: zaman

418, 468, 506, 526, 532, 558.